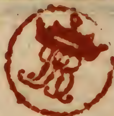

CORNELII
NEPOTIS
Vitae
Excellentium
Imperatorum,
Observationibus ac
Notis variorum
Uberioribus illustra
Accurante
ROBERTO
KEUCHENIO K
et
HISTORIARUM
PROFESSORE

ΑΜΝΗ
ΣΤΙΑ

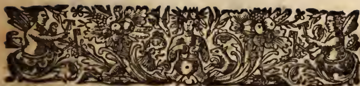
LUGD. BATAV.
et ROTEROD. } Ex Officina HACKIANA 1667.

PLUTARCHUS.
IN. PRINCIPIO.
ALEXANDRI.
ΟΥΤΕ. ΓΑΡ. ΙΣΤΟΡΙΑΣ.
ΓΡΑΦΟΜΕΝ. ΑΛΛΑ.
ΒΙΟΥΣ.

Illustribus ac Excellentissimis Viris,
AUGUSTÆ AMSTELÆDAMENSIUM REIPUBLICÆ
Coss.

D. ÆGIDIO VALKENIER, J. C.
D. NICOLAO TULPIO, M. D.
ILLUSTRIS ATHENÆI CURATORIBUS.
D. CORNELIO DE VLOOSWIJCK,
TOPARCHÆ IN VLOOSWYCK, DIEMERBROECK, PAPENKOP, &c.
D. ANDREÆ DE GRAEF, J. C.

Eorumque Splendidissimis ac Amplissimis Collegis,
D. JOHANNI VANDE POLL.
D. CORNELIO DE VLAMING AB OUTSHOORN, EQUITI, DOMINO IN OUTSHOORN ET GNEPHOEK, &c.
D. SIMONI VAN HOORN, J. C.
ET ATHENÆI CURATORI. EXCOSS. ET THESAURARIIS.

VITAM ET FELICITATEM.

Ui summum in hoc mundo locum tuentur, regundisque tam civitatibus quam imperiis præ-

fecti vitam in excelso agunt, EXCELLENTISSIMI VIRI; totis in id viribus incumbant ac nitantur est necesse, ut cuncta dicta & facta ad solius numinis gloriam & patriæ suæ salutem felicitatemque dirigant, & majorum qui iis præfulsêre in exemplum, exempla constanter imitentur. Omnis id habuit vetustas, & Græca imprimis ac Romana (quorum documentis ad veram virtutem & sapientiam imbuti sumus) ut quo repetita longius ad posteritatem descenderet, eo majorem sui laudem & venerationem apud generosas mentes excitaret. Sic sæcula aliquot supra memoriam nostram sunt, ex quo optimi & laudatissimi Principes post constitutam confirmatamque bello ac pace remp. post tot prospera & adversa variis casibus suscepta, exsequuta; post egregia facinora ad æternitatem gesta, apud utrasque gentes humanis erepti, virtutem illam sordidi nesciam ac immortalem ad nepotes & seram tandem posteritatem transmisêre,

ut imi-

ut imitarentur. Non quod istarum virtutum sterile sæculum nostrum sit: Sed antiqua illa melius in exemplum trahimus, præsentia vero aut secura negligimus, aut ita, ut par est, non æstimamus. Vetustas quo repetita longius, eo majorem sui venerationem apud generosas mentes solet excitare. Hinc est, ut tanto magis homines illos antiquos cætera præstantes admiremur, quanto minores repudiamus. Id ipsum me de Auctoris hujus instituti que mei reddenda ratione reddit securum: Cur quodcunque hoc est opellæ, Illustribus & Excellentissimis Nominibus Vestris inscripserim, nemo requiret, qui tot divorum majorum Vestrorum, Virorumque Principum traduces fateri se scit debere, ut ut tot Nestoras, tot Augustæ ac Potentissimæ Batavorum Reip. validissimos Atlantes, tot optimos Senatores, Consules, Thesaurarios, Patriæ Parentes ac Heroas, variis sæculis, quodque excurrit annorum, Vobis priores esse agnoscat: Vos tamen
 virtute,

virtute, meritis, industriâ, in Patriam affectu & fide nulli eorum decedere vel tantillum. Quorum omnium consilio hæc Urbium Regina verè sublimis, triumphatrix, augusta, felicem se porro ferat vovemus, ac præ cæteris, quas orbis amplectitur, rerumpublicarum beatissimam. Nec est, ut aliud addam, nisi quod unam modestiam Vestram eamus exceptum, quâ in omnibus laudandi, nihil minus tamen quam laudari admittitis, quod ipsum etiam supra laudem est. His ipsis cum sic deceditis, evaditis majores; & Themistoclis exemplo, majorum statuas erigendo, Vestras attollitis. Valete Viri Principes, & rempublicam feliciter gerite.

Illustr. & Excell. Nom. V.V.

Dicatissimus

ROBERTUS KEUCHENIUS
S. F.

Ad Amstelam, proprid. Cal.
Octobr. CIↃ IↃ C LXVI.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

SUper Excellentium Græciæ Imperatorum Vitis, *earumque Scriptore ac nostro instituto pauca prælibanda fore rebar*, BENEVOLE LECTOR; *priusquam te ad ipsum historiæ argumentum adducerem. Neque operosius in præfandi vestibulo de* CORNELIO NEPOTE *&* ÆMILIO PROBO, (*quem primum Cæsaris & Octavii, posteriorem Theodosii tempora viderunt*) *tanquam auctoribus cum eruditis, suspicabor; cum post alios* Andreas Schottus, *& ex nuperrimis diligentissimus antiquitatum, dum vixit, indagator* Ger. Joannes Vossius *hunc dubitandi scrupulum satis exemerint; & aperte temporis ratio, & ipsa Latinitas, qualem Augustæo ævo loquebantur castigatissimi;* CORNELII NEPOTIS *hanc scripturam esse, non sequioris alicujus* ÆMILII *manifestò arguant. Sed in iis, ut plerique calculum suum adjicerent*, ἀμουσία τὸ πλέον μέρος, λόγων τε πλῆθος, *quando non tam ineptis conjecturis, quàm falsâ æmulatione, licet aliud sentire videbantur, inducti sunt; ut auctorem substituerent, cujus hoc non esset opus. De quo tam frivole demereri, non aliud prope est, quam nugari; quod solenne quibusdam non mediocriter doctis. Cæterum, ut ad declinandam opinionem hanc parum*

judicio nostro adscriberem, imprudens nomen vulgatorum opinione conceptum à librorum facie & titulo dimovendum duxi; quod & in antiquis, & optimæ notæ codicibus, quos olim beneficio doctorum mihi videre contigit; magis recitetur quam agnoscitur. Ad quorum fidem novam hanc Editionem, multorum exemplar (ut jampridem ex aliorum musæis prodierunt primarii rerum Romanarum scriptores) congestis circumquaque optimis commentatoribus, qui scriptis suis ad præsens institutum seligenda contulerant; orbi erudito exhibendam concinnavimus. Ac primo quidem in exprimendo contextu nullius editioni penitus adhæsi, cum ad editoris normam videretur directa, & suo cujusque arbitrio deformata; sed non tam nostro, quam doctissimorum judicio, qua germana lectio videbatur indaganda, suffragati fuimus; quam plerumque Græca fides aut veterum auctoritas denudavit. Multum fidei tamen Excerptis P. Danielis *habuimus; qui ad Editionem olim Longolianam, quam ante* C & XIII. *annos Colonia dedit, variantis passim scripturæ seriem religiose non minus quam diligentissime collegit. Cujus operæ ut aliquid tribuisse viderer, ex auctario ejus genuinas lectiones secundum Veterum elegantias nostris observationibus illustratas olim ad calcem libri digessi; ut aliquid inde gloriolæ non tam nobis fœnerari, quam accurando Scriptori operam contulisse viderer. Promiserat pridem insuper observationes suas & emendationes, quas ad* NEPOTEM *castigandum conscripserat*

exacti

exacti judicii ac doctrinæ Vir-Juvenis, Jacob. Ouzelius, *JC.*; *sed ruminandis iis, ut reor, occupatus, gravioribus operis, quas indies molitur, solertissime navandis de* CORNELIO *merebitur. Alia tamen præsidia sunt queis non tam ad dilucidandam historiam, quam, quod in accurando Scriptore primum est, antiquæ lectionis venerationem à celeberrimorum virorum scriptis instructus sum. Inter quæ vetus quoddam manu exaratum exemplar fuit, cujus auctarium rubricato lemmate signatum ex bibliothecâ suâ mihi olim præstitit amicissimus* Sluiskenius; *cujus humanitati ac collatis in me beneficiis quantum debuerim, nec heic satis, nec alibi unquam ex æquo dixerim. Uno interim fasce selecta doctorum commentaria hac nostra Editione exhibemus; & quicquid tam vastis adnotationibus serio olim contulerat* Dionys. Lambinus; *velut in synopticam præsentis opusculi formam reducimus. Cujus industriæ debemus tot directa Græcorum testimonia, tot correcta textus sphalmata; qui* Longolium *secutus ac* Magium, *utrumque legit quidem ac sublegit, sed spartam mirifice exornans, ut de ipso loquitur* Cl. Marnius. *Quod quidem judicium nullus unquam dissimulabit, si jamdudum historiarum collatione, & antiquitatis notitiâ, & divinando ejus felicitatem deprædicet. Alios etiam, qui ingeniorum judiciis nitorem* CORNELIO *restituerunt, passim notantes induximus; quos inter conjectura non minus, quam Codicum diversa lectione enucleanda consummatissimi*, Gifanius,

Savaro, Schottus, Boeclerus, Gebhardus, Ernstius, Bosius; *cæterique, quorum Catalogum post auctoris elogia subtexuimus. Alterum instituti fuit, ut ipsas* Vitas *non tam recentiorum commentariis, quam Veterum luce illustrarem; dum utrique de Scriptore nostro bene meriti videbantur. Et adhibendus ad hoc erat industriæ cumulus, quando* Herodotum, Thucydidem, Xenophontem, Plutarchum, *ac plerosque Græcorum sua passim lingua narrantes induximus: quod alienum quidem à male feriatorum intellectu, sed haud ingratum melioribus, qui non levem quandam gloriolam hanc nostram opellam, neque omnino inutilem profitebuntur. Hæc te volebam* Lector, *nec morabor ulterius; si quod tuum est, humanis destinationibus præsenti instituto calculum adjeceris & favoris censuram. Scribebam Lugduni in Batavis, pridie Eidus Februarias:* CIↃ IↃ CLVIII.

CORNE-

CORNELII NEPOTIS
VITA, ARGUMENTUM, OPERA, TEMPUS HUJUS SCRIPTI,
A G. J. Vossio *concinnata. Lib.* I. *cap.* XIV. *de Historicis Latinis.*

CORNELIUS NEPOS, & ante Cæſaris dictaturam, & eo dictatore, & poſtea vixit. Hieronymus in Chronico Euſebiano refert illum ad annum Auguſti quartum. Nec cuiquam repugnem, colligenti inde, tum demum, divulgare ea cœpiſſe opera, quibus maxime inclaruit. Padi erat accola, teſte Plinio lib. III. cap. XVIII. unde Catullo, epigrammate primo Italus; Auſonio autem, epiſt. XXIV. Gallus vocatur. Nempe quia Italia Tranſpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patriâ quicquam ſe habere comperti, negat Elias Vinetus in Auſon. Idyll. VII. At Veronenſem fuiſſe, in Leandri Alberti Italiâ lego: uti & in Coſmographiâ optimi, atque amiciſſimi quondam viri, Pauli Merulæ. Imo ex Veronenſium hiſtoricorum ſyllabo, (quem doctiſſimus, ampliſſimuſque Alexander Becellus, Veronenſis urbis Cancellarius fecit, ac Illuſtriſſimus comes, Fernandus Nogarola, vir ut genere, ita literarum ſtudio nobiliſſimus, cum V. Cl. Laurentio Pignorio, atque is mecum communicavit) intelligo, natum fuiſſe Nepotem in Hoſtilia: qui Veronenſium vicus eſt, Tacito, Plinio, Caſſiodoro, & Antonino in Itinerario memoratus, hodieque Eccleſiaſticæ Veronenſium juriſdictioni ſubditus. Hiſtoricus hic Ciceronis amicus familiaris à Gellio vocatur lib. XV. cap. XXVIII. Chronica ſcripſiſſe, teſtis eſt idem Gellius lib. XXVII. cap. XXI. In his pro triplici tempore, ἀδήλῳ, μυθικῷ, ϗ ἱϛορικῷ, (de quibus ex Varrone & aliis, libro de arte hiſtoricâ diximus) tres videtur ſcripſiſſe libros; ac ſingulis unius temporis narrationem eſſe complexus. Sane tres libros feciſſe Nepotem, quibus omne ævum comprehenderit,

henderit, liquido testatur Catullus initio Hendecasyllaborum. Nec historicum tempus ab eo solum esse tractatum, indicio est illud Ausonii: *Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar fabularum sunt) ad nobilitatem tuam misi.* Item ex eo, quod Tertullianus in Apologetico adversus gentes (ubi eum inter antiquitatum commentatores disertim reponit) dicit, haut aliud Saturnum, quam hominem promulgasse. Quod etiam Lactantius tradit lib. I. cap. XIII. Reliquit præterea libros illustrium virorum, quorum Gellius meminit lib. XI. VIII. & Servius in I. Æneid. Eorum librum I. XV. & XVI. citat Charisius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium imperatores. Cæteris libris egisse de Romanis, hæc ejus verba ostendunt in extrema Hannibalis vita: *Sed nos tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores: quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.* Operis ejus genuina inscriptio patet ex ultimis hisce præfationis verbis: *Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro* VITAS EXCELLENTIUM IMPERATORUM. Præter Imperatores seorsum exarasse librum de regibus, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ subdit: *Hi fere fuere Græciæ gentis duces, qui memoria digni videbantur, præter reges. Namque eos attingere nolumus, quod omnium res gestæ separatim sunt relatæ. neque tamen hi admodum sunt multi.* Externi imperatores, quos habemus, Æmilii esse Probi à multis creduntur. Qui error inde provenit, quod librario id fuerit nomen, qui vitas eas partim sua, partim patris & matris manu scriptas obtulit. Hoc ita esse, ostendunt versiculi, qui vitis istis præmitti in MStis solent. Ac nec Æmilium, nec Theodosiani ævi quemquam, eorum esse librorum auctorem, abunde arguit pura, & Romana dictio. Opinetur aliquis, ut Trogus ab Justino, ita ab Æmilio, qui sub Theodosio vixit, in compendium esse

redactum

redactum Nepotem. Sed aliud suadet operis concinnitas, & illa præfandi ratio, quæ est in Epaminondæ vitâ, ac in Pelopidâ imprimis, ubi brevitatem justam pollicetur. Attamen sententia hæc, licet erronea, minus periculi habeat, dummodo extra controversiam maneat, Æmilium omnia de purissimis Nepotis fontibus hausisse. Sane Tulliani esse ævi scriptorem, neque alium quam Nepotem; tum veterum aliquot librorum indicio cognoscitur; tum etiam, quod ad Pomponium Atticum (cujus idem rogatu de vitâ Catonis librum fecit) vitæ istæ scribantur: utcunque id in quarto Miscellaneorum suorum neget Hieronymus Magius, qui ipsa Nepotis præfatione satis refellitur. Accedit & altera ratio. Nam his in libris ea legere est, quæ opus hoc scriptum esse clamant, quo tempore Pompejus, & Cæsar, plus poterant, quam libera in rep. expediret. Ea Lambinus loca congessit, ut nihil attineat illa hic reponere. Nec libris istis de viris illustribus solum persecutus est excellentes imperatores: sed etiam commentationibus claros. Quod argumentum signat B. Hieronymus, præfatione de Scriptoribus Ecclesiasticis: Ubi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus sit de iis, qui scribendo claruerunt. Egit autem Nepos, tum de Græcis auctoribus; tum de Latinis. De Græcis, colligo inde, quod in Dionis vita dicat, librum se fecisse de illustribus historicis: in quo inter alia tractarit de Philisto historico. De Latinis, argumento sunt plurima. Nam de Terentio egisse, ex Suetonio scimus in Terentii vita, Donato perperam tributa. Adhæc primum de vitâ Ciceronis librum Gellius citat lib. xv. cap. XXVIII. Eoque ex opere fragmentum Hieronymus adfert epist. ad Pammachium. Imo verisimile est, inde esse, tum vitam T. Pomponii Attici, quæ exstat, tum vitam Catonis, quam istis claudit verbis: *Hujus de vitâ, & moribus, plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici.*

Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen relegamus: Aperte indicat, eo nunc de Catone brevius se agere, quia separatim de eodem scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. Reliquit etiam Exemplorum libros, quos citant Gellius lib. VII. cap. XVIII. & Charisius lib. I. Alia quoque ejusdem laudant veteres: sed non item, quæ ad historiam pertineant. Nam ex epistola ejus ad Ciceronem quædam Lactantius adfert lib. III. Institut. Divinar. cap. XV. Quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem epistolæ meminit Tranquillus in Julio cap. LV. Ammianus Marcellinus initio libri XXVI. ac Priscianus lib. VIII. Imo & secundum Ciceronis epistolarum librum ad Nepotem Macrobius citat lib. II. Saturnal. cap. I. Quod si quis fragmenta omnia Nepotis desideret, longe iis colligendis priorum vicit industriam Andreas Schottus. Hermolaus Barbarus, castigationibus in Plinii lib. XV. cap. XXIX. censet libellum de Viris illustribus, qui Plinio tribui solet, Cornelii Nepotis esse, haut Plinii: atque id veteribus codd. adstrui posse, asseverat. Etiam Jani hæc Parrhasii sententia fuit. Utrius sit, dubitari ait Vinetus, nec ea de re statuere quicquam ausus est. Imo aliqui, aut Suetonium, aut Tacitum, esse auctorem putarunt: ut indicat Gyraldus dialogismo XXVI. Sed omnino sunt Sexti Aurelii Victoris: ut satis nunc constat ex editione Andreæ Schotti. Non dubito interim, quin pleraque ex Nepote Victor desumserit. Nam quod Ludovicus Vives lib. V. de tradendis disciplinis, Nepotem ait, de Græcis solum ducibus scripsisse: id satis refellitur verbis Nepotis antea adductis. Vir doctissimus, Jo. Maria Catanæus, commentario in Plinii librum IV. epist. XXVIII. quæ ad Severum scripta est, etiam Daretem Phrygium à Nepote translatum arbitratur. Nempe decepit eum vulgaris ἐπιγραφή. Attamen & hic aqua hæret Vineto, notis in

Auson.

Auson. Idyll. VII. Negat esse, qui certi aliquid de tralatione hâc ausit affirmare. Atqui omnes, quibus ullum in hisce literis judicium est, satis vident, nec Dareten illum esse genuinum: nec dictionem ejus Augustæam sapere ætatem; sed recentiorem multo. Nepotem autem Cæsaris Augusti obiisse ævo, Plinius testatur, lib. IX. cap. XXXIX. Atque hoc fortasse impulit Genebrardum, ut putaret, eum nato jam Christo superstitem fuisse: qui & Jacobum Gualterium, cum primum tabulas ederet Chronographicas, in eam sententiam pertraxit. Sed Nepotem eo usque ætatem prorogasse, nemo temere dixerit, qui tanti eum in literis nominis jam Tullii, Attici, Catulli temporibus, fuisse cogitarit.

AUCTORUM ALIQUOT TESTIMONIA & JUDICIA, QUI CORNELII NEPOTIS *meminerunt.*

Eusebius in Chronico.

Octaviani Imperii anno quarto, Olympiade CXXCV. *Cornel. Nepos Scriptor Historicus clarus habetur.*

Pomponius Mela IIII. cap. V.

Cornelius Nepos, ut recentior auctoritate, sic certior.

Plinius lib. III. cap. XVIII. & lib. IX. cap. XXXIX. lib. X. cap. XXXIII.

Cornelius Nepos, Padi accola, qui Divi Augusti principatu obiit.

Catullus Veronensis ad Nepotem.

Quoi dono lepidum novum libellum,
Aridâ modo pumice expolitum,
Corneli? Tibi; namque tu solebas
Meas esse aliquid putare nugas,
Jam tum quum ausus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis
Doctis, Jupiter! & laboriosis.
Quare habe tibi, quicquid hoc libelli est,
Qualecunque: quod ô Patrima Virgo,
Plus uno maneat perenne seclo.

Ausonius Drepanio Pacato Latino.

Cui dono lepidum novum libellum,
Veronensis ait Poëta quondam?

Inven-

Inventoque dedit ſtatim Nepoti.
At nos illepidum rudem libellum,
Burras, quisquilias, ineptiaſque
Credemus gremio cui fovendum?
Inveni (trepidæ ſilete nugæ)
Nec doctum minus, & magis benignum,
Quam quem Gallia præbuit Catullo.

Hieronymus de vita Scriptor. Eccleſiaſt.

Scripſerunt de vita illuſtrium Scriptorum apud Græcos Hermippus Peripateticus, Antigonus, Caryſtius Satyrus doctus vir, & longe omnium doctiſſimus Ariſtoxenus Muſicus. Apud Latinos autem Varro, Santra, Nepos, Hyginus; & ad cujus nos exemplum vis provocare, Tranquillus.

Auſonius Epiſtola ad Probum præf.

Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quaſi alios apologos (nam & ipſa inſtar ſunt fabularum) ad nobilitatem tuam miſi, gaudens, atque etiam glorians fore aliquid, quod ad inſtitutionem tuorum, ſedulitatis meæ ſtudio conferet.

Agellius lib. xv. cap. xxviii.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiariſque fuit.

Ipſe Nepos in vita Attici.

Non auditum, ſed cognitum prædicamus: ſæpe enim propter familiaritatem domeſticus Attici rebus interfuimus.

Tertullianus Apologetico.

Saturnum, quantum literæ docent, neque Diodorus Græcus, aut neque Caſſius Severus, aut Cornelius Nepos, neque ullus commentator hujuſmodi Antiquitatum, aliud, quam hominem, promulgarunt.

Minutius Felix Octavio.

Scit hoc Nepos, & Cassius in historia, & Thallus, ac Diodorus hoc loquuntur.

Lactantius Firmianus lib. I. cap. XIII.

Qui vires ejus in Italia gestas memoriæ tradiderunt, Græci, Diodorus, & Thallus: Latini, Nepos, & Cassius, & Varro.

Plinius Junior Severo Epist. XXVIII. lib. IV.

Herennius Severus vir doctissimus magni æstimat in Bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis, & Titi Cassii: petitque, si sint istic, ut esse credibile est, exscribendas pingendasque delegem. Quam curam tibi potissimum injungo: primum, quia desideriis meis amicissime obsequeris: deinde quia tibi studiorum summa reverentia, summus amor studiosorum: postremo quod patriam tuam, omnesque, qui nomen ejus auxerunt, ut patriam ipsam, veneraris & diligis.

Idem lib. v. Epist. III.

Scio non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam à malis; sed honesta manere, quæ sæpius à bonis fiunt. Inter quos vel præcipue numerandus est P. Virgilius, Cornelius Nepos, & prius Ennius Acciusque: non quidem hi Senatores, sed sanctitas morum non distat ordinibus.

Onuphrius Panvinius Catalogo Illustrium Scriptorum Veronensium; lib. VI. Antiquit.

Constantissimo civitatis nostræ testimonio C. CORNELIUM NEPOTEM, *virum doctissimum, & antiquitatum omnium peritissimum, Veronensem fuisse traditur. Cui in summa curia cum reliquis Veronensibus illustribus etiam statua posita est ex publica auctoritate. Eum Plinius lib.* III.

cap. XIIX. *Padi accolam vocat, & alibi sæpius de eo mentionem facit. Ortus siquidem in vico Veronensium Hostilia ad Padi ripas sito, ut Tacitus auctor est lib.* XIX. *Historiæ Augustæ. Pius quoque Papa* II. *in Asiæ descriptione eum Veronensem aperte fuisse scribit. Ad hunc Catullus opus suum misit, tanquam civem suum:* Quoi dono lepidum novum libellum, &c. *Hic in Urbe, Ciceronis & Cæsaris tempore vixit, pervenitque usque ad Augusti principatum, scripsit disertissime* Illustrium virorum vitas. *Quarum tantum Pomponii Attici exstat; quæ cæterarum facile specimen potest indicare. Ejus illustrium virorum libri* XVI. *citantur à Charisio Grammatico. Scripsit accuratissime rerum Romanarum Chronicon, (vel de temporibus librum, in quo brevi explicatione omnis ævi memorias complexus est) quod à Solino citatur. De ejus subinde supra scriptis versibus, meminit Catullus, circumferuntur periochæ sub ejus nomine excusæ, Daretis Phrygii, de bello Trojano, tum soluto sermone, tum carmine heroico Latine facta, quodcunque fuerit Poëta, testatur Plinius junior epistola* III. *lib.* IV. *Item periocha* VI. *librorum Daretis sermone soluto eodem volumine impressa. At certe quæ versibus exarantur, imposturarum plena. Mentio enim eo libello de Imperatore Nerone habetur. Et Nepos adhuc Augusto imperante decessit. Verum Nepotem etiam fuisse Poëtam ex Plinio juniore epist.* III. *lib.* VIII. *colligitur.*

Joan. Savaro de hujus libri Auctore.

Hunc librum CORNELIO NEPOTI *asserit ipsa Præfatio:* Non dubito fore plerosque, Attice, &c. *& ex vita Catonis illa:* Hujus de vita & moribus, plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu T. Pomponii Attici, &c. *Cujus quidem libri fragmentum, ex Cornelio Nepote laudare videtur Gellius lib.* II. *cap.* VII. *Præterea libros de viris Illustribus, veterum scriptis celebres, qui Nepoti tribuuntur, ab hujus libri auctore confectos esse satis apparet, ex fine Hannibalis Vitæ:* Sed nos tempus est,

 hujus

hujus libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari. *Tanta etiam suavitas est sermonis Latini, ut appareat in eo nativum quendam leporem esse, non ascitum, & jam ævo Theodosii desitum, quo non parum inclinata erat Latiaris eloquentia. Æmilium autem Probum, cujus nomine circumfertur hic liber, Theodosio regnante vixisse, & hujus libri exscriptorem potius esse, quam auctorem, patet ex his versibus:*

Vade liber noster, fato meliore memento,
Cum leget hæc dominus, te sciat esse meum,
Ne timeas fulvo strictos diademate crineis,
Ridentes blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominem se regna tenere
Sed meminit, vincit hinc magis ille homines.
Ornentur steriles: facilis tectura libelli,
Theodosio, & doctis carmina nuda placent.
Si rogat auctorem, paulatim detege nostrum
Tunc domino nomen: me sciat esse Probum.
Corpore in hoc, manus est genitricis, avique, meaque:
Felices, domini quæ meruere manus.

Hic ergo suo auctori reddatur; quem sibi Cornel. Nepos justo titulo vindicat, quemque coævo suo & familiari P. Attico dedit, cujus etiam rogatu vitam M. Catonis separatam scripsit, & illi superstes, elegantissimam ejusdem vitæ consuetudinem elegantia pari prosecutus est. Præter Chronica, libros exemplorum, de Viris Illustribus, & de Vita Catonis, librum se de historicis Græcis conscripsisse testatur in Dione: Sed de hoc in eo meo libro plura sunt exposita, qui de historicis Græcis conscriptus est, (*sic enim ex MSS. bona fide supplevi*) *atque alterum edidit de Latinis historicis, ex quo excerpta esse fragmenta Corneliæ Gracchorum matris, Gifanii codice probatur. Quod ad Daretis Phrygii historiam, quam à Cornelio Nepote Latine redditam, Volaterranus & alii, tradiderunt, elegantia stili potius ducti, quam certa*

ratione,

ratione, dispar stilus est, & dissimilis genius, & si quid in me judicii, Corn. Nepos illo interprete, ut annis, sic nitore sermonis longe superior, quod collatis utriusque scriptis facile potest judicari. De hoc auctore ita mihi visum est, salvo tuo (erudite lector) judicio.

Petrus Nannius de Claris Corneliis.

Cornelius Nepos *quam elegans sit scriptor ex vita Pomponii Attici cognoscere licet. Dictio certe vetustissima & simplicissima; in disponendo nihil illo accuratius, in fide nihil sanctius.*

Obert. Gifanius Conlectan. Lucretianis in *Refutatus.*

Cupio purissimum illum Scriptorem aliquando castigatiorem edere, quem tum docebimus esse Cornelium Nepotem, *non vero Æmilium Probum, ut vulgo putant.*

Andr. Schottus:

Librum De Vita & moribus Excellentium Græciæ Imperatorum, *ad T. Pompon. Atticum, sequioris ætatis auctori Æmilio Probo attribuunt; a quo stylus, dicendi character, Attici ætas, multaque abjudicant.*

Caspar. Barthius in Adverf.

Æmilius Probus in ævo Theodosii Cornel. Nepotis *libros in epitomen redegit.*

Jacob. Bongarsius, epistola ad Joan. Nœlium.

Justinus a Nino, qui primus est τῶν εἰς ἱστορίαν καὶ μνήμην παραδεδομένων, ad Augustum Cæsarem; non ut Atticus apud M. Ciceronem, septingentorum: sed ut Cornelius Nepos, *omne ævum, id est, duum millium annorum memoriam, uno libro colligavit.*

Joan. Henr. Boeclerus in libro Commentario ad Berneggerum.

Herodianus & Cornel. Nepos, *veluti in medium digressi,* Vitas *quidem, sed eo composuerunt opere, ut pleraque ad civilem scientiam accommodarent.*

Idem paulo post.

Nepos, *castigatissimæ moderationis auctor, cum abstinere illa orationum splendidiore cura, descriptionumque productiore ambitu constituisset; quæcunque ad ingenium, disciplinam, privatam consuetudinem pertinent, breviter ac veluti una congestione, absolvit: Cætera actionibus publicis earumque rationibus informandis bona fide attemperat.*

Et tandem.

In Nepote *nostro eo minus duxi dubitandum, quod viderem omnia publico destinari, omnemque scriptionis formam hinc spectare; in contextu, in judiciis, in phrasi vocumque delectu. In elogiis etiam, quibus vel naturæ dotes, vel animi artes persequi solet,* πολιτικώτερος *est. Et quæ omnino linea reperitur, in qua non deprehendat* σύζευξιν *illam* πολιτικὴν *cum* δυνάμει ἑρμηνευτικῆ, *qui de utraque aliquid intelligit.*

SYLLA-

SYLLABUS
AUCTORUM RECENTIORUM,
Quorum notis & Observationibus in hac Editione adornanda usi fuimus.

Aldus Manutius.
Alexander ab Alexandro.
Antonius Augustinus.

Barthius.
Berneccerus.
Beroaldus.
Boeclerus.
Bongarsius.
Bosius.
Bochartus.
Boxhornius.
Brissonius.
Buchnerus.
Bucholcerus.

Camerarius.
Casaubonus.
Chronologi.
Codex Pet. Danielis.
Colerus.
Cujacius.

P. Daniel.
Dempsterus.

Emmius.
Ernstius.

Freinshemius.
Fungerus.

Gebhardus.
Geographi.
Gifanius.
Golius.
Gronovius.
Grotius.

Heidmannus.
Hornius.

Keuchenius.
Kirchmannus.

Lambinus.
Lipsius.
Loccenius.
Longolius.

Machaneus.
Magius.

Meur-

[1] Cornelii Nepotis VITÆ Excellentium Imperatorum.

[2] Auctoris Præfatio.

[3] Non dubito fore plerosque, [4] Attice, qui hoc genus scripturæ, leve, & non satis dignum summorum virorum personis judicent: quum relatum legent, [5] quis musicam docuerit Epaminon-

1 Cornelii Nepotis Vitae Excellentium Imperatorum.] Libri quidam Mss. ut & exemplaria Aldina præferunt: *De Vitâ Excellentium Imperatorum.* Quo modo etiam Vetustus Codex Nic. Jensonis, sed omissâ voce: *De Vita Excellentium.* Editio Longoliana, quam Colonia dedit anno MDXLIII. magis variat hoc titulo: *De Vitis Excellentium Græciæ Principum & Ducum.* In altera vero pagina loco *Principum*, *Imperatorum* habet. Sic variant Editiones Venetæ, Florentinæ, Parisienses. Codex Ms. quem Lambinus sibi vindicat, hoc modo legit: *Æmilii Probi, seu Cornelii Nepotis, de Imperatoribus exterarum gentium Liber.* Hæc fere *Magius.* Quos vero P. Daniel titulos sive inscriptiones in Mss. suis reperit, genuinos agnoscere non possum. *Gebhardus.* Operis ejus genuina inscriptio patet ex ultimis hisce Præfationis verbis: *Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro* Vitas Excellentium Imperatorum. *Vossius.*

2 Auctoris Praefatio.] Vetus Danielis Cod. Prologus. Et sic in aliis membranis cum lemmate rubricato. Quæ vox hybrida est ex Latino proverbio, & Græco nomine; ut autumat Joseph. Scaliger, sed contra mentem Clar. Vossii lib. II. cap. 23. de Arte Grammat. *Keuchen.*

3 *Non dubito fore plerosque.*] Sic semper loquitur Probus; ut in Miltiade, Lysandro, Alcibiade, & aliis locis. *Lambinus, Gebhardus.* Explicavit Rob. Tirius prooemium hoc lib. v. cap. 20. Controv. locorum. *Schottus.*

4 *Attice.*] Cui inscriptus liber Excellentium Imperatorum. Is est T. Pomponius Atticus, non ille Annalium Scriptor, quem infra extremo Hannibalis advocat.

5 *Quis musicam docuerit Epaminondam.*] Infra: *De hoc priusquam scribamus, hæc præcipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad suos referant.* Scimus

 enim

minondam, [1] aut in ejus virtutibus commemorari, [2] saltasse eum commode, [3] scienterque tibiis cantasse. Sed hi erunt fere, qui expertes literarum Græcarum, nihil rectum, nisi quod ipsorum moribus conveniat, putabunt. Hi, si didice-

enim musicen nostris moribus abesse à Principis persona, saltare etiam in vitiis poni; quæ omnia apud Græcos & grata & laude digna ducuntur. Schottus. Illi enim à teneris musicæ, poëticæ ac liberalibus vacabant disciplinis, in quibus excellere pulchrum putabant, atque in his tribus artibus plus operæ & studii conterebant; ut alibi loquitur Alexander Neapolitanus. Quod Socratis exemplo comprobat Plato Philosophus. Sed notandum, istum morem à primoribus tantum usurpatum: Quemadmodum de Alcibiade constat, & aliis. *Keuchen.*

1 *Aut in ejus virtutibus commemorari.*] *Commorati*, Cod. Mss. Mendozii & Savaronis. Editio Veneta, *commemorati*. De Virtutibus Epaminondæ lib. xv. Diodor. Siculus: οὗτος γὰρ οὐ μόνον ὁμοεθνούντων, ἀλλὰ καὶ πάντων Ἑλλήνων πολὺ προεῖχεν ἀνδρείᾳ τε καὶ στρατηγικῇ συνέσει. Vide sequentia.

2 *Saltasse eum commode.*] Τὸ *commode* explicat doctissimus Buchnerus concinne, & ad modos & numeros apte, εὐαρμόστως, quemadmodum & Græci εὐαρμόστους dicebant, quos *commodos* Latini vocabant. *Saltare commode* Nepoti est saltare decore, disposite, εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν. Hoc sensu capio Hesychii illa: Τάξις, &c. ἀκολουθία, καὶ εἱρμὸς, ut commodam venustatem saltationis intelligat. Idem Hesychius: Εὐσχήμονες: εὐσχημόνως, καὶ εὖ σχήματα ἐν ὀρχήσει ποιοῦντες: ubi ineptam & mancam lectionem sic integrandam existimant acutissimi viri: εὐσχημόνως καὶ εὐρύθμως σχήματα ἐν ὀρχήσει ποιοῦντας. Et hanc conjecturam muniunt ista Pollucis, ubi de re saltatoria tractans, εὐσχημοσύνην & εὐρυθμίαν conjungit. Contrarium est ἀγροικικῶς ὀρχεῖσθαι, αἴρειν μεγάλως, apud eundem Hesychium. Infra Nepos: *Carmina cantare tibiis ab Olympiodoro, saltare à Calliphrone.* Tria præcipue saltationum genera Græcis in usu fuerunt: Quorum duo recenset Plato de leg. δύο δὴ τῆς ὀρχήσεως τῆς καλῶν εἴδη καταστατέον. τὸ μὲν πολεμικὸν πυρρίχην, τὸ δὲ εἰρηνικὸν ἐμμέλειαν ὀνόμασιν, quum armati milites πρὸς τὸ καστόρειον μέλος, quod ob id ὑπορχηματικὸν vocabant, lascivis vertiginibus ac gyris impliciti & expliciti saltabant. Cujus origo ab Epicharmo refertur ad Minervam. Hunc morem Lacones secuti sunt. Tradunt alii, Achillem primum eo usum in funere Patrocli. De Hercule auctor Plutarchus in Musicis. Quidam ad Pyrrhum referunt, Achillis filium. Unde πυρρίχη nomen invenit. Sunt qui à *pyrâ* dictam volunt, quod ad rogum fieret. Ut ut sit, saltatio fuit, aut πολεμικὸς ὄρχησις, ex qua bellicæ rei usus datus. Tertium genus Hesychio est ἄσεμνον, & Athenæo φορτικὸν, ὅτι νοσφὸν αἰσχρῶς ἐκίνουν. Meminit ejus Athenæus lib. xiv. ἡ δὲ γυμνοπαιδικὴ παρεμφερής ἐστι τῇ τραγικῇ ὀρχήσει, ἥτις ἐμμέλεια. Vide Lucianum: περὶ ὀρχήσεως, Jul. Pollucem; ac ex nupertimis magnum imprimis Salmasium in stupendo exercitationum Plinianarum opere. *Keuchen.*

3 *Scienterque tibiis cantasse.*] *Fidibus* ait Cicero Tusculan. v. *Schott.* Quod ab antiquis Ducibus factitatum, ut demonstravit ad Tacitum Lipsius. *Keuch.* Lyra etiam, vel (ut alii dicunt nullo discrimine) cithara personare Epaminondas didicit, auctores Cicero 1. Quæst. Tuscul. & ipsemet Probus infra in Epaminonda. *Lyram* autem & *Citharam* pro eodem accipi instrumento testatur Jul.

didicerint [1] non eadem omnibus esse honesta atque turpia, sed omnia majorum institutis judicari: non admirabuntur, [2] nos in Grajorum virtutibus exponendis [3] mores eorum secutos. Neque enim Cimoni fuit turpe, [4] Atheniensium summo viro, [5] sororem germanam [6] habere in matrimonio: quippe cum cives ejus eodem uterentur instituto. at id quidem [7] nostris moribus nefas habe-

Jul. Pollux, inquiens: λυρῳδὸς, κιθαρῳδὸς, κιθαριστὴς idem significare. Unde Athenæus lib. XIV. κιθαρίζειν ad lyram retulit, cum ait, Clinias Pythagoreus ἐκιθάριζε τῇ λύρᾳ. *Magius.*

1 *Non eadem omnibus esse honesta atque turpia.*] Sic Plutarchus in Themistocle: ὦ ξένε, νόμοι διαφέρουσιν ἀνθρώπων. ἄλλα δὲ ἄλλοις καλά. καλὸν δὲ πᾶσι τὰ οἰκεῖα σώζειν καὶ κοσμεῖν. *Lambinus.*

2 *Nos in Grajorum virtutibus exponendis.*] Notat hunc locum ut hexametrum, inter Scriptores qui numeris Poëticis periodos contexuere, *Casp. Barthius* lib. XI. cap. 16. Advers.

3 *Mores eorum.*] Mores gentium. *Longolius.*

4 *Atheniensium summo viro.*] *Miltiadis filio*: Infra in Cimone. Explicat vero M. Anton. Muretus lib. VII. Var. lect. cap. 1. & 2. & lib. XV. cap. 5. Turnebus lib. XXIX. Advers. cap. 13. & G. Xylander ad Plutarchi Cimonem. *Schott.*

5 *Sororem germanam.*] *Nomine Elpinicem*; Infra ὁμοπάτριον, eodem patre sed diversa matre natam recte alii explicant. Hinc *germanitas* Livio vinculum inter fratres, quo uno eodemque patre, diversa nati matre cohærent: *Gebhardus.* Talem *consanguineam* vocant leges Romanæ, quam ducere permissum Athenis, non vero ὁμομητρίαν, sive uterinam. Ita colligo ex illo, qui scholia in Aristophanis Nebulas composuit: actu V. Scen. 2. περὶ Ἀθηναίοις ἔξεστι γαμεῖν τὰς ἐκ πατέρων ἀδελφάς. Vide Philonem, & Demosthenem in oratione, quæ inscribitur *Appellatio adversus Eubulidem*, ubi reus in hunc modum loquitur: ἀδελφὴν ὁ πάππος ὁ ἐμὸς ἔγημεν οὐχ ὁμομητρίαν. Quod περὶ τοὺς Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων νόμους, ut de Ptolemæo loquitur Herodianus. Lycurgus incestas nuptias censuit germanarum, uterinarum vero permisit. Ægyptii utrarumque admittebant. Quod ex Philone Judæo patet, cujus verba notiora sunt, quam ut addantur. Cæterum apud Persas & Assyrios etiam invaluerat crimen illud incestus. Euseb. IV. præpar. Euangel. Lucianus, περὶ θυσιῶν, de Jove loquens, ἔγημε δὲ πολλὰς μὲν ἄλλας, ὑστάτην δὲ, τὴν Ἥραν τὴν ἀδελφὴν, κατὰ τοὺς Περσῶν τούτου καὶ Ἀσσυρίων νόμους. *Kuchen.*

6 *Habere in matrimonio.*] Sunt, qui Elpinicen non clam, verum cum Cimone palam concubuisse dicunt; quod marito se digno, diu ob inopiam conjugari non posset. *Plutarch.*

7 *Nostris moribus nefas habetur.*] Jure civili Romano. Atqui etiam Phocylides, Græcus auctor hoc vetat: μηδὲ κασιγνήτης ἐς ἀπότροπον ἐλθέμεν εὐνήν. *Lambin.* In caussis, quæst. VI. huic legi assentitur Plutarchus: πᾶσιν ἐξεῖναι γαμεῖν (de Romanis loquitur) ἄχρις ἀνεψιῶν, τὰ δὲ ἀνωτέρω κεκωλῦσθαι. Hinc Sotades in Ptolemæum Philadelphum: οὐχ εἰς ὁσίην τρυμαλιὰν τὸ κέντρον ὠθεῖς. *Kuchen.*

habetur. [1] Laudi in Græcia ducitur adoleſcentulis, quamplurimos habere amatores. [2] Nulla Lacedæmoni tam eſt nobilis vidua, [3] quæ non ad ſcenam eat mercede conducta.

1 *Laudi in Græcia ducitur adoleſcentulis.*] Cicero lib. IV. de Republica, *Apud Græcos opprobrio fuit adoleſcentibus, ſi amatores non haberent.* Idem IV. Tuſcul. Plato in Sympoſ. & Xenophon. Stoïci vero & ſapientem amaturum eſſe dicunt. Sic & Alcinous Platonicus, cap. XXVI. *εἶδος δὲ πῶς φιλίας ἐστὶ καὶ τὸ ἐρωτικὸν*, &c. Plutarchus *ἀποφθ. λακων. ἐρᾶν μὲν τὴν ψυχὴν σπουδαίων παίδων ἐφίετο, τὸ δὲ πλησιάζειν αἰσχρὸν νενόμιστο, ὡς τοῦ σώματος ἐρῶντας, ἀλλ' οὐ τῆς ψυχῆς. ὁ δὲ ἐγκληθεὶς ὡς ἐπ' αἰσχύνῃ πλησιάζων, ἄτιμος διὰ βίου ἦν.* *Lambinus.* Laudi in Græcia ducitur adoleſcentulis, quamplurimos habere amatores, quod multis eorum vel ingenii vel corporis conſtitutis admiratoribus & cultoribus (multorum enim honeſti Socraticique habiti ſunt amores) maxime excellere viderentur. Verum cum haud proclive eſſet, bonos amatores à pravis vulgo dignoſcere, eamque ob rem puerorum pudicitia, ſi cum amatoribus colloqui permitterentur, in diſcrimen vocaretur, adhibiti ſunt cuſtodes, qui impudicorum amatorum libidinibus viam præciderent. Sic & in multis Italiæ urbibus honeſtum ac laudabile eſt puellis, quamplurimos habere amatores, quippe cum hoc nomine pulcherrimæ exiſtimentur. *Mag.* Rem Alcibiadis exemplo demonſtrat infra Nepos.

2 *Nulla Lacedæmoni.*] Dionyſius Lambinus, magis de Scriptoris hujus illuſtrando argumento, quam rectiſſima lectione & conjecturis meritus; ſcribit ad hunc locum, *Lacedæmoni* poni adverbialiter, (ad cujus ſententiam magis etiam Buchnerus inclinat) quaſi quicquam prohibeat eſſe nomen. Et perperam à Servio ſtatuitur antiptoſis caſuum in illis, cum dicimus: *Eſſe Carthagini, Sicyoni, Lacedæmoni*: cum revera hi ablativi ſint, more antiquo deſinentes in *i*, quemadmodum in *ruri*, *Acheronti*, & aliis, de quibus ex profeſſo Voſſ. lib. de Conſtruct. cap. 46. *Keuchen.* Ad hujus loci explicationem multa diſſerit Magius, & cum primo de *cœna* pro *ſcena* ſuſpicatus eſſet; mox ad corruptionem ſequioris ævi refert, quod priſca Lacedæmoniorum lege fuit prohibitum. Idem Lambinus facit. Sed quid ſibi vult iſtud *ad ſcenam ire*? Doctiſſimus Freinſhemius ita ad hæc verba: *Ad ſcenam eat. actura arbitror, ſicut ſub Impp. Romæ. An fuit ad cœnam? de qua re nonnihil ad Curt. 5. 7. 2. ſed hæc tantum leviter dubito. Scenam inire* eſt apud Tac. 15. An. 39. Atque hoc ſenſu *ad ſcenam ire*, fuerit idem, quod mox noſter dicit, *in ſcenam prodire.* Boeclerus. *Nulla Lacedæmoni tam eſt nobilis vidua.*] Non poſſum citare ullos auctores, qui de Lacedæmoniis talia prodant. Nam poſt Xenophontem Plutarchus in Laconum inſtitutis, vetita apud Lacedæmonios legibus Lycurgi ſcenica ſpectacula his verbis ſcribit: *κωμῳδίας καὶ τραγῳδίας οὐκ ἠκροῶντο, ὅπως μήτε ἐν σπουδῇ, μήτε ἐν παιδιᾷ ἀκούωσι τῶν ἀντιλεγόντων τοῖς νόμοις.* Niſi *ſcenam* palæſtram vocet: Nam cum adoleſcentulis puellæ ſimul in gymnaſio exercitationi corporis nudi operam dabant, ut auctor eſt Xenophon. At quod apud Athenæum lib. XIII. quidam ait, non arbitror ad Æmilii Probi ſententiam confirmandam parum facere poſſe: *ἡμεῖς δὲ οὐχὶ καὶ τῶν ἀψύχων κάλλιστα προκρίνομεν ἐπαινοῦντες τῶν Σπαρτιατῶν τὸ ἔθος τὸ γυμνοῦν τὰς παρθένους τοῖς ξένοις.* *Longolius.* Lege varias dilucidationes & opiniones, quas ad hunc locum fuſe notavit in Annotationibus ſuis Hieronymus Magius.

3 *Quæ non ad ſcenam eat mercede conducta.*] Simile quid de Cretenſibus inveniq

cta. [1] Magnis in laudibus tota fuit Græcia, [2] victorem Olympiæ citari. In ſcenam vero prodire & populo eſſe ſpectaculo, [3] nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini: [4] Quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia [5] atque ab honeſtate remota ponuntur. [6] Contra ea pleraque noſtris moribus ſunt decora, quæ apud illos turpia putantur. [7] Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in con-

invenio apud antiquos, qui præcipuas & magno natu mulieres ad gladiatorium munus admittebant. *Alex. Neapolitan.*

1 *Magnis in laudibus tota fuit Græcia.*] Scripti immiſſa voce: *tota fere fuit Græcia.* Quomodo Edit. Pariſienſis. Quod non improbo. Nam apud omnes Græcos non æque magni habiti Olympionicæ. De Lacedæmoniis auctor Plutarchus ἐν ἀποφθ. λακ. Qui tamen ex numero Victorum στεφανίτας ἀγῶνας unum à Rege in prælium adduci ſolitum, teſtis mihi in Lycurgo: ubi ἐχώρει δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοὺς πολεμίους (inquit) ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ στεφανίτην ἀγῶνα νενικηκότα. *Keuchen.*

2 *Victorem Olympiæ citari.*] *Quod apud Græcos prope majus & glorioſius habitum, quam Romæ triumphaſſe.* Cicero pro Flacco. Et in Tuſculan. dicit; *eſſe, quibus Olympiorum victoria conſulatus ille antiquus videatur.* Hinc hieronicam, ἰσόθεον νομιζόμενον vocat Lucianus. Olympionicarum gloria humanis titulis minus continebatur. Quam qui reportaſſent, *terrarum Domini, cœleſtes*, ac *pro Diis* habebantur. Lege Chryſoſtomum, Horatium, alios. Unde ipſorum præmia ἀναθήματα dicta. Citatio per præconem fiebat: qui clara voce ad populum, Victorem pronunciabat. Cujus rei plena eſt omnis vetuſtas. Tantis in laudibus tota fuit Græcia Victorem Olympiæ citari; ut quos in Deorum numerum referrent, τῶν Ὀλυμπίων παρέδρους vocarent. *Keuchen.*

3 *Nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini.*] Virginibus tamen vitio datum in Græcia, prodire in ſcenam & in publico verſari; ut patet ex Euripidis Oreſte, Heraclidis Iphigenia Aulidenſi. Item ex Menandro ac Nazianzeno libro de documentis Virginum; & de Latinis, è Seneca Tragico extremo Agamemnonis. *Schott.*

4 *Quæ omnia apud nos partim infamia.*] Nam Romæ hiſtriones erant munerum & honorum civilium expertes, legibus ἄτιμοι, atque adeo infames. *Lambin. Schott.* Auguſtinus de hac æſtimatione ſcenicorum apud Græcos, & Romanos: *Quomodo abjicitur ſcenicus per quem colitur Deus? Et theatrica illius turpitudinis qua fronte notatur actor, ſi adoratur exactor? In hac controverſia Græci Romanique concertant. Græci putant recte ſe honorare homines ſcenicos, cum colant ſcenicorum ludorum flagitatores Deos. Romani vero, hominibus ſcenicis nec plebejam tribum, quanto minus Senatoriam dehoneſtari ſinunt.* Hinc genus id hominum non modo honore civium reliquorum carere, ſed etiam tribu moveri, notatione cenſoria voluerunt. Idem *Auguſtin.* II. de Civ. Dei cap. 13. *Quintil.* III. Inſtit. cap. 8. *Cicero* pro Quinctio.

5 *Atque ab honeſtate remota ponuntur.*] Quemadmodum recentioribus quoque temporibus Theodoſius Imperator lege IV. C. de Spectacul. ſcenicis & lenonibus, lib. IX. *hiſtriones viles & inhoneſtos vocavit.* Mag.

6 *Contra ea.*] Cæſaris eſt, ut *præter ea*, pro contra. *Schott.*

7 *Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium?*] Explicat eruditiſſi-

in convivium? aut cujus materfamilias [1] non primum locum tenet ædium, atque in celebritate versatur? Quod multo fit aliter in Græcia. [2] nam neque in convivium adhibetur, nisi propinquorum: neque sedet, [3] nisi in interiore parte ædium, [4] quæ gynæconitis appellatur: quò nemo

ditissimus Muretus lib. v. Var. Lect. cap. 2. *Idem.* Notanter accipio *uxorem.* Nam Virgines acerbæ, id est, immaturæ arcebantur à conviviis, ut est apud Nonium. *Boecler.* Vide Lipf. ad Tac. lib. XI. An. *Percunctaretur, cur sine uxore discubuisset.*

1 *Non primum locum tenet ædium?*] Non stat in prima parte domus, hoc est, ἐν προθύροις, & in loco celebri se spectandam præbet? Xenophon Oeconomico: τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον μένειν ἔνδον, ἢ θυραυλεῖν, τῷ δ' ἀνδρὶ αἴσχιον ἔνδον μένειν, ἢ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι. *Lambinus.* Primum locum ædium, cape atrium. *Lipsius* I. Elect. cap. 17. Horatius *aulam* vocat: Et explicat Vetus Glossarium: αὐλὴ, *atrium.* Arnobius: *matres familias vestræ in atriis operantur domorum, industrias testificantes suas.* Iste locus aliis Andronitis.

2 *Nam neque in convivium adhibetur.*] Ὁ τρίκλινος οἶκος & ὁ ἀνδρὼν Græcis conclave erat, in quo virilia convivia fiebant, ad quæ mulieribus more Græco non dabatur accessus. Latini quandoque *triclinium* vocant, frequentius rem ipsam *convivium.* Pollux hæc vocabula tanquam synonyma refert, συμπόσιον, qui & locus convivii est, συσσίτιον, ἀνδρῶνα, τρίκλινον οἶκον, ἢ πεντάκλινον, ἢ δεκάκλινον. Suidas: Ἀνδρόδομος, τρίκλινος: Ita legendum; non ἀνδρόδρομος. Ἀνδρόδομος idem quod ἀνδρὼν, sive *andronitis*, τῶν ἀνδρῶν οἴκημα, locus, in quo convivia virilia fiebant, à quibus arcebantur mulieres. Sic igitur distinguendum inter ista nomina, quæ passim confundunt interpretes & imperiti literiones. *Knuchen.* Cicero l. I. Accusat. *Tum ille, ut aliquid responderet, negavit moris esse Græcorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres.* Lambin. Explicat *Muretus* Var. lect. lib. VII. 2. In promptu sunt Græcorum Scriptorum testimonia, quæ contrarium sæpissime factum arguunt. *Casaubonus.* Sane Sybaritæ ἔγραψαν νόμον τὰς γυναῖκας εἰς τὰς ἑορτὰς καλεῖν, καὶ τοὺς εἰς τὰς θυσίας καλοῦντας, πρὸ ἐνιαυτοῦ τὴν κλῆσιν ποιεῖσθαι, ἵνα ἀξίως ποιούμενοι τὸν χρόνον τὴν παρασκευὴν τῶν τε ἱματίων καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου, προσάγωσιν οὕτως εἰς τὰς κλήσεις. Vide Plutarchum de VII. Sapientum convivio. Mos à Persis profluxit, ut ex Josepho constat ac Justino. Hinc mulier, quæ contra viri voluntatem, vel eo ignorante extraneorum convivia petierit, repudiari poterit juxta l. consensu. C. de repud. Convivia enim Veneris præludia sunt. *Alex. Neapol.* Quod vel ex Romanis certum, qui in convivio accumbentes mulieres complectebantur. *Cic.* II. Catil. *Knuch.* Magnus tamen Casaubonus Nepotem erroris arcessit: Cum enim ad lib. 8. Athen. c. 9. Biotheam Nicocreontis uxorem correctione optima in convivium introduxisset, εἰς πότον (hoc enim substituit, cum esset πόλεμον) mox addit: *Nam si quis objiciat ex Corn. Nepote, fœminas in convivia more Græcorum non esse adhibitas; in promptu sunt Scriptorum Græcorum testimonia, quæ contrarium sæpissime factum arguant.* Boeclerus.

3 *Nisi in interiore parte ædium.*] Quod simul à Parthis observatum, ut gynæconitides in secreto domus à Viris semotim haberent. *Alex. Neapol.*

4 *Quæ gynæconitis appellatur.*] Græci peculiaria in domibus loca muliercculis destinata sic appellant. Didymus: γυναι-

mo accedit, nisi propinqua cognatione conjunctus. Sed plura persequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum festinatio, ut ea explicem, quæ exorsus sum. Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro vitas excellentium imperatorum.

γυναικωνῖτιν διῆγον, hoc est, *secundum tabulatum domus* interpretatur: atque illud mulierum domicilium fuisse scribit: οἱ γὰρ ἀρχαῖοι ταῖς γυναιξὶν ὑπερῴους τοὺς θαλάμους κατεσκεύαζον ὑπὲρ τοῦ δυσπροσίτους αὐτὰς εἶναι. Unde & Homerus Ὀδυσσ. α. de Penelope canit:

Κλίμακα δ' ὑψηλὴν κατεβήσετο οἷο δόμοιο,
Οὐκ οἴη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δύ' ἕποντο.

De hac quoque ædium parte Vitruvius lib. VI. c. 10. (quo loco de Græcorum ædificiis, quæ dispositione, moribus, & usibus ab Italicis discrepant, loquitur) ita tradit: *In his locis introrsus constituuntur œci magni, in quibus matres familias cum lanificiis habent sessiones. Circum autem in porticibus triclinia quotidiana, cubicula etiam & cellæ familiaricæ constituuntur. Hæc pars autem γυναικωνῖτις appellatur.* Longol. Julius Pollux tale conclave vocat θάλαμον ἱστῶν ταλασιουργὸν οἶκον. De quo exstat jocus Diogenis Cynici apud *Diog. Laert.*

MILTIADES.

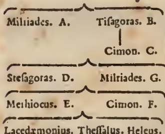
I.

1 MILTIADES [1] Cimonis filius Athenienſis, cum & [2] antiquitate generis, & gloria majorum, & ſua modeſtia unus omnium maxime floreret; eaque eſſet ætate, ut non jam ſolum de eo bene ſperare, ſed etiam confidere cives poſſent ſui, [3] talem futurum qualem cognitum judicarunt: [4] accidit, ut Athe-

1 *Cimonis filius.*] Idem parens Cimonis. *Infra.* Ut avus ac nepos Cimon fuerit. *Schott.* Quem congeſſit Hieronymus Magius typum originis, atque agnationis Miltiadis, dignabor adſcribere. Ita autem ille:

CODRUS.

*

A. *Miltiades.* Hic nullis relictis filiis decedens, Tiſagoram, vel potius Steſagoram (ut alii legunt) ſucceſſorem habuit: auctor Herodotus.

B. *Tiſagoras.* Ut Ariſtidis Scholiaſtes.

C. *Cimon.* Hunc tamen Herodotus ex materno latere Miltiadi primo fratrem dicit. Hic prior Cimon (ut Plutarchus in Cimone poſteriore ſcriptum reliquit) non admodum mentis compos fuit, quamobrem κοάλεμος dictus.

D. *Steſagoras.* Hic major natu fuit, Miltiades vero minor. Herodotus lib. VI. cap. 7.

G. *Miltiades.* Hujus vitam conſcripſit Probus noſter.

E. *Methiocus.* Herodotus auctor libro citato.

F. *Cimon cum tribus filiis.* Plutarchus in Cimonis vita. Tiſagoras Miltiadis noſtri avus (ut Ariſtidis ſcholiaſtes ait) genus ſuum ad Codrum referebat. Hæc ille *Magius.*

2 *Antiquitate generis.*] Nam patruus ejus Miltiades longiſſime ab Æaco & Ægina principium & originem generis repetebat: proxime à Philæo Athenienſi Ajacis filio, in cujus familiam fuerat inſitus, atque adoptatus. *Lambin.* Herodotus Eratone: Μιλτιάδης ὁ Κυψέλου, ἐὼν οἰκίης τεθριπποτρόφου, τὰ μὲν ἀνέκαθεν, ἀπ' Αἰακοῦ τε καὶ Αἰγίνης γεγονώς. τὰ δὲ νεώτερα, Ἀθηναῖος, Φιλαίου τοῦ Αἴαντος παιδὸς γενομένου πρώτου τῆς οἰκίης ταύτης Ἀθηναίου.

3 *Talem futurum.*] Codex P. Danielis: *talem eum futurum.*

4 *Accidit, ut Athenienſes.*] Herodotus lib. VI. cap. 3. hoc Piſiſtrati tyrannidis tempore factum ſcribit; ut huic Probi locus maxime adverſetur. *Magius.* Adſerit Lambinus hujus ferme opinionis, Probum, cum hoc ſcripſiſſet, aut aliud quid egiſſe; aut ipſum, aliquem Græcum Hiſtoricum, qui non extet, ab Herodoto valde diſcrepantem, eſſe ſecutum. Nam quæ Probus huic Miltiadi, cujus nunc vitam ſcribit; ea Herodotus Cypſeli filio, hujus patruo attribuit.

Athenienses [1] Chersonesum colonos vellent mittere. Cujus generis cum magnus numerus esset, & multi ejus demigrationis peterent societatem: ex his delecti [2] Delphos [3] deliberatum missi sunt, [4] qui consulerent [5] Apollinem, quo potissimum duce uterentur. [6] Nam tum Thraces eas

tribuit. *Lambin.* Notat hæc verba Janus Rutgers. lib. I. Var. Lect. cap. 9. *Boeclerus.*

1 *Chersonesum.*] Peninsulam, quæ à mari Ægæo altera ex parte alluitur. *Lambin.* Unde illam Hellespontiacam dicit Suidas. Hæc est Chersonesus Thraciæ Ptolemæo, quam παλλήνην vocant Stephanus & Halicarnasseus, cujus Isthmus ab occasu Melane sinu, ab ortu Propontide alluitur. χερσαῖον simpliciter nominat Lycophron, quam alii χεῤῥὸν. Breviatum illud apud Græcos, pro χεῤῥόνησος. Sic πότ. pro ποταμὸς dicebant, & alia sexcenta. Nec obstat, quod indifferenter scribant χεῤῥόνησος & χερσόνησος. Sic sæpius eandem rem variata voce significant, de qua disserere, non est heic instituti norma. Adi Criticorum scholas, ubi scrutantur curiose nimis τὰς ἐν ᾅδου τριχοσχίδας. Accedit, quod χεῤῥὸν à χέῤῥος deducant Etymologici. Quod non improbarem, nisi aliam scirem à χεὶρ & νῆσος derivatam, præsertim cum sit quasi manu continenti junctus peninsulæ circuitus. *Keuchen.*

2 *Delphos.*] Ubi ἀψευδέστατον πάντων, ὡς πέτρον πολυχρήματον, νηοὶ δὲ πνεῦμα τὸ ἱερόν. *Strabo.* Solona hodie dici, scribit *Niger*; Castri, *Sophranus.* Situm vide apud Heliodorum II. & Trogum XXIV. *Keuchen.*

3 *Deliberatum missi sunt.*] Cum Deo consultationem initum. *Deliberare* enim est, cum Deo deliberationem habere atque instituere; referre, quod cœptandum est ad consilium oraculi. Nepos Themistocle: *Deliberantibus Pythia respondit, ut mœnibus ligneis se munirent.* Nihil autem neque publicæ neque privatæ rei sine Oraculi auctoritate aggrediebantur. Justin. VIII. 2. *Gebhard.*

4 *Qui consulerent.*] Consulebantur Dii de rebus futuris & eventuris, ut Oracula Delphis. *Salmasius.*

5 *Apollinem.*] Qui unde dictus sit, ne Græcis quidem constat, tot de eo febriculosa somniantibus. Simplicissime ex ipsa Græcia natales ejus petere poterant. Est enim Ἀπολλύων, Ἀπέλλων, Hebræis אבדון. Nisi tamen ab אפל, unde אפלח vel אפילון, deducere malis. Quid enim nisi tenebras & ambages Dæmon ille canebat. Unde & λοξίας ac σκολιὸς à Græcis dictus est. Multo tamen probabilius à בעל denominatum puto. Quo nomine apud Babylonios, Phœnices, Pœnos, Sol vocatur. Idem Apollo. Macrob. lib. I. Saturn. cap. 17. Qui tamen, cum cæteri quoque Dii sic vocati cœpissent, cum adjectione quadam Bel-Samen vocatus est. Euseb. lib. I. προπαρ. Plaut. in Pœn. Idem Apollo Pythius est à פתה; quippe qui Μύθων ῥητὴρ erat. Unde alii πύθων inter Apollinis epitheta referentes, à πυνθάνεσθαι, quod est à פתה, dictum volunt. Quo illud spectat, quod eundem cum Mercurio faciunt. Nam quæ de פתן afferunt, vereor ut vera sint. Saltem aliunde Pythius dictus erit, quam, ut Græculi putant, à serpentis cæde. Mercurium enim cum serpentibus pingunt, quod, ut puto, vetustatem originis & sapientiæ professionem denotat. *Horn.* Vide quæ ad Nonni metaphrasin notavit magnus Heinsius.

6 *Nam tum Thraces.*] *Threces:* Codex Danielis. Quod idem. Thraces, Thraches, Thræces, & Threces, ejusdem gentis nomina πολυώνυμα. Eodem modo scribuntur Θρᾷξ &

[1] eas regiones tenebant, [2] cum quibus armis erat dimicandum. His consulentibus [3] nominatim [4] Pythia præcepit, ut

θρήϊξ integre; & concise, θρᾷξ & θρῆξ, quod factum creditur ἐκ τοῦ θορεῖν καὶ αἰτίζειν, quo Thraces præditos fuisse, narrant Historici. De ratione istorum nominum videndus Eustathius in παρεκβολ. ad Hom. Ἰλιάδ. Δ. Nihil tam tædiosum est quam persequi λεπτολογίας, quas video tamen à diligentissimis quibusdam continuo esse observatas. Parum est, quod ad ortographiam velim; monetque doctissimus & passim de Nepotis germana scriptura bene meritus Ob. Gifanius Conlectaneis Lucretianis, ubique apud Scriptorem hunc reponendum videri *Thraces*, auctoribus optimis Codicibus. Sed *Threces* lego passim in Excerptis pro *Thraces*. Quod ex integro θρήϊξ, unde θρήϊκες, & conciso θρῆξ, ex quo *Threces*. Nam quod in Gifanii schedis est *Thraces*, originem magis habet à Græcorum θρᾴϊξ, unde contractum θρᾷξ, ut à θρήϊξ, θρῆξ. Eadem igitur sunt *Thraces*, *Thraces*, & *Threces*, ejusdem gentis nomina ταὐτοδύναμα, ut etiam adnotavimus *Keuchen*. Illos Thraces Doloncos fuisse, à Jano Rutgersio ex Herodoto observatum; qui cum gravissimo bello ab Apsinthiis premerentur, reges suos Delphos de belli exitu sciscitatum miserunt. *Gebhard.* Δόλογκοι θρήϊκες τὴν ἀρχὴν τῆς χερσονήσου ταύτην. οὗτοι ὦν οἱ Δόλογκοι πιεσθέντες πολέμῳ ὑπὸ Ἀψινθίων, ἐς Δελφοὺς ἔπεμψαν τοὺς βασιλῆας περὶ τοῦ πολέμου χρησομένους. *Herodot.* Dicti sunt Δόλογκοι ἀπὸ Δολόγκου, qui Bithyni frater. *Doloncæ* Plinio, οἱ Δολόγκοι. Thrace Titanis ex Jove habuit Bithyn, à quo Bithyni: ex Saturno Doloncum, à quo Dolonci. *Salmas.*

1 *Eas regiones tenebant.*] Vi, nullo juris titulo. *Gebhard.*

2 *Cum quibus armis erat dimicandum.*] Certe suo ingenio ea gens prona ad pugnas & cædes; & jam antiquitus singulari certamine decertabat. *Lips.*

3 *Nominatim.*] Cum alias per flexuosas ambages respondere Oraculum solebat. Auctor Scholiorum in Aristophanis Equites: τοῦτο δὲ παρ' ὅσον οἱ χρησμοὶ λοξῶς ἐκφέρονται ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. Andronicus Antiopa:

Ita septuose dictio à Deo datur
Quod consecuturum sapiens ægre consulit.

Pacuvius Peribæa:

Flexa non falsa autumare dictio Delphis solet. Gebhard.

Oraculum exstare arbitror in Zenobii Parœmiis. *Schott.*

4 *Pythia.*] Alio nomine *Phœbas*. Pollux l. 1. ἰδίως δὲ ἡ ἐν Δελφοῖς προφῆτις, πυθία. Vide Diod. Sic. libro XVI. & Gyrald. hist. Deor. Syntag. 7. *Boecler.* Erat mulier quædam, quæ ut ajunt, insidens tripodi Apollinis, passis cruribus, gravem subeuntem è specu spiritum genitalibus recipiebat: & ita furore repleta, & capillum promittens, & spumam ex ore emittens, omnia alia committebat, quæ insanientes facere consueverunt, sicque verba Oraculi, seu potius insaniæ reddebat. Scholiorum Græcorum Auctor in Aristophanis Plutum: ἢ καὶ δαίμων τις ἦν οὕτω καλούμενος πύθων ἀφ' οὗ ἡ πυθία παρωνομάζετο, ἢ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων πύθιος ὀνομαζόμενος, διὰ τὸ τοῖς πυνθανομένοις χρησμοὺς διδόναι περὶ ὧν ἂν βούλοιντο. Cicero de Divinat. *Nam terræ vis Pythiam Delphis incitabat, natura Sibyllam.* Gebhard. De quâ vide insignem locum apud Strabonem IX. Hinc Theon apud Plutarch. Pythiam instrumentum dixit illius Dei, cujus Delphis est oraculum. *Keuchen.* Introduxerunt igitur gentiles tales præcipue mulierculas, quæ furorem arte simulare norant, vel quæ atra bile laborarent. *Thysius.*

1 *Impe-*

ut Miltiadem ſibi [1] imperatorem ſumerent. Id ſi feciſſent, incepta proſpera futura. Hoc oraculi reſponſo, Miltiades, [2] cum delecta manu, claſſe Cherſoneſum profectus, [3] quum acceſſiſſet Lemnum, & incolas ejus inſulæ ſub poteſtatem redigere vellet [4] Athenienſium, idque ut Lemnii ſua ſponte facerent, poſtulaſſet: [5] illi irridentes reſponderunt, tum id ſe facturos, quum ille domo navibus proficiſcens, [6] vento Aquilone veniſſet Lemnum. [7] Hic enim ventus à ſe

1 *Imperatorem ſumerent.*] Στρατηγὸν communiter Græci vocant: Juſtinianus in Nov. *Prætorem.* Sic infra: *Creati ſunt decem Prætores.* Hoc ſenſu imperator à militibus nominabatur. Eſtque hæc primaria appellatio iſtius vocis. *Keuch.*

2 *Cum delectâ manu.*] Malim, *cum dilectâ manu*, ut veteres loquebantur. *Lambin.* Sic infra: *delectus militum*, pro *dilectus.* Explicat vetus Gloſſarium: *dilectus*, ἀγαθηλεὶς, στρατολογία. Vide Feſtum. Inde *diligere*, Caſſiodoro verbum militare. Error ille in multis. Sic *meille, meilles, meilitia* dicebant. Notat ex Lucill. IX. ad Catullum Joſ. Scaliger. *Keuchen.*

3 *Cum acceſſiſſet Lemnum.*] Quæ eſt ex adverſo Thraciæ, cujus partes aliquas etiam Græci excolebant. Homerus Lemnum cum Thraciâ confundit ob vicinitatem. Quod Poëtis familiare, qui partem pro toto, & contra ſæpiuſcule ponunt. Idem πόλιν dicit, quæ νῆσος. *Idem.*

4 *Athenienſium.*] Non adſentior viro docto, qui hoc loco *poteſtatem Athenienſium*, θαλάττης ἐπικράτειαν exponit. Quippe illo tempore, quo Lemnum profectus Miltiades, maris imperium ſeu θαλαττοκρατία nondum obtigerat Athenienſibus. Quam Xerxe ac Perſis devictis ἐναλλὰξ cum Lacedæmoniis obtinuerunt. Dicendum ergo, *poteſtatem* hoc loco pro imperio accipi, quod vi ac jure in devictos exercetur. *Idem.*

5 *Illi irridentes reſponderunt.*] Multum diſcrepat ad Herodoto Probus. Ille enim narrat, Pelaſgos, quum eis poſt necem liberorum atque uxorum neque tellus fructum redderet, neque conjuges, neque pecus, ut prius, gignerent, pariter fame & liberorum orbitate vexatos, Delphos miſiſſe petitum aliquod laxamentum præſentium malorum. Juſſos autem à Pythiâ pœnas Athenienſibus, quas illi vellent, pendere, Athenas iviſſe: pollicitoſque eſſe, daturos ſe illis omnis injuriæ pœnas. Athenienſes, ſtratis in curia toris quam poterant ſplendidiſſime, appoſitaque menſa omnium bonorum refertiſſima, juſſiſſe, Pelaſgos ita ſe habentem regionem ſibi tradere. Tunc Pelaſgos excipientes dixiſſe: ἐπὰν βορέῃ ἀνέμῳ αὐθημερὸν νηῦς ἐξανύσῃ ἐκ τῆς ὑμετέρης ἐς τὴν ἡμετέρην, τότε παραδώσομεν. τοῦτο εἶπον, ἐπιστάμενοι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον γενέσθαι· ἡ γὰρ Ἀττικὴ πρὸς νότον κέεται, πολλὸν τῆς Λήμνου. Hæc fere *Lamb.* Rem ita narrat Zenobius: Κελευόντων δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐκλιπεῖν τὴν Λῆμνον εἶπον οἱ Πελασγοὶ, εἴ τις αὐθημερὸν (de hac circumſtantia nihil Nepos) Ἀθήνηθεν Βορέᾳ χρησάμενος καταπλεύσειεν εἰς τὴν Λῆμνον, ἐκστήσονται τῆς χώρας αὐτοῖς. *Gebhard.*

6 *Vento aquilone.*] Infra *boream* vocat. Hoc Græcum, illud Latine dictum. *Gell.* II. 22.

7 *Hic enim ventus.*] Suppoſititium hunc verſum videri, atque gloſſema eſſe, annotat Ultraject. Editio. *Schott.* Neſcio tamen, an non ita ſoleat Nepos explicare, ut mox pactum illud repetit:

[1] à septentrionibus oriens, [2] adversum tenet Athenis proficiscentibus. Miltiades morandi tempus non habens, [3] cursum
2 sum direxit quo tendebat: pervenitque Chersonesum. Ibi brevi tempore [4] barbarorum copiis disjectis, tota regione, quam petierat, potitus, [5] loca castellis idonea communivit: multitudinem quam secum duxerat, in agris collocavit, crebrisque [6] excursionibus [7] locupletavit: neque minus in ea re prudentia quam felicitate adjutus est. Nam quum vir-

tit: *Illi enim dixerant, &c.* Certe in Ms. legitur sicut editum est. *Boecler.*

1 *A Septentrionibus oriens.*] Seneca v. Quæst. Nat. *A Septentrionali latere summus est Aquilo, medius Septentrio, imus Thracias.*

2 *Adversum tenet.*] Locus suspectus, in quo tamen libri omnes congruunt: Ego legendum putarim, *adversum flatum emittit*; vel, *adversus est*, vel, *adversatur.* Lambin.

3 *Cursum direxit.*] Navigationem: τὸν πλοῦν. Apposite Græci magistri: Πόρος δὲ κυρίως ἐπὶ ὑγρῶν λέγεται. *Gebhard.* Frequens locutio apud Curtium & alios.

4 *Barbarorum.*] Thracum seu Dolonchorum. Unde vox deducta, varii ambigunt. Cassiodorus à *barba*; quæ vana Etymologia, cum nomen non sit Latinæ, sed alterius linguæ. Apud Strabonem xiv. dicitur effictum κατ' ὀνοματοποιίαν καὶ ἀντικείμενον τῷ Ἕλληνι, *barbarum opponi Græco.* Ammonius: βάρβαρος μὲν γάρ ἐστιν ὄνομα τὸ οὐχ Ἑλληνικόν, βαρβαρικὸν δὲ τὸ τῶν βαρβάρων. Vide quæ ad Homerum ex Geographo notat Eustachius Ἰλιάδ. β. Sed vox est ex Oriente allata. ברבי enim extraneum denotat Arabibus. Et بر desertum, unde Barbariæ nomen. Quod primus omnium ostendit Magnus Scaliger sub initium Exercitationis 11. ad Cardanum. Neque hæc est mera fundata conjectura, ut post illum voluit P. Voet in notis suis ad Herodianum. Cæterum probabile est, fuisse illud commune gentibus dicterium. De Scythis & Atheniensibus Anacharsis apud Laërtium lib. I. De Ægyptiis Herodotus II. de Romanis Herodianus; de Phrygibus Sophocles, Horatius, alii. Sic antiquissimis Ebræis *gentes* dicebantur, quos posterior ætas ἕλληνας appellavit, Christiani *paganos.* Keuchen.

5 *Loca castellis idonea communivit.*] Castellorum varius usus ac finis: Proprius tamen iste Miltiadi erat propositus, contra barbarorum incursiones esse provisum; habere receptaculum, quo commeatus, præda, aliaque trahendo bello conferrentur; & ponere quasdam compedes ac frænos, quibus ἀρχὴν ἐπιτεθεῖσθαι... continerentur in officio. Tale castellum innuit Diodorus lib. xiv. ubi Græci reduces ex expeditione contra Artaxerxem se reficiebant. Αὐτοὶ δὲ λόφον, inquit, ὀχυρὸν καταλαμβανόμενοι τὴν χώραν ἐπόρθουν, καὶ τὰς ὠφελείας εἰς τοῦτον ἀθροίζοντες ἀφθόνως ἑαυτοὺς ἀνελάμβανον. *Gebhard.*

6 *Excursionibus.*] Ita Cicero vocem usurpat. *Excursationibus* vocat Valer. Maximus. Græci ἐκ προνομῶν loquuntur.

7 *Locupletavit.*] In Alcibiade: *Gloriosius existimans, barbarorum præda locupletari quam Grajorum.* Græci efferunt στρατιώτας ἐμπλῆσαι ὠφελείας, vel, πλήρεις ποιῆσαι τὸ στρατόπεδον παντοίας ὠφελείας. *Gebhard.*

1 *Vir-*

[1] virtute militum devicisset hostium exercitus, summa æquitate res constituit: atque ipse ibidem manere decrevit. [2] Erat enim inter eos dignitate regia, quamvis carebat nomine: [3] neque id magis imperio quam justitia consequutus. Neque eo secius Atheniensibus à quibus erat profectus, officia præstabat. Quibus rebus fiebat ut non minus eorum voluntate perpetuo imperium obtineret qui miserant, quam illorum cum quibus erat profectus. [4] Chersoneso tali modo constituta, Lemnum revertitur: & [5] ex pacto postulat ut sibi urbem tradant. Illi enim dixerant, quum vento Borea domo profectus, eo pervenisset, sese dedituros, se autem domum Chersonesi habere. [6] Cares qui tum Le-

1 *Virtute militum.*] Ἁπλῶς heic Virtus sumitur, quam veteres *fortitudinem* vocabant; ut notat Justinianus. *Keuchen.*

2 *Erat enim inter eos dignitate regia.*] Qui successit in Stesagoræ fratris locum, ut tradit Herodotus VI. *Sed hoc regnum non fuit ei diuturnum: à Scythis enim Nomadibus primum, deinde à Phœnicibus pulsus, quinque navibus instructis, quarum una capta est, Athenas confugit.* Lambinus. Plutarchus quoque in libello, de sera numinis vindicta, aperte fatetur, Miltiadem tyrannide Chersonesum occupasse: *εἰ δὲ τις ἢ τύραννον ἀπέκτεινε Μιλτιάδην ἐν Χεῤῥονήσῳ,* Defendit illum tamen satis liberaliter Probus, & *tyrannum quidem appellatum* dicit, *sed justum.* Longol. Mag.

3 *Neque id magis imperio.*] Ἐπιτακτικῶς: imperii violentia. Paullo post: *Imperio plerasque ad officium redire coëgit.* Explicat sese ipse infra: *non erat vi consecutus, sed suorum voluntate.* Gebhard.

4 *Chersoneso tali modo constituta.*] In antiquo Cod. P. Danielis testantibus Excerptis fuit *constituto.* Non male: Figura πρὸς τὸ σημαινόμενον, qualis in Timotheo: *Samum cepit, in quo oppugnando, &c.* ubi perperam ad præcedens τὸ *bello* relationem refert Andr. Schottus. Et sic apud Poëtam: *defensa est Ilion armis.*

5 *Ex pacto.*] Κατὰ συνθήκην. *Lamb.* Ex constituto: *Cod.* Schotti. Quod interpretamentum agnosco. *Gebh.*

6 *Cares, qui tum Lemnum incolebant.*] Gens illa per totam quondam Græciam militans erravit. Lege *Strabonem* l. XIV. Sed Pelasgos tum Lemnum incoluisse, refert Herodotus VI. non longe ab extremo. *Longol. Lambin. Mag.* Sane Cares Lemnum incoluisse ex Poëta constat, qui illos *ἁλὸς τιμελίας* vocat; veterem illorum *θαλαττοκρατίαν* spectans, non mercaturæ habita ratione, quæ eam gentem, quod sciam, nobilem fecit nunquam. Maris imperium populi Græciæ atque Asiæ alius alio tempore obtinuerunt, ut scimus ex Strabone & Historiis. Cares, quo tempore Romam à se conditam regebat Romulus, principes maris mediterranei fuisse, Eusebius scriptum reliquit in Chronico. Græcis semper habiti pro barbaris, cum moribus institutisque, tum lingua: cujus gratia Vatum Principi dicuntur *βαρβαρόφωνοι.* *Casaub.* Excerpta *Chares.* Cum tamen non Græcis Χᾶρες sed Κᾶρες scribantur. Sic *Hyster*, pro *Ister*, *Dathis*, *Arthemisium*, *Phydna*, *Cythium*, & alia immisso spiritu in iisdem schedis & editionibus antiquis.

1 *Non*

Lemnum incolebant, etsi præter opinionem res ceciderat, tamen [1] non dicto sed secunda fortuna adversariorum capti
3 resistere ausi non sunt, atque ex insula demigrarunt. Pari felicitate [2] cæteras insulas, quæ Cyclades nominantur, sub Atheniensium redegit potestatem. [3] Eisdem temporibus [4] Persarum Rex [5] Darius ex Asia in Europam [6] exercitu trajecto, [7] Scythis * bellum inferre decrevit: pon-

1 *Non dicto sed secunda fortuna adversariorum capti.*] Elegantissime: Nam non tam captiosis dictis, quam successibus adversariorum dare manus cogebantur, & stare conventioni per ludibrium interpositæ. Zenobius paullo aliter: ὕστερον δὲ Δαρείου τοῦ Πέρσου περὶ Θρᾴκην ὄντος, καὶ πάντα χειρουμένου τὰ πέριξ, Μιλτιάδης Ἀθηναῖος ἐκ τῆς χερσονήσου ἀφεὶς εἰς τὸ πέλαγος κατελαμβάνει τὴν Λῆμνον, καὶ πρὸς τοὺς Πελασγοὺς ἔφη, βορέα χρησάμενος αὐθημερὸν ἥκειν. Ἑρμῶν δὲ βασιλεύων τῶν Πελασγῶν ἐξίστη τῆς χώρας, τῇ μὲν ἀληθείᾳ τοῦ Δαρείου τὴν δύναμιν φοβηθεὶς, προσποιούμενος δὲ ἑκὼν διδόναι τοῖς Ἀθηναίοις τὴν χώραν. Cent. III. num. 85. *Gebhard.*

2 *Cæteras insulas, quæ Cyclades nominantur.*] Cyclades insulæ sunt in mari Ægæo, sic dictæ, quod in orbem sitæ sint; ut tradunt Geographi, Strabo, Plinius, Mela, cæteri. Strabo lib. x. ἐν τῷ Αἰγαίῳ μᾶλλον αὐτή τε Δῆλος, καὶ αἱ περὶ αὐτὴν κυκλάδες. *Lambin.*

3 *Eisdem temporibus.*] Anno ab Orbe condito 3439. Circa Olympiadem sexagesimam octavam. *Salmas.*

4 *Persarum Rex.*] Equi hinnitu electus, quod erat fatale Imperii omen. Apud Herodotum lapis: ΔΑΡΕΙ͂ΟΣ Ὁ ὙΣΤΑ΄ΣΠΕΟΣ ΣΥ΄Ν ΤΕ ΤΟΥ͂ Ἵ́ΠΠΟΥ ΤΗ͂ Ἀ΄ΡΕΤΗ͂, ΚΑΙ` Ὁ΄ΙΒΑ΄ΡΕΟΣ ΤΟΥ͂ Ἱ΄ΠΠΟΚΟ΄ΜΟΥ, Ἐ΄ΚΤΗ΄ΣΑΤΟ ΤΗ`Ν ΠΕΡΣΕ΄ΩΝ ΒΑΣΙΛΗΙ΄́ΗΝ. Unde postea Darium in sigillo habuisse sculptum equum, δι᾽ ὃν χρηματίσοντα ἐ-βασίλευσεν, à Scholiaste Thucydidis est notatum. *Kenchen.*

5 *Darius.*] Hystaspis filius, quem Esdras & Philo nominant Assuerum. *Strigel.* Δαρεῖος φρόνιμος Hesych. ἑρξείης Herodot. lib. VI. Hystaspes in Tarich. dicitur كشتاسب, Kitschtasb, estque ipsius Darii nomen. Videtur nomen fuisse Medicum, apud quos Hydaspes & fluvii & Regis nomen fuit. Eratque nomen regium. Justin. x. *Darii nomine, ne quid regiæ majestati deesset, honoratus.*

6 *Exercitu trajecto.*] Septingentis millibus hominum. Justin. II. ἦγε δὲ πάντα τῶν ἠπειρωτέων μυριάδες ἑβδομήκοντα, χωρὶς τοῦ ναυτικοῦ, νέες δὲ ἑξακόσιαι. *Herodot.* IV. Musa.

7 *Scythis.*] Europæis, quorum regionem, parvam Scythiam vocat *Strabo* lib. VII. μετὰ δὲ τὴν Βαβυλῶνος αἵρεσιν ἐγένετο ἐπὶ Σκύθας αὐτοῦ Δαρείου ἔλασις. *Herod.* Antiquissimi orbem in tres partes distinxerunt, quarum media ipsis nota, Græciam, Italiam, Asiam complectebatur. Septentrionalis Scythia, Australis Æthiopia dicebatur. Strabo I. Illa Scythia est quam hodie uno nomine Tatariam dicimus, plena pugnacissimarum gentium. Unde nomen illud fluxerit, incertum. Probabilis magni Salmasii sententia, à Getis: unde præposito Σ. more Æolum fecerunt Σκύθας. Getæ, Gotthi, Gitæ, Kitæ, Scythæ, unius nominis gens, in multos populos divisa. Arabes الخطا vocant, qui sunt Chatæi veterum, Ptolemæo

I

[1] pontem fecit in Istro flumine, quà copias traduceret. Ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex Ionia & Æolide duxerat: quibus singulis ipsarum urbium perpetua dederat imperia. [2] Sic enim putavit

lemao ζάτεη, nobis hodie Catai, vel Kitaini. Sed cum olim Scytharum nomen proprium populis Tauricæ Chersonesi esset, paulatim expeditionibus suis in reliquam Sarmatiam & Asiam Septentrionalem, omnibus id gentibus in septentrione tributum, ut Ammianus Marcellinus docet. Quod etiam ante cccc. annos, in Tataris factum videmus. Quorum nomen unde fluxerit, ex Planocarpo & aliis docere promptum, nisi obstaret opusculi hujus brevitas. Denique illi, quibus bellum Cyrus intulit, Scythæ fuerunt inter Tanaim & Jaxartem, supra mare Caspium, quæ Scythia ante ccc. annos, Timuri ævo dicta fuit كة الى شتي قفخاق ودر desertum Kafthak & Barca, hodieque *Tataria deserta* dicitur. Qualis illa gens fuerit, & quam egregia armis, moribusque, Historia Timuri Arabica ostendit. Ita igitur illa: *Termini ejus, ad austrum mare Hyrcanum & Pontus Euxinus, interjacentesque Circassiorum montes. Ad Orientem Chorasmiot, Atrar & Schagnak habent. Donec per multas gentes in Turquestanam usque & Catäiam protensi, cum Sinis, Mogolibus, Catainis terminos jungant. In Septentrione Siberia est, & vastæ incultaque regiones. Hinc in Occidentem Russia, Bulgaria, Græcum Othmannicumque Imperium jacet. Gens ipsa moribus, forma, armisque egregia est. Pauca illis urbes sunt. In plaustris per aperta camporum, vagis sedibus, degunt. Tribus eorum plurimæ, linguâ, ut Arabum gentes, divisæ. Summa omnibus simplicitas & integritas. Fraudes & aliæ fallendi artes, ibi exulant.* Cæterum illa Scythia semper inaccessa & fatalis Regibus Persiæ fuit, adeo, ut numquam ultra Jaxartem vel Tanain fines imperii sui protulerint. *Horn.*

* *Bellum inferre decrevit.*] Quod describit *Herodot.* VI. *Justin.* II. *Diodor.* II. *Pausanias* I. Causa hujus belli non alia fuit, quam quod Jancyri Regis Scytharum filia, quam matrimonio jungere cupiebat, sibi negaretur. *Longol. Mag.*

1 *Pontem fecit in Istro flumine.*] Διέβαινε ἐς τὴν Εὐρώπην, τοῖσι Ἴωσι παραγγείλας πλέειν ἐς τὸν πόντον, μέχρι Ἴστρου ποταμοῦ. ἐπεὰν δὲ ἀπίκωνται ἐς τὸν Ἴστρον, ἐνθαῦτα αὐτὸν περιμένειν, ζευγνύντας τὸν ποταμόν. *Herod. Oros.* II. 9.

2 *Sic enim putavit.*] Locum explicat Boeclerus in notis suis ad Miltiadem, hoc sensu: Darius effectum pontem receptui suo servari volens, custodibus curam ejus tradidit Ioniæ & Æolidis Principibus. Horum fides pignorata erat imperiis: In amicitiam quippe assumptos, ut dominari magis quam servire sibi viderentur, urbium singularum (in Ion. Æol.) tyrannos fecit. Διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτῶν τυραννεύει πόλιος, inquit *Herodot.* I. IV. Hoc ejusmodi erat, ut sua quisque potestate contenti, de libertate popularium parum essent solliciti, adeoque Græcos Asiam incolentes, quos Persicus dominatus comprehenderat, ad res novas & libertatis resumendæ studium minime erigerent, erigive paterentur. Singularis enim perpetuique imperii dulcedine allecti ejus auctorem Darium haud dubie credebantur defensuri: præsertim cum intellectu non esset difficile, Dario potentia demoto urbes, quas obtinuissent ipsi, odio singularis imperii insito, expulsis tyrannis (quibus duplici nomine contigerat invidiam mereri, & quod instrumenta Persicæ dominationis, & quod tali potestatis forma, id est, insolita ac tyrannica usi erant,) pristinam regiminis discipli-

vit facillime se Græca lingua loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset: quibus, se oppresso, nulla spes salutis relinqueretur. In hoc fuit tum numero Miltiades, [1] cui illa custodia crederetur. Hic quum crebri afferrent nuncii, male rem gerere Darium, premique ab Scythis: [2] Miltiades hortatus est pontis custodes, [3] ne à fortuna datam occasionem liberandæ Græciæ dimitterent. Nam si cum his copiis, quas secum transportaverat, interiisset Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos qui Asiam incolerent Græci genere, liberos [4] à Persarum futuros dominatione & periculo. Id & facile effici posse: [5] Ponte enim rescisso, regem vel hostium ferro vel inopia, paucis diebus interiturum. Ad hoc consilium quum plerique accederent,

Hi-

ciplinam resumturas esse, βουλήσεσθαι γὰρ ἑκάστην τῶν πολίων δημοκρατέεσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι: Verba sunt Istiæi apud Herodot.

1 *Cui illa custodia crederetur.*] *Traderetur*, membranæ Mendozii. *Schott.*

2 *Miltiades hortatus est pontis custodes.*] Paullo aliter rem narrat Herodotus IV. Ubi ait, Scythas ipsos, cum prius ad pontem in Istro factum, quam Persæ pervenissent, hanc orationem ad Iones habuisse: Ἄνδρες Ἴωνες, αἵ τε ἡμέραι ὑμῖν τοῦ ἀριθμοῦ διοίχηνται, καὶ οὐ ποιέετε δίκαια ἔτι παραμένοντες, ἀλλ' ἐπεὶ πρότερον δειμαίνοντες ἐμένετε, νῦν λύσαντες τὸν πόρον, τὴν ταχίστην ἄπιτε χαίροντες. ἐλεύθεροι, θεοῖσι καὶ σκύθῃσι εἰδότες χάριν. Vide sequentia. His de rebus consultabant Iones. Ac Miltiades quidem censebat Scythis esse parendum: Istiæus vero Milesius contra, ne res conficeretur, obstitit.

3 *Ne à fortuna datam occasionem.*] Notanda est heic στρατηγικὴ διδασκαλία χρόνου φείδεσθαι, οὔτε γὰρ παρελθόντα ἀνακαλέσαι, οὔτε αἰτήσαντες λαβεῖν αὐτὸν δυνάμεθα. Didymus ad Homerum β. Ἰλιάδ. *Gebhard.*

4 *A Persarum futuros dominatione & periculo.*] Quibus solenne fuit, captivos vario suppliciorum modo afficere. De quo *Zopyri* historia apud Herodotum.

Persarum.] Persæ & Parthi eadem gens. Græci qui distinxere Παρθοὺς & Persas, more suo fecerunt, dum omnia turbant & confundunt, quæ discriminanda sunt, aut non distinguenda dividunt. Idem nomen Πάρθος & Πέρσης ex proprio فرس, unde & Πάρθοι. Hinc Πασαργάδαι urbs, transpositis literis, pro περσαγάδαι vel περσογάδαι. Quod significat Περσῶν στρατόπεδον, ut interpretatur apud Stephanum Anaximenes. Nec obstat, quod Persas & Parthos Græci regionibus distinguunt. Nam Parthos collocant ubi nunc est *Ispahan*, Persas ubi *Istachar*. Sic enim & Ἀθυρίαν & Ἀσυρίαν distinxerunt, cum idem sit vocabulum Atur & Assur. *Salmas.*

5 *Ponte enim rescisso.*] Vel *reciso*: Quod idem est. Malim tamen posterius. Nam *cædere pontem*, *arborem*, non *scindere* dicunt auctores. *Gebhard. Lambin.* interrupto ponte; *Justin.* II. ζεύγμα-

τος

[1] Histiæus Milesius ne res conficeretur obstitit, dicens, Non idem ipsis, [2] qui summas imperii tenerent, expedire & multitudini, quod Darii regno ipsorum niteretur dominatio. Quo extincto ipsos potestate expulsos civibus suis pœnas daturos. Itaque adeo se abhorrere à cæterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius quam confirmari regnum Persarum. Hujus quum sententiam plurimi essent sequuti, Miltiades non dubitans, tam multis consciis, ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit, ac rursus Athenas demigravit. [3] Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, quum amicior omnium libertati quam suæ fuerit dominationi. Darius autem quum 4
[4] ex Europa in Asiam redisset, hortantibus amicis, ut Græciam in suam redigeret potestatem, [5] classem quingentarum

τοῦ τὸν Ἴστρου λυθέντος. *Herodot.* Stratagema illud polemicum, de quo ad Vegetium Stewechius. *Keuchen.*

1 *Histiæus Milesius.*] Codex Danielis, *Hestiæus.* Lambinus leniter legit *Istiæus.* Omnino *Histiæus* reponendum, qui Herodoto Ἱστιαῖος. Locus est libro IV. cap. 137. Ἱστιαίου δὲ τοῦ Μιλησίου ἐναντίη ταύτῃ, λέγοντος ὡς νῦν μὲν διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτῶν τυραννεύει πόλιος, τῆς Δαρείου δὲ δυνάμιος καταιρεθείσης, οὔτε αὐτὸς Μιλησίων οἷός τε ἔσεσθαι ἄρχειν, οὔτε ἄλλον οὐδένα οὐδαμῶν. βουλήσεσθαι γὰρ ἑκάστην τῶν πολίων δημοκρατεῖσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι. Quam sententiam cum Histiæus dixisset, continuo sese ad eum converterunt, qui antea à parte Miltiadis stabant, eique assensi fuerant. Vide *Plutarch.* ἀποφθ. βασιλ.

2 *Qui summas imperii tenerent.*] Τὴν τῶν ὅλων ἡγεμονίαν. Usitatius est *summa imperii*, *summa belli* ἑνικῶς. Cicero quoque dicit, *summam rerum administrare.* Gebh.

3 *Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda.*] Atqui nonne fidem violabat Miltiades, & ità non est ejus ratio laudanda? Respondeo, primum nullam fidem antiquiorem esse habendam pietate erga patriam: deinde quod posuit Probus, *Miltiadem, si aliud, quam quod dedit, Græcis consilium dedisset, non tam fidei quam Persarum regi dederat, quam suæ dominationi, fuisse consulturum.* Maluit igitur Græcorum libertati, quam suæ dominationi servire, fide, quam barbaro adversus patriam, & libertatem Græciæ dederat, neglecta. Omnino, ne quid dissimulem, melius fecisset Miltiades, si fidem Persis non dedisset. *Lambin.* Peccasse videntur Magio & Miltiades, qui proditionis hoc consilium agitaverit; & Nepos, qui id factum approbaverit. Lambinus recte vidit hunc locum non esse ἁπλῆς τῆς κρίσεως, sed συνωχελικῆς ὑποθέσεως. Istiæus & quos sententiæ approbatores habuit, cæteri, non tam fide in Persam, quam cura suæ dominationis potestatisve tuendæ pontem custodiebant: Miltiades cum detrimento suæ potestatis, patriæ opes, quam regis augere maluit. *Boeclēr.*

4 *Ex Europa.*] Scythia Europæa.

5 *Classem quingentarum navium.*] Ἔπλεον ἑξακοσίῃσι τριήρεσι ἐς τὴν Ἰωνίην. *Herodot.* Sexcentarum triremium classem sine navibus hippagogis.

rum navium comparavit, eique [1] Datim præfecit & Artaphernem: hisque ducenta peditum millia & decem equitum dedit, causam interferens, se hostem esse Atheniensibus, [2] quod eorum auxilio Iones [3] Sardis expugnassent, suaque præsidia interfecissent. [4] Præfecti regii [5] classe ad Eubœam appulsa, [6] celeriter Eretriam ceperunt: omnesque

lib. VI. In navium numero non consentiunt, quemadmodum & hominum. Quod crebrum apud Scriptores in Historiis bellicis.

1 *Datim præfecit & Artaphernem.*] Herodotus libro VI. ἄλλους δὲ στρατηγοὺς ἀποδέξας ἀπέστελε ἐπί τε Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας, Δᾶτίν τε ἐόντα Μῆδον γένος, καὶ Ἀρταφέρνεα τὸν Ἀρταφέρνεος παῖδα. Plato Datim solum commemorat; in Epitaph. & de Leg. Sic Plutarchus περὶ τῶν παραλλήλ. Δᾶτις ὁ Περσῶν στρατηγὸς μετὰ τριακοσίων μυριάδων εἰς Μαραθῶνα παραγενόμενος πεδίον τῆς Ἀττικῆς. *Lambin.* Pausanias solius Artaphernis meminit; in Atticis. *Mag.* Quem Aristophanis Enarrator *Artabazum* vocat: Μαραθὼν τόπος τῆς Ἀττικῆς, εἰς ὃν ἀνώρμησαν Δᾶτις καὶ Ἀρτάβαζος, Μηδικοὶ στρατηγοὶ πεμφθέντες ὑπὸ Δαρείου βασιλέως καταδουλώσασθαι τὴν Ἑλλάδα. Addit Ælianus, quod cum hi præfecti à Dario missi toti Græciæ post Marathoniam cladem acceptam bellum denuntiassent, à civitatibus & insulis passim in belli signum ignem & aquam postulantes, à Spartanis in puteum conjecti superstructa pyra vivi suffocati sint; subsannantibus interim eos Laconibus, quod haberent id quod petiissent. *Long.*

2 *Quod eorum auxilio.*] Plutarchus contra Herodotum & Justinum in vita Aristidis, non fuisse Athenienses auxiliatios Ionibus adserit, sed Sardeis incendio vastasse: ἐπεὶ δὲ Δᾶτις ὑπὸ Δαρείου πεμφθεὶς λόγῳ μὲν ἐπιθεῖναι δίκην Ἀθηναίοις, ὅτι Σάρδεις ἐνέπρησαν, ἔργῳ δὲ καταστρέψασθαι τοὺς Ἕλληνας. *Longol.* Plato vero in Menexeno: *Nos autem*, inquit, *Eretriensesque accusans Darius, quasi Sardibus insidiaremur: tali sumpta bellandi occasione.* Mag.

3 *Sardis.*] Vel *Sardas.* Pro quo melius *Sardias.* τὰς Σάρδιας Ionice, ut Σάρδιες pro Σάρδεις. Alcman.

Σάρδιες ἀρχαίαι πατέρων νόμος.
Salmas.

4 *Præfecti regii.*] Utitur passim voce Satrapæ, quod idem ac στρατηγὸς *Herodoto.* Notant veteres, Persis proprie dictos Satrapas, mari & classibus præfectos, quales hodie *Archithalaßi*, vel Arabico vocabulo *Ammirales* dicuntur. Tales fuere primi Persarum Satrapæ, rei maritimæ Regum nomine Præfecti. Tandem omnibus omnino Præfectis regiis id nomen tributum est. *Satrapa* enim Persis idem significavit, quod veteribus Germanis *Gereba*, aut *Kuning Gereba*, nunc Præfecti regii, nunc Satrapæ nomine, à Persis accepto, sed Romana quasi civitate jam donato, passim redditur. *Boxhorn.*

5 *Classe ad Eubœam appulsa.*] Vide Platonem dialogo de Legibus III. circa finem, & in Menexeno. *Eubœam* nostra ætate *Negropontem* vocant. *Mag.* Situm insulæ & promontorii vide apud Ptolemæum tab. Europæ X.

6 *Celeriter Eretriam ceperunt.*] Spatio trium dierum. *Plato* in Menex. Adeo ut nulli elabendi locus sit datus. Et III. de *Leg.* refert, hujus belli tempore famam Athenas pervasisse, Persas junctis invicem manibus, omnique ita Eretriensium regione circumdata, quotquot ibi aderant homines cœpisse. *Mag.*

1 In

que ejus gentis cives abreptos, [1] in Asiam ad regem miserunt. [2] Inde ad Atticam accesserunt, ac suas copias [3] in campum Marathona deduxerunt. [4] Is abest ab oppido circiter millia passuum decem. Hoc tumultu Athenienses tam propinquo tamque magno permoti, [5] auxilium nusquam

1 *In Asiam ad regem miserunt.*] Nam mortem Dati fuerat interminatus, nisi ad eum Eretrienses & Athenienses perduceret. Auctor Plato in Menexeno. *Mag.* Unde elucet, usitatum fuisse priscis Regibus hostium regiones vacuefacere, omnesque incolas correptos ac vinculis constrictos eo transferre, ubi pro ludibrio illis illuderent, vel ad abjectissima ministeria abuterentur. 4. Regum xx. vers. 18. *Gebhard.*

2 *Inde ad Atticam accesserunt.*] De qua legendi Strabo lib. ix. & ex nuperis Ubbo Emmius in illustrata Græcia.

3 *In campum Marathona.*] Sic solet Nepos. Ita alibi Lacedæmona dicit. Et Justinus Babylonia, Chalcedonia, Lacedæmonia. *Keuchen.* Herodotus l. vi. seu Eratone: καὶ γὰρ ἦν ὁ Μαραθὼν ἐπιτηδειότατον χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιππεῦσαι, καὶ ἀγχοτάτω τῆς Ἐρετρίης. Stephanus: Μαραθὼν δῆμος τῆς Λεοντίδος φυλῆς, &c. M. Tullius lib. i. de Off. *Hinc rhetorum campus de Marathone.* Lambin. Illo bello nihil notius. Marathon magnarum & multarum virtutum testis. *Mela* ii. Vide *Pausan.* i. *Justin.* ii. Contigit illud Diogneto Archonte. Auctor Anonymus: ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη. Dion. Halic. libro v. xvi. annis post mortem primi Romanorum consulis, L. Junii Bruti, accidisse tradit: Ὕστερον δὲ καὶ τὰ Μαραθώνια καὶ τῆς Βρούτου ταφῆς, εἰ δὴ ἀπὸ τούτων πρώτων ἤρξαντο οἱ ὕπατοι λέγεσθαι τοῖς ἀπογραφομένοις, ἑκκαιδέκα ἔτεσιν. Vide *Meursii* Archontes. Diem pugnæ notat Plutarchus in Camillo, ἕκτῃ Βοηδρομιῶνος ἱσταμένου. Erat annus lviii. periodi Olympicæ: proinde xx. periodi Atticæ. Neomenia Βοηδρομιῶνος xxx. Septembris. Ergo pugna Marathonia contigit v. Octobris, Ἀπελλαίου δεκάτῃ φθίνοντος, anno mundi 3460. Zygonos vi. *Scaliger.*

4 *Is abest ab Oppido circiter millia passuum decem.*] Athenis. Tantundem illis distat, quantum Caristo Eubœæ. *Pausan.*

5 *Auxilium nusquam nisi à Lacedæmoniis.*] Socia tum civitate. *Justin.* ii. Ait Plato iii. de Leg. cum in omnes Græciæ partes legatos misissent Athenienses, qui auxilium peterent, subvenisse tamen neminem præter Lacedæmonios: qui nescio, qua religione impediti post pugnam Marathoniam venerunt. *Lambin.* Illam religionem addit Strabo lib. ix. ex Herodoto, cujus verba non pigrabor ascribere: Μαραθὼν ὅπου Μιλτιάδης τὰς μετὰ Δάτιδος τοῦ Πέρσου δυνάμεις ἄρδην διέφθειρεν, οὐ περιμείνας ὑστερίζοντας Λακεδαιμονίους διὰ τὴν πανσέληνον. Hoc est, quod Justinus dicit, *quatriduí religione tenebantur Lacedæmonii.* De qua Lycurgi legem commemorat Lucianus de Astrologia: μηδαμὰ μηδὲ ἐς πόλεμον προχωρέειν, ΠΡΙ'Ν ΤΗ'Ν ΣΕΛΗΝΑΙ'ΗΝ ΠΛΗ'ΡΕΑ ΓΕΝΕ'ΣΘΑΙ. Quippe Lycurgus omnem illis Reipublicæ administrationem è cœlo temperabat, & qui aliam civitatis administrationem existimabat crescente Luna & evanescente, propterea, quod omnia ab illa regerentur. *Keuchen.* Videtur Aristides geminas causas in Declamatione quadam recitare, quare post pugnam venerint Lacedæmonii: Λακεδαιμόνιοι δὲ εἴτε ὑπὸ τοῦ πρὸς Μεσσηνίους πολέμου, εἴτε τὴν πανσέληνον μένοντες· οὐδὲ αὐτοὶ βοηθεῖν εἶχον. *Longol.*

quam nisi à Lacedæmoniis petiverunt : [1] Philippidemque cursorem ejus generis , [2] qui hemerodromi vocantur , Lacedæmonem miserunt , ut nunciaret quam celeri opus esset auxi-

1 *Philippidemque cursorem.*] Καὶ πρῶτα μὲν , ἐόντες ἔτι ἐν τῷ ἄστεϊ οἱ στρατηγοὶ , ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην , Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα , ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετῶντα. *Herodot. Phidippides*, non *Philippides* hic cursor vocabatur, Φειδιππίδης. Atque ita in Plinio reponendum,ubi & perperam *Philippides*, scribitur. Et verum est, hunc Phidippidem biduo Athenis Lacedæmonem pervenisse. Herodotus l. VI. δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἄστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ. Hoc iter mille centum quadraginta stadiis definiunt. *Salmas.*

2 *Qui Hemerodromi vocantur.*] Semper aliqoid exhibent correctores , præsertim qui antiquitatem pro opinione intelligunt , quod aut carpendum est, aut emendandum. Qui *hemerodromi* reposuerunt ex *hemerodromæ* , non assequuntur scripturam Nepotis ἀρχαΐζοντος. Vidit primum Gifanius hactenus perperam istam γραφὴν ab imperitis esse susceptam , sed ex Mss. & Excerptis legendum *hemerodromæ* , quam & alii postmodum , & Bosius celeriter arripoerunt. In antiquo carmine Saliari : PILVMNOE POPLOE, & FASCINOE, pro quo deinceps *ei* maluerunt, *Pilumnei populei* , *& fascinei*; nempe pro *Pilumni populi* , *&. fascini*. Sic ex *hemerodromæ* igitur primum *hemerodromei* (quam scripturam & in veteri Ms. Præstantissimi & amicissimi mihi Everhardi Sluiskenii offendi) & statim *hemerodromi*. Nam ex Græco ἡμερόδρομοι confestim factum est Latinorum *hemerodromæ*, διαλύσει veteribus frequentata , ut ex Ἀδελφοὶ , Κληρούμενοι , *Adelphoe*, *Clerumenoe*, quod & hodie in vetustis Plauti & Terentii comœdiarum inscriptionibus ostenditur. *Hemerodromi* , peculiariter & vi primæ originis Solis epitheton. Suidas : Ἡμεροδρόμος , ὁ ἥλιος. Inde ad homines translatum. Idem : λέγονται δὲ καὶ οἱ ταῖς βασιλικαῖς διατάξεσι ταχύτατα διακονούμενοι. νέοι δ' εἰσὶν ἐφήβων ὀλίγον πρεσβύτεροι προσβεβηκυῖαν ἰσχὺν ταῖς τοιαύταις ὑπηρετούμενοι χρείαις. τόξων , καὶ βελῶν , καὶ ἀκοντίων , καὶ πετροβόλων λίθων ἐπιφερόμενοι πλέον οὐδέν. ταῦτα γὰρ αὐτοῖς πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν γίνεται χρήσιμα. Vocis ratio ἀπὸ τῆς ἡμέρας καὶ δρόμου notata , quod scilicet totum diem cursitantes non fatigentur. Vel , quod uno die magnum vix spatium emetiantur ; ut voluit Livius I. Decad. 4. Verba ejus sunt: *Hemerodromos vocant*, *ingens uno die spatium emetientes*. Appellabantur & δρομοκήρυκες Harpocration: δρομοκήρυκες. Αἰσχίνης , οἱ λεγόμενοι ἡμεροδρόμοι. Vide Polyænum V. in Eudocimo. Erantque alii *dolichodromi*, *diaulodromi* , *oplitodromi* , *stadiodromi*. Veteres Romani habebant *Viatores* suos , quos Byzantini *Cursores* vocabant. Vetus Onomasticum : *Cursor* , δρομεύς. Glossæ : ταχυδρόμος. *Cursor.* Glossæ aliæ. *Exercipes* : ταχυδρόμος , δρομεὺς καὶ κύρσωρ. Res antiquæ originis , & olim Persis nota, qui *Angaros* & *Astandas* vocabant. Suidas : Ἀστάνδαι. οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι, οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ Ἄγγαροι. τὰ δὲ ὀνόματα Περσικά. Hinc *Angarias* deducunt, quæ sunt impositæ onerum vehendorum necessitates. Ita ἄγγαρα, mansiones singulorum dierum. Et *angariare* , vi cogere ad onus subeundum. De quibus ex professo Boxhornius in Epistola præmissa Curtio Blanckardiano. De triplici Hemerodromorum genere vide differentem Lipsium Cent. III. Epist. LIX. *Keuchen.*

1 *Domi*

auxilio. [1] Domi autem creati decem prætores, qui exercitui præessent: [2] in eis Miltiades. Inter quos magna fuit contentio utrum mœnibus se defenderent, an obviam irent hostibus [3] acieque contenderent. Unus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent. Id si factum esset, & civibus animum accessurum, quum viderent de eorum virtute non desperari: & [4] hostes eadem re fore tardiores, si animadverterent, auderi adversus se tam exiguis copiis dimicare. [5] Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit [6] præter Platæensium: [1] ea mil-

1 *Domi autem creati decem Prætores.*] Libri veteres: *Domi autem creant decem Prætores*, & mox, *in eis Miltiadem.* Schott. Dan. alii. *Decem Imperatores*, Exemplar Longolianum. Herodotus: στρατηγοὶ δέκα, τῶν ὁ δέκατος ἦν ὁ Μιλτιάδης. Negat hoc Plutarchus in Parall. & quatuor tantum à populo delectos asseverat: Δάτις ὁ Περσῶν εἰς Μαραθῶνα παραγενόμενος πεδίον τῆς Ἀττικῆς, καὶ στρατοπεδευσάμενος πόλεμον τοῖς ἐγχωρίοις κατήγγειλεν. Ἀθηναῖοι δὲ τοῦ βαρβαρικοῦ πλήθους καταφρονήσαντες ἐνακισχιλίους ἔπεμψαν, στρατηγοὺς ποιήσαντες, Κυνέγειρον, Πολύζηλον, Μιλτιάδην. At omnes historiæ, quotquot ego hactenus inspexi, decem Atheniensium duces numerant. Quin etiam ipse Plutarchus in vita Aristidis, ut Miltiadi Duci in hac pugna primas defert, ita Aristidi secundas. Quod idem adserit Aristides rhetor in Declam. Miltiadis. *Longol.*

2 *In eis Miltiades.*] Πολέμαρχος autem erat Callimachus Aphidnæus. Herodot. VI. & Pausan. I. *Bongars.*

3 *Acieque contenderent.*] Sic emendandum. Quod confirmat Græca vox συμβάλλειν apud Herodotum. *Lamb.* Ita Lambinus ex Græco συμβάλλειν, quod est apud Herodotum in eadem narratione, rescribendum putavit. Vetus quidam liber; *aciemque cernerent.* Hellenismus. Malim tamen ut est in Mss. *acieque decernerent*, quomodo solet loqui Nepos in Eumene & Hannibale. Quanquam & istud sincerum & de Græco expressum. Dicunt enim, κρίνειν τὸν πόλεμον καὶ διακρίνειν, venuste κρίνειν τὰ ὅλα, quod de *summa imperii dimicare* explicat auctor noster in Hannibale. Sic *cernere bellum* apud Poëtam Latinum, cujus meminit Seneca epist. 58. *Cernere vitam* in versibus Ennianis. Quod Euripides in Medea dixit, ὡς τρὶς ἂν παρ' ἀσπίδα στῆναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον ἢ τεκεῖν ἅπαξ. Et sic absolute κρίνεσθαι etiam Græci usurpabant; pro quo *cernere* veteres Latini eadem significatione & usu. *Keuchen.*

4 *Hostes eadem re fore tardiores.*] Græci conjungunt ὀκνηροὺς καὶ δειλούς. Polyæn. III. in Iphicrat. Comment. I. τῶν στρατιωτῶν τινὲς ὀκνηροὶ καὶ δειλοὶ καὶ ὀχλοῦντες εἶπον. Infra Epaminonda: *Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii.* Hunc locum expressum censeas verbis Diodori XIV. Biblioth. τοῖς μὲν ἰδίοις θάρσος παρέξεσθαι. τοὺς δὲ πολεμίους δειλοτέρους ἔσεσθαι. *Gebhard.*

5 *Hoc in tempore nulla civitas.*] Sic edendum curavimus, cum à vulgatis quibusdam exulet præpositio. Monetque diligentiss. Gifanius Conlectan. Lucretianis pag. 360.

6 *Præter Platæensium.*] Vel *Platæenses.* Ἄδηλος Scriptor apud Scholiorum Auctorem in Aristophanis Equi-

tes:

[1]ea mille misit militum. Itaque horum adventu decem millia armatorum completa sunt: quæ manus mirabili [2]flagrabat pugnandi cupiditate. Quo factum est ut plus, [3]quam collegæ, Miltiades [4]valuerit. Ejus enim autoritate impulsi Athenienses, copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo castra fecerunt. [5]Deinde postero die sub montis radicibus [6]acie è regione instructa, [7]nova arte, vi summa prælium commiserunt. Namque [8]arbores multis locis erant raræ,

tes: *μόνων Πλαταιέων συμμαχησάντων αὐτοῖς χιλίοις ἀνδράσιν, ὡς ἐξισωθῆναι τὴν τῶν Ἀθηναίων δύναμιν τῇ Περσῶν. Gebhard.*

1 *Ea mille misit militum.*] Justin. *Plataensibus auxiliaribus mille.* Herodotus cum universis copiis opitulatum Atheniensibus venisse adserit: *Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένεϊ Ἡρακλέος, ἐπῆλθον βοηθέοντες Πλαταιέες πανδημεί. Lambin.* Cui consonum, quod Plutarchus dicit, novem millia Athenienses in Marathonem misisse. *Mag.* Cæterum Thucydides, solos Athenienses cum Lacedæmoniis manus conseruisse refert. Quod contra omnium fidem. Lege Isocr. Orat. IX.

2 *Flagrabat pugnandi cupiditate.*] Justin. II. *Magna in pugnam euntibus alacritas animorum fuit, adeo, ut cum mille passus inter duas acies essent, citato cursu ante jactum sagittarum ad hostem venerint.* Vide Orosium II. 9. Addit Isocrates, paucos multis sic obviam ivisse, quasi in alienis animabus non in suis periculum facturi essent. Panegyrico: *ἀπλεύτων τὴν οἰκείαν δύναμιν ἔχοντες ὀλίγοι πρὸς πολλὰς μυριάδας, ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίαις ψυχαῖς μέλλοντες κινδυνεύσειν.*

3 *Quam collegæ.*] Polyzolus, Cynægirus, alii. *Lamb.*

4 *Valuerit.*] *Valeret.* Cod. Dan.

5 *Deinde postero die.*] Concinnius in Veteri Cod. Danielis, *Dein.* Quomodo Alcibiade. *Dein Thebas* in eodem libro, pro *deinde.* Sic *exin* & *proin* dicebant. Vide Festum.

6 *Acie è regione instructa.*] Quomodo instructa fuit, narrat Herodotus VI. Musa. Ita autem ille: *Ὡς δὲ ἐς ἐκεῖνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἐτάσσοντο ὧδε Ἀθηναῖοι, ὡς συμβαλέοντες· τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρεος ἡγέετο ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος· Ὁ γὰρ νόμος εἶχε οὕτω τοῖσι Ἀθηναίοισι, τὸν πολέμαρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. ἡγεομένου δὲ τούτου, ἐξεδέκοντο ὡς ἀριθμέοντο αἱ φυλαί, ἐχόμεναι ἀλλήλων. τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο, ἔχοντες τὸ εὐώνυμον κέρας, Πλαταιέες. ἀπὸ ταύτης γάρ σφι τῆς μάχης, θυσίας Ἀθηναίων ἀναγόντων ἐς πανηγύριας τὰς ἐν τῇσι πεντετηρίσι γινομένας, κατεύχεται ὁ κῆρυξ ὁ Ἀθηναῖος, ἅμα τε Ἀθηναίοισι λέγων γίνεσθαι ἀγαθὰ καὶ Πλαταιεῦσι. τότε δὲ τασσομένων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Μαραθῶνι, ἐγίνετο τοιόνδε τι. τὸ στρατόπεδον ἐξισεύμενον τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγίνετο ἐπὶ τάξιας ὀλίγας. καὶ ταύτῃ ἦν ἀσθενέστατον τὸ στρατόπεδον. τὸ δὲ κέρας ἑκάτερον ἔρρωτο πλήθεϊ.* Vide sequentia. Unde lux Justino adfertur: magnum dimicandi impetum Græcis incessisse, ut unanimi Marte impulsi, cursu in barbaros per octo stadiorum capedinem irruerent. *Keuchen.*

7 *Nova arte.*] Alibi vocat *consilium novum*, singulare quoddam ad rem agendam *εὕρημα.* I. 5. 3. Flor. 4. 2. *Boecler.*

8 *Arbores multis locis erant raræ.*] Sic Ovidius:

Appa-

raræ, hoc consilio, ut & montium tegerentur altitudine & [1] arborum tractu [2] equitatus hostium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etsi non locum æquum videbat suis, tamen fretus numero copiarum suarum, confligere cupiebat: eoque magis, quod [3] prius, quam Lacedæmonii subsidio venirent, dimicare utile arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum; equitum decem millia produxit, præliumque commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profligarent: adeoque perterruerunt, ut [4] Persæ non castra, sed naves peterent. [5] Qua pugna nihil adhuc est nobilius. nulla enim unquam tam exigua manus [6] tantas

—— *Apparent frutices in vertice rari.* Cæterum hoc ex consuetudine militari institutum. Qualę stratagema infra de Eumene producit. *Keuchen.*

1 *Arborum tractu.*] Arboribus productis, & longo ordine positis; sive longa arborum serie. Sic *tractus ævi* apud Lucret. I. *Lambin.* Lege quæ idem ad hunc locum fuse tractat in Annotationibus. An arbores erant prostratæ, ut ingentem Persarum equitatum impedirent? Frontinus II. 9. *Cleomenes Lacedæmonius adversus Hippiam Atheniensem, qui equitatu prævalebat, planitiem in qua dimicaturus erat, arboribus prostratis impedivit, & inviam equiti fecit.* Licet etiam capere *arborum tractum*, pro regione arboribus consita ac densa. *Gebhard.* Qualis campus Marathonius. Vide Pausan. I.

2 *Equitatus hostium.*] Persarum ب. فرس *Equus.* פָּרְסִי. *Equitem* notat, unde Pharesi vel Persa; sicut ante dictum fuit. Sunt enim ἱππικῆς studiosissimi, & equitare à teneris edocti. Herodotus: παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι, μέχρι εἰκοσαέτεος τρία μοῦνα, ἱππεύειν, καὶ τοξεύειν, καὶ ἀληθίζεσθαι. *Keuchenius.*

3 *Priusquam Lacedæmonii subsidio venirent.*] Qui plenilunium exspectabant. *Lambin.*

4 *Persæ non castra, sed naves peterent.*] Quod erat ingentis terroris indicium, & desperantium rebus suis. *Gebhard.* Justinus II. *Victi Persæ in naves confugerunt; ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ sunt.* Herodotus: φεύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἵποντο κόπτοντες, ἐς ὃ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀπικόμενοι, πῦρ τε αἴτεον καὶ ἐπελάμβανον τῶν νεῶν. lib. VI. Sic Pausanias, qui tamen in Marathonis lacum incidisse vult, ibique confertim aggregatos & cæsos. *Mag. Lamb.*

5 *Qua pugna nihil adhuc est nobilius.*] Causam gloriæ hoc prœlio comparatæ subdit continuo. Sic Pausanias: *Hujus illustrissimum est prælium apud Platæas.* Quare ridiculum est, Schottum approbare; *Quoniam pugna nihil adhuc est volubilius.* Et referre ad ancipitem Martis aleam. *Gebhard.* Descripta est illa à trecentis auctoribus. *Plutarch.* Et mos fuit, per illos jurare, qui huic interfuerant. *Athen.* IX.

6 *Tantas opes.*] Δύναμιν πολεμικήν. Desiderata sunt hoc prælio ex Persico exercitu CC. hominum millia. *Orosius* II. 9. CXC. milites. *Herodot.* Dum confligeretur, visum fuisse, dicit Pausanias, hominem facie & armis rusticum,

6 tas opes proſtravit. Cujus victoriæ non alienum videtur, quale præmium Miltiadi ſit tributum, docere; quo facilius intelligi poſſit, eandem omnium civitatum eſſe naturam. [1] Ut populi noſtri honores quondam fuerunt rari & tenues; ob eamque cauſam glorioſi, nunc autem effuſi [2] atque obſoleti: ſic olim apud Athenienſes fuiſſe reperimus. [3] Namque huic Miltiadi, qui Athenas totamque Græciam liberavit, talis honos tributus eſt in porticu, [4] quæ Pœcile vocatur,

ſticum, qui, cum aratro multos Perſas trucidaſſet, nuſquam loci poſtea conſpectus ſit. Quem Echetleum heroëm fuiſſe, poſtea Oraculum aperuit. Plutarchus Theſei ſimulachrum viſum, voluit. Idem Polyzelum Prætorem, unum è decem, quendam ſpecie humana auguſtiorem conſpexiſſe, indeque cœcum redditum, auctor eſt. *Mag.*

1 *Ut populi noſtri honores.*] Scripti. *Ut enim P. R. honores.* Quod rectius. Nam alibi ſic loquitur. Exempla locorum paſſim obvia. *Keuchen.*

2 *Atque obſoleti.*] *Obſoletos honores* interpretor, tritos & nimis uſitatos. Oppoſuit autem obſoletos raris, effuſos tenuibus, ut ſit χιασμός. *Lamb.*

3 *Namque huic Miltiadi.*] Alterum Miltiadis præmium ſunt tropæa ex hoſtium manubiis, quibus ſe à ſomno quotidie excitari jactabat Themiſtocles. Auctor Tullius IV. Tuſcul. & Plut. *Schott.* Deſcripſit autem Nepos locum ex oratione Æſchinis rhetoris contra Demoſthenem, ſive Cteſiphontem, *προσέλθετε οὖν τῇ διανοίᾳ καὶ εἰς τὴν στοὰν τὴν ποικίλην. ἁπάντων γὰρ τῶν καλῶν ἔργων ὑπομνήματα ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀνάκειται, τί οὖν ἐστὶν ὦ Ἀθηναῖοι ὃ ἐγὼ λέγω. ἐνταῦθα ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη γέγραπται. τίς οὖν ὁ στρατηγός; οὑτωσὶ μὲν ἐρωτηθέντες ἀποκρίναισθ᾽ ἂν ὅτι Μιλτιάδης. ἐκεῖ δὲ οὐκ ἐπιγέγραπται πῶς. οὐκ ᾔτησε τὴν δωρεὰν ταύτην, ᾔτησεν, ἀλλ᾽ ὁ δῆμος οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ᾽ ἀντὶ τοῦ ὀνόματος συνεχώρησεν αὐτῷ πρώτῳ γεγράφθαι παρακαλοῦντι τοὺς στρατιώτας.* *Longol. Lambin. Mag.* Lege *Plut.* in Cimone.

4 *Quæ Pœcile vocatur.*] A picturæ varietate. *Pauſan. Ariſtid.* *ποικιλία* enim, ſive *ποικιλμὸς*, *varietatem* denotat. *ποικίλλω* vero idem eſt quod *variego.* Unde Ariſtoteles IX. cap. I. de Animal. avem colore variam *Pœcilidem* vocat. *Mag.* *ποικίλη* ante *Πεισιανάκτειος* dicta. *Idem, Gebh. Longol.* Nomen mutatum fuit Phanippo imperante Athenis, ſub quo Marathonium prælium commiſſum. *Long.* Pictor hujus porticus Polygnotus Thaſius fuit. *Lamb.* Aglaophontis filius & diſcipulus. *Gebh.* Qui eam ſine ullâ mercede, ſed ob gratiam duntaxat erga urbem adductus, depinxit. *Mag.* Diogenes Laërtius VIII. in Zenone: Ἀνακάμπτων δὲ ἐν τῇ ποικίλῃ στοᾷ, τῇ καὶ Πεισιανακτείῳ καλουμένῃ, ἀπὸ δὲ τῆς γραφῆς τοῦ Πολυγνώτου ποικίλῃ. Etenim prima pictura, qua porticus iſta depingi cœpit, Marathonia fuit pugna, adſcripto hoc diſticho:

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι,
Ἔκτειναν Μήδων εἰκοσι μυριάδας.

In eo epigrammate numerus *καὶ ἐξοχὴν*, mendacio ſupra veritatem effertur. *Long.* Sed Plutarchus mulieres quaſdam prius fuiſſe pictas demonſtrat. *Mag.* Quod cum Pauſania facit, qui Marathoniam pugnam in extremo picturæ fuiſſe delineatam, tradit. Vide Jan. Rutgerſii Var. Lect. lib. V. cap. I.

J. Meur-

catur, quum pugna depingeretur Marathonia; ut in decem
Prætorum numero prima ejus imago poneretur, iſque hor-
taretur milites, prælium que committeret. Idem ille po-
pulus poſteaquam majus imperium eſt nactus, & largitio-
ne magiſtratuum corruptus eſt, [1] trecentas ſtatuas Deme-
trio Phalereo decrevit. [2] Poſt hoc prælium claſſem ſeptua- 7
ginta navium Athenienſes eidem Miltiadi dederunt, ut
[3] inſulas quæ barbaros adjuverant, bello perſequeretur.
Quo imperio [4] pleraſque ad officium redire coëgit: non-
nullas vi expugnavit. [5] Ex his Parum inſulam opibus ela-
tam, [6] quum oratione reconciliare non poſſet, copias è
navibus eduxit, urbem [7] operibus clauſit, omnique [8] com-
meatu privavit. Deinde [9] vineis ac teſtudinibus conſtitu-
tis,

J. Meurſii Athen. Atticas. Similis Romæ fuit *Media*, vel *Medica*, de qua Petton. in Sar. & porticus Argonautarum apud P. Vict. *Pœcile.*] In excerptis: Ποικίλη. Ut ὀστρακισμὸς, ἄστυ, & alia Græco charactere & terminatione. *Keuchen.*

1 *Trecentas ſtatuas Demetrio Phalereo.*] Quæ eo vivo everſæ ſunt. *Plut.* Narrant hiſtoriam Laërt. v. & Strab. IX.

2 *Poſt hoc prælium claſſem ſeptuaginta navium.*] Paullo aliter rem proſequitur Herodotus, aliam à Nepote cauſam ſubnectens. Verba lege lib. VI.

3 *Inſulas.*] Cycladas.

4 *Pleraſque ad officium redire coëgit.*] Schotti liber *plures*. Officium vero heic notat obedientiam, qua populus magiſtratui tenetur. Infra Cimone; *Inſulas alienatas ad officium redire coëgit.* Gebh.

5 *Ex his Parum inſulam.*] Παραλαβὼν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὴν στρατιὴν, ἔπλεε ἐπὶ Πάρον, πρόφασιν ἔχων ὡς οἱ Πάριοι ὑπῆρξαν πρότεροι στρατευόμενοι τριήρεϊ ἐς Μαραθῶνα ἅμα τῷ Πέρσῃ. *Herod.* Vide ſequentia; & Ephorum apud Stephanum. Græci Scriptores cum de inſulis tradunt, quæ urbes habent cognomines; ita loqui ſolent, Πάρος νῆσος καὶ πόλις. Κίμωλος νῆσος καὶ πόλις. Quod Plinius dixit, *Paros cum oppido, ab Delo XXXVIII. marmore nobilis.* Quæ verba id ſignificant, Paron inſulam cum oppido ejuſdem nominis, diſtare ab Delo inſula triginta octo millibus paſſuum. Ita ille accepit, quaſi dixiſſet Paron cum oppido Abdelo, ut Abdelos ſit nomen oppidi in Paro. *Salmaſius.*

6 *Quum oratione reconciliare.*] Inclinat eo doctiſſ. Gronovius, ut probet *ratione*, hoc eſt, via aliqua commoda, conditionibus. Adi ipſum lib. II. Obſerv. c. 10. & in Addendis p. 216. *Keuchen.*

7 *Operibus clauſit.*] Operibus oppugnantur munitiora, quam quæ impetu ſeu corona capi, ſubigique poſſint. Græci vocant τάφροις καὶ σταυρώμασι περιβαλεῖν, vel etiam περιλαμβάνειν. *Gebhard.*

8 *Commeatu privavit.*] Nempe mari prohibitos, atque interclusos. Unde Ephorus ait: Πάρον δὲ εὐδαιμονεστάτην καὶ μεγίστην οὖσαν τῶν κυκλάδων, (hoc eſt, quod Nepos *opibus elatam* dicit) καθεζόμενος ἐπολιόρκει πολὺν χρόνον τῆς θαλάττης εἴργων, καὶ κατὰ γῆν μηχανήματα ἄγων. *Lambin.*

9 *Vineis ac teſtudinibus conſtitutis.*] De quibus legendus Juſtus Lipſius in libris πολιορκ.

 1 Noctur-

tis, propius muros accessit. Quum jam in eo esset ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur, nescio quo casu, [1] nocturno tempore incensus est. Cujus flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem, signum à [2] classiariis regiis datum. Quo factum est, ut & Parii à deditione deterrerentur, & Miltiades timens ne classis regia adventaret, incensis operibus, quæ statuerat, cum totidem navibus, atque erat profectus, Athenas magna cum offensione civium suorum rediret. [3] Accusatus ergo proditionis, quod quum Parum expugnare posset, [4] à rege corruptus, infectis rebus à pugna discessisset. Eo tempore æger erat vulneribus, [5] quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque quoniam ipse pro se dicere non posset, verba

1 *Nocturno tempore incensus est.*] Circa Muconum. Ephorus: ἤδη δὲ τῶν τειχῶν πιπτόντων, καὶ ἐπὶ τὸ παραδιδόναι τὴν πόλιν διωμολογημένων, ὕλης τινὸς ἐξ αὐτομάτου περὶ τὴν Μύκωνον ἐξαφθείσης, οἱ μὲν Πάριοι τὸν Δᾶτιν αὐτοῖς πυρσεύειν ὑπολαβόντες, ἐψεύσαντο τὰς ὁμολογίας, καὶ τὴν πόλιν οὐκ ἔτι τῷ Μιλτιάδῃ παρέδοσαν. Addit, illos uti adhuc proverbio de pactis irritis, quod ἀναπαριάζειν, hinc vocant.

2 *Classiariis Regiis.*] Themistocle: *Cum classiariis Regis conflixit.* Id est, Xerxis, quemadmodum hic Darii. Hirtius & Xenophon epibatas vocant: Qui iidem cum classiariis. *Keuchen.*

3 *Accusatus ergo proditionis.*] A Xantippo Ariphronis filio. Herodotus: Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπονοστήσαντα ἔσχον ἐν στόμασι, οἵ τε ἄλλοι, καὶ μάλιστα Ξάνθιππος ὁ Ἀρίφρονος, ὃς θανάτου ὑπαγαγὼν ὑπὸ τὸν δῆμον, Μιλτιάδεα ἐδίωκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἵνεκα.

4 *A Rege corruptus.*] Reges absolute non dicuntur nisi de Persidis Regibus. Ita eos Plinius semper vocat. *Salmas.* Unde apud Suidam, βασιλεὺς μέγας, ὁ τῶν Περσῶν. τοὺς δὲ ἄλλους προστιθέασι καὶ τῶν ἀρχομένων τὰ ὀνόματα. οἷον Λακεδαιμόνιοι, Μακεδόνες. Quales Turcarum Imperatores, qui se omnium *ter Maximos* vocabant. Quæ appellatio ab Imperatoribus Constantinopolitanis propagata est una cum Imperio, quorum stemmata quadruplici β figurabantur: βασιλεὺς βασιλέων, βασιλεύων βασιλεῦσι. *Keuchen.*

5 *Quæ in oppugnando oppido acceperat.*] Sic Mss. & Lambinus. Reliqui *cœperat*. In Dione: *Accepit gravissimum parens vulnus morte filii.* Savaro. Μιλτιάδης δὲ, αὐτὸς μὲν παρεὼν οὐκ ἀπελογέετο (ἦν γὰρ ἀδύνατος, ὥστε σηπομένου τοῦ μηροῦ) *Herodot.* Idem tradit, ei fuisse femur convulsum, seu luxatum, dum desiliit ex solario aut maceria. *Lambin.* Alii putridum factum vel emortuum volunt. Nonnulli ad siderationem pervenisse, interpretantur ex Celso. Quod probabile videtur, præsertim cum ex diversa causa apoplexia originem trahat; ut miratur Fernel. lib. v. cap. 8. Path. *Keuchen.*

1 *Tisago-*

verba pro eo fecit frater ejus [1] Tisagoras. Causa cognita, [2] capitis absolutus, [3] pecunia mulctatus est, [4] eaque lis quinquaginta talentis æstimata est: quantus in classem sumptus factus erat. [5] Hanc pecuniam quod solvere non pote-

1 *Tisagoras.*] *Stesagoras* figmentum Longolii: cum contra exstet in omnibus libris *Dixagoras.* P. Danielis excerpta *Sagoras*, Vulgati *Diagoras* nulla ratione. Verum Cl. Rutgersius è Libanio reducit *Tisagoras.* Idem accusat ex Herodoto erroris, quod multo antequam Miltiadi hoc accideret, jam obiisset ille. *Gebhard.* Herodotus causam ejus ab amicis defensam tradidit: ὑπεραπολογέοντο οἱ φίλοι, & mox, τῆς μάχης τε τῆς ἐν Μαραθῶνι πολλὰ ἐπιμεμνημένοι, καὶ τὴν Λήμνου αἵρεσιν, ὡς ἑλὼν Λῆμνόν τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς, παρέδωκε Ἀθηναίοισι. lib. VI.

2 *Capitis absolutus, pecunia multatus est.*] Προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῷ, κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίην πεντήκοντα ταλάντοισι. *Herod.*

3 *Pecunia mulctatus est.*] Leve est, quod notamus, tamen quia crebrius occurrit, semel hoc loco observandum. *Mulctari* & *multari* promiscue κατὰ τὰ εἰθισμένα scribebant veteres, unde *multatus est* in Excerptis. Sed in aliis *mulcatus est*, pro *mulctatus* vel *multatus*, quæ verba male confunduntur à literionibus vulgatis. Nam *mulcare* est aliquem verberibus excipere, unde *Mulciber*: *mulctare* vero πληςηελάζειν, pœnam pecuniariam alicui irrogare, à *multa*, cujus originem ad Sabinam linguam refert Varro in undevigesimo antiq. humanar. Nihil frequentius in libris occurrit, quam mutatio harum literarum invicem. *Keuchen.*

4 *Eaque lis quinquaginta talentis æstimata est.*] Id est, aureorum triginta millibus, si Budæo adhibenda fides. *Mag.* Intelligitur ipsa pecunia multatitia, æstimatione delicti decreta. Hinc addit Noster, tot talentis æstimatam Miltiadis litem, *quantus in classem sumptus factus erat*, ut ex antecedenti consequens noteтur. *Boecler.* Litem æstimare, teste Asconio Pediano, est pecuniam, de qua lis fuit, & propter quam reus condemnatus est, in summam redigere. Cimone: *Cum pater ejus litem æstimatam populo solvere non posset.* Gebh. Sed talentum varium apud Veteres. Nam Atticum, affirmante Jul. Polluce, sexaginta fuit minarum. Aliud rursus Babylonium, aliud Syrium & Æginæum. Verba ejus l. IX. in universum sunt hæc: Τοῦτό γε μὴν οὐκ ἀγνοῶ, ὅτι τὸ μὲν Ἀττικὸν τάλαντον ἑξακισχιλίας ἐδύνατο δραχμὰς Ἀττικάς. τὸ δὲ Βαβυλώνιον, ἑπτακισχιλίας. τὸ δὲ Αἰγιναῖον, μυρίας. τὸ δὲ Σύρων πεντακοσίας καὶ χιλίας, ὡς πρὸς τὸν Ἀττικῆς δραχμῆς λογισμόν. Sed intelligenda hæc de talento nummario. Dixerit aliquis: *Quot ergo minarum erat ponderale talentum?* Respondeo, totidem. Docet id Diodorus apud Suidam his verbis: τάλαντον ὥς φησι Διόδωρος ἐν τῷ περὶ σταθμῶν, μνῶν ἐστι ξ. ἡ δὲ μνᾶ, δραχμῶν ρ. ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολῶν ἕξ. ὁ δὲ ὀβολὸς, χαλκῶν ς. ὁ δὲ χαλκὸς λεπτῶν ν. Quod Græci τάλαντον dixerunt, ἀπὸ τοῦ τλῆναι τὸ βάρος, à sustinendo onus vel pondus, quum videlicet pecuniæ certa summa appenditur, hoc Hebræi appellant ככר *Cicar*, quasi ponderis speciem planam & extensam placentæ instar, ut explicat Arias Montanus. *Funger.* Lege quæ de talentis ad Festi locum notavit maximus Scaliger.

5 *Hanc pecuniam quod solvere non poterat.*] Græce μὴ ἐκτετικέναι τὸ τίμημα. Amplius vero calamo exarati libri: *Quod solvere in præsentia non poterat.*

poterat, [1] in vincula publica conjectus est, [2] ibique diem
8 obiit supremum. Hic etsi crimine Pario est accusatus, tamen alia fuit causa damnationis. Namque Athenienses propter [3] Pisistrati tyrannidem, [4] quæ paucis annis ante fuerat, [5] omnium suorum civium potentiam extimescebant. Miltiades [6] multum in imperiis magistratibusque versatus, [7] non videbatur posse esse privatus: præsertim [1] cum

rat. quod est, præsentibus nummis. *Schott.*

1 *In vincula publica conjectus est.*] Alludit eo Cicero pro Sextio: *Miltiadis calamitas non deterruit Themistoclem à republica defendenda.* Lege *Pausan.* in Att. & *Val.* Maximum, lib. v.

2 *Ibique diem obiit supremum*] Μιλτιάδης μὲν μετὰ ταῦτα, σφακελίσαντος αὐτῷ τοῦ μηροῦ, καὶ σαπέντος αὐτοῦ, τελευτᾷ· τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐξέτισε ὁ παῖς αὐτοῦ Κίμων. *Herodot.*

3 *Pisistrati tyrannidem.*] Duæ tyrannidis species à Cicerone memorantur: Πεισιστρατισμὸς & Φαλαρισμός. *Keuchen.*

4 *Quæ paucis ante annis fuerat.*] Tyrannidem Pisistratus constituit Olympiad. I. anno I. ut ex Tatiano, Clem. Alexandrino, & aliis constat. Quo tempore Archon Comias. Plutarchus: ἐπὶ Κωμίου ἤρξατο τυραννεῖν Πεισίστρατος. Regnabat Romæ Servius Tullus. Vide Ciceronem in Bruto. Aulus Gellius XVII. 31. *Servio autem Tullo regnante, Pisistratus Athenis tyrannus fuit.* Meursius. Tempus tyrannidis fuit XXXIII. annorum, Heraclides in Rep. Πεισίστρατος, τριάκοντα τρία ἔτη τυραννήσας, γηράσας ἀπέθανεν. De Pysistratidis est Herodoti locus Musa quinta, qui accipiendus, ut XXXV. impleto, sextus inchoatus fuisse existimetur. Valde erravit Aristoteles in istis verbis Politicor. V. 12. ὥστε τὰ πάντα ἐγένετο ἔτη τριάκοντα καὶ πέντε. Nam quod ille universum tempus statuit, illud tantum Pisistratidarum fuit, ut ex Herodoto clarum. *Keuchen.*

5 *Omnium suorum civium potentiam extimescebant.*] Hinc tam exosa memoria fuit, ut viros quosque præstantissimos, cum excellere potestate in Republica incepissent, solo hoc duntaxat nomine amoverent. Post Hippiam decretum factum in omneis Pisistratidas longe asperrimum; cujus mentio est in illo adversus Philippum, quod exstat apud Livium l. XXXI. Ac tam pertinaci odio eos deinde habuerunt, ut ne quidem accepta in Sicilia clade, in discrimen suum adducti, post annos nonaginta duos, cum exulibus quibuscunque reditum darent, instaurandæ reipublicæ hos recipere voluerint. *Marcellinus* in Vita Thucyd. De exoso nomine sub ostracismo Cimonis & Themistoclis unus instar omnium Aristides in oratione de Quatuorviris: Δοκοῦσι γάρ μοι (οἱ Ἀθηναῖοι) ταῖς συμφοραῖς ἐνθυμούμενοι, ταῖς ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν γενομέναις ἑαυτοῖς, μηδένα βούλεσθαι μεῖζον ἐᾶν τῶν πολλῶν φρονεῖν, ἀλλ' ἐξ ἴσου εἰς δύναμιν εἶναι. δίκαια ἄρα ἐποίουν, ἐλαύνοντες Κίμωνα, καὶ Θεμιστοκλέα. Vide Thucydidem de Alcibiade, lib. VI. *Meursius.*

6 *Multum in imperiis.*] *Magnisque*, Cod. Gifanii. *Schott.*

7 *Non videbatur posse esse privatus.*] Tanta est imperii dulcedo, tamque penetrans ambitio, ut dedisci non possit. Liv. lib. II. cap. 2. *Nescire Tarquinios privatos vivere.* Aristot. III. Pol. c. 3. Καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως Γέλων ἔφη, πεινεῖν, ὅτι μὴ τυραννοῖ, ὡς οὐκ ἐπιστάμενος ἰδιώτης εἶναι. Justin. XXXVIII. 9. *Demetrius*

[1] cum consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Chersonesi omnes illos quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem, tyrannusque fuerat appellatus, sed justus. Non erat enim vi consequutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem bonitate retinuerat. [2] Omnes autem [3] & habentur & dicuntur tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea civitate, [4] quæ libertate usa est. Sed in Miltiade erat cum summa humanitas, [5] tum mira comitas, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus pateret: magna autoritas apud omnes civitates: nobile nomen: laus rei militaris maxima. [6] Hæc populus respiciens, maluit eum innoxium plecti, quam se diutius esse in timore.

II. THE-

metrius privatam, etsi opulentam vitam pertasus, tacitus in regnum fugam meditabatur. Gebhard.

1 *Cum consuetudine ad imperii cupiditatem.*] Isaacus Casaubonus Animadversionibus Suetonianis, legit: *Cum imperii consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur.* Ut τὸ *imperii* bis repetatur. *Schot. Boecler.* Quod probare non possum. *Gebhard.*

2 *Omnes autem & habentur & dicuntur Tyranni.*] Hæc videntur esse dicta propter C. Jul. Cæsarem, cujus potentiam immoderatam & injustam, sive Æmilius Probus, sive Cornelius Nepos, ut qui esset bonarum partium, non probabat. *Lambin.*

3 *Et habentur & dicuntur.*] Legunt Excerpta: *& dicuntur & habentur.* Cæterum *justus tyrannus* est Aristoteli τύραννος κατὰ νόμον, quales erant reges Orientis, qui non vi, sed voluntate populorum, imperium obtinebant. *Keuchen.*

4 *Quæ libertate usa est.*] Ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει. *Schott.*

5 *Tum mira comitas.*] Sic constanter Mss. & vulgati omnes. Vetus Codex & Puteanus *Communitas* legebat. Sed ambigo, num receprum sit nomen in ea significatione apud Latinos auctores. *Savaro.*

6 *Hæc populus respiciens.*] Notamus ἀντίστασιν oratoriam, sive compensationem, qua malebant Athenienses, unum Miltiadem innoxium pœna affici, quam rempub. universam in perpetuo tyrannidis metu versari. Bene autem *respiciens* probaverim, pro *aspiciens*; quod tamen integrum in Sluiskenii membranis.

THEMISTOCLES.

II.

1 THEMISTOCLES [1] Neocli filius Atheniensis. [2] Hujus vitia ineuntis adolescentiæ, magnis sunt emendata virtutibus: adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio est ordiendum. [3] Pater ejus Neoclus generosus fuit: [4] is uxorem Acarnanam civem duxit, ex qua

1 *Neocli filius.*] Θεμιστοκλῆς, Ἀθηναῖος δημαγωγὸς, Νεοκλέους υἱός. *Suidas.* In veteribus libris manuscriptis ea nomina Græca quæ primæ sunt declinationis contractorum, Latine ab Æmilio Probo per secundam redduntur: ut, Περικλῆς, *Periclus*, Νεοκλῆς, *Neoclus*, & similia. *Proclus* in Vita Agesilai, cum Προκλῆς Græce scribatur. *P. Daniel.* Titulus hujus vitæ à Cornelio talis mihi videtur esse conceptus:

THEMISTOCLES NEOCLI FILIUS ATHENIENSIS.

Sic refingendum censeo titulum vitæ Alcibiadeæ:

ALCIBIADES CLINIÆ FILIUS ATHENIENSIS.

Idem tenendum in Timotheo, Chabria, Epaminonda, Eumene, Timoleonte, Annibale. *Gebhard.*

2 *Hujus vitia ineuntis adolescentiæ.*] Achilles Tatius VIII. ἐρωτικῶν prope finem in tali exemplo: κἀμὲ οὖν ὑπεισῆλθε τὸ τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅτι κἀκεῖνος τὴν πρώτην ἡλικίαν σφόδρα δόξας ἀκόλαστος εἶναι, πάντας ὑπερέβαλεν Ἀθηναίους ὕστερον σοφίᾳ τε, καὶ ἀνδραγαθίᾳ. Atque hunc colorem in Cæliana, suo proposito accommodat Cic. c. 12. *Boecler.* Ipse quippe dicere solitus erat, *asperos & indomitos pullos in optimos equos evadere, si quis illis disciplinam rectamque institutionem adhibeat.* Gebhard. Hinc Valer. Maximus: *Piget Themistoclis adolescentiam attingere, sive patrem aspiciam, sive matrem, abdicationis inurentem notam; sive matrem, suspendio finire vitam propter filii turpitudinem coactam; cum omnium postea Graii sanguinis virorum clarissimus exstiterit, mediumque Asiæ & Europæ vel spei, vel desperationis pignus fuerit. Hæc enim salutis eum suæ patronum habuit, illa vadem victoriæ adsumpsit.* Præclari Scriptoris de præclaro Duce præclarum elogium. Simile quicquam de Fabio Maximo commemorat lib. VI. cap. 9.

3 *Pater ejus Neoclus generosus fuit.*] At Plutarchus contra: πατρὸς γὰρ ἦν Νεοκλέους οὐ τῶν ἄγαν ἐπιφανῶν Ἀθήνησι Φρεαρίου τῶν δήμων. *Longol. Lambin.*

4 *Is uxorem Acarnanam civem duxit.*] Turbant in matre Themistoclis Mss. Qui *Halicarnassiam* abnegant Mss. Codices *Arcananam* substituunt. Longolius primus *Carinam* reposuit. *Gebhard.* Nam Carina vel Cariatide matre Euterpe illum natum plerique prodidere. In quibus est Fanias, ut refert Plutarchus. *Lambin.* Quin idem Plutarchus tradit, Neanthem quendam memoriæ prodidisse, eam Halicarnassi natam esse. *Idem.* Sed certi nihil ob opinionum varietatem de nomine constitui potest. Maxima autem Historicorum pars meretriculam Threiciam, Abrotanum nomine, illum edidisse testatur. Athenæus lib. XIII. Amphicrates de claris viris idem hoc adserit, adjecto epigrammate Iphicratis: quod ipsum & Plutarchus tacito auctoris nomine (videtur autem vitiatus ille locus) adduxit:

Ἀβρότο-

ex qua natus est Themistocles. Qui quum minus esset probatus parentibus, [1] quod & liberius vivebat, & rem familiarem negligebat; [2] à patre exhæredatus est. Quæ contumelia non fregit eum; sed erexit. Nam quum judicasset, sine summa industria non posse eam exstingui, totum se dedidit reipublicæ, diligentius amicis [3] famæque serviens. Multum in judiciis privatis versabatur: sæpe [4] in concionem populi prodibat: nulla res major [5] sine illo gerebatur: [6] celeriterque quæ opus erant, reperiebat, facile eadem oratione explicabat. Neque minus in rebus gerendis promptus quam excogitandis erat: quod & de instantibus [7] (ut ait Thucydides) verissime judicabat, & de futuris callidissime conjiciebat. [8] Quo factum est ut brevi tempore
illustraretur. Primus autem gradus fuit capessendæ reipu- 2
blicæ,

Ἀβρότονον Θρῄισσα γυνὴ γένος, ἀλλὰ τεκέσθαι
Τὸν μέγαν Ἕλλησίν φασι Θεμιστοκλέα. *Longol. Lambin.*

1 *Quod & liberius vivebat.*] Imo nimis licenter & dissolute: ut volunt ii, qui Themistoclem ἀκόλαστον & ἄσωτον fuisse in adolescentia dicunt, ob eamque causam à patre abdicatum: in quibus sunt *Ælian.* II. Var. *Suidas.* Quos refellit Plutarchus in Themistocle. Idem tamen περὶ τοῦ θείου βραδέως τιμωρ. eorum sententiam videtur probare. Quemadmodum in ἀποφθ. βασ. Θεμιστοκλῆς μειράκιον ὢν, ἐν πότοις ἐκυλινδεῖτο καὶ γυναιξί. *Lambin.* Vide sis Athenæum, & alios.

2 *A Patre exheredatus est.*] Ἀπεκηρύχθη, dicunt Græci, id est, abdicatus est, quod valet, repudiatus & rejectus est à patre, ut non filius, sed patre indignus filius. *Lambin.* Negat hoc Plutarchus contra Ælianum & alios, in ipsius Vita.

3 *Famaque serviens.*] Sic Cicero epist. ad Att. lib. VI. 10. *Persuasum est omnibus meis serviendum esse famæ meæ.*

4 *In concionem populi prodibat.*] Εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Vel: εἰς τὸ βῆμα παρῄει, seu παρήρχετο. *Lamb.*

5 *Sine illo gerebatur.*] Editio Longoliana: *regebatur.*

6 *Celeriterque quæ opus erant, reperiebat.*] Addunt excerpta P. Danielis: *facile eadem oratione explicabat.* Quæ & Cl. Schottus ex Ultrajectino producit, cujus judicio assentior. Tale enim quicquam desideratur, cum & prudentiæ juxta & eloquentiæ laude viguerit Themistocles. *Gebhard.* Vide Lucianum in Encomio Demosthenis.

7 *Ut ait Thucydides.*] Libro I. οἰκείᾳ γὰρ ξυνέσει καὶ οὔτε προμαθὼν ἐς αὐτὴν οὐδὲν, οὔτ' ἐπιμαθὼν, τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής. Quem locum etiam M. Tullius profert epist. 7. lib. X. ad Atticum. *Lamb. Longol.*

8 *Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur.*] Eandem causam adhibet Herodotus lib. VIII. Lege Aristidem rhetorem, & passim memorata ab antiquis ejus elogia. Unum Plutarchum adducam instar omnium, qui de illo hoc adserit: πόῤῥωθεν ἤδη προσδοκῶν τὸ μέλλον.

2 Bello

blicæ, [1] bello Corcyræo: ad quod gerendum [2] prætor à populo factus, non solum præsenti bello, sed etiam reliquo tempore, ferociorem reddidit civitatem. Nam quum pecunia publica [3] quæ ex metallis redibat, largitione magistratuum quotannis interiret: ille persuasit populo, ut ea pecunia classis centum navium ædificaretur. Qua celeriter effecta, primum Corcyræos fregit: deinde maritimos prædones consectando, mare tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit, tum peritissimos belli navalis fecit Athenienses. Id quantæ saluti fuerit universæ Græciæ, bello cognitum est Persico. Nam quum [4] Xerxes [5] & mari & terra

1 *Bello Corcyræo.*] Vel ex aliquo historico, qui hodie non exstat, sumpsit hæc Probus; vel, pro *Corcyræo*, *Æginetico* legendum. Sic enim Herodotus libro VII. paucis post Oraculum Delphicum de muro ligneo: ἑτέρη δὲ Θεμιστοκλέϊ γνώμη ἔμπροσθε ταύτης ἐς καιρὸν ἠρίστευσε, ὅτε Ἀθηναίοισι γενομένων χρημάτων μεγάλων ἐν τῷ κοινῷ, &c. Commemorat hoc bellum & Thucydides lib. I. *Lamb.* Item Polyænus lib. I. Strat.

2 *Prætor à populo factus.*] Neque in Corcyræo bello egit imperatorem seu prætorem, sed arbiter datus inter Corcyræos & Corinthios pro Corcyræis judicavit, & bellum composuit, ut à Plutarcho traditum est: γενόμενος γὰρ αὐτῶν (Corcyræos intellige) κριτὴς πρὸς Κορινθίους ἐχόντων διαφορὰν, ἔλυσε τὴν ἔχθραν, εἴκοσι τάλαντα κρίνας τοὺς Κορινθίους καταβαλεῖν. *Longol.*

3 *Quæ ex metallis redibat.*] Argentifodinis, ut Græci referunt, ne quælibet metalla intelligamus. Iste proventus Laureoticus erat, à Laureo Atticæ regiuncula, in qua fodinæ erant Atheniensium. *Suidas*, *Thucyd.* II. & VI. *Pausf.* in Att. *Strab.* IX. *Vitruv.* VII. Cæterum descripsit hoc ex Herodoto libro VII. Plutarchus, à quo Probus est mutuatus. De proventu Laureotico legendus Polyænus lib. 2. in Themist. Comment. 5. Verbum *redire* significans προσόδου rarioris usus. Cicero pro Roscio: *Hæc bona in tabulas publicas nullas redierunt.* Gebhard.

4 *Xerxes.*] Darii filius. *Herodot.* *Thucyd.* *Diodor.* *Plutarch.* In Tarih اسفندیار Isphandiar. In sacris annalibus אחשורוש, ut ex nomine probat Scaliger. Videtur post Cyrum nomen gentilitium fuisse Xerxes & Artaxerxes, præter nomen quod habebant ante Imperium. Omnes Reges, post illum memoriosum, dictos Ἀρταξέρξας ait Diod. Siculus XV. Etiam Darius ab Alexandro victus, dicitur Artaxerxes Iachiadæ ad Daniel. 12. vers. 5. Ex אחשורוש autem, omissis gutturalibus, & ש quod fieri solet in ξ verso fit Xwerx. Et quia ו durior est in media voce, etiam hæc à Græcis omissa, factum est Xerx, & cum Græca terminatione Xerxes. *Art* est additamentum quoddam honorificum, ut *Sha* apud Persas posteriores. Significat magnum, Interprete Hesychio. *Scaliger*, *Grotius*.

5 *Et mari & terra.*] Hinc Valer. Maximus lib. III. cap. 2. vocat *gravem illum & mari & terra Xerxem, nec hominibus tantum terribilem, sed & Neptuno quoque compedes, & cœlo tenebras minitantem.* Schottus. Unde illa epitheta nata sunt plena ambitionis atque arrogantiæ

terra [1] bellum universæ inferret Europæ, [2] cum tantis eam copiis invasit, quantas neque ante neque postea habuit quisquam. Hujus enim classis [3] mille & ducentarum navium longarum fuit, quam [4] duo millia onerariarum sequeban-

gantiæ, φρενοβλαβὴς καὶ ἀπαίδαλος. Qualem Xerxem describit Herodotus, Musa VIII. & II. *Keuchenius*. Cæterum, ut de copiis, sic de anno dissentiunt Scriptores. Tradunt alii contigisse hanc in Europam trajectionem archonte Callia, cujus initium memoratur Olymp. LXXV. anno I. Auctor Anonymus: Διάβασις Ξέρξου εἰς Ἑλλάδα. Ξέρξης εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐμβαλὼν, τὴν μὲν χώραν ἐδῄωσε. τὰς δὲ Ἀθήνας κατέσκαψε, καὶ τὰς ναῦς ἐνέπρησεν, ἡ ἐπὶ Σαλαμῖνι ναυμαχία. Eusebius Chron. II. Ξέρξης εἰς Ἀθήνας ἐλθὼν, ἐνέπρησεν αὐτὰς, ἐπὶ Καλλιάδου Ἀθηναίων ἄρχοντος. Videndus Herodotus VIII. Meminit etiam Thomas Magister in vita Euripidis. Tradit Laërtius in Anaxagora, τὴν Ξέρξου διάβασιν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι, quippe qui natus Olymp. LXX. anno I. *Meursius*. Polybius ait lib. III. fuisse annum XXVIII. à primis Romæ Consulibus. Diodorus in Consulatum Sp. Cassii II. & Procli Virginii conjicit, qui annus Urbis CCLXVII. Dionysius citat Kæs. Fabium, & Sp. Furium Coss. Nempe Romæ conditæ CCLXXII. Adi *Casaubon.* ad Polybium. *Scalig.* de Emend. Temporum lib. V.

1 *Bellum universæ inferret Europæ.*] Quod quinquennium instruxit. *Justinus* II. Variant tamen, & tres tantum annos in isthoc apparatu Xerxen consumpsisse, inquit Diodorus. Julianus vero ὁ παραβάτης, orat. priori de laudibus Constantii, inquit; τὸν Ξέρξην χρόνον ἐτῶν οὐκ ἐλάσσονα δέκα πρὸς τὸν πόλεμον ἐκεῖνον παρασκευάζεσθαι. Quod esse non potest, cum sexto anno, ex quo regnum adeptus est, bellum in Græcos moverit Xerxes. *Vossius.*

2 *Cum tantis eam copiis invasit.*] Addunt alii libri: *quantas neque antea neque postea habuit quisquam.* Curtius lib. IV. I. *Rursus rex Xerxes gentis ejusdem ad oppugnandos cum immanium barbarorum copiis venit.* De quibus non convenit inter Historicos. Vide Herodot. VII. Ctesiam in Persic. Plin. XXXIII. 10. Diod. Siculum II. Isocratem Panath. Plutarchum Parall. Justin. II. Quomodo autem exercitum Xerxes dinumeraverit, vide Herod. VII. 60. Plinium IV. II. *Bongars.*

3 *Mille & ducentarum navium.*] In navium numero valde variant. Æschylo ut scienti, quemque illis temporibus proximum fuisse constat, creditur. Nam in Persis tragœdia, quæ etiamnum exstat, ita eas recenset:

Ξέρξῃ δὲ καὶ γὰρ οἶδα, χιλιὰς μὲν ἦν νεῶν
Τὸ πλῆθος, αἱ δ' ὑπέρκομποι τάχει
Ἑκατὸν δὶς ἦσαν, ἑπτά θ'· ὧδ' ἔχει λόγος.

Nam quod Justinus lib. II. ex Trogo recenset, mendacio quam veritati similius est. Herodotus in septimo, innumerabiles prope copias illius recenset. Sed nemo cum Probo, præter Æschylum rectius consentit. *Longol.* Diodorus: νῆες δὲ σύμπασαι μακραὶ πλείους τῶν χιλίων καὶ διακοσίων. Plutarchus Æschylum secutus classem mille navium, barbarorum fuisse scribit. Sic reliqui aut in excessu aut in defectu peccarunt. Unum Isocratem excipimus, qui Persarum τριήρεις διακοσίας καὶ χιλίας enumerat. *Keuchen.*

4 *Duo millia onerariorum.*] Quæ Græcis φορτηγοὶ νῆες, & νῆες ὁλκάδες appellabantur. *Camerar.*

quam nisi à Lacedæmoniis petiverunt: [1] Philippidemque cursorem ejus generis, [2] qui hemerodromi vocantur, Lacedæmonem miserunt, ut nunciaret quam celeri opus esset auxi-

1 *Philippidemque cursorem.*] Καὶ πρῶτα μὲν, ἐόντες ἔτι ἐν τῷ ἄστεϊ οἱ στρατηγοὶ, ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην, Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμην τε καὶ τοῦτο μελετῶντα. *Herodot.* *Phidippides*, non *Philippides* hic cursor vocabatur, Φειδιππίδης. Atque ita in Plinio reponendum, ubi & perperam *Philippides*, scribitur. Et verum est, hunc Phidippidem biduo Athenis Lacedæmonem pervenisse. Herodotus l. VI. δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἄστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ. Hoc iter mille centum quadraginta stadiis definiunt. *Salmas.*

2 *Qui Hemerodromi vocantur.*] Semper aliquid exhibent correctores, præsertim qui antiquitatem pro opinione intelligunt, quod aut carpendum est, aut emendandum. Qui *hemerodromi* reposuerunt ex *hemerodromæ*, non assequuntur scripturam Nepotis ἀρχαΐζοντος. Vidit primum Gifanius hactenus perperam istam γραφὴν ab imperitis esse susceptam, sed ex Mss. & Excerptis legendum *hemerodromæ*, quam & alii postmodum, & Bosius celeriter arripuerunt. In antiquo carmine Saliari: PILVMNOE POPLOE, & FASCINOE, pro quo deinceps *ei* maluerunt, *Pilumnei populei, & fascinei*; nempe pro *Pilumni populi, & fascini*. Sic ex *hemerodromæ* igitur primum *hemerodromei* (quam scripturam & in veteri Ms. Præstantissimi & amicissimi mihi Everhardi Sluiskenii offendi) & statim *hemerodromi*. Nam ex Græco ἡμερόδρομοι confestim factum est Latinorum *hemerodromæ*, διαλύσει veteribus frequentata, ut ex Ἀδελφοὶ, Κληρούμενοι, *Adelphoe, Cleruменoe*, quod & hodie in vetustis Plauti & Terentii comœdiarum inscriptionibus ostenditur. *Hemerodromi*, peculiariter & vi primæ originis Solis epitheton. Suidas: Ἡμεροδρόμος, ὁ ἥλιος. Inde ad homines translatum. Idem: λέγονται δὲ καὶ οἱ ταῖς βασιλικαῖς διατάξεσι ταχύτατα διακονούμενοι. νέοι δ' εἰσὶν ἐφήβων ὀλίγον πρεσβύτεροι, περιζωννύμενοι ἰσχὺς ταῖς τοιαύταις ὑπηρετούμενοι χρείαις. τόξον, καὶ βελῶν, καὶ ἀκοντίων, καὶ πετροβόλων λίθων ἐπιφερόμενοι πλέον οὐδέν. ταῦτα γὰρ αὐτοῖς πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν γίνεται χρήσιμα. Vocis ratio ἀπὸ τῆς ἡμέρας καὶ δρόμου notata, quod scilicet totum diem cursitantes non fatigentur. Vel, quod uno die magnum viæ spatium emetiantur; ut voluit Livius I. Decad. 4. Verba ejus sunt: *Hemerodromos vocant, ingens uno die spatium emetientes.* Appellabantur & δρομοκήρυκες Harpocration: δρομοκήρυκες. Αἰσχίνης, οἱ λεγόμενοι ἡμεροδρόμοι. Vide Polyænum V. in Eudocimo. Erantque alii *dolichodromi, diaulodromi, oplitodromi, stadiodromi*. Veteres Romani habebant *Viatores* suos, quos Byzantini *Cursores* vocabant. Vetus Onomasticum: *Cursor*, δρομεύς. Glossæ: ταχυδρόμος. *Cursor.* Glossæ aliæ. *Exercipes*: ταχυδρόμος, δρομεὺς καὶ κύρσωρ. Res antiquæ originis, & olim Persis nota, qui *Angaros* & *Astandas* vocabant. Suidas: Ἀστάνδαι, οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι, οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ Ἄγγαροι. τὰ δὲ ὀνόματα Περσικά. Hinc *Angarias* deducunt, quæ sunt impositæ onerum vehendorum necessitates. Ita ἄγγαρα, mansiones singulorum dierum. Et *angariare*, vi cogere ad onus subeundum. De quibus ex professo Boxhornius in Epistola præmissa Curtio Blanckardiano. De triplici Hemerodromorum genere vide differentem Lipsium Cent. III. Epist. LIX. *Keuchen.*

auxilio. [1] Domi autem creati decem prætores, qui exercitui præessent: [2] in eis Miltiades. Inter quos magna fuit contentio utrum mœnibus se defenderent, an obviam irent hostibus [3] acieque contenderent. Unus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent. Id si factum esset, & civibus animum accessurum, quum viderent de eorum virtute non desperari: & [4] hostes eadem re fore tardiores, si animadverterent, auderi adversus se tam exiguis copiis dimicare. [5] Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit [6] præter Platæensium: [1] ea mil-

1 *Domi autem creati decem Prætores.*] Libri veteres: *Domi autem creant decem Prætores*, & mox, *in eis Miltiadem.* Schott. Dan. alii. *Decem Imperatores*, Exemplar Longolianum. Herodotus: στρατηγοὶ δέκα, τῶν ὁ δέκατος ἦν ὁ Μιλτιάδης. Negat hoc Plutarchus in Parall. & quatuor tantum à populo delectos asseverat: Δάτης ὁ Περσῶν εἰς Μαραθῶνα παραγενόμενος πεδίον τῆς Ἀττικῆς, καὶ στρατοπεδευσάμενος πόλεμον τοῖς ἐγχωρίοις κατήγγειλεν. Ἀθηναῖοι δὲ τοῦ βαρβαρικοῦ πλήθους καταφρονήσαντες ἐννακισχιλίους ἔπεμψαν, στρατηγοὺς ποιήσαντες, Κυνέγειρον, Πολύζηλον, Μιλτιάδην. At omnes historiæ, quotquot ego hactenus inspexi, decem Atheniensium duces numerant. Quin etiam ipse Plutarchus in vita Aristidis, ut Miltiadi Duci in hac pugna primas defert, ita Aristidi secundas. Quod idem adserit Aristides rhetor in Declam. Miltiadis. *Longol.*

2 *In eis Miltiades.*] Πολέμαρχος autem erat Callimachus Aphidnæus. Herodot. VI. & Pausan. I. *Bongars.*

3 *Acieque contenderent.*] Sic emendandum. Quod confirmat Græca vox συμβάλλειν apud Herodotum. *Lamb.* Ita Lambinus ex Græco συμβάλλειν, quod est apud Herodotum in eadem narratione, rescribendum putavit. Vetus quidam liber; *aciemque cernerent.* Hellenismus. Malim tamen ut est in Mss. *acieque decernerent*, quomodo solet loqui Nepos in Eumene & Hannibale. Quanquam & istud sincerum & de Græco expressum. Dicunt enim, κρίνειν τὸν πόλεμον καὶ διακρίνειν, venuste κρίνειν τὰ ὅλα, quod de *summa imperii dimicare* explicat auctor noster in Hannibale. Sic *cernere bellum* apud Poëtam Latinum, cujus meminit Seneca epist. 58. *Cernere vitam* in versibus Ennianis. Quod Euripides in Medea dixit, ὡς τρὶς ἂν παρ' ἀσπίδα στῆναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον ἢ τεκεῖν ἅπαξ. Et sic absolute κρίνεσθαι etiam Græci usurpabant; pro quo *cernere* veteres Latini eadem significatione & usu. *Kenchen.*

4 *Hostes eadem re fore tardiores.*] Græci conjungunt ὀκνηροὺς καὶ δειλούς. Polyæn. III. in Iphicrat. Comment. I. τῶν στρατιωτῶν τινὲς ὀκνηροὶ καὶ δειλοὶ καὶ ὠχριῶντες εἵποντο. Infra Epaminonda: *Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii.* Hunc locum expressum censeas verbis Diodori XIV. Biblioth. τοῖς μὲν ἰδίοις θάρσος παρέξεσθαι, τοὺς δὲ πολεμίους δειλοτέρους ἔσεσθαι. *Gebbard.*

5 *Hoc in tempore nulla civitas.*] Sic edendum curavimus, cum à vulgatis quibusdam exulet præpositio. Monetque diligentiss. Gifanius Conlectan. Lucretianis pag. 560.

6 *Præter Platæensium.*] Vel *Platæenses.* Ἄδηλος Scriptor apud Scholiorum Auctorem in Aristophanis Equites:

[1] ea mille misit militum. Itaque horum adventu decem millia armatorum completa sunt: quæ manus mirabili [2] flagrabat pugnandi cupiditate. Quo factum est ut plus, [3] quam collegæ, Miltiades [4] valuerit. Ejus enim autoritate impulsi Athenienses, copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo castra fecerunt. [5] Deinde postero die sub montis radicibus [6] acie è regione instructa, [7] nova arte, vi summa prælium commiserunt. Namque [8] arbores multis locis erant raræ,

tes: *μόνων Πλαταιέων συμμαχησάντων αὐτοῖς χιλίοις ἀνδράσιν, ὡς ἐξισωθῆναι τὴν τῶν Ἀθηναίων δύναμιν τῇ Περσῶν. Gebhard.*

1 *Ea mille misit militum.*] Justin. *Platæensibus auxiliaribus mille.* Herodotus cum universis copiis opitulatum Atheniensibus venisse adserit: Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένεϊ Ἡρακλέος, ἐπῆλθον βοηθέοντες Πλαταιέες πανδημεί. *Lambin.* Cui consonum, quod Plutarchus dicit, novem millia Athenienses in Marathonem misisse. *Mag.* Cæterum Thucydides, solos Athenienses cum Lacedæmoniis manus conseruisse refert. Quod contra omnium fidem. Lege Isocr. Orat. IX.

2 *Flagrabat pugnandi cupiditate.*] Justin. II. *Magna in pugnam euntibus alacritas animorum fuit, adeo, ut cum mille passus inter duas acies essent, citato cursu ante jactum sagittarum ad hostem venerint.* Vide Orosium II. 9. Addit Isocrates, paucos multis sic obviam ivisse, quasi in alienis animabus non in suis periculum facturi essent. Panegyrico: ἀπλείστων τὴν οἰκείαν δύναμιν ἔχοντες ὀλίγοι πρὸς πολλὰς μυριάδας, ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίαις ψυχαῖς μέλλοντες κινδυνεύσειν.

3 *Quam collegæ.*] Polyzolus, Cynægirus, alii. *Lamb.*

4 *Valuerit.*] *Valeret.* Cod. Dan.

5 *Deinde postero die.*] Concinnius in Veteri Cod. Danielis, *Dein.* Quomodo Alcibiade. *Dein Thebas* in eodem libro, pro *deinde.* Sic *exin* & *proin* dicebant. Vide Festum.

6 *Acie è regione instructa.*] Quomodo instructa fuit, narrat Herodotus VI. Musa. Ita autem ille: Ὡς δὲ ἐς ἐκεῖνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἐτάσσοντο ὧδε Ἀθηναῖοι, ὡς συμβαλέοντες· τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρεος ἡγέετο ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος· ὁ γὰρ νόμος τότε εἶχε οὕτω τοῖσι Ἀθηναίοισι, τὸν πολέμαρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. ἡγεομένου δὲ τούτου, ἐξεδέκοντο ὡς ἀριθμέοντο αἱ φυλαί, ἐχόμεναι ἀλλήλων. τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο, ἔχοντες τὸ εὐώνυμον κέρας, Πλαταιέες. ἀπὸ ταύτης γάρ σφι τῆς μάχης, θυσίας Ἀθηναίων ἀναγόντων ἐς πανηγύριας τὰς ἐν τῇσι πεντετηρίσι γινομένας, κατεύχεται ὁ κῆρυξ ὁ Ἀθηναῖος, ἅμα τε Ἀθηναίοισι λέγων γίνεσθαι ἀγαθὰ καὶ Πλαταιεῦσι. τότε δὲ τασσομένων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Μαραθῶνι, ἐγίνετο τοιόνδε τι. τὸ στρατόπεδον ἐξισούμενον τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγίνετο ἐπὶ τάξιας ὀλίγας. καὶ ταύτῃ ἦν ἀσθενέστατον τὸ στρατόπεδον. τὸ δὲ κέρας ἑκάτερον ἔρρωτο πλήθεϊ. Vide sequentia. Unde lux Justino adfertur: magnum dimicandi impetum Græcis incessisse, ut unanimi Marte impulsi, cursu in barbaros per octo stadiorum capedinem irruerent. *Kruchen.*

7 *Nova arte.*] Alibi vocat *consilium novum*, singulare quoddam ad rem agendam εὕρημα. I. 5. 3. Flor. 4. 2. *Boecler.*

8 *Arbores multis locis erant raræ.*] Sic Ovidius:

Appa-

raræ, hoc consilio, ut & montium tegerentur altitudine & [1] arborum tractu [2] equitatus hostium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etsi non locum æquum videbat suis, tamen fretus numero copiarum suarum, confligere cupiebat: eoque magis, quod [3] prius, quam Lacedæmonii subsidio venirent, dimicare utile arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum; equitum decem millia produxit, præliumque commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profligarent: adeoque perterruerunt, ut [4] Persæ non castra, sed naves peterent. [5] Qua pugna nihil adhuc est nobilius. nulla enim unquam tam exigua manus [6] tantas

—— *Apparent frutices in vertice rari.* Cæterum hoc ex consuetudine militari institutum. Quale stratagema infra de Eumene producit. *Keuchen.*

1 *Arborum tractu.*] Arboribus productis, & longo ordine positis; sive longa arborum serie. Sic *tractus ævi* apud Lucret. 1. *Lambin.* Lege quæ idem ad hunc locum fuse tractat in Annotationibus. An arbores erant prostratæ, ut ingentem Persarum equitatum impedirent? Frontinus II. 9. *Cleomenes Lacedæmonius adversus Hippiam Atheniensem, qui equitatu prævalebat, planitiem in qua dimicaturus erat, arboribus prostratis impedivit, & inviam equiti fecit.* Licet etiam capere *arborum tractum*, pro regione arboribus consita ac densa. *Gebhard.* Qualis campus Marathonius. Vide Pausan. 1.

2 *Equitatus hostium.*] Persarum ـس. فرس *Equus.* פָּרְסִי. *Equitem notat*, unde Pharesi vel Persa; sicut ante dictum fuit. Sunt enim ἱππικῆς studiosissimi, & equitare à teneris edocti. Herodotus: παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι, μέχρι εἰκοσαέτεος τρία μοῦνα, ἱππεύειν, καὶ τοξεύειν, καὶ ἀληθίζεσθαι. *Keuchenius.*

3 *Priusquam Lacedæmonii subsidio venirent.*] Qui plenilunium exspectabant. *Lambin.*

4 *Persæ non castra, sed naves peterent.*] Quod erat ingentis terroris indicium, & desperantium rebus suis. *Gebhard.* Justinus II. *Victi Persæ in naves confugerunt; ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ sunt.* Herodotus: φεύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἵποντο κόπτοντες, ἐς ὃ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀπικόμενοι, πῦρ τε αἴτεον καὶ ἐπελάμβανον τῶν νεῶν. lib. VI. Sic Pausanias, qui tamen in Marathonis lacum incidisse vult, ibique confertim aggregatos & cæsos. *Mag. Lamb.*

5 *Qua pugna nihil adhuc est nobilius.*] Causam gloriæ hoc prœlio comparatæ subdit continuo. Sic Pausanias: *Hujus illustrissimum est prælium apud Plataas.* Quare ridiculum est, Schottum approbare; *Quoniam pugna nihil adhuc est volubilius.* Et referre ad ancipitem Martis aleam. *Gebhard.* Descripta est illa à trecentis auctoribus. *Plutarch.* Et mos fuit, per illos jurare, qui huic interfuerant. *Athen.* IX.

6 *Tantas opes.*] Δυνάμιν πολεμικήν. Desiderata sunt hoc prælio ex Persico exercitu CC. hominum millia. *Orosius* II. 9. CXC. milites. *Herodot.* Dum confligeretur, visum fuisse, dicit Pausanias, hominem facie & armis rusticum,

6 tas opes prostravit. Cujus victoriæ non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere; quo facilius intelligi possit, eandem omnium civitatum esse naturam. [1] Ut populi nostri honores quondam fuerunt rari & tenues; ob eamque causam gloriosi, nunc autem effusi [2] atque obsoleti: sic olim apud Athenienses fuisse reperimus. [3] Namque huic Miltiadi, qui Athenas totamque Græciam liberavit, talis honos tributus est in porticu, [4] quæ Pœcile vocatur,

sticum, qui, cum aratro multos Persas trucidasset, nusquam loci postea conspectus sit. Quem Echetleum heroëm fuisse, postea Oraculum aperuit. Plutarchus Thesei simulachrum visum, voluit. Idem Polyzelum Prætorem, unum è decem, quendam specie humana augustiorem conspexisse, indeque cœcum redditum, auctor est. *Mag.*

1 *Ut populi nostri honores.*] Scripti. *Ut enim P. R. honores.* Quod rectius. Nam alibi sic loquitur. Exempla locorum passim obvia. *Keuchen.*

2 *Atque obsoleti.*] *Obsoletos honores* interpretor, tritos & nimis usitatos. Opposuit autem obsoletos raris, effusos tenuibus, ut sit χιασμός. *Lamb.*

3 *Namque huic Miltiadi.*] Alterum Miltiadis præmium sunt tropæa ex hostium manubiis, quibus se à somno quotidie excitari jactabat Themistocles. Auctor Tullius IV. Tuscul. & Plut. *Schott.* Descripsit autem Nepos locum ex oratione Æschinis rhetoris contra Demosthenem, sive Ctesiphontem, προσέλθετε οὖν τῇ διανοίᾳ καὶ εἰς τὴν στοὰν τὴν ποικίλην. ἁπάντων γὰρ τῶν καλῶν ἔργων τὰ ὑπομνήματα ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀνάκειται, τί οὖν ἐστιν ὦ Ἀθηναῖοι ὃ ἐγὼ λέγω. ἐνταῦθα ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη γέγραπται. τίς οὖν ὁ στρατηγός; οὑτωσὶ μὲν ἐρωτηθέντες ἀποκρίναισθ' ἂν ὅτι Μιλτιάδης. ἐκεῖ δὲ οὐκ ἐπιγέγραπται πῶς, οὐκ ᾔτησε τὴν δωρεὰν ταύτην, ᾔτησεν, ἀλλ' ὁ δῆμος οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ὀνόματος συνεχώρησεν αὐτῷ πρώτῳ γεγράφθαι παρακαλοῦντι τοὺς στρατιώτας. *Longol. Lambin. Mag.* Lege *Plut.* in Cimone.

4 *Quæ Pœcile vocatur.*] A picturæ varietate. *Pausan. Aristid.* ποικίλιος enim, sive ποικιλμὸς, *varietatem* denotat. ποικίλλω vero idem est quod *variego.* Unde Aristoteles XI. cap. I. de Animal. avem colore variam *Pœcilidem* vocat. *Mag.* ποικίλη ante Πεισιανάκτειος dicta. *Idem, Gebh. Longol.* Nomen mutatum fuit Phanippo imperante Athenis, sub quo Marathonium prælium commissum. *Long.* Pictor hujus porticus Polygnotus Thasius fuit. *Lamb.* Aglaophontis filius & discipulus. *Gebh.* Qui eam sine ullâ mercede, sed ob gratiam duntaxat erga urbem adductus, depinxit. *Mag.* Diogenes Laërtius VIII. in Zenone: Ἀνακάμπτων δὲ ἐν τῇ ποικίλῃ στοᾷ, τῇ καὶ Πεισιανακτείῳ καλουμένῃ, ἀπὸ δὲ τῆς γραφῆς τῆς Πολυγνώτου ποικίλῃ. Etenim prima pictura, qua porticus ista depingi cœpit, Marathonia fuit pugna, adscripto hoc disticho:

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι,
Ἔκτειναν Μήδων εἴκοσι μυριάδας.

In eo epigrammate numerus καθ' ἐξοχὴν, mendacio supra veritatem effertur. *Long.* Sed Plutarchus mulieres quasdam prius fuisse pictas demonstrat. *Mag.* Quod cum Pausania facit, qui Marathoniam pugnam in extremo picturæ fuisse delineatam, tradit. Vide Jan. Rutgersii Var. Lect. lib. V. cap. I.

J. Meur-

catur, quum pugna depingeretur Marathonia; ut in decem
Prætorum numero prima ejus imago poneretur, isque hor-
taretur milites, præliumque committeret. Idem ille po-
pulus posteaquam majus imperium est nactus, & largitio-
ne magistratuum corruptus est, [1] trecentas statuas Deme-
trio Phalereo decrevit. [2] Post hoc prælium classem septua- 7
ginta navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut
[3] insulas quæ barbaros adjuverant, bello persequeretur.
Quo imperio [4] plerasque ad officium redire coëgit: non-
nullas vi expugnavit. [5] Ex his Parum insulam opibus ela-
tam, [6] quum oratione reconciliare non posset, copias è
navibus eduxit, urbem [7] operibus clausit, omnique [8] com-
meatu privavit. Deinde [9] vineis ac testudinibus constitu-
tis,

J. Meursii Athen. Atticas. Similis Romæ fuit *Media*, vel *Medica*, de qua Petron. in Sat. & porticus Argonautarum apud P. Vict. *Pœcile.*] In excerptis: Ποικίλη. Ut ὀστρακισμὸς, ἄστυ, & alia Græco charactere & terminatione. *Keuchen.*

1 *Trecentas statuas Demetrio Phalereo.*] Quæ eo vivo eversæ sunt. *Plut.* Narrant historiam Laërt. v. & Strab. ix.

2 *Post hoc prælium classem septuaginta navium.*] Paullo aliter rem prosequitur Herodotus, aliam à Nepote causam subnectens. Verba lege lib. vi.

3 *Insulas.*] Cycladas.

4 *Plerasque ad officium redire coëgit.*] Schotti liber *plures*. Officium vero heic notat obedientiam, qua populus magistratui tenetur. Infra Cimone; *Insulas alienatas ad officium redire coëgit.* Gebh.

5 *Ex his Parum insulam.*] Παραλαβὼν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὴν στρατιὴν, ἔπλεε ἐπὶ Πάρον, πρόφασιν ἔχων ὡς οἱ Πάριοι ὑπῆρξαν πρότεροι στρατευόμενοι τριήρεϊ ἐς Μαραθῶνα ἅμα τῷ Πέρσῃ. *Herod.* Vide sequentia; & Ephorum apud Stephanum. Græci Scriptores cum de insulis tradunt, quæ urbes habent cognomines; ita loqui solent, Πάρος νῆσος καὶ πόλις. Κίμωλος νῆσος καὶ πόλις. Quod Plinius dixit, *Paros cum oppido, ab Delo* XXXVIII. *marmore nobilis.* Quæ verba id significant, Paron insulam cum oppido ejusdem nominis, distare ab Delo insula triginta octo millibus passuum. Ita ille accepit, quasi dixisset Paron cum oppido Abdelo, ut Abdelos sit nomen oppidi in Paro. *Salmasius.*

6 *Quum oratione reconciliare.*] Inclinat eo doctiss. Gronovius, ut probet *ratione*, hoc est, via aliqua commoda, conditionibus. Adi ipsum lib. ii. Observ. c. 10. & in Addendis p. 216. *Keuchen.*

7 *Operibus clausit.*] Operibus oppugnantur munitiora, quam quæ impetu seu corona capi, subigique possint. Græci vocant τάφροις καὶ σταυρώμασι περιβαλεῖν, vel etiam περιλαμβάνειν. *Gebhard.*

8 *Commeatu privavit.*] Nempe mari prohibitos, atque interclusos. Unde Ephorus ait: Πάρον δὲ εὐδαιμονεστάτην καὶ μεγίστην οὖσαν τῶν Κυκλάδων, (hoc est, quod Nepos *opibus elatam* dicit) καθεζόμενος ἐπολιόρκει πολὺν χρόνον τῆς θαλάττης εἴργων, καὶ κατὰ γῆν μηχανήματα ἄγων. *Lambin.*

9 *Vineis ac testudinibus constitutis.*] De quibus legendus Justus Lipsius in libris πολιορκ.

tis, propius muros accessit. Quum jam in eo esset ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur, nescio quo casu, [1] nocturno tempore incensus est. Cujus flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem, signum à [2] classiariis regiis datum. Quo factum est, ut & Parii à deditione deterrerentur, & Miltiades timens ne classis regia adventaret, incensis operibus, quæ statuerat, cum totidem navibus, atque erat profectus, Athenas magna cum offensione civium suorum rediret. [3] Accusatus ergo proditionis, quod quum Parum expugnare posset, [4] à rege corruptus, infectis rebus à pugna discessisset. Eo tempore æger erat vulneribus, [5] quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque quoniam ipse pro se dicere non posset, verba

1 *Nocturno tempore incensus est.*] Circa Muconum. Ephorus: ἤδη δὲ τῶν τειχῶν πιπτόντων, καὶ ἐπὶ τὸ παραδιδόναι τὴν πόλιν διωμολογημένων, ὕλης τινὸς ἐξ αὐτομάτου περὶ τὴν Μύκωνον ἐξαφθείσης, οἱ μὲν Πάριοι τὸν Δᾶτιν αὐτοῖς πυρσεύειν ὑπολαβόντες, ἐψεύσαντο τὰς ὁμολογίας, καὶ τὴν πόλιν οὐκ ἔτι τῷ Μιλτιάδῃ παρέδοσαν. Addit, illos uti adluc proverbio de pactis irritis, quod ἀναπαριάζειν, hinc vocant.

2 *Classiariis Regiis.*] Themistocle: *Cum classiariis Regis conflixit.* Id est, Xerxis, quemadmodum hic Darii. Hirtius & Xenophon epibatas vocant: Qui iidem cum classiariis. *Keuchen.*

3 *Accusatus ergo proditionis.*] A Xantippo Ariphronis filio. Herodotus: Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπονοστήσαντα ἔσχον ἐν στόμασι, οἵ τε ἄλλοι, καὶ μάλιστα Ξάνθιππος ὁ Ἀρίφρονος, ὃς θανάτου ὑπαγαγὼν ὑπὸ τὸν δῆμον, Μιλτιάδεα ἐδίωκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἵνεκα.

4 *A Rege corruptus.*] Reges absolute non dicuntur nisi de Persidis Regibus. Ita eos Plinius semper vocat. *Salmas.* Unde apud Suidam, βασιλεὺς μέγας, ὁ τῶν Περσῶν. τοὺς δὲ ἄλλους προστιθέασι καὶ τῶν ἀρχομένων τὰ ὀνόματα. οἷον Λακεδαιμόνιοι, Μακεδόνες. Quales Turcarum Imperatores, qui se omnium *ter Maximos* vocabant. Quæ appellatio ab Imperatoribus Constantinopolitanis propagata est una cum Imperio, quorum stemmata quadruplici β figurabantur: βασιλεὺς βασιλέων, βασιλεύων βασιλεῦσι. *Keuchen.*

5 *Quæ in oppugnando oppido acceperat.*] Sic Mss. & Lambinus. Reliqui *cœperat*. In Dione: *Accepit gravissimum parens vulnus morte filii.* Savaro. Μιλτιάδης δὲ, αὐτὸς μὲν παρεὼν οὐκ ἀπελογέετο (ἦν γὰρ ἀδύνατος, ὥστε σηπομένου τοῦ μηροῦ) *Herodot.* Idem tradit, ei fuisse femur convulsum, seu luxatum, dum desiliit ex solario aut maceria. *Lambin.* Alii putridum factum vel emortuum volunt. Nonnitlli ad siderationem pervenisse, interpreiantur ex Celso. Quod probabile videtur, præsertim cum ex diversa causa apoplexia originem trahat; ut miratur Fernel. lib. v. cap. 8. Path. *Keuchen.*

verba pro eo fecit frater ejus [1] Tisagoras. Causa cognita, [2] capitis absolutus, [3] pecunia mulctatus est, [4] eaque lis quinquaginta talentis æstimata est: quantus in classem sumptus factus erat. [5] Hanc pecuniam quod solvere non pote-

1 *Tisagoras.*] *Stesagoras* figmentum Longolii: cum contra exstet in omnibus libris *Dixagoras*. P. Danielis excerpta *Sagoras*, Vulgati *Diagoras* nulla ratione. Verum Cl. Rutgersius è Libanio reducit *Tisagoras*. Idem accusat ex Herodoto erroris, quod multo antequam Miltiadi hoc acciderct, jam obiisset ille. *Gebbard.* Herodotus causam ejus ab amicis defensam tradidit: ὑπεραπολογέοντο οἱ φίλοι, & mox, τῆς μάχης τε τῆς ἐν Μαραθῶνι πολλὰ ἐπιμεμνημένοι, καὶ τὴν Λήμνου αἵρεσιν, ὡς ἑλὼν Λῆμνόν τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς, παρέδωκε Ἀθηναίοισι. lib. VI.

2 *Capitis absolutus, pecunia multatus est.*] Προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῷ, κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίην πεντήκοντα ταλάντοισι. *Herod.*

3 *Pecunia mulctatus est.*] Leve est, quod notamus, tamen quia crebrius occurrit, semel hoc loco observandum. *Mulctari* & *multari* promiscue κατὰ τὰ εἰθισμένα scribebant veteres, unde *multatus est* in Excerptis. Sed in aliis *mulcatus est*, pro *mulctatus* vel *multatus*, quæ verba male confunduntur à literionibus vulgatis. Nam *mulcare* est aliquem verberibus excipere, unde *Mulciber*: *mulctare* vero πληστηελάζειν, pœnam pecuniariam alicui irrogare, à *multa*, cujus originem ad Sabinam linguam refert Varro in undevigesimo antiq. humanar. Nihil frequentius in libris occurrit, quam mutatio harum literarum invicem. *Keuchen.*

4 *Eaque lis quinquaginta talentis æstimata est.*] Id est, aureorum triginta millibus, si Budæo adhibenda fides. *Mag.* Intelligitur ipsa pecunia multatitia, æstimatione delicti decreta. Hinc addit Noster, tot talentis æstimatam Miltiadis litem, *quantus in classem sumptus factus erat*, ut ex antecedenti consequens notetur. *Boecler.* Litem æstimare, teste Asconio Pediano, est pecuniam, de qua lis fuit, & propter quam reus condemnatus est, in summam redigere. Cimone: *Cum pater ejus litem æstimatam populo solvere non posset.* Gebh. Sed talentum varium apud Veteres. Nam Atticum, affirmante Jul. Polluce, sexaginta fuit minarum. Aliud rursus Babylonium, aliud Syrium & Æginæum. Verba ejus l. IX. in universum sunt hæc: Τοῦτό γε μὴν οὐκ ἀγνοῶ, ὅτι καὶ τὸ μὲν Ἀττικὸν τάλαντον ἑξακισχιλίας ἐδύνατο δραχμὰς Ἀττικάς. τὸ δὲ Βαβυλώνιον, ἑπτακισχιλίας. τὸ δὲ Αἰγιναῖον, μυρίας. τὸ δὲ Σύρων πεντακοσίας καὶ χιλίας, ὡς πρὸς τὸν Ἀττικῆς δραχμῆς λογισμόν. Sed intelligenda hæc de talento nummario. Dixerit aliquis: *Quot ergo minarum erat ponderale talentum?* Respondeo, totidem. Docet id Diodorus apud Suidam his verbis: τάλαντον ὥς φησι Διόδωρος ἐν τῷ περὶ σταθμῶν, μνῶν ἐστι ξ. ἡ δὲ μνᾶ, δραχμῶν ρ. ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολῶν ἕξ. ὁ δὲ ὀβολὸς, χαλκῶν ς. ὁ δὲ χαλκὸς λεπτῶν ν. Quod Græci τάλαντον dixerunt, ἀπὸ τοῦ τλῆναι τὸ βάρος, à sustinendo onus vel pondus, quum videlicet pecuniæ certa summa appenditur, hoc Hebræi appellant ככר *Cicar*, quasi ponderis speciem planam & extensam placentæ instar, ut explicat Arias Montanus. *Funger.* Lege quæ de talentis ad Festi locum notavit maximus Scaliger.

5 *Hanc pecuniam quod solvere non poterat.*] Græce μὴ ἐκτετικέναι τὸ τίμημα. Amplius vero calamo exarati libri: *Quod solvere in præsentia non poterat.*

poterat, [1] in vincula publica conjectus est, [2] ibique diem
8 obiit supremum. Hic etsi crimine Pario est accusatus, tamen alia fuit causa damnationis. Namque Athenienses propter [3] Pisistrati tyrannidem, [4] quæ paucis annis ante fuerat, [5] omnium suorum civium potentiam extimescebant. Miltiades [6] multum in imperiis magistratibusque versatus, [7] non videbatur posse esse privatus: præsertim [1] cum

rat. quod est, præsentibus nummis. *Schott.*

1 *In vincula publica conjectus est.*] Alludit eo Cicero pro Sextio: *Miltiadis calamitas non deterruit Themistoclem à republica defendenda.* Lege *Pausan.* in Att. & *Val.* Maximum, lib. v.

2 *Ibique diem obiit supremum*] Μιλτιάδης μὲν μετὰ ταῦτα, σφακελίσαντος αὐτοῦ τοῦ μηροῦ, καὶ σαπέντος αὐτοῦ, τελευτᾷ· τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐξέτισε ὁ παῖς αὐτοῦ Κίμων. *Herodot.*

3 *Pisistrati tyrannidem.*] Duæ tyrannidis species à Cicerone memorantur: Πεισιστρατισμὸς & Φαλαρισμός. *Keuchen.*

4 *Quæ paucis ante annis fuerat.*] Tyrannidem Pisistratus constituit Olympiad. L. anno I. ut ex Tatiano, Clem. Alexandrino, & aliis constat. Quo tempore Archon Comias. Plutarchus: ἐπὶ Κωμίου ἤρξατο τυραννεῖν Πεισίστρατος. Regnabat Romæ Servius Tullus. Vide Ciceronem in Bruto. Aulus Gellius XVII. 21. *Servio autem Tullo regnante, Pisistratus Athenis tyrannus fuit.* Meursius. Tempus tyrannidis fuit XXXIII. annorum, Heraclides in Rep. Πεισίστρατος, τετράκοντα τρία ἔτη τυραννήσας, γηράσας ἀπέθανεν. De Pysistratidis est Herodoti locus Musa quinta, qui accipiendus, ut XXXV. impleto, sextus inchoatus fuisse existimetur. Valde erravit Aristoteles in istis verbis Politicor. v. 12. ὥστε τὰ πάντα ἐγένετο ἔτη τετράκοντα καὶ πέντε. Nam quod ille universum tempus statuit, illud tantum Pisistratidarum fuit, ut ex Herodoto clarum. *Keuchen.*

5 *Omnium suorum civium potentiam extimescebant.*] Hinc tam exosa memoria fuit, ut viros quosque præstantissimos, cum excellere potestate in Republica incepissent, solo hoc duntaxat nomine amoverent. Post Hippiam decretum factum in omneis Pisistratidas longe asperrimum; cujus mentio est in illo adversus Philippum, quod exstat apud Livium l. XXXI. Ac tam pertinaci odio eos deinde habuerunt, ut ne quidem accepta in Sicilia clade, in discrimen suum adducti, post annos nonaginta duos, cum exulibus quibuscunque reditum darent, instaurandæ reipublicæ hos recipere voluerint. *Marcellinus* in Vita Thucyd. De exoso nomine sub ostracismo Cimonis & Themistoclis unus instar omnium Aristides in oratione de Quatuorviris: Δοκοῦσι γάρ μοι (οἱ Ἀθηναῖοι) τὰς συμφορὰς ἐνθυμούμενοι, τὰς ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν γενομένας ἑαυτοῖς, μηδένα βούλεσθαι μεῖζον ἐᾶν τῶν πολλῶν φρονεῖν, ἀλλ' ἐξ ἴσου εἰς δύναμιν εἶναι. δίκαια ἄρα ἐποίουν, ἐλαύνοντες Κίμωνα, καὶ Θεμιστοκλέα. Vide Thucydidem de Alcibiade, lib. VI. *Meursius.*

6 *Multum in imperiis.*] *Magnisque*, Cod. Gifanii. *Schott.*

7 *Non videbatur posse esse privatus.*] Tanta est imperii dulcedo, tamque penetrans ambitio, ut dedisci non possit. Liv. lib. II. cap. 2. *Nescire Tarquinios privatos vivere.* Aristot. III. Pol. c. 3. Καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως Ἰάσων ἔφη πεινῆν, ὅτε μὴ τυραννοῖ, ὡς οὐκ ἐπιστάμενος ἰδιώτης εἶναι. Justin. XXXVIII. 9. *Demetrius*

[1] cum consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Chersonesi omnes illos quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem, tyrannusque fuerat appellatus, sed justus. Non erat enim vi consequutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem bonitate retinuerat. [2] Omnes autem [3] & habentur & dicuntur tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea civitate, [4] quæ libertate usa est. Sed in Miltiade erat cum summa humanitas, [5] tum mira comitas, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus pateret: magna autoritas apud omnes civitates: nobile nomen: laus rei militaris maxima. [6] Hæc populus respiciens, maluit eum innoxium plecti, quam se diutius esse in timore.

II. THE-

metrius privatam, etsi opulentam vitam pertæsus, tacitus in regnum fugam meditabatur. Gebhard.

1 *Cum consuetudine ad imperii cupiditatem.*] Isaacus Casaubonus Animadversionibus Suetonianis, legit: *Cum imperii consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur.* Ut τὸ *imperii* bis repetatur. *Schot. Boecler.* Quod probare non possum. *Gebhard.*

2 *Omnes autem & habentur & dicuntur Tyranni.*] Hæc videntur esse dicta propter C. Jul. Cæsarem, cujus potentiam immoderatam & injustam, sive Æmilius Probus, sive Cornelius Nepos, ut qui esset bonarum partium, non probabat. *Lambin.*

3 *Et habentur & dicuntur.*] Legunt Excerpta: *& dicuntur & habentur.* Cæterum *justus tyrannus* est Aristoteli τύραννος κατὰ νόμον, quales erant reges Orientis, qui non vi, sed voluntate populorum, imperium obtinebant. *Keuchen.*

4 *Quæ libertate usa est.*] Ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει. *Schott.*

5 *Tum mira comitas.*] Sic constanter Mss. & vulgati omnes. Vetus Codex & Puteanus *Communitas* legebat. Sed ambigo, num receptum sit nomen in ea significatione apud Latinos auctores. *Savaro.*

6 *Hæc populus respiciens.*] Notamus ἀντίστασιν oratoriam, sive compensationem, qua malebant Athenienses, unum Miltiadem innoxium pœna affici, quam rempub. universam in perpetuo tyrannidis metu versari. Bene autem *respiciens* probaverim, pro *aspiciens*; quod tamen integrum in Sluiskenii membranis.

THEMISTOCLES.

II.

1 THEMISTOCLES [1] Neocli filius Atheniensis. [2] Hujus vitia ineuntis adolescentiæ, magnis sunt emendata virtutibus: adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio est ordiendum. [3] Pater ejus Neoclus generosus fuit: [4] is uxorem Acarnanam civem duxit, ex qua

1 *Neocli filius.*] Θεμιστοκλῆς, Ἀθηναῖος δημαγωγός, Νεοκλέους υἱός. *Suidas.* In veteribus libris manuscriptis ea nomina Græca quæ primæ sunt declinationis contractorum, Latine ab Æmilio Probo per secundam redduntur: ut, Περικλῆς, *Periclus*, Νεοκλῆς, *Neoclus*, & similia. *Proclus* in Vita Agesilai, cum Περικλῆς Græce scribatur. *P. Daniel.* Titulus hujus vitæ à Cornelio talis mihi videtur esse conceptus:

THEMISTOCLES NEOCLI FILIUS ATHENIENSIS.

Sic refingendum censeo titulum vitæ Alcibiadeæ:

ALCIBIADES CLINIÆ FILIUS ATHENIENSIS.

Idem tenendum in Timotheo, Chabria, Epaminonda, Eumene, Timoleonte, Annibale. *Gebhard.*

2 *Hujus vitia ineuntis adolescentiæ.*] Achilles Tatius VIII. ἐρωτικῶν prope finem in tali exemplo: καὶ μὴν οὐχ ὑπεισήει τὸ τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅτι κακεῖνος τὴν πρώτην ἡλικίαν σφόδρα δόξας ἀκόλαστος εἶναι, πάντας ὑπερέβαλεν Ἀθηναίους ὕστερον σοφίᾳ τε, καὶ ἀνδραγαθίᾳ. Atque hunc colorem in Cæliana, suo proposito accommodat Cic. c. 12. *Boecler.* Ipse quippe dicere solitus erat, *asperos & indomitos pullos in optimos equos evadere, si quis illis disciplinam rectamque institutionem adhibeat.* Gebhard. Hinc Valer. Maximus: *Piget Themistoclis adolescentiam attingere, sive patrem aspiciam, abdicationis inurentem notam; sive matrem, suspendio finire vitam propter filii turpitudinem coactam; cum omnium postea Graii sanguinis virorum clarissimus exstiterit, mediumque Asiæ & Europæ vel spei, vel desperationis pignus fuerit. Hæc enim salutis eum suæ patronum habuit, illa vadem victoriæ adsumpsit.* Præclari Scriptoris de præclaro Duce præclarum elogium. Simile quicquam de Fabio Maximo commemorat lib. VI. cap. 9.

3 *Pater ejus Neoclus generosus fuit.*] At Plutarchus contra: πατρὸς γὰρ ἦν Νεοκλέους οὐ τῶν ἄγαν ἐπιφανῶν Ἀθήνησι Φρεαρρίου τοῦ δήμου. *Longol. Lambin.*

4 *Is uxorem Acarnanam civem duxit.*] Turbant in matre Themistoclis Mss. Qui *Halicarnassiam* abnegant Mss. Codices *Arcananam* substituunt. Longolius primus *Carinam* reposuit. *Gebhard.* Nam Carina vel Cariatide matre Euterpe illum natum plerique prodidere. In quibus est Fanias, ut refert Plutarchus. *Lambin.* Quin idem Plutarchus tradit, Neanthem quendam memoriæ prodidisse, eam Halicarnassi natam esse. *Idem.* Sed certi nihil ob opinionum varietatem de nomine constitui potest. Maxima autem Historicorum pars meretriculam Threjiciam, Abrotanum nomine, illum edidisse testatur. Athenæus lib. XIII. Amphicrates de claris viris idem hoc adserit, adjecto epigrammate Iphicratis: quod ipsum & Plutarchus tacito auctoris nomine (videtur autem vitiatus ille locus) adduxit:

Ἀβρότο-

ex qua natus eſt Themiſtocles. Qui quum minus eſſet probatus parentibus, [1] quod & liberius vivebat, & rem familiarem negligebat; [2] à patre exhæredatus eſt. Quæ contumelia non fregit eum; ſed erexit. Nam quum judicaſſet, ſine ſumma induſtria non poſſe eam exſtingui, totum ſe dedidit reipublicæ, diligentius amicis [3] famæque ſerviens. Multum in judiciis privatis verſabatur: ſæpe [4] in concionem populi prodibat: nulla res major [5] ſine illo gerebatur: [6] celeriterque quæ opus erant, repericbat, facile eadem oratione explicabat. Neque minus in rebus gerendis promptus quam excogitandis erat: quod & de inſtantibus [7] (ut ait Thucydides) veriſſime judicabat, & de futuris calidiſſime conjiciebat. [8] Quo factum eſt ut brevi tempore illuſtraretur. Primus autem gradus fuit capeſſendæ reipublicæ, 2

Ἀβρότονον Θρῇϊσσα γυνὴ γένος, ἀλλὰ τίκτεσθαι
Τὸν μέγαν Ἕλλησίν φασι Θεμιστοκλέα. *Longol. Lambin.*

1 *Quod & liberius vivebat.*] Imo nimis licenter & diſſolute: ut volunt ii, qui Themiſtoclem ἀκόλαστον & ἄσωτον fuiſſe in adoleſcentia dicunt, ob eamque cauſam à patre abdicatum: in quibus ſunt *Ælian.* II. Var. *Suidas.* Quos refellit Plutarchus in Themiſtocle. Idem tamen περὶ τῆς θείας βοηθείας τιμῆς. eorum ſententiam videtur probare. Quemadmodum in ἀποφθ. βασ. Θεμιστοκλῆς μειράκιον ὢν, ἐν πότοις ἐκυλινδεῖτο καὶ γυναιξί. *Lambin.* Vide ſis Athenæum, & alios.

2 *A Patre exheredatus eſt.*] Ἀπεκηρύχθη, dicunt Græci, id eſt, abdicatus eſt, quod valet, repudiatus & rejectus eſt à patre, ut non filius, ſed patre indignus filius. *Lambin.* Negat hoc Plutarchus contra Ælianum & alios, in ipſius Vita.

3 *Famaque ſerviens.*] Sic Cicero epiſt. ad Att. lib. VI. 10. *Perſuaſum eſt omnibus meis ſerviendum eſſe fama mea.*

4 *In concionem populi prodibat.*] Εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Vel: εἰς τὸ βῆμα παρῄει, ſeu παρήρχετο. *Lamb.*

5 *Sine illo gerebatur.*] Editio Longoliana: *regebatur.*

6 *Celeriterque qua opus erant, reperiebat.*] Addunt excerpta P. Danielis: *facile eadem oratione explicabat.* Quæ & Cl. Schottus ex Ultrajectino producit, cujus judicio aſſentior. Tale enim quicquam deſideratur, cum & prudentiæ juxta & eloquentiæ laude viguerit Themiſtocles. *Gebhard.* Vide Lucianum in Encomio Demoſthenis.

7 *Ut ait Thucydides.*] Libro I. οἰκείᾳ γὰρ ξυνέσει καὶ οὔτε προμαθὼν ἐς αὐτὴν οὐδὲν, οὔτ' ἐπιμαθὼν τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιπλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής. Quem locum etiam M. Tullius profert epiſt. 7. lib. X. ad Atticum. *Lamb. Longol.*

8 *Quo factum eſt, ut brevi tempore illuſtraretur.*] Eandem cauſam adhibet Herodotus lib. VIII. Lege Ariſtidem rhetorem, & paſſim memorata ab antiquis ejus elogia. Unum Plutarchum adducam inſtar omnium, qui de illo hoc adſerit: πόρρωθεν ἤδη προσδοκῶν τὸ μέλλον.

1 *Bello*

blicæ, [1] bello Corcyræo: ad quod gerendum [2] prætor à populo factus, non solum præsenti bello, sed etiam reliquo tempore, ferociorem reddidit civitatem. Nam quum pecunia publica [3] quæ ex metallis redibat, largitione magistratuum quotannis interiret: ille persuasit populo, ut ea pecunia classis centum navium ædificaretur. Qua celeriter effecta, primum Corcyræos fregit: deinde maritimos prædones consectando, mare tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit, tum peritissimos belli navalis fecit Athenienses. Id quantæ saluti fuerit universæ Græciæ, bello cognitum est Persico. Nam quum [4] Xerxes [5] & mari & terra

1 *Bello Corcyræo.*] Vel ex aliquo historico, qui hodie non extat, sumpsit hæc Probus; vel, pro *Corcyræo, Æginetico* legendum. Sic enim Herodotus libro VII. paucis post Oraculum Delphicum de muro ligneo: *ἑτέρη δὲ Θεμιστοκλέϊ γνώμη ἔμπροσθε ταύτης ἐς καιρὸν ἠρίστευσε, ὅτε Ἀθηναίοισι γενομένων χρημάτων μεγάλων ἐν τῷ κοινῷ*, &c. Commemorat hoc bellum & Thucydides lib. I. *Lamb.* Item Polyænus lib. I. Strat.

2 *Prætor à populo factus.*] Neque in Corcyræo bello egit imperatorem seu prætorem, sed arbiter datus inter Corcyræos & Corinthios pro Corcyræis judicavit, & bellum composuit, ut à Plutarcho traditum est: *γενόμενος γὰρ αὐτῶν* (Corcyræos intellige) *κριτὴς πρὸς Κορινθίους ἐχόντων διαφορὰν, ἔλυσε τὴν ἔχθραν, εἴκοσι τάλαντα κελεύσας τοὺς Κορινθίους καταβαλεῖν.* *Longol.*

3 *Quæ ex metallis redibat.*] Argentifodinis, ut Græci referunt, ne quælibet metalla intelligamus. Iste proventus Laureoticus erat, à Laureo Atticæ regiuncula, in qua fodinæ erant Atheniensium. *Suidas*, *Thucyd.* II. & VI. *Pauf.* in Att. *Strab.* IX. *Vitruv.* VII. Cæterum descripsit hoc ex Herodoto libro VII. Plutarchus, à quo Probus est mutuatus. De proventu Laureotico legendus Polyænus lib. 2. in Themist. Comment. 5. Verbum *redire* significans *πρόσοδον* rarioris usus. Cicero pro Roscio: *Hæc bona in tabulas publicas nullas redierunt.* Gebhard.

4 *Xerxes.*] Darii filius. *Herodot. Thucyd. Diodor. Plutarch.* In Tarih اسفنديار Isphandiar. In sacris annalibus אחשורוש, ut ex nomine probat Scaliger. Videtur post Cyrum nomen gentilitium fuisse Xerxes & Artaxerxes, præter nomen quod habebant ante Imperium. Omnes Reges, post illum memoriosum, dictos *Ἀρταξέρξας* ait Diod. Siculus XV. Etiam Darius ab Alexandro victus, dicitur Artaxerxes Iachiadæ ad Daniel. 12. vers. 5. Ex אחשורוש autem, omissis gutturalibus, & ש quod fieri solet in ξ verso fit Xwerx. Et quia ו durior est in media voce, etiam hæc à Græcis omissa, factum est Xerx, & cum Græca terminatione Xerxes. *Art* est additamentum quoddam honorificum, ut *Sha* apud Persas posteriores. Significat magnum, interprete Hesychio. *Scaliger*, *Grotius*.

5 *Et mari & terra.*] Hinc Valer. Maximus lib. III. cap. 2. vocat *gravem illum & mari & terra Xerxem, nec hominibus tantum terribilem, sed & Neptuno quoque compedes, & cœlo tenebras minitantem.* Schottus. Unde illa epitheta nata sunt plena ambitionis atque arrogantiæ

terra [1] bellum universæ inferret Europæ, [2] cum tantis eam copiis invasit, quantas neque ante neque postea habuit quisquam. Hujus enim classis [3] mille & ducentarum navium longarum fuit, quam [4] duo millia onerariarum sequeban-

gantiæ, φρενοβλαβὴς καὶ ἀπίσθαλος. Qualem Xerxem describit Herodotus, Musa VIII. & IX. *Keuchenius*. Cæterum, ut de copiis, sic de anno dissentiunt Scriptores. Tradunt alii contigisse hanc in Europam trajectionem archonte Callia, cujus initium memoratur Olymp. LXXV. anno I. Auctor Anonymus: Διάβασις Ξέρξου εἰς Ἑλλάδα. Ξέρξης εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐμβαλὼν, τὴν μὲν χώραν ἐδῄωσε. τὰς δὲ Ἀθήνας κατέσκαψε, καὶ τοὺς ναοὺς ἐνέπρησεν, ἡ ἐπὶ Σαλαμῖνι ναυμαχία. Eusebius Chron. II. Ξέρξης εἰς Ἀθήνας ἐλθὼν, ἐνέπρησεν αὐτοὺς, ἐπὶ Καλλιάδου Ἀθηναίων ἄρχοντος. Videndus Herodotus VIII. Meminit etiam Thomas Magister in vita Euripidis. Tradit Laërtius in Anaxagora, τὴν Ξέρξου διάβασιν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι, quippe qui natus Olymp. LXX. anno I. *Meursius*. Polybius ait lib. III. fuisse annum XXVIII. à primis Romæ Consulibus. Diodorus in Consulatum Sp. Cassii II. & Procli Virginii conjicit, qui annus Urbis CCLXVII. Dionysius citat Kæs. Fabium, & Sp. Furium Coss. Nempe Romæ conditæ CCLXXII. Adi *Casaubon.* ad Polybium. *Scalig.* de Emend. Temporum lib. V.

1 *Bellum universæ inferret Europæ.*] Quod quinquennium instruxit. *Justinus* II. Variant tamen, & tres tantum annos in isthoc apparatu Xerxen consumpsisse, inquit Diodorus. Julianus vero ὁ παραβάτης, orat. priori de laudibus Constantii, inquit; τὸν Ξέρξην χρόνον ἐτῶν οὐκ ἐλάσσονα δέκα φασὶ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον παρασκευάζεσθαι. Quod esse non potest, cum sexto anno, ex quo regnum adeptus est, bellum in Græcos moverit Xerxes. *Vossius.*

2 *Cum tantis eam copiis invasit.*] Addunt alii libri: *quantas neque antea neque postea habuit quisquam.* Curtius lib. IV. I. *Rursus rex Xerxes gentis ejusdem ad oppugnandos cum immanium barbarorum copiis venit.* De quibus non convenit inter Historicos. Vide Herodot. VII. Ctesiam in Persic. Plin. XXXIII. 10. Diod. Siculum II. Isocratem Panath. Plutarchum Parall. Justin. II. Quomodo autem exercitum Xerxes dinumeraverit, vide Herod. VII. 60. Plinium IV. II. *Bongars.*

3 *Mille & ducentarum navium.*] In navium numero valde variant. Æschylo ut scienti, quemque illis temporibus proximum fuisse constat, creditur. Nam in Persis tragœdia, quæ etiamnum exstat, ita eas recenset:

Ξέρξῃ δὲ καὶ γὰρ οἶδα, χιλιὰς μὲν ἦν νεῶν
Τὸ πλῆθος, αἱ δ' ὑπέρκομποι τάχει
Ἑκατὸν δὶς ἦσαν, ἑπτά θ' ὧδ' ἔχει λόγος.

Nam quod Justinus lib. II. ex Trogo recenset, mendacio quam veritati similius est. Herodotus in septimo, innumerabiles prope copias illius recenset. Sed nemo cum Probo, præter Æschylum rectius consentit. *Longol.* Diodorus: νῆες δὲ σύμπασαι μακραὶ πλείους τῶν χιλίων καὶ διακοσίων. Plutarchus Æschylum securus classem mille navium, barbarorum fuisse scribit. Sic reliqui aut in excessu aut in defectu peccarunt. Unum Isocratem excipimus, qui Persarum τριήρεις διακοσίας καὶ χιλίας enumerat. *Keuchen.*

4 *Duo millia onerariorum.*] Quæ Græcis φορτηγοὶ νῆες, & νῆες ὁλκάδες appellabantur. *Camerar.*

quebantur. Terrestres autem exercitus,[1] septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cujus de adventu quum fama in Græciam esset perlata, & maxime Athenienses peti dicerentur,[2] propter pugnam Marathoniam: miserunt Delphos[3] consultum[4] quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus[5] Pythia respondit,[6] ut mœnibus ligneis se munirent. Id responsum quo valeret[7] quum intelligeret nemo,[8] Themistocles persuasit, consilium esse Apollinis, ut in naves se suaque conferrent:

1 *Septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum.*] Isocrates ait, Hominum universorum fuisse quingentas myriades, id est, quinquagies centena millia militarium, & ad pugnam aptorum septingenta millia, seu septuaginta myriades. *Lambin.* Sic Plutarchus περὶ πεζῶν. Alii innumerabilem fuisse tradunt exercitum, ob immensam multitudinem. *Keuchen.*

2 *Propter pugnam Marathoniam.*] Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πάντων τῶν εἰς αὐτοὺς ὄντων παρασκευάζεσθαι, διὰ τὸ ἐν Μαραθῶνι γενόμενον. Aliam causam istius belli adfert Callicles apud Platonem in Gorgia; qui nullo alio jure hoc illatum disputat, quam quo res imbecilliorum, sunt potentiorum. *Lambin.*

3 *Consultum.*] Modum consulendi Oracula, notat ad Aristophanis Plutum Scholiastes. Vide sis illum.

4 *Quidnam facerent de rebus suis.*] *Quidnam facerent rebus suis.* Schott. Lambin.

5 *Pythia respondit.*] Ξέρξου ἐπιόντος, ἔχρησεν ὁ θεός. Syrianus in Hermogenem. Sic τοῦ θεοῦ χρήσαντος, inquit Sopater, quod est, *Oraculo discere.* Keuchenius.

6 *Ut mœnibus ligneis se munirent.*] Oraculum integrum, sive responsum exstat apud Herodotum lib. VII. Cujus vis in hoc latet carmine:

Τεῖχος τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς
Μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, τὸ σὲ τέκνα τ' ὀνήσει.

Jupiter è ligno muris Tritonida donat,
Qui soli invicti tibi sint, natisque saluti.

Refert & Polyænus lib. I. Strat. *Lamb. Longol.*

7 *Cum intelligeret nemo.*] Alii enim muris lapideis destructis ædificandos eorum loco ligneos interpretabantur. Quidam, veteres sepe ambiendos. At omninm optime Themistocles παρασκευάζεσθαι ὧν αὐτοὺς ὡς ναυμαχήσοντας, συμβάλλων, ὡς τοῦτο ἐστὶ τὸ ξύλινον τεῖχος. Valebant namque Athenienses classe, qui, si periculi impendentis metu & tristi prædictione oraculi de excidio Urbis territi, Xerxi sese dedidissent: tota haud dubie Græcia in Persarum potestatem fuisset redacta. Hinc non immerito eosdem vocat *Græciæ Servatores* Herodotus. *Keuchen.*

8 *Themistocles persuasit consilium esse Apollinis.*] Maximus Tyrius Orat. III. Ὁ δὲ θεὸς αὐτοῖς χρᾷ φράττεσθαι τὸ ἄστυ ξυλίνῳ τείχει. Θεμιστοκλῆς λέγει, ὅτι οἱ δοκεῖ τὸ ξύλινον τεῖχος αἱ τριήρεις εἶναι. Adducitque ut exemplum Aristoteles lib. I. Rhet. de futuris oraculis. Vide *Plutarchum* in Themistocle. *Polyænum* I. Strat. Hoc tempore Cyrsilus quidam Atheniensibus suadebat; ut in urbe manerent, Xerxemque reciperent. Sed ejus consilium tanquam turpe relinquentes, lapidibus eum (ut Cicero inquit lib. III. Off.) obruerunt. Legitur apud Demosthen. ἐν τῷ περὶ στεφάνου λόγῳ. *Magius.*

1 *Eum*

ferrent:[1] eum enim à Deo significari murum ligneum. Tali consilio probato, addunt ad superiores totidem naves triremes, suaque[2] omnia, quæ moveri poterant, [3]partim Salaminem, [4] partim Trœzenem asportant: [5] arcem sacerdotibus paucisque majoribus natu, [6]ac sacra procuranda tradunt: reliquum oppidum relinquunt. Hujus consilium plerisque civi-

1 *Eum enim à Deo significari murum ligneum.*] Vulgati: *Eum enim significari murum ligneum.* Frontinus eadem de re: *Melius itaque salutem navibus quam urbi commissuros: hujus sententiæ etiam Deum auctorem esse.*

2 *Omnia quæ moveri poterant.*] Græci exponunt δυνατὰ τῶν χρημάτων. Rectius τὰ ἔπιπλα, quibus opponuntur τὰ ἔγγεια. Et Pausanias dicit, ἔπιπλα esse κλήματα τὰ μὴ ἔγγαια, ἀλλὰ τὴν κατ' οἶκον κτῆσιν τὴν δυναμένην πλεῖσθαι. Quæ Eustathius profert, itant & aliam suam opinionem addat: καὶ μὴν ἄλλως ἔπιπλα καθ' ἑτέρους, ἐκ τῆς ἐπιπολῆς τὰ οἱονεὶ τὰ ἐπιπολάζοντα ἐν τῷ προφαίνεσθαι. *Gebbardus.* Infra Dione: *Dionysius omnia quæ moveri poterant, Dionis in naves imposuit.*

3 *Partim Salaminem.*] Codex Ultrajectinus: *Partim Salamina, partim Trœzena.* Utrumque enim legitur *Salamine* & *Salamina.* Nam idem est. *Salamina* quippe & *Salamin* dicebatur. Illud magis Latinum est, siquidem ex quarto casu Græcorum, τὴν Σαλαμῖνα, factus est Latinis primus, *hæc Salamina*, ut in aliis sexcentis. *Salmasius.*

4 *Partim Trœzenem.*] Pomponius Mela lib. II. *Trœzenii fide societatis Atticæ illustres.* Herodotus Urania: οἱ μὲν πλεῖστοι ἐς Τροιζῆνα ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἴγιναν, οἱ δὲ, ἐς Σαλαμῖνα. Cicero lib. III. Officiorum: *Athenienses, cum Persarum impetum nullo modo possent sustinere, statuerunt, ut urbe relicta, conjugibus & liberis Trœzene depositis, naves conscenderent, libertatemque Græciæ classe defenderent.* Vide Frontinum lib. I. cap. 3. & *Plutarchum.* Justinus II. *Conjuges, liberosque cum pretiosissimis rebus abditis insulis demandasse*, dicit. *Mag. Lambin.* Senes in insulas deportasse, inquit Aristides in Oratione ὑπὲρ τῶν τεττάρων. Conjuges vero & liberos Trœzenem misisse, non in insulas. *Vossius. Partim Trœzenem asportant.*] Non est, cur ex Excerptorum fide rescribamus, *deportant.* Nam elegantius *asportare* dicebant veteres de rebus necessitatis tempore deportatis. *Omnia quæ moveri poterant, partim Salaminem, partim Trœzenem asportant.* In Veteri Onomastico: *Asportare*, ἐμφέρειν. Glossarium: *Asportavit*, ἐξεφορτίσατο. Apulejus lib. IV. Metam. *Asportare quantum quisque poterat. Asportant* autem, ut *auferrent* in iisdem Excerptis, vita Miltiadis. *Keuchen.*

5 *Arcem sacerdotibus, paucisque majoribus natu.*] Plutarchus, infirmos viribus, affectaque jam ætate multos relictos fuisse dicit. Justinus horum non facit mentionem, sed Xerxem ait, Athenarum urbem vacuam hominibus, incendio vastasse; eumque qui in homines ferro sævitiam exercere non potuerat, eam igne in ædificia exercuisse. Pausanias in Atticis, literis mandavit, Athenis homines armis ineptos remansisse, ac eos etiam, qui melius quam Themistocles fecisset, oraculum sibi interpretati esse videbantur, eamque ob rem, arcem ab illis lignis vallisque fuisse munitam. Herodotus Pausaniæ adstipulatur, qui & pauperes relictos fuisse dicit. *Magius.*

6 *Ac sacra procuranda.*] Intelligit plurimorum Deorum simulachra, & alia idola, quæ ibi asservabantur. Vide

civitatibus displicebat, & in terra dimicari magis placebat. Itaque [1] missi sunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege, qui [2] Thermopylas occuparent, longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hostium non sustinuerunt, [3] eoque loco omnes interierunt. At classis communis Græ-

sis passim incomparabilis Meursii Cecropiam. *Keuchen.*

1 *Missi sunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege.*] Qui vocabantur postmodum Græciæ Provisores. Erantque trecenti numero: Herodotus Polyhymnia: ὅς τότε (Leonidas) ἤιε ἐς Θερμοπύλας, ἐπιλεξάμενος ἄνδρας τε τοὺς κατεστεῶτας τριηκοσίους, καὶ τοῖσι ἐτύγχανον παῖδες ἐόντες. Quo libro tradit, illos fuisse milites gravioris armaturæ; additque ex plerisque Græciæ civitatibus missos tales delectos. Ex Tegæetis & Mantineis mille quingentos ex utrisque: ex Orchomeno Arcadiæ urbe centum & viginti; ex reliqua Arcadia mille, à Corintho quadringentos: à Phlionte ducentos: Mycenæorum octogiota: à Bœotiis & Thespiensibus sepringentos: Thebanorum quadringentos. Ad hos accesserunt evocati Locrenses Opuntii cum universis copiis, & Phocensium mille. Ex quibus intelligere licet, ex Lacedæmoniis treceotos duntaxat fuisse, qui ad Thermopylas cum Persis pugnarunt. Quod coofirmat & Plutarchus περὶ τῶν Ἡροδ. Λεωνίδας ἄνδρας τριακοσίους ἐπέμφθη εἰς Θερμοπύλας ὑπὸ Λακεδαιμονίων. Sed Isocrates & Diodorus, mille tantum dilectorum fuisse, tradunt. Ctesias non potit oumerum, sed illorum virtutem miris laudibus inclamat. Vide ipsum lib. XIII. Περσικῶν. Ubi adjungit, duobus diebus Xerxem Græcis opposuisse exercitum. Hæc fere *Lambinus.* Quo animo ad pugnam iverit Leonidas, explicat Plutarch. in apophth. Lacon.

2 *Thermopylas.*] Δίοδον, ut si transitum dicas, vocat Herodotus. Et addit à plerisque Græcis *Thermopylas* dici, ab incolis *Pylas*: καλεῖται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν πλεόνων Ἑλλήνων, Θερμοπύλαι· ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων καὶ περιοίκων πύλαι. Harpocratio scribit; *Thermopylas*, Pylas, id est, portas dici, quod angustus sit introitus iis, qui è Thessalia in Phocidem iter habeot. *Lamb.* Vocantur etiam à Thermis, quia calidæ aquæ in ipsis faucibus sunt. *Livius.* Qui addit, Thermopylas locum appellari nobilem Lacedæmooiorum adversus Persas morte magis memorabili, quam pugna. Alii notationem à Pylade trahunt, quæ frivola est, & Græcorum similis. πύλαι dictæ, quas januas vocant, vel portas: unde Thermopylæ. Cicero v. ad Atticum: *Itaque confestim iter in Ciliciam feci per Tauri pylas.* Pylæ Ciliciæ & Pylæ Susidæ apud Plinium & Curtium. Tales erant Thermopylæ mons, qui à Leucade incipiens, atque inde ad ortum flexus, io Ægæum usque mare protendebatur. In Ægypto oon absimilis fuit Pihachiroth, duo montes ad mare rubrum iostar oris hiantis. *Keuchen.*

3 *Eoque loco omnes interierunt.*] CCC. Lacedæmonii, cum D. circiter sociis, qui Thespienses erant & Thebaoi. Ex quo Leonidæ jocus, qui cum videret milites ad pugnam paratos, jussit eos prandere, tanquam apud inferos essent cœnaturi. *Lamb.* Erecta cæsis publica monumenta in agro Locrensium; ut qui pro libertate patriæ interiissent. Suntque illa locus *polyandrion* apud Strabonem, quasi multorum cœmiterium dicas. Inscripta tropæis epigrammata, quæ videas apud eundem libro nono. Cæterum diverso loco cecidisse, ex Geographis clarum est. Pomponius Mela libro II. *Maliacus & Opuntius grandes sinus, & in his cæsorum etiam Laconum tropæa.* Keuchen.

1 Tre-

Græciæ[1] trecentarum navium, in qua[2] ducentæ erant Atheniensium, primum[3] apud Artemisium, inter Eubœam continentemque terram cum classiariis regis conflixit.[4] Angustias enim Themistocles quærebat, ne multitudine circumiretur. Hinc etsi[5] pari prælio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere, quod erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Eubœam superasset,[6] ancipiti premerentur periculo. Quo factum est ut ab Artemisio discederent,[7] & exadversum Athenas[8] apud Salamina classem suam

1 *Trecentarum navium.*] CCLXXI. *Herodot.* in principio Οὐρανίας: Ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθεισέων νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον, ἦν, πάρεξ τῶν πεντηκοντέρων, διηκόσιαι καὶ ἑβδομήκοντα καὶ μία. Præter penteconteros, id est, navigia quinquagenum remorum. Illa erant novem, duo Chiorum, septem Locrorum Opuntiorum. Ergo cum illis universa classis fuit navium CCLXXX. Sed de Plateensibus non constat. Ut credibile sit illos etiam quasdam ad instaurandam classem contulisse. *Keuchen.*

2 *Ducentæ erant Atheniensium.*] LX. *Isocrat.* CXXVII. *Herodot.* Ἀθηναῖοι μὲν, νέας παρεχόμενοι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι, καὶ ἑπτά. Sed verisimile est, alterum defectu, alterum excessu peccasse. *Idem.*

3 *Apud Artemisium.*] Quæ secunda pugna inter Xerxem & Græcos; quarum una terrestris ad Thermopylas, duæ maritimæ ad Salamina & Artemisium. *Keuchen.* Plutarchus in vita Themistoclis ita Artemisium describit: ἔστι δὲ τῆς Εὐβοίας τὸ Ἀρτεμίσιον ὑπὲρ τὴν Ἑστιαίαν αἰγιαλὸς εἰς Βορέαν ἀναπεπταμένος, ἀντιτείνει δ' αὐτῷ μάλιστα τῆς ὑπὸ Φιλοκτήτῃ χώρας γενομένης Ὀλιζών. Addit & originem appellationis: ἔχει δὲ ναὸν οὐ μέγαν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Προσηῴας. *Longol.* Ἄρτεμις nobis Dianam, quæ Luna est, significat; ut testatur Macrobius Saturn. lib. I. cap. 15. & lib. VI. cap. ultimo. Sic autem dicta, quasi ἀεροτόμις, hoc est, aërem secans. Ἀρτεμίσιον autem festum & statuam Dianæ sive Lunæ significat. *Mag.*

4 *Angustias enim Themistocles quærebat.*] Hortabatur Aristidem; ἐν τοῖς στενοῖς ναυμαχῆσαι. *Plut.* in Vita.

5 *Pari prælio discesserant.*] Æquo Marte & æquis manibus. Græci vocant ἰσορρόπως ἀγωνίζεσθαι. *Gebhard.* Sic Herodotus & Diodorus. Sed Isocrates ait in Panegyrico, Athenienses adversariorum naves quæ in primo ordine erant, superasse. *Lambin.* Unde Pindarus Artemisium, φαεννὰν κρηπῖδα ἐλευθερίας vocat; quasi ex ista pugna Græci animos ceperint, ut arbitrarentur, se in libertate patriæ defendenda Xerxe posse superiores esse. *Long.*

6 *Ancipiti premerentur periculo.*] Sic Curtius dixit VII. *ancipiti periculo implicitus.* Græci vocant μάχην ἀμφιβόητον. *Gebhard.*

7 *Et exadversum Athenas.*] Ita melioris notæ Codices. *Adversum* tamen reposuerunt, quibus suspecta fuit composita præpositio *exadversum*; cum antiquiores habeant, *& exadversum Athenas.* Ut in Trasybulo: *quidem exadversus Thrasybulum*, pro *adversus* vel *adversum.* Utitur Terentius etiam in Adelph. & Phormione. *Keuchen.*

8 *Apud Salamina.*] Idque non sine consilio & magno labore Themistoclis, cum Græci in suas quisque sedes reverti vellent, multique adeo se domum recepissent. Vide Diodorum II. & Herodotum Uran. *Lambin.*

4 suam constituerent. At Xerxes Thermopylis expugnatis, protinus [1] accessit Astu: [2] idque nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus, quos in arce iuvenerat, [3] incendio delevit. [4] Cujus fama perterriti [5] classiarii, quum manere non auderent, & plurimi hortarentur, ut domos suas quisque discederent, mœnibusque se defenderent: [6] Themistocles unus restitit, & [7] universos esse pares ajebat: dispersos testaba-

1 *Accessit Astu.*] Codex Ms. Longolii: *accessit Arcem.* Quod non probo. Ut Romani *Urbem* κατ' ἐξοχὴν suam Romam: ita Græci inque iis præcipue Attici Athenas vocabant *Astu*. Alcibiade: *Postquam Astu venit.* Vitiose exscriptores exhibuerunt *Arcem*; Longolii editio *astum*: Et ita Attius Oenomao:

— *Ut omnes qui arcem astumque incolunt.*

Stephanus de Alexandria: ἐλέγετο δὲ κατ' ἐξοχὴν πόλις, καὶ Πολῖται ἐξ αὐτῆς, ὡς Ἄστυ αἱ Ἀθῆναι καὶ Ἀστικοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς καὶ ἐπὶ Ῥώμης λέγεται Οὔρψ. *Gebhard.* Sic Medina Arabum & Iracensium. Et קרתא Phœnicibus Urbs est: unde Carthago & Carthagena, civitas hortorum, quam Græci *οἰνόσπαν* verterunt. Ab Astu mediastinus dicitur, & ἀστικοὶ ἀγῶνες Græci instituti, Indi astyci, ἑλληνίζοντες, ut observat Joseph. Scaliger. Qui etiam τὸ ἄστυ veras Athenas dixit. Vide Turneb. & alios. *Keuchen.*

2 *Idque nullis defendentibus.*] Urbem nulli defenderunt, sed arcem, qui in ea relicti erant: Neque eam sine magno labore, multisque machinis ac telis Persæ ceperunt, sed via quadam ardua & præcipiti reperta, quam nemo idcirco custodiebat, quod ea neminem ascensurum quispiam suspicari poterat. Herod. in Uran. *Lamb.* Pausanias quoque in Atticis, barbaros ex tali prærupto loco arcem conscendisse testatur. *Mag.*

2 *Incendio delevit.*] Sic Herodotus: τὸ ἱρὸν συλήσαντες, ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν. Sed aliter Gellius lib. VI. cap. 17. *Lamb. Mag.*

4 *Cujus fama perterriti.*] Alii *flamma.* Quod vehementer probo. Salamis enim tam longe non distat Athenis, ut flamma incensæ Urbis cerni non potuerit. Lectionem, quam dico, manifeste stabilit è Miltiade per Savaronem adductus locus: addo ego Claudiani, è lib. II. in Eutrop.

— *longe spectari puppibus arces Accensas, lucere fretum.* Gebhard.

5 *Classiarii.*] Græci: Qui hujus incendii nuntio ita perterriti erant; ut nonnulli etiam Duces, qui ad Salaminem erant, passis velis fugam ornarint. *Herod.*

6 *Themistocles unus restitit.*] Exstat oratio ejus, qua ad Eurybiadem usus est, apud Herodotum. Quem cum in sententiam suam adduxisset, adversus Corinthios, qui ad Salaminem pugnare nolebant, fuit alia astutia adhibenda; de qua mox Probus. Alii tamen nec Eurybiadem satis motum esse, narrant; quibus assentiri videtur Plutarchus apophr. Lacon. Ibi, μὴ πείθων δὲ Εὐρυβιάδην ἐν τοῖς στενοῖς ναυμαχῆσαι, κρύφα πρὸς τὸν βάρβαρον ἔπεμψε. *Lambin.* Vide sequentia.

7 *Universos pares esse.*] Locum in mente habuit Ciceronis ad Atticum: *Nos disjecta manu pares adversariis esse non possumus.* Par ergo est ἰσοπαλής. *Gebhard.* *Et universos esse pares ajebat.*] Recte feceris, si Excerptorum auctoritate immiseris vocem: *Et universos pares esse posse ajebat.* Sed in aliis: *& in universum*, salvo sensu & ordine. Glossæ veteres: *in universum*, ὅλος, ubi ὅλως rescribendum, non dubitabunt, qui Græce sciverint. *Keuchen.*

ſtabatur perituros.' Idque Eurybiadi Regi Lacedæmoniorum, [1] qui tum ſummæ imperii præerat, fore affirmabat. Quem quum minus quam vellet, moveret, noctu [2] de ſervis ſuis quem habuit fideliſſimum, ad regem miſit, ut ei nunciaret ſuis verbis, adverſarios ejus in fuga eſſe. Qui ſi diſceſſiſſent, [3] majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum, quum ſingulos conſectari cogeretur; quos ſi ſtatim aggrederetur, brevi univerſos oppreſſurum. Hoc eo valebat, [4] ut ingratiis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re audita, Barbarus nihil doli ſubeſſe credens, poſtridie alieniſſimo ſibi loco, contra opportuniſſimo hoſtibus, adeo anguſto mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus eſt ergo magis [5] conſilio

1 *Qui tum ſummæ imperii præerat.*] Atheniensium & Themiſtoclis conceſſu; ut narrat Herodotus lib. VIII. in principio: Τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ μέγιστον κράτος ἔχοντα παρείχοντο Σπαρτιῆται, Εὐρυβιάδην τὸν Εὐρυκλείδεω· οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφασαν, ἢν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἕψεσθαι στρατευομένοις. *Lambin. Longol.* Et Plutarchus dicit, Græcos, maximeque Lacedæmonios Eurybiadi imperium demandaſſe. Juſtinus *Eurybiadis* non meminit. *Magius.*

2 *De ſervis ſuis, quem habuit fideliſſimum.*] Qui erat Eunuchus, & τῶν παίδων παιδαγωγὸς, nomine Sycinnus. Polyæn. lib. I. in Themiſtocl. Comm. 2. Νύκτωρ τὸν Σίκιννον τοῦτον ὡς βασιλέα πέμπει. *Gebhard.* Captivus, genere Perſa, & Themiſtocli imprimis charus. Lege Plutarchum & Frontinum II. Strat. 2. Herodotus hunc οἰκέτην vocat, *Vernam*, quod Laurentius Valla male *contubernalem* vertit. *Longol. Mag.* Ab hoc Sycinno vel Sicinno barbaro, qui liberorum Themiſtoclis pædagogus fuit, dicta eſt *ſicinnis* ſaltatio. Meruit aſtutia ſua inter claros Græciæ propugnatores illorum temporum nominari. Quo facit Clementis Alexandrini locus: Καὶ τῶν Θεμιστοκλέους παίδων ὁ παιδαγωγὸς Σίκιννος, οἰκέτης ῥᾴθυμος ἦν, ὀρχεῖσθαί φασιν αὐτὸν καὶ σικιννίζειν εὑρηκέναι. *Caſaubonus.*

3 *Majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum, quum ſingulos conſectari cogeretur.*] Hæc pene eadem Front. lib. II. cap. 2. Stratag. exemplo ult. *difficilioremque rem Xerxi futuram, ſi ſingulas civitates obſidione aggrederetur.* Addit præterea aliam circumſtantiam, quæ ad victoriam non minimum contulit momentum, omiſſam Nepoti: *Qua ratione*, inquit, *effecit, ut exercitus barbarorum primum inquietaretur, dum tota nocte in ſtatione cuſtodia eſt: deinde, ut ſui mane integris viribus cum dictis barbaris vigilia marcentibus confligerent.* Gebhard.

4 *Ut ingratiis.*] Legendum *ingratis.* Cod. P. Dan. Savar. Gyſan. Polyænus: οἱ δὲ ἐθέλοντες ἄκοντες ἐναυμάχησαν. Vide Frontinum. *Idem.*

5 *Conſilio Themiſtoclis.*] Στρατηγήματι. Frontinus: *ſolertia*, dicit. τῇ σοφίᾳ τοῦ στρατηγοῦ. *Polyæn.* Lacedæmoniorum obtrectatione & invidia. *Diod. Sicul.* lib. II. *Lamb. Gebhard.* Alii alia. Vetus Scriptor apud interpretem Ariſtophanis Victoriæ primas tribuit Dea-

bus:

5 lio Themiſtoclis quam armis Græciæ. Hîc barbarus etſi
male rem geſſerat, tamen tantas habebat reliquias copia-
rum, ut etiam cum his opprimere poſſet hoſtes. [1] Interim
tamen ab eodem gradu depulſus eſt. Nam Themiſtocles ve-
rens, ne bellare perſeveraret, [2] certiorem eum fecit, id agi,
ut pons, [3] quem ille in Helleſponto fecerat, [4] diſſolveretur,
ac reditu in Aſiam excluderetur. Idque ei perſuaſit. Itaque
qua ſex menſibus iter fecerat, eâdem [5] minus diebus trigin-
ta in Aſiam reverſus eſt: ſeque à Themiſtocle non ſupera-
tum, ſed conſervatum judicavit. Sic unius viri prudentia
Græcia liberata eſt, Europæque ſuccubuit Aſia. Hæc altera
victoria, quæ cum Marathonio poſſit comparari tropæo.
Nam pari modo apud Salamina parvo numero navium, ma-
6 xima poſt hominum memoriam claſſis eſt devicta. Magnus
hoc bello Themiſtocles fuit, neque minor in pace. Quum
enim [6] Phalereo portu neque magno neque bono Athenien-
ſes

bus: Φησὶ (præceſſit Herodotus) γὰρ ἐν τῇ περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίᾳ, πολὺ λειπομένου τοῦ Ἑλληνικοῦ πλήθους τῶν νεῶν τῶν περσικῶν, συμμαχῆσαι Ἀθηναίοις τοὺς θεοὺς, μέγιστον τῆς συμμαχίας ἐπιδειξαμένους καὶ ἐναργέστατον τεκμήριον. μελλόντων γὰρ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων εἰς χεῖρας ἥξειν, πρῶτον μὲν πλεῖστον ὅσον κονιορτὸν αἰρόμενον ἀπὸ Ἐλευσῖνος ἐπὶ τὴν συμβολὴν, παντὶ τῷ στρατῷ δῆλον γενέσθαι. Εἶτα τούτου εἰς οὐρανὸν ἀνιέντα καὶ νόφον γενόμενον, διὰ μέσου τοῦ στρατοπέδου χωροῦντα, τὸν Ἴακχον βοᾶν, &c. *Gebhardus.*

1 *Interim tamen ab eodem gradu depulſus eſt.*] Edit. Ultraject. *iterum.* Placet vulgatum. Tranſlatio à gladiatoribus ducta. Unde Ovidius:

Inque gradu ſtetimus. ——

Germani dicunt, *Auß dem Vortheil getreiben werden.* Eadem figura Seneca Hippolyt. verſ. 720. *Gebh. Schott.*

2 *Certiorem eum fecit.*] Per eundem ſervum. *Herodot.* Alii Arſacen Eunuchum miſſum eſſe tradunt. Polyænus: πέμπει δὲ πάλιν ὡς βασιλέα εὐνοῦχον ἄλλον Ἀρσάκην. *Lambin.* Diodorus etiam hunc à ſuperiore diverſum facere videtur. lib. 11. cap. 17. & 19.

3 *Quem ille in Helleſponto fecerat.*] Plinius: *Primas anguſtias Helleſpontum vocant: hac Xerxes conſtrato navibus ponte duxit exercitum.* Vide Marcianum & Solinum XII.

4 *Diſſolveretur.*] Per Themiſtoclis ſocios. *Frontin.*

5 *Minus diebus triginta.*] Tanto majore celeritate uſus eſt in fuga capeſſenda, quam in bello inferendo. *Lambin.* Βασιλεὺς ἔδεισε, καὶ φθάσας τὸ Ἑλληνικὸν, διέβη τὸ ζεῦγμα, καὶ φυγὼν ᾤχετο. Θεμιστοκλῆς δὲ τοῖς Ἕλλησιν ἐφύλαξε τὴν νίκην ἀκίνδυνον. De fuga Pompeii Cæſar lib. III. Civil. Utrumque tangit Florus IV. 8. Simile quid de Hannibale tradit noſter in Vita. *Keuchen.*

6 *Phalereo portu.*] *Phalerico*, Vetus Codex. Φαληρικὸν vocat Diodor. XI. Quomodo & Ultrajectinus præfert. *Schott.* Φάληρον λιμὴν τῆς Ἀττικῆς. *Suidas.*

ſes uterentur, hujus conſilio [1] triplex Piræei portus conſtitutus eſt: iſque mœnibus circumdatus, ut ipſam urbem dignitate æquipararet, utilitate ſuperaret. Idemque [2] muros Athe-

Suidas. Diodorus autem contrario ordine ac Probus, portum à Themiſtocle prius ſtructum, quam Urbis muros tradit. *Lambin.* De quo legendus Pauſanias in Atticis: Θεμιστοκλῆς δὲ ἦρξε, τοῖς τε γὰρ πλέουσιν ἐπιτηδειότερος, ὁ Πειραιεὺς ἐφαίνετο οἱ προκεῖσθαι καὶ λιμένας τρεῖς ἀνθ' ἑνὸς ἔχειν τοῦ Φαληρικοῦ, τοῦτο ἐπίνειον εἶναι κατεσκευάσατο. Plura Thucyd. lib. I Nam de murorum ædificatione ad verbum prope ex Thucydidis hiſtoria ſunt converſa. *Longol.* *Phalereo portu.*] Sic omnino legendum; non ut in vulgatis, *Phaleræo*, cum diphtongo. Nam Græcis Φάληρον vocatur. Eſt tamen, cur magis *Phalarico* probem, ut eſt in Excerptis melioribus. Nam *Phalaricus* pro *Phalereus*; ut *Chalcidicus* pro *Chalciæcus* in iiſdem membranis; & *Pelleius* pro *Pellæus* apud Plautum. Et Φαληρικὸν vocat Diodorus lib. XI. Bibl. ubi tamen non *Phalaricum* ſed *Phalericum* vertunt interpretes. *Keuchen.*

1 *Triplex Piræi portus conſtitutus eſt.*] A Themiſtocle: Quod naturam admonentem prompta arte ſecutus, eos emunivit. *Boecler* Pulchre deſcribunt hunc portum Strabo lib. IX. Vitruvius VI. Pauſanias in Atticis. Sed omnium optime Thucydides, cujus heic paſſim hiſtoriam ad verbum vertit Cornelius. Is libro I. νομίζων τό τε χωρίον καλὸν εἶναι, λιμένας ἔχον τρεῖς αὐτοφυεῖς, καὶ αὐτοὺς ναυτικοὺς γεγενημένους μέγα προφέρειν ἐς τὸ κτήσασθαι δύναμιν. Idem Piræei murum maximis lapidibus conſtructum fuiſſe adfirmat, tantaque latitudine, ut currus, quibus ſaxa vehebantur, ſuper eum ſi occurriſſent, libere traherentur. *Lambin. Mag.* Diſtabat XL. ſtadiis Athenis, ut ex Laërtio patet in Antiſthene. *Ortel.* Hinc priuſquam urbi muris conjunctus eſſet, longius ab urbe diſparatus, quaſi alterum oppidum videbatur. *Salmaſ.* *Triplex Piræei portus.*] Piræei portus prius extra urbem locus fuit, urbs non fuit: ſed additus urbi, locus in urbe fuit, ac cum Munychia, (ut ex I. Thucyd. conſtat) tertia pars urbis veteris, quæ Ἄστυ dicebatur. Ineptum igitur eſt, quod male ex his verbis Schoppius infert, urbem Piræei utiliorem fuiſſe urbe Athenarum: *ut ipſam urbem dignitate æquipararet, utilitate ſuperaret.* Nam hoc ſolum ait Nepos, *portum Piræeum utilitate ſuperare ipſam Athenarum urbem.* Et ſic omnia ſunt clara. *Keuchen.*

2 *Muros Athenienſium reſtituit præcipuo, &c.*] Qui tres erant Athenis ſecundum Thucydidem & Pauſaniam: τεῖχος βόρειον, τεῖχος νότιον, τεῖχος Φαληρικόν. *Lambin.* Dignum hoc factum calliditate Themiſtoclea, quod ubique prædicant Græci, & nullus ferme exſtat Scriptor, qui non minimum alludat. *Gebhard.* Archon tunc erat Timoſthenes: Cujus imperium cadit in annum Romæ CCLXXV. ubi conſules K. Fabius III. & T. Virginius. *Chronol.* De facto legendi *Demoſthenes* ad Leptin. *Plutarchus* in Themiſt. *Polyæn.* I. Strat. *Diodorus* II. poſt narrationem de portu Piræeo, *Frontin.* lib. I. cap. I. Plato in Gorgia: *Scitis utique hæc navalia, & mœnia Athenarum, portuſque diſpoſitionem, partim Themiſtoclis, partim Periclis, non opificum conſilio eſſe conſtructa.* De Conone auctor Athenæus lib. I. cap. I. Sed hic non fuit primus, qui Piræei muros conſtrui curavit, ſed ſolum, cum à Lyſandro eſſent diruti, reſici mandavit; ut infra in Conone docuit Probus. A Lacedæmoniis enim primo, poſtea vero à Sylla Romanorum Imperatore hic muri ſunt diruti, ut teſtantur Juſtinus libro V. Oroſius II. capite I5. Archelao Regis Mithridatis præfecto propugnante, oppugnationem

Athenienſium reſtituit præcipuo ſuo periculo. Namque Lacedæmonii cauſam idoneam nacti, propter excurſiones barbarorum, qua negarent oportere [1] extra Peloponneſum ullam urbem haberi, [2] ne eſſent loca munita quæ hoſtes poſſiderent: [3] Athenienſes ædificantes prohibere ſunt conati. Hoc longe alio ſpectabat, atque videri volebant, Athenienſes enim duabus victoriis, Marathonia & Salaminia, tantam gloriam apud omnes gentes erant conſequuti, ut intelligerent Lacedæmonii de principatu ſibi cum his certamen fore, quare eos quam infirmiſſimos eſſe volebant. Poſtquam autem audierunt muros inſtrui, legatos Athenas miſerunt qui id fieri vetarent. [4] His præſentibus deſierunt, ac ſe de ea re legatos ad eos miſſuros dixerunt. Hanc legationem ſuſcepit Themiſtocles, & ſolus primo profectus eſt: reliqui legati, ut tum exirent, quum ſatis altitudo muri exſtructa videretur, præcepit: atque [5] ut interim [6] omnes ſervi atque liberi opus facerent, neque ulli loco par-

deſcripſit Quadrigarius Annali undevigeſimo, ut apud Gellium lib. xv. cap. I. legere eſt. Jungebatur Portus Piræeus urbi muris duobus quaſi cruribus, ut Strabo, Juſtinus, & Oroſius tradiderunt. Livius lib. I. Decad. IV. *Brachia* vocavit. Eaque fuit portus amplitudo ac dignitas, ut Ariſtophanes (quod Plutarchus refert) *Themiſtoclem*, dixerit, *non Piræeum Urbi, ſed Urbem Piraee addidiſſe, & ad mare terram aptaſſe.* Hodie nautæ, *portum Leonem* vocant. *Mag.*

1 *Extra Peloponneſum.*] Pro *Peloponeſum.* Quæ ſcriptura ſæpe in libris occurrit. Erat hæc totius Græciæ arx & propugnaculum, in qua omnia magis quam alibi illuſtria ac potentia.

2 *Ne eſſent loca munita quæ hoſtes poſſiderent.*] Juſtinus: *Ne munimenta hoſtibus & receptacula futuri belli exſtruant.*

3 *Athenienſes ædificantes prohibere.*] Ut mox ſequitur, per legatos. Diodorus lib. XI. Οἱ πρέσβεις προσιόντες τοῖς οἰκοδομοῦσι προσέταττον ἀφίστασθαι τῶν ἔργων τὴν τειχίστην. Hanc narrationem quoque habet Auctor Scholiorum in Ariſtophanis equites. *Gebhard.* Vide Thucyd. lib. I. Juſtin. I. & Frontin. I. *Magius.*

4 *His præſentibus deſierunt.*] Conſilio Themiſtoclis: Nam niſi intermiſiſſent munitionem, à Lacedæmoniis ope reliquorum Peloponneſiorum poterant impediri vi armata. Diodor. lib. XI. συνεβούλευσεν ἔχειν ἡσυχίαν· ἐὰν γὰρ βιάζωνται ῥᾳδίως τοὺς Λακεδαιμονίους μετὰ τῶν Πελοποννησίων στρατεύοντας κωλύσειν αὐτοὺς τειχίζειν τὴν πόλιν. *Gebhard.* Vide Thucydidem lib. I. Apud Plutarchum in Themiſtocle, neque de Legatis retentis, neque de opere intermiſſo ullum verbum. *Lambin.*

5 *Ut interim omnes ſervi atque liberi opus facerent.*] Sic Thucydides. Diodorus extulit, πανδημεὶ τειχίζειν τὴν πόλιν.

6 *Omnes ſervi atque liberi opus facerent.*] *Opus de ædificatione.* Ut apud Poëtam: *pendent opera interrupta, minaque*

co parcerent, [1] sive sacer esset, sive privatus, sive publicus: sed undique, quod idoneum ad muniendum putarent, [2] congererent. Quo factum est, ut Atheniensium muri ex sacellis [3] sepulcrisque constarent. Themistocles autem ut 7
Lacedæmonem venit, [4] adire ad magistratus noluit: & dedit operam ut [5] quam longissime tempus duceretur, [6] caussam interponens, se collegas exspectare. Quum Lacedæmonii quererentur opus nihilominus fieri, eumque ea re conari fallere: interim reliqui legati sunt consequuti. à quibus quum audisset [7] non multum superesse munitionis,

ad

naque Murorum ingentes. Vide Gifan. ad *Lucret.* Et hinc opera dicuntur *locari*, *conduci*, JCris. Usurpant sic vocem ἀποτελέσματος Plut. & Polyb. Aristoteles ἔργον vocat initio Nicomacheorum. *Keuchen.*

1 *Sive sacer esset, sive privatus.*] Scholiastes in Aristophanis Equites: μὴ φειδομένους μήτε ἰδίου, μήτε δημοσίου τινὸς οἰκοδομήματος. In eo discrepans, quod tantum profanos qua privatos, qua publicos, non vero sacros locos complecti jussi fuerint Athenienses muris suis. Nepos autem affirmet non parcitum fuisse sacris quoque, quum tamen præceptum fuerit vetus: μὴ κινεῖν, μήτε βωμοὺς, μήτε τάφους, μήτε ἡρῷα non esse movenda seu violanda. Vide Zenobium lib. 1. c. 54. *Gebhard.*

2 *Congererent.*] Ἐγκατελέγησαν. *Diod.* Vulgati *cogerent*. Quod improbo. *Keuchen.*

3 *Sepulcrisque constarent.*] Πολλαί τε στῆλαι ἀπὸ σημάτων. *Thucyd.*

4 *Adire ad magistratus noluit.*] Καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἐλθὼν οὐ προσῄει πρὸς τὰς ἀρχάς. *Idem.* Rectius ita legitur, quam vulgo omisso *ad*. Paullo post: *Ad magistratum Senatumque Lacedæmoniorum adiit.*

5 *Quam longissime tempus duceretur.*] Justinus 11. 15. *Diem de die proferendo, spatium consummando operi quærebat.* Ultrajectina Editio *duceret*. Membranæ Schotto excussæ, vocibus traductis: *Ut quam longissime tempus interponens diceret caussam, se collegas expectare*, Quod ille non aspernari videtur. Perperam: Nam cui utraque locutio *tempus ducere*, dein *interponere caussam*, insolens acciderat, ambas flagitiose transpositis verbis è suo captu interpolavit. Cæs. lib. 1. de Bello Gall. *Diem ex die ducere Ædui, conferri, comportari, adesse, dicere. Ubi se diutius duci intellexit* ἐν τούτῳ τελέω τινα χρόνον ἐμπεσών. *Gebhard.*

5 *Caussam interponens, se collegas exspectare.*] Ἀλλὰ διῆγε, καὶ προυφασίζετο. καὶ ὁπότε τις αὐτὸν ἔροιτο τῶν ἐν τέλει ὄντων, διότι οὐκ ἐπέρχεται ἐπὶ τὸ κοινὸν, ἔφη τοὺς συμπρέσβεις ἀναμένειν. *Thucyd.* Erant autem collegæ ejus Abronychus Lysiclis filius, & Aristides Lysimachi. *Lambin.* Auctor sæpius laudatus in hac narratione elegantem habet rationem politicam: Τὸ μὲν φανερὸν εἰς τὴν παρρησίαν ὑπερετίθετο τὴν πρέσβειαν. μὴ γὰρ ἀσφαλὲς ὑπάρχειν αὐτῷ κοινὰς ἐντολὰς λαβόντι μόνον ἀποπληρῶσαι τὴν πρέσβειαν. καὶ ἐγκάλει ὅτι μήπω παρεγένοντο. Justin. *Nunc tarditatem collegarum accusans, sine quibus agi jure nihil possit.* Gebhard.

7 *Non multum superesse munitionis.*] Ἔχειν ἱκανῶς τὸ τεῖχος. *Thucyd.* Ἤδη δὲ τοῦ τείχους ἱκανῶς προκεχωρηκότος. *Auct. Græcus.* Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τὸ τεῖ-

χος

[1] ad ephoros Lacedæmoniorum accessit; [2] penes quos summum imperium erat: atque [3] apud eos contendit, falsa his esse delata: quare æquum esse, illos, viros bonos nobilesque mittere [4] quibus fides haberetur, qui rem explorarent. [5] Interea se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, [6] tresque legati functi summis honoribus, Athenas missi sunt. [7] Cum his collegas suos Themistocles jussit proficisci: [8] eisque prædi-

χος ἔφθασαν. ἐφ' ἱκανὸν κατεσκευακότες. *Diodor.*

1 *Ad Ephoros Lacedæmoniorum.*] De quorum regimine & potestate ad Pausaniam dicemus. Instituti sunt Spartæ cxxx. annis post latas Lycurgi rhetras. *Plut.* Alii ab ipso Lycurgo: Πρὸς τε τούτοισι, τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας ἔστησε Λυκοῦργος. *Herodot.* Vide sis Ub. Emmium in illustrata Græcia, tomo III. de rep. Laconum.

2 *Penes quos summum Imperium erat.*] Ut Regem etiam in vincula publica conjicere, legibus eorum licitum esset. *Infra* in Pausan.

3 *Apud eos contendit, falsa his esse delata.*] Παρελθὼν ἔπειθεν αὐτοὺς μὴ ταχέως πιστεύειν τοῖς βουλομένοις εἰς ἔχθραν καταστῆσαι τὴν πόλιν. Idem Frontin. lib. I. cap. 10. *Contendit falsum ad eos rumorem perlatum.* Diodorus Παρήγγελλε τοὺς ἄρχοντας μὴ πιστεύειν κεναῖς φήμαις. *Gebhard.*

4 *Quibus fides haberetur.*] Auctor apud Aristophanis Explanatorem: ἀλλ' ἐπιλεξάμενος αὐτῶν ἄνδρας τοὺς εὐνοίᾳ καὶ πίστει διαφέροντας, πόντας ἐκπέμψαι. Polyænus vocat κατασκόπους. Εἰ δὲ ἀπιστεῖτε, inquit, τοὺς ἀρίστους ἐκπέμψατε κατασκόπους Frontinus: *Et rogavit, ut mitterent aliquos, quibus crederent de munitione Athenarum.* Gebhard. *Fides haberetur.*] Nihil mutamus. Libri quidam, *adhiberetur*: Non etiam male, sed improbatum Schoppio in Paradox. *Knchen.*

5 *Interea se obsidem retinerent.*] Græcus Scriptor crebrius modo laudatus: μέχρι δὲ τοῦ ἐκείνων παρουσίας ὅμηρον αὐτὸν κατεπαγγέλλετο. Diodor. lib. XI. Καὶ τούτων ἐγγυητὴν ἑαυτὸν παρεδίδου. *Idem.*

6 *Tresque legati functi summis honoribus.*] Numerus non exprimitur alibi. Diodorus: εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας ἀποστέλλειν τοὺς ἐπιφανεστάτους κατασκεψομένους, καὶ περὶ ὧν ἦν χρεία πολυπραγμονήσοντας. Auctor Græcus ἄδηλος: Πεισθέντων οὖν Λακεδαιμονίων, καὶ τοὺς μάλιστα διαφέροντας εὐνοίᾳ καὶ πίστει τῶν πολιτῶν. *Idem.*

7 *Cum his collegas suos Themistocles jussit proficisci.*] Variat heic Diodorus, qui vult cum Themistocle & cæteros legatos ipsum consecutos Lacedæmone à Spartanis retentos. Sic enim libro XI. Τοὺς δὲ Λακεδαιμονίων, inquit, πρέσβεις ἐλθόντας εἰς Ἀθήνας καὶ μετὰ σπουδῆς καὶ ἀπειλῶν ἐπιζητοῦντας παρέδωκαν εἰς φυλακὴν φήσαντες τότε ἀφήσειν, ὅταν κἀκεῖνοι τοὺς περὶ Θεμιστοκλέα πρέσβεις ἀπολύσωσι. Sic Græcus magister. A partibus vero Nepotis stat Frontinus: *Suis deinde clam scripsit, ut eos, qui venissent, retinerent; donec refectis operibus confiterentur Lacedæmonii munitas esse Athenas, nec aliter Principes eorum redire posse, quam si ipse remissus foret: Quod facile præstiterunt Lacedæmonii, ne unius interitum multorum morte pensaret.* Idem.

8 *Eisque prædixit.*] Frontinus modo laudatus; *suis clam scripsit.* Justin. l. II. cap. 15. *Tum Themistocles per servum magistratibus scribit Atheniensium.* Idem.

1 *Profes-*

prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos dimitterent quam ipse esset remissus. Hos postquam Athenas pervenisse ratus est, ad magistratum senatumque Lacedæmoniorum adiit, & apud eos liberrime [1] professus est, Athenienses suo consilio, [2] quod communi jure gentium facere possent, [3] deos publicos suosque [4] patrios, ac penates, quo facilius ab hoste possent defendere, muris sepsisse: neque eo, quod inutile esset Græciæ fecisse. Nam illorum urbem, ut [5] propugnaculum, oppositam esse barbaris, apud quam jam bis classis regia [6] fecisset naufragium. Lacedæmonios autem [7] male & injuste facere, qui id potius intuerentur quod ipsorum dominationi, quam quod universæ Græciæ utile esset. Quare, [8] si suos legatos recipere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent, [9] aliter illos nunquam in patriam recepturi. [10] Hic tamen non effugit civium 8

suorum

1 *Professus est.*] Codices antiqui: *profectus est.* Unde ego suspicor legendum, *prolocutus est*, suffragantibus Mss. *Longol.* Quod confirmat Græca fides Thucydidis: *Καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπελθὼν, τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἐν τούτῳ δὴ φανερῶς εἶπεν ὅτι ἡ μὲν πόλις σφῶν τετείχισται ἤδη.*

2 *Quod communi jure gentium facere possent.*] Mœnibus oppida cingere, & se suaque tuendo vim repellere, naturæ etiam jure semper licuit, unde gentium jus manavit. Vim ad hæc vi repellere, jus fasque esse natura docet, ut in Miloniana Cicero pronunciavit, & JCtus Tit. De jure naturæ, gentium, & civili. *Schott.*

3 *Deos publicos.*] Ὁμογνωμίους. Vide ad hunc locum Boeclerum.

4 *Patrios ac penates.*] Hyginus *θεοὺς πατρῴους* appellari dicit. Hinc Virgilius *patrios penates* vocat, & *Deos patrios.* Ubi Servius: *Qui singulis civitatibus præsunt, ut Minerva Athenis, Juno Carthagini.* De quibus lege Martian. Capellam, lib. I. Macrob. III. Saturn. 4. Varronem, alios. *Keuchen.*

5 *Propugnaculum.*] Ἔρεισμα & *φυλακτήριον τῆς Ἑλλάδος* Pindaro & Aristidi ob id dictum. *Boecler.* Προπολεμιστήριον. Ita vocat Diodorus lib. XIV. Rhegium. *Gebh.* Ὡς πρόβολον, & φρούριον, vel ἐπιτείχισμα. Cicero pro Font. *Narbo Marsius propugnaculum istis ipsis nationibus oppositum & objectum.* Lambinus.

6 *Fecisset naufragium.*] Fuisset depressa aut disjecta. Ita Græci quoque loquuntur. Plutarchus: *Αἱ ἐπιφανεῖς τύχαι, καθάπερ οἱ σφοδροὶ τῶν ἀνέμων μεγάλα ποιοῦσι ναυάγια.* *Gebhard.*

7 *Male & injuste facere.*] Ἀδικεῖν. *Lambin.* Sallustius Jugurtha: *P. R. neque recte neque pro bono facturum; si à jure gentium se prohibuerit.* Gebhard.

8 *Si suos legatos recipere vellent.*] De re simili Cæsar: *Communem Legationem, P. Crassum mittunt, si velit eos recipere, obsides sibi remittat.*

9 *Aliter illos nunquam in patriam recepturi.*] Quod vulgo additur *essent*, glossema est. *Gronovius.*

10 *Hic tamen non effugit civium suorum invidiam.*] Hæc communis est bene de republica meritorum sors, ut ingratam

gratam

ſuorum invidiam. namque ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, [1] teſtularum ſuffragiis è civitate ejectus, [2] Argos habitatum conceſſit. Hîc quum, propter multas ejus virtutes, magna cum dignitate viveret, [3] Lacedæmonii legatos Athenas miſerunt, qui eum abſentem accu-

gratam plebem, belluam multorum capitum fere experiantur omnes. Qua de re Val. Maximus lib. v. cap. III. *Schott.* Quare Athenienſes egregios cives & bene meritos ſæpius ob virtutem, ne quis amplius emineret, teſtula ablegarunt. Siquidem præter Theſeum, quem in Scyrum exegerunt, Solon lator legum, Ariſtides quo nemo juſtior & Themiſtocles, aliique ob illorum magnitudinem in exilium acti ſunt: Miltiadem vero mori coëgerunt. Id enim optimo cuique Athenis uſu veniebat, ut in exilium ob eminentiam virtutis pelleretur. *Alex. ab Alex.* Alludit Lucianus in Dialogo: περὶ δὲ μὴ ῥᾳδίως πιστεύειν διαβολῇ.

1 *Teſtularum ſuffragiis.*] Archonte Praxiergo, quem alii Prexurgum vocant. De illo tempore Anonymus: Θεμιστοκλῆς ἐξωστρακίσθη. *Meurſius.* Infra in Cimone: *Nam teſtarum ſuffragiis, quod illi ὀστρακισμὸν vocant, decem annorum exilio mulctatus eſt.* Ut quid his locis auctor ſignificare voluerit, planum fiat. Haud eſt ignorandum, *teſtam*, vas fictile ſignificare, *teſtulam* vero fictile parvum, vel fictilis fruſtum, in quam ſignificationem à Græcis ὄστρακος dicitur (ut teſtatur Pius cap. 9. ſuarum Annotationum) quæ vox proprie loquendo calculum non ſignificat, qui ψῆφος nuncupatur. Verum cum apud Athenienſes ſuffragiis ferendis *oſtraci*, id eſt, *teſtulæ*, vel ut aliis placet, *calculi* viritim in concilio darentur, ut in eis quem quiſque ex civibus urbe cedere vellet, indicaret, ab oſtraco, ὀστρακισμὸς eſt dictus, id eſt, *teſtularum ſuffragium*, & horum ſuffragiorum dies ὀστρακοφορία. Ut apud Suidam legitur, duplex erat *Oſtraciſmus*, ſcilicet *Phighi* & *Apoſtatarum*. Priore in exilium mittebantur, qui dignam delicto pœnam vitare voluiſſent, quibus publice bona demebantur. Poſteriore, Apoſtatis & locus & tempus ſtatuebatur. Eadem hac de re in linguæ Græcæ commentaria tranſtulit Budæus, ſuppreſſo tamen Suidæ nomine. *Maginus.* Cæterum Oſtraciſmus poſt exactum Hippiam tyrannum Piſiſtrati filium ſumpſit initium. Cauſa instituti, ne quis ob nimiam potentiam libertate oppreſſa tyrannidem occuparet. Andocides: νομίζω δὲ καὶ τοῦτο τὸν νόμον, τούτην τὴν διάνοιαν ἔχειν. ἀποβλέψαντα τῶν πολιτῶν πρὸς τοὺς κρείττους τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν νόμων, ἐπειδὴ παρὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστιν ἰδίᾳ δίκην λαβεῖν, δημοσίαν τιμωρίαν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων κατασκευάζειν. Similis fuit apud Syracuſanos Πεταλισμός. Quo frondibus oleæ quinquennali exilio ſuſpectos ablegabant. Vide *Diodor.* XI. & *Sigonium* II. De rebus Athenienſium 4.

2 *Argos habitatum conceſſit.*] Ἔτυχε γὰρ ὠστρακισμένος, καὶ ἔχων δίαιταν μὲν ἐν Ἄργει. *Thucyd.* Sciendum eſt autem Argos locum fuiſſe certum ac definitum in quo commorabantur, qui teſtarum ſuffragiis è civitate ejecti erant. *Lambin.* Vide Plinium, Ptolemænm, & Strabonem. Duo ſunt in Peloponneſo hujus nominis oppida; alterum Hippium, alterum Dipſinm, ſeu Πολυδίψιον. Unde Argos Hippium, & uno nomine Ἀργωείσπια. Sed Æoles pro Ἄργος dicebant Ἄρπος. Inde *Arpos* Latini pronuntiavere pro *Argis*. Ortel. Salmaſ.

3 *Lacedæmonii legatos Athenas miſerunt.*] Vide Thucyd. lib. I. Diod. Siculum XI. Plutarchum in Themiſt.

I *Quod*

accusarent, [1] quod societatem cum rege Persarum ad Græciam opprimendam fecisset. Hoc crimine absens [2] proditionis est damnatus. Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, [3] Corcyram demigravit. Ibi quum ejus [4] principes civitatis animadvertisset timere, ne propter se bellum his Lacedæmonii & Athenienses indicerent; [5] ad Admetum Molossorum regem, [6] cum quo ei hospitium fuerat, confugit. Huc quum venisset, [7] & in præsentia rex abesset:

1 *Quod societatem cum rege Persarum.*] Thucydides libro I. proditionis una cum Pausania initæ, accusatum dicit. Plutarchus in Vita Themistoclis Pausaniæ consuetudinem & commercium, adversariis ejus, accusandi occasionem præbuisse dicit. In libello vero, *de utilitate capienda ab inimico*, sic inquit: *Themistocles autem cum nihil peccasset, ex Pausania tamen proditionis suspicionem contraxit, quod eo familiarius uteretur, quotidieque literas & nuntios ad illum mitteret.* Loco vero priore ait, Pausaniam Themistocli regis literas aperuisse, Græcosque in ejus odia adducere, & eum ad proditionis societatem protrahere conatum, sed frustra. *Mag. Longol.*

2 *Proditionis est damnatus.*] Neque ei profuerunt superiora sua in patriam bene promerita, pugna Salaminia, & legatio ad Lacedæmonios obita, ut scribit Ælianus lib. III. Var. Hist. *Lambinus.* Adde responsum Phocionis ad supplicium euntis, apud Senecam, & alios.

3 *Corcyram demigravit.*] Φεύγει ἐκ Πελοποννήσου ἐς Κέρκυραν. *Thucydid.* Addit causam, ὢν αὐτῶν εὐεργέτης. *Corcyram* Græci Κέρκυραν vocant, ut *Beronicen*, Βερενίκην; *Methonam*, Μεθώνην Homerus Σχερίαν & Φαιακίαν appellat, ut fidem facit Plinius. In Apollodoro est Κερκυραίων, IV. Argonaut. Distat ab Epyro duobus mil. ubi fretum arctissimum; ubi latissimum, XX. Etatque olim Alcinoi hortis, & Ulyssis naufragio decantata Poëtis. *Keuchen.*

4 *Principes civitatis.*] Insulani Dynastæ Corcyræ insulæ. *Schott.* Δεδιέναι δὲ φασκόντων τῶν Κερκυραίων ἔχειν αὐτὸν, ὥς τε Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις ἀπέχθεσθαι. *Thucyd.*

5 *Ad Admetum Molossorum regem.*] Codex P. Dan. *Admetum Molossorum regem.* Quod contra Græcos.

6 *Cum quo ei hospitium fuerat.*] Idem Codex: *Hospes erat.* Sed in eo non consentiunt cum Probo Thucydides & Plutarchus. Ita enim Thucydides: Ἀναγκάζεται παρὰ Ἄδμητον τὸν Μολοττῶν βασιλέα, ὄντα αὐτῷ οὐ φίλον, καταλῦσαι. Adjungit causam Plutarchus: Καταφυγὼν πρὸς Ἄδμητον, ὃς βασιλεὺς μὲν ἦν Μολοττῶν, δεηθεὶς δέ τι τῶν Ἀθηναίων, καὶ προπηλακισθεὶς ὑπὸ Θεμιστοκλέους, ὅτ' ἤκμαζεν ἐν τῇ πολιτείᾳ, δι' ὀργῆς εἶχεν αὐτὸν ἀεὶ, καὶ δῆλος ἦν, εἰ λάβοι τιμωρησόμενος. Diodorus Siculus nullum de amicitia aut odio verbum facit. *Lambin.* Sed videtur Probus negandi particulam non agnovisse apud Thucydidem, quam tamen abesse, facile potuisset cognoscere, si ad verbum ἀναγκάζεται respexisset. Nemo enim qui amicitia cum aliquo convictus est, cogi solet. *Longol.* Vide Ciceronem in Bruto.

7 *Et in præsentia rex abesset.*] Καὶ ὁ μὲν οὐκ ἔτυχεν ἐπιδημῶν, &c. *Thucyd.* Negat hoc Diodorus, qui Themistoclem comiter à rege exceptum refert, & admonitum, ut bono animo esset; se curaturum, ut tutus ac salvus evaderet. Plutarchus duas diversas de hac re historias

abesset: quo majore religione se receptum tueretur, [1] filiam ejus parvulam arripuit, & cum ea se in [2] sacrarium, quod summa colebatur ceremonia, conjecit. Inde non prius egressus est quam rex eum, [3] data dextra, in fidem reciperet, quam præstitit. Nam quum ab Atheniensibus & Lacedæmoniis [4] exposceretur, publice [5] supplicem non prodidit [6] monuitque ut consuleret sibi. difficile enim esse, in tam propinquo loco tuto eum versari. Itaque [7] Pydnam eum deduci jussit, & quod satis esset [8] præsidii dedit. [9] Hac re audita, hic in navem omnibus [10] ignotus ascendit: Quæ quum tempestate maxima [11] Naxum ferretur; * ubi tum Atheniensium

storias ponit, partim Thucydidem, partim alios secutus, qui Admeto præsente Themistoclem filium ejus prehendisse, & ad aram seu focum confugisse narrat. *Lambin.*

1 *Filiam ejus parvulam arripuit.*] Filium. Thucydides: Ὁ δὲ τῆς γυναικὸς ἱκέτης γενόμενος, διδάσκεται ὑπ' αὐτῆς τὸν παῖδα σφῶν λαβὼν καθέζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν. Quare vel lapsus est Probus, vel alios secutus est historicos, vel erratum est librariorum. *Idem.* Vide Plutarchum, qui rationem dicit, cur Admeti filium adsumpserit.

2 *Sacrarium.*] De quo ritu Græcorum, plena est omnis antiquitas. Eratque religiosum ac sanctissimum supplicandi genus.

3 *Data dextra in fidem reciperet.*] Datæ dextræ nulli historici meminere. Probabiliter autem hoc à Probo, sive ab aliis sumptum, sive de suo additum, positum est. Nam qui sancte aliquid promittebant, dextras dabant apud Veteres. *Xenoph.* ἑλλην. δ. *Cicero* XI. *Phil.* VII. ad Att. ep. I. *Diodor.* XVI. *Virgil.* I. Æneid. *Homer.* Iliad. α. Mos iste à Persis profluxit. Infra in Datame: *Fidemque ea de re more Persarum dedisset.* Sed notandum, non in vola manus, sed in junctura fuisse fidei sedem. *Eustath.*

4 *Exposceretur.*] Deposceretur ad supplicium. Sic enim Cæsar loquitur. Et Diodorus ἐξῄτουν αὐτὸν πρὸς τιμωρίαν. *Lambin.*

5 *Supplicem non prodidit.*] Τὸν τῆς ἱκεσίας νόμον τιμῶν, ut loquitur Polyænus lib. VIII. *Gebhard.* Thucydides: Καὶ ὕστερον οὐ πολλῷ τοῖς τε Λακεδαιμονίοις, καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἐλθοῦσι, καὶ πολλὰ εἰποῦσιν οὐκ ἐκδίδωσι. lib. I.

6 *Monuitque ut consuleret sibi.*] Et addidit magnam vim auri, fugæ viaticum. *Diodor.* XI.

7 *Pydnam.*] Cod P. Danielis, *Phydnam.* Quæ Macedoniæ urbs. *Ptol. Steph. Diodor.* Stephanus *Cydnam* vocat.

8 *Præsidii.*] Ἐφόδια καὶ παραπομπήν. Epaminonda: *præsidium dedit, ut eo tuto perveniret.* Gebhard.

9 *Hac re audita.*] Omittit hæc verba Editio Parisiana.

10 *Ignotus ascendit.*] Lectio veteris optimi, *escendit*, ἀρχαϊκῶς. Et sic Epaminonda: *in navem escenderet.* Varro: *è vinea in arbores escendit vitis.* Iterum: *in carnarium escendit.* Livius lib. XLV. *Licinio Cos. ad quadrigas mittendas escendenti.* Et sic Fronto legit ad Sallustium in Jugurth. *Keuchen.*

11 *Naxum.*] Insulam Cycladum, quæ & Στρογγύλη à situs rotunditate appellata. Dicæarchus eam inter Sporades recenset. Stephanus: Νάξος νῆσος τῶν Κυκλάδων διάσημος ἀπὸ τοῦ Νάξου Καρῶν ἡγεμόνος, ἄλλοι δὲ ἀπὸ Νάξου τοῦ Ἐνδυμίωνος. Εὐφορίων

ſium erat exercitus: ſenſit Themiſtocles, ſi eo perveniſſet, ſibi eſſe pereundum. Hac neceſſitate coactus, domino navis quis ſit, aperit: [1] multa pollicens ſi ſe conſervaſſet. At ille clariſſimi viri captus miſericordia; diem noctemque procul ab inſula [2] in ſalo navem tenuit in ancoris, [3] neque quenquam ex ea exire paſſus eſt. [4] Inde Epheſum pervenit ibique Themiſtoclem [5] exponit: cui ille pro meritis [6] gratiam poſtea retulit. [7] Scio pleroſque ita ſcripſiſſe, Themi-
9
ſtoclem Xerxe regnante in Aſiam tranſiſſe. Sed ego potiſſimum [8] Thucydidi credo, [9] quod ætate proximus erat qui illorum temporum hiſtoriam reliquerunt, & ejuſdem civitatis fuit. Is autem ait, ad [10] Artaxerxem cum veniſſe, [11] atque

ρίων περὶ τὸ Νάξον ὃ φασὶ θύσαι τινάς. Ad quem locum quid de etymo commentatus ſit Magnus Salmaſius, vide in exercitationibus Plinianis ad Solinum. Hodie *Nicoſia* vocatur, eratque olim Libero ſacra.

* *Ubi tum Athenienſium erat exercitus.*] Πολιορκουμένη ὑπ' Ἀθηναίων. *Polyæn.*

1 *Multa pollicens.*] Addit Thucydides, immo priore loco ponit, καὶ εἰ μὴ σώσει αὐτόν, ἔφη ἐρεῖν, ὅτι χρήμασι πεισθεὶς ἄγει αὐτόν. Hac de re apud Diodorum nullum verbum. Polyænus vero refert lib. 1. Stratagematum. *Lamb.* Lege & Plutarchum.

2 *In ſalo navem tenuit.*] Καὶ ἀποσαλεύσας ἡμέραν καὶ νύκτα ὑπὲρ τοῦ στρατοπέδου. *Thucyd.*

3 *Neque quemquam ex ea exire paſſus eſt.*] Juſſu Themiſtoclis. Polyænus: Ὅπως ἂν ἀμφότεροι σωθεῖεν μηδεὶς ἐκβαινέτω τῆς νεώς. ὁ ναύκληρος φοβηθεὶς οὔτε ἐκβῆναι συνεχώρησε, καὶ ἀναχθῆναι διὰ τάχους ἐσπούδασεν. Sic Thucydides.

4 *Inde Epheſum*] Ὕστερον ἀφικνεῖται εἰς Ἔφεσον. *Thucydid.* Diodorus non facit horum locorum mentionem, ſed arrepta occaſione cum duobus Liguribus ex Moloſſia in Aſiam evaſiſſe dicit xi.

5 *Exponit.*] Native. Frequens illud apud Latinos. Quomodo Græci ἐκθεῖναι uſurpant. *Gebb. Lamb.*

6 *Gratiam poſtea retulit.*] Ex bonis ſuis, quæ clam per amicos tranſportata ſecum duxerat in Aſiam. *Plutarch.*

7 *Scio pleroſque ita ſcripſiſſe.*] Ephorum, Dinonem, Clitarchum, Heraclidem, alioſque Plutarcho citatos. *Lamb. Mag.* De quibus lege incomparabilis Voſſii librum, de Hiſtoricis Græcis.

8 *Thucydidi credo.*] Cicero etiam in Bruto *Thucydidem plurima fide dignum putavit.* Mag.

9 *Quod ætate proximus erat.*] Idem *Thucydidem paullo ætate poſteriorem* dicit in Bruto.

10 *Artaxerxem.*] Xerxis filium, qui μακρόχειρ cognomento dictus eſt. Plutarch. ἀποφθεγ. βασιλ. *Lamb.* In Tarih dicitur کی بهمن, Kai Bahman, cognomento Daras Daſt, id eſt, Longimanus. Idem Artoxerxes appellabatur, Ebraice autem Arthalaſtha. Vide quæ infra *de regibus* notavimus.

11 *Atque his verbis epiſtolam miſiſſe.*] Eam ex Thucydide adſcribo, ut cognoſcant lectores quanta puritate & facilitate prope ad verbum à Probo ſit è Græco verſa: Ὅτι Θεμιστοκλῆς ἥκω

que his verbis epistolam misisse; *Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Grajorum in domum tuam intuli, quum mihi necesse fuit adversus patrem tuum bellare, patriamque meam defendere. Idem multo plura bona fecit,*[1] *postquam in tuto ipse ego, & ille in periculo esse cœpit. Nam quum in Asiam reverti nollet, prælio apud Salamina facto, literis eum certiorem feci, id agi ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur, atque ab hostibus circumiretur. Quo nuncio ille periculo est liberatus. Nunc autem*[2] *ad te confugi exagitatus à cuncta Græcia,*[3] *tuam petens amicitiam: quam si ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis quam fortem inimicum ille expertus est. Ea autem rogo, ut de his rebus,*[4] *quas tecum colloqui volo,*[5] *annum mihi temporis des, eoque transacto*

παρά σε, ὃς κακὰ μὲν πλεῖστα Ἑλλήνων εἴργασμαι τὸν ὑμέτερον οἶκον, ὅσον χρόνον τὸν σὸν πατέρα ἐπιόντα ἐμοὶ ἀνάγκῃ ἠμυνόμην. πολὺ δ' ἔτι πλείω ἀγαθὰ ἐπειδὴ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ μὲν ἐμοί, ἐκείνῳ δὲ ἐν ἐπικινδύνῳ, πάλιν ἡ ἀποκομιδὴ ἐγίγνετο καί μοι εὐεργεσία ὀφείλε), γράψας τήν τε ἐκ Σαλαμῖνος προάγγελσιν τῆς ἀναχωρήσεως, καὶ τὴν τῶν γεφυρῶν ἣν ψευδῶς προσεποιήσατο τότε δι' αὐτὸν, οὐ διάλυσιν καὶ νῦν ἔχων σε μεγάλα ἀγαθὰ δρᾶσαι, πάρειμι διωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν σὴν φιλίαν βούλομαι δ' ἐνιαυτὸν ἐπισχὼν αὐτός σοι περὶ ὧν ἥκω. δηλῶσαι *Longol.*

1 *Postquam in tuto ipse.*] Vir Cl. legendum conjecit: *postquam in tuta ipsa*; de patria sentit. Sic & aptius cohæret oratio. Nisi tamen Nepoti Thucydidæa illa exprimere constitutum: Ἐπειδὴ ἐν ἀσφαλεῖ μὲν ἐμοὶ, ἐκείνῳ δὲ ἐν ἐπικινδύνῳ πάλιν ἡ ἀποκομιδὴ ἐγίγνετο. Ad prioris conjecturæ mentem oppido Plutarchus: Ὅτι τῆς Ἑλλάδος ἐν ἀσφαλεῖ γενομένης, παρέσχε τὰ οἴκοι σωζόμενα χαρίσασθαί τι καὶ ὑμῖν. *Boeclerus.*

2 *Ad te confugi.*] Thucyd. Πάρειμι, *adsum.* Fortasse legendum, *confugio.* Lambinus.

3 *Tuam petens amicitiam.*] Hoc addidit de suo Probus. Non enim credibile est, eum verba illa Græca, διὰ τὴν σὴν φιλίαν, Latine redddidisse, *tuam petens amicitiam.* Idem. Deinde, Græce ambiguum est, num propter amicitiam, quam cum rege dicebatur habere, an amicitiæ ineundæ eum Rege gratia venerit. *Longol.*

4 *Quas tecum colloqui volo.*] Περὶ ὧν ἥκω. *Thucyd.* Legendus Plutarchus in Themistocle, & in apophthegmatibus Regum; quo loco similiter illud proferr de tela contracta & explicata, in qua varia animalia sunt acu picta: Cui orationem similem esse dicebat. *Lambinus.*

5 *Annum mihi temporis des.*] Vel, *annum mihi tempus des.* Cod. P. Dan. Vel, *annuum mihi temporis spatium.* Ms. Puteani. *Annum mihi temporis des.*] Sic dictum eleganter κατ' ὑστερολογίαν, qua nomen regens casu recti, & contra rectum regentis efferunt. Nec obstat appositio, quam vocant ἐναλλαγὴν *annum mihi tempus des*; ut est in Gifanii schedis: vel, *annuum mihi tempus*, ut in Excerptis. *Annum* autem *temporis* dixit

transacto me ad te venire patiaris. Hujus rex animi magnitudinem admirans, cupiensque talem virum sibi conciliari, [1] veniam dedit. Ille [2] omne id tempus literis sermonique Persarum dedit: quibus adeo eruditus est, ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse, quam hi poterant, qui [3] in Perside erant nati. [4] Hic quum multa regi esset pollicitus, gratissimumque illud, si suis uti consiliis vellet, illum Græciam bello oppressurum: [5] magnis muneribus ab Ar-

dixit noster, pro *tempus anni*; ut *dies spatii*, pro *spatium diei* Cæsar de Bello Gallico. Quanquam & *annum tempus* probem, ut *punctum tempus*, apud Lucret. *Keuchen.*

1 *Veniam dedit.*] Concessit ei annum, ut hoc temporis spatio linguam & instituta Persica disceret. Sic loquitur in Pausania: *Quod si eam veniam sibi dedisset.* Non narrat heic Probus, quanto in periculo Themistocles versatus sit, cum à Mandane Darii filia, Xerxis sorore accusatus est. Quod expositum est à Diodoro Siculo lib. XI. *Lambin.*

2 *Omne id tempus literis sermonique Persarum dedit.*] Valerius Maximus lib. VIII. cap. 7. Themistocles *per summam iniquitatem patria pulsus, & ad Xerxem, quem paullo ante devicerat, confugere coactus, priusquam in conspectum ejus veniret, Persico sermoni se assuefecit; ut labore parta commendatione regiis auribus familiarem & assuetum sonum vocis adhiberet.* Græcus Scriptor ἄδηλος: Μηδικὴν φωνὴν μαθεῖν ἐδίδαξεν αὐτὸν (Artaxerxem) τοῖς ἔσω(ι τ πολίεως Ξέρξην. *Gebhard.* Sed verisimile est, ipsum Persarum linguam ex parte addidicisse, ac tantum in ea per id tempus profecisse, ut Regi, quoad fieri potuit, intelligeretur. Hinc lux Plutarchi verbis, ἀποχείτως ἐκμαθεῖν, quod & Thucydides affirmat, & multi alii, ex quibus liquido id evincas. Accedit insuper, Persas plurimum à Græcis mutuatos esse, dum infinita adhuc habent vocabula, quæ de Græco manasse is demum potest dubitare, qui omnia ignorat. A Græcis igitur ad Persas res ipsa cum nomine transiit. Quod mult.s rationibus ad Solinum suum confirmat Claudius Salmasius. Non semper ergo à Cornelio standum, dum in illa jurat, quorum probabilior alioquin est fides. Simile infra judicium de Dione jactat, quem adeo Carthaginienses suspexerunt; ut neminem unquam Græca lingua loquentem magis sint admirati. *Keuchen.*

3 *In Perside.*] Græci Περσίδα nunquam ponunt, nisi de particulari Persarum regione. Quemadmodum Persæ non pro Persidis regione, sed Persarum imperio sumuntur. Sic distinguunt inter Περσικὰς πόλεις, & πόλεις Περσίδος. Hæ sunt Persidis urbes, illæ Persicæ dominationis. *Salmas.* Sluiskenii membranæ disertim *Persida* legunt. Utrumque rectum. *Persida* pro *Persis*, ut *Chalcida, Leucada, Elida*: pro Chalcis, Leucas, Elis, & alia. *Keuchen.*

4 *Hic cum multa regi esset pollicitus.*] Cicero lib. x. Ep. ad Atticum: *Themistocles non vidit, quid Xerxi polliceretur.* Lambin.

3 *Magnis muneribus.*] Inter quæ fuit χάμβελος στολὴ, sicuti tradit Athenæus. Illa donari summus in Oriente mos. Idque in hodiernum diem apud Turcas, Tartaros, Persasque in usu est. Nemo ad regem admittitur, nisi ejusmodi honoraria veste donatus. Hoc vocant خلع عليه الخلعة. *Keuchen.*

ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit, domiciliumque [1] Magnesiæ sibi constituit. Namque hanc urbem [2] ei Rex donaverat, his usus verbis, [3] quæ ei panem præberet: (ex qua regione quinquaginta talenta quotannis redibant) [4] Lampsacum, [5] unde vinum sumeret: [6] Myuntem, ex qua obsonium haberet. Hujus [7] ad nostram memoriam monumenta manserunt duo: sepulcrum, prope oppidum, in quo est sepultus: [8] statuæ in foro Magnesiæ. * De cujus morte multimodis

1 *Magnesiæ.*] Quæ Urbs ad Mæandrum fluvium. *Steph. Livius.* Ad Thoracem. *Diodor.* Fuerunt autem duæ Magnesiæ in Asia; una ad Mæandrum amnem, quæ *Μαγνησία πρὸς Μαιάνδρῳ* dicitur: altera sub Sipylo, quæ *Μαγνησία πρὸς Σιπύλῳ* cognominatur. Utramque in Lydia ponit Ptolemæus. *Salmas.* Prior Themistocli in panes data. Diodorus XI. *Μαγνησίαν μὲν τὴν ἐπὶ τοῦ Μαιάνδρου πλεῖστον τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεων ἔχουσαν σῖτον, εἰς ἄρτους. Μυοῦντα δὲ εἰς ὄψον, ἔχουσαν χώραν πολλὴν, εἰς οἶνον.*

2 *Ei rex donaverat.*] Xerxes. *Strabo* XIII. Artaxerxes. *Thucyd. Plutarch.* Sed Plutarchus adjungit, ex Neante & Phania, Percopen sive Percoten & Palæscepsin pro vestitu Themistocli ab Artaxerxe datas. Sic Anthylla regis uxoribus in calceamentum data; Herodot. II. *Keuchen.* Magnorum Principum antiqua consuetudo; qui Satrapis & Dynastis suis, aliisque quibus cupiebant, certas vel provincias vel urbes assignabant, unde vectigalia in usus suos exigerent. Sic legimus antiquæ reginæ cuidam Ægyptum datam fuisse *εἰς κόσμον* à marito: Themistocli Lampsacum datum erat *εἰς οἶνον*, Magnesia *εἰς ἄρτον*, Myus *εἰς ὄψον*, Percota & Palæscepsis *εἰς στρωμνὴν καὶ ἱματισμόν*. Similia narrantur de Pytarco, de Alcibiade, de aliis. Sic etiam legimus Ægypti reges ab aliis urbium suarum esculenta, ab aliis poculenta, ab aliis stragula solitos exigere. Vide Aristeam. *Casaubon.*

3 *Quæ ei panem præberet.*] Venuste *præberet.* Quod vocabulum est rei familiaris, *καὶ τῶν πρὸς τὸν βίον.*

4 *Lampsacum.*] Opidum imprimis Asiæ clarum & nobile vocat *Lucilius* apud Nonium. *Lampsacum.*] Male *Lamsacum* in Excerpt. Diodor. *Λάμψακον.* Et statim *Smyrnam*, pro *Myuntem*; in Boecleri Mss. corruptius, & *κατ' ἀντιστρείαν.* *Keuchen.*

5 *Unde vinum sumeret.*] *Λάμψακον δὲ ἀμπελόφυτον ἔχουσαν χώραν πολλὴν, εἰς οἶνον* *Diodor.* Unde haud dubie à Priapo condita scribitur illa civitas, Bacchi & Veneris filio. De qua re subtilissime Plutarchus in libello de claris mulieribus. Sed & Demosthenes *Πριάπου κτίσμα* appellat. Vide Servium ad IV. Georg.

6 *Myuntem.*] Ubi ingens piscium ubertas & copia, *ἔχουσα θάλατταν εὔιχθυν.* *Diod.* Hinc Themistocli in obsonium data. *Thucyd.* Sita urbs ad ostia Mæandri fluminis. *Strabo, Plin. Pausan. Herodot.*

7 *Ad nostram memoriam.*] Arbitraret utique Probum id quoque ex Thucydide vertisse, nisi scirem apud Pausaniam, qui longe ætate fuit Probo posterior, testari Athenis suo tempore Themistoclis monumentum adhuc exstitisse prope portum maximum. *Longolius.* *Καὶ πρὸς τοῦ μεγίστου λιμένος τάφος Θεμιστοκλέους.* *Pausan.*

8 *Statuæ in foro Magnesiæ.*] Plutarchus in foro Magnetum non Themistoclis statuas, sed sepulchrum exstitisse ait. Potuit & Magnesiæ, & juxta Piræeum fuisse Themistoclis sepulchrum. Nam

dis apud plerosque scriptum est. Sed nos eundem potissimum Thucydidem autorem probamus, qui illum ait Magnesiæ [1] morbo mortuum: neque negat fuisse famam, [2] venenum

Nam Pausanias ejus ossa Magnesia, ubi primum sepulchro conditus est, in Atticam translata fuisse tradit. Etsi enim exhumatum sit cadaver, non tamen videtur dirutum fuisse sepulchrum, quod fuit (teste Plutarcho) illustrissimum: cui & statuæ, quarum Probus mentionem facit, junctæ fuisse videntur. Mos enim antiquus fuit, defuncti statuas sepulchro imponere. *Mag.* Sic forum Antiochiæ, Germanici; Megarensium Coræbi Mausolæis celebrabantur. Qui eximius honor apud antiquos. Strabo περίβολον vocat conditorium Alexandri, quod in medio fuit urbis Alexandriæ. Idem σῆμα appellat illum locum (non enim σῶμα legendum) in quo κοιμητήρια regum ac imperatorum. Sed notandum, solis Ducibus illud concessum. Vide Servium Sulpitium ad Ciceronem lib. IV. Epist. ad Famil. Infra Nepos de Dione: *In urbe, celeberrimo loco elatus publice, sepulchri monumento donatus est.* Keuchen.

* *De cujus morte multimodis.*] Concisim deterioris notæ libri, *multis modis.* Excerpta, *multimodis*, quomodo edendum curavimus secundum veterum scripturam & analogiam. *Multimodis* antiquum adverbium apud Turnebum lib. VI. cap. 14. Advers. Nec aliter ex suis libris optimus Gifanius Conlect. Lucret. pag. 379. & Joan. Savaro. *Idem.*

1 *Morbo mortuum.*] Thucydides: Νοσήσας δὲ τελευτᾷ τὸν βίον. *Lambin.*

2 *Venenum sua sponte sumsisse.*] Tauri sanguinem, quod celerrime coëat & durescat. *Plin. Aristot. Diodor.* Videtur autem istud sacrificium peragere voluisse brevi iturus in expeditionem Dianæ Λευκοφρυῖ. Valer. Maxim. l. V. cap. 6. *Themistocles, quem virtus sua victorem, injuria Patriæ imperatorem Persarum fecerat, ut se ab ea oppugnanda abstineret, instituto sacrificio exceptum patera tauri sanguinem hausit: & ante ipsam aram quasi quadam pietatis clara victima concidit.* Scholiorum Auctor in Aristophanis equites: Ἐν Μαγνησίᾳ γενόμενος θύων τελευτᾷ καὶ μετὰ θάνατον τὸν μισοβάρβαρον ἐνδεικνύμενος τρόπον. Et paullo post: Σύμμαχος δέ φησι ψεύδεσθαι περὶ Θεμιστοκλέους. οὔτε γὰρ Ἡρόδοτος, οὔτε Θουκυδίδης ἱστορεῖ. Ἔστι γοῦν ἀπὸ Σοφοκλέους Ἑλένης.

Ἐμοὶ δὲ λῷστον αἷμα ταύρου γ' ἐκπιεῖν
Καὶ μή γε πλείω τῶνδ' ἔχειν δυσφημίας.

Τινὲς δέ φασιν ὅτι Σοφοκλῆς περὶ Θεμιστοκλέους τοῦτό φησι· ψεύδονται δὲ, οὐ γάρ ἐστι πιθανόν. Opinionis originem, qua hausto immolati tauri sanguine Themistoclem sibi mortem consciviſſe credebatur, aperit: nempe ex vitiosa Sophoclei dicti interpretatione ortam putat, ad cujusmodi fatum allusisse Tragicus vulgo existimabatur. Etsi Thucydides, Herodotus, aliique nihil de sanguine taurino prodiderint; tamen plures reperire licet, quibus hæc opinio sit firmiter accepta; quam illos qui Thucydidi assensum commodent. Videatur Cicero Bruto: *Nam quem Thucydides, qui & Atheniensis erat, & summo loco natus, summusque vir & paullo ætate posterior, tantum mortuum scripsit, & in Attica clam humatum: addidit fuisse suspicionem sibi veneno consciviſſe mortem. Hunc isti ajunt, cum taurum immolavisset, excepisse sanguinem patera, & eo epoto mortuum concidisse.* Sic Diodorus lib. XI. & Hieronymus: *Xerxes rex potentissimus & ditissimus adversum Græciam innumerabilem duxit exercitum, & ea gessit, quæ Græcorum narrant historiæ. Succendit enim Athenas sub principe Callia, bellumque ex eo tempore gestum est in Thermopylis,*

nenum sua sponte sumpsisse, [1] quum se, quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus esset, præstare posse desperaret. Idem [2] ossa ejus clam in Attica ab amicis esse sepulta, [3] quoniam legibus non concederetur, quod proditionis esset damnatus, memoriæ prodidit.

mopylis, & apud Salaminam navale certamen, quando Sophocles & Euripides clari habebantur, & Themistocles in Persas fugiens, hausto tauri sanguine periit. Græcus quidam Scriptor apud Aristophanis Explanatorem: Themistocles παραγενόμενος ἅμα τῷ στρατηγῷ Artaxerxis εἰς Μαγνησίαν, καὶ καταγνοὺς ἑαυτοῦ, εἰ οἱ δι' αὐτὸν σωθέντες Ἕλληνες, εἶτα δουλώσουσι βαρβάροις, προφάσει χρησάμενος ὡς θυσίαν ἐπιτελέσαι βούλοιτο, καὶ ἱερουργῆσαι τῇ Λευκόφρυϊ Ἀρτέμιδι καλουμένῃ, ταύρῳ ὑποθεὶς τὴν φιάλην, καὶ ὑποδεξάμενος τὸ αἷμα καὶ χανδὸν πιὼν ἐτελεύτησεν ἀθλίως. Sic teste Strabone lib. I. Geogr. irrumpentibus in Phrygiam Cimmeriis Midas epoto tauri sanguine obiit: Ἡνίκα, inquit, *Μίδαν αἷμά τι ταύρου πιόντα φασὶν ἀπελθεῖν εἰς τὸ χρεών.* Traditque Plutarchus Flaminino, ex quorundam opinione Hannibalem, Midæ & Themistoclis exemplo, taurino sanguine epoto se enecasse. *Gebhard.*

1 *Quum se, quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus esset, præstare, &c.*] Alludit Cicer. lib. x. ep. ad T. Pompon. VII. Ἄδηλος Scriptor apud Aristophanis Explanatorem: Οἱ δέ φασιν, ὅτι συνειδὼς ὁ Θεμιστοκλῆς ὅτι οὐχ οἷός τε ἦν διαπράξασθαι τῷ βασιλεῖ, ἅπερ ἐπηγγείλατο, οὕτως ἐπὶ τὴν τοῦ θανάτου αἵρεσιν παρεγένετο. *Idem.*

2 *Ossa ejus clam in Attica ab amicis esse sepulta.*] Τὰ δὲ ὀστᾶ φασι κομισθῆναι αὐτοῦ οἱ προσήκοντες οἴκαδε κελεύσαντος ἐκείνου, καὶ τεθῆναι κρύφα Ἀθηναίων ἐν τῇ Ἀττικῇ· οὐ γὰρ ἐξῆν θάπτειν ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντος. *Thucyd.* Alii publico decreto factum fuisse prodiderunt jussu oraculi, quod non citius fore pestilentiæ finem responderat, quam si Themistoclis ossa Magnesia reduxissent. Magnatibus autem hoc non permittentibus, Athenienses triginta dies, quibus illi justa persolvere possent, postularunt; interea locum tentoriis cingentes effossis ossibus clam se subduxerunt. De quo Aristophanis Interpres & Pausanias in Atticis. At Symmachus id falsum esse putat, quod nec Herodotus nec Thucydides hujus rei mentionem faciant. *Longol. Gebhard. Mag.*

3 *Quoniam legibus non concederetur.*] Leges enim vetabant, ejus, qui vel sacra legisset, vel patriam prodidisset, ossa in Attica sepeliri. Xenophon libro I. ἑλλην. Τοῦτον δ' εἰ βούλεσθε, κατὰ τοῦτον τὸν νόμον κρίνατε, ὅς ἐστιν ἐπὶ τοῖς ἱεροσύλοις καὶ προδόταις, ἐάν τις ἢ τὴν πόλιν προδιδῷ, ἢ τὰ ἱερὰ κλέπτῃ, κριθέντα ἐν δικαστηρίῳ, ἂν καταγνωσθῇ, μὴ ταφῆναι ἐν τῇ Ἀττικῇ, τὰ δὲ χρήματα αὐτοῦ δημόσια εἶναι. *Lamb.* Quod demonstrat etiam in Phocione Plutarchus. Quem usum tamen Romanos non observasse, liquet ex Ovidio Eleg. 3. lib. III. Tristium. Solenne hoc etiam nostris JCtis in Pandect. sub Tit. *De cadaveribus punitorum:* Deportatorum & relegatorum corpora minime transferri. *Mag.* Gravissimum namque proditionis crimen, ut & læsæ Majestatis: quod & liberi etsi innoxii luunt, patriaque his interdicitur, quam prodidere. *Schott.*

ARI-

ARISTIDES.

III.

ARISTIDES [1]Lysimachi filius, Atheniensis. 1
[2]Æqualis ferè fuit Themistocli. Itaque cum eo [3]de principatu contendit. Namque [4]obtrectarunt inter se. In his autem cognitum est quanto antistaret eloquentia innocentiæ. [5]Quamquam enim adeo [6]excellebat Aristides abstinentia, ut unus post hominum memoriam, quod quidem

1 *Lysimachi filius, Atheniensis.*] Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος. *Herodot. Plutarch.*

2 *Æqualis fere fuit Themistocli.*] Σύγχρονος sive ὁμῆλιξ. Attico: *Qua ex re pueritia nobilis inter æquales ferebatur.* Gebhard.

3 *De principatu contendit.*] Ὑπὲρ τῆς πρωτείας. Fuisse contentionem inter Aristidem & Themistoclem etiam à pueris, testantur Plutarchus in Aristide, Herodotus Uraniâ, Diodorus & Polyænus: Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς ἐχθρότατοι πάντων ὄντες διεπολιτεύοντο. Illa per tempus inter utrumque deposita fuit, quando in Græciam transibat Xerxes. Additum fidei pignus claris digitis, ac eodem loco clamantibus: Τὴν ἔχθραν ἐνταῦθα καταθέμεθα, ἕως ἂν πρὸς τοὺς Πέρσας διαπολεμήσωμεν. *Polyæn.* 1. Stratag. Causa hujus adducitur à Plutarcho in apophthegm. ἀεὶ κατ' αὐτὸν ἐπολιτεύετο καὶ τὰς ἑταιρείας ἐφεύγετο, ὡς τῆς ἀπὸ τῶν φίλων δυνάμεως ἀδικεῖν ἐπαιρούσης. In vitâ Themistoclis aliam fuisse adserit, nimirum quod in amore Stesilex præstantis formæ mulieris corrivales fuerunt, id verò ex Aristone philosopho adducit. Mox causam in diversitatem ingeniorum conjicit: Aristides enim placidus & animo tranquillus: Themistocles è contrario fervens, ambitiosus, & novarum rerum cupidus fuisse dicitur. *Long.* Sed est animadvertendum, Plutarchum eum in Themistoclis, tum in Aristidis vitâ, de puero, non de muliere aut puella esse locutum. Sic enim habet in Themistocle: Ἠράσθησαν γὰρ ἀμφότεροι τοῦ καλοῦ Στησίλεω Τηΐου τὸ γένος ὄντος, &c. In Aristide verò: Στησίλεω γὰρ, ὃς ἦν γένος Κεῖος, ἠράσθησαν. Vides utrobique de puero Plutarchum scribere. Sed in Themistocle legendum videtur Κίου, vel Κείου, non autem Τηΐου. *Mag.*

4 *Obtrectarunt inter se.*] Διεπολιτεύοντο: contrarias in republica partes foverunt. Epaminonda: *Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam, indidem Athenis, adversarium in administranda republica.* Gebhard.

5 *Quanquam enim adeo.*] In Excerptis: *cum cum enim adeo*; & in glossa pro *quanquam*. Sic *unde unde* dicebant, ὁπόθεν οὖν. Terent. Andr IV. 2. *ubi ubi erit*, quemadmodum, *ut ut*, *qua qua*, & similia. Vide Donatum. *Keuchen.*

6 *Excellebat Aristides abstinentia.*] Id est, integritate, eaque virtute, quæ in eo consistit, ut nulli fiat injuria, nullique res sua auferatur. *Lambin.* Quo etiam nomine illum prædicat Val. Maximus, de abstinentiâ verba faciens, lib. V. cap 4. Ac de paupertate ejus Nepos infra. *Schott.* Apuleius in Apologia: *Eadem est paupertas apud Græcos in Aristide justa, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta.*

dem nos audiverimus, [1] cognomine JUSTUS sit appellatus: tamen [2] à Themistocle collabefactus [3] testulla illa, exilio decem annorum mulctatus est. Qui quidem quum intelligeret reprimi concitatam multitudinem non posse:
4 cedensque animadverteret quendam scribentem, ut patria pelleretur, quæsisse ab eo dicitur, Quare id faceret, aut quid Aristides commisisset, cur tanta pœna dignus duceretur? cui ille respondit, se ignorare Aristidem, sed sibi non placere quòd cupidè elaborasset, ut præter cæteros JUSTUS appellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit. Nam postquam Xerxes [5] in Græciam

1 *Cognomine* Justus *sit appellatus.*] Quod erat cognomentum maxime regium & divinissimum. *Alex. ab Alex.* Diodorus Siculus lib. XI. Καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης δίκαιος ἐπωνομάσθη. Herodotus quoque, ut Aristidis mores accepit, eum censuit ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθήνῃσι καὶ δικαιότατον. lib. VIII. 79. Cicero pro Sextio, & Tuscul. V. *Aristides nonne ob eam causam expulsus est patria, quod præter modum justus esset?* Vide Æschinem Oratione κατὰ Κτησιφ. & περὶ παραπρεσβ. Plutarchum in Vita, ubi multa insignis ejus justitiæ exempla adfert. Val. Maximum V. 4. *Lambinus. Longol.* Hinc tota scena in Aristidem intenta fuit, cum Athenis olim recitarentur in theatro versus Æschyli:

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ᾽ εἶναι θέλει,
Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος.
Ἀφ᾽ οἷς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

2 *A Themistocle collabefactus.*] Sparserat enim in vulgus Themistocles Aristidem callidè efficta modestia in forensi potestate sublatis judiciis regnum adfectare. Alioqui & populus victoriis superbiens factus, ægrè ferebat virtutis nomine præ cæteris aliquem excellere; ut refert Plutarchus. *Longol.* Idem civitatis insolentiam & rerum novarum causas incusat. *Mag.*

3 *Testula illa exilio decem annorum.*] Ostracismo. ἐξωστρακισμένος ὑπὸ τοῦ δήμου. *Herodot.* At non erat Ostracismus improbitatis, ut Plutarchus ait, castigatio; sed honestiore vocabulo dominationis ac gravioris potentiæ, & pœna dicebatur. *Long.* Discrepat autem de Ostraci inscriptione cum à Probo, tum à se ipso. Siquidem in apopht. eum, qui de ejus odii causa interrogatus est, non literarum gnarum scribentemve in ostraco dicit, sed ἀγράμματον. In vita verò non de uno qui esset ἀγράμματος & rusticus, peteretque ab Aristide, ut Ostracon inscriberet, sed de multis ait. *Mag.* De illa testula vide Justinum libro II. Musonium apud Stobæum περὶ φυγῆς.

4 *Cedensque animadverteret.*] Proba lectio, quam omnino requirunt proximè antecedentia. Nihilominus Barthius lib. XXIV. Advers. cap. IX. *cadensque.* Gebhard. Infra in Cimone: *Nam cum ille vir forti animo invidiæ ingratorum civium cessisset.*

5 *In Græciam descendit.*] Movit in Græciam. Sic ἀναβαίνειν est expeditionem suscipere. Eodem modo, quo Latini *descendere*, Græci καταβαίνειν jungunt. Memini apud Diodor. scriptum: Τεθαῤῥηκότως καταβαίνειν εἰς τὸν πόλεμον.

ciam descendit, [1] sexto fere anno postquam erat expulsus, [2] plebiscito in patriam restitutus est. Interfuit autem pugnæ navali [3] apud Salamina, quæ facta est prius quàm pœna liberaretur. [4] Idem prætor fuit Atheniensium apud 2
Platæas, in prælio quo [5] Mardonius [6] fusus, barbarorumque exercitus est interfectus. [7] Neque aliud est ullum hujus in re militari illustre factum, quàm hujus imperii memoria. [8] Justitiæ verò & æquitatis * & innocentiæ multa.

Impri-

λειμον. Xenophon Agesilao: Ἐπειδὴ ὁ Πέρσης ἀπῆλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διαβὰς, ἀνεδεξάμην ἐπ' αὐτόν. *Gebhard.*

1 *Sexto ferè anno postquam erat, &c.*] Scriptus & Ultrajectina Editio: *Sexto fere anno, quam erat expulsus.* Et *postquam* proximè antecedit. Verum quarto demum anno revocatum calculus annorum evincit. Revocatus enim Olympiad. LXXV. anno I. Pulsus autem Olympiad. LXXIV. anno II. Vide Chronologiam nostram. *Schott.*

2 *Plebiscito.*] Κατὰ ψήφισμα τοῦ δήμου. Sic in Codice P. Danielis, *populi scito.* Keuchen.

3 *Apud Salamina.*] Quod ex Herodoto intelligere licet in Urania. Ubi narrat præclarum & memorabile ejus facinus.

4 *Idem Prætor fuit Atheniensium*] Ἄρχων sine sorte, virtutis magnæ ergò, extra ordinem electus. Plutarchus in ejus vita docet ex Idomeneo: Καὶ μὴν ἄρξαι γε τὸν Ἀριστείδην ὁ Ἰδομενεὺς, οὐ κυαμευτὸν, ἀλλ' ἑλομένων Ἀθηναίων, φησίν. Vide *Ioan. Meursii* Archontes lib. I. cap. 9. Prætor hoc loco Στρατηγός. Οἱ Στρατηγοὶ dicti etiam qui summum magistratum ἀρχόντων tenuere, inter quos sine fabis missis Aristides. Hinc Eunapius æquipollenti dictione στρατοπεδάρχην appellavit, in vita Proæresii. Ubi observa; non sibi elegisse Archontem è civibus suis Athenienses, ut solebant, sed ab Imperatore accepisse. Hinc μέγας στρατηγὸς, & μέγας δοὺξ, gloriosa nomina apud Nicephorum Gregoram & alios. Sed deinceps *Magni* cognomentum abrogatum & ἁπλῶς Duces appellati. Laonicus Chalcondyles Athenarum ἡγεμόνα dicit. IV. Quo sensu *Imperatores* à militibus nominati, qui imperium belli suis auspiciis administrandi à populo accepissent. Hunc Veteres, ut notat Justinianus in Novellis, *Prætorem* vocaverunt. *Keuchen.*

5 *Mardonius.*] Satrapes, natione Medus. *In Pausan.* Nonnulli hunc cum Mardochæo confundunt, qui patruus Estheræ. Nomen non admodum abludit, sed ætas, atque aliæ circumstantiæ apud Herodotum. *Keuchen.*

6 *Fusus.*] Lapide percussus. *Plut.* in Arist. Reliquit illum in Græciâ Xerxes post cladem Salaminiam. *Herodot.* in Calliope. *Justin.* II. *Orosius.* II.

7 *Neque aliud est ullum.*] Sanè Thucydides & Plutarchus non segnem operam in Marathonia quoque pugna apud Miltiadem, quem consilio & sagacitate juvit, ab illo navatam prædicant. Verum quia non fuit ambitiosus, victoriam animis ferventioribus concessit, ut Miltiadi Marathonæ, Themistocli Salaminæ, Pausaniæ Platææ. *Longol.*

8 *Justitia vero & æquitatis multa.*] Exempla hæc commemorat M. Tullius lib. III. officiorum, quod Themistocles Lacedæmoniorum classem incendi posse, Aristidi suggessisset, qui utile id quidem, non tamen honestum fore ratus, dissensit. Æquitatis autem illud exemplum, ab universa Græcia tributorum arbitrum electum, omnibus pla-

Imprimis, quod ejus æquitate factum est, quum in communi classe esset Græciæ simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi à Lacedæmoniis transferretur ad Athenienses. Namque ante id tempus & mari & terra duces erant Lacedæmonii. Tum autem & intemperantia Pausaniæ, [1] & justitia factum est Aristidis, ut omnes ferè civitates Græciæ ad Atheniensium societatem se applicarent: & adversus barbaros hos duces deligerent sibi, quo facilius repellerent, si forte bel-
3 lum renovare conarentur. Ad classes ædificandas, exercitusque comparandos, [2] quantum pecuniæ quæque civitas daret, Aristides delectus est, qui constitueret. Ejus arbitrio [3] quadringenta & sexaginta talenta quotannis Delum sunt collata. [4] Id enim commune ærarium esse voluerunt.

Quæ

cuisse, gratumque exstitisse, ut mox Nepos commemorat. *Schott.* Æquitas hoc loco ἡ μετριότης, cui opponitur παροινία & intemperantia. *Boecler.*

* *Et innocentia.*] Innocentiam equidem Aristidi non abjudico supra prædicatam: illud moneo, hoc loco *continentiam* potius rescribendum videri, quam virtutem mox abstinentiam nominat, quæ sæpe in iisdem adhiberi solent, ut ad Scriptorem de Viris Illustribus annotare me memini. *Schott.* Val. Maximus lib. v. cap. 4. *Aristides, quo totius Græciæ justitia censetur, continentiæ quoque eximium specimen.*

1 *Et justitia factum est Aristidis.*] Vide *Diodorum Siculum* lib. XI. *Plutarchum* in Aristide, & *Thucydidem* lib. I. Tradunt Scriptores, illum, ut ictum fœdus cum omni Græciâ firmaret, post diras execrationes, accensos ferreos orbes in mare dejecisse; adjurans, ut ita exstinguerentur cum omni stirpe & gente, qui contra fœdus irent, veluti ignitum illud ferrum aqua. *Alex. ab Alex.*

2 *Quantum pecuniæ quæque civitas daret.*] Συντάξεις appellarunt Athenienses nomine specioso & leni, quia nomen φόρος moleste ferebant Græci, inquit Harpocratio. Isocrates περὶ εἰρήνης. Ἡμεῖς γὰρ οἰόμεθα μὲν, ἢν τὴν θάλασσαν πλέωμεν πολλαῖς τριήρεσι, καὶ βιαζώμεθα τὰς πόλεις συντάξεις διδόναι. Appellabant tamen & φόρους ἀπὸ τοῦ φέρειν. Æschines περὶ παραπρεσβ. Ὡς ἂν Ἀριστείδης, ὁ τοὺς φόρους τάξας τοῖς Ἕλλησιν, ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος. *Lambin.*

3 *Quadringenta & sexaginta talenta.*] Cod. P. Dan. *Quadringena & sexagena.* Sic Schotti ac Gifanii: Ut infrà in Alcibiade: *Quinquagena talenta vectigalis capiebat.* Si vel minima talenta Attica accipias, summam efficient nostri æris ducenties septuagies sexies mille aureorum coronatorum. *Schott.*

4 *Id enim commune ærarium esse.*] Ταμεῖον Δῆλος ἦν αὐτοῖς καὶ ξύνοδοι ἐς τὸ ἱερὸν ἐγίνοντο *Thucyd.* Erat enim locus munitissimus & nulli suspectus. Vel forte intellexit Delii templum, quod in magna veneratione nedum Græcis, sed exteris etiam gentibus erat. *Mag.* Solebant antiqui thesauros privatos & publicos in Deorum templis ac fanis deponere, ut eorum religione

ac

Quæ omnis pecunia postero tempore Athenas translata est. Hic qua fuerit abstinentia, [1] nullum est certius indicium, quam quod quum tantis rebus præfuisset, in tanta paupertate [2] decessit, [3] ut quî efferretur, vix reliquerit. Quo factum est ut filiæ ejus publice alerentur, [4] & de communi ærario dotibus datis, collocarentur. [5] Decessit autem fere post annum quartum quam Themistocles Athenis erat expulsus.

ac metú securitas pararetur; aut loca illa sacra & inviolata essent. Passim exempla præbent Historici & alii. De templo Hierosolymitano, auctor *Hegesippus* lib. 1. cap. 17. *Abbas* Uspergens. in Chron. De æde Saturni apud Romanos, *Iuvenal.* Scholiast. De templo Dianæ, infra *Nepos.* Sic Macedones in oppido Quinta juxta Tharsum, Syracusani in Labdalo castello, Assyrii Susis, Persæ Gazæ, Ebræi in Thrace & Tauro Hiericuntis, Tigrani in Bambinsa & Olena, Babylonii in Zeugmate juxta Euphratem, alii alio loco sua χρήματα ad belli opus deponebant. Cujus rei rationem habes apud Minutium in Octavio, & alios. *Kuchen.*

1 *Nullum est certius indicium.*] Τάξας δὲ τοὺς φόρους τοῖς Ἕλλησι, τοσούτῳ πλουσιώτερος ἐπανῆλθεν, ὅσον εἰς τὴν ἀποδημίαν ἀνήλωσεν. *Plutarch.* Similes fuerunt Epaminondas, Lamachus, Phocion, Pelopidas, atque alii Duces, de quibus passim Hist. Græcorum.

2 *Decessit.*] In Ponto: *Autores* apud Plutarchum. Athenis: *Alii.* Circa Ioniam: *Craterus.* In Phalereo portu: *Plutarchus.* Quo fit, ut hallucinatus videatur Seneca, in *Consolatione ad Albinam:* Ubi *Aristidem capitis damnatum, ductumque ad supplicium fuisse* tradit. Quod de Phocione statuendum, ut disertim refutavit istum locum *Just. Lips.*

3 *Ut quî efferretur.*] Alii Codices, *ut quibus efferretur.* Sic fere loquuntur Plautus & Terentius. *Efferre* autem usitate, pro mortuum domo ad sepulturam exportare. Sic Terentius Andria: *Effertur: imus.* Ἐκφέρειν dicunt & Græci, ex quo ἐκφορά. Jam vero etiam Aristophanes in Pluto summam paupertatem declarare volens, sic loquitur:

Ὡς μακαρίτην, ὦ Δάματερ, τὸν βίον αὐτοῦ κατέλεξας,
Εἰ φειδόμενος, καὶ μοχθήσας, καταλείψει μηδὲ ταφῆναι.

Lambin. Talis fuit Agrippa Menenius apud Valer. Maximum lib. IV. 4. & Plinium XXXIII. 10.

4 *Et de communi ærario dotibus datis, collocarentur.*] Nuptum darentur. Æschines oration. κατὰ Κτησιφ. Ἀριστείδην δὲ τὸν τοὺς φόρους τάξαντα τοῖς Ἕλλησιν, οὗ τελευτήσαντος τὰς θυγατέρας ἐξέδωκεν ὁ δῆμος. Illæ dotes ex Prytanæo sponsis in matrimonium datæ. Plutarchus in vita: Καὶ τὰς μὲν θυγατέρας ἱστοροῦσιν ἐκ τοῦ πρυτανείου τοῖς νυμφίοις ἐκδοθῆναι, δημοσίᾳ τῆς πόλεως τὸν γάμον ἐγγυώσης, καὶ προῖκα τρισχιλίας δραχμὰς ἑκατέρᾳ ψηφισαμένης. *Lambin. Longol. Mag.* De illis quorum filiæ publice ex ærario dotes fuerint collocatæ nuptum, vide Val. Maximum lib. IV. cap. IV. *De Paupertate laudata.* Gebhard.

5 *Decessit autem fere post annum quartum.*] Anno fere post Romam conditam CCLXX. Nam Marathonia pugna CCLX. Urbis conditæ pugnata est, teste Agell. lib. XVII. cap. 21. Themistocles vero obiit Olymp. LXXVII. anno II. Non igitur Aristidæ filiam duxit Socrates, ut Laërtius libro II. ait, sed θυγατριδῆν, ut Plutarchus in Aristide, notavitque doctiss. Casaub. in Laërtium. *Schott.*

PAU-

PAUSANIAS.

IV.

1 [1]PAUSANIAS Lacedæmonius. Magnus homo, [2]sed varius in omni genere vitæ fuit. Nam ut virtutibus eluxit, [3]sic vitiis est obrutus. [4]Hujus illustrissimum est prælium apud Plataas. Namque illo duce Mardonius, [5]satrapes regius [6]natione Medus, [7]regis gener, in primis

1 *PAusanias.*] Cleombroti filius. *Herodot. Thucyd. Plutarch.*

2 *Sed varius in omni genere vita fuit.*] Eruditissimo Schotto assentior τὸ *vita* hinc ableganti; cum verba inde ambigua sint evasura: neque illis, qui malunt *vanus*, interpretanturque χαῦνον. *Gebhardus.* Antonius varius ingenio. *Flor.* IV.

3 *Sic vitiis est obrutus.*] Itaque vituperat eum acerrime Diod. Sicul. lib. XI. Οὐκ ἐάσομεν τὴν Παυσανίου κακίαν, καὶ προδοσίαν ἀκατηγόρητον. *Lambin.* Obrutus, id est, obtectus & obscuratus, quod oppositum est τὸ *elucere*. Ita Græci καταχεῖν usurpant. Ἄδηλος apud Suidam: Φιλολογίᾳ καὶ ἀτρύτοις πόνοις ἐγκείμενος εὐφυεστέρων τε πρεσβυτέρων κατέχωσε δόξας τῷ ἑαυτοῦ ὀνόματι obruit & obscuravit. Memini ita quoque loqui Ciceronem & Justinum XVIII. 5. *Gebbard.*

4 *Hujus illustrissimum est prælium apud Plataas.*] Ex Herodoro hoc descripsit: Καὶ νίκην (inquit libro IX.) ἀναιρέεται καλλίστην ἁπασέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Παυσανίης ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδεω. *Longol.* Incidit illud in Xantippum ἄρχοντα, & uno, eodemque die ad Mycalen. Quidam Anonym. Ἡ περὶ Πλαταιὰς μάχη, καὶ ἡ περὶ Μυκάλην, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Videndus quoque Diodorus libro XI. Plutarchus in Aristide, ubi in eadem pugna Xantippidem non Xantippum archontem nominat. *Meursius.*

5 *Satrapes.*] Præfectus. Vox est Persica. Utitur ea & Terentius Heautont. *Satrapes si siet Amator nunquam sufferre ejus sumtus queat.* Isocrates Panegyr. Τοιγαροῦν οἱ καταβαίνοντες αὐτῶν εἰς τὴν θάλατταν, οὓς καλοῦσι σατράπας. Sic Probus infra, & sæpe alibi. *Lambin.* Universum Persarum imperium in præfecturas & provincias, quas illi Satrapias, earumque rectores, Satrapas appellabant, distributum erat. Satrapæ ergo provinciis præerant, eorumque fidei & curæ Provinciæ committebantur. Horum muneri & officio incumbebat, provincialibus imperare, eorumque utilitatibus prospicere, tributa cogere, primisque custodiis stipendia exsolvere: & quicquid insuper facto opus esset, effectum dare. *Brisson.*

6 *Natione Medus.*] Persa. Quod idem est. Adeo enim hæ duæ gentes coaluerunt in unam, ut passim apud Græcos reperias Medos pro Persis poni, & μηδίζοντας eos, qui Persis studebant. *Grotius.*

7 *Regis gener.*] Darii, cujus filiam Artozostren in matrimonio habebat. Quod si de Xerxe capias, gener heic erit sororis maritus. *Gebhard.* Si Herodoto credendum est, Regis fuit sororius. Nam l. VI. in hunc modum apud illum legitur: Μαρδόνιος ὁ Γωβρύεω ἡλικίην τε νέος ἐὼν καὶ νεωστὶ γεγαμηκὼς βασιλῆος Δαρείου θυγατέρα Ἀρτοζώστρην. *Longol.* Verum hoc tempore non Darius, sed Xerxes Persis imperabat, de quo si capias *gener* hic erit sororis maritus, quo modo & Justinus libro XIIX. fecit; Sichæum Pygmalionis generum

mis omnium Persarum & [1] manu fortis & [2] consilii plenus, [3] cum ducentis millibus peditum, quos [4] viritim legerat, & viginti millibus equitum, haud ita magna manu Græcia fugatus est: eoque ipse dux [5] cecidit prælio. [6] Qua victoria elatus [7] plurima miscere cœpit, & majora concupiscere. Sed primum in eo est reprehensus, quod quum ex præda [8] tripodem aureum Delphis posuisset, [9] epigrammate

nerum vocans. Etsi Corradus in Commentar. ad lib. I. Virgil. Æneid. hunc Justini locum corruptum putet. *Mag.* Ergo *gener* est sororis maritus, quod ex Sophoclis Oedipo, ac aliis scriptoribus noravit Vir incomparabilis Jacob. Cujacius, Observat. VI. 17. Quomodo & Ditmarus & Witichindus Saxo lib. I. loquuti sunt. Sic Cedrenus Jothor Socerum Moysis vocat *πενθερὸν ἢ γαμβρόν*. Ut quicunque uxorem alteri dat, aut filiam, aut sororem, ejus gener dicatur. Fortasse & qui ducit, *gener* dicitur: Quo sensu *ἐπιγαμβρεύειν* legimus Matth. XXII. 24. B. Zonaras in Stauracio generale vocabulum restringit, *γαμβρὸν ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ*. Cæterum istiusmodi nomina cognationum & affinitatum ab auctoribus non Jurisconsultis confundi sæpe, corrumpique, demonstrat præter alios Alb. Gentilis lib. V. de nuptiis, pag. 448. & seq. *Berneccerus.*

1 *Manu fortis.*] Frequens illud apud Cornelium. Sic in Datame, Timoleonte, Epaminonda & aliis locis.

2 *Consilii plenus.*] Licet tamen intelligere ex Herodoto in Calliope, in Mardonio plus fuisse audaciæ, quam consilii vel prudentiæ. *Lambin.*

3 *Cum ducentis millibus peditum*] XXX. barbarorum myriadibus. *Herodot.* L. *Diodor.* CCC. armatorum millibus à Xerxe relictis. *Justin.* Græcorum sociorum fuerunt V. Myriades. *Herodot.* Constructa post prælium victori Pausaniæ pulcherrima porticus, cui à Persis profligatis nomen inditum. *Vitruvius,* lib. I. cap. I.

4 *Viritim.*] Erat, ut hinc apparet, ista delectus ratio, qua vir virum suæ salutis causa legerat, cum quo in præliis versaretur, & apud Orientis populos non incognita. *Gebhard.*

5 *Cecidit.*] Lapide ictus. *Plutarch.*

6 *Qua victoria elatus.*] Μεταρθεὶς, ἀρθείς. Lysandro: *Hac victoria Lysander elatus.* Hanc causam quoque prodit Aristoteles: nam ut solus Spartæ, cæterisque Græcis imperaret Pausanias, nova consilia cum Xerxe iniisse ab eodem perhibetur, lib. V. Politic. cap. 7. Ἔτι ἐάν τις μέγας ᾖ καὶ δυνάμενος ἔτι μείζων εἶναι, ἵνα μοναρχῇ. ὥσπερ ἐν Λακεδαίμονι δοκεῖ Παυσανίας ὁ στρατηγήσας κατὰ τὸν Μηδικὸν πόλεμον. *Gebhard.* Atque hinc exorta est ingens rerum luxuries, & libidinum illecebræ, de quibus disertim *Alexander* Neapolitanus lib. II. c. II. Genialium dierum.

7 *Plurima miscere.*] Συγκυκᾶν, ταράττειν. Cicero pro Milone: *Quanto ille plura miscebat, tanto hic magis convalescebat.* Gebhard.

8 *Tripodem aureum.*] In plerisque certaminibus præmium fuit *τρίπους*, quem victor non auferebat domum, sed ei Deo consecrabat, in cujus honorem celebrabatur ludicrum. Hi sunt *τρίποδες χορηγικοί*. quorum mentione Græca omnis historia, maxime autem Attica refertissima est. *Casaubon.*

9 *Epigrammate scripto.*] Quod à Thucydide hunc in modum recitatur:

Ἑλλήνων ἀρχηγὸς, ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μήδων
Παυσανίας, Φοίβῳ μνῆμ' ἀνέθηκε τόδε.

Idem fecisse illum Byzantii in poculo Diis

mate scripto, in quo erat hæc sententia, *Suo ductu barbaros apud Platæas esse deletos, ejusque victoriæ ergo Apollini* [1] *donum dedisse.* [2] hos versus Lacedæmonii exsculpserunt, [3] neque aliud scripserunt quam nomina earum civitatum, qua-
2 rum auxilio Persæ erant victi. [4] Post id prælium, eundem Pausaniam [5] cum classe communi [6] Cyprum atque Hellespontum miserunt, ut ex his regionibus barbarorum præsidia depelleret. Pari felicitate in ea re usus, elatius se gerere cœpit, majoresque appetere res. Nam quum [7] Byzantio expugnato cepisset [8] complures Persarum nobiles, atque in his [9] nonnullos regis propinquos: hos clam Xerxi remisit,

Diis littoralibus dicato Nymphis, Heracleotus apud Athenæum narrat.

Μνᾶμ' ἀρετῆς ἀνέθηκε Ποσειδάωνι ἄνακτι (ρυχόρου
Παυσανίας ἄρχων Ἑλλάδος εὐ-
Πόντου ἐπ' Εὐξείνου, Λακεδαιμόνιος γένος υἱὸς (γενεᾶς.
Κλεομβρότου, Ἀρχαίας Ἡρακλέος

Longol. Huic nostræ inscriptioni plane gemina est concinnitate, brevitateque illa Tacit. 11. Annal. 22. *Boecler.*

1 *Donum dedisse.*] Vide Boeclerum, qui inter solennia hoc refert ex Brissonio Form. lib. 1.

2 *Hos versus Lacedæmonii exsculpserunt.*] Vel *exscalpserunt.* Thucydides: Τὸ μὲν οὖν ἐλεγεῖον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξεκόλαψαν. Quod præfero. Tres sunt artes, *cælatura*, *scalptura*, *sculptura*, quarum differentias pauci capiunt. At *sculpturam* à *scalptura* auctor Glossar. videtur distinguere ratione materiæ: ut hæc sit in auro, argento, argilla, & similibus: illa in lapidibus: Sic Gloss. *Sculpit*, γλύφει λίθον, *Sculptor*, λιθογλύφος. *Keuchen.*

3 *Neque aliud scripserunt.*] Καὶ ἐπέγραψαν ὀνομαστὶ τὰς πόλεις ὅσαι συγκαθελοῦσαι τὸν βάρβαρον, ἔστησαν τὸ ἀνάθημα. *Thucyd.* lib. 1.

4 *Post id prælium.*] Vide Diodorum Siculum lib. XI. Additus ei etiam collega Aristides. Quod frequens in Historia Græca. Alcibiade: *Duo præterea collegæ dati Nicias & Lamachus.* Ad quem locum plura notavimus. *Keuchenius.*

5 *Cum classe communi.*] XXX. triremibus. *Diodor.*

6 *Cyprum atque Hellespontum.*] Diodorus latiore significatione, Τὰς Ἑλληνίδας πόλεις vocat, *ὅσαι βαρβαρικαῖς διέμενον ἔτι φρουρούμεναι.*

7 *Byzantio expugnato.*] De quo magna adhuc lis est sub Historicis. Alii enim à Pausania conditum, alii expugnatum tradidere. Prioris opinionis sunt Isidorus, Justinus, & auctor is, qui nugas Curialium conscripsit. Sed credibile est, jamdudum à Byzante Urbem conditam, quod & ratio temporis, & plurimi scriptorum evincunt. Vide sis ad hanc rem Justi Lipsii commentarium in libr. XII. Taciti Annalium; & Vossii ad IX. Justini. Urbs illa à pluribus condita scribitur, id est, à multis aucta, & restituta, quemadmodum de Babylone & aliis evidentissimum. *Keuchen.*

8 *Complures Persarum nobiles.*] Εἶχον δὲ Μῆδοι αὐτὸ, καὶ βασιλέως προσήκοντές τινες καὶ συγγενεῖς, οἳ ἑάλωσαν ἐν αὐτῷ. *Thucyd.*

9 *Nonnullos regis propinquos.*] Cognatos, qui sic honoris causa dicebantur Quod contra Casaubonum & alios. Thucydides utitur vocabulo συγγενῶν, quod

remisit, simulans ex vinculis publicis effugisse: & cum his [1] Gongylum Eretriensem, qui literas regi redderet, [2] in quibus hæc fuisse scripta Thucydides memoriæ prodidit: *Pausanias dux Spartæ, quos Byzantii ceperat, postquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri misit, seque tecum affinitate conjungi cupit. Quare, si tibi videtur,* [3] *des ei filiam tuam nuptum. Id si feceris, & Spartam & cæteram Græciam sub tuam potestatem, se adjuvante redacturum pollicetur.* [4] *His de rebus si quid geri volueris,* [5] *certum hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur.* Rex tot hominum salute, tam sibi necessariorum, magnopere gavisus, confestim cum epistola [6] Artabazum ad Pausaniam mittit, in qua eum collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda,

quod in eadem significatione à Græcis usurpatum. *Kuchen.*

1 *Gongylum Eretriensem.*] Sic legendum, non ut alii codices habent, *Cretensem.* Nam & Thucydides, & Diodorus Siculus libris indicatis, *Eretriensem* dicunt, ad quos accedat Xenophon lib. III. ἑλλην. Δαῖνον δὲ καὶ αὐτῷ αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ βασιλέως Γογγύλῳ, ὅτι μόνος Ἐρετριέων μηδίσας ἔφυγε. *Lambin.*

2 *In quibus hæc fuisse scripta.*] Vide Epistolam apud Thucydidem.

3 *Des ei filiam tuam nuptum.*] In Dione: *Aretem Dionis uxorem alii nuptum dedit.*

4 *His de rebus si quid geri.*] *Horum igitur si quid.* Longol. Lambin. Quod respondet Græco: Εἰ οὖν τί σε τούτων ἀρέσκει.

5 *Certum hominem ad eum mittas face,*] *Face* ἀρχαϊκῶν pro *fac* constanter in omnibus. Sic *dice* apud Festum, *edice* apud Maronem lib. XI. ut observat Diomed. l. I. Vide Priscian. *Kuch.*

6 *Artabazum.*] Pharnaci filium. *Thucydid.* I. *Herodot.* IX. Nomen illud summum præfectum notat. Ἄρτας enim est clarus, magnus, splendidus. עריץ Ariths autem validum significat; unde & Ἄρης Græcorum & Heros nomen suum accepere. Qui apud Ægyptios *Arte* vocabatur. Neque ab illis Persæ multum differunt. Ἀρταῖοι enim Persis Heroës, sicut Hesychius testatur & Stephanus. *Thysius.* Quam congessit Magnus Boxhornius explicationem nominis *Artaballi*, heic inserere visum. Ita ille: *Bassus, Bessus*, præfectus. Est quidem proprium illud apud Persas nomen, sed ex appellativo, quod præfectum notat, factum; quemadmodum & *Artabazus*, quod significat Principem purpuratorum. *Bassa* propie Turcis, qui ex Scythis orti, quemadmodum & Persæ, notat *Caput.* Cui simillimum est vetus Saxonicum *Beah*, vel, ut alii scribunt, *Beax*, quod ornamentum capitis, coronam, & galeam & caput interpretatur Vir Eruditissim. Joannes Latius in Lexico suo Anglo-Saxonico. Leonclavius in Onomastico: *Bassa & Basis Turcis caput. Bassilere, capita, sive duces, ut à κεφαλὴ Græcis sunt dicti κεφαλάδες; nostris à capite Capitanei.* Noti hodieque in aula & imperio Ottomannidarum *Bassæ*, id est, Præfecti. Neque dubitandum, quin ex Scythico illo vetustissimo vocabulo factum sit Græcorum βασιλεὺς, id est, Rex. Hæc ille *Boxhornius.*

1 *Domum*

cienda, quæ pollicetur. Si fecerit, nullius rei à se repulsam laturum. Hujus Pausanias voluntate cognita alacrior ad rem gerendam factus, in suspicionem cecidit Lacedæmoniorum. In quo facto [1] domum revocatus, [2] accusatus capitis, absolvitur: [3] mulctatur tamen pecunia. Quam ob
3 causam ad classem remissus non est. At ille post non multo, sua sponte ad exercitum rediit, & ibi non callida, sed dementi ratione [4] cogitata patefecit. [5] Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum vestitumque mutavit. [6] Apparatu regio utebatur, [7] veste Medica: [8] satellites Medi & Ægyptii

1 *Domum revocatus.*] Thucydides: Λακεδαιμόνιοι ἀνεκάλεσαν αὐτόν. *Lambin.*

2 *Accusatus capitis.*] A Peloponnesiis. *Diodor.* XI.

3 *Mulctatur tamen pecunia.*] Animadvertis mulctatos Lacedæmone infamia haud carere; eoque ipso mandata provincia sive imperio excidere, nec non patria; nisi eam insigni facto meritove recuperassent. Vide Polyænum lib. II. in Clearcho, comment. 7. Nepos infra in Pelopida: *Idque suo privato, non publico fecit consilio* (de Phœbida loquitur) *quo facto eum Lacedæmonii ab exercitu removerunt, pecuniaque mulctarunt.* Gebhardus.

4 *Cogitata.*] Sic restitui ex Thucydide, pro quo vulgati codices habebant mendose, *cognita*: Sic autem ille: Ἀλλ' ἔργοις βραχέσι πρυδήλου, ἃ τῇ γνώμῃ μειζόνως ἐσέπειτα ἔμελλε πράξειν. Quod si quis malit reponi *conata*; equidem non repugnem, quin ei valde assentiar. Nam hæc scriptura magis cum verbis Thucydidis, quam superior congruit. *Lambin.*

5 *Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum, vestitumque mutavit.*] Valerius Maximus lib. II. cap. 6. *Pausanias, qui maximis operibus editis, ut primum se Asiæ moribus permisit, fortitudinem suam, effœminato ejus cultu mollire non erubuit.* Huic non absimilis fuit Darius Codomannus apud Gregoram, & post illum Alexander apud Diodorum, Curtium, Athenæum. Solent autem illi una cum vestibus exoticis mores patrios exuere, & aliarum gentium, quarum vestitum imitantur, mores induere. Unde Poëta,

Affectus patrios patria cum veste relinquunt.

Kruchenius. Cæterum ut hic Pausanias Persicum habitum assimulaverat, quod ad eos transire meditatus erat: ita qui Lacedæmoniis studebant, affectum suum cultu eorum assumpto denudabant. Aristophanes Crabon.

Καὶ ξυνὼν Βρασίδᾳ, καὶ φορῶν
Κρεάστιδα σεμμάτων, τὴν δ' ὑ-
πήνην ἄκουρον τρέφων.

Scholia addunt ἀντὶ τοῦ Λακωνίζων. ὅτι οἱ Λακωνίζοντες τοιαῦτα ἐπετήδευον. *Gebhard.*

6 *Apparatu regio utebatur.*] Hæc breviter Thucydides, quæ Probus copiose persequitur. Herodotus tamen lib. IX. narrat, τὸν Παυσανίην γελάσαντα μεταπέμψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς, & iis Medorum Ducis amentiam in apparando luxu ostendisse.

7 *Veste Medica.*] Athenæus lib. XII. Παυσανίας ὁ Σπαρτιατῶν βασιλεὺς καταθέμενος τὸν πάτριον τρίβωνα, τὴν Περσικὴν ἐνεδύετο στολήν. *Lambinus.* Procopius libro I. belli Persici; vestem serico confectam, *Medicam* dictam testatur. Justinus lib. XII. qualis esset

Ægyptii ſequebantur: [1] epulabatur more Perſarum luxurioſius, quam qui aderant, perpeti poſſent. [2] Aditum petentibus conveniendi non dabat: ſuperbe reſpondebat, & cru-

eſſet Medica veſtis, his verbis docet: *Veſtis olim ſui moris*, (de Parthis loquitur) *poſteaquam acceſſere opes, ut Medis perlucida ac fluida.* Mediceam veſtem purpuream fuiſſe, demonſtrat Xenophon libro I. Cyri vitæ: Ταῦτα γὰρ πάντα μηδικά ἐστι, καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες, καὶ οἱ κάνδυες, καὶ στρεπτοὶ περὶ τῇ δέρῃ, καὶ ψέλλια περὶ ταῖς χερσίν. *Magius.* Vide incomparabilem Briſſonium lib. I. de Regno Perſar.

* *Satellites Medi.*] Hi ſunt Perſarum Doryphori, qui in Immortalium numeros relati erant, Μηλοφόροι dicti, quod aurea mala haſtis præfixa ferrent. *Briſſon.* Melophori Perſarum interpretibus Clavatores inepte dicuntur. Mille numero erant ſatellites Regis, ſic appellati à colore veſtis melino: Incedebant enim πορφυρᾶς καὶ μηλίνας ἠσθημένοι στολάς, ut legimus apud Ælianum & Athenæum. *Caſaubon.* Non temere autem, aut ſorte conſcriptos fuiſſe, verum ἀριστίνδην, Athenæus ait. Hoc quid valeat explicat Moſchopulus περὶ σχεδῶν: Ἀριστίνδην ἐκλέγω, ὅταν κατὰ τοὺς ἀρίστους ποιεῖται τὴν ἐκλογήν. Hi in aula Regis excubabant. Perſarum porro Reges latus tam ab externis quam domeſticis hoſtibus, magno ſtipatorum ſatellitumque agmine muniebant; qui Δορυφόροι & Αἰχμοφόροι vocabantur. Onomaſticum vetus: Δορυφόρος, *ſtipator, ſatelles.* Suidas: Δορυφόροι, φύλακες, ὑπηρέται βασιλέως, ὁπλοφόροι, ὑπασπισταί. Dicebantur & Σωματοφύλακες. Idem Onomaſticum: Σωματοφύλαξ, *ſatelles, ſtipator.* Hujuſmodi cohortes ex Perſarum potiſſimum gente conſcribebantur. Quanquam ex Ebræis tres adoleſcentes ſpectatæ fidei, corporis cuſtodes habuerit Darius Ochus; ut ex Joſephi lib. XI. 4. Antiq. conſtat. His cuſtodibus etiam Præfectus dabatur. Porro honori non modico ducebatur, in hujuſmodi ſpiculatorum numeros referri. Quibus Reges ſtipati, ab incurrentibus periculis tutiores reddebantur. Ex illis δορυφόροις unus, ſellæ aureæ pedibus Regis è curru deſcendentis ſubjiciendæ cauſa, regium currum ſequi ſolitus, ut Athenæus lib. XII. docet. Regii autem ſtipatores æs non merebant, ſed à Rege annonas capiebant, eiſque ex Regalis menſæ reliquiis cibaria præſtabantur. Hæc fere Incomparabilis *Briſſonius.*

1 *Epulabatur more Perſarum.*] De Perſarum victu legendus Xenophon lib. VIII. Κύρου παιδείας. Exponitur à Tullio ex eodem Xenophonte, qui negat ad panes quicquam addere præter naſturtium. Sed intelligendum hoc, antequam Medi à Perſis ſubacti eſſent. Poſtquam vero in unum imperium coaluerunt, luxuriam Medorum Perſæ arripuerunt. Ad præſentem locum quod attinet, lege Herodot. IX. Athenæum IV. Plutarch. ἀποφθ. λακ. *Keuchen.*

2 *Aditum petentibus conveniendi non dabat.*] Vulgati omittunt particulam negativam. Sic Longolii Codex contra Scriptorum librorum fidem. Thucydides aperte: Δυσπρόσοδόν τε αὑτὸν παρεῖχε, καὶ τῇ ὀργῇ οὕτω χαλεπῇ ἐχρῆτο ἐς πάντας ὁμοίως, ὥστε μηδένα δύνασθαι προσιέναι. Vide quæ in vita Ariſtidis ex Plutarcho in hanc ſententiam notavimus. Exſtat inſignis etiam comparatio de hac re apud Ariſtidem Sophiſtam in Oratione, *de laudibus M. Aurelii philoſophi. Aditum petentibus conveniendi non dabat.*] Lege *conveniundi* ſuffragantibus Excerptis. Et ſic alibi loquitur. Alcibiade: *Si modo ejus conveniundi habuiſſet poteſtatem. Conveniundi* pro *conveniendi*, ut *interficiundi* pro *interficiendi* in ejuſdem vita, & alibi ſæpius. *Keuchen.*

& crudeliter imperabat. Spartam redire nolebat. [1] Golonas, qui locus [2] in agro Troade est, se contulerat: ibi consilia cum patriæ tum sibi inimica capiebat. Id postquam Lacedæmonii resciverunt, legatos ad eum [3] cum scytala miserunt, in qua more illorum erat scriptum, nisi domum reverteretur, [4] se capitis eum damnaturos. [5] Hoc nuncio motus, sperans se etiam pecunia & potentia instans periculum posse depellere, domum redit. Huc ut venit, ab epho-

1 *Golonas.*] Alii *Colonas*. Non recordor mihi hujus loci nomen alibi occurrisse. *Gebhard.*

2 *In agro Troade.*] Pro *in agro Troadis*. Quomodo in Mss. Nam *Troas* pro regione, vel agro Troadis. Quanquam & alterum non omnino respuerim. *Keuchen.*

3 *Cum scytala miserunt.*] Ἀλλὰ πέμψαντες κήρυκα οἱ ἔφοροι καὶ σκυτάλην. *Thucyd.* Quod confirmat Plutarchus, qui per præcones & id genus nuncios hasce literas mitti consuevisse, demonstrat. Sed mira heic Mss. Codicum inconstantia. Scripti Veneti, quos secutus in Collectaneis suis Jac. Constantinus, *cum lana* legunt. Quæ scriptura cum iis, quæ à Probo subduntur, nullo pacto cohæret. Inquit enim: *In qua, more illorum, erat scriptum.* Ubi significat, innuitque Scytalam Laconicam. Scribi autem in lanis non potest, & hoc Lacedæmonios aliosve fecisse, nusquam constat. *Mag.* At σφάλμα hoc manavit ex *lava*, quæ supplicum potius erat insigne, ut tænia ac lemnisci exulum. *Schott.* Vide Festum x. Varronem vi. de Lingua Latina, & alios. Alii *lancea* legunt. *Colon. Palatin. Aldin.* Assentiar P. Danieli lectionem *cum clava* asserenti? At Nepos non abhorret Græcis vocabulis, quæ commode Latinis mutari non possunt. Sic Iphicrate non refugit *moram*, & alibi, *Ephori*, *Ostracismum*, *astu*, *acta*. Latini antiquiores non fastidiosi erant in retinendis Græcis. Sic Livius dixit *Pelton ecrim*, de quibus vide Nonium. Formam Scytalæ depingunt Plutarch. in Lysandro, Marcellinus in Thucydidem, Gellius lib. xvii. 9. Aristophanis Scholiastes in Aves, pag. 601. Usum autem literarum secretiorum præbuisse & hic de scytala annotat. Video autem semper in revocando Imperatores suos scytala usos Lacedæmonios. Xenophon Agesilao, ἐπειδὴ ἦλθεν αὐτῷ σκυτάλη ἀπὸ τῶν οἴκοι τελῶν, βοηθεῖν τῇ πατρίδι ἐπείθετο. Colligere ergo licet, scytalem præstitisse omnem usum literarum, tesserarum atque aliarum id genus notarum. Nam & in pecuniæ summa signanda, & saccis obsignandis scytalem habuisse locum, docet Diodorus libro xiii. de pecunia ex præda Atheniensium Lacedæmonem à Lysandro missa: Οὗτος δὲ τῶν χρημάτων, inquit, ἐν σακκίοις, καὶ ταῦτ' ἔχοντες ἑκάστου σκυτάλην, ἔχουσαν τὴν ἐπιγραφὴν τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων δηλοῦσαν. Alium usum memorat Polyæn. lib. i. in Tyrtæo; Ἵνα δὲ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐν τῇ τῶν νεκρῶν ἀναιρέσει γνωρίζοιτο ἕκαστος, ἐπὶ τὰς σκυταλίδας τοὔνομα γράψαντων καὶ περὶ τῇ λαιᾷ χειρὶ φερόντων. Vide Justin. lib. iii. cap. 5. Ubi σκυταλίδας interpretatur *tesseras*. Apud Ciceronem in quadam Epist. ad Atticum, *Scytales Laconicæ* exstant, hoc est, epistolæ breves & obscuræ, ut interpretatur Beroaldus in annotationibus. *Gebhard.*

4 *Se capitis eum damnaturos.*] Hostis loco habituros. *Thucyd.*

5 *Hoc nuncio motus.*] *Commotus*: Edit. Parisiensis.

1 *Licet*

ephoris in vincula publica conjectus est. [1] Licet enim legibus eorum, cuivis ephoro hoc facere regi. Hinc tamen se expedivit: neque eo magis carebat suspicione. nam opinio manebat, eum cum rege habere societatem. Est genus quoddam hominum, quod [2] Helotes vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, servorumque munere fungitur. [3] Hos quoque sollicitare spe libertatis existimabatur. Sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant de tali tamque claro viro suspicionibus oportere judicari: sed expectandum, dum se ipsa res aperiret. Interim Argilius 4
quidam adolescentulus, quem puerum Pausanias [4] amore Vene-

1 *Licet enim legibus eorum cuivis Ephoro hoc facere Regi.*] Imitatio aperta istius Thucydidis: Ἔξεστι δὲ τοῖς ἐφόροις τὸν βασιλέα δρᾶσαι τοῦτο, nempe, εἰς εἱρκτὴν ἐμβάλλειν. Similis prorsus descriptio Xenophootæa in regimine pari. Ephororum potestatem atque auctoritatem multis verbis & partibus exagitat Aristoteles lib. II. cap. 7. Politicorum. Plato lib. III. de Legibus, ait, Ephororum potestatem tanquam frenum injectum esse Regum imperio. Idem lib. IV. dicit, Ephororum potestatem mirifice esse tyraonicam. *Lamb.* Fueruot igitur homines imperiosi, quorum exemplo in Thessalia Ædiles, Athenis ἄρχοντες, & postea instituti Romæ Tribuni plebis. Simile quicquam videtur apud Genevates fuisse Senatus ducentorum. Cæterum notandum, Ephoros, nt à Theopompo instituros, sic à Cleomene postea abrogatos fuisse, quorum potestas tamen semper aonua, sicut Romæ Consulum. *Keuchen.* Vide Nic. Cragium de rep. Laced. lib. II. cap. 4.

2 *Helotes.*] *Illotæ* alias *heclotæ.* Excerpta P. Danielis. In Græco est Εἵλωτες: unde *Helotes.* erant servi quidam publici Lacedæmoniorum, præfecti agris arandis ac excolendis. De quibus vide sis Suidam in Εἵλως, Platon. VI. de Legibus, Aristotel. II. Polit. cap. 7. & Jaoum Gebhardum ad Æliani ποικίλων, lib. III. cap. 20. Similes apud Thessalos *Penestæ* habebantur; quorum tamen taotum jus fuit, ut in civitatem Spartanam adsciscí possent. *Keuchen.*

3 *Hos quoque sollicitare spe libertatis.*] Εἱλώτων fides erat admodum lubrica, & impulsu ad mutationem facilis. De quorum insidiis in Dominos Aristoteles III. 7. de transfugiendi ad hostes more, belli tempore, Polyæn. I. *Gebh.*

4 *Amore Venereo dilexerat.*] Thucydides paullo hooestius hæc: ἀνὴρ Ἀργίλιος παιδικά ποτ᾽ ὢν αὐτοῦ. Nam παιδικὰ sæpe pro honesto amore capitur. Legatur Suidas. Observa quod & Probus dissentit à Thucydide, qui hunc tum Virum fuisse ait, cum literas ad Artabazum deferret. Meminit hujus rei Cicero in Topicis ad Trebatium. *Longol. Mag.* De amore illo Venereo lege Luciaoum. *Amore Venereo.*] Veteres scribunt *Venerio*: Et sic in optimis Danielis Excerptis. Alcibiade: *rebusque Venereis deditos*, ubi in iisdem, *Veneriis*; quas Græci τὰ ἔργα vocant, ut Latioi *res Veneris*, vel *Venereas.* Sic *res voluptatum* apud auctores, τὰ χρήματα τῶν ἡδονῶν. *Venerius* autem pro *Venereus*, ut *aërius*, *ætherius*; pro *aëreus*, *æthereus* ex Græcorum more, qui scribunt ἀέριος

 & αἰθέ-

Venereo dilexerat, quum epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset, aliquid in ea de se esse scriptum, [1] quod nemo eorum redisset, qui super tali causa eodem missi erant: [2] vincula epistolæ laxavit, signoque detracto, cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundum. Erant in eadem epistola quæ ad ea pertinebant, quæ inter regem Pausaniamque convenerant. Has ille literas ephoris tradidit. Non est prætereunda gravitas Lacedæmoniorum hoc loco. [3] Nam ne hujus quidem indicio impulsi sunt, ut Pausaniam comprehenderent: neque prius vim adhibendam putaverunt, [4] quam se ipse indicasset. Itaque huic indici, quid fieri vellent, præceperunt. [5] Fanum Neptuni est Tænari, quod violari nefas putant Græci: eo ille index confugit: [6] in ara consedit. * Hanc juxta, locum

& *αἰθέριος* per tertiam vocalem. *Venereum* tamen magis facit ad *ἀναλογίαν* & scripturam Romanam. *Keuchen.*

1 *Quod nemo eorum redisset, qui super tali causa missi erant.*] Ὅτι οὐδεὶς ποτῶν πρὸ ἑαυτοῦ ἀγγέλων πάλιν ἀφίκετο. *Thucyd.* Sic Diodorus XI.

2 *Vincula epistolæ laxavit.*] Thucyd. Λύει τὰς ἐπιστολάς. Diodor. Siculus: ἀνέῳξε τὰς ἐπιστολάς. *Lambin.* Ita habent antiquissimæ Editiones. Et vero in perlatione sola erat lethum indeprecabile. Vinculis autem colligatas antiquorum Græcorum epistolas, docet Curtius lib. VII. *Parmenion vinculum epistolæ solvens, quidnam rex ageret requirebat.* Barthius.

3 *Nam ne hujus quidem indicio impulsi sunt.*] Aliam rationem affert Diodorus Siculus, nempe quia literas apertas tradiderat: Τούτων δὲ ἀπιστούντων διὰ τὸ ἀνεῳγμένας αὐτοῖς τὰς ἐπιστολὰς ἀναδεδόσθαι. *Lambin.*

4 *Quam se ipse indicasset.*] Liber P. Danielis *judicasset.* Vitiose: Nam ex proprio indicio convincere Ephori Pausaniam cogitabant. Ulpianus lib. I. ad edictum l. *indicasse* 197. D. de V. S. *Indicasse est detulisse, arguisse, accusasse & conviciisse.* Gebhard.

5 *Fanum Neptuni est Tænari.*] Scholia in Aristophanis Acharn. Ταίναρον γάρ ἐστι τῆς Λακωνικῆς ἀκρωτήριον. ἐν ᾧ στόμιον ἦν καταβαίνειν εἰς ᾅδου. ἐνταῦθα δὲ ἦν καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν Ἀσφαλείου. Iste vero Neptunus ideo, puto Ἀσφάλειος dicebatur, quod navigationem tutam ac secundam præstare posset. Eodem cognomine colebatur & ab Atheniensibus. Idem Scholiastes: Ἀσφάλειος Ποσειδῶν παρὰ Ἀθηναίοις τιμᾶται, ἵνα ἀσφαλῶς πλέωσι. in Acharnens. Act. II. Scen. 6. *Gebhard.* Poëtæ fingunt Neptunum hippocampos suos in Tænaro subducere. Vide Stat. Papin. II. Thebaidos. Unde fanum illius fuisse, à fide historica creditum. *Keuchen.*

6 *In ara consedit.*] Quam in Timotheo *publicæ pacis* appellat. *Keuchenius.* Græci moris fuit ad vim, injuriamque arcendam, confugere ad templa, statuas, aras. Eo genere tutelæ frequenter supplices utebantur, frequentissime servi. Euripides:

--ἔχει γὰρ καταφυγὴν θὴρ μὲν πέτραν,
Δοῦλοι δὲ βωμοὺς θεῶν. ——

Servulus

locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. [1]Huc ex ephoris quidam descenderunt. Pausanias ut audivit, Argilium confugisse in aram, perturbatus eo venit. Quem quum supplicem [2]dei videret in ara sedentem, quærit, causæ [3]quid sit tam repentini consilii. Huic ille quid ex literis comperisset, aperit. [4]Tanto magis Pausanias perturbatus orare cœpit, ne enunciaret, nec se meritum de illo optime, proderet. Quod si eam veniam sibi dedisset, tantisque implicitum rebus sublevasset, [5]magno ei præmio futurum. His rebus ephori cognitis, satius putaverunt [6]in urbe eum comprehendi. Quo quum essent profecti, Pausanias placato Argilio (ut putabat) Lacedæmonem reverteretur: in itinere, quum jam in eo esset, ut comprehenderetur, [7]è vultu cujus-

Servulus apud Plautum:

Ego interim hanc aram occupabo.

Tibullus alludens:

Et Veneris sanctæ considam vinctus ad aram.

Et bene *considam*, quia supplicum sedere. Nec iis modo is honos, sed etiam heroibus quibusdam, ut Theseo Athenis. Plutarchus: κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῇ πόλει, παρὰ τὸ νῦν γυμνάσιον, ἔστι δὲ φύξιμον οἰκέταις καὶ πᾶσι τοῖς ταπεινοτέροις καὶ δεδιόσι κρείττονας. *Lipsius.* Lege quæ fuse ad hunc locum notat Hieronymus Magius.

* *Hanc juxta, locum fecerunt sub terra.*] Thucydides: Διπλῆν διαφράγματι καλύβην. Tuguriolum quoddam circumseptum duplici tegumento, ne perspici per id posset. *Longol.* Non satis hoc expressit Cornelius. Diodor. Siculus: Διπλῆν σκηνὴν περιεβάλετο, id est, *duplex tabernaculum circumdedit*, seu circumposuit. Tangit hoc Pausaniæ indicium M. Tullius in Topicis. *Lambin.*

1 *Huc ex Ephoris quidam descenderunt.*] Thucydides: ἐς οὖν τῶν τε Ἐφόρων ἐντός τινας ἔκρυψε. Diodor. Siculus: καὶ τοὺς μὲν Ἐφόρους, καὶ τῶν ἄλλων Σπαρτιατῶν τινὰς ἔκρυψε. *Idem.*

2 *Dei.*] Neptuni.

3 *Quid sit tam repentini consilii.*] Cod. Dan. *Tam repentino consilio.*

4 *Tanto magis Pausanias.*] Schoppius cum Schotto, qui unas easdemque excussisse membranas videntur, produnt legi, *tanto modo*, Lambinus mavult, *multo magis*, idque quosdam ex veteribus libris reperisse testatur. Casp. Barthius libro XXIV. cap. 18. Advers. præfert: *modo magis Pausanias perturbatus*; hoc est, supra modum. *Gebhard.*

5 *Magno ei præmio futurum.*] Alii, *magno esse ei præmio futurum.* Unde Lambinus: *magno id esse ei præmio futurum.* id est, magnis cum muneribus oneratum iri. *Idem.* Diodor. ἔτι δὲ δεηθέντος ὅπως συγκρύψῃ, καὶ δωρεὰς μεγάλας ὑπισχνουμένου.

6 *In urbe eum comprehendi.*] Ἐν τῇ πόλει τὴν σύλληψιν ἐποιοῦντο. *Thucyd.*

7 *E vultu cujusdam Ephori.*] Λέγεται δὲ αὐτὸν μέλλοντα συλληφθήσεσθαι ἐν τῇ ὁδῷ, ἑνὸς μὲν τῶν Ἐφόρων τὸ πρόσωπον προσιόντος ὡς εἶδε, γνῶναι ἐφ' ᾧ ἐχώρει. ἄλλου δὲ νεύματι ἀφανεῖ χρησαμένου, καὶ δηλώσαντος εὐνοίᾳ, πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Χαλκιοίκου χωρῆσαι δρόμῳ. *Idem.*

cujusdam ephori, qui [1] eum admonere cupiebat, insidias sibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus, quam qui sequebantur, [2] in ædem Minervæ, quæ Chalciœcus vocatur, [3] confugit. Hinc ne exire posset, statim ephori [4] valvas ejus ædis obstruxerunt, tectumque sunt demoliti, [4] quo facilius sub dio interiret. [6] Dicitur eo tempo-

1 *Eum admonere cupiebat.*] Vetera excusa, *eum ammoneri*, vel *admoneri*. Sed *ammoneri* non inconcinne propter euphoniam, pro *admoneri*: ut *rem amministrare* pro *administrare*, Excerpta Danielis in Conone. *Keuchen.*

2 *In ædem Minervæ, quæ Chalciœcus vocatur.*] Codex Danielis, *Chalcidicos*. In nummis antiquis, quos Golzio debemus, appellatur illa Minerva, ΧΑ'ΛΚΑΣ. Estque Ἀθηνᾶ Χαλκίοικος, quod alia numismata ΑΘΗ. ΧΑΛΚ. repræsentant. Suidas: Χαλκίοικος, ἡ Ἀθηνᾶ ἐν Σπάρτῃ, ἢ, ὅτι χαλκοῦν οἶκον εἶχεν, ἢ διὰ τοὺς Χαλκιδεῖς τοὺς ἐν Εὐβοίᾳ φυγάδας αὐτὸν κτίσαι. Eadem *Chalciotis* appellata, ut notat Beroaldus ad Apulei Milesiotum lib. x. *Keuchen.*

3 *Confugit.*] Suidas: Κατέφυγεν ἐς τέμενος Ἀθηνᾶς. Diodorus: εἰς τὸ ἱερὸν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου. Polyænus: ἡνίκα Παυσανίας μηδίζων ἁλοὺς κατέφυγεν ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου. Lycurgus: ἐπειδὴ ἔφθασε καταφυγὼν εἰς τὸ τῆς Χαλκιοίκου ἱερόν. Ælianus: ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τῇ Χαλκιοίκῳ. Vide sequentia, & Plutarchum περὶ παροιμ. *Lambin.* Unde patet templum illud facinorosis asylum fuisse, quo confugientes impunitate donabantur. Simile Dianæ Ephesiis, Cadmi Thebis, Herculis Athenis, & alia; de quibus passim in Hist. Græcis.

4 *Valvas ejus ædis obstruxerunt.*] Sic Thucydides: Μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ τε οἰκήματος τὸν ὄροφον ἀφεῖλον, καὶ τὰς θύρας, ἔνδον ὄντα τηρήσαντες αὐτὸν, καὶ ἀπολαβόντες εἴσω, ἀπῳκοδόμησαν, προσκαθεζόμενοί τε ἐξεπολιόρκησαν λιμῷ. Vide Lycurgum, oratione in Leocratem. *Lambin.* Plutarchus non ab Ephoris, sed à Patre ejus hoc factum scribit. *Gebhard.*

5 *Quo facilius sub dio.*] Schoppius ac Schottus è libris scriptis, *celerius sub dio*. Idem *Gifanio* placet. *Celer* autem mors opponitur *lentæ*, & à Curtio vocatur *strenua*, lib. IX. Et *strenue mori* eidem, quod Nepoti *facilius interire*. lib. III. cap. 17. *Gebhard. Quo facilius sub dio interiret.*] Probant correctores τὸ *divo* reponendum, ut in Eumenis vita, & apud Horatium lib. II. Od. 3. Sed sine operæ pretio. Nam *divus* pro *dio*, & *dius*, pro *divo*, frequens in membranis antiquis. Varro. Hoc mutatum sæpe ab his qui ignorabant, *sub divo* & *sub dio* recte scribi. *Keuchenius.*

6 *Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse.*] More Græcorum locutus est. Sic enim Thucydides eodem loco, λέγεται δὲ αὐτὸν μέλλοντα συλληφθήσεσθαι, quem supra protulimus. Et Diodorus Siculus hanc ipsam rem narrans: λέγεται τὴν μητέρα τοῦ Παυσανίου καταντήσασαν εἰς τὸ ἱερὸν ἄλλο μὲν μηδὲν μήτε εἰπεῖν, μήτε πρᾶξαί τι, πλίνθον δὲ βαστάσασαν ἀναθεῖναι κατὰ τὴν εἰς τὸ ἱερὸν εἴσοδον. *Lamb. Boecler.* Hoc Plutarchus, ut præcepi dicere, factum Patri ejus adscribit, quem *Agesilaum* nuncupat, cum sit *Cleombrotus*, testibus Herodoto, Thucydide, & Auctore Scholiorum in Aristophanis Equites.

tempore matrem Pausaniæ vixisse: [1] eamque jam magno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum, [2] lapidem ad introitum ædis attulisse. Sic Pausanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic quum semianimis de templo elatus esset, [3] confestim animam efflavit. Cujus mortui corpus [4] quum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi ad supplicium essent dati: displicuit pluribus; & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde posterius, [5] dei Delphici [6] responso erutus, atque eodem loco sepultus, * ubi vitam finierat.

quites. A matre vero memorat, inhumarum esse projectum, contra Thucydidis, Diodori, Polyæni, aliorumque sententiam. Cæterum matri Pausaniæ nomen fuit, si Polyæno lib. VIII. credimus, Theano; sin Auctori Scholiorum in Aristoph. Equites, Ἀλκαθέα. Μετὰ Ξέρξου φυγὴν Λακεδαιμόνιοι προδοσίας κρίνουσι καὶ φονεύουσι Παυσανίαν τὸν ἴδιον βασιλέα Κλεομβρότου καὶ Ἀλκαθέας υἱὸν Gebhard. Similis Ἐλλωισμὸς apud Tacitum occurrit, lib. I. Hist. cap. 50. & Plutarchum in Cimone.

1 *Eamque jam magno natu.*] Id est, anum annis defectam. In Timotheo: *Hic cum esset magno natu, & magistratus gerere desiisset.* Savaro.

2 *Lapidem ad introitum ædis attulisse.*] Polyænus VIII. Strategematum: Θεανὼ περὶ τῶν ἄλλων ἀφικομένη, πλίνθον πρὸς ταῖς θύραις ἀπηρείσατο. Meminit etiam Ovidius *in Ibin.*

3 *Confestim animam efflavit.*] Thucydides: Καὶ ἐξαχθεὶς ἀπέθανε παραχρῆμα. Sed Xenophon lib. III. de rebus Græciæ, Pausaniam scribit damnatum Tegeam profugisse, ibique morbo confectum, mortuum esse. *Lambinus.*

4 *Cum eodem nonnulli dicerent.*] Quidam libri habent, *eodem loci.* Lambin. Hunc locum extra urbem Spartam Lacones καιάδαν vocabant. *Lengol.* Thucydides: Καὶ αὐτὸν ἐμέλλησαν μὲν εἰς τὴν Καιάδαν, οὗπερ τοὺς κακούργους ἐμβάλλειν εἰώθεσαν. ἔπειτα ἔδοξε πλησίον που κατορύξαι. Similis Sestertium Romæ. *Sueton.* Et locus Athenis in Melita. *Plutarch.* Themistoc. Estque illud ταφὴν ὄνου θάπτεσθαι, apud Joseph. X. Antiq. quod *insepultam sepulturam* vocat Cicero I. Philipp. Et exprimit Adagium קבורת חמור הקבר. Sed notandum, quod privatio sepulturæ si cadat in impios, pœnæ loco habenda sit. *Keuchen.*

5 *Dei Delphici.*] Apollinis. *Deum Delphicum* vocat aperta imitatione, quem Thucydides θεὸν ἐν Δελφοῖς. Sic supra latiori periphrasi *Deum* appellat in Themistocle, quem alii Pythium. Quod frequens apud Cornelium & alios. Deus enim κατ' ἐξοχὴν Apollo dictus. Hinc & ipsum الله, quo nomine Arabes *Deum* vocant. *Keuchenius.*

6 *Responso erutus.*] Consulentibus Lacedæmoniis. Thucydides: Ὁ δὲ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς τόν τε τάφον ὕστερον ἔχρησε τοῖς Λακεδαιμονίοις μετενεγκεῖν, οὗπερ ἀπέθανε, καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ προτεμενίσματι, ὃ γραφῇ στῆλαι δηλοῦσι. Diodorus Siculus tradit, corpus propinquis esse condemnatum & concesf-

concessum, ut id sepulturæ mandarent, sed Apollinem Lacedæmoniis iratum, quod supplicum perfugium violassent; consultum respondisse, supplicem Deo restitui oportere: quod cum fieri non posse viderent, pro uno corpore vivo, duas statuas Pausaniæ posuisse. Herodotus autem de concesso propinquis Pausaniæ corpore nullum verbum facit, sed Deum consultum jussisse Lacedæmonios *duo corpora pro uno Minervæ Chalciœco reddere:* illos autem oraculum sic interpretatos esse, *ut pro uno Pausania necato, duas Pausaniæ statuas dedicarent.* Lambin. De jure illo concedendi cadavera in Digestis Justinian. lib. XLVIII. Tit. 24.

* *Ubi vitam finierat.*] Excerpta P. Danielis: *atque eodem loco sepultus, ubi vitam posuerat.* Quod Schoppius Schottusque confirmant. Barthius Adversf. libro XXIV. cap. 18. *τὸ loco* delendum censet. *Gebhard.*

CIMON.

CIMON.

V.

CIMON [1]Miltiadis filius Atheniensis, [2]duro admodum initio usus est adolescentiæ. Nam quum pater ejus [3]litem æstimatam populo solvere non potuisset, ob eamque causam in vinculis publicis decessisset: Cimon eadem custodia tenebatur, [4]neque legibus Atheniensium emitti poterat, nisi pecuniam, qua pater mulctatus esset, solvisset. [5]Habebat autem in matrimonio [6]sororem suam germanam nomine Elpinicem, [7]non magis amore, quam patrio more ductus. nam Atheniensibus licet, eodem patre natas, uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias quidam, 1

1 *Miltiadis filius.*] Vetus Cod. Danielis *Militiadis*, ut ubique.

2 *Duro admodum initio usus est adolescentiæ.*] Sic Mss. & Vulgati præter Colon. qui *diro*, habet. *Savaro.* Fuit autem initio luxuriosus ac dissolutus, mox ad frugem se recepit, ut & Valerius ejus *incunabula stultitiæ plena* fuisse, lib. VI. cap. 9. memorat. Quem locum glossemate liberat Muretus libro VII. Var. cap. 1. *Schott.* Ætatis vitia describit Plutarchus in vita.

3 *Litem æstimatam.*] Quinquaginta talentis, supra in Miltiade, non sexaginta, ut hic Lambinus sui oblitus ex Herodoto numerat, cum ipse Herodotus & Plutarchus πεντήκοντα ταλάντοις habeant. *Schott.* Vide Senecam XXIV. *Controv.* & Quintil. *Declamat.* CIII. Litem æstimatam Græci τίμημα vocant. *Lambin.* Aristophanes Pluto:

Τί δῆτα σοι τίμημ' ἐπιγράψω τῇ δίκῃ,
Ἐὰν ἁλῷς;

4 *Neque legibus Atheniensium.*] Vel *Atheniensibus.* Græcis lege cautum erat, ut tyrannorum filii parentum crimina luerent. *Alex.* Neapol. l. II. c. 16.

5 *Habebat autem in matrimonio sororem suam germanam nomine Elpinicem.*] Aliter legunt Excerpta, sed omissa voce: *sororem suam nomine Helpicenem.* In Longoliana haud paullo melius: *Helpinicem*; quæ τὸ *germanam* insuper heic exulandum facit, quod nunquam probaverim. Præfatione: *sororem germanam habere in matrimonio. Habere* autem proprie de matrimonio dicitur. Terentius Adelph. IV. 4. *Valeas, habeas illam, quæ placet.* Ad quem locum Donatus: *Habere uxor dicitur.* Joan. cap. III. v. 29. Ὁ ἔχων νύμφην, νυμφίος ἐστίν. *Keuch.*

6 *Sororem suam germanam, nomine Elpinicem.*] Codex P. Dan. *Helpicenem.* Vide quæ ad Præfationem notavimus; & fuse ad hunc locum Janus Gebhardus, & Boeclerus.

7 *Non magis amore, quam patrio more.*] Andocides hoc διὰ παρανομίαν factum scribit, in Oratione contra Alcibiadem. Vide Athenæum lib. XIII. Unde causam Ostracismi sui elicit Suidas in voce Κίμων, & ὄστρακον. Sed consulendus *Muretus* lib. VII. 1. & XV. 5. Var. Lect.

dam, non tam generosus [1] quam pecuniosus, qui magnas pecunias [2] ex metallis fecerat, egit cum Cimone ut eam sibi uxorem daret: id si impetrasset, se pro illo pecuniam soluturum. [3] Is quum talem conditionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniamque prohibere posset, se Cal-
2 liæ nupturam, si ea, quæ polliceretur, præstitisset. Tali modo custodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. [4] Habebat enim satis eloquentiæ, summam liberalitatem, magnam prudentiam [5] cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum patre à puero [6] in exercitu fuerat versatus.

1 *Quam pecuniosus.*] Dictus ob id apud Athenienses λακκόπλουτος, quod scilicet ex puteis & fodinis divitias parasset. Atque ad id respexisse videtur Probus. Cæterum Plutarchus Calliam longe alia ratione in vita Aristidis divitem factum, & hoc nomen Λακκόπλουτον accepisse refert. Athenæus autem ex Heraclide Pontico lib. XII. diversa de hoc divite à Plutarcho prodit. *Longol.* Vide Athenæum lib. XII. cap. 7. & Suidam. Hic cinnabareos conficiendi rationem invenit: ut auctor Theophrastus lib. περὶ λίθων. Ab hoc etiam minium inventum, nonaginta circiter annis ante Theophrasti tempora. Plinius lib. XXXIII. 7. Eustathius ad Iliad. β'. Fuit Ἄρχων Athenis, Olympiad. CXVI. anno II. suntque ad eum ab Alexia anni XCII. *Meursius.* Lege quæ de illo disseruit Eruditiss. Gronovius in suis Observationibus, lib. IV. cap. 7. *Pecuniosus.*] Festo est *præmipsus.* In Gloss. *pecuniosus* exponitur πολυχρήματος. Malunt tamen communiter Græci Λακκόπλουτον istum Calliam cognominare ob divitias ex puteis & fodinis sibi comparatas. *Keuchen.*

2 *Ex metallis fecerat.*] Scilicet argentifodinis Laurei Atticæ regionis, de quibus supra in Annot. in Themistoclis vitam. Harum fortasse argentifodinarum proventus redemptor erat Callias; vel potius privatim aliquas in Laureo argentifodinas habebat, ut etiam Nicias, quod Plutarchus in Nicia demonstrat. *Magius.*

3 *Is cum talem conditionem aspernaretur.*] Plutarchus illum ad eam conditionem ἕτοιμον, hoc est, facilem & paratum fuisse adserit; tantum abest, ut aspernaretur. Nam quantum sororem curarit, notat Athenæus. *Longol.*

4 *Habebat enim satis eloquentiæ.*] Sallustius de Catilina: *Satis eloquentiæ, sapientiæ parum.* Suidas illum librum ἱπποσκοπικὸν, hoc est, *de curandis equis* conscripsisse insignem & mirandum scribit. Attamen Stesimbrotus apud Plutarchum, neque musicam, neque ullas liberales artes didicisse illum commemorat: Στησίμβροτος δ' ὁ Θάσιος φησὶν αὐτὸν οὔτε μουσικὴν, οὔτ' ἄλλό τι μάθημα τῶν ἐλευθερίων, καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἐπιχωριαζόντων ἐκδιδαχθῆναι. *Longol.* Sed alterius opinionis sunt Plato in Theage, & Aristides Sophista in Cimone.

5 *Cum Juris civilis, tum rei militaris.*] Plutarchus illum juvenem aliquamdiu armorum experientiæ imperitum, rebus potius urbanis præcelluisse dicit. *Mag.* *Cum juris civilis.*] Vide §. 2. Inst. *de Jure Nat. G. & C.* & in Flor. sp. Hug. Grotium ibidem. *Keuchen.*

6 *In exercitu.*] Scripti, *in exercitibus.*

verſatus. Itaque hic & populum urbanum in ſua tenuit poteſtate, & apud exercitum plurimum valuit autoritate. [1] Primum imperator apud flumen Strymona magnas copias [2] Thracum fugavit: oppidum [3] Amphipolim conſtituit, eoque decem millia Athenienſium in coloniam miſit. Idem iterum apud [4] Mycalen [5] Cypriorum & Phœnicum [6] ducentarum navium claſſem devictam cepit: eodemque die pari fortuna in terra uſus eſt. Namque hoſtium navibus captis, ſtatim ex claſſe [7] copias ſuas eduxit, barbarorum uno concurſu maximam vim proſtravit. Qua victoria, [8] magna præda potitus, quum domum reverteretur, quod jam nonnullæ inſulæ [9] propter acerbitatem imperii defecerant, [10] bene animatas confirmavit, alienatas ad officium

1 *Primum imperator apud flumen Strymona.*] Πρῶτον μὲν τὴν Ἠϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι Μήδων ἐχόντων, &c. *Thucyd.* Lege Plutarchum in vita, Diodorum lib. XI. Herodot. Polyhymnia, & Pauſaniam in Atticis.

2 *Thracum.*] Immo Perſarum, niſi forte etiam Thraces in exercitu Perſarum fuerunt. *Lambin.*

3 *Amphipolim.*] Urbem in Thracia, quæ prius ἐννέα ὁδοὶ dicebatur, id eſt, *novem viæ:* Amphipolis autem poſtea dicta, quod utrinque à Strymone fluvio allueretur. *Idem.* Hodie *Chryſopoli.*

4 *Mycalen.*] Urbem in Caria.

5 *Cypriorum.*] Codex Schotti & Giſanii *Cyprorum.* Pomponius Mela lib. 1. cap. 14. ad Eurymedontem fluvium pugnatum ait: *In Pamphylia fluvius Eurymedon: magna apud eum Cimonis Athenienſium ducis adverſus Phœnicas & Perſas navalis pugna atque victoria fuit.* Schott. Hanc multis verbis deſcribunt Diodorus & Thucydides. Omnem Aſiam ab Ionia uſque Pamphyliam Perſicis præſidiis atque armis deſolatam fecit. Ad quod factum ejus alludit Plutarchus: Κίμων δὲ ὥσπερ ἀθλητὴς δεινὸς ἡμέρᾳ μιᾷ δύο καθῃρηκὼς ἀγωνίσματα, καὶ τὸ μὲν ἐν Σαλαμῖνι πεζομαχίᾳ· τὸ δὲ ἐν Πλαταιαῖς, ναυμαχίᾳ παρεληλυθὼς, τρόπαιον ἐπηγωνίσατο ταῖς νίκαις.

6 *Ducentarum navium claſſem.*] Hæc claſſis, ut Panodemus ſcripſit, *ſexcentarum navium* fuit: Ut vero Ephoro placuit, *quingentarum & trecentarum.* Refert Plutarchus, qui & illud prodidit, ingentem fuiſſe barbarorum claſſem, inde colligi; quod multis in fugam navibus verſis, multiſque alliſis atque confractis, ducentas nihilominus captivas Athenienſes ceperint. *Mag.*

7 *Copias ſuas eduxit.*] Quod Stratagema ejus refert Polyænus lib. 1.

8 *Magna præda potitus.*] CCC. Triremibus, XL. navibus, & viginti millibus virorum. Diodorus Siculus: αἰχμαλώτους γὰρ εἰλήφει τριήρεις τριακοσίας, καὶ τετταράκοντα ναῦς, ἄνδρας δὲ ὑπὲρ δισμυρίους, χρημάτων πλῆθος ἀξιόλογον. *Lamb.*

9 *Propter acerbitatem imperii.*] Διὰ τὸ βάρος τῆς ἐπιστάσεως. *Gebhard.*

10 *Bene animatas confirmavit.*] Hoc membrum deerat in exemplis Aldinis & Florentinis, quod ex aliis libris restitui. Oppoſuit autem *bene animatas, alienatis.* Lambin. Cicero Epiſtol. *Intelligebam ſocios infirme animatos eſſe.* Gebhard.

officium redire coëgit. [1] Scyrum, quam eo tempore [2] Dolopes incolebant, [3] quod contumacius ſe geſſerat, [4] vacuefecit: [5] ſeſſores veteres urbe inſulaque ejecit, [6] agros civibus diviſit. [7] Thaſios opulentia fretos, ſuo adventu [8] fregit. [9] His ex manubiis [10] arx Athenarum, [11] qua ad meri-

1 *Scyrum.*] Vitioſe noſter & Giſanii Codex *Cyprum* hic præfert. Thucydides enim & Plutarchus Σκῦρον diſerte. *Schott.* Σκῦρον τὴν ἐν Αἰγαίῳ νῆσον, ἣν ᾤκουν Δόλοπες, ἠνδραπόδισαν. *Thucyd.*

2 *Dolopes.*] Diodor. Siculus habitatam fuiſſe à Pelaſgis & Dolopibus narrat lib. XI. *Lambin.* Unde Πελασγία Σκῦρος dicebatur, κατ' Εὔβοιαν κειμένη, eratque Cycladum & Sporadum extima. *Salmaſ.*

3 *Quod contumacius ſe geſſerat.*] Imperium Athenienſium detrectaverat, atque excuſſerat. Nam *contumacia* deſpectum ſeu contemptionem ſuperiorum notat, & quæ contemptionem ſequitur, rebellionem ſeu defectionem. *Gebhard.* Plutarchus aliam affert cauſam, ſcilicet, quod Dolopes pyratæ, prædoneſque eſſent inſignes, ac Theſſalos quoſdam inſtitores Scyrum quæſtus gratia profectos deprædati in vincula conjeciſſent. Qui cum vinculis confractis ad Amphyctionum judicium confugiſſent, raptæque urbs illa pecuniæ mulctata eſſet, civeſque eam non ex ærario publico, ſed ab his qui rapuiſſent, repeti debere contenderent; trepidi Dolopes Cimonem literis exciverunt, qui eo trajiciens, inſulam ab iis repurgavit, compoſitiſque rebus tutum navigantibus Ægæum præſtitit. Niſi forte hæc fuerit occaſio inſulæ capiendæ, cauſa vero ea, quam Probus attulit. *Magius.*

4 *Vacuefecit.*] Τὴν πόλιν, ſive νῆσον ἔρημον τῶν οἰκητόρων ἐποίησε. Infra Timoleonte: *Civibus noris bello vacuefactas poſſeſſiones diviſit.* Gebhard.

5 *Seſſores.*] Οἰκιστὰς, habitatores. Quidam legunt *poſſeſſores*: Ego nihil muto, quanquam ſi veteris alicujus libri auctoritate nitatur, hoc malim quam *ſeſſores*. Lambin. Solos Dolopes ejectos vult Plutarchus.

6 *Agros civibus diviſit.*] Vetuſtiores Codices habent, *dimiſit.* Magius. Thucydides: ᾤκισαν αὐτοί. id eſt, *coloniam eo deduxerunt*, ut declarat interpres. Et ita Diodorus Siculus: Σκῦρον δὲ Πελασγῶν, καὶ Δολόπων ἐνοικούντων ἐξεπολιόρκησε, καὶ κτίστην Ἀθηναῖον καταστήσας κατεκληρούχησε τὴν χώραν. *Lambin.*

7 *Thaſios opulentia fretos.*] Qui etiam ab Athenienſibus defecerant. Thucydides; Χρόνῳ δὲ ὕστερον συνέβη Θασίους ἀποστῆναι, &c. Hanc rem copioſe lib. I. perſequitur. *Idem.*

8 *Fregit.*] Navali certamine: XXXIII. naves capiens. *Plut.* In Themiſtocle: *Claſſe celeriter effecta, primum Corcyraos fregit.* Gebhard.

9 *His ex manubiis.*] Ea eſt trium Mss. conſtans lectio. Quomodo Plutarchus: Πραθέντων δὲ τῶν αἰχμαλώτων λαφύρων εἴς τε τὰ ἄλλα χρήματα ὁ δῆμος ἐῤῥώσθη. καὶ τῇ ἀκροπόλει τὸ νότιον τεῖχος κατεσκεύασεν ἀπ' ἐκείνης εὐπορήσας στρατείας. Non ergo *ex navibus* legendum, quod alii præferunt. *Keuchen.*

10 *Arx Athenarum.*] Vide ſis Meurſii Cecropiam.

11 *Qua ad meridiem vergit.*] Murum circumduxere partim Cimon, partim Agrolas & Hyperbius Pelaſgi. *Pauſanias* in Atticis. Qua de cauſa Pelaſgis ſub Hymetto habitare conceſſum fuit. *Herodot.* VI. Ac murus quidem à Cimone exſtructus, auſtralis fuit; idque ex manubiis belli contra Perſas ab eo confecti. Quem vero à Pelaſgis murum ſtructum

meridiem vergit, est ornata. [1] Quibus rebus quum unus in 3
civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam quam pater suus cæterique Atheniensium principes. Nam [2] testarum suffragiis, quod illi *ostracismum* vocant, decem annorum exilio mulctatus est. [3] Cujus facti celerius Athenienses quam ipsum pœnituit. Nam quum ille forti animo, invidiæ ingratorum civium cessisset, bellumque Lacedæmonii Atheniensibus indixissent; [4] confestim notæ ejus virtutis desiderium consequutum est. Itaque post annum quintum, quo expulsus erat, in patriam [5] revocatus est. Ille, [6] quod hospitio Lacedæmoniorum utebatur, satius existimans contendere Lacedæmonem; sua sponte est profectus, [7] pacemque inter duas potentissimas civitates con-

structum Pausanias dicit, eam Tyrrhenis adscribit Hesychius: Πελασγικὸν τειχίον, οὕτω ἐν Ἀθήναις καλούμενον, Τυῤῥηνῶν κτισάντων. Et huc Thucydidis ista pertinent lib. IV. Τὸ δὲ πλεῖστον Πελασγικὸν, τῶν καὶ Λήμνον ποτὲ, καὶ Ἀθήνας, Τυρσηνῶν οἰκησάντων. Sed solvo nodum; Tyrrheni enim prius Pelasgi nuncupati, ut apud Dionysium Halicarnasseum ait Hellanicus Lesbius: Unde passim Πελασγικὸν τεῖχος Herodoto, Philostrato, Luciano, Libanio & aliis memoratum. Habebat autem portas novem; unde Ἐννεάπυλον dicitur à Climeno: Καὶ ἠπέδιζον τὴν ἀκρόπολιν, περιέβαλλον δὲ ἐννεάπυλον τὸ Πελασγικόν. Aristoph. in Avibus Πελαργικὸν appellat, quasi *ciconiarium* dicas. *Meursius.*

1 *Quibus rebus quum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater suus, cæterique Atheniensium principes.*] Relativo, ut vocant, nominis sæpe adjungitur casus idem, qui verbo antecedenti. Et sic fere locutus est Nepos hoc loco. Vide Gifanium Conlect. Lucret. pag. 414. *Keuchen.*

2 *Testarum suffragiis.*] De Ostracismo Cimonis lege Platonem in Gorgia.

3 *Cujus facti celerius.*] Sic Plutarch. Ὅθεν οὐδὲ τὸν ὡρισμένον Κίμωνα χρόνον πολλοῦ χρόνου ἐνέμειναν. Ex quo suspicari licet, Cimonem etiam minus diu, quam quinquennium abfuisse. *Lambinus.*

4 *Confestim notæ ejus virtutis desiderium consequutum est.*] Similis locus infra Epaminondæ vita. Vide Flaccum libro III. Argonaut. vers. 247. *Gebhardus.*

5 *Revocatus est.*] Decreto Periclis, ut tradit Plutarchus ibidem: Ἐκάλουν ἐκ τῆς φυγῆς τὸν Κίμωνα, καὶ κατῆλθε, τὸ ψήφισμα γράψαντος τοῦ Περικλέους. *Lambin.*

6 *Quod hospitio Lacedæmoniorum.*] Hoc Græce diceretur hoc modo: Ὅτι πρόξενος ἦν τῶν Λακεδαιμονίων. Propter hoc hospitium autem, Lacedæmoniorum rebus studere ac favere putabatur: hoc est, quod Græci dicunt λακωνίζειν. Hæc enim fuit Ostracismi causa, ut tradit Plutarchus in Cimone, quam appellat μικρὰν πρόφασιν. *Idem.*

7 *Pacemque inter duas potentissimas civitates conciliavit.*] Εὐθὺς μὲν οὖν κατελθὼν ἔλυσε τὸν πόλεμον, καὶ διήλλαξε τὰς πόλεις. *Plutarch.*

1 In

conciliavit. Post neque ita multo [1] in Cyprum cum ducentis navibus imperator missus, [2] quum ejus majorem partem insulæ devicisset, in morbum implicitus, [3] in oppido
4 Citio est mortuus. Hunc Athenienses non solum in bello, sed in pace diu desideraverunt. [4] Fuit enim tanta liberalitate, quum compluribus locis prædia hortosque haberet, [5] ut nunquam eis custodem imposuerit, fructus servandi gratia: ne quis impediretur quo minus ejus rebus, [6] quibus vellet, frueretur. [7] Semper eum pedissequi cum nummis

1 *In Cyprum.*] Sic Thucydides I. & Diodorus XII.

2 *Quum ejus majorem partem.*] Plutarchus hoc non prodidit, sed ingentes certaminum moles struxisse, navales copias circa Cyprum continentem; & quosdam ex suis ad Jovem Ammonem, oraculi accipiendi gratia, misisse testatur, mox vero obiisse. *Mag.*

3 *In oppido Citio est mortuus.*] *Cythiv*, Codex P. Danielis. Citium urbs est Cypri, in qua natus est, Xeno, Stoicorum princeps: unde & *Citieus* dictus est. Thucydides paullo aliter hanc rem narrat, quam Diodorus. Thucydides enim videtur significare, Cimonem Citium non expugnasse, sed in obsidione & oppugnatione urbis morte occupatum atque oppressum esse. Diodorus vero ait, Cimonem mari potientem, Malum & Citium, urbeis Cypri expugnasse, & in victos humanum se præbuisse. Quod autem ad ejus mortem attinet, sic idem Diodorus paullo post: *συνέβη δὲ καὶ τὸν Κίμωνα περὶ τὴν Κύπρον διατρίβοντα νόσῳ τελευτῆσαι.* *Lambin.* Plutarchus Cimonis reliquias in Atticam traductas fuisse scribit, quod sua quoque ætate monumenta Cimonia arguebant, etsi ex Nausicrate Rhetore referar, Citienses quoddam Cimonis sepulchrum colere, quibus in fame terræque sterilitate, ut Cimonem tanquam Deum venerarentur, oraculo imperatum sit. *Magius.*

4 *Fuit enim tanta liberalitate.*] De qua vide Theophrastum, Theopompum, Aristotelem, Plutarchum, Athenæum ex Theopompo, Ciceronem, & alios.

5 *Ut nunquam eis custodem imposuerit.*] Schoppius venuste è libro Gifanii, *custodem posuerit.* Barthius è veteribus editis ac membranis, quibus olim usus Cœlius Curio: *Ut nunquam in eis custodem imposuerit.* Scribendum vero ipse retur: *Nunquam in eis custodem unum posuerit.* Mihi placet lectio Codicis Gifaniani. *Gebhard.* Rem narrat Athenæus ex Theopompo, libro XII. Sic autem dixit Nepos, *eis custodem imposuerit*, ut Cicero in oratione pro Plancio, *villicum imponere.* Quanquam non negat Nepos, Cimonem villicos agris & villis imposuisse, sed negat custodes apposuisse. *Lambin.*

6 *Quibus vellet.*] Amplins scripti Codices: *Quibus quisque vellet.* Schott. Sic Danielis & Boecleri.

7 *Semper eum pedissequi cum nummis sunt secuti.*] Vide de hoc genere servorum Pignorium. *Boecler.* Athen. lib. XII. *Καὶ λέγουσιν ὡς περιήγετο μὲν ἀεὶ νεανίσκους δύο, ἢ τρεῖς ἔχοντας κέρματα· τούτοις δὲ διδόναι προσέταττεν, ὁπότε τις προσέλθοι αὐτῷ δεόμενος.* De Cimonis liberalitate, eadem Plutarchus in Pericle. Nam & hic non minus suarum rerum profusus populo largitor. Clarum est de Cimone loqui Athenæum, cum scribit, *καὶ λέγουσιν ὡς περιήγετο μὲν νεανίσκους δύο ἢ τρεῖς.* Errat igitur Auctor Excerpt. & Eustathius eum secutus, qui de Pisistrato hæc accipiunt,

nummis sunt secuti, ut si quis opis ejus indigeret, haberet, quod statim daret, [1] ne differendo videretur negare. Sæpe [2] quum aliquem offensum fortuna, videret [3] minus bene vestitum, [4] suum amiculum dedit. Quotidie sic cœna ei coquebatur, [5] ut quos convocatos vidisset in foro, [6] omnes devocaret: [7] quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit: multos locupletavit. Complures pauperes mortuos [8] qui unde

accipiunt, contra apertissimam Athenæi narrationem, & Probi in Cimonis vita, qui quasi ad verbum Theopompi totum locum vertit. *Casaubonus.*

1 *Ne differendo videretur negare.*] Ὠ'κεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι, ἢν δὲ βραδύνῃς
Πᾶσα χάρις κενὴ, μηδὲ λέγοιτο χάρις.

P. Syrus: *Beneficium bis dat, qui dat celeriter.* Gebhard.

2 *Cum aliquem offensum fortuna, videret.*] Lambinus hoc exponit, *cui fortuna esset iniqua, irata atque offensa.* Quod cum mihi insolens videretur, nec dubitarem, offensum hic idem esse, quod *obviam factum, repertum*, Cl. Freinshemius confirmavit meam sententiam, indubiamque fore dixit, si in aliquo codice *forte fortuna* legeretur, quod & absorberi facile potuerit à sequenti vocabulo. *Boecler.*

3 *Minus bene vestitum.*] Theopompus: Κακῶς ἠμφιεσμένον, *male vestitum.* Plutarchus paullo aliter, ἠμφιεσμένον ἐνδεῶς, id est, *parum copiose*, seu, ut ita dicam, *egenter vestitus.* Lambinus.

4 *Suum amiculum dedit.*] Jensonis & Gymnici exemplaria corrupte *amniculum* habent. *Magius.* Theopompus: κελεύειν αὐτὸν μεταμφιέννυσθαι τῶν νεανίσκων τινὰ τῶν συνακολουθούντων αὐτῷ. Plutarchus fere sic, ut Nepos: διαμείβεσθαι πρὸς αὐτὸν τὰ ἱμάτια. *Lambinus.*

5 *Ut quos convocatos vidisset.*] Lambinus *non vocatos.* Rectius Schoppius, P. Daniel, Savaro ac Schottus *invocatos* Barthius Adversar. lib. XXIV. cap. 18. legit, *ut quoscunque invocatos vidisset.* Est autem *invocatus*, ἄκλητος, ad epulas non invitatus. Fuit Cimonis animo par Gelliæ Agrigentini, cujus domus quædam munificentiæ officina credebatur. Valer. Max. lib. IV. cap. 8. Quæ comparanda cum verbis Nepotis. Vel, cui nondum vocari contigit. Terentius Eunucho: *Invocato ut sit locus semper.* Gebhard.

6 *Omnes devocaret.*] Omnino malim hic legi, *convocaret*, aut certe *vocaret.* Lambin.

7 *Quod facere nullum diem prætermittebat.*] Sic Plutarchus: Καὶ δεῖπνον οἴκοι παρ' αὐτῷ λιτὸν μὲν, ἀρκοῦν δὲ πολλοῖς ἐποιεῖτο καθ' ἡμέραν. Sic & Theopompus apud Athenæum eodem loco. Sed existimabam aliquando, neque nunc aliter sentio, legendum esse apud Cornelium, *quod facere nullum diem intermittebat.* Sic enim loquuntur Latini potius. *Idem.*

8 *Qui unde efferrentur, non reliquissent.*] Supra de Aristide, in ejus vita: *in tanta paupertate decessit, ut, qui efferretur, vix reliquerit.* Athenæus eodem loco ex Theopompo: Καί φασι μετ' αὐτὸν καὶ εἰς ταφὴν εἰσφέρειν. *Lambinus.* Solebant enim mortui efferri honestissima veste. Juvenalis:

Pars magna Italiæ est, si verum admittimus, in qua
Nemo togam sumit nisi mortuus.

Non solis Italis, de quibus Satyricus loqui-

unde efferrentur, non reliquiſſent, ſuo ſumptu extulit. Sic ſe gerendo minime eſt mirandum, ſi & vita ejus fuit ſecura, & [1] mors acerba.

loquitur, ſed vulgo etiam Græcis Latiniſque moris fuit, ut comptiores efferrentur, quam vixiſſent. Erant enim καλῶν ἐνταφίων ſtudioſiſſimi. *Caſaub.*

1 *Mors acerba.*] Quæ Græcis ἄωροι θάνατοι, vel ὀμφακίαι νεκροὶ, ut Latinis *acerba funera*, vel *immatura.* Julianus Archiepiſcopus Toletanus libro 1. *Tria ſunt genera mortis, acerba, immatura, naturalis. Acerba infantum, immatura juvenum, naturalis ſenum.* Quod à Publio Syro mutuatum. Sed minus diſtinctè illa genera à Latinis uſurpantur. Nepos enim *mortem acerbam* de adultis dixit, ſicuti Cicero in Antonium: *Acerbiſſimum ejus diem ſupremum malim, quam L. Cinnæ dominatum.* Keuchen.

LYSAN-

LYSANDER.
VI.

[1] LYSANDER [2] Lacedæmonius, magnam reliquit sui famam, [3] magis felicitate quam virtute partam. Athenienses enim in Peloponnesios [4] sexto & vigesimo anno bellum gerentes [5] confecisse apparet. [6] Id qua ratione consecutus sit, latet. Non enim virtute sui exercitus, [7] sed immodestia factum est adversariorum, qui [8] quod dicto audien- 1

1 LYsander.] Aristocleti filius, ex Heraclidarum genere, minime generosus. Vide Plutarchum in Vita. *Longol. Mag.*

2 *Lacedæmonius.*] Sic Cicero in Catone Majore *Lysander Lacedæmonius, vir summæ virtutis.* Theopompus apud Athenæum libro VI. Mothacem fuisse adserit. Erant Mothaces non ipsi quidem Lacedæmonii, sed cum Lacedæmoniorum filiis simul educati, adolescentes ingenui, qui deinde ad virilia & præclara facta, quæ ab ipsis sperantur, Laconum reipubl. adscribuntur. *Mag.* Alii *mothaces* volunt fuisse conditione servos. Hesychius: *Μόθακες οἱ συντρεφόμενοι τοῖς δούλοις παῖδες.* Et dicti *μόθακες, παρὰ τὸ ὁμιλεῖν.* Unde etiam est *μόθος.* Erant igitur servi à pedibus, qui aliis Græcis dicebantur & *μόθωνες* iisdem Laconibus. Lysandrum juvenem è mothacibus unum, quod dicitur, fuisse, ex Plutarcho non discas. Fatetur tamen etiam Ælianus lib. XII. cap. 43. *Casaubon.*

3 *Magis felicitate quam virtute partam.*] Curtius lib. VIII. *Quis neget, eximiam quoque gloriam sæpius fortunæ, quam virtutis esse beneficium?* Gebh.

4 *Sexto & vigesimo anno.*] Sic Thucydides lib. V. *ἔτη δὲ εἰς τοῦτο τὰ ξύμπαντα ἐγένετο τοῦ πολέμου ἑπτὰ καὶ εἴκοσι,* &c. *Lambin.* Vide Plutarchum in Vita, Xenophont. II. Ἑλλ. Diod. Siculum XIII. in extremo.

5 *Confecisse.*] Penitus stravisse, ac vicisse. Magius substituendum censuerat *confregisse* sive contudisse. Sed in eo se ipse reprehendit. *Conficere* enim est, penitus absumere. *Gebhard.*

6 *Id qua ratione consecutus sit, latet.*] Rem enim maximam minimo labore confecit, & hora una tempus longissimum, & bellum omnium, quæ ante ipsum fuerant, maxime varium & cladibus & casibus sustulit. Quod stratagema ejus præter alios commemorat *Polyænus* lib. I.

7 *Sed immodestia.*] Sic infra in Alcibiade: *Periculum est, ne immodestia militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus.* Hanc militum immodestiam pulchre describit Plutarchus in Lysandro his verbis: *ὡς γὰρ ἐξέβησαν, ἅτε δὴ μηδὲν προσδοκῶντες, ἠγόραζον, ἐπλανῶντο περὶ τὴν χώραν, ἐκάθευδον ὑπὸ ταῖς σκηναῖς, ἠριστοποιοῦντο πορρωτάτω, τοῦ μέλλοντος ἀπειρίᾳ, τῶν ἡγεμόνων ὄντες.* Sed Aristides Sophista *Λευκτρικῷ λόγῳ* dicit, negligentia Imperatorum hoc evenisse, non immodestia militum: *τοῦτο δὲ καὶ ἐν αἰγὸς ποταμοῖς ἀμελείᾳ τῶν στρατηγῶν τὰς ναῦς ἀπολέσαι.* *Lambinus.*

8 *Quod dicto audientes Imperatoribus suis non erat.*] Frequens illud apud Cornelium. Vide Janum Gebhardum in Spicilegio suo, ubi plura de hac locutione.

audientes imperatoribus suis non erant, [1] dispalati in agris, relictis navibus, in hostium venerunt potestatem. Quo facto Athenienses se Lacedæmoniis [2] dediderunt. Hac victoria Lysander elatus, quum antea semper factiosus [3] audaxque fuisset, sic sibi indulsit, ut ejus opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint. Nam quum hanc causam Lacedæmonii dictitassent [4] sibi esse belli, ut Atheniensium impotentem dominationem refringerent: postquam [5] apud Ægos flumen Lysander classis hostium est potitus, nihil aliud molitus est, [6] quam ut omnes civitates in sua teneret potestate, quum id se Lacedæmoniorum causa facere simularet. Namque undique qui Atheniensium rebus studuissent, ejectis, [7] decem delegerat in unaquaque civitate, quibus summum imperium potestatemque

1 *Dispalati in agris.*] Lege Xenophontem II. ἑλλ.

2 *Dediderunt.*] Codex Schotti, *dederunt.*

3 *Audaxque.*] Ἦν δὲ καὶ λόγῳ θρασὺς καὶ καταπληκτικὸς πρὸς τοὺς ἀντιτείνοντας. *Plut.*

4 *Sibi esse belli.*] Editio Longoliana: *Sibi esse bellum.*

5 *Apud Ægos flumen.*] Codex Danielis, *Egos.* Græci peculiariter, περὶ Αἰγὸς ποταμοὺς loquuntur. Plutarchus ἀποφθ. λακων. Νικήσας δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐξ ἐνέδρας περὶ Αἰγὸς ποταμοὺς, καὶ λιμῷ πιέσας αὐτοὺς παρεστήσατο τὴν πόλιν, καὶ ἔγραψε τοῖς ἐφόροις, ἑαλώκαντι ταὶ Ἀθᾶναι. Pomponius Mela lib. II. cap. 2. *In ea* (Chersoneso) *flumen Ægos naufragio classis Atticæ insigne.* Lambin. Commissa est hæc pugna Olympiad. XCIII. anno IV. cum Alexias archon esset. *Meursius.*

6 *Quam ut omnes civitates.*] Narrat Xenophon II. ἑλλ. totam Græciam defecisse ab Atheniensibus præter Samios. *Lambin.*

7 *Decem delegerat.*] Quorum cuique Decaducho nomen erat. *Alex. ab Alex.* Græci communiter δεκαδαρχίας appellant. Isocrates Panegyrico, & ad Philippum. Diodorus XIV. alii. Sed Xenophon δεχαρχίας vocat, nisi locus mendosus sit, lib. III. de rebus Græciæ. Idem in contentione Autoclis: ἔτι δὲ τὸ πάντων ἐναντιώτατον αὐτονομίᾳ, καθιστᾶτε, ἔνθα μὲν δεχαρχίας, ἔνθα δὲ τριακονταρχίας. *Lambin.* Athenis autem triginta præfecerat, decem vero Piræeo. Plutarchus: *Triginta quidem intra urbem, decem vero in Piræeo præfectos instituit.* Hi postea triginta viri Urbem servitute oppresserunt, & ad tyrannidem usque sævierunt. Sallust. in conjurat. Catilin. & Oros. II. 14. *Mag.* Eorum nomina recenset Xenophon III. ἑλλ. *Longolius.* Initio Athenienses, Reges suos habuere; inde Archontes accepere: sub quibus tyrannidem exercuit Pisistratus, posterique ejus aliquot, qui ejecti Olymp. LXV. anno IV. Deinde vero Aristocratia usi, usque ad Olymp. XCII. annum I. cum electi CCCC. qui sequente statim anno abrogati. Postea à Lysandro victi, triginta tyrannos habuere, Olymp. XCIV. anno I. Qui cum decem commutati, Olymp. ejusdem anno IV. eos quoque ipsos statim in primordio excussere. *Meursius.*

temque omnium rerum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur nisi qui aut ejus hospitio contineretur, aut se illius fore proprium fide confirmaret. Ita de- 2
cemvirali potestate in omnibus urbibus constituta, ipsius nutu omnia gerebantur. cujus de [1] crudelitate ac perfidia satis est unam rem exempli gratia proferre, ne de eodem plura enumerando [2] fatigemus lectores. Victor ex Asia quum reverteretur, Thasumque divertisset, quod ea civitas præcipua fide fuerat erga Athenienses, [3] proinde ac si iidem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici, eam pervertere concupivit. Vidit autem, nisi in eo occultasset voluntatem, futurum ut Thasii dilaberentur, [4] consulerentque rebus suis.

* * * * * *
* * * * *

Itaque decemviralem suam potestatem, sui ab illo con- 3
stitutam sustulerunt. [5] Quo dolore incensus, iniit consilia reges

1 *Crudelitate & perfidia.*] Ipse quippe dicere solitus erat, ubi leonina pellis non proficeret, vulpinam esse assuendam: Idem jubebat, pueros quidem taxillis, homines vero jurejurando fallere. *Plutarch.* Idem ei Syllam comparat, in cujus animo esse leonem & vulpem dicebat Carbo. *Grotius.*

2 *Fatigemus.*] Scripsi *defatigemus.*

3 *Proinde ac si iidem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici.*] Secutus sum editionem Florentinam & Aldinam. Cæteræ enim habent contrarie: *Proinde ac si iidem firmissimi solerent esse inimici, qui constantes fuissent amici.* Ex Thucydide libro VIII. licet intelligere, Thasios, antequam tantam fidem in Athenienses præstitissent, eorum fuisse inimicos, & Lacedæmoniorum socios atque amicos. Nunc igitur quia Atheniensibus eos videt amicos esse factos Lysander, & in hac amicitia permansuros judicat, eos pervertere cupit. Congruit cum Thucydide, & confirmat hanc lectionem id, quod est apud Demosthenem, Orat. πρὸς Λεπτίνην. *Lambin.*

4 *Consulerentque rebus suis.*] Desunt heic nonnulla, quæ de Lysandri crudelitate & perfidia in Thasios narrabat Probus, & fortasse quædam alia, propter quæ Ephori adducti essent, ut decemvirales potestates in civitatibus ab eo constitutas tollerent. Omnino, ut de aliis affirmare non ausim, ita non dubium est, quin narratio de Lysandri facinore in Thasios dedit. *Lambin. Boeclerus.* De qua lege Diodorum Sicul. lib. XIV. Plut. in Lysandro, & omnium crudelissimum stratagema apud Polyæn. I. Strat.

5 *Quo dolore incensus, iniit consilia.*] Aliam causam fuisse vult Diodorus, nempe elationem animi, & ferociam, quod bellum Peloponnesiacum confecisset, & Lacedæmoniis principatum Græciæ terra & mari peperisset. *Lambinus.*

reges Lacedæmoniorum tollere. sed sentiebat id se [1] sine ope deorum facere non posse, [2] quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre consueverant. [3] Primum itaque Delphos corrumpere est conatus. Quum id non potuisset, [4] Dodonam adortus est. Hinc quoque repulsus, dixit se vota suscepisse, [5] quæ Jovi Hammoni solveret,* existimans se A-

1 *Sine ope Deorum.*] Xenophontis præceptum, πειρᾶσθαι σὺν θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου. *Keuchen.* Plutarchus ait, hoc esse machinam, seu Deum ex machina adhibere, ut fit in tragœdiis. Solent autem ad hæc commenta confugere magni viri, cum vis aut ratio humana non satis valet ad id, quod concupiscunt, efficiendum. Diodorus: ἐνόμιζε γὰρ, εἰ χρησμὸν λάβοι σύμμαχον ταῖς ἰδίαις ἐπιβολαῖς, ῥᾳδίως ἥξειν ἐπὶ τέλος τὴν προαίρεσιν. *Lambin.*

2 *Quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre consueverant.*] Θεωρῶν τοὺς Λακεδαιμονίους μάλιστα τοῖς μαντείοις προσέχοντας. *Diodor.* Proprium autem heic est verbum *referre.* Cicero 1. de Divinat. *Sed & rebus obscuris & incertis, ad Apollinem censeo referendum.* Græci usurpant προσανατίθεσθαι & προσαναφέρειν. *Gebhard.*

3 *Primum itaque Delphos.*] *Delphi,* noster & Gifanii Codex. *Schott.* Habet hoc Plutarchus in vita Lysandri. *Longol.* Diodor. Ἐπεχείρησε τὴν ἐν Δελφοῖς προφῆτιν διαφθεῖραι χρήμασιν.

4 *Dodonam adortus est.*] Urbem Chaoniæ in Epiro, Jovi sacram, unde πολύγλωσσος apud Poëtas. Auctor Epigrammatis ad custodem Hortorum:

Dodona est tibi Jupiter sacrata.

Nomen à Dodona, quæ una Nympharum Oceani. *Poëtæ.* Vel Jovis & Europæ filia. *Eustathius.* A Dodone fluvio. *Stephanus.* Alii alia. Ab hac urbe quernum illud nemus Jovi sacrum *Dodonæum* est dictum, ubi templum & oraculum vetustissimum. Hujus sacerdotes σελλοὶ, χαμαικοῖται, χαμαιευνάδες & χαμεῦναι appellabantur. Vide Sophoclem in Trachin. & Herodotum, qui multa fabulosa de hoc oraculo commenti sunt. *Keuchen.*

5 *Quæ Jovi Hammoni solveret.*] Editio Longoliana leniter *Ammoni* legit, quod frequens aliis, qui nomen ab Ἄμμος deducunt. Ut sic autem potius scribendum credam, quam *Ammoni*, facit inter alia & Festi Epitoma, quæ serie literarum concerpta, aspirationem inesse voci aperte testatum facit. *Hammon* Jupiter, non *Ammon.* Quod pluribus rationibus demonstrat ad Curtium suum doctissimus Freinshemius. Accedit & illud, quod Ægyptium nomen esse, & in Hebraica lingua isti affini Sol non solum dicatur שמש, sed etiam *Hamma.* Atqui Jupiter idem cum Sole, teste Arnobio lib. III. & Platone in Phædro, ubi est μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ, quomodo etiam Macrobius interpretatur. Nec minor varietas est circa etymologiam quam scripturam. Alii enim ab ejusdem nominis pastore deduxere, inter quos Pausanias in Messeniacis. Adi Eustathium ad Dionysium, vers. 212. Sunt qui à Chamo vocem inflectunt; inter quos Bochartus, & alii. Herodotus ab Ἀμοῦν, quem Græci Δία. Sed præstat ἐπέχειν, quam temere aliquid affirmare. Vetus Auctor, qui vitam Alexandri fabulose composuit, hunc Jovem παλαιὸν θεὸν & κεροκέρατον vocat, qui multis κερατοφόρος. Unde Alexandrum Arabes ذو القرنين Bicornem nominarunt, ut Jovis Hammonis filius agnosceretur. Quod vel in nummis videre est, quorum copiam ad Plinianas Exerci-

se Afros facilius corrupturum. Hac spe quum profectus esset [1] in Africam, [2] multum eum antistites Jovis fefellerunt. [3] nam non solum corrumpi non potuerunt, sed etiam legatos Lacedæmona miserunt qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrumpere conatus esset. Accusatus hoc crimine, [4] judicumque absolutus sententiis, Orchomeniis missus subsidio, [5] occisus est à Thebanis apud Haliartum. Quam vere de eo foret judicatum, oratio indicio fuit, [6] quæ post mortem in domo ejus reperta est, in qua suadet Lacedæmoniis ut regia potestate dissoluta, [7] ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum: sed ita scripta, ut deorum videretur congruere sententiæ, quam ille se habiturum, pecunia fidens, non dubitabat. Hanc ei scripsisse [8] Cleon Halicarnasseus dicitur. Atque hoc loco 4

non

Exercitationes produxit magnus Salmasius. *Keuchen.*

* *Existimans, se Afros facilius corrupturum.*] Nimirum, quia gens illa subdola, vel ad technas fraudesque vel etiam natura proclivis esset. Julius autem Firmicus ratione astrorum subdolos esse Afros censuit. Cum Afri passim ob fraudem male audirent, putat Nonius, *vafrum* ab *Afris*, quasi *valde Afrum* dici. Livius quoque fraudis notam genti huic inurit, inquiens de Hannibale, *fraus plusquam Punica.* Magius.

1 *In Africam.*] Nomen ab *Afro* descendit, ex Hercule genito, uno ex posteris Abrahæ. Græci ex α privativa, & φρίκης. Isidorus *Africam* dictam vult quasi *apricam*, quod sit aperta cœlo & Soli. Leo Africanus Arabica lingua *Iffric* vocari scribit, à verbo فرك seu *faraca*, id est, divido: Eo quod Europa mari mediterraneo, ab Asia flumine Nilo sit separata. Vel ab *Isrico* Arabiæ Fœlicis rege, qui hanc regionem omnium primus incoluerit. Lege passim *Geographos.*

2 *Multum eum antistites.*] Alii Codices, *multi.*

3. *Nam non solum corrumpi.*] Sic Diodorus: Οὐ μόνον ἀπέτυχε τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλὰ καὶ συνεξέπεμψαν οἱ τοῦ μαντείου προεστῶτες πρέσβεις τοὺς κατηγορήσοντας τοῦ Λυσάνδρου περὶ τῆς τοῦ χρηστηρίου διαφθορᾶς. *Lambin.*

4 *Judicumque absolutus sententiis.*] Κρίσεως αὐτῷ προτεθείσης ἀπελογήσατο πιθανῶς ὑπὲρ αὐτοῦ. *Idem.*

5 *Occisus est à Thebanis apud Haliartum.*] Plutarchus à Thebanis & Haliartiis, qui structa acie, fecerant irruptionem, Lysandrum muris propinquantem occisum dicit. De Lysandri morte Xenophon quoque lib. III. ἑλληνικῶν. *Mag. Lamb. Longol.*

6 *Quæ post mortem in domo ejus reperta est.*] Sic Diodorus. Plutarchus: Εὑρέθη βιβλίον, ἐν ᾧ γεγραμμένος ἦν ὁ περὶ πολιτείας λόγος. Ex quibus Plutarchi verbis videtur legendum apud Diodorum πολιτικῶς, pro πολυτελῶς. *Lambin.*

7 *Ex omnibus dux deligatur.*] *Eligatur:* Schedæ nostræ. *Schott.* Πείθων ἐξ ἁπάντων τῶν πολιτῶν αἱρετοὺς γίνεσθαι βασιλεῖς. *Diod. Plut.*

2 *Cleon Halicarnasseus.*] Alicarnas. *Cod. P. Dan.* Edit. Venet. *Alicarnias.* Savaro.

non est prætereundum factum Pharnabazi satrapis regii. Nam quum Lysander præfectus classis, in bello multa crudeliter avareque fecisset, deque his rebus suspicaretur ad cives suos esse [1] perlatum: petiit à Pharnabazo, ut ad ephoros sibi testimonium daret, quanta sanctitate bellum gessisset, sociosque tractasset, deque ea re accurate scriberet. magnam enim ejus autoritatem in ea re futuram. [2] Huic ille liberaliter pollicetur: [3] librum gravem multis verbis conscripsit, in quo summis eum fert laudibus. Quem cum legisset, probassetque, [4] dum obsignatur, [5] alterum pari magnitudine, ut discerni non posset, signatum subjecit, in quo accuratissime ejus avaritiam perfidiamque accusarat. Hinc Lysander domum quum redisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum, quæ voluerat, dixerat: testimonii loco librum à Pharnabazo datum tradidit. Hunc, summoto Lysandro, quum ephori [6] cognossent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

Savaro. Vulgata ex Græco profluxit. Sic Plutarchus: καὶ λόγον ἐξημελετημένον πρὸς ὑπόθεσιν γεγραμμένον ὑπὸ Κλέωνος Ἁλικαρνασσέως. *Lambin.* Usurpatus ille mos in Græcia, ut Oratores & Sophistæ aliis orationes scriptitarent. Unde λογόγραφοι, quæ vox cum re postea in contemptum adducta. Vide Cresoll. theatr. Rhet. III. 2. *Boecler.*

1 *Perlatum: petiit à Pharnabazo.*] Editio Longoliana: *perlatum à Pharnabazo.* Plutarchus aperte: καὶ συνελθεῖν ἐδεῖτο γράψαι περὶ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἑτέραν ἐπιστολήν, ὡς οὐδὲν ἠδικημένον, οὐδ' ἐγκαλοῦντα. De quo in Alcibiade. Commemorat eum Thucyd. VIII. & sæpe Xenoph. III. & IV. ἑλλ. Isocrates Paneg. Plutarchus in Lysand. Erat hic Cretensis, Pharnabazi filius, olim Darii, & postea Artaxerxis Satrapes, qui Alcibiadem interfecit; ut scribit Diodor. lib. XIV. *Lambin.*

2 *Huic ille liberaliter pollicetur.*] Se omnia facturum. *Plut.* ὑπισχόμενος ἅπαντα ποιήσειν.

3 *Librum gravem.*] *Grandem*, Gifanii Codex & Ultrajectinus. Ἐπιστολὴν vocat, bene longam haud dubie, voluminis instar, Plutarchus. *Schottus.*

4 *Dum obsignatur.*] Alii Codices habent, *dum signatur.* Nonnulli *designatur*, mendose. Plutarchus: ἐν δὲ τῷ σφραγίδας ἐπιβάλλειν. *Lambin.*

5 *Alterum pari magnitudine, ut discerni non posset.*] Longolius addit: *tanta similitudine.* Quod subditum suspicor. *Lambin.* Exprimit Plutarchus: ἐναλλάξας τὰ βιβλία μηδὲν διαφέροντα τῇ ὄψει. Vide Polyænum VII. Stratagematum.

6 *Cognossent.*] Editio Parisiensis, *cognoscerent.*

ALCI-

ALCIBIADES.
VII.

ALCIBIADES [1] Cliniæ filius Atheniensis. In hoc 1
natura quid efficere possit, videtur experta. Constat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius [2] vel in vitiis vel in virtutibus. [3] Natus in amplissima civitate, [4] summo genere, omnium ætatis suæ multo [5] formosissimus: ad omnes res aptus, consiliique plenus. Namque [6] imperator fuit summus mari & terra: [7] disertus, ut in primis dicendo valeret: [8] & tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere. [9] Dives; quum tempus posceret, labo-

1 *Cliniæ filius.*] Genus Alcibiadis copiose exponit Isocrates in Oratione περὶ ζεύγους, quæ habetur ab Alcibiadis filio; & Plutarchus in Alcibiade. *Lambin.*

2 *Vel in vitiis, vel in virtutibus.*] In extremo vitæ eadem hic Nepos & Plutarchus. Vide & in Chiliaste proverbium *Sileni Alcibiadis.* Et ipse Dioscuris se similem jactabat, qui alternis immortales fierent: quod utramque fortunam experiretur, nunc prosperam nunc adversam: nunc civium suorum gratiam haberet, post odio laboraret. Auctor Ælianus libro XIII. cap. 34. *Schott.*

3 *Natus in amplissima civitate.*] Sic Mss. & Vulgati, præter Ald. & Lamb. qui *nam* legunt. Infra in fine Alcibiadis: *Cum Athenis splendidissima civitate natus esset.* Savaro.

4 *Summo genere.*] Ἐν δ᾽ εὐγενείᾳ καὶ πλούτῳ πρωτεύων Ἀθηναίων. *Diodorus* XIII.

5 *Formosissimus.*] Ἦν δὲ τὴν ὄψιν ὑπερβολῇ εὐπρεπής. *Idem.* Unde vultus Alcibiadis paradigma proverbiale est formæ speciosissimæ. Aristænetus: Τοιούτους ἔδει πλάττεσθαι τοὺς ἐρωμένους μᾶλλον ἢ κατὰ Ἀλκιβιάδου μορφήν. Alcibiadis speciositas etiam Petronio celebrata. *Barthius. Formosissimus.*] Proverbio Græci dicebant Ἀλκιβιάδου μορφὴ, de forma speciosissima. Meminerunt plurimi veterum. Et hinc est Ἀλκιβιάδιος, ὀνοχειλὲς herba, qua ad formæ venustatem uti solebat Alcibiades, ut à medicorum filiis creditum. *Keuchen.*

6 *Imperator fuit summus.*] Κατὰ τὴν στρατηγίαν ἄριστος. *Diodor.*

7 *Disertus.*] Ἦν γὰρ λόγῳ δυνατώτατος. *Idem.*

8 *Et tanta erat commendatio oris.*] Codex Danielis, *Quod tanta*, &c. Venustatem, muliebrem ducimus, dignitatem sive commendationem oris, virilem. Id Euripidi apud Stobæum est εἶδος ἄξιον τυραννίδος, forma Principe digna, quam *decorem oris* vocat in Tito Tacit. III. Hist. 1. *Keuchen.*

9 *Dives; quum tempus posceret.*] Emendatio Lambiniana: *Idem cum tempus posceret.* Alii libri, *Deinde cum tempus.* Iterum alii, *Dives cum tempus posceret.* Distinguendum: *Dives; cum tempus posceret.* Gebhard. Schott. Hanc

 morum

laboriosus, patiens, liberalis, splendidus [1] non minus in vita quam victu: [2] affabilis, blandus, [3] temporibus callidissime inserviens. Idem simul ac se remiserat, nec causa suberat, quare animi laborem perferret, luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiebatur: ut omnes admirarentur, in uno homine [4] tantam inesse dissimilitudi-
2 nem, tamque diversam naturam. [5] Educatus est in domo Periclis, [6] (privignus enim ejus fuisse dicitur) [7] eruditus à Socrate. [8] Socerum habuit Hipponicum, [9] omnium Græcæ

morum & ingenii inæqualitatem ex Satyro refert Athenæus lib. XII.

1 *Non minus in vita quam victu.*] Præclare hæc mihi ut spuria & aliunde inculcata ab Ultrajectino Editore omissa videntur. Diodorus: τὴν ψυχὴν λαμπρὸς καὶ μεγαλεπίβολος. *Gebhard. Schott.*

2 *Affabilis.*] Quæ virtus maxima in Principe, ut ait Plinius in Panegyrico. Hinc inter epithera boni Principis à Polluce Imperatori Commodo præscripta, εὐπροσήγορος, εὐπρόσιτος, μειλίχιος, προσηνής. *Keuchen.*

3 *Temporibus callidissime inserviens*] Unde illum Chamæleonti comparat Plutarchus, quem in hoc etiam vincebat, quod Chamæleon se colore candido simulare non potest.

4 *Tantam inesse dissimilitudinem.*] Membranæ, *tantam esse.* Utrumque verbum expungit Magius, neque necessarium. *Schott.* De eo Valerius: *Cujus nescio*, inquit, *utrum bona, an vitia patriæ perniciosiora fuerunt: illis enim cives suos decepit, his afflixit.* Gebhard.

5 *Educatus est in domo Periclis.*] Ms. *Pericli*, ut supra *Neocli* pro *Neoclis*, & *Procli* pro *Proclis* in Agesilao. *Gebh.*

6 *Privignus enim ejus.*] Suus, *Longol.* Immo sororis filius, sive ἀδελφιδοῦς, ut tradit Diodorus Siculus libro XII. Ἀλκιβιάδης ὁ ἀδελφιδοῦς, ὀρφανὸς ὤν, τρεφόμενος παρ' αὐτῷ, παῖς ὢν καθ' ἡλικίαν. Sic Suidas, & Gellius, lib. XV. cap. 17. *Cum apud avunculum Periclem puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur.* Lambin. Plutarchus in Alcibiadis vita, ei Periclem curatorem fuisse dicit. Sic & Isocrates in Jugo. Quæ sane probabilis causa fuisse videtur, ut apud eum Alcibiades educaretur. Quo fit, ut Probi contextum mendo non vacare suspicer. Pericles autem si non Alcibiadis, ejus tamen uxoris vitricus fuisse videtur: quandoquidem Hipponici filiam (ut Probus & Plutarchus restantur) quam Hyparetam nominat Plutarchus, Alcibiades uxorem habuit. Hujus vero Hipponici conjugem in uxorem postea duxit Pericles, ut idem in Pericle testatur. Scimus tamen, ex hac Hyparetam Pericli editam à Plutarcho non dici, Calliam vero maxime, quem idem Plutarchus à nonnullis, Alcibiadis socerum dictum fuisse retulit. *Magius.*

7 *Eruditus à Socrate.*] Licet hoc ex Platone & Xenophonte cognoscere, quanquam Socrates in Apologia à Platone scripta, negat se cujusquam magistrum fuisse. Sed hoc facile solvi potest. *Lambin.*

8 *Socerum habuit Hipponicum.*] Isocrates περὶ τοῦ ζεύγους, in qua Orat. loquitur Alcibiadis filius: μετὰ δὲ ταῦτα τὴν μητέρα τὴν ἡμετέραν ἔγημεν· ἡγούμενος γὰρ καὶ ταύτην ἀριστεῖον αὐτὸν λαβεῖν. ὁ γὰρ πατὴρ αὐτῆς Ἱππόνικος, πλούτῳ μὲν ἦν πρῶτος τῶν Ἑλλήνων, γένει δὲ οὐδενὸς ὕστερος τῶν πολιτῶν. *Idem.*

8 *Omnium Græcæ linguæ eloquentia ditissimum.*] Lambinus: *Omnium Græcorum*

Græcæ linguæ eloquentia ditissimum, ut si ipse fingere vellet, [1] neque plura bona reminisci, neque majora posset consequi, quam vel fortuna vel natura tribuerat. Ineunte adolescentia, amatus est à multis [2] more Græcorum, in eis à Socrate, de quo mentionem facit [3] Plato in Symposio. namque eum induxit commemorantem [4] se pernoctasse cum Socrate, neque aliter ab eo surrexisse, ac filius à parente debuerit. Posteaquam robustior est factus, non minus multos amavit. In quorum amore, quoad licitum est, odiosa multa delicate jocoseque fecit; quæ referremus, nisi majora potioraque haberemus. [5] Bello Peloponnesiaco, 3
hujus

corum divitissimum. Cui tamen nullum è doctoribus auscultasse adhuc video. Vulgati libri præferebant, *Græcæ linguæ eloquentia disertissimum.* Verum Excerpta P Danielis, & membranæ Schotti, *Omnium Græcæ linguæ eloquentia disertissimum.* Quæ lectio cum sit stabilita veteribus libris, cur conjecturis nihili lectoribus imponatur? Intelligit vero Hipponicum eloquentia istas luculentas opes acquisivisse. *Gebhard.*

1 *Neque plura bona reminisci.*] Illa comprehendit Valer. Maximus lib. VI. cap. 9

2 *More Græcorum.*] *Amore*, Gifanii Codex, qui *amor amicitiæ* M. Tullio in IV. Tuscul. dictus, ut explicat Anton. Muret. Var. Lect. lib. XV cap. 4. *Schott.* Erant etiam Græci παιδερασταί. Quare & Socrates & Alcibiades non bene ob id audiverunt. Notum est, quid de hoc amore senserit Bion Borysthenes in Laërtio. *Long.* De quo vide Xenophont. λακεδ. πολ. Plutarchum, Theodoretum, Lucianum, Petronium. & alios. *More Græcorum.*] Scriptum fuerat in Danielis & Gifanii membranis *amore.* Ut sit, *amatus est à multis amore Græcorum*; κατ' Ἀττικὸν σχῆμα, ut loquitur Suidas. Sunt enim Græcorum palilogiæ, ὕβριν ὑβρίζειν, μανίαν μαίνεσθαι, χαρὰν χαίρειν, aliæque id genus, non transmarinæ solum, sed & Romana civitate à veteribus donatæ. Sic *mori morte*, *cadere casu*, & alia apud auctores. *Keuchen.*

3 *Plato in Symposio.*] Cujus verba longiora sunt, quam ut heic adjungam. Laërtius in Vita Socratis accusatum fuisse dicit, quod contra jus & fas homines corrumperet. Nisi forte hoc alio spectat: nam & citra impudicitiæ notam aliis etiam modis corrumpi possunt adolescentes, quod Aristoph. in Nebulis arguit; juvenum corruptiones à Socrate patratas, non ad impudicitiam, sed improbitatem & reliqua facinora referens. *Magius.*

4 *Se pernoctasse cum Socrate.*] Respicere videtur ad παιδεραστίαν, quam Plato vocat lib. 1. de Leg. τὸ παρὰ φύσιν τόλμημα. D. Clemens lib. VI. Const. Apost. cap. 27. τὴν παρὰ φύσιν βδελυκτὴν μῖξιν, alibi, τὸ παρὰ φύσιν κακὸν, *adulterium contra naturam.* Lactantius lib. 1. de Fals. relig. 3. De qua insigniter Tatianus contra Græcos: παιδεραστία μὲν ὑπὸ Βαρβάρων διώκεται, προνομίας παίδων ἀγέλας, ὥσπερ ἵππων φορβάδων, συναγείρειν αὐτῶν πειρωμένων. Juvenal. Sat. VI.

Nonne putas melius, quod tecum pusio dormit, &c.

Keuchen.

5 *Bello Peloponnesiaco.*] *Peloponnesio*, Cod. P. Dan. Hujus initium vidit Pythodori magistratus. Thucydides, ubi

 de eo

hujus consilio atque autoritate Athenienses bellum [1] Syracusanis indixerunt: ad quod gerendum ipse dux delectus est. Duo præterea [2] collegæ dati, [3] Nicias & Lamachus. Id quum appararetur, priusquam classis exiret, accidit, ut una nocte [4] omnes Hermæ qui in oppido erant Athenis, [5] dejicerentur præter unum, * qui ante januam Andoci-

dis

de eo agit, lib. XI. Καὶ Πυθοδώρου ἐπὶ δύο μῆνας ἄρχοντος Ἀθηναίοις. Consentit Dionysius Halicarnass. in Isocrate, ubi dicit, *natum eum oratorem anno V. ante bellum istud Peloponnesiacum.* Eusebius quoque in hoc ipso anno: Ὁ Πελοποννησιακὸς συνίστη πόλεμος. Alii sequente anno, & archonte Euthydemo incepisse tradunt. In his Anonymus & Diodor. lib. XII. Et hic Romæ Conditæ fuit CCCXXIII. de quo Aul. Gell. lib. XVII. 21. *Meursius.*

1 *Syracusanis.*] Describitur hoc bellum à Thucydide lib. VI. & Justino, v. *Longol. Mag.* Contigit anno XIX. Peloponnesiaci, qui tertius Siculi.

2 *Duo præterea collegæ dati.*] *Collegas* vocabant legitimæ cujusdam militiæ socios. Epaminonda: *Haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas.* Et hinc *collegium* τάξις στρατιωτική, ut explicat vetus Glossarium. *Keuch.*

3 *Nicias & Lamachus.*] Cod. P. Danielis, *Mitia & Lamachus.* Sed emendandum, *Nicias & Lamachus.* Nam aperte in Justino: *Creantur duces Nicias, & Alcibiades & Lamachus.* Qui pari potestate præditi erant cum Alcibiade. Habuit autem hic imperium aliquando solus, non tamen perpetuum, sed ut voluntate populi delatum, ita ab ejusdem etiam arbitrio suspensum. De qua re Thebanorum legem commemorat in Epaminonda Nepos: *Lex erat Thebis quæ morte mulctabat, si quis imperium diutius retinuisset, quam lege præfinitum foret.* Cæterum à Romanis etiam observatum, ut summo Duci (Pollux στόλαρχον vocat, frequentius alii στρατηγὸν) in prælium ituro bini collegæ ejusdem potestatis adjungerentur. *Keuchen.*

4 *Omnes Hermæ.*] Ἤδη δὲ τοῦ στόλου παρεσκευασμένου, τοὺς ἑρμᾶς τοὺς κατὰ πόλιν παμπληθεῖς ὄντας συνέβη ἐν μιᾷ νυκτὶ περικοπῆναι. *Diodor.* Sic Thucydides, Plutarchus, Andocides in Orat. περὶ τῶν μυστηρίων. Erant autem Mercurii statuæ lapideæ, quadratæ, & ad cubi figuram conformatæ, nimirum sine manibus; quod omnem rem (ut scribit Festus) sine manibus sermo conficiat: quibus corporis partibus qui carent, κυλλοὶ vocantur, ex quo Mercurius Cyllenius dictus est. Vide Thucydidis Scholiastem, Suidam, & Macrobium I. Saturn. Plutarch. in Sermone, εἰς πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον, scribit, Mercuriis affixa fuisse membra virilia intenta ac porrecta, manus autem & pedes detractos; ut significarent veteres, se senes non desiderare, qui corporis muneribus fungantur. *Lamb.* Quod & Romæ in ædibus Cardinalis de Cæsiis vidi, & patet ex dicto Philosophi, qui in gulosum & libidinosum adolescentem tempestive lusit, quod similis esset τοῖς ἑρμαῖς, qui nihil nisi caput & penem haberet. *Scaliger.* Romani in triviis Hermas illos habebant erectos; Athenienses præ foribus suarum ædium. *Ælian.* II. Var. 41. Idque porrecto cum veretro. Τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες. *Herodot.* Quos summa cum religione observabant. *Schol.* Juven. Plutarchus vocat ἑρμᾶς λιθίνους, quia materia, ex qua fiebant, vel marmor erat vel lignum aut lapis. *Keuchen.*

5 *Dejicerentur.*] Immo circumciderentur, aut mutilarentur. Sic enim Thucydides: Καὶ ἐν ἱερῷ μιᾷ νυκτὶ οἱ πλεῖ-

dis erat, Andocidisque Hermes vocatus est. Hoc quum appareret, non sine magna multorum consensione esse factum, [1] quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret, [2] magnus multitudini timor est injectus, ne qua repentina vis in civitate existeret, [3] quæ libertatem opprimeret populi. [4] Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, quod & potentior & major, quam privatus, existimabatur. Multos enim liberalitate devinxerat, [5] plures etiam opera forensi [6] suos reddiderat. Quare fiebat, ut

omnium

οἱ πλεῖστοι περιεκόπησαν τὰ πρόσωπα. *Lambin.* Sic alii τῶν ἑρμῶν περικοπὴν vocant. *Dejicerentur.*] Veteres nonnulli, *deicerentur*, ἀρχαϊκῶς, καὶ κατὰ συναίρεσιν, unde *deceretur* in Excerptis. Nam *deicio* dicebant antiqui, pro *dejicio*; ut in aliis compositis. *Keuchen.*

* *Qui ante januam Andocidis erat, Andocidisque Hermes vocatus est.*] Sic hunc locum restitui, historiam & veritatem secutus. Mendose enim habent libri vulgati, partim, *Androcidesque vocatus est*, partim, *Andocidisque.* Æschines Orat. κατὰ Τιμάρχου. Ἔπειτα τὸν ἑρμῆν τὸν Ἀνδοκίδου καλούμενον, οὐκ Ἀνδοκίδου, ἀλλ' Αἰγηΐδος φυλῆς εἶναι ἀνάθημα. *Lambinus.* Vide *Andocidem* in Orat. περὶ μυστηρίων, *Harpocrat.* in Ἀνδοκίδου ἑρμῆς, & *Plutarch.* in Alcib. & Rhet. Vitis. Magius: *Andocidesque vocitatus est.* Ultraject. *Itaque ille postea Mercurius Androclidis vocatus est.* Noster sane Codex & Savaronis, *Androclides* edunt, duplici addita liquida. Verum *Andocidis* retineamus, qui unus est in x. Græciæ Orator. de quo etiam Plutarchus & Photius noster Biblioth. pag. Gr. 795. *Schott.*

1 *Quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret.*] Thucyd. Καὶ ἐπὶ συνωμοσίᾳ ἅμα νεωτέρων πραγμάτων, καὶ δήμου καταλύσεως γεγενῆσθαι.

2 *Magnus multitudini timor est injectus.*] Infra Dione: *Quod factum omnibus maximum timorem injecit.* Plutarch. Πολλοὺς καὶ τῶν περιφρονούντων τὰ τοιαῦτα διετάραξεν. *Lambin.*

3 *Quæ libertatem opprimeret.*] Μὴ τὴν δημοκρατίαν καταλύσῃ. *Idem.*

4 *Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur.*] Aliter Diodor lib. XIII. οὗτος (privatus quidam & inquilinus) αὐτὸν (Alcibiadem) ἐξελέγξας κατεψευσμένος εὑρέθη, τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲν ἴχνος τῆς πράξεως οὐδεὶς εὑρεῖν ἠδυνήθη. Et paullo post odio privato plurium hoc periculum Alcibiadi intentatum innoxio addit, & calumniæ non levem adjecisse speciem factum Argis, quo quidam, qui privato ejus hospitio continebantur, populi imperium dissolvere aggressi, universi à civibus concisi sunt. *Gebhard.*

5 *Plures etiam opera forensi.*] *Opere*, Ms. meus. Non ita recte. *Opella forensis* Horatio ep. 7. lib. I. Valer. lib. III. cap. I. *experimentum, cum efficacis operæ forensis, tum fidei non latentis.* Savaro. Vide Athenæum libro x. Audax istic narratur Alcibiadis factum, quomodo à reis exemerit Hegemonem Thasium, deleto scilicet digito, quem saliva oris imbuerat rei nomine, scriba & prætore vidente. *Longol.*

6 *Suos reddiderat.*] Sic legendum, quomodo habent Codices emendati, non quomodo alii mendosi, *reduxerat.* Licet etiam legere, *redegerat*, idque ex vestigiis antiquæ scripturæ; quomodo interdum loquitur Cæsar. *Lambin.* Loquuntur & ad hunc modum Græci, ἰδίους κατασκευάζεσθαι. Herodian. I. Diodor. *Gebhard.*

1 *Obesse*

omnium oculos, quotiescunque in publicum prodisset, ad se converteret, neque ei par quisquam in civitate poneretur. Itaque non solum in eo spem habebant maximam, sed etiam timorem, quod & [1] obesse plurimum & prodesse poterat. Aspergebatur etiam infamia, [2] quod in domo sua facere mysteria dicebatur, quod nefas erat more Atheniensium, idque non ad religionem, sed ad conjuratio-
4 nem pertinere existimabatur. [3] Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellebatur. Sed instabat tempus ad bellum proficiscendi. Id ille intuens, neque ignorans civium suorum consuetudinem, postulabat, [4] ut si quid de se agi vellent, potius de præsenti quæstio haberetur, quam absens [5] invidiæ crimine accusaretur. Inimici vero ejus quiescen-

1 *Obesse plurimum & prodesse.*] Hinc Timon ille, quem *μισάνθρωπον* Lucianus singulari libello inducit; Alcibiadem adamabat, quod præsagiret magno illum malo fore aliquando Atheniensibus. *Schott.*

2 *Quod in domo sua facere mysteria dicebatur.*] *Καὶ τὰ μυστήρια ἅμα ὡς ποιῆται ἐφ' ὕβρει. Thucyd.* Explicatius ista à Plutarcho referuntur, quare ejus verba adscribam: *Ἐν δὲ τούτῳ δούλους τινὰς καὶ μετοίκους προήγαγεν Ἀνδροκλῆς ὁ δημαγωγὸς, ἄλλων τε ἀγαλμάτων περικοπὰς, καὶ μυστηρίων παρ' οἶνον ἀπομιμήσεις, τοῦ Ἀλκιβιάδου, καὶ τῶν φίλων κατηγοροῦντας. Longol.* Mysteria, id est, Cereris sacra arcana. Justinus lib. v. criminis hujus mentionem faciens, *mysteria Cereris initiorum sacra dicit.* Inde Strabo VIII. *Eleusinæ Cereris templum mysticum* vocat, propter Cereris sacrorum secreta. *Mag.* Duo sacra diversa Cerealia celebrarunt Attici diversis mensibus, sed conjunctis, Ἐλευσίνια ac Θεσμοφόρια. Eleusinia Boëdromione mense agitabantur. Thesmophoria, sequente Pyanepsione. Inde auctores Veteres hæc duo mysteria passim confundunt. *Salmasius.* Τῇ εἰκάδι Βοηδρομιῶνος qui accipiebant mysteria (quod *μυεῖσθαι* dicitur, Tertullian. dicit *instituere*) vocabantur *Μύσται*. Quinquennio autem ineunte, eadem εἰκάδι Βοηδρομιῶνος, dicebantur ἐπόπται καὶ ἔφοροι. Alia sunt *τριετηρικὰ μυστήρια*. Hæc autem *μεγάλα* dicebantur, ut illa *μικρά*. Hæc quinquennalia, illa triennalia. Et hæc semper celebrabantur nocte, quæ sequebantur τὴν εἰκάδα Βοηδρομιῶνος, statim post occasum Solis, plenilunio. *Scal.*

3 *Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellebatur.*] Alii, *hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur.* Quam correctionem ingenio Claudii Puteani debitam produxit Lambinus, probavitque P. Danieli. Neque ipse inficior, *compellare* esse *κατηγορεῖν*, & crimine aliquem appellare. Sed cur veterem scripturam & Latinissimam postferamus? Reposui itaque; *Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellabatur.* Invitus & quasi obtorto collo ab adversariis trahebatur ad dicendam caussam. *Gebhard. Schott.* Nempe Thessalo Cimonis filio, & Androcle. *Longol.*

4 *Ut, si quid de se agi.*] Lege Thucyd. Plutarch. Xenophont. & Isocratem περὶ ζεύγους.

5 *Invidiæ crimine.*] Ultrajectin. *invidia*

[1] quiescendum in præsenti, [2] quia nocere se ei non posse intelligebant, & illud tempus exspectandum decreverunt, [3] quo exisset, ut sic absentem aggrederentur: itaque fecerunt. [4] Nam postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt, absentem, quod sacra violasset, reum fecerunt. Qua de re quum ei nuncius à magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque in magna spe provinciæ bene administrandæ; [5] non parere noluit, & [6] in triremem, quæ ad eum deportandum erat missa,

vidia criminis. Schott. Non dixit *invidioso crimine*, sed *invidiæ crimine*: quasi Alcibiades nullam aliam ob culpam in contentione compellaretur, aut in judicium vocaretur, quam quod invidia laboraret. *Lambin.* Pertinent huc verba Diodori lib. XIII. Τούτων δὲ πραττομένων, &c.

1 *Quiescendum in præsenti.*] *In præsentia* Magius edidit. Venit aliquando in mentem, rescribendum videri, *in præsens rati.* Schott. Ἐθέλοντος δὲ τότε κρίνεσθαι παραχρῆμα, &c. Xenophon lib. I. Ἑλλ.

2 *Quia nocere se ei non posse.*] Interpolatio Lambini. Vetus librorum scriptura: *Quia nocere ei non posse.* Quoniam Gifanii Codex *ei* quoque omittit, malim: *Quia nocere non posse intelligebant.* Gebhard.

3 *Quo exisset, ut sic absentem aggrederentur.*] Editio Parisiensis: *Quo si exisset, ut absentem.* Keuchen.

4 *Nam postquam in Siciliam.*] Justinus lib. V. cap. I. *Dum Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupidius quam felicius gerunt, interim concitor & dux ejus Alcibiades absens Athenis insimulatur, mysteria Cereris initiorum sacra, nullo magis quam silentio solemnia, enuntiavisse.* Quo crimine purgat ipsum Isocrates, in Oratione περὶ ζεύγους.

5 *Non parere noluit.*] Perperam alii *voluit.* Præter Plutarchum & Diodorum stabilit hanc lectionem Polyæn. I. Ἀλκιβιάδης ἀπὸ Σικελίας ἀναχθεὶς ἐπὶ τὴν κρίσιν τῆς περὶ τῶν ἑρμῶν καὶ τῶν μυστηρίων. *Gebhard.*

6 *In triremem.*] Alii legunt heic *trierem*, quod Græcum τριήρης. Polyæn. στρογγύλης νεὼς ἐπιβάς. Alii nave Salaminia reduci jussum esse Alcibiadem tradiderunt. Scholia in Aristophan. Aves; Ἀθηναῖοι γὰρ πέμπουσι τὴν Σαλαμινίαν Ἀλκιβιάδην μεταστελλόμενοι ἐπὶ κρίσει τῇ τῶν μυστηρίων ἐκμιμήσεως. Et superius addiderunt διὰ τὴν περικοπὴν τῶν ἑρμῶν. Quæ fuerit autem *Salaminia navis*, paucis est explicandum. Habebant Athenienses duas in parato naves, quarum quæ *Salaminia* nominabatur, adhibebatur ad adducendos eos, qui in jus erant vocati, extraque urbem rebus præerant: Altera vero Πάραλος dicta, serviebat sacrificiis. Vide Scholiastem eundem in Ὄρνιθας & Ranas. Unde & hæc *sacra navis* appellatur. In Comici Acharnenses: Καὶ ἱερὰ ναῦς τῶν Ἀθηναίων Πάραλος καλεῖται. Inde intelligendus Polyænus in Lysandro: Ὅτι μὴ μία Πάραλος ἔφυγε Ἀθήναζε μόνη τῆς ἥττης ἄγγελος: alibi vocat ναῦς sive τριήρεις δημοσίας ταχυναυτούσας, item ὑπηρετίδας, hoc est, ἐπὶ τὰς τῆς πόλεως χρείας πεμπομένας. Restat, ut quæram, an eadem, vel alia navi restitutos civitati arcessierint? Quandoquidem Justinus XIII. 5. *Ob quod factum, missa ab Atheniensibus obviam nave, ab exilio revocatur* Demosthenes. Ut eandem in

missa, ascendit: ac [1] Thurios in Italiam pervectus, multa secum reputans de immoderata civium suorum licentia crudelitateque erga nobiles: utilissimum ratus impendentem evitare tempestatem, [2] clam se à custodibus subduxit, & inde primum [3] Elidem, deinde [4] Thebas venit. Postquam autem [5] se capitis damnatum, bonis publicatis, audivit, & id quod usu venerat, [6] Eumolpidas sacerdotes à populo coactos, ut se [7] devoverent, ejusque devotionis,

quo

dem in revocando adhibuisse eos credam, multa persuadent, quæ alibi promam. *Gebhard.* Vide Thucydidem v. & Diodor. Siculum lib. XIII. Biblioth.

1 *Thurios.*] Ἄχρι μὲν Θουρίων εἵπετο τοῖς μεθήκουσιν· ἐκεῖθεν δὲ δρασμὸν ποιησάμενος εἰς Πελοπόννησον ἐπεραιώθη. *Græci.* Οἱ Θούριοι, ab oppido Thurio, quod inter Crathin & Sybarin amnes situm erat, olim & ipsum Sybaris dictum. Stephanus: Θούριοι πόλις Ἰταλίας, ἡ πρότερον Σύβαρις. *Thurinos* vocat Justinus. *Salmas.*

2 *Clam se à custodibus subduxit.*] Ἐν δὲ Θουρίοις γενόμενος, καὶ ἀποδρὰς τῆς τριήρους ἔκρυψεν ἑαυτὸν, καὶ διέφυγε τοὺς ζητοῦντας. *Plut.*

3 *Elidem.*] Justinus: *Tacitus in exilium Elidem profectus est.* Thucydides: Ἐπεραιώθη εἰς Πελοπόννησον. Diodorus: ἐκ τῆς Ἰταλίας διαπλεύσας ἐπὶ Πελοπόννησον, ἔφυγεν εἰς Σπάρτην. Elis autem Peloponnesi regio. Vide Ptolemæum & alios.

4 *Thebas.*] Bœotiæ oppidum. Nomen ἀπὸ τῆς Θήβης. Vel à Syrorum תבה *theba.* Vel Hebræorum טוב. Nugantur Grammatici, qui à *Thebe* Asopi filia ducunt Etymologiam. De qua vide *Fungerum, Casaubonum,* & alios.

5 *Se capitis damnatum.*] Thucydid. Θάνατον κατέγνωσαν αὐτοῦ τε, καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ. Diodorus: Δίκην ἐρήμην κατεδίκασαν θανάτου. *Lambinus.* Quod cum nunciatum illi esset; *Dabimus*, inquit, *ipsum, ut vivum, me non mortuum esse, experiantur Athenienses;* & Lacedæmone receptus, Decelicum bellum excitavit in Athenienses. Plutarchus in Alcibiad. Ælianus XIII. 38. *Schott.* Simile quicquam de Hannibale, apud Livium.

6 *Eumolpidas sacerdotes à populo coactos.*] Aldus & Lambinus constanter, *Eumolpidas & Cerycas.* Quæ lectio à Græcis orta, quam in emendando Nepote alteruter produxit ex verbis Plutarchi: ἐψηφίσαντο δὲ τὴν οὐσίαν ἀποδοῦναι αὐτῷ, καὶ τὰς ἀρὰς ἀφοσιώσασθαι πάλιν Εὐμολπίδας καὶ Κήρυκας. Lege *Thucyd.* VIII. *Isocrat.* Panegyr. & *Suidam* in Εὐμολπίδαι. Scripti, *Olympidas*, exhibent: Unde alii Codices, *Olympiadas*, & alii *Olympiade.* Savaro. Quidam *Molpade* legunt, sed manifesto errore. *Longol.* De Cerycis lege, quæ ad Athenæi librum XIV. notavit Magnus Casaubonus.

7 *Devoverent.*] Diras imprecarentur, atque execrarentur. *Schott.* Aqua & igni interdicerent, sive ut vulgo loquuntur, excommunicarent. *Cassaneus, Lambinus.* Glossæ *devotiones* interpretantur ἐπῳδάς. Qui alium devovent, diris eum & imprecationibus defigunt ac devinciunt. Quod & *obsecrare* dicebant: cujus contrarium *resecrare*; quod est solvere obsecratione, ac devotione liberare. *Vota* apud Virgilium, pro devotionibus Magicis. Ἀναθεματίζειν in Sacra Scriptura idem volunt significare, quod Patres *anathematum vinculis innodare & constringere* sæpe dicunt. *Salmas.*

1 *In pi-*

quo testatior esset memoria, exemplum [1] in pila lapidea incisum esse positum in publico: [2] Lacedæmonem demigravit. [3] Ibi (ut ipse prædicare consueverat) non adversus patriam, sed inimicos suos bellum gessit, quod iidem hostes essent civitati. nam quum intelligerent, se plurimum prodesse reipublicæ, ex ea ejecisse, plusque iræ suæ quam utilitati communi paruisse. Itaque hujus consilio Lacedæmonii [4] cum Persarum Rege amicitiam fecerunt: deinde [5] Deceliam in Attica munierunt, præsidioque perpetuo ibi posito, in obsidione Athenas tenuerunt. Ejusdem opera Ioniam à societate averterunt Atheniensium: quo facto multo superiores bello esse cœperunt.
5 Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti, quam timore ab eo alienati. Nam quum accerimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent: pertimuerunt, ne charitate patriæ ductus, aliquando ab ipsis desciseret, & cum suis in gratiam rediret. [6] Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituerunt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit. erat enim ea sagacitate, ut decipi non posset; præsertim quum animum attendisset ad cavendum. Itaque

1 *In pila lapidea.*] Hoc fere solebat fieri in damnatos, & infamia notatos. Itaque στηλίτης, infamia publice notatus; & στηλιτευθῆναι dicebantur, quorum bona erant publicata. *Lambin. Boederus.* Infra, non unam sed plures fuisse pilas demonstrat, in quibus execratio esset incisa. *Mag.* Nec solum damnationes capitales & proscriptiones, sed etiam mulctæ à Græcis irrogatæ pilis incidebantur. Diodor. XVI. Ὁ δὲ Φιλόμηλος ἐπαρθεὶς τῇ νίκῃ de Locris parta τὰς τῶν Ἀμφικτυόνων ἐκ]ς τῶν στηλῶν ἐξέκοψε, καὶ τὰ περὶ τῶν καταδικῶν γράμματα. *Gebhard.*

2 *Lacedæmonem demigravit.*] *Plutarchus* in Alcib. *Diodor.* XIII. *Polyæn.* I. Strat. *Oros.* II. 14. *Justin.* V.

3 *Ibi ut ipse prædicare consueverat.*] Exstat popularis concio hac de re apud Thucydidem. *Longol.*

3 *Cum Persarum Rege.*] Edit. Paris. *Persæ.* Aliæ, *Persia.*

5 *Deceliam in Attica munierunt.*] Nam eo pacto Atheniensibus reditus cum è regione, tum ex argentifodinis intercipiebant. *Gebhard.* Lege præter alios Isocratem in Orat. de Pace, & Scholiastem Aristophanis in Ranas. Plutarchus tradit, Alcibiadem statim, ut Lacedæmona venit, tria effecisse: Primum, ut Spartani Syracusanis auxiliarentur. Alterum, ut bellum inde in Athenienses transferrent. Tertium, quod omnium gloriosissimum, ut Deceliam munirent, perpetuoque præsidio illic posito, obsidione Athenas tenerent.

6 *Itaque tempus ejus interficiendi.*] Ἴσχυσαν ἄν, καὶ διεπράξαντο τοὺς οἴκοθεν ἄρχοντας ἐπιστεῖλαι πρὸς Ἰωνίαν ὅπως ἀποκτείνωσιν αὐτόν. *Plut.*

1 *Tissa-*

que ad [1] Tiſſaphernem præfectum regis Darii ſe contulit. [2] Cujus quum in intimam amicitiam perveniſſet, & Athenienſium male geſtis in Sicilia rebus [3] opes ſeneſcere, contra Lacedæmoniorum creſcere videret: initio [4] cum Piſandro prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuncios colloquitur, & de reditu ſuo facit mentionem. Erat enim eodem quo Alcibiades ſenſu, populi potentiæ non amicus, & optimatum fautor. [5] Ab hoc deſtitutus, primum [6] per Thraſybulum [7] Lyci filium, ab exercitu recipitur, prætorque fit apud Samum. Poſt [8] ſuffragante Theramene, [9] plebiſcito reſtituitur, [10] parique abſens imperio præficitur ſimul cum Thraſybulo & Theramene. Horum imperio [11] tanta commutatio rerum facta eſt, ut Lacedæmonii, qui paulo ante victores viguerant, perterriti [12] pacem peterent. Victi enim erant quinque præliis

1 *Tiſſaphernem, Præfectum regis Darii.*] Τισσαφέρνη τοῦ βασιλέως στρατηγῷ δοὺς ἑαυτόν. *Idem.*

2 *Cujus quum in intimam amicitiam perveniſſet.*] Εὐθὺς ἦν παρ' αὐτῷ πρῶτος καὶ μέγιστος. *Idem.*

3 *Opes ſeneſcere.*] Minui ac decreſcere. *Lambin.* debilitari. *Gebhard* Diodorus dixit: τὰ τῶν Ἀθηναίων πράγματα πεσόντα. Vide Thucydid. VII. & VIII.

4 *Cum Piſandro prætore.*] Πείσανδρος Diodoro XIV. eſt πελάρχος, ut alii notarunt, mendoſe. *Bongarſ.*

5 *Ab hoc deſtitutus.*] Immo à Piſandro adjutum, auctor eſt Thucydides. Placet itaque germana Codicis noſtri lectio: *Adhoc deſtitutus*; pro præterea ab amicis deſertus. *Adhoc* enim pro *adhuc* uſurpaſſe veteres, ad Aurel. Victorem notabamus, & ad Lucret. Giſanius. *Schott.*

6 *Per Thraſybulum Lyci filium.*] *Lycei* diſerte membranæ omnes. Qui Diodoro ac Thucydidi Στειριεὺς eſt. *Idem.* Homo juxta Plutarchum μεγαλοφωνότατος.

7 *Lyci filium.*] Excerpta *Lycei.* ἀρχαϊκῶς. Et ſic in optimis Mss. Nam *Lycei* pro *Lyci* dictum διαλύσει veteribus frequenti; ut *captivei, amicei*, & ſimilia. *Keuchen.*

8 *Suffragante Theramene.*] Agnonis filio. *Thucyd.* Καὶ γὰρ ὁ τῆς πολιτείας ἀφηγούμενος Θηραμένης, ἀνὴρ, εἰ καί τις ἄλλος, δόξας εἶναι συνετὸς, τῷ δήμῳ συνεβούλευσε κατάγειν τὸν Ἀλκιβιάδην Diodor. lib. XIII.

9 *Plebiſcito.*] Ita noſter Codex, & poſt Longolium Lambinus. Giſanii tamen ſchedæ, & Ultrajectina Editio, *populiſcito*, quod rarius eſt. Ut & infra in Epaminonda: *populiſcito non paruit.* Schotius.

10 *Parique abſens imperio præficitur.*] Membranæ noſtræ integre, *parique abiens imperio reficitur.* Idem.

11 *Tanta commutatio rerum facta eſt.*] De qua vide Iſocratem περὶ ζεύγους, & Diodorum lib XIV.

12 *Pacem peterent.*] Poſt pugnam ſcilicet navalem ad Cyzicum pugnatam, in qua Mindarus Lacedæmoniorum imperator pugnans ab Alcibiade interficitur;

prœliis terrestribus, tribus navalibus: [1] in quibus ducentas naves triremes amiserant, quæ captæ in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Ioniam, Hellespontum, multas præterea urbes Græcas, quæ [2] in ora sitæ sunt Asiæ, [3] quarum expugnaverant complures: [4] in his Byzantium. Neque minus multas consilio ad amicitiam adjunxerant, quod in captos [5] clementia fuerant usi. [6] ita præda onusti, locupletato exercitu, maximis rebus gestis Athenas venerunt. [7] His quum ob- 6
viam [8] universa civitas in Pyræeum descendisset, tanta fuit omnium

tur; ut tradunt Xenophon lib. I. de rebus Græciæ, Diodorus lib XIII. Plutarchus in Alcibiad. Polyæn. I. Strat. *Lambin.*

1 *In quibus ducentas naves.*] Ἦγον γὰρ τῶν ἡλωκυιῶν νεῶν οὐκ ἐλάττους διακοσίων. *Diodor.*

2 *In ora sitæ sunt Asiæ.*] Sphalma in Cod. P. Dan. ubi *hora* pro *ora*.

3 *Quarum expugnaverant complures.*] Idem Codex, *quarum expugnarant quamplures*: Lege *quas*. P. Daniel.

4 *In his Byzantium*] Diodorus Siculus eodem libro tradit, proditione à quibusdam Byzantiis facta, Byzantium ab Alcibiade noctu scalis ad murum admotis, esse captum. Plutarchus cum Diodoro congruens, unum ex proditoribus Anaxilaum Byzantium nominat. Xenophon ἑλλ. α. hos proditores enumerat, Cydonem, Aristonem, Anaxicratem, Lycurgum, Anaxilaum: qui postremus Lacedæmone postea proditionis accusatus, dixit; se, qui Byzantius, non Lacedæmonius esset, non urbem prodidisse, sed uxorem & liberos fame pereuntes servasse, quod omne frumentum Clearchus Lacedæmonius suis militibus daret, & ita absolutus est. *Lambin.*

5 *Clementia.*] Nam & Byzantiis urbem reddiderunt in societatem receptis, & in Lacedæmonios, qui ad aras confugerant, non sævierunt, sed Athenas miserunt; ut de illis suo arbitrio populus statueret. *Idem* Vide Diodorum XIII. Suadet idem M. Tullius lib. I. Officior.

6 *Ita præda onusti.*] Alii Codices habent, *inde*. Mag. Diodorus Siculus: *Adducebant* (versio est Lambiniana) *naves non pauciores ducentis, virorum captivorum & manubiarum magnam vim & copiam. Habebant autem naves suas armis & coronis aureis, & hostium spoliis ac manubiis, & aliis rebus omnibus diligenter exornatas.*

7 *His quum obviam universa civitas.*] Hunc gloriosissimum ejus in patriam reditum describit Xenophon I. de reb. Gr. Justinus V. Nam *ad hunc redeuntis exercitus triumphum, effusa omnis multitudo obviam procedit: & universos quidem milites, præcipue tamen Alcibiadem mirantur: in hunc oculos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit; hunc quasi de cœlo missum, & ut ipsam victoriam contuentur: laudant quæ pro patria, nec minus admirantur, quæ exul contra gesserit; excusantes ipsi, iratum provocatumque fecisse.* Longol. Mag.

8 *Universa civitas.*] Venuste dictum: Quomodo in eadem narratione Justinus. Et sic Græci πόλιν adhibent. Theod. Prodromus:

------ ἡ γε μὲν πόλις,
Ἐπεὶ τὸ ξυμβὰν καὶ πλέμμυρον μάθοι,
Ἐξῄεσαν ξύγκλυδες ἐκ τῶν δωμάτων.

reges Lacedæmoniorum tollere. sed sentiebat id se [1] sine ope deorum facere non posse, [2] quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre consueverant. [3] Primum itaque Delphos corrumpere est conatus. Quum id non potuisset, [4] Dodonam adortus est. Hinc quoque repulsus, dixit se vota suscepisse, [5] quæ Jovi Hammoni solveret,* existimans se A-

1 *Sine ope Deorum.*] Xenophontis præceptum, *πειρᾶσθαι σὺν θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου.* *Keuchen.* Plutarchus ait, hoc esse machinam, seu Deum ex machina adhibere, ut fit in tragœdiis. Solent autem ad hæc commenta confugere magni viri, cum vis aut ratio humana non satis valet ad id, quod concupiscunt, efficiendum. Diodorus: *ἐνόμιζε γὰρ, εἰ χρησμὸν λάβοι σύμμαχον ταῖς ἰδίαις ἐπιβολαῖς, ῥᾳδίως ἥξειν ἐπὶ τέλος τὴν προαίρεσιν.* *Lambin.*

2 *Quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre consueverant.*] Θεωρῶν τοὺς Λακεδαιμονίους μάλιστα τοῖς μαντείοις προσέχοντας. *Diodor.* Proprium autem heic est verbum *referre.* Cicero I. de Divinat. *Sed & rebus obscuris & incertis, ad Apollinem censeo referendum.* Græci usurpant *προσανατίθεσθαι* & *προσαναφέρειν.* *Gebhard.*

3 *Primum itaque Delphos.*] *Delphi,* noster & Gifanii Codex. *Schott.* Habet hoc Plutarchus in vita Lysandri. *Longol.* Diodor. Ἐπεχείρησε τὴν ἐν Δελφοῖς προφῆτιν διαφθεῖραι χρήμασιν.

4 *Dodonam adortus est.*] Urbem Chaoniæ in Epiro, Jovi sacram, unde *πολύγλωσσος* apud Poëtas. Auctor Epigrammatis ad custodem Hortorum:

Dodona est tibi Jupiter sacrata.

Nomen à Dodona, quæ una Nympharum Oceani. *Poëtæ.* Vel Jovis & Europæ filia. *Eustathius.* A Dodone fluvio. *Stephanus.* Alii alia. Ab hac urbe quernum illud nemus Jovi sacrum *Dodonæum* est dictum, ubi templum & oraculum vetustissimum. Hujus sacerdotes *σελλοὶ*, *χαμαιεῦναι*, *χαμαιδυνάδες* & *χαμαιδύναι* appellabantur. Vide Sophoclem in Trachin. & Herodotum, qui multa fabulosa de hoc oraculo commenti sunt. *Keuchen.*

5 *Quæ Jovi Hammoni solveret.*] Editio Longoliana leniter *Ammoni* legit, quod frequens aliis, qui nomen ab Ἄμμος deducunt. Ut sic autem potius scribendum credam, quam *Ammoni*, facit inter alia & Festi Epitoma, quæ serie literarum concerpta, aspirationem inesse voci aperte testatum facit. *Hammon* Jupiter, non *Ammon.* Quod pluribus rationibus demonstrat ad Curtium suum doctissimus Freinshemius. Accedit & illud, quod Ægyptium nomen esse, & in Hebraica lingua isti affini Sol non solum dicatur שמש, sed etiam *Hamma.* Atqui Jupiter idem cum Sole, teste Arnobio lib. III. & Platone in Phædro, ubi est *μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ*, quomodo etiam Macrobius interpretatur. Nec minor varietas est circa etymologiam quam scripturam. Alii enim ab ejusdem nominis pastore deduxere, inter quos Pausanias in Messeniacis. Adi Eustathium ad Dionysium, vers. 212. Sunt qui à Chamo vocem inflectunt; inter quos Bochartus, & alii. Herodotus ab Ἀμοῦν, quem Græci Δία. Sed præstat ἐπέχειν, quam temere aliquid affirmare. Vetus Auctor, qui vitam Alexandri fabulose composuit, hunc Jovem *παλαιὸν θεὸν* & *κριοκέρατον* vocat, qui multis *κερατοφόρος*. Unde Alexandrum Arabes ذو القرنين Bicornem nominarunt, ut Jovis Hammonis filius agnosceretur. Quod vel in nummis videre est, quorum copiam ad Plinianas Exerci-

se Afros facilius corrupturum. Hac spe quum profectus esset [1] in Africam, [2] multum eum antistites Jovis fefellerunt. [3] nam non solum corrumpi non potuerunt, sed etiam legatos Lacedæmona miserunt qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrumpere conatus esset. Accusatus hoc crimine, [4] judicumque absolutus sententiis, Orchomeniis missus subsidio, [5] occisus est à Thebanis apud Haliartum. Quam vere de eo foret judicatum, oratio indicio fuit, [6] quæ post mortem in domo ejus reperta est, in qua suadet Lacedæmoniis ut regia potestate dissoluta, [7] ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum: sed ita scripta, ut deorum videretur congruere sententiæ, quam ille se habiturum, pecunia fidens, non dubitabat. Hanc ei scripsisse [8] Cleon Halicarnasseus dicitur. Atque hoc loco 4
non

Exercitationes produxit magnus Salmasius. *Keuchen.*

* *Existimans, se Afros facilius corrupturum.*] Nimirum, quia gens illa subdola, vel ad technas fraudesque vel etiam natura proclivis esset. Julius autem Firmicus ratione astrorum subdolos esse Afros censuit. Cum Afri passim ob fraudem male audirent, putat Nonius, *vafrum* ab *Afris*, quasi *valde Afrum* dici. Livius quoque fraudis notam genti huic inurit, inquiens de Hannibale, *fraus plusquam Punica.* Magius.

1 *In Africam.*] Nomen ab *Afro* descendit, ex Hercule genito, uno ex posteris Abrahæ. Græci ex α privativa, & φρίκης. Isidorus *Africam* dictam vult quasi *apricam*, quod sit aperta cœlo & Soli. Leo Africanus Arabica lingua *Iffric* vocari scribit, à verbo فرك seu *faraca*, id est, divido: Eo quod Europa mari mediterraneo, ab Asia flumine Nilo sit separata. Vel ab *Ifrico* Arabiæ Fœlicis rege, qui hanc regionem omnium primus incoluerit. Lege passim *Geographos.*

2 *Multum eum antistites.*] Alii Codices, *multi.*

3. *Nam non solum corrumpi.*] Sic Diodorus: Οὐ μόνον ἀπέτυχε τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλὰ καὶ συνεξέπεμψαν οἱ τῶν μαντείων προεστῶτες πρέσβεις τοὺς κατηγορήσοντας τοῦ Λυσάνδρου περὶ τῆς τῶν χρηστηρίων διαφθορᾶς. *Lambin.*

4 *Judicumque absolutus sententiis.*] Κρίσεως αὐτῷ περιτεθείσης ἀπελογήσατο πιθανῶς ὑπὲρ αὐτοῦ. *Idem.*

5 *Occisus est à Thebanis apud Haliartum.*] Plutarchus à Thebanis & Haliartiis, qui structa acie, fecerant irruptionem, Lysandrum muris propinquantem occisum dicit. De Lysandri morte Xenophon quoque lib. III. ἑλληνικῶν. *Mag. Lamb. Longol.*

6 *Quæ post mortem in domo ejus reperta est.*] Sic Diodorus. Plutarchus: Εὑρέθη βιβλίον, ἐν ᾧ γεγραμμένος ἦν ὁ περὶ πολιτείας λόγος. Ex quibus Plutarchi verbis videtur legendum apud Diodorum πολιτικῶς, pro πολυτελῶς. *Lambin.*

7 *Ex omnibus dux deligatur.*] *Eligatur*: Schedæ nostræ. *Schott.* Πείθων ἐξ ἁπάντων τῶν πολιτῶν αἱρετοὺς γίνεσθαι βασιλεῖς. *Diod. Plut.*

2 *Cleon Halicarnasseus.*] Alicarnas. Cod. P. Dan. Edit. Venet. *Alicarnias.* Savaro.

non est prætereundum factum Pharnabazi satrapis regii. Nam quum Lysander præfectus classis, in bello multa crudeliter avareque fecisset, deque his rebus suspicaretur ad cives suos esse [1] perlatum: petiit à Pharnabazo, ut ad ephoros sibi testimonium daret, quanta sanctitate bellum gessisset, sociosque tractasset, deque ea re accurate scriberet. magnam enim ejus autoritatem in ea re futuram. [2] Huic ille liberaliter pollicetur: [3] librum gravem multis verbis conscripsit, in quo summis eum fert laudibus. Quem cum legisset, probassetque, [4] dum obsignatur, [5] alterum pari magnitudine, ut discerni non posset, signatum subjecit, in quo accuratissime ejus avaritiam perfidiamque accusarat. Hinc Lysander domum quum redisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum, quæ voluerat, dixerat: testimonii loco librum à Pharnabazo datum tradidit. Hunc, summoto Lysandro, quum ephori [6] cognossent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

Savaro. Vulgata ex Græco profluxit. Sic Plutarchus: καὶ λόγον ἐξημελέτα πρὸς ὑπόθεσιν γεγραμμένον ὑπὸ Κλέωνος Ἀλικαρνασσέως. *Lambin.* Usurpatus ille mos in Græcia, ut Oratores & Sophistæ aliis orationes scriptitarent. Unde λογόγραφοι, quæ vox cum re postea in contemptum adducta. Vide Cresoll. theatr. Rhet. III. 2. *Boecler.*

1 *Perlatum: petiit à Pharnabazo.*] Editio Longoliana: *perlatum à Pharnabazo.* Plutarchus aperte: καὶ συνελθὼν ἐδεῖτο γράψαι περὶ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἑτέραν ἐπιστολὴν, ὡς οὐδὲν ἠδικημένος, οὐδ' ἐγκαλοῦντα. De quo in Alcibiade. Commemorat eum Thucyd. VIII. & sæpe Xenoph. III. & IV. ἑλλ. Isocrates Paneg. Plutarchus in Lysand. Erat hic Cretensis, Pharnabazi filius, olim Darii, & postea Artaxerxis Satrapes, qui Alcibidiadem interfecit; ut scribit Diodor. lib. XIV. *Lambin.*

2 *Huic ille liberaliter pollicetur.*] Se omnia facturum. *Plut.* ὑπισχόμενος ἅπαντα ποιῆσαι.

3 *Librum gravem.*] *Grandem*, Gifanii Codex & Ultrajectinus. Ἐπιστολὴν vocat, bene longam haud dubie, voluminis instar, Plutarchus. *Schottus.*

4 *Dum obsignatur.*] Alii Codices habent, *dum signatur.* Nonnulli *designatur*, mendose. Plutarchus: ἐν δὲ τῷ σφραγῖδας ἐπιβάλλειν. *Lambin.*

5 *Alterum pari magnitudine, ut discerni non posset.*] Longolius addit: *tanta similitudine.* Quod subditum suspicor. *Lambin.* Exprimit Plutarchus: ἐναλλάξας τὰ βιβλία μηδὲν διαφέροντα τῇ ὄψει. Vide Polyænum VII. Stratagematum.

6 *Cognossent.*] Editio Parisiensis, *cognoscerent.*

ALCIBIADES.

VII.

ALCIBIADES [1]Cliniæ filius Atheniensis. In hoc natura quid efficere possit, videtur experta. Constat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius [2] vel in vitiis vel in virtutibus. [3]Natus in amplissima civitate, [4]summo genere, omnium ætatis suæ multo [5] formosissimus: ad omnes res aptus, consiliique plenus. Namque [6]imperator fuit summus mari & terra: [7] disertus, ut in primis dicendo valeret: [8] & tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere. [9] Dives; quum tempus posceret, labo- I

1 *Cliniæ filius.*] Genus Alcibiadis copiose exponit Isocrates in Oratione περὶ ζεύγους, quæ habetur ab Alcibiadis filio; & Plutarchus in Alcibiade. *Lambin.*

2 *Vel in vitiis, vel in virtutibus.*] In extremo vitæ eadem hic Nepos & Plutarchus. Vide & in Chiliaste proverbium *Sileni Alcibiadis*. Et ipse Dioscuris se similem jactabat, qui alternis immortales fierent: quod utramque fortunam experiretur, nunc prosperam nunc adversam: nunc civium suorum gratiam haberet, post odio laboraret. Auctor Ælianus libro XIII. cap. 34. *Schott.*

3 *Natus in amplissima civitate.*] Sic Mss. & Vulgati, præter Ald. & Lamb. qui *nam* legunt. Infra in fine Alcibiadis: *Cum Athenis splendidissima civitate natus esset.* Savaro.

4 *Summo genere.*] Ἐν δ' εὐγενείᾳ καὶ πλούτῳ πρῶτος Ἀθηναίων. *Diodorus* XIII.

5 *Formosissimus.*] Ἦν δὲ τὴν ὄψιν ὑπερβολῇ διαπρεπής. *Idem.* Unde vultus Alcibiadis paradigma proverbiale est formæ speciosissimæ. Aristænetus: Τοιούτους ἔδει πλάττεσθαι τοὺς ἑρμᾶς μᾶλλον ἢ κατὰ Ἀλκιβιάδου μορφήν. Alcibiadis speciositas etiam Petronio celebrata. *Barthius. Formosissimus.*] Proverbio Græci dicebant Ἀλκιβιάδου μορφή, de forma speciosissima. Meminerunt plurimi veterum. Et hinc est Ἀλκιβιάδειος, ὀνοχειλὲς herba, qua ad formæ venustatem uti solebat Alcibiades, ut à medicorum filiis creditum. *Keuchen.*

6 *Imperator fuit summus.*] Κατὰ τὴν στρατηγίαν ἄριστος. *Diodor.*

7 *Disertus.*] Ἦν γὰρ λόγῳ δυνατώτατος. *Idem.*

8 *Et tanta erat commendatio oris.*] Codex Danielis, *Quod tanta*, &c. Venustatem, muliebrem ducimus, dignitatem sive commendationem oris, virilem. Id Euripidi apud Stobæum est εἶδος ἄξιον τυραννίδος, forma Principe digna, quam *decorem oris* vocat in Tito Tacit. III. Hist. I. *Keuchen.*

9 *Dives; quum tempus posceret.*] Emendatio Lambiniana: *Idem cum tempus posceret.* Alii libri, *Deinde cum tempus.* Iterum alii, *Dives cum tempus posceret.* Distinguendum: *Dives; cum tempus posceret.* Gebhard. Schott. Hanc

laboriosus, patiens, liberalis, splendidus [1] non minus in vita quam victu: [2] affabilis, blandus, [3] temporibus callidissime inserviens. Idem simul ac se remiserat, nec causa suberat, quare animi laborem perferret, luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiebatur: ut omnes admirarentur, in uno homine [4] tantam inesse dissimilitudi-
2 nem, tamque diversam naturam. [5] Educatus est in domo Periclis, [6] (privignus enim ejus fuisse dicitur) [7] eruditus à Socrate. [8] Socerum habuit Hipponicum, [9] omnium Græcæ

morum & ingenii inæqualitatem ex Satyro refert Athenæus lib. XII.

1 *Non minus in vita quam victu.*] Præclare hæc mihi ut spuria & aliunde inculcata ab Ultrajectino Editore omissa videntur. Diodorus: τὴν ψυχὴν λαμπρὸς καὶ μεγαλεπίβολος. *Gebhard. Schott.*

2 *Affabilis.*] Quæ virtus maxima in Principe, ut ait Plinius in Panegyrico. Hinc inter epitheta boni Principis à Polluce ImperatoriCommodo præscripta, εὐπροσήγορος, εὐέντευκτος, μειλίχιος, προσηνής. *Keuchen.*

3 *Temporibus callidissime inserviens*] Unde illum Chamæleonti comparat Plutarchus, quem in hoc etiam vincebat, quod Chamæleon se colore candido simulare non potest.

4 *Tantam inesse dissimilitudinem.*] Membranæ, *tantam esse.* Utrumque verbum expungit Magius, neque necessarium. *Schott.* De eo Valerius: *Cujus nescio, inquit, utrum bona, an vitia patriæ perniciosiora fuerunt: illis enim cives suos decepit, his afflixit.* Gebhard..

5 *Educatus est in domo Periclis.*] Ms. *Pericli*, ut supra *Neocli* pro *Neoclis*, & *Procli* pro *Proclis* in Agesilao. *Gebh.*

6 *Privignus enim ejus.*] Suus, *Longol.* Immo sororis filius, sive ἀδελφιδοῦς, ut tradit Diodorus Siculus libro XII. Ἀλκιβιάδης ὁ ἀδελφιδοῦς, ὀρφανὸς ὢν, τρεφόμενος παρ' αὐτῷ, παῖς ὢν καθ' ἡλικίαν. Sic Suidas, & Gellius, lib. XV. cap. 17. *Cum apud avunculum Periclem puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur.* Lambin. Plutarchus in Alcibiadis vita, ei Periclem curatorem fuisse dicit. Sic & Isocrates in Jugo. Quæ sane probabilis causa fuisse videtur, ut apud eum Alcibiades educaretur. Quo fit, ut Probi contextum mendo non vacare suspicer. Pericles autem si non Alcibiadis, ejus tamen uxoris vitricus fuisse videtur: quandoquidem Hipponici filiam (ut Probus & Plutarchus testantur) quam Hyparetam nominat Plutarchus, Alcibiades uxorem habuit. Hujus vero Hipponici conjugem in uxorem postea duxit Pericles, ut idem in Pericle testatur. Scimus tamen, ex hac Hyparetam Pericli editam à Plutarcho non dici, Calliam vero maxime, quem idem Plutarchus à nonnullis, Alcibiadis socerum dictum fuisse retulit. *Magius.*

7 *Eruditus à Socrate.*] Licet hoc ex Platone & Xenophonte cognoscere, quanquam Socrates in Apologia à Platone scripta, negat se cujusquam magistrum fuisse. Sed hoc facile solvi potest. *Lambin.*

8 *Socerum habuit Hipponicum.*] Isocrates περὶ τοῦ ζεύγους, in qua Orat. loquitur Alcibiadis filius: μετὰ δὲ ταῦτα τὴν μητέρα τὴν ἐμὴν ἔγημεν· ἡγοῦμαι γὰρ καὶ ταύτην ἀριστεῖον αὐτὸν λαβεῖν. ὁ γὰρ πατὴρ αὐτῆς Ἱππόνικος, πλούτῳ μὲν ἦν πρῶτος τῶν Ἑλλήνων, γένει δὲ οὐδενὸς ὕστερος τῶν πολιτῶν. *Idem.*

8 *Omnium Græcæ linguæ eloquentia ditissimum.*] Lambinus: *Omnium Græcorum*

Græcæ linguæ eloquentia ditiſſimum, ut ſi ipſe fingere vellet, [1] neque plura bona reminiſci, neque majora poſſet conſequi, quam vel fortuna vel natura tribuerat. Ineunte adoleſcentia, amatus eſt à multis [2] more Græcorum, in eis à Socrate, de quo mentionem facit [3] Plato in Sympoſio. namque eum induxit commemorantem [4] ſe pernoctaſſe cum Socrate, neque aliter ab eo ſurrexiſſe, ac filius à parente debuerit. Poſteaquam robuſtior eſt factus, non minus multos amavit. In quorum amore, quoad licitum eſt, odioſa multa delicate jocoſeque fecit; quæ referremus, niſi majora potioraque haberemus. [5] Bello Peloponneſiaco, 3
hujus

corum divitiſſimum. Cui tamen nullum è doctoribus auſcultaſſe adhuc video. Vulgati libri præferebant, *Græcæ linguæ eloquentia diſertiſſimum.* Verum Excerpta P Danielis, & membranæ Schotti, *Omnium Græcæ linguæ eloquentia diſertiſſimum.* Quæ lectio cum ſit ſtabilita veteribus libris, cur conjecturis nihili lectoribus imponatur? Intelligit vero Hipponicum eloquentia iſtas luculentas opes acquiſiviſſe. *Gebhard.*

1 *Neque plura bona reminiſci.*] Illa comprehendit Valer. Maximus lib. vi. cap. 9

2 *More Græcorum.*] *Amore*, Giſanii Codex, qui *amor amicitiæ* M. Tullio in iv. Tuſcul. dictus, ut explicat Anton. Muret. Var. Lect. lib. xv cap. 4. *Schott.* Erant etiam Græci παιδεραςαὶ Quare & Socrates & Alcibiades non bene ob id audiverunt. Notum eſt, quid de hoc amore ſenſerit Bion Boryſthenes in Laërtio. *Long.* De quo vide Xenophont. λακεδ. πολ Plutarchum, Theodoretum, Lucianum, Petronium. & alios. *More Græcorum.*] Scriptum fuerat in Danielis & Giſanii membranis *amore.* Ut ſit, *amatus eſt à multis amore Græcorum;* κατ' Ἀττικὸν σχῆμα, ut loquitur Suidas. Sunt enim Græcorum palilogiæ, ὕβριν ὑβρίζειν, μανίαν μαίνεσθαι, χαρὰν χαίρειν, aliæque id genus, non transmarinæ ſolum, ſed & Romana civitate à veteribus donatæ. Sic *mori morte*, *cadere caſu*, & alia apud auctores. *Keuchen.*

3 *Plato in Sympoſio.*] Cujus verba longiora ſunt, quam ut heic adjungam. Laërtius in Vita Socratis accuſatum fuiſſe dicit, quod contra jus & fas homines corrumperet. Niſi forte hoc alio ſpectat: nam & citra impudicitiæ notam aliis etiam modis corrumpi poſſunt adoleſcentes, quod Ariſtoph. in Nebulis arguit; juvenum corruptiones à Socrate patratas, non ad impudicitiam, ſed improbitatem & reliqua facinora referens. *Magius.*

4 *Se pernoctaſſe cum Socrate.*] Reſpicere videtur ad παιδεραςίαν, quam Plato vocat lib. i. de Leg. τὸ παρὰ φύσιν τόλμημα, D. Clemens lib. vi. Conſt. Apoſt. cap. 27. παρὰ φύσιν βδελυκτὴν μίξιν, alibi, παρὰ φύσιν κακὸν, *adulterium contra naturam.* Lactantius lib. i. de Falſ. relig. 3. De qua inſigniter Tatianus contra Græcos: παιδεραςία μὲν ὑπὸ βαρβάρων διώκεται, προνομίας παίδων ἀγέλας, ὥσπερ ἵππων φορβάδων, συναγείρειν αὐτῶν πειρωμένων. Juvenal. Sat. vi.

Nonne putas melius, quod tecum puſio dormit, &c.

Keuchen.

5 *Bello Peloponneſiaco.*] *Peloponneſio*, Cod. P. Dan. Hujus initium vidit Pythodori magiſtratus. Thucydides, ubi

hujus consilio atque autoritate Athenienses bellum [1] Syracusanis indixerunt: ad quod gerendum ipse dux delectus est. Duo præterea [2] collegæ dati, [3] Nicias & Lamachus. Id quum appararetur, priusquam classis exiret, accidit, ut una nocte [4] omnes Hermæ qui in oppido erant Athenis, [5] dejicerentur præter unum, [*] qui ante januam Andocidis

de eo agit, lib. XI. Καὶ Πυθοδώρου ἐπὶ δύο μῆνας ἄρχοντος Ἀθηναίοις. Consentit Dionysius Halicarnass. in Isocrate, ubi dicit, *natum eum oratorem anno V. ante bellum istud Peloponnesiacum.* Eusebius quoque in hoc ipso anno: Ὁ Πελοποννησιακὸς συνέστη πόλεμος. Alii sequente anno, & archonte Euthydemo incepisse tradunt. In his Anonymus & Diodor. lib. XII. Et hic Romæ Conditæ fuit CCCXXIII. de quo Aul. Gell. lib. XVII. 21. *Meursius.*

1 *Syracusanis.*] Describitur hoc bellum à Thucydide lib. VI. & Justino, v. *Longol. Mag.* Contigit anno XIX. Peloponnesiaci, qui tertius Siculi.

2 *Duo præterea collegæ dati.*] *Collegas* vocabant legitimæ cujusdam militiæ socios. Epaminonda: *Haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas.* Et hinc *collegium* τάξις στρατιωτικὴ, ut explicat vetus Glossarium. *Keuch.*

3 *Nicias & Lamachus.*] Cod. P. Danielis, *Mitia & Lamachus.* Sed emendandum, *Nicias & Lamachus.* Nam aperte in Justino: *Creantur duces Nicias, & Alcibiades & Lamachus.* Qui pari potestate præditi erant cum Alcibiade. Habuit autem hic imperium aliquando solus, non tamen perpetuum, sed ut voluntate populi delatum, ita ab ejusdem etiam arbitrio suspensum. De qua re Thebanorum legem commemorat in Epaminonda Nepos: *Lex erat Thebis quæ morte mulctabat, si quis imperium diutius retinuisset, quam lege præfinitum foret.* Cæterum à Romanis etiam observatum, ut summo Duci (Pollux στόλαρχον vocat, frequentius alii στρατηγὸν) in prælium ituro bini collegæ ejusdem potestatis adjungerentur. *Keuchen.*

4 *Omnes Hermæ.*] Ἤδη δὲ τοῦ στόλου παρεσκευασμένου, τοὺς ἑρμᾶς τοὺς κατὰ πόλιν παμπληθεῖς ὄντας συνέβη ἐν μιᾷ νυκτὶ περικοπῆναι. *Diodor.* Sic Thucydides, Plutarchus, Andocides in Orat. περὶ τῶν μυστηρίων. Erant autem Mercurii statuæ lapideæ, quadratæ, & ad cubi figuram conformatæ, nimirum sine manibus; quod omnem rem (ut scribit Festus) sine manibus sermo conficiat: quibus corporis partibus qui carent, κυλλοὶ vocantur, ex quo Mercurius Cyllenius dictus est. Vide Thucydidis Scholiastem, Suidam, & Macrobium I. Saturn. Plutarch. in Sermone, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον, scribit, Mercuriis affecta fuisse membra virilia intenta ac porrecta, manus autem & pedes detractos; ut significarent veteres, se senes non desiderare, qui corporis muneribus fungantur. *Lamb.* Quod & Romæ in ædibus Cardinalis de Cæsiis vidi, & patet ex dicto Philosophi, qui in gulosum & libidinosum adolescentem tempestive lusit, quod similis esset τοῖς ἑρμαῖς, qui nihil nisi caput & penem haberet. *Scaliger.* Romani in triviis Hermas illos habebant erectos; Athenienses præ foribus suarum ædium. *Ælian.* II. Var. 41. Idque porrecto cum veretro. Τοῦ δὲ ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες. *Herodot.* Quos summa cum religione observabant. *Schol.* Juven. Plutarchus vocat ἑρμᾶς λιθίνους, quia materia, ex qua fiebant, vel marmor erat vel lignum aut lapis. *Keuchen.*

5 *Dejicerentur.*] Immo circumciderentur, aut mutilarentur. Sic enim Thucydides: Καὶ ἐν ἑσπέρᾳ μιᾷ νυκτὶ οἱ πλεῖ-

dis erat, Andocidisque Hermes vocatus est. Hoc quum appareret, non sine magna multorum consensione esse factum, [1] quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret, [2] magnus multitudini timor est injectus, ne qua repentina vis in civitate existeret, [3] quæ libertatem opprimeret populi. [4] Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, quod & potentior & major, quam privatus, existimabatur. Multos enim liberalitate devinxerat, [5] plures etiam opera forensi [6] suos reddiderat. Quare fiebat, ut

omnium

οἱ πλεῖστοι περιεκόπησαν τὰ πρόσωπα. *Lambin.* Sic alii τῶν ἑρμῶν περικοπὴν vocant. *Dejicerentur.*] Veteres nonnulli, *deicerentur*, ἀρχαϊκῶς, καὶ κατὰ συναίρεσιν, unde *deicerentur* in Excerptis. Nam *deicio* dicebant antiqui, pro *dejicio*; ut in aliis compositis. *Keuchen.*

* *Qui ante januam Andocidis erat, Andocidisque Hermes vocatus est.*] Sic hunc locum restitui, historiam & veritatem secutus. Mendose enim habent libri vulgati, partim, *Androcidesque vocatus est*, partim, *Andocidisque.* Æschines Orat. κατὰ Τιμάρχου. Ἔπειτα τὸν ἑρμῆν τὸν Ἀνδοκίδου καλούμενον, οὐκ Ἀνδοκίδου, ἀλλ' Αἰγηΐδος φυλῆς εἶναι ἀνάθημα. *Lambinus.* Vide *Andocidem* in Orat. περὶ μυστηρίων, *Harpocrat.* in Ἀνδοκίδου ἑρμῆς, & *Plutarch.* in Alcib. & Rhet. Vitis. Magius: *Andocidesque vocitatus est.* Ultraject. *Itaque ille postea Mercurius Androclidis vocatus est.* Noster sane Codex & Savaronis, *Androclides* edunt, duplici addita liquida. Verum *Andocidis* retineamus, qui unus est in x. Græciæ Orator. de quo etiam Plutarchus & Photius noster Biblioth. pag. Gr. 795. *Schott.*

1 *Quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret.*] Thucyd. Καὶ ἐπὶ ξυνωμοσίᾳ ἅμα νεωτέρων πραγμάτων, καὶ δήμου καταλύσεως γεγενῆσθαι.

2 *Magnus multitudini timor est injectus.*] Infra Dione: *Quod factum omnibus maximum timorem injecit.* Plutarch. Πολλοὺς καὶ τῶν περιφρονούντων τὰ τοιαῦτα διετάραξεν. *Lambin.*

3 *Quæ libertatem opprimeret.*] Μὴ τὴν δημοκρατίαν καταλύσῃ. *Idem.*

4 *Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur.*] Aliter Diodor lib. XIII. οὗτος (privatus quidam & inquilinus) αὐτὸν (Alcibiadem) ἐξελέγξας κατεψευσμένος εὑρέθη, τῶν δὲ ἄλλων οὐδ' ἴχνος τῆς πράξεως οὐδεὶς εὑρεῖν ἠδυνήθη. Et paullo post odio privato plurium hoc periculum Alcibiadi intentatum innoxio addit, & calumniæ non levem adjecisse speciem factum Argis, quo quidam, qui privato ejus hospitio continebantur, populi imperium dissolvere aggressi, universi à civibus concisi sunt. *Gebhard.*

5 *Plures etiam opera forensi.*] *Opere*, Ms. meus. Non ita recte. *Opella forensis* Horatio ep. 7. lib. I. Valer. lib. III. cap. I. *experimentum, cum efficacis operæ forensis, tum fidei non latentis.* Savaro. Vide Athenæum libro x. Audax istlic narratur Alcibiadis factum, quomodo à reis exemerit Hegemonem Thasium, deleto scilicet digito, quem saliva oris imbuerat rei nomine, scriba & prætore vidente. *Longol.*

6 *Suos reddiderat.*] Sic legendum, quomodo habent Codices emendati, non quomodo alii mendosi, *reduxerat.* Licet etiam legere, *redegerat*, idque ex vestigiis antiquæ scripturæ; quomodo interdum loquitur Cæsar. *Lambin.* Loquuntur & ad hunc modum Græci, ἰδίους κατασκευάζεσθαι. Herodian. I. Diodor. *Gebhard.*

1 *Obesse*

omnium oculos, quotiescunque in publicum prodisset, ad se converteret, neque ei par quisquam in civitate poneretur. Itaque non solum in eo spem habebant maximam, sed etiam timorem, quod & [1] obesse plurimum & prodesse poterat. Aspergebatur etiam infamia, [2] quod in domo sua facere mysteria dicebatur, quod nefas erat more Atheniensium, idque non ad religionem, sed ad conjuratio-
4 nem pertinere existimabatur. [3] Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellebatur. Sed instabat tempus ad bellum proficiscendi. Id ille intuens, neque ignorans civium suorum consuetudinem, postulabat, [4] ut si quid de se agi vellent, potius de præsenti quæstio haberetur, quam absens [5] invidiæ crimine accusaretur. Inimici vero ejus quiescen-

1 *Obesse plurimum & prodesse.*] Hinc Timoo ille, quem μισάνθρωπον Lucianus singulari libello inducit; Alcibiadem adamabat, quod præsagiret magno illum malo fore aliquaodo Athenieosibus. *Schott.*

2 *Quod in domo sua facere mysteria dicebatur.*] Καὶ τὰ μυστήρια ἅμα ὡς ποιεῖται ἐφ' ὕβρει. *Thucyd.* Explicatius ista à Plutarcho referuntur, quare ejus verba adscribam: Ἐν δὲ τούτῳ δούλους τινὰς καὶ μετοίκους προσήγαγεν Ἀνδροκλῆς ὁ δημαγωγὸς, ἄλλων τε ἀγαλμάτων περικοπὰς, καὶ μυστηρίων παρ' οἶνον ἀπομιμήσεις, τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ τῶν φίλων κατηγοροῦντας. *Longol.* Mysteria, id est, Cereris sacra arcana. Justinus lib. v. criminis hujus mentionem faciens, *mysteria Cereris initiorum sacra dicit.* Iode Strabo VIII. *Eleusinæ Cereris templum mysticum* vocat, propter Cereris sacrorum secreta. *Mag.* Duo sacra diversa Cerealia celebrarunt Attici diversis mensibus, sed conjonctis, Ἐλευσίνια ac Θεσμοφόρια. Eleusinia Boëdromione mense agitabantur. Thesmophoria, sequeote Pyanepsione. Iode auctores Veteres hæc duo mysteria passim confundunt. *Salmasius.* Τῇ εἰκάδι Βοηδρομιῶνος qui accipiebant mysteria (quod μυεῖσθαι dicitur, Tertullian. dicit *initiere*) vocabaotur Μύσται. Quinquennio autem ineuote, eadem εἰκάδι Βοηδρομιῶνος, dicebantur ἐπόπται καὶ ἔφοροι. Alia suot τριετηρικὰ μυστήρια. Hæc autem μεγάλα dicebantur, ut illa μικρά. Hæc quinquennalia, illa triennalia. Et hæc semper celebrabantur oocte, quæ sequebantur τὴν εἰκάδα Βοηδρομιῶνος, statim post occasum Solis, plenilunio. *Scal.*

3 *Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellebatur.*] Alii, *hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur.* Quam correctionem ingenio Claudii Puteani debitam produxit Lambinus, probavitque P. Danieli. Neque ipse inficior, *compellare* esse κατηγορεῖν, & crimine aliquem appellare. Sed cur veterem scripturam & Latinissimam postferamus? Reposui itaque; *Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellabatur.* Invitus & quasi obtorto collo ab adversariis trahebatur ad dicendam caussam. *Gebhard. Schott.* Nempe Thessalo Cimoois filio, & Androcle. *Longol.*

4 *Ut, si quid de se agi.*] Lege Thucyd. Plurarch. Xenophont. & Isocratem περὶ ζεύγους.

5 *Invidiæ crimine.*] Ultrajectin. *invidia*

[1] quiescendum in præsenti, [2] quia nocere se ei non posse intelligebant, & illud tempus exspectandum decreverunt, [3] quo exisset, ut sic absentem aggrederentur: itaque fecerunt. [4] Nam postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt, absentem, quod sacra violasset, reum fecerunt. Qua de re quum ei nuncius à magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque in magna spe provinciæ bene administrandæ; [5] non parere noluit, & [6] in triremem, quæ ad eum deportandum erat missa,

vidia criminis. Schott. Non dixit *invidioso crimine*, sed *invidia crimine*: quasi Alcibiades nullam aliam ob culpam in contentione compellaretur, aut in judicium vocaretur, quam quod invidia laboraret. *Lambin.* Pertinent huc verba Diodori lib. XIII. Τούτων δὲ πραττομένων, &c.

1 *Quiescendum in præsenti.*] *In præsentia* Magius edidit. Venit aliquando in mentem, rescribendum videri, *in præsens rati.* Schott. Ἐθέλοντος δὲ τότε κρίνεσθαι παραχρῆμα, &c. Xenophon lib. I. Ἑλλ.

2 *Quia nocere se ei non posse.*] Interpolatio Lambini. Vetus librorum scriptura: *Quia nocere ei non posse.* Quoniam Gifanii Codex *ei* quoque omittit, malim: *Quia nocere non posse intelligebant.* Gebhard.

3 *Quo exisset, ut sic absentem aggrederentur.*] Editio Parisiensis: *Quo si exisset, ut absentem.* Keuchen.

4 *Nam postquam in Siciliam.*] Justinus lib. V. cap. I. *Dum Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupidius quam felicius gerunt, interim concitor & dux ejus Alcibiades absens Athenis insimulatur, mysteria Cereris initiorum sacra, nullo magis quam silentio solemnia, enuntiavisse.* Quo crimine purgat ipsum Isocrates, in Oratione περὶ ζεύγους.

5 *Non parere noluit.*] Perperam alii *voluit.* Præter Plutarchum & Diodorum stabilit hanc lectionem Polyæn. I. Ἀλκιβιάδης ἀπὸ Σικελίας ἀναχθεὶς ἐπὶ τὴν κρίσιν τὴν περὶ τῶν ἑρμῶν καὶ τῶν μυστηρίων. *Gebhard.*

6 *In triremem.*] Alii legunt heic *trierem*, quod Græcum τριήρης. Polyæn. στρογγύλης νεὼς ἐπιβάς. Alii nave Salaminia reduci jussum esse Alcibiadem tradiderunt. Scholia in Aristophan. Aves; Ἀθηναῖοι γὰρ πέμπουσι τὴν Σαλαμινίαν Ἀλκιβιάδην μεταστελλόμενοι ἐπὶ κρίσει τῶν μυστηρίων ἐκμιμήσεως. Et superius addiderunt διὰ τὴν περικοπὴν τῶν ἑρμῶν. Quæ fuerit autem *Salaminia navis*, paucis est explicandum. Habebant Athenienses duas in parato naves, quarum quæ *Salaminia* nominabatur, adhibebatur ad adducendos eos, qui in jus erant vocati, extraque urbem rebus præerant: Altera vero Πάραλος dicta, serviebat sacrificiis. Vide Scholiastem eundem in Ὄρνιθας & Ranas. Unde & hæc *sacra navis* appellatur. In Comici Acharnenses: Καὶ ἱερὰ ναῦς τῶν Ἀθηναίων Πάραλος καλεῖται. Inde intelligendus Polyænus in Lysandro: Ὅτι μὴ μία Πάραλος ἔφυγε Ἀθήναζε μόνη τῆς ἥττης ἄγγελος: alibi vocat ναῦς sive τριήρεις δημοσίας ταχυναυτούσας, item ὑπηρέτιδας, hoc est, ἐπὶ τὰς τῆς πόλεως χρείας πεμπομένας. Restat, ut quæram, an eadem, vel alia navi restitutos civitati arcessierint? Quandoquidem Justinus XIII. 5. *Ob quod factum, missa ab Atheniensibus obviam nave, ab exilio revocatur* Demosthenes. Ut eandem in

missa, ascendit: ac [1] Thurios in Italiam pervectus, multa secum reputans de immoderata civium suorum licentia crudelitateque erga nobiles: utilissimum ratus impendentem evitare tempestatem, [2] clam se à custodibus subduxit, & inde primum [3] Elidem, deinde [4] Thebas venit. Postquam autem [5] se capitis damnatum, bonis publicatis, audivit, & id quod usu venerat, [6] Eumolpidas sacerdotes à populo coactos, ut se [7] devoverent, ejusque devotionis, quo

dem in revocando adhibuisse eos credam, multa persuadent, quæ alibi promam. *Gebhard.* Vide Thucydidem v. & Diodor. Siculum lib. XIII. Biblioth.

1 *Thurios.*] Ἄχει μὲν Θουρίων εἵπετο τοῖς μεθήκουσιν· ἐκεῖθεν δὲ δρασμὸν ποιησάμενος εἰς Πελοπόννησον ἐπεραιώθη. *Græci.* Οἱ Θούριοι, ab oppido Thurio, quod inter Crathin & Sybarin amnes situm erat, olim & ipsum Sybaris dictum. Stephanus: Θούριοι πόλις Ἰταλίας, ἡ πρότερον Σύβαρις. *Thurinos* vocat Justinus. *Salmas.*

2 *Clam se à custodibus subduxit.*] Ἐν δὲ Θουρίοις γενόμενος, καὶ ἀποβὰς τῆς τριήρους ἔκρυψεν ἑαυτὸν, καὶ διέφυγε τοὺς ζητοῦντας. *Plut.*

3 *Elidem.*] Justinus: *Tacitus in exilium Elidem profectus est.* Thucydides: Ἐπεραιώθη εἰς Πελοπόννησον. Diodorus: ἐκ τῆς Ἰταλίας διαπλεύσας ἐπὶ Πελοπόννησον, ἔφυγεν εἰς Σπάρτην. Elis autem Peloponnesi regio. Vide Ptolemæum & alios.

4 *Thebas.*] Bœotiæ oppidum. Nomen ἀπὸ τῆς Θέσεως. Vel à Syrorum חבה *theba.* Vel Hebræorum טוב. Negantur Grammatici, qui à *Thebe* Asopi filia ducunt Etymologiam. De qua vide *Fungerum, Casaubonum,* & alios.

5 *Se capitis damnatum.*] Thucydid. Θάνατον κατέγνωσαν αὐτοῦ τε, καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ. Diodorus: Δίκην ἐρήμην κατεδίκασαν θανάτου. *Lambinus.* Quod cum nunciatum illi esset; *Dabimus,* inquit, *ipsum, ut vivum, me non mortuum esse, experiantur Athenienses;* & Lacedæmone receptus, Decelicum bellum excitavit in Athenienses. Plutarchus in Alcibiad. Ælianus XIII. 38. *Schott.* Simile quicquam de Hannibale, apud Livium.

6 *Eumolpidas sacerdotes à populo coactos.*] Aldus & Lambinus constanter, *Eumolpidas & Cerycas.* Quæ lectio à Græcis orta, quam in emendando Nepote alteruter produxit ex verbis Plutarchi: ἐψηφίσαντο δὲ τὴν οὐσίαν δημευθῆναι αὐτοῦ, καὶ τὰς ἀρὰς ἀφοσιώσασθαι πάλιν Εὐμολπίδας καὶ Κήρυκας. Lege *Thucyd.* VIII. *Isocrat.* Panegyr. & *Suidam* in Εὐμολπίδαι. Scripti, *Olympidas,* exhibent: Unde alii Codices, *Olympiadas,* & alii *Olympiade.* Savaro. Quidam *Molpade* legunt, sed manifesto errore. *Longol.* De Cerycis lege, quæ ad Athenæi librum XIV. notavit Magnus Casaubonus.

7 *Devoverent.*] Diras imprecarentur, atque execrarentur. *Schott.* Aqua & igni interdicerent, sive ut vulgo loquuntur, excommunicarent. *Cassanus, Lambinus.* Glossæ *devotiones* interpretantur ἐπῳδάς. Qui alium devovent, diris eum & imprecationibus defigunt ac devinciunt. Quod & *obsecrare* dicebant: cujus contrarium *resecrare*; quod est solvere obsecratione, ac devotione liberare. *Vota* apud Virgilium, pro devotionibus Magicis. Ἀναθεματίζειν in Sacra Scriptura idem volunt significare, quod Patres *anathematum vinculis innodare & constringere* sæpe dicunt. *Salmas.*

1 *In pi-*

quo testatior esset memoria, exemplum [1] in pila lapidea incisum esse positum in publico: [2] Lacedæmonem demigravit. [3] Ibi (ut ipse prædicare consueverat) non adversus patriam, sed inimicos suos bellum gessit, quod iidem hostes essent civitati. nam quum intelligerent, se plurimum prodesse reipublicæ, ex ea ejecisse, plusque iræ suæ quam utilitati communi paruisse. Itaque hujus consilio Lacedæmonii [4] cum Persarum Rege amicitiam fecerunt: deinde [5] Deceliam in Attica munierunt, præsidioque perpetuo ibi posito, in obsidione Athenas tenuerunt. Ejusdem opera Ioniam à societate averterunt Atheniensium: quo facto multo superiores bello esse cœperunt. Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti, quam timore ab eo alienati. Nam quum accerimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent: pertimuerunt, ne charitate patriæ ductus, aliquando ab ipsis descisceret, & cum suis in gratiam rediret. [6] Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituerunt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit. erat enim ea sagacitate, ut dècipi non posset; præsertim quum animum attendisset ad cavendum. Itaque

1 *In pila lapidea.*] Hoc fere solebat fieri in damnatos, & infamia notatos. Itaque *στηλίτης*, infamia publice notatus; & *στηλιτευθῆναι* dicebantur, quorum bona erant publicata. *Lambin. Boeclerus.* Infra, non unam sed plures fuisse pilas demonstrat, in quibus execratio esset incisa. *Mag.* Nec solum damnationes capitales & proscriptiones, sed etiam mulctæ à Græcis irrogatæ pilis incidebantur. Diodor. XVI. *Ὁ δὲ Φιλόμηλος ἐπαρθεὶς τῇ νίκῃ* de Locris pacta *τὰς τῶν Ἀμφικτυόνων ἐκ τῶν στηλῶν ἐξέκοψε, καὶ τὰ περὶ τῶν καταδικῶν γράμματα.* *Gebhard.*

2 *Lacedæmonem demigravit.*] *Plutarchus* in Alcib. *Diodor.* XIII. *Polyæn.* I. Strat. *Oros.* II. 14. *Justin.* V.

3 *Ibi ut ipse prædicare consueverat.*] Exstat popularis concio hac de re apud Thucydidem. *Longol.*

3 *Cum Persarum Rege.*] Edit. Paris. *Perse.* Aliæ, *Persia.*

5 *Deceliam in Attica munierunt.*] Nam eo pacto Atheniensibus reditus cum è regione, tum ex argentifodinis intercipiebant. *Gebhard.* Lege præter alios Isocratem in Orat. de Pace, & Scholiastem Aristophanis in Ranas. Plutarchus tradit, Alcibiadem statim, ut Lacedæmona venit, tria effecisse: Primum, ut Spartani Syracusanis auxiliarentur. Alterum, ut bellum inde in Athenienses transferrent. Tertium, quod omnium gloriosissimum, ut Deceliam munirent, perpetuoque præsidio illic posito, obsidione Athenas tenerent.

6 *Itaque tempus ejus interficiendi.*] *Ἴσχυσαν δὲ, καὶ διεπράξαντο τοὺς οἴκοθεν ἄρχοντας ἐπιστεῖλαι πρὸς Ἰωνίαν ὅπως ἀποκτείνωσιν αὐτόν.* *Plut.*

1 *Tissa-*

que ad [1] Tiſſaphernem præfectum regis Darii ſe contulit. [2] Cujus quum in intimam amicitiam perveniſſet, & Athenienſium male geſtis in Sicilia rebus [3] opes ſeneſcere, contra Lacedæmoniorum creſcere videret: initio [4] cum Piſandro prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuncios colloquitur, & de reditu ſuo facit mentionem. Erat enim eodem quo Alcibiades ſenſu, populi potentiæ non amicus, & optimatum fautor. [5] Ab hoc deſtitutus, primum [6] per Thraſybulum [7] Lyci filium, ab exercitu recipitur, prætorque fit apud Samum. Poſt [8] ſuffragante Theramene, [9] plebiſcito reſtituitur, [10] parique abſens imperio præficitur ſimul cum Thraſybulo & Theramene. Horum imperio [11] tanta commutatio rerum facta eſt, ut Lacedæmonii, qui paulo ante victores viguerant, perterriti [12] pacem peterent. Victi enim erant quinque præliis

1 *Tiſſaphernem, Præfectum regis Darii.*] Τισσαφέρνῃ τοῦ βασιλέως στρατηγῷ δοὺς ἑαυτόν. *Idem.*

2 *Cujus quum in intimam amicitiam perveniſſet.*] Εὐθὺς ἦν παρ' αὐτῷ πρῶτος καὶ μέγιστος. *Idem.*

3 *Opes ſeneſcere.*] Minui ac decreſcere. *Lambin.* debilitari. *Gebhard.* Diodorus dixit: τὰ τῶν Ἀθηναίων πράγματα πεσόντα. Vide Thucydid. VII. & VIII.

4 *Cum Piſandro prætore.*] Πείσανδρος Diodoro XIV. eſt πελάρχος, ut alii notarunt, mendoſe. *Bongarſ.*

5 *Ab hoc deſtitutus.*] Immo à Piſandro adjutum, auctor eſt Thucydides. Placet itaque germana Codicis noſtri lectio: *Adhoc deſtitutus*; pro præterea ab amicis deſertus. *Adhoc* enim pro *adhuc* uſurpaſſe veteres, ad Aurel. Victorem notabamus, & ad Lucret. Giſanius. *Schott.*

6 *Per Thraſybulum Lyci filium.*] *Lycei* diſerte membranæ omnes. Qui Diodoro ac Thucydidi Στειριεὺς eſt. *Idem.* Homo juxta Plutarchum μεγαλοφωνότατος.

7 *Lyci filium.*] Excerpta *Lycei.* ἀρχαϊκῶς. Et ſic in optimis Mss. Nam *Lycei* pro *Lyci* dictum διαλύσει veteribus frequenti; ut *captivei*, *amicei*, & ſimilia. *Keuchen.*

8 *Suffragante Theramene.*] Agnonis filio. *Thucyd.* Καὶ γὰρ ὁ τῆς πολιτείας ἀφηγούμενος Θηραμένης, ἀνὴρ, εἰ καί τις ἄλλος, δόξας εἶναι συνετὸς, τῷ δήμῳ συνεβούλευσε κατάγειν τὸν Ἀλκιβιάδην. Diodor. lib. XIII.

9 *Plebiſcito.*] Ita noſter Codex, & poſt Longolium Lambinus. Giſanii tamen ſchedæ, & Ultrajectina Editio, *populiſcito*, quod rarius eſt. Ut & infra in Epaminonda: *populiſcito non paruit.* Schottus.

10 *Parique abſens imperio præficitur.*] Membranæ noſtræ integre, *parique abiens imperio reficitur.* Idem.

11 *Tanta commutatio rerum facta eſt.*] De qua vide Iſocratem περὶ ζεύγους, & Diodorum lib XIV.

12 *Pacem peterent.*] Poſt pugnam ſcilicet navalem ad Cyzicum pugnatam, in qua Mindarus Lacedæmoniorum imperator pugnans ab Alcibiade interficitur;

prœliis terrestribus, tribus navalibus: [1]in quibus ducentas naves triremes amiserant, quæ captæ in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Ioniam, Hellespontum, multas præterea urbes Græcas, quæ [2]in ora sitæ sunt Asiæ, [3]quarum expugnaverant complures: [4]in his Byzantium. Neque minus multas consilio ad amicitiam adjunxerant, quod in captos [5]clementia fuerant usi. [6]ita præda onusti, locupletato exercitu, maximis rebus gestis Athenas venerunt. [7]His quum ob- 6
viam [8]universa civitas in Pyræeum descendisset, tanta fuit omnium

tur; ut tradunt Xenophon lib. I. de rebus Græciæ, Diodorus lib XIII. Plutarchus in Alcibiad. Polyæn. I. Strat. *Lambin.*

1 *In quibus ducentas naves.*] Ἦγον γὰρ τῶν ἡλωκυιῶν νεῶν οὐκ ἐλάττους διακοσίων. *Diodor.*

2 *In ora sitæ sunt Asiæ.*] Sphalma in Cod. P. Dan. ubi *hora* pro *ora*.

3 *Quarum expugnaverant complures.*] Idem Codex, *quarum expugnarant quamplures*: Lege *quas*. P. Daniel.

4 *In his Byzantium*] Diodorus Siculus eodem libro tradit, proditione à quibusdam Byzantiis facta, Byzantium ab Alcibiade noctu scalis ad murum admotis, esse captum. Plutarchus cum Diodoro congruens, unum ex proditoribus Anaxilaum Byzantium nominat. Xenophon ἑλλ. α. hos proditores enumerat, Cydonem, Aristonem, Anaxicratem, Lycurgum, Anaxilaum: qui postremus Lacedæmone postea proditionis accusatus, dixit; se, qui Byzantius, non Lacedæmonius esset, non urbem prodidisse, sed uxorem & liberos fame pereuntes servasse, quod omne frumentum Clearchus Lacedæmonius suis militibus daret, & ita absolutus est. *Lambin.*

5 *Clementia.*] Nam & Byzantiis urbem reddiderunt in societatem receptis, & in Lacædæmonios, qui ad aras confugerant, non sævierunt, sed Athenas miserunt; ut de illis suo arbitrio populus statueret. *Idem.* Vide Diodorum XIII. Suadet idem M. Tullius lib. I. Officior.

6 *Ita præda onusti.*] Alii Codices habent, *inde*. Mag. Diodorus Siculus: *Adducebant* (versio est Lambiniana) *naves non pauciores ducentis, virorum captivorum & manubiarum magnam vim & copiam. Habebant autem naves suas armis & coronis aureis, & hostium spoliis ac manubiis, & aliis rebus omnibus diligenter exornatas.*

7 *His quum obviam universa civitas.*] Hunc gloriosissimum ejus in patriam reditum describit Xenophon I. de reb. Gr. Justinus V. Nam *ad hunc redeuntis exercitus triumphum, effusa omnis multitudo obviam procedit: & universos quidem milites, præcipue tamen Alcibiadem mirantur: in hunc oculos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit; hunc quasi de cœlo missum, & ut ipsam victoriam contuentur: laudant quæ pro patria, nec minus admirantur, quæ exul contra gesserit; excusantes ipsi, iratum provocatumque fecisse.* Longol. Mag.

8 *Universa civitas.*] Venuste dictum: Quomodo in eadem narratione Justinus. Et sic Græci πόλιν adhibent. Theod. Prodromus:

—— ἡ γὰρ μὲν πόλις,
Ἐπεὶ τὸ ξυμβὰν καὶ πλήμμυρον μάθοι,
Ἐξῄεσαν ξύγκλυδες ἐκ τῶν δωμα(των.

omnium exſpectatio viſendi Alcibiadis, ut [1] ad ejus triremem vulgus confluеret, perinde ac ſi ſolus adveniſſet. Sic enim populo erat perſuaſum, & adverſas ſuperiores, & præſentes ſecundas res, accidiſſe ejus opera. Itaque & [2] Siciliæ amiſſum, & Lacedæmoniorum victorias culpæ ſuæ tribuebant, quod talem virum è civitate expuliſſent. Neque id ſine cauſa arbitrari videbantur. Nam poſtquam exercitui præeſſe cœperat, neque terra neque mari hoſtes pares eſſe potuerant. Hic ut navi egreſſus eſt, quanquam Theramenes & Thraſybulus eiſdem rebus præfuerant, ſimulque venerant in Pyræeum, tamen illum unum omnes [3] proſequebantur: & (id, quod nunquam antea uſuvenerat, [4] niſi Olympiæ victoribus) [5] coronis aureis æneiſque vulgo donabatur. [6] Ille lacrymans talem benevolentiam civium

Apud Athenæum Poſidon. v. Deipnoſ. Καὶ σχεδὸν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν ἐκδοχὴν αὐτοῦ ἐξεκέχυτο. Chryſoſtom. homil. de Babyla: Καὶ γάρ ποτε ἡνίκα ἀπὸ τῆς Δάφνης ἐπανῄει, πᾶσα μὲν ἡμῖν ἡ πόλις εἰς τὴν ὁδὸν ἐξεχύθη. *Keuchen.*

1 *Ad ejus triremem.*] Vide Diodorum & Plutarchum.

2 *Siciliæ amiſſum.*] Sic Aldus: *admiſſum* tamen Magius edit, quomodo & in noſtris ſchedis ſcriptum erat. Giſanius vero Conjectaneis Lucretianis *amiſſum* pro *amiſſione* tuetur; ut Poëta ille adhibet, *emiſſum*, *conjectum*, *refutatum*, pro emiſſione, &c. *Schott.* Talia ſunt illa apud M. Tullium; *judicatus*, pro judicatio; *comperendinatus*, pro comperendinatio, &c. *Lambin.*

3 *Proſequebantur.*] Quidam libri habent *perſequebantur.* Idem.

4 *Niſi Olympiæ victoribus.*] Unde Poëta Olympiam vocat μητέρα χρυσοστεφάνων ἀέθλων. Raro autem hac donabantur Imperatores ob præclarum facinus, aut res feliciter geſtas. De Cyro videndus Xenophon lib. VIII. Emendavit locum Ant. *Muretus*, & ex aliis Janus *Gebhardus.*

5 *Coronis aureis, æneiſque.*] Plutarchus ſimpliciter ἐστεφάνουν, dicit. *Lamb.* De æneis nihildum compertum ex antiquis Scriptoribus. Vide quæ ad hunc locum emendandum adferunt Schottus, Magius, Gebhardus, Boeclerus. Cur *æneas* addat, non immerito quæri poteſt. Nam ut Glauci Homerici væcordia videtur, permutantis χρύσεα χαλκείων, ita ridicula videri poteſt hæc χρυσέων καὶ χαλκείων permiſtio. Ego vero non dubito, quin Probi verba corrupta ſint; ita, ut ubi eſt *æneiſque*, legendum ſit *taniiſque.* Solebant enim fere *taniæ* cum coronis conjungi. Empedocles:

Ταινίαις τε περίστεπτος, στέφεσί τε
θαλείοις.

Muretus.

6 *Ille lacrymans.*] Gaudio & recordatione præteritorum laborum ac malorum. Plutarchus in Alcibiade: Πολὺ δὲ καὶ δάκρυον τῷ χαίροντι τῆς πόλεως ἀνεκέκρατο, καὶ μνήμη πρὸς τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν τῶν πρόσθεν ἀτυχημάτων. Ex quibus verbis intelligimus, non Alcibiadem, ſed populum gaudio lacrymaſſe. *Lambin.* An autem & quatenus ex ingenti gaudio lacrymæ promanare

civium suorum accipiebat, [1] reminiscens pristini temporis acerbitatem. [2] Postquam Astu venit, [3] concione advocata, sic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, [4] quin ejus casum lacrymarit, inimicumque his se ostenderit, quorum opera patria pulsus fuerat: perinde ac si alius populus, non ille ipse qui tum flebat, eum [5] sacrilegii damnasset. [6] Restituta ergo huic sunt publice bona. [7] Iidemque illi Eumolpidæ sacerdotes rursus [8] resecrare sunt coacti; qui eum

manare possint, lis est inter auctores. Multa passim exempla ex antiquitate suppetunt. De Trajano Plinius, de Augusto Suetonius consentiunt. Lege tamen quæ de ejusmodi lacrymis disputat Philo Judæus in libro *περὶ ἀποικίας*. *Keuchen.*

1 *Reminiscens.*] Codex Danielis, *reminisci.*

2 *Postquam Astu venit.*] Idem Codex *Astum.* Vide quæ ad Themistoclem notabamus. Huncdiem, qua Athenas ab exilio remeavit, certissimum & quasi fatalem illi præsignasse exitium, notatum est; quod funesta tunc colerentur sacra, qua templi ornamenta deponere, pavimenta tegere, & justitio indicto à negotiis quiescere mos erat. Sicut xv. Julii mœstissima fuit, qua mulieres Athenis jejunium servant, & tum sacra Adonia celebrant. *Alex. ab Alex.*

3 *Concione advocata.*] In qua pro se dicens ostendit se nihil impie fecisse, & contra jura omnia è civitate exterminatum esse. *Xenophon lib. 1.*

4 *Quin ejus casum.*] Sic meliores edunt. Ultraject. *causam.* Alii *causa.* Schott.

5 *Sacrilegii.*] Ἀσεβείας. Nam non ille res sacras sustulisse, sed sacra violasse, & Hermas circumcidisse ac truncasse arguebatur. Sic enim Probus supra: *Aspergebatur etiam infamia, quod in domo sua facere mysteria dicebatur.* Lamb. Nova significatione *sacrilegium* vocat mysteria sacrorum prodita. *Longol.* Nullam enim rem sacram furatus est Alcibiades. Sacrilegium vero, quod vocis notatio indicat, sacræ rei furtum significat. Ejusdem pene criminis reus olim fuit Numenius, qui inter Philosophos occultorum curiosior, Eleusina sacra interpretando vulgavit Auctor Macrobius 1. Somn. Scip cap. 2. *Mag.*

6 *Restituta ergo huic sunt publice bona.*] Διόπερ αὐτῷ τήν τε οὐσίαν ἀπέδωκαν, ἣν ἐδήμευσαν *Diod.* Vox οὐσία proprie notat substantiam, bona, facultates, ὕπαρξιν. Lexicon Græco-Latinum Vetus, οὐσία *patrimonium, substantia, res familiaris.* Keuchen.

7 *Iidemque illi Eumolpidæ Sacerdotes.*] Aldina hæc lectio, quæ immensum quantum Lambino adblanditur. Scripti heic, ut supra, *Olympidæ*, integris literis. *Schott.*

8 *Resecrare.*] Restituere, quem prius execrabilem arcebant, ut magno scelere impiatum. Execrabiles enim erant, quicunque à sacris arcebantur: Quales ἐναγεῖς apud Græcos, qui εἴργοντο χερνίβων, σπονδῶν, κρατήρων, ἱερῶν, & qui diris publice devovebantur, καταράτοι In editionibus & Longoliana legitur: *rursus resacrare*, quod corruptum fortassis ex *desacrare*, vel *resacrare*, ut videtur Retineo germanam scripturam, quæ est, *rursus resecrare*, vel *resacrare*. *Rursus* autem *resecrare* dixit, ut *reverti rursus* apud Suetonium & alios. Quæ licet speciem habeant βαττολογίας, atque ἐκ παραλλήλου dicantur; usitatissima tamen sunt. Ita alibi: *ergo igitur*: πάλιν αὖ, ὕστερον αὖθις, & sexcenta apud Classicos. *Keuchen.*

eum devoverant, [1] pilæque illæ, in quibus devotio fuerat
7 scripta, in mare præcipitatæ. Hæc Alcibiadi lætitia [2] minus fuit diuturna. Nam quum ei essent omnes honores decreti, [3] totaque respublica domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur, & ipse postulasset [4] ut duo sibi collegæ darentur, Thrasybulus & Adimantus, neque id negatum esset: classe in Asiam profectus, quod [5] apud Cymen [6] minus ex sententia rem gesserat, [7] in invidiam recidit. [8] Nihil enim eum non efficere posse ducebant. Ex quo fiebat, ut omnia minus prospere gesta, ejus culpæ tribuerent, quum eum aut negligenter aut malitiose fecisse loquerentur, sicut accidit. Nam [9] corruptum à rege, capere Cymen noluisse arguebant. Itaque huic maxime imputamus malo causam fuisse [10] nimiam opinionem ingenii atque virtutis. Timebatur enim non minus quam diligebatur, ne secunda fortuna magnisque elatus opibus, [11] tyrannidem concupisceret. Quibus rebus factum est ut absenti magistratum abrogarent, [12] & alium in ejus locum substi-

1 *Pilæque illæ.*] Diodorus dicit non *pilas* in mare præcipites actas, sed *δίκας*, sententias & lites: ἔπεισε δὲ τὰς δίκας καταποντῶσαι. *Lambin.*

2 *Minus fuit diuturna.*] Scripti, *non minus fuit diuturna.*

3 *Totaque respublica domi bellique tradita.*] Τὸ δὲ τελευταῖον αὐτὸν στρατηγὸν κατέστησαν αὐτοκράτορα, καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν. *Diodor.*

4 *Ut duo sibi collegæ.*] Εἵλετο δὲ καὶ στρατηγοὺς ἑτέρους ἐκεῖνος, οὓς ἤθελεν Ἀδείμαντον καὶ Θρασύβουλον. *Idem.*

5 *Apud Cymen.*] Cyme, Cyma vel Cuma πόλις Αἰολίδος περὶ τὸ Λέσβου. Vide Stephan. & alios. Nonnulli corrupte *Symen* legunt. Quæ insula est Cariæ vicina apud Strab. XIV.

6 *Minus ex sententia.*] Culpa Antiochi gubernatoris, quem vetuerat Alcibiades se absente prælio decertare. Xenoph. ἐπιστείλας μὴ ἐπιπλεῖν ἐπὶ τὰς Λυσάνδρου ναῦς. *Lambin.* Sic Diodorus & Plutarchus.

7 *In invidiam.*] Οἱ δ᾽ ἐν οἴκῳ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ἠγγέλθη ἡ ναυμαχία, χαλεπῶς εἶχον τῷ Ἀλκιβιάδῃ. *Xenoph.*

8 *Nihil enim eum non efficere.*] Οἰόμενοι δι᾽ ἀμέλειάν τε καὶ ἀκράτειαν ἀπολωλεκέναι τὰς ναῦς. *Idem.*

9 *Corruptum à Rege.*] Aut ab ejus Satrape Pharnabazo, in cujus amicitiam, ut arguebant ejus inimici, fuerat receptus. *Diodor.*

10 *Nimiam opinionem ingenii.*] Vide Plutarchum.

11 *Tyrannidem concupisceret.*] Exstat narrationis obliquæ tale in Sopatro Rhetore exemplum, interprete Joan. Nunnesio Valent. lib. III. Instit. Rhet. ex Hermogene: *Alcibiades*, inquit, *post ea quæ Cyzici acciderant, cum satellites, qui eum custodirent, petiisset; accusatur tyrannidis.* Schottus.

12 *Et alium in ejus locum.*] Cononem: *Justin. v. Oros. II.* Græci adjungunt novem

ſubſtituerent. Id ille ut audivit, [1] domum reverti noluit, [2] & ſe Perinthum contulit, ibique tria caſtella communivit, [3] Bornos, Byziam, Macrontichos: [4] manuque collecta, primus Græciæ in Thraciam introiit: glorioſius exiſtimans barbarorum præda locupletari quam Grajorum. Qua ex re [5] creverat cum fama, tum opibus, magnamque 8
amicitiam ſibi [6] cum quibuſdam regibus Thraciæ pepererat. [7] Neque tamen à charitate patriæ potuit recedere. Nam quum apud Ægos flumen [8] Philocles prætor Athenienſium claſſem conſtituiſſet ſuam, [9] neque longe abeſſet Lyſan-

vem alios; Διομέδοντα, Λέοντα, Περικλέα, Ἐρασινίδην. Ἀριστοκράτην, Ἀρχέστρατον, Πρωτόμαχον, Θρασύλλον, Ἀριστογένην. *Xenoph. Diod. Plut.*

1 *Domum reverti noluit.*] Αὐτὸς αὐτοῦ κατέγνω φυγήν.

2 *Et ſe Perinthum contulit.*] Emendatio Longoliana, qua Lambinus cum Savarone acquieſcunt. Libri variant. Cod. P. Danielis *Pactye* legit. Savaronis *Petye*. Puteani *paterr pactis*. Venet. Aldin. *Pataram*. Magius *Patras*. Ortelius ex Ptolemæo & Plutarcho *Pactyam*. Sed Codex vetus Longolii *Parinthum* exhibet, unde *Perinthum* poſtea factum. Ait Plutarchus confeſtim illum in Thraciam migraſſe, quare *Patara* civitas Lyciæ mihi ſuſpecta. Sic Longol. & Lamb. Ergo *Perinthum* emendandum, quæ Urbs Thraciæ ad Propontidem, Heraclea etiam nuncupata; Plin. XIIII. II. Ptolem. III. Steph. de Urbibus; à qua non longe abeſt *Biza* vel *Bizia*, ut hìc male legunt. *Mag.*

3 *Bornos, Byziam, Macrontichos.*] Ego hoc modo lego: *Bornos, Byſanthen, & Macrontithos* ex Ptolemæi Thraciæ deſcriptione, & Plutarchi Alcibiade. *Ortelius.* Vulgò *Bornos, Byziam, Themeonticos.* Male. Legendum, *Bornos, Byſanthen, Neontichos.* Βισάνθη oppidulum hoc loco Ptolemæo. Νεὸν τεῖχος, Scylaci. *Voßius.*

4 *Manuque collecta primus Græciæ in Thraciam introiit.*] Sic Lambinus emendavit. Scripti tamen Codices: *manu conjecta primus Græciæ civitatis*, &c. Quod neſcio cur Lambinus repudiavit. Salluſtius enim ita loquitur non raro. Quidam vero *Græcæ civitatis*, quod minus probo. *Schott.*

5 *Creverat cum fama, tum opibus.*] Ita Codex P. Dan. Vulgati: *Creverat ejus fama tum opibus.*

6 *Cum quibuſdam regibus Thraciæ.*] Cum Medoco & Seuthe. Diodor. lib. XIII. Καὶ λέγεται ὅτι Μήδοκος καὶ Σεύθης οἱ Θρᾳκῶν βασιλεῖς, εἰσὶν αὐτῷ φίλοι. *Lambin.*

7 *Neque tamen à charitate patriæ.*] Quæ una omneis omnium caritates complexa eſt. Diodorus eodem libro: *Cum cuperet*, inquit, *Alcibiades magnum quiddam è re patriæ efficere, ut populum in antiquam erga ſe benevolentiam reſtitueret.* Idem.

8 *Philocles.*] Sic legendum, non, ut habent libri quidam vulgati, *Philodes.* Sic enim Xenophon lib. II. de rebus Græc. πρὸς δὲ τούτῳ εἵλοντο Ἀδείμαντον, καὶ τρίτον Φιλοκλέα. *Idem.* Atque eodem modo Φιλοκλέα vocat illum Diodorus, non Φιλοδέα, quod ex conjunctione literarum ortum apud Nepotem.

9 *Neque longe abeſſet Lyſander.*] Erat enim Lampſaci, quam urbem paullo ante ceperat. Lampſacus autem diſtat ab Helleſponto, ut ait Xenophon, ſtadia circiter XV. ubi erat Alcibiades, ut

Lyſander prætor Lacedæmoniorum, qui in eo erat occupatus, [1] ut bellum quam diutiſſime duceret, quod ipſis [2] pecunia à rege ſuppeditabatur: contra [3] Athenienſibus exhauſtis, præter arma & naves [4] nihil erat ſuper. Alcibiades ad Athenienſium venit exercitum, ibique [5] præſente vulgo agere cœpit, ſi vellent, [6] ſe coacturum Lyſandrum aut dimicare, aut pacem petere. [7] Lacedæmonios eo nolle confligere claſſe, quod pedeſtribus copiis pluſquam navibus valerent. Sibi autem eſſe facile [8] Seuthem [9] regem Thracum deducere, ut eos terra depelleret. Quo facto neceſſario aut claſſe conflicturos, aut bellum compoſituros. Id etſi vere dictum [10] Philocles animadvertebat, tamen

men

ſupra cognovimus. *Lamb.* De hac lege, quæ ad Themiſtoclem notavimus.

1 *Ut bellum quam diutiſſime duceret.*] Sic Xenophon, Diodorus & Plutarchus. *Ducere bellum*, frequens Ciceroni & aliis.

2 *Pecunia à Rege ſuppeditabatur.*] Cyro Darii filio. Decem enim Daricorum millia Lyſandro petenti ut ſtipendio obolus adjungeretur, Cyrus dederat. Plutarchus in Lyſandro. *Magius.* Diodorus ſummam non exprimit, ſed ait illum χρήματα πολλὰ πρὸς τὰς τῶν στρατιωτῶν διαφορὰς à Cyro accepiſſe. lib. XIII.

3 *Athenienſibus exhauſtis.*] Diod. Οὐ δυνάμενοι τὸ πλείω χρόνον ἐκεῖ διατρίβειν, καὶ διατρέφειν τὰς δυνάμεις, id eſt, *cum diutius non poſſent illic commorari & alere ſuas copias.* Idem paullo poſt: Τό τε στρατόπεδον σιτοδείᾳ κατεῖχε. *Lambin.*

4 *Nihil erat ſuper.*] Anaſtrophe, pro *nihil ſupererat.*

5 *Præſente vulgo.*] Παρόντος τοῦ πλήθους, præſentibus militibus. *Idem.*

6 *Se coacturum Lyſandrum.*] Lege Plutarchum & Diodorum, qui in hac narratione parum à Cornelio diſſentiunt.

7 *Lacedæmonios eo nolle confligere claſſe.*] Præponunt alii *reſpondent*, putantes hoc, quod ſequitur, eſſe reſponſionem Athenienſium, quibuſcum egerat Alcibiades de communicando ſecum imperio. Quod contra contextum, & Hiſtoriæ fidem.

8 *Seuthem.*] Vel *Seuthen*: Quod Græcum eſt. *Kreuchen* Nonnulla exemplaria *Seucem* habent, alia *Srotym.* Mag. Lamb. Plutarchus ait, exiſtimatum fuiſſe à nonnullis, Alcibiadem, quæ præfectis exercitus Athenienſium pollicitus erat, præſtare, & ipſis adjumentum afferre potuiſſe; ſi Thracum tumultuariam manum, quam in armis paratam habebat, terreſtri itinere in Lacedæmonios convertiſſet. *Magius.*

9 *Regem Thracum deducere.*] Ultrajectinus *inducere*: non male. *Schottus.* Quod eſſet ſubdolis artibus promovere. Infra Annibale: *Si forte Carthaginienſes ad bellum Antiochi ſpe induciaque inducere poſſet.* Gebhard.

10 *Philocles.*] Xenophon tradit, prætores, & maxime Tydæum ac Menandrum juſſiſſe eum abire: ſe enim, non illum exercitui præeſſe. Sic Xenophon: Οἱ δὲ στρατηγοί, μάλιστα δὲ Τυδεὺς καὶ Μένανδρος, ἀπιέναι αὐτὸν ἐκέλευσαν. Plutarchus: Οὐ προσεῖχον οἱ στρατηγοί, Τυδεὺς δὲ καὶ πρὸς ὕβριν ἐκέλευσεν ἀποχωρεῖν. Diodorus: Ταχέως αὐτὸν ἐκέλευσαν ἀπιέναι, καὶ μηκέτι προσεγγίζειν τῷ στρατοπέδῳ. *Lambinus.*

1 *Juxta*

men postulata facere noluit, quod sentiebat se, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum. Et si quid secundi evenisset, nullam in ea re suam partem fore: contra ea, si quid adversi accidisset, se unum ejus delicti futurum reum. Ab hoc discedens Alcibiades, *Quoniam*, inquit, *victoriæ patriæ repugnas, illud moneo,* [1] *juxta hostes castra habeas nautica. Periculum est enim ne immodestia* [2] *militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus.* [3] Neque ea res illum fefellit. Nam Lysander quum [4] per speculatores comperisset, [5] vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse, navesque pene inanes relictas: tempus rei gerendæ non dimisit, eoque impetu totum

1 *Juxta hostes castra habeas nautica.*] In Annibale: *Seseque ad sua castra nautica retulerunt.* Livius lib. xxx. cap. 9. *navalia castra* dixit. Differebant autem hæc castra ab aliis partim in eo, quod semper fierent in littore, partim ideo, quia diversa ratione muniebantur. Eratque muniendi ista ratio duplex: vel à terra, vel à mari. A terra ducebatur fossa cum vallo, ab una parte maris in alteram, forma ut videtur, semicirculari. Ita legimus apud Homerum aliquoties, & apud Polyb. lib. 1. cap. 29. Diodorus lib. xi. de Amilcare: *Quicquid est navium longarum subduxit, profunda ea fossa, ligneoque vallo circumdans.* Τείχει ξυλίνῳ περιέλαβε, ait, quod notandum est. Similia & de Ducibus classis Persicæ tradit. A mari, sive potius in ipso mari, stabuebantur ligna præacuta validaque, veluti in portu, & ante ipsa onerariæ, quarum præsidio & castra ipsa tuta esse, & naves secure egredi ac redire possent *Schefferus* lib. iii. cap. 4. De Militia Navali. Vide Grot. ad *l. ult. ff.* in Flor. Sparf. *Si à parente quis manum. sit.* Keuchen.

2 *Militum nostrorum.*] Cod. P. Danielis, *vestrorum.* Sic pro sequens τὸ *nostri* idem *vestri.* Idem.

3 *Neque ea res illum fefellit.*] Sallustius: *neque ea res me falsum habuit.* Plutarchus pluribus verbis: Ὅτι μέντοι τὰς ἁμαρτίας τῶν Ἀθηναίων ὀρθῶς συνεῖδε, ταχὺ τὸ ἔργον ἐμαρτύρησεν.

4 *Per speculatores.*] Qui alii fuerunt ab exploratoribus apud antiquos. Vide Festum & alios, qui notarunt differentiam. Vocis hoc loco primaria appellatio est, pro iis, quos κατασκόπους Græci appellabant; à quibus diversi fuerunt satellites isti principales seu λογχοφόροι, qui ab antiquo in legionibus militabant. Keuchen.

5 *Vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse.*] Aliis circumstantiis narrat Polyænus lib. 1. *Vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse.*] Hoc sincerum est in Excerptis. Longolius tamen edidit, *prædatam exisse.* Ut alibi, *effusa vulgus.* Et apud Poëtam: *in vulgum ambiguam*; nisi locus mendosus sit, ut volunt eruditi, queis libere assentior. Sergius in editione secunda Donati: *Vulgus & neutro & feminino genere legimus apud Virgilium. In feminino: In vulgum ambiguam. Neutro: ignobile vulgus.* Quam tamen Grammatici scripturam mire carpit doctiss. Vossius de Analog. lib. 1. Vide Joann. Baptist. Pium in Annotat. posterioribus. Keuchen.

9 totum bellum [1] delevit. At Alcibiades, victis Atheniensibus, non satis tuta eadem loca sibi arbitrans: [2] penitus in Thraciam se supra Propontidem abdidit, sperans ibi facillime suam fortunam occuli posse: falso. Nam Thraces postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt, insidias ei fecerunt: qui ea, quæ apportavit, abstulerunt, ipsum capere non potuerunt. Ille, cernens nullum locum sibi tutum in Græcia, [3] propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum [4] in Asiam transiit. Quem quidem

adeo

1 *Delevit.*] Omnes enim naves in Lysandri potestatem venerunt; novem aut decem exceptis, cum quibus fugit Conon ad Euagoram. Philocles & Adimantus Imperatores vivi capti sunt: quorum prior à Lysandro supplicio affectus est; quod decrevisset Athenis, ut omnibus hostibus, qui in bello caperentur, pollex manus dexteræ præcideretur, quo hastam ferre non possent, remigare possent; quemadmodum narrat Plut. in Lysandro, & Xenoph. II. de rebus Græciæ; quanquam Xenophon, ut tota dextera manus bello captis præcideretur, ab Atheniensibus decretum fuisse scribit. Hic idem Philocles, ut refert Xenophon, Corinthios aliquot & Audrios bello captos è saxo dejecerat. *Lambin.* Mos iste à barbaris usitatus, ut captivos vario suppliciorum modo afficerent. Curt. v. 5. Flor. III. 4. Vide Zopyri historiam apud Herod. III. & Justin. I.

2 *Penitus in Thraciam.*] Malim *penitius.* Schort. Plutarchus eum in Bithyniam profectum esse tradit; ibique à Thracibus, qui illic erant, compilatum & spoliatum. Bithyniæ autem partem Thraces incolebant. Xenoph. lib. III. ἑλλην. Ἐλθὼν ὁ Δερκυλλίδας εἰς τὴν Βιθυνίαν Θρᾴκην. *Lambin.* Atque ipsi Thraces Bithyni dicti, postquam in Asiam transfretassent. Lege Herodotum.

3 *Propter potentiam Lacedæmoniorum.*] Qui terræ & maris imperium obtinebant. Plutarch. Φοβηθεὶς ἄρχοντας γῆς καὶ θαλάττης Λακεδαιμονίους. *Lambin.* De quorum θαλαττοκρατίας, lege quæ secundum scriptores & tempora notavit ad Polybii lib. I. Incomparabilis Casaubonus.

4 *In Asiam.*] In Phrygiam, in qua erat Pharnabazus; quo adjutore & interprete sperabat fore, ut sibi ad Artaxerxem aditus pateret. *Lambin.* Asia appellatione γενικωτάτῃ multas provincias complectebatur, quæ Asianam diœcesim constituebant vicario subjectam, sed quæ Asia ἰδικωτάτως dicebatur, Proconsulis administrationi subjacebat. Asiana autem diœcesis Asiam illam includebat omnem, quam veteres ἰδίως sic vocarunt, cujus & duas partes fecit Agrippa, citeriorem & ulteriorem. Longe majoribus terminis eam circumscribit Strabo, qui eo nomine intelligi voluit, quicquid intra Ponticum, Hegæum & Cilicium maria concludebatur, ad instar peninsulæ. Duabus his partibus Asiæ nomen proprium factum. Citerior Lydiam, Cariam, Mysiam, Phrygiam & Hellespontum continebat. Pars superior Pamphyliam, Lycaoniam, Galatiam, Pisidiam, Isauriam & Ciliciam. Hujus divisionis expressa vestigia reperio in Thracensium provincia & Anatolica infimis Imperii temporibus, ut apud Constantinum περὶ θεμάτων legere est. Τῶν Θρᾳκησίων θέμα plane respondet Asiæ citeriori: τὸ Ἀνατολικὸν, ulteriori. Hinc utrumque θέμα μικρᾶς Ἀσίας nomine appellatum tradit Constantinus. Utriusque

adeo sua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet. Namque ei [1] Grunium dederat in Phrygia castrum, ex quo [2] quinquaginta talenta vectigalis capiebat. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis servire pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione. sed videbat id [3] sine Rege Persarum non posse fieri: ideoque eum amicum sibi cupiebat adjungi: neque dubitabat facile se consequuturum, si modo ejus conveniendi habuisset potestatem. Nam [4] Cyrum fratrem [5] ei bellum clam parare, [6] Lacedæmoniis adjuvantibus, sciebat. id si ei aperuisset, magnam se ab eo initurum gratiam videbat. Hæc quum moliretur, peteretque à Pharnabazo, ut ad regem [7] mitteretur: [8] eodem tempore Critias * cæterique tyranni Athenien-

que fere θέματος provincias comprehendebat Ἀσιανὴ διοίκησις. *Salmas.*

1 *Grunium.*] Sic legendum, non ut habent libri quidam vulgati, *Grimium*. Quanquam licet etiam *Grynium* legere, ut est in exemplis Basileensibus, & idem valet. Commemorat hunc locum & Xenoph. lib. III. ἑλλ. non longe à principio: ἔχοντες ὁ μὲν Γάμβριον καὶ Παλαιγάμβριον, ὁ δὲ Μύριναν καὶ Γρύνιον. δῶρον δὲ αὕτη αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ βασιλέως. *Lambin.*

2 *Quinquaginta talenta vectigalis capiebat.*] Vulgati, *habebat*.

3 *Sine Rege Persarum.*] Artaxerxe: *Lambin. Longol.* Hic enim mortuo tunc Dario Persis imperabat. *Magius.* Vide Justin. VI. Cognomento μνήμων dictus, sive ut Hieronymus interpretatur, *Recordans*. Drusius, Berneccerus, & alii.

4 *Cyrum fratrem.*] Cyrum minorem, Darii & Parysatidis filium. *Lamb.* Cui pater moriens civitates, quarum præfectus erat, testamento legavit. *Justin.* VI. Dictus est Cyrus à flumine Cyro. *Strabo* XV. A κύων, canis. *Vilalpand.* Cujus ubera suxisse credebatur, quia ejus nutrix dicebatur Σπακώ. *Herodot.* Hodie سك Sâac, quod Medis canis. *Thys.* Vel à Cyrus, quod Persis Sol. *Plutarch. Ctes. Plethon. Brisson.* Unde Græcorum Κύριος profluxit, quia Sol credebatur Dominus Universi. Vide Teixeram & Schich. Tarich. Priora indubie falsa sunt. Posterius displicet Scaligero VI. de Emendat. Tempor. Quia sol Persis Coresed, Cores vero cibus & satietas. Proculdubio nomen illud regium fuit, vel à Sole, vel ab imperio deductum. *Ku* Persis Princeps, unde prima ejus syllaba *Cai*, vel *Cy*. Quid ultima *res* significet, quæri potest. Nam non est ex Hebræo ראש. *Horn.*

5 *Ei bellum clam parare.*] Justinus: *Itaque occulte adversus fratrem bellum parabat.*

6 *Lacedæmoniis adjuvantibus.*] Addit Justinus; *fuisse memores Atheniensi bello enixe se ejus opera adjutos.* Illorum Dux tum erat Clearchus, cui addunt Proxenum Bœotium & Mnemonem Thessalum.

7 *Mitteretur.*] Quidam legendum putant, *admitteretur.* Lambin.

8 *Eodem tempore Critias.*] Ille, qui ΠΑΗΜΟΧΘΗ appellatur tyrannus, unus è triginta, quos Lysander Atheniensibus imposuit: sed omnium fere immanissimus & scelestissimus, ut

nienſium [1] certos homines ad Lyſandrum in Aſiam miſerunt, qui eum certiorem facerent, niſi Alcibiadem ſuſtuliſſet, nihil earum rerum fore ratum, [2] quas ipſe Athenis conſtituiſſet. Quare ſi ſuas res geſtas manere vellet, illum perſequeretur. [3] His Lacon rebus commotus, ſtatuit accuratius ſibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renunciat, quæ regi cum Lacedæmoniis eſſent; niſi Alcibiadem vivum aut mortuum tradidiſſet. Non tulit hoc ſatrapes, & violare clementiam, quam regis opes minui maluit. Itaque miſit [4] Syſamithren & [5] Bagoam [6] ad Alcibiadem

non injuria ἁπλῶς Tyrannus nominetur. *Caſaubon.*

* *Cæterique.*] XXIX. Quorum nomina à Xenophonte numerantur lib. II. ἑλλην.

1 *Certos homines.*] Sed Plutarchus tradit, non ante adductum eſſe Lyſandrum, ut Alcibiadem de medio tollendum curaret, quam id nominatim ab Ephoris ei mandatum eſſet: ſive quod ingenium viri ad res magnas ſuſcipiendas promptum atque expeditum extimeſcerent; ſive quod Agidi gratiam facere vellent. *Lamb.* Vide Iſocrat. Orat. περὶ ζεύγους.

2 *Quas ipſe Athenis conſtituiſſet.*] Quæ ipſo auctore, agenteque ſunt conſtitutæ in procuratione reipublicæ ſcilicet, ἐκείνου τὴν πολιτείαν ἄγοντος. *Boecler.*

3 *His Lacon.*] Inſpecti Savaroni libri, *his latoribus commotus.* Sed exſtitit ab ignorantia alterius. Probo aliorum librorum ſcripturam, *Laco.* Ad eum modum Græca terminant Latini. Hinc Priſcianus lib. I. Expellitur N à Græcis in ων deſinentibus, quum in Latinam tranſeunt formam, ut *Demipho*, *Simoleo*, *Draco.* Sic Statio *Agamemno.* Per Laconem intelligit Lyſandrum, & ita bis infra vocat Ageſilaum. Itaque recte ſcriptom eſt in Timotheo: *A quo cum Laco pecuniam numeratam accepiſſet.* Diodor. XIII. de Gylippo: τοῦτον ἀφαλεχθέντος τοῦ Λάκωνος μηδέποτε τὸ πλῆθος, καὶ τὴν Διοκλέους γνώμην ἐκύρωσε. *Gebhard.*

4 *Syſamithren.*] Libri quidam, *Suſamythrem.* Unde alii, *Suſamethrem.* Malo tamen *Suſamithrem*, quem ex Plutarcho Pharnabazi patruum fuiſſe, adducunt Magius & Lambinus. Nomen Perſicum eſt, quo etiam vocatus Nauræ Satrapes apud Curtium lib VIII. cap. 2.

5 *Bagoam.*] Libri quidam *Baganm.* Magius ac Lambinus ex Plutarcho *Magæum* reponunt. Ego ſequor hoc loco Schotti judicium, & veteris libri auctoritatem. Diodor. nomina percuſſorum non exprimit, contentus monuiſſe ἐπαποστεῖλαι τοὺς ἀναιροῦντας κατὰ τὴν ὁδὸν τὸν Ἀλκιβιάδην. *Gebhard.* Sane *Bagoam* legendom: Nam non tam eſt nomen proprium, ut volt Serrarius, quam commune, Perſis ſignificans Eunuchum. Vide Plinium XIII. Ovidios II. Amor.

Quem penes eſt Dominam ſervandi cura Bagoi.

Sic Alexandri M. Eunuchus fuit Bagoas. *Curt.* X. & Herodis quoque. *Joſeph.* XVII. 3.

6 *Ad Alcibiadem interficiendum.*] Diodorus lib. XIV. de morte Alcibiadis duplicem affert hiſtoriam: unam brevem & nudam: Pharnabazum Darii Satrapen, ut gratiam iniret à Lacedæmoniis, comprehenſum Alcibiadem Athenienſium occidiſſe: Φαρνάβαζος, inquit ille, ὁ Δαρείου Σατράπης, Ἀλκιβιά-

biadem interficiendum, quum ille esset in Phrygia, iterque ad regem [1] pararet. Missi, clam [2] vicinitati in qua tum Alcibiades erat, dant negocium, ut eum interficiant. Illi quum eum [3] ferro aggredi non auderent, [4] noctu ligna contulerunt [5] circa casam eam, in qua quiescebat, eamque succenderunt, ut incendio conficerent quem manu superari posse diffidebant. Ille autem sonitu flammæ excitatus, quod gladius ei erat subductus, familiaris sui [6] subalare

κιβιάδην τὸν Ἀθηναῖον συλλαβὼν ἀνεῖλε. χαριζόμενος βουλόμενος Λακεδαιμονίοις. Alteram longiorem & suarum causarum expositione illustratam: cujus auctorem Ephorum scribit, quæ est hujusmodi: Alcibiadem cum cognovisset, Cyrum de inferendo fratri bello cogitare, venisse ad Pharnabazum, ab eoque petivisse, ut sibi omnium primo liceret eo adjuvante, & aditum ad regem patefaciente, Cyri consilium Regi Artaxerxi enuntiare: Pharnabazum Alcibiadi hoc invidisse, & quod ab Alcibiade acceperat, sibi vindicantem, fidos homines ad regem misisse, qui Cyri cogitata ei significarent: Alcibiadem à Pharnabazo repulsam passum, ad Paphlagoniæ Satrapam se contulisse; ut, quod sibi negarat Pharnabazus, ab eo impetraret: Pharnabazum hoc comperto, certos homines, qui eum in itinere interficerent, misisse. *Lambin.*

1 *Pararet.*] Vulgati, *compararet.*

2 *Vicinitati.*] Codex vero Burgensis sic habet: *Missi clam in civitatem, in qua tum Alcibiades erat, introeunt: quibus datum negotium, ut eum interficiant.* Sed hæc lectio improbanda. *Magius.* Plutarchus & Diodorus: κώμη. Sic & M. Tullius usurpavit nomen vicinitatis. *Lambin.* Græci tamen κώμην usurpant pro populis in civitate degentibus. Unde cum Suidas explicasset vicum; addit, τοὺς ἐν τῇ πόλει δήμους κώμας προσαγορεύουσι. Hanc vicinitatem Melissam vocatam scribit Athenæus lib. XIII. Quam nomen urbis esse, communiter etiam tradunt Geographi. Vide lubet eundem Suidam & Stephanum. *Keuchen.*

3 *Ferro aggredi.*] Libri quidam veteres habent, *cum securo aggredi.* Quæ scriptura quomodo ferri possit, aut quid sibi velit, non video; nisi dicamus *securo* positum pro *securè*: ut *arcanò* dicebant veteres pro *arcanè*, & *intò* pro *intè*, & *manifestò* pro *manifestè*, & similia. Plutarchus: οὐκ ἐτόλμησαν εἰσελθεῖν. *Lambin. Mag.*

4 *Noctu ligna contulerunt.*] Diodor. Νυκτὸς περιθέντες ξύλων πλῆθος.

5 *Circa casam eam.*] Dissentiunt heic Codices & Commentatores. Alii: *Circa domum stramineam.* Lambini hæc lectio: Qui etiam conjicit *scenam stramineam*, quia Diodorus: Τοὺς δὲ καταλαβόντας ἔν τινι κώμῃ Φρυγίας κατεσκηνωκότα. Sed Cl. Schottus hanc temeritatem merito castigavit. Savaronis, aliique libri *Samineam.* Folium Sibyllæ. Quoniam in Mss. reperitur *circa Sammeam*, non absurdum est, emendationi Schoppianæ accedere, *circa casam eam.* Schotti conjectura quam non ut certam; sed conferendæ symbolæ ad aliorum acumina excitanda statuit; *circa scanduleam*, vel *circa scamillum*, quo quiescebat: ejus est pretii, quo eam ipse auctor venditavit. *Gebhard.* Vide *Boeclerum.* Lege *circa domum Sanisenam.* Sanisene appellatur tractus in confinio Phrygiæ & Galatiæ. *Vossius.*

6 *Subalare telum.*] Intelligit sicam, quam μαχαίραν μικρὰν vocat Cedrenus. Paulus JC. appellatione *telorum* omnia accipi dicit, quibus singuli homines

alare telum eripuit. Namque erat cum eo [1] quidam ex Arcadia hoſpes, [2] qui nunquam diſcedere voluerat. Hunc ſequi ſe jubet, & id [3] quod in præſentia veſtimentorum fuit, [4] arripuit. [5] His in ignem ejectis, flammæ vim tranſit. Quem ut barbari incendium [6] effugiſſe eminus viderunt, telis miſſis interfecerunt, [7] caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt.

mines nocere poſſunt. Et veriſimile eſt, Alcibiadis familiarem talem ſicam vel pugionem habuiſſe, quam facilius ſub alis geſtare poſſet. *Keuchen.*

1 *Quidam ex Arcadia hoſpes.*] Concinnius Veteres, *quidam Arcadia hoſpes.* Et ita in Sluiskenii membranis. *Hoſpes Arcadia*, hoſpes eſt Arcadicus, vel ex Arcadia; ut *hoſpes Zacyntho*; Ζακυνθόθεν: *hoſpes Epheſo*, apud Plautum. Sic, *anus Corintho*, *mercator Rhodo*, *uxor Lemno*, *vinum Chio*, & alia frequentata ſcriptoribus Latinis. *Idem.*

2 *Qui nunquam diſcedere voluerat.*] Longolius, *diſcedere ab eo voluerat.*

3 *Quod in præſentia veſtimentorum fuit.*] Sic Plutarchus: Τῶν ἱματίων τὰ πλεῖστα καὶ τῶν στρωμάτων συναγαγὼν, ἐπέρριψε τῷ πυρί. *Lambin.*

4 *Arripuit.*] Codex Danielis, *arripit.*

5 *His in ignem ejectis.*] Extrorſum nempe ex illo loco, in quo quietem ceperat. Quare vana eſt Lambini curioſitas *injectis*, ſeu *conjectis* ſubſtituentis. Front. lib. II. cap. IX. 2. *Claudius Nero caput Aſdrubalis in caſtra Annibalis ejecit.* Gebhard.

6 *Effugiſſe eminus viderunt, telis miſſis interfecerunt.*] Malo diſtinguere: *effugiſſe viderunt, telis eminus miſſis interfecerunt.* Gebh. P. Dan. Sic Plutarchus: Ἀλλ' ἀποστάντες ἔβαλλον ἀκοντίοις καὶ τοξεύμασιν. Diodorus aliter: Κρατηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ πυρὸς, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀκοντιζόντων, τελευτῆσαι. *Lamb.* Alii alia. Tradunt illi vivum ipſum in cubiculo, in quo dormiebat, crematum eſſe *Juſtin. Oroſ.* Sunt, qui in Meliſſa occubuiſſe, ibique ſepultum ſcripſerunt. *Athenæus* XIII. Sed omnium maxime diſcrepat Ariſtoteles lib. VI. cap. 29. de natura animalium, ubi dicit: *Monte Aſiæ Elapho nomine apud Arginuſſam, quo loco Alcibiades mortem obiit, cervæ omnes ſciſſa aure ſunt.* Keuchenius.

7 *Caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt.*] In cædibus injunctis capita referebantur fidei peracti ſceleris acquirendæ ad mandatores. Vide *Curt.* VII. cap. 14. VIII. 18. *Tacitum* XXIV. Annal. cap. 57. Hoſtium vero vel inviſorum Principi referebantur ad gratiam, præmiumve conſequendum. *Tacit.* lib. II. Hiſt. cap. 16. Notandum quoque reciſa inviſorum hoſtiumve capita potentibus mulieribus oblata, ut hac crudeli lætitia impotentem animum titillarent. De capite Joannis Baptiſtæ nota res eſt. *Tacit.* lib. XIV. cap. 64. *Additur atrocior ſævitia, quod caput amputatum, latumque in urbem Poppæa vidit.* Sic crudele & atrox ſpectatum ab Æmula Octaviæ demptum caput. Quid de Fulvia dicendum eſt, quæ Ciceroni exſertam linguam aciculis compunxit? Quid de Alcmena Jovis pellice, quæ caput Euryſthei ad ſe ab Hyllo nepote delatum cum neſciret, qua contumelia tractaret, κερκίσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξώρυξεν αὐτοῦ, ut habet Zenobius Centur. II. 61. Polyæn. lib. VII. Tiſſaphernes ἀποτεμὼν Tithrauſti τὴν κεφαλὴν ἀνεκόμισε βασιλεῖ. βασιλεὺς δὲ ἔπεμψε τῇ μητρὶ Παρυσάτιδι. Hoſtilibus vero ducibus ideo præciduntur capita, eaque adverſæ partis ſtationibus ingeruntur ad infringendum animum. Vide II. *Machab.* XV. 35. de ſuſpenſo capite Nicanoris. *Livium* XXVI. de capite Aſdrubalis. Amm. *Marcellinum* XXVI. 29. de capi-

runt. [1] At mulier quæ cum eo vivere consueverat, [2] muliebri sua veste contectum, ædificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades, annos circiter quadraginta natus, diem obiit supremum. Hunc [3] infamatum à plerisque tres 11
gravissimi historici summis laudibus extulerunt: Thucydides, qui ejusdem ætatis fuit: Theopompus, qui fuit post aliquanto natus: & [4] Timæus, qui quidem [5] duo maledicentissimi, nescio quomodo in illo uno [6] consenserunt. Nam ea, quæ supra diximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius, quum Athenis splendidissima civitate natus esset, omnes Athenienses splendore ac [7] dignitate vitæ superasse.

de capite Procopii. *Justinum* XXIV. 5. de capite Ptolemæi. Hoc antiqui vocabant *ἀκρωτηριάζειν*, cum in signum victoriæ, hostium capita & manus præcisas referrent. *Gebhard.*

1 *At mulier.*] Hanc Plutarchus *Timandram* vocat, & Laïdis Corinthiæ matrem fuisse refert. Athenæus vero *Theodotam* nuncupat, lib. XIII. cap. 12. *Magius.* Qui testatur, adfuisse Alcibiadi duas meretriculas, Damasandram & Laidos junioris matrem, & Theodoten, quæ funus illius curavit. De somnio, quod Alcibiades de hac amica habuerit, & mortis præsagio, Cicero lib. de divinatione II. & Val. Maximus lib. I. cap. 5. *Longol. Mag.*

2 *Muliebri sua veste.*] Cicero: *Amica corpus ejus texit suo pallio.* Plutarchus: Καὶ τοῖς αὐτῆς περιβαλοῦσα, καὶ περικαλύψασα χιτωνίσκοις, ἐκ τῶν παρόντων ἐκήδευσε λαμπρῶς καὶ φιλοτίμως. Duas causas affert Magius, cur pallio suo seu stola mulier Alcibiadem exurendum texerit: Quarum postrema à ritu sepulchrali desumpta est, quem in exornandis cadaveribus veteres observabant. Quod vel ex Homero patet, ubi Penelopen inducit, vestem facientem Λαέρτῃ ἥρωϊ ταφήϊον.

3 *Infamatum à plerisque.*] Cum ab aliis, tum ab Antiphone, qui librum scripsit contumeliæ in Alcibiadem, ut Athenæus testatur lib. XII. cap. 9. & Lysia oratore, qui orationem contra Alcibiadem composuit. Testatur idem Athenæus lib. XIII. cap. 12. *Mag.*

4 *Timæus.*] Codex Danielis, *Thymæus.* Qui à maledicentia sua *Epitimæus* dictus.

5 *Duo maledicentissimi.*] Unde Theopompum Athenæus lib. VI. δυσμενέστατον appellat, parum constans sibi. Sed quia ingenua libertate vitia hominum carpserat, multorum odia veritas illi paraverat. Itaque βάσκανον & aliorum virtutibus invidentem multi pronuntiarunt, quos refellit Dionysius Lucianus de conscribenda historia: τὴν αὐτὴν τοῦ Θεοπόμπου κατηγορίαν ἕξεις φιλαπεχθημόνως κατηγοροῦντα τῶν πλείστων. Hinc *Theopompicum scribendi genus* nominat Cicero, cum de omnibus omnia libere palam dicuntur: ad Atticum lib. II. *Casaubon.* De Timæo vel ex Suida licet cognoscere, eum amarum & acerbum fuisse aliorum accusatorem. Lege Polybium, lib. XII.

6 *Consenserunt.*] Libri Mss. quos P. Daniel & Cl. Vir Andreas Schottus tractarunt, *laudando consuerunt.* Alii *conscierunt.* Aliquid latet, quod sine indicio melioris vix ac ne vix quidem detegetur. *Gebhard.*

7 *Dignitate vitæ.*] Cum *splendore* jungitur, intelligiturque τὸ σεμνοπρεπὲς

perasse. Postquam inde expulsus, Thebas venerit, adeo studiis eorum inservisse, ut nemo eum labore corporisque viribus posset æquiparare. [1] Omnes enim Bœotii magis firmitati corporis quam ingenii acumini inserviunt. Eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus summa virtus [2] in patientia ponebatur, sic duritiei se dedidisse, ut parsimonia victus atque cultus omnes Lacedæmonios vinceret. Fuisse apud [3] Thracas homines vinolentos, [4] rebusque venereis deditos: hos quoque in his rebus antecessisse. Venisse ad Persas, apud quos summa laus esset [5] fortiter venari, [6] luxuriose vivere. Horum sic imitatum consuetudinem, ut illi ipsi eum in his maxime admirarentur: quibus rebus effecisse, ut, apud quoscunque esset, princeps

ceps

τὶς μετ' εὐτραπελείας καὶ χάριτος. *Boecler.*

1 *Omnes enim Bœotii magis firmitati corporis, quam ingenii acumini inserviunt.*] Corporum Bœotiorum robur ac firmitudinem aliquoties commendat Diodorus libro xv Οἱ δὲ Θηβαῖοι, inquit, τῇ τε ῥώμῃ τῶν σωμάτων καὶ τοῖς ἀλκαῖς διαφέροντες. Sensus Nepotis est: Bœotii majus studium, plusque operæ impendunt in acquirendo confirmandoque corporis robore, quam in excolendo ingenio. Epaminonda: *Namque illi genti* (Thebanorum) *plus est virium, quam ingenii.* Hinc alii Βοιωτοὺς παρὰ τοὺς βόας denominatos volunt, ὡς οὐκ ὄντας ταῖς διανοίαις ἄγαν εὐκινήτους ob crassitiem ingenii. *Gebhard.* Atque ob firmitatem corporis ἀνδρείους vocat illos *Eustathius*, quos ob stupidam naturam miris modis reliqui Græci exagitarunt. Cicero de Fato: *Athenis tenue cœlum; ex quo acutiores etiam censentur Attici: crassum Thebis; itaque pingues Thebani & valentes.* Usque adeo verum est, quod Plato dicit in Timæo: κατὰ τοὺς Οὐρανοῦ τόπους κρᾶσιν ἠθῶν γίνεσθαι. *Keuchen*

2 *In patientia ponebatur.*] Horatius Od. 7. lib. 1. Carm.

Me nec tam patiens Lacedæmon.

Ob rigorem nimirum disciplinæ, cujus institutor erat Lycurgus. Lege Plutarchum in Lycurgo & Laconum institutis.

3 *Thracas homines vinolentos.*] Unde Græci ἀκρατοπότας eos vocarunt, uti & Scythas. Horat. 1. Odar. 27.

Natis in usum lætitiæ scyphis
Pugnare Thracum est. ———

Ad quem locum lege, quæ commentatus est eruditissimus Torrentius.

4 *Rebusque Venereis deditos.*] Schottus *reique veterinæ* legendum censet. Quomodo de hoc ipso Alcibiade Plutarchus in Thracia vino & equitationi indulgere solitum refert: Ἐν Ἰωνίᾳ χλιδανὸς, ἐπιτερπὴς, ῥᾴθυμος, ἐν Θρᾴκῃ μεθυστικὸς, ἱππαστικός. Sed priorem lectionem confirmant de hac ipsa gente Ovidii verba VI. Metam.

Digna quidem facies, sed & hanc innata libido
Exstimulat; pronumque genus regionibus illis (*suoque.*
In Venerem est, flagrat vitio gentisque,

5 *Fortiter venari.*] Xenophon lib. 1. Κύρου παιδ. Strabo lib. xv.

6 *Luxuriose vivere.*] Vide quæ ad Pausaniam notavimus.

1 *Charis-*

ceps poneretur, habereturque [1] chariſſimus. Sed ſatis de hoc: reliquos ordiamur.

1 *Chariſſimus.*] Codex Danielis, *cariſſimus.* Quidam legi volunt, *clariſſimus.* Ego nihil muto. *Lambinus.* *Habereturque chariſſimus.*] Merito probamus Excerptorum Latinitatem, quam non vetuſtas modo, ſed etiam bonitas tuetur: *habereturque kariſſimus.* Qui ſcribendi mos obtinuit florente Roma, refellitque ſciolorum criticorum φιλοκαινίαν, ut ex antiquis monumentis etiamnum cognoſcimus. Inſcriptio, quæ exſtat pag. 329.
CONJUGI. SUO. KARISSIMO. *Keuchen.*

THRA-

THRASYBULUS.

VIII.

1 [1] THRASYBULUS Lyci filius Athenienſis. Si per ſe virtus ſine fortuna ponderanda ſit, dubito an hunc primum omnium ponam. [2] Illi ſine dubio neminem præfero, fide, conſtantia, magnitudine animi, [3] in patriam amore. Nam quod multi voluerunt, [4] pauci potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare: huic contigit, ut [5] à triginta oppreſſam tyrannis, è ſervitute in libertatem vindicaret. Sed neſcio quomodo, quum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate [6] præcurrerunt. Primum [7] Peloponneſio bello [8] multa hic ſine Alcibiade geſſit: ille, nullam rem ſine hoc, quæ ille univerſa naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus

1 *THraſybulus.*] Diodorus lib. XIV. Ὁ Τυραννοκτόνος ὀνομαζόμενος. *Lambinus.*

2 *Illi ſine dubio neminem præfero.*] Diſtinctio attendenda à P. Daniele & à Schotto ex Gifanii ac Mendozæ libris adnotata: *Illud ſine dubio: neminem huic præfero fide.* hac mente: eſſe apud ſapientes extra dubitationis aleam, quod virtus ſeorſim ſine intuitu fortunæ ſit ponderanda: idcirco ſe anteferre Thraſybulo virtute claro neminem. *Gebh.*

3 *In patriam amore.*] Unde Φιλόποπολις & Φιλόπατρις inter ejus elogia. *Idem.* Juſtin. *Thraſybulus vir ſtrenuus & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria & pro ſalute communi, etiam cum periculo ratus.* Tales fuerunt duo Bruti, de quibus Hiſtor. Romana, & Sempronius ille dictus σοφός. *Keuch.*

4 *Pauci potuerunt.*] Codex Danielis, *paucique.*

5 *A triginta.*] A quibus ipſe in exilium pulſus fuerat. Diodor. XIV. *Lambinus.*

6 *Præcurrerunt.*] Recte editiones veteres, *præcucurrerunt.* Gebh. Lamb. ἀρχαϊκῶς. Cato contra Piſonem: *Video hac tempeſtate concucurriſſe omnes adverſarios.* Vide ad Frontinum notata. Græci παρῆλθον. Demoſth. περὶ στεφάνου non longe à principio. Excerpta Vet. Cod. P. Danielis ἀρχαϊκῶς, *præcucurrerunt.* Ut apud Comicum, *præcucurri*; Cæſarem, *excucurrit.* Sic *depopoſcit*, pro *depoſcit*, memini me legiſſe apud auctorem. Vide Priſcianum lib. X. *Keuchen.*

7 *Peloponneſio bello.*] Peloponnenſio, Codex P. Danielis. Idiotiſmus illorum temporum. *Peloponnenſe* dicebant, ἀντὶ τοῦ Πελοποννήσιον. Quod erat pro *Peloponeſenſe.* Ita *Proconenſe* pro *Proconeſenſe.* Nam & à voce *Peloponneſus* ἐθνικὸν, Latinum *Peloponeſenſe*, quæ ſcriptura ſæpe in libris occurrit. *Salmaſ.*

8 *Multa hic ſine Alcibiade geſſit.*] De quibus *Xenophon* lib. I. Ἑλλην. & *Diod.* XIII. Cicero pro Muræna: *Hic multas res & magnas ſine imperatore geſſerat, nullam rem ſine hoc imperatore.* Savaro.

1 *Ad vi-*

toribus cum militibus & fortuna, quod in prælii concursu abit res à consilio [1] ad vires vimque pugnantium. Itaque jure suo nonnulla ab imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat: seque his plus valuisse quam ducis prudentiam vere potest prædicare. Quare illud [2] magnificentissimum factum proprium est Thrasybuli. Nam quum triginta tyranni, præpositi à Lacedæmoniis, servitute oppressas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello [3] pepercerat fortuna, [4] partim patria expulissent, [5] partim interfecissent, plurimorum bona publicata inter se divisissent: non solum [6] princeps, sed & solus initio bellum his indixit. Hic enim quum [7] Phylen confugisset, (quod 2
est castellum in Attica munitissimum) non plus habuit secum

1 *Ad vires vimque pugnantium.*] Ita vulgati omnes; Ms. meus, *ad vires nostrûm cujusque pugnantium.* Puteani Ms. *ad vires undique pugnantium.* Savaro. Schotti liber, *ad vires cujusque pugnantium*, quod ille tuetur. Lambinus *ad vires virtutemque pugnantium.* Denique Claudius Puteanus, *ad vires vimque pugnantium.* Gebhard.

2 *Magnificentissimum.*] Magnificentissimum appellat, vel quod Græci λαμπρότατον vel μεγαλοπρεπέστατον, vel quod à maximo animo profectum. *Lambin.*

3 *Pepercerat.*] Auctoribus Excerptis & Cod. P. Danielis legendum, *parserat.* Quam vocem & alibi offendi non omnino inficiandam. Vera enim præterita sunt *parsi* & *peperci*, quæ inter ponit discrimen Cornelius Fronto: *Parsi*, inquit, *semel: peperci sæpius.* Quod non probant doctissimi critici. Aliud statuit Donatus ad Hecyr. Terentian. act. III. sc. I. quod recte etiam negat Servius. Sic *parsisset* exstat apud Agellium lib. V. cap. 14. Eodem modo *præstavit* dixit Ammianus lib. XXXI. & *instaturos* Frontinus II. 6. Strat. ad cujus locum plura notavimus, alias, si res dederit, orbi erudito exponenda. *Keuch.*

4 *Partim patria expulissent.*] In quibus & ipse Thrasybulus ob opes excidit patria. Scholia in Aristoph. Plutum: Εὔπορος ὢν καὶ ἐξ αὐτῶν (τυράννων) ἐκπεσών. *Gebhard.*

5 *Partim interfecissent.*] Diodorus lib. XIV. Οἱ δὲ ἐν Ἀθήναις δυναστεύοντες τριάκοντα τύραννοι, καθ' ἡμέραν οὐκ ἐπαύσαντο τοὺς μὲν φυγαδεύοντες, τοὺς δὲ ἀναιροῦντες. *Gebh.* Mille quingentos indicta causa necarunt, inquit Æschines in Orat. περὶ παραπρεσβ. & κατὰ Κτησιφ. Lege etiam Justin. lib. V. & Oros. II. 15.

6 *Princeps.*] Πρῶτος. In Hamilcare: *Princeps largitione vetustos pervertit mores Atheniensium.* Gebh. Sic Cicero sæpiuscule loquitur in Anton. & Verrem.

7 *Phylen confugisset.*] Oros. lib. II. cap. 17. *Phulene* corrupte legit. *Ortel.* Quæ est finitima Tanagriæ, centum stadiis, teste Diodoro, distans Athenis. Præterea Oenidis tribus pars. Scholia in Aristophanis Plutum, Act. V. Scen. I. Φυλὴ δὲ δῆμος τῆς Ἀττικῆς καὶ οἱ ἐνοικοῦντες φυλάσιοι. Quæ & ad verbum in Stephano reperiuntur. Alluserat quoque superius, μετὰ ταῦτα Φυλὴν καταλαβὼν καθεῖλε τυράννους. *Gebhard.* Χωρίον vocant Xenophon & Diodorus. *Bongars.*

cum [1] quam triginta de suis. Hoc initium fuit salutis [2] Atticorum: hoc robur libertatis clarissimæ civitatis. [3] Neque vero hic contemptus est primo à tyrannis, sed ejus solitudo: [4] quæ quidem res & illis contemnentibus perniciei, & huic despecto saluti fuit. Hæc enim illos ad persequendum segnes, [5] hos autem tempore ad comparandum dato, fecit robustiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis esse debet, [6] *Nihil in bello oportere contemni:* nec sine causa dici, [7] *Matrem timidi flere non solere.* Neque tamen pro opinione Thrasybuli [8] auctæ sunt opes. nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant. [9] Hinc in Piræeum transiit, Muni-

1 *Quam triginta de suis.*] Immo circiter septuaginta tradit fuisse Xenoph. *Lambin.* Hic tamen postea multarum urbium opibus adjutus fuit. Quin Lysias Syracusanus Orator, quasi in auxilium Urbis, quæ esset patria communis eloquentiæ, quingentos milites cum stipendiis suis, ferens suppetias, misit. Auctor Orosius loco citato. *Mag.*

2 *Atticorum.*] Codex Danielis, *Actæorum.*

3 *Neque vero hic contemptus est primo à tyrannis, sed ejus solitudo.*] Antiquæ Editiones: *Neque vero hic non contemptus est primo à tyrannis, neque ejus solitudo.* Clariss. Vossius pro *non* mavult reponere *tam*, dicitque τὸ *atque* pro *neque* valere *quam*. Ut in illo Plauti Amphit. Act. I. Scen. I. *Nimis simil' est mihi. Itidem habet petasum ac vestitum. Tam consimil' est, atque ego.* Cæterum *solitudinem* vocat inopiam, sive infrequentiam vires conjungentium. Sic Curt. lib. IX. cap. 23.

4 *Quæ quidem res & illis contemnentibus perniciei.*] Antiqua lectio in Vet. membranis P. Dan. *pernicii.* Ut apud Ciceronem pro Roscio: *Quorum nihil pernicii caussa divino consilio, sed vi ipsa, & magnitudine rerum factum putamus.* Atque ita apud Nonium rescribendum, ubi *pernici* depravate pro *pernicii. Pernicii* autem, ut *luxurii, progenii, acii,* de quibus Agell. lib. IX. cap. 14. *Keuch.*

5 *Hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores.*] Nempe socios Thrasybuli; quia non in eos inquirebatur aut animadvertebatur, nacti sunt tempus quo compararent necessaria ad subvertendos Tyrannos. *Ad comparandum* absolute non sine elegantia heic adhibitum. *Gebhard.*

6 *Nihil in bello oportere contemni.*] Curtius lib. VI. cap. 14. *Nihil tuto in hoste contemnitur.* Idem. Suadet hoc conjurationis auctor Catilina per epistolam suis apud Sallustium. Dictumque & illud antiquitus, Bis in illo peccare non licere, multaque adeo inania in bello exsistere. *Πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου*, apud Diodorum Siculum lib. XX. & Polybium in Suida. *Schott.*

7 *Matrem timidi flere non solere.*] Locus cessit adagio, de quo vide Erasmum.

8 *Auctæ sunt opes.*] Tradit tamen Diodorus lib. XVIII. brevi tempore convenisse homines mille & ducentos: & his copiis eductis eum irrupisse mane inopinato ac de improviso in XXX. Tyrannorum castra, multisque eorum interfectis, illos Athenas se recipere coëgisse. *Lambin.*

9 *Hinc in Piræeum.*] Sic Diodorus lib. XIV. nisi quod tradit, hoc factum esse post irruptionem illam nocturnam, sed potius matutinam factam in castra adver-

[1] Munichiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti: ab eaque turpiter repulsi, protinus in urbem, armis [2] impedimentisque amissis refugerunt. Usus est Thrasybulus [3] non minus prudentia quam fortitudine. nam cedentes violari vetuit. cives enim civibus parcere æquum censebat. Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit. [4] Neminem jacentem veste spoliavit: Nihil attigit nisi arma, quorum indigebat, [5] & quæ ad victum pertinebant. In secundo prælio [6] cecidit Critias dux [7] tyrannorum, quum quidem [8] adversus Thrasybulum fortissime pugnaret. Hoc dejecto, [9] Pausanias venit 3
Atticis

adversariorum. Verba ejus sunt hæc: *Μετὰ δὲ τὴν μάχην ὁ Θρασύβουλος εὐθὺς μὲν ὥρμησεν ἐπὶ τὸν Πειραιέα, καὶ κατελάβετο τὴν Μουνυχίαν, λόφον ἔρημον καὶ καρτερόν.* Cum Diodoro congruit & Xenophonte lib. II. Addit præterea, in eo prælio ex equitibus Nicostratum pulchrum occubuisse, & alios duos in lectis oppressos esse. *Idem.*

1 *Munichiamque.*] Codex Danielis, *Minthiamque.* In Græco est *Μουνυχία* apud Diodorum & Strabonem lib. IX. *Keuchen.* Stephanus per ω in prima scribit, unde corrupte *Monœchi* apud Frontinum lib. I. cap 5. *Ortel.*

2 *Impedimentisque amissis.*] Impedimenta dicuntur omnia ea, quæ conducunt ad iter; ut utensilia, sarcinæ & jumenta. Græci *ἀποσκευὴν* vocant.

3 *Non minus prudentia.*] Conon autem Thrasybulum appellabat, tanquam audaciorem, quam prudentiorem, seu consideratiorem; ut est apud Aristotelem lib. II. Rhet. *Lambin. Mag.*

4 *Neminem jacentem veste spoliavit.*] Testatur & hoc Xenophon lib. II. de rebus Græc. his verbis: *καὶ τὰ μὲν ὅπλα ἔλαβον, τοὺς δὲ χιτῶνας οὐδενὸς τῶν πολιτῶν ἐσκύλευσαν.* *Lamb.* Turpe enim habitum est, ex mortuis lucrum captare; unde & proverbium circumlatum, cujus meminit Aristoteles II. Rhetor. *Ὅθεν*, inquit, *καὶ ἡ παροιμία τὸ κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν.* *Mogius.*

5 *Et quæ ad victum.*] Alii libri, *quaque ad victum.* Gebhard.

6 *Cecidit Critias.*] Cecidit una cum eo & Hippomachus, ut narrat Xenoph. lib. II. de reb. Gr. Primus autem omnium eorum, qui cum Thrasybulo erant, occubuit vates: qui fati sui non ignarus, præcepit commilitonibus suis, ne in hosteis irruerent, priusquam aliquis suorum cecidisset, aut vulneratus esset: Ubi hoc evenerit, inquit, nos præibimus, & victoria nostra erit; mihi autem mors certa imminet. In quo non fefellit eum sua opinio; nam veluti afflatu quodam divino concitatus, primus exsiliit, & hostes adortus interiit. Alii autem exsules vicerunt. *Lambin.*

7 *Dux Tyrannorum.*] *Τὴν ἡγεμονίαν ἔχων.* Diodor. XIV. 34. Justinus: *In eo bello Critias & Hippolochus, omnium Tyrannorum sævissimi, cadunt.* Crudelissimum omnium Tyrannorum, vocat eum Lactantius libro III. de Falsa Sap. Vide supra.

8 *Adversus Thrasybulum.*] Libri omnes, *exadversus*, quod verum est. *Gebhard.*

9 *Pausanias venit Atticis auxilio.*] Lambinus maluit, *venit aliis auxilio*, in hunc sensum: Critia interfecto venit aliis Tyrannis auxilio Pausanias. Sed iis

Atticis auxilio, rex Lacedæmoniorum. Is inter Thrasybulum & eos, qui urbem tenebant, [1] fecit pacem [2] his conditionibus: *Ne qui, præter triginta tyrannos, & decem, qui postea prætores creati, superioris more crudelitatis erant usi, adficerentur exilio: neve bona publicarentur:* [3] *reipublicæ procuratio populo redderetur.* Præclarum hoc quoque Thrasybuli, quod reconciliata pace, quum plurimum in civitate posset, legem tulit; *ne quis anteactarum rerum accusaretur, neve mulctaretur:* [4] eamque illi legem OBLIVIONIS appellarunt. Neque vero hanc tantum ferendam

ipsis, quæ ex Xenoph. citat, se jugulat. *Ἄμα δὲ ἰδίας ποιήσαντο τὰς Ἀθήνας, πείσας τῶν ἐφόρων τρεῖς, ἐξάγει τὴν φρουράν.* Nam si Tyrannos eorumque satellites urbe expulit, quibus aliis istud auxilium, quam Atticis experiit? Vulgatam porro lectionem stabilit Diodorus lib. 14. *Διόπερ Ἀθηναῖοι μὲν ἐκομίσαντο τὴν πατρίδα καὶ τὸ λοιπὸν τοῖς ἰδίοις νόμοις ἐπολιτεύοντο. Gebh.*

1 *Fecit pacem.*] Vide Diodorum.

2 *His conditionibus.*] Ut ad suas quisque res & possessiones rediret, præter xxx. Tyrannos, & xi. Viros, qui in Piræeo imperarant. *Xenoph.* II. ἑλλ.

3 *Reipublicæ procuratio.*] Democratia.

4 *Eamque illi legem oblivionis appellarunt.*] Loquitur de Amnestia, celeberrimo instituto, qua cautum erat, ut omnes placide viverent ἔχοντες ἅπερ εἶχον. *i. Keuchen.* Illam *legem oblivionis* Nepos, *memoriam omnem discordiarum oblivione sempiterna delevisti*, Tullius Philip. 1. *Plebiscitum, ne qua præteritarum rerum mentio fieret.* Val. Maximus lib. IV. cap. 1. *Κάλλιστον ἐκ παιδείας ῥῆμα μὴ μνησικακεῖν, pulcherrimum ex sapientiæ studiis petitum vocabulum, memoriam injuriarum esse delendam,* Æschines, τὸ τῆς ἀμνηστίας ψήφισμα, *oblivionis decretum*, Plutarchus, appellavere. Argumentum legis fuit, ΜΗ ΜΝΗΣΙΚΑΚΕΙΝ, ΜΗΤΕ ΑΔΙΚΟΝ ΜΗΤΕ ΔΙΚΑΙΟΝ ΛΕΓΕΙΝ. Atqui ea mox ab omni multitudine, & singulatim à Judicibus & Senatu, solemnibus juramentis confirmata est, quorum formulæ apud Andocidem, Rhetorem Græcum, Oratione, quæ de Mysteriis scripta est, adhuc leguntur, & hic necessario repræsentandæ sunt. Jurabant omnes: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΟΥΔΕΝΙ, ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝΔΕΚΑ, ΟΥΔΕ ΤΟΥΤΩΝ, ΟΣ ΑΝ ΕΘΕΛΟΙ ΕΥΘΥΝΑΣ ΔΙΔΟΝΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ, ΗΣ ΗΡΞΕΝ. Senatores: ΟΥ ΔΕΞΟΜΑΙ ΕΝΔΕΙΞΙΝ, ΟΥΔΕ ΑΠΑΓΩΓΗΝ ΕΝΕΚΑ ΤΩΝ ΠΡΩΤΕΡΟΝ ΓΕΓΕΝΟΜΕΝΩΝ, ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΦΕΥΓΟΝΤΩΝ. Judices: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ, ΟΥΔΕ ΑΛΛΟ ΠΕΙΣΟΜΑΙ, ΨΗΦΙΟΥΜΑΙ ΔΕ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ. Neque in alium finem mox rogata ab Archino lex, & admissa est; *Si quis in jus vocat adversus hoc jusjurandum, reus exceptione utitor: eaque de re Archontes primum judicia reddunto: prior qui exceptione utitur, dicito: qui causa ceciderit, epobelia mulctator.* Hæc enim ejus sententia apud Isocratem exstat. Ex quibus satis apertum est, Amnestia à Thrasybulo sancita, & multitudini probata, omnem, etiam cætera justissimam actionem, civilium motuum ac bellorum, injuriarumque nomine instituendam, Magistratibus

dam curavit, ſed etiam ut valeret effecit. Nam quum quidam ex his qui ſimul cum eo in exilio fuerant, cædem eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; publice prohibuit, & id quod pollicitus erat, præſtitit. Huic 4
pro tantis meritis, [1] honoris corona à populo data eſt, [2] facta duabus virgulis oleaginis: quæ, quod amor civium, non vis, expreſſerat, nullam habuit invidiam, magnaque fuit gloria. [3] Bene ergo [4] Pittacus ille, qui ſeptem ſapientum numero eſt habitus, [5] quum ei Mitylenæi multa millia jugerum agri muneri darent, [6] *Nolite, rogo vos* (inquit)

ſtratibus in cives, ac civibus in Magiſtratus ac cives, omnino clauſam fuiſſe ac præciſam. *Boxhorn. Eamque illi legem* OBLIVIONIS *appellarunt.*] Nullum dubium eſt, quin τὸ *legem* heic exterminandum cenſeamus, cujus repetita lectio melioribus non ſolum Mss. & Excerptis repugnat, ſed & concinne minus loqui facit Cornelium. Scribe igitur, ac diſtingue: *Legem tulit, ne quis anteactarum rerum accuſaretur, neve mulctaretur; eamque illi* OBLIVIONIS *appellarunt.* Keuchen.

1 *Honoris corona.*] In Græciæ civitatibus, maxime autem Athenis, ſi quis de republica bene eſſet meritus, huic corona præmium dati ſolita, quæ ejus capiti imponebatur; cum vel ſacrorum vel ludorum cauſa maxima undique turba hominum conveniſſet. Accedebat præconis elogium, & ut ita dicam cum Juriſconſultis, ſuperdictum, proclamantis haberi τοῦ δεῖνα hunc honorem: ΕΥΝΟΙΑΣ ΕΝΕΚΑ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ. *Caſaubon.*

2 *Facta duabus virgulis oleaginis.*] *Oleaſtrum* vocat Plinius. Apud Ariſtophanem in Pluto eſt, Jovem victores athletas coronare κοτίνῳ στεφάνῳ. *Beroald.* Cæterum duæ aut tres teniæ invicem tortæ coronam faciebant, quam vocabant ſtroppum; hoc eſt, quod ait Feſtus, *quaſdam coronas per coronas currere.* Nam totidem coronæ, quot teniæ tortæ. His uſi fuerunt antiqui Romani, nondum invento coronas è floribus texere, quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit. *Salmaſ.*

3 *Bene ergo.*] Cum nota approbationis. Ita Græci ſuum καλῶς. *Boeclerus.*

4 *Pittacus ille.*] Σαράπους & σάραπος, apud Laërtium: quem Μιτυληναῖον vocarunt communiter veteres. Floruit maxime Olymp. XLII. anno I. Diogenes in ejus vita: Ἤκμαζε μὲν οὖν περὶ τὴν τεσσαρακοστὴν δευτέραν Ὀλυμπιάδα. Vide Cyrillum adverſus Julianum. *Keuchen.*

5 *Cum ei Mitylenæi.*] Varie hoc refertur à Scriptoribus. Plutarchus παραγγ. πολιτ. Ἧς γὰρ ἐκτήσατο χώρας τοῖς πολίταις, γῆν, ἣν ἂν ἐθέλοι λαβεῖν κελευσθεὶς, ἔλαβε τοσαύτην, ὅσην ἐπῆλθε τὸ ἀκόντιον αὐτοῦ βαλόντος. Diogenes Laërtius in Pittaco: Καὶ χώραν αὐτῷ ἀπένειμαν οἱ Μιτυληναῖοι. ὁ δὲ ἱερὰν ἀνῆκεν, ἥτις νῦν Πιττάκειος καλεῖται. Val. Maximus lib. VI. cap. 5. *Atque etiam cum recuperati agri dimidia pars conſenſu omnium offerretur; avertit animum ab eo munere; deforme judicans, virtutis gloriam magnitudine prædæ minuere.* Lambin. Longol. Mag. Savaro. *Mitylenæi.*] Liber Danielis; *Mitileni.* Scripſerat Nepos tamen *Mitylenai*: hoc eſt ἐθνικὸν Μιτυληναῖος, ut apud Laërtium. Nam hoc magis ad ſequelam & ſenſum ſententiæ: *Nolite, rogo vos, &c.* Keuchen.

6 *Nolite, rogo vos.*] Ms. *oro vos.* Boeclerus. Sic etiam Codex P. Danielis.

quit) *mibi dare quod multi invideant, plures etiam concupiſcant. Quare ex iſtis nolo amplius quam centum jugera, quæ & meam animi æquitatem & veſtram voluntatem indicent. Nam parva munera diutina: locupletia, non* [1] *propria eſſe conſueverunt.* Illa igitur corona contentus Thraſybulus, neque amplius requiſivit, neque quenquam honore ſe anteceſſiſſe exiſtimavit. Hic ſequenti tempore quum prætor claſſem [2] ad Ciliciam appuliſſet, neque ſatis diligenter in caſtris ejus agerentur vigiliæ; [3] à barbaris, ex oppido noctu eruptione facta, in tabernaculo interfectus eſt.

1 *Propria eſſe conſueverunt.*] Perpetua, *P. Daniel.* diuturna. *Savaro.* Non ſtabilita neque diuturna. *Lambin.* Explicat Donatus ad Terentium.

2 *Ad Ciliciam.*] Sic legendum, non *Siciliam*; quod & Longolius jam ante viderat. Nec *Silicium.* Id enim Xenophonticæ hiſtoriæ eſt contrarium, quæ illum in Pamphylia prope Aſpendum, noctu in caſtris interfectum ſcribit. lib. IV. Eurymedon enim & Aſpendum in Cilicia ſunt, aut certe in Pamphylia. Cilicia autem & Pamphylia ſunt inter ſe finitimæ. *Longol. Mag. Lambinus.*

3 *A barbaris.*] Aſpendis. *Xenoph. Diod.* Qui Pamphyliæ ſeſſores ad Ciliciam. Vide Strabon. & Ptolemæum.

CONON.

CONON.

IX.

[1] CONON Atheniensis, Peloponnesio bello accessit ad rem publicam [2] in eoque ejus opera magni fuit. nam & prætor pedestribus exercitibus præfuit, & præfectus classis res magnas mari gessit. Quas ob caussas præcipuus ei honos habitus est. Namque [3] omnibus unus insulis præfuit. In qua potestate [4] Pharas cepit, coloniam Lacedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponnesio bello prætor, quum apud [5] Ægos flumen copiæ Atheniensium à Lysandro sunt devictæ. Sed tum afuit, eoque pejus res 1

1 *Conon.*] Timothei filius. *Lambin.* Hunc ex Virgilio interpretatur Servius, sed contra omnium fere mentes. Quippe de Samio astrologo Maro capiendus, non de Timothei filio, quod ad Solinum notavit consummatissimus Salmasius.

2 *In eoque ejus opera magni fuit.*] Laudat & adstruit hanc Puteani emendationem pluribus Savaro, vindicatque sibi ipse Nepos. Nam quidam libri Mss. exhibent; *in eoque ejus opere magni fuit.* Infra Epaminonda. Tenet Cl. Schottus: *At in Græcia utique olim magni fuit.* Quia *laudi* abest, & diphthongo æ superpositum i. *Gebhard.*

3 *Omnibus unus insulis præfuit.*] Hoc neque apud Xenophontem, neque apud Diodorum, neque alium quemquam reperi: nisi forte id tempus intelligamus, quo victis ad Cnidum Lacedæmoniis adjutore Pharnabazo, classi regis Persarum præfectus, omnes insulas à Lacedæmoniis avertit, & Græcos superbo Lacedæmoniorum dominatu liberavit. *Lambin.* Vide Demosthenem: Meminit etiam Apsines, de Arte Rhet. cap. περὶ διηγήσεως.

4 *Pharas cepit.*] Rutgersius *Theram* substituit, quod retinuit Gebhardus. In Ms. corrupte *fferas.* Boecler. In quibusdam est *Pheras*, unde feliciter Lambinus *Pharas* emendavit, reclamantibus libris. *Pheræ* enim urbs est Thessaliæ, neque unquam eo colonia à Lacedæmoniis deducta est. *Pharas* autem commemorat Pausanias in Achaicis: Δύμην μὲν πρὸς Ἤλιδος πρώτη· μετὰ δὲ αὐτὴν Ὤλενος καὶ Φαραί. Stephanus: Φαραί, πόλις Μεσσήνης, ὅθεν ἦσαν οἱ Ἀφαρητιάδαι. ἔστι δὲ καὶ Ἀχαΐας. Itaque apud Plinium lib. IV. cap. 5. legendum puto *Pharæ* non *Pheræ*, & apud Xenophontem lib. IV. de rebus Græciæ: Καταπλεύσας δὲ πρῶτον εἰς Φαράς, ἐδῄωσε ταύτην τὴν χώραν. Existimavi etiam aliquando legendum *Patras.* Patræ enim urbs Achaiæ, Plin. lib. IV. cap. 4. *Lambin.*

5 *Ægos.*] *Egos*, ut ubique. Codex P. Dan.

6 *Sed tum afuit.*] Negat id Xenoph. lib. II. ἑλληνικῶν, & Plutarchus in vita Lysandri. Etenim ex eo prælio fuga sibi salutem octo triremibus comitantibus quæsivit, & ad Euagoram Cypri regem se contulit. *Long.* Justin. lib. V. Cononem ait propter hanc cladem patria amissa, exulem Cyprum aliquamdiu incoluisse. Orosius etiam lib. II. cap. 2. in Cypro hunc exulem mansisse dicit.

res administrata est. nam & prudens rei militaris, & [1] diligens erat imperii. Itaque nemini erat his temporibus dubium, si adfuisset, illam Athenienses calamitatem ac-
2 cepturos non fuisse. Rebus autem afflictis quum patriam obsideri audisset, [2] non quæsivit ubi ipse tuto viveret, sed unde præsidio esset civibus suis. Itaque contulit se [3] ad Pharnabazum [4] satrapem Ioniæ & Lydiæ, [5] eundemque generum regis & propinquum: apud quem ut multum gratia valeret, multo labore multisque effecit periculis. Nam quum Lacedæmonii Atheniensibus devictis, in societate non manerent, [6] quam cum Artaxerxe fecerant, Agesi-

dicit. Isocrates in Euagora, in Cyprum profectum scribit, tum ob vitæ propriæ salutem, tum vero ut patriæ opem ferre posset, & auxilia compararet. *Magius.* De qua re vide etiam Aristotelem II. Rhet. & Diodorum lib XIV.

1 *Diligens erat imperii.*] Ita Lambinus & Savaro edendum curaverunt. Cæteri ad unum omnes, *diligens erat Imperator*, quo modo & Nepotis libellus hic inscribitur. *Schott.* Ita in Conone loquitur Cornel. Nepos. *Diligens imperii* est, qui nihil in eo, quod imperandum est, vacuum relinquit, sed statim imperat. Alias imperia, ut vacua, subditi invadunt. *Boxhorn.*

2 *Non quæsivit, ubi ipse tuto viveret.*] Sic Cicero lib. VIII. Epist. ad Attic. I. *Ei statim rescripsi, hominemque certum misi de comitibus meis, non me quærere, ubi tutissime essem.* Lambin. Sed tamen ante securitatem quæsiverat, ut Isocrates Oration. citata attestatur, & Plutarchus in Euagora. Ait in Artaxerxe, haud securitate contentum fuisse, sed rerum mutationem, veluti in pelago fluctum exspectasse. *Mag.*

3 *Ad Pharnabazum.*] Justin. lib. VI. hæc copiosius habet. Item Xenophon lib. IV. ἑλληνικῶν, unde ista fere descripta sunt. *Longol.*

4 *Satrapem Ioniæ & Lydiæ.*] Justinus lib. V. Lydiæ Satrapem sive Præfectum, non *Pharnabazum*, sed *Tissaphernem* dicit. *Mag.* Nepos infra in Datame, alium Satrapem vocat illarum provinciarum, Ariobarzanem. Unde apparet, Ioniam & Lydiam, unam tantum Satrapiam fuisse, seu præfecturam provincialem, quæ ab uno Satrape regebatur. Sic Herodot. lib. V. Orœtem quendam νόμον τόν τε Φρύγιον καὶ Λύδιον καὶ Ἰωνικὸν obtinuisse refert, quod ex aliis etiam Scriptoribus ratum fecit eruditissimus Brissonius. *Keuchen.*

5 *Eundemque generum Regis.*] Supra in Pausania: *Mardonius Satrapes regius, natione Medus, regis gener.* Ut credibile sit, illas semper eparchias à solis Magni Regis generis administratas fuisse, qui nonnunquam vice socri sui fungebantur. *Keuchen.* Duxerat autem Pharnabazus Apamam uxorem, unam ex Artaxerxis filiabus, ut tradit *Plutarchus* in Artaxerxe.

6 *Quam cum Artaxerxe fecerant.*] Plutarchus ibidem dicit eam esse appellatam εἰρήνην τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου, pacem factam Antalcide interprete & legato: si fas est, inquit ille, contumeliam & proditionem pacem appellare. Hanc commemorat & Xenoph. lib. IV. de rebus Græciæ. Sed hæc pax posterius facta est, quam Agesilaus in Asiam classem, exercitumque trajecisset, ut intelligere licet ex Plutarcho in apophth. Lacon. ibi, ἐπεὶ δὲ Κόνων καὶ Φαρνάβαζος τοῦ βασιλέως ναυαρχοῦ καταπολεμο-

[1] Agesilaumque bellatum misissent in Asiam, maxime impulsi [2] à Tissapherne, qui ex intimis regis ab amicitia ejus defecerat, & cum Lacedæmoniis coierat societatem. hunc adversus Pharnabazus habitus est imperator: re quidem vera exercitui præfuit Conon, ejusque omnia arbitrio gesta sunt. Hic multum ducem summum Agesilaum impedivit, sæpeque ejus consiliis obstitit. Neque vero non fuit apertum, si ille non fuisset, [3] Agesilaum Asiam Tauro tenus regi fuisse erepturum. Qui posteaquam domum à suis civibus revocatus est, quod Bœotii & Athenienses Lacedæmoniis bellum indixerant: Conon nihilo secius apud præfectos regis versabatur, hisque omnibus maximo erat usui. Defecerat à rege [4] Tissaphernes, neque id tam 3
Artaxerxi quam cæteris erat apertum. Multis enim magnisque meritis apud regem, etiam quum in officio non maneret, valebat. [5] Neque admirandum si non facile ad credendum inducebatur, reminiscens, ejus se opera Cyrum fratrem superasse. Hujus accusandi gratia Conon à Pharnabazo ad regem missus, [6] posteaquam venit, primum

τεχρεγῆντες, &c. Videtur igitur ea societas esse intelligenda, quam Lacedæmonii cum Dario secundo, hujus Artaxerxis, qui *Μνήμων*, id est, *Memor* dictus est, & Cyri patre fecerunt: de qua Thucydides lib. VIII. Sed discrepat à Xenophonte & Plutarcho Probus. Illi enim narrant, Agesilaum eo in Asiam à Lacedæmoniis esse missum, quod audierant, regem Persarum Artaxerxem exercitum & classes adversus Græcos parare: Xenoph. & Plutarch. in Agesilao. Non igitur Lacedæmonii sed Persæ in societate non manebant. *Lambin.*

1 *Agesilaumque.*] Cod. P. Danielis, *Hagesilaumque.*

2 *A Tissapherne.*] Tradit Xenophon in Agesilao, huic Regis jussu caput à Tithrauste esse abscissum. Idem & Diodorus XIV.

3 *Agesilaum Asiam Tauro tenus Regi fuisse erepturum.*] Videntur hæc transcripta è Diodoro lib. XV. *Καὶ πέρας εἰ μὴ μετεπέμψαντο αὐτὸν οἱ Σπαρτιᾶται διὰ τινὰς πολεμικὰς χρείας σχεδὸν ἂν καὶ τὴν ὅλην τῶν Περσῶν βασιλείαν εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους κατέστησεν.* Agesilao inferius: *Qui cum victori præesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi.* Gebhard.

4 *Tissaphernes.*] Longolius *Tisaphernes.* Codex Danielis *Thysiphernes*, ut ubique. Scribendum *Tissaphernes*, nam in Græco est *Τισσαφέρνης*. *Keuchenius.*

5 *Neque admirandum.*] Venustius scripta lectio, & Ultrajectinus, *neque id mirandum.* Schott. Gebhard.

6 *Posteaquam venit.*] Justinus VI. *Itaque Conon diu rege per epistolas frustra fatigato, ad postremum ipse ad eum pergit.*

mum ex more Perſarum [1] ad Chiliarchum, qui ſecundum gradum imperii tenebat, [2] Tithrauſtem acceſſit, ſeque oſtendit cum rege colloqui velle. nemo enim ſine hoc admittitur. Huic ille inquit, *Nulla mora eſt: ſed tu delibera,* [3] *utrum colloqui malis,* [4] *an per literas edere, quæ cogitas: Neceſſe eſt enim* [5] *ſi in conſpectum veneris,* [6] *venerari te regem,*

1 *Ad Chiliarchum.*] Codex P. Danielis, *ad Cheliarchum.* Lege χιλίαρχον. *P. Daniel.* Qui fuit tribunus militum. *Longol.* Χιλίαρχος à Græcis dicitur, qui mille Viris præfectus eſt. D. Hieronymus Exod. cap. 18. pro *Chiliarcho Tribunum* dixit:. Ad hanc vocem quod attinet, Q. Curt. lib. v. ſic inquit: *Novem qui fortiſſimi judicati eſſent, ſingulis militum millibus præfuturi erant; Chiliarchos vocabant.* Joſephus lib. III. de bello Judaico: *Milites*, inquit, *ad Centuriones, illi ad Chiliarchos conveniunt.* Mag. Cæterum iſte Chiliarchus alio nomine ob officium vocatur εἰσαγγελεύς. Diodorus lib. XVI. Ἀρτοβαζάνης ἦν εἰσαγγελεὺς τοῦ βασιλέως καὶ πιστότατος τῶν φίλων μετὰ Βαγώαν. Colligo tamen aliquando iſta officia ſeparata fuiſſe, & Chiliarchi dignitatem Internuncii ſive εἰσαγγελέως honore ampliorem atque celſiorem. Nam ut patet ex lib. XVII. Ariſtozanes poſtea demum ad Chiliarchi gradum aſcendit. *Gebh.* Idem Megiſtanes vocabatur, & poſt Regem totius regiæ curationem habebat, quemadmodum apud Ægyptios diœcetes. Qualia in Oriente multa nomina, quæ ſe latiſſime extendunt. Nec ambigo, quin hic fuerit unus ex Perſarum δορυφόροις, quos mille fuiſſe, teſtatur Athenæus libro XII. cap. 3. Quibus aliquanto viliores erant *Cubicularii* ad oſtium palatii, quos πυλωροὺς vocabant, vel, ſecundum Plutarchum, θυρωρούς. *Keuchen.*

2 *Tithrauſtem.*] Longolius *Titharſten.* Cod. P. Dan. *Tethrauſten.*

3 *Utrum colloqui malis, an per literas edere.*] *Per epiſtolam, aut per nuncium,* ut eſt apud Plautum in Mil. act. IV. ſc. 6. Et in hac narratione ſæpius Nepos ἑλληνίζει. Nam Græci βασιλέα αὐτοκράτορα τῶν Περσῶν appellabant, ut ſupra à nobis ad Miltiadem notatum. Qui tamen adeundi mos ab aliis deinceps regibus, aut regia poteſtate præditis obſervatus. Tac. IV. Ann. de Tiber. *Moris quippe tum erat, quanquam præſentem, ſcripto adire.* Keuchen.

4 *An per literas edere.*] *Agere*, Schott. Dan. Giſan. Malim *edere.* Gebhardus. Utrumque expungit Ultrajectina & Longoliana editio.

5 *Si in conſpectum veneris.*] Arnobius μιμητικῶς in ſimili narratione lib. VI. *Ut eos poſſimus coram & cominus intueri, affari de proximo.* Ubi & *affari* eſt, quod hoc loco προσκυνεῖν, ſive *adorare.* Keuchen.

6 *Venerari te Regem.*] Plutarchus in Themiſtocle ex perſona Artabani Chiliarchi: Ἡμῖν δὲ πολλῶν νόμων καὶ καλῶν ὄντων, κάλλιστος οὗτός ἐστι, ΤΙΜΑΝ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΥΝΕΙΝ ΕΙΚΟΝΑ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΤΑ ΣΩΖΟΝΤΟΣ. Ergo Orientalium fuit, Reges ſuos ſuperſtitioſe venerari, ſive adorare. Quod apud ſe in more eſſe, negabant Lacedæmonii. Vide Herodot. Polymn. Οὔτε γάρ σφι ἐν νόμῳ εἶναι ἄνθρωπον προσκυνέειν. Hebræi eundem cultum obſervabant, ut apparet ex Samuelis II. cap. I. & 14. Jud. X. De aliis auctor locuples eſt Nazianzenus Orat. I. in Julianum: Νόμος ἐστὶ βασιλικὸς, οὐκ οἶδα μὲν, εἰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, παρ᾽ ὅσοις τὸ βασιλεύεται. Lege Arnob. lib. III. adverſus Gentes, & Iſocratem in Panegyrico. Mos adorandi talis erat: Genu flexo,

gem, quod [1] προσκυνεῖν illi vocant. Hoc si tibi grave est,
per me nihilo secius, editis mandatis, conficies quod stu-
des. Tum Conon, *Mihi vero*, inquit, *non est grave*
quemvis honorem habere regi: sed vereor ne civitati meæ sit
opprobrio, si, quum ex ea sim profectus quæ cæteris gentibus
imperare consueverit, potius barbarorum quam illius more fun-
gar. Itaque quæ volebat, huic scripta tradidit. Quibus 4
cognitis, [2] rex tantum autoritate ejus motus est, ut Tissa-
phernem hostem judicarit, & Lacedæmonios bello perse-
qui jusserit, [3] & ei permiserit, [4] quem vellet, eligere ad
dispensandam pecuniam. [5] Id arbitrium Conon negavit
sui esse consilii, sed ipsius, [6] qui optime suos nosse debe-
ret. Sed se suadere, Pharnabazo id negotii daret. Hinc
magnis muneribus donatus, ad mare est missus ut Cypriis
& Phœnicibus, cæterisque civitatibus maritimis, naves
longas imperaret, classemque quæ proxima æstate mare
tueri posset, compararet, dato adjutore Pharnabazo, sicut
ipse voluerat. Id ut Lacedæmoniis est nunciatum, non
sine

flexo, proni procumbentes in terram, fronte humum feriebant, ac terram osculabantur. Curt. v. & VIII. Valer. Max. VII. 2. Joseph. XX. Martial. X. ep. 72. Manus etiam ad tergum referebant: ut tradit Lucianus in Navigio. Ac Reges quidem ut Deos venerabantur, & pro talibus eos habebant. Unde postmodum orta est omnis illa idololatria, quam *Regum stultitiam* vocat in Dario Sulpicius. Qualis in Nebucadnezare, Alexandro Magno, Romanisque Imperatoribus tristia experimenta habemus. *Keuchen.*

1 Προσκυνεῖν] Codex noster προσκυνῆσαι. Quod eodem recidit. *Schott. Gebhard.*

2 *Rex tantum auctoritate ejus motus est.*] Contra Diodorus, qui suasu Pharnabazi scribit ab Artaxerxe classis imperium Cononi fuisse mandatum, lib. XIV. Φαρνάβαζος δὲ, τῶν περὶ Λακεδαιμονίους ἀνοχῶν γενομένων ἀνέβη πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ συνέπεισεν αὐτὸν στόλον ἑτοιμάσαι καὶ ναύαρχον καταστῆσαι Κόνωνα Ἀθηναῖον. *Gebhard.*

3 *Et ei permiserit.*] Diodorus paullo aliter eodem libro.

4 *Quem vellet, eligere ad dispensandam pecuniam.*] Ταμίαν Græci vocant, pecuniis cogendis, administrandisque præfectum. *Dispensator* aliquando dicitur (servile alias id nomen.) Vide Marcell. Donatum in Sueton. August. cap. 67. *Boecler.*

5 *Id arbitrium.*] Eam lectionem.

6 *Qui optime suos nosse deberet.*] Martialis:

Principis est virtus maxima, nosse suos.

Rationem non contemnendam consignavit Trogus apud Justinum lib. VI. cap. 2. *Postulat dari sibi ministrum impensæ, quia pluribus id mandare perniciosum sit.* Gebhard.

7 *Non sine cura rem administrarunt.*] *Amministrant*, Codex P. Dan. Auxilia enim navalis belli à Rege Ægypti Hercynione petiverunt, & undique à sociis magna

sine cura administrarunt, quod majus bellum imminere arbitrabantur, quam si cum barbaro solum contenderent. Nam [1] ducem fortem & prudentem [2] regiis opibus præfuturum, ac secum dimicaturum videbant, quem neque consilio neque copiis superare possent. Hac mente magnam contrahunt classem, proficiscuntur [3] Pisandro duce. [4] Hos Conon apud Cnidum adortus, magno prælio fugat, multas naves capit, complures deprimit. [5] Qua victoria non solum Athenæ, sed etiam cuncta Græcia, [6] quæ sub Lacedæmoniorum fuerat imperio, [7] liberata est. Conon cum parte navium in patriam venit: [8] muros dirutos à Lysandro

magna contraxere subsidia, ut inquit Orosius lib. III. cap. 2. *Mag.*

1 *Ducem fortem & prudentem.*] Et præterea res hostium apprime edoctum. Diodor. lib. XIV. Οὗτος γὰρ ἦν ἔμπειρος τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων, μάλιστα τῶν πολεμίων. *Gebhard.*

2 *Regiis opibus.*] Codex P. Danielis, *Regis opibus.* Sic in Themistocle, *classiariis Regis*, pro *regiis*. Keuchen.

3 *Pisandro duce.*] Sic legendum, *Pisandro duce*, non *Lysandro*, ut habent libri vulgati. *Lambin.* Græcis est Πείσανδρος. Xenoph. IV. Plutarch. Agesilao, & Justinus. Diodoro XIV. est Πείσαρχος, ut alii notarunt. mendose. *Bongars.*

4 *Hos Conon apud Cnidum.*] Isocrates in Euagora, de Cononis rebus gestis loquens, & consilio quod Persis dedit ad opprimendum Lacedæmonios: Πεισθέντων ταῦτα τῶν στρατηγῶν καὶ ναυτικοῦ συλλεγέντος Λακεδαιμόνιοι μὲν κατεναυμαχήθησαν, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀπεστερήθησαν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἠλευθερώθησαν. Si victis Spartanis à Conone secuta est libertas Græciæ; igitur solutum fuit eorum imperium: idem in Orat. ad Philipp. Συστάντος τῷ Κόνωνι ναυτικοῦ περὶ Κνίδον, νικήσας τῇ ναυμαχίᾳ, Λακεδαιμονίους μὲν ἐξέβαλεν ἐκ τῆς ἀρχῆς. τοὺς δὲ ἄλλους Ἕλληνας ἠλευθέρωσε. Ex his constat, Lacedæmoniorum clade ad Cnidum accepta fuisse finitum; qua in re Græcorum omnium firmus est consensus. Cœperat anno priore Olymp. XCIV. desiit anno altero Olympiadis XCVI. duravit annos vix X. Isocrates Panathenaïco: Σπαρτιάται ἔτη δέκα μόλις ἐπεστάτησαν τῶν Ἑλλήνων. *Casaubon.*

5 *Qua victoria non solum Athenæ.*] Accidit illa sub Eubulide; ut testatur illius ætatis Lysias. Quare Diodorus errat necessario, qui in anno præcedente, sub archonte Diophanto, illam refert. *Meursius.* Meminit ejusdem Athenæus lib. I. Deipnos. Κόνων δὲ τῇ περὶ Κνίδον ναυμαχίᾳ νικήσας Λακεδαιμονίους.

6 *Quæ sub Lacedæmoniorum fuerat imperio.*] Ἁπλῶς heic sumitur *imperium*, pro θαλαττοκρατίᾳ, quæ nihil aliud fuit, quam Spartanorum & Atheniensium alterna potestas obtinendi maris. In Pelopida: *Qua paucitate perculsa est Lacedæmoniorum potentia.* Quod frequens apud Cornelium & alios. *Keuchenius.*

7 *Liberata est.*] Unde etiam erectæ fuerunt publico sumptu binæ statuæ prope Jovis Servatoris simulachrum, quarum una Cononis, altera Euagoræ Cypri Regis. Vide Plutarchum.

8 *Muros dirutos à Lysandro.*] Isocrates ad Philippum: Οὐ μόνον δὲ τὰ τείχη τῆς πατρίδος ἀνώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ

dro utroſque & Piræei & Athenarum, reficiendos curat, pecuniæque quinquaginta talenta, quæ à Pharnabazo acceperat, [1] civibus ſuis donat. Accidit huic, quod cæteris mortalibus, [2] ut inconſideratior in ſecunda quam in adverſa eſſet fortuna. Nam claſſe Peloponneſiorum devicta, [3] quum ultum ſe injurias patriæ putaret, plura concupivit, quam efficere potuit. Neque tamen ea non pia & probanda fuerunt, quod potius Patriæ opes augeri, quam regis, maluit. Nam quum magnam autoritatem ſibi pugna ſua navali quam apud Cnidum fecerat, conſtituiſſet, [4] non ſolum inter barbaros, ſed etiam inter omnes Græciæ civitates, clam dare operam cœpit, ut Ioniam & Æoliam reſtitueret Athenienſibus. [5] Id quum minus diligenter eſſet cela-

καὶ τὴν πόλιν εἰς τὴν αὐτὴν δόξαν προήγαγεν. Sic Demoſthenes, Pauſanias, Xenophon, Athenæus, Polyænus, alii; nec ullus exſtat fere ſcriptor, qui non minimum alludat.

1 *Civibus ſuis donat.*] Athenæus præter iſtam liberalitatem, plura illius recenſet in cives beneficia, lib. I. *Longol.*

2 *Ut inconſideratior in ſecunda, quam in adverſa.*] Ἴσως μὲν οὖν καὶ ἑτέροις ἤδη τοῦτο συμβέβηκε, τὸ τοῖς μὲν ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις ἐξουσίαις μὴ δύνασθαι φέρειν ἀνθρωπίνως, ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις εὐλαβῶς ἵστασθαι καὶ νουνεχῶς. Polybius XVI. hiſtor. Caſaub. vert. Accidit hoc & aliis fortaſſe jam ante, ut rebus lætis potentiam ferre, ſicut homines par erat, nequirent; in adverſis caute admodum & prudenter ſtatum ſuum conſervarent. Vide Var. Lect. Mureti libro V. cap. 15. *Border.*

3 *Quum ultum.*] Alii libri habent, *cum ulciſci.* alii, *cum ultum*: ego *ultum* malo. Nam revera ultus erat patriæ injurias muris refectis, & de integro excitatis, quos illi diruerant. *Patriæ injurias* autem, id eſt, injurias à Lacedæmoniis patriæ illatas. *Lambin.*

4 *Non ſolum inter barbaros, ſed etiam inter omnes Græciæ civitates.*] Alterum *inter* redundat. Plutarchus hanc hiſtoriam Themiſtocli tribuit, niſi forte utrique acciderit. *Schott.*

5 *Id quum minus diligenter eſſet celatum.*] Valde hic diſcrepant inter ſe Hiſtorici. Nam Xenophon quidem lib. IV. ἑλλ. narrat, Lacedæmonios, poſteaquam cognoviſſent, Cononem muros urbis & Piræei à Lyſandro dirutos, pecunia regia de integro excitaſſe, & urbeis Ioniæ & Æoliæ in continente ſitas ad Athenienſeis transferre cogitare, conſtituiſſe his de rebus Tiribazum præfectum regium docere, confiſos fore hoc pacto, ut ille aut ſecum ſocietatem iniret, aut Cononi ſumptus in claſſem ſuppeditare deſineret: Qua re audita, Athenienſeis contra cum Conone legatos quatuor, Hermogenem, Dionem, Calliſthenem, Callimedontem ad Tiribazum miſiſſe; legatos etiam à ſociis, qui una proficiſcerentur, evocaſſe; quorum orationibus auditis, Tiribazum clam Antalcidæ Lacedæmoniorum legato pecuniam dediſſe, ut claſſe ab iis instructa, Athenienſes & eorum ſocii cupidius pacem expeterent atque exoptarent: Cononem autem tanquam injuriam Regi facientem, in vincula conjeciſſe. Sic Xenophon. Diodorus vero lib. XIV. ſcribit, Tiribazum Cononi, ob res proſpere ab eo geſtas invidiſſe,

& hac

celatum, Teribazus, qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, ſimulans ad regem eum ſe mittere velle magna de re. Hujus nuncio parens, quum veniſſet, in vincula conjectus: in quibus aliquandiu fuit. Nonnulli eum ad regem abductum, [1] ibique periiſſe ſcriptum reliquerunt. Contra ea [2] Dinon Hiſtoricus, cui nos plurimum de Perſicis rebus credimus, effugiſſe ſcripſit. Illud addubitat, utrum Teribazo ſciente, an imprudente ſit factum.

& hac cauſa prætexta, quod urbeis Athenienſibus acquireret claſſe, & copiis Regis; eum Sardeis perductum in vincula conjeciſſe. Iſocrates aperte ſignificat in Panegyrico; Cononem immerito à Perſis eſſe comprehenſum. *Lambinus.*

1 *Ibique periiſſe.*] Editio Pariſienſis, *ibique eum periiſſe.* Diodorus Siculus de eo ſupplicium ſumptum eſſe ſignificat libro xv. his verbis: Ὑποπτεύσας ὁ Ἰφικράτης μὴ συλληφθῇ, καὶ τιμωρίας τύχῃ, καθάπερ Κόνων ἔπαθεν ὁ Ἀθηναῖος.

2 *Dinon Hiſtoricus.*] Alii mendoſe *Dimon*, vel *Dion*, vel *Dyon*. Scribendum *Dinon*, qui Græcis Δείνων. Plutarch. in Themiſt. Ἔφορος δὲ καὶ Δείνων, καὶ Κλείταρχος, καὶ Ἡρακλείδης. *Longol. Lambin. Mag. Savar.* Scripſit hic Perſica, pater fuit Clitarchi, vixitque tempore Artaxerxis Ochi, & Philippi. *Gebhard.* De quo vide Magnum Voſſium lib. IV. de Græc. Hiſtor. cap. 8.

DION.

DION.

X.

[1] DION Hipparini filius Syracusanus, nobili genere 1
natus, utraque implicatus tyrannide Dionysiorum. [2] Namque ille superior, [3] Aristomachen, sororem Dionis, habuit in matrimonio: [4] ex qua duos filios, Hipparinum & Nysæum, procreavit: totidemque filias, [5] Sophrosynen, & Areten. Quarum priorem Dionysio filio eidem, cui regnum reliquit, nuptum dedit: [6] alteram, Areten, Dioni. Dion

1 *Dion Hipparini filius.*] Diodorus Siculus lib. XVI. Δίων ὁ Ἱππαρίνου, Συρακουσίων ὑπάρχων ἐπιφανέστατος. Vide Suidam & Plutarchum.

2 *Namque ille superior.*] Major, antiquior. Sic *Cato superior* Valer. Max. libro VIII. capite 15. qui aliis *major*. Gebhard. Hunc infra Dionysium Siculum priorem vocat. *Keuchen.* Qui duodequadraginta annos tyrannidem obtinuit, cum V. & XX. annos natus dominatum occupasset, inquit M. Tullius lib. V. Tuscul. Quæstionum: Et ita Diodorus Siculus lib. XIV. Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον Διονύσιος εἰς ἀῤῥωστίαν ἐμπεσὼν ἐτελεύτησε δυναστεύσας ἔτη τριάκοντα καὶ ὀκτώ. *Lambin.*

3 *Aristomachen sororem Dionis.*] Sic Diodorus lib. XIV. Habuit enim duas uxores Dionysius superior, unam nomine Lorida, natione Locram, Xeneti viri civium suorum nobilissimi filiam; alteram Syracusanam, nomine Aristomacham, Hipparini filiam, Dionis sororem. *Idem.* Easque uno die duxit. Ælianus aperte: ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ δύο γυναῖκας ἠγάγετο Διονύσιος, Δωρίδα, τὴν Λοκρίδα, καὶ Ἀριστομάχην τὴν Ἱππαρίνου, Δίωνος δὲ ἀδελφήν. Et adjungit continuo polygamiam: Καὶ παρ' ἑκατέρᾳ ἐπαύετο ἐν μέρει. καὶ ἡ μὲν ἠκολούθει στρατευομένῳ. ἡ δὲ ἐπανήκοντα ὑπεδέχετο. lib. XIII. Var. Hist. M. Tullius lib. V. Tuscul. *Cumque duas uxores haberet, Aristomacham civem suam, Doridem autem Locrensem; sic noctu ad eas ventitabat, ut omnia specularetur, & perscrutaretur ante.*

4 *Ex qua duos filios Hipparinum & Nysæum.*] Diodorus Siculus, Hipparinum & Narsæum: Plutarchus in Dione, non negat quidem ille, Dionysio majori ex Aristomacha filios esse natos, sed scribit, ex peregrina Dionysium, cujus hic vita scribitur, antequam illa gravida fieret, natum esse; & Aristomacham diu infœcundam fuisse. Sed quod ad rem attinet, Plutarchus tradit Areten nupsisse prius Thearidæ Dionysii fratri: eo mortuo vero, Dioni, cum esset sororis filia. Sic Plutarchus in Dione: Σωφροσύνη μὲν Διονυσίῳ τῷ υἱῷ συνῴκησεν, Ἀρέτη δὲ Θεαρίδῃ τῷ ἀδελφῷ. τελευτήσαντος δὲ τοῦ ἀδελφοῦ Θεαρίδου Δίων ἔλαβεν Ἀρέτην ἀδελφιδῆν οὖσαν. Idem paullo post scribit, tres liberos Dionysio ex Locrensi uxore esse natos: quatuor ex Aristomacha, duos mares, totidemque fœminas. *Lambin.*

5 *Sophrosynen.*] Editio Parisiana, *nomine Sophrosynem.* Codex Longolianus, *Sophros:* Quod compendio editum, pro *Sophrosynen.* Keuchen.

6 *Alteram Areten, Dioni.*] Libri quidam

Dion autem præter nobilem propinquitatem, generoſamque majorum famam, multa alia à natura habuit bona. In his ingenium docile, [1] come, aptum ad artes optimas: magnam corporis dignitatem, [2] quæ non minimum commendatur: magnas præterea divitias à patre relictas, quas ipſe tyranni muneribus auxerat. Erat intimus Dionyſio priori, [3] neque minus propter mores quam affinitatem. Namque etſi Dionyſii crudelitas ipſi diſplicebat, tamen ſalvum illum propter neceſſitudinem, magis etiam ſuorum cauſſa eſſe ſtudebat. Aderat in magnis rebus: ejuſque conſilio multum movebatur tyrannus, niſi qua in re major ipſius cupiditas intercesſerat. [4] Legationes vero omnes, quæ eſſent illuſtriores, per Dionem adminiſtrabantur. Quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter adminiſtrando, crudeliſſimum nomen tyranni [5] ſua humanitate tegebat. Hunc à Dionyſio miſſum Carthaginenſes [6] ſuſpexerunt, ut neminem unquam Græca lingua loquentem magis ſint admirati. Neque vero hæc Dionyſium fugiebant. nam quanto eſſet ſibi ornamento, ſentiebat. Quo fiebat, ut uni huic maxime indulgeret, neque eum

quidam *Aretem* omittunt. Vulgati, *&* *Areten, quarum priorem Dionyſio*, &c. In Æliano Ἀρέτη reponendum, pro Ἀρήτη. lib. XII. Var. Hiſt.

1 *Come.*] Negat hoc Plato in epiſtola quadam ad ipſum ſcripta.

2 *Quæ non minimum commendatur.*] Sic Mss. alii *commendat*: Quod à Lambino eſt. *Boecler* Reſpexiſſe videtur ad Euripideum illud in Phœniſſ. apud Porphyrium & Stobæum:
Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.
Sic infra in Iphicrate: *Fuit autem & animo magno, & corpore, imperatoriaque forma. Commendatur* autem Scripti libri auctoritate retineo. *Schott.*

3 *Neque minus propter mores.*] Plutarchus paullo aliter: Ἐν ἀρχῇ μὲν εἶχε τιμὴν ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς, ὕστερον δὲ τοῦ φρονεῖν δεῖγμα διδοὺς πεῖραν, ἤδη καθ' ἑαυτὸν ἠγαπᾶτο παρὰ τῷ τυράννῳ. *Lambinus.*

4 *Legationes vero omnes.*] Plutarchus: Πρεσβείας τε τὰς μεγίστας διῴκει, πεμπόμενός τε πρὸς Καρχηδονίους ἐθαυμάσθη διαφερόντως.

5 *Sua humanitate tegebat.*] Vulgo *leniebat*. Veteres tamen *tegebat*. Senſu expeditiſſimo ac germano. Nam Dion humanitate ac morum tranquillitate tegebat atque abſcondebat decantatam ubique Dionyſiii crudelitatem; qui mitiſſimos Dionis mores intuebantur, perſuadere ſibi non poterant, tam immanem eſſe Dionyſium, quam vulgo jactaretur. Et eum in modum loquitur Tacit. XII. cap. 12. *Dum ſocors domi, belli infauſtus, ignaviam ſævitia tegat.* Piccartus lib. Pericul. ſingulari cap. 10. defendit *leniebat*, ſine cauſſa. *Gebh.*

6 *Suſpexerunt.*] Vulgati *ſuſceperunt.*

1 *Pla-*

eum secus diligeret ac filium. Qui quidem, quum [1] Platonem Tarentum venisse fama in Siciliam esset perlata,[2] adolescenti negare non potuit, quin eum [3] arcesseret, quum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam, [4] magnaque eum ambitione Syracusas perduxit. Quem Dion adeo admiratus est atque adamavit, ut se totum ei traderet. Neque vero minus [5] Plato delectatus est Dione. Itaque quum à Dionysio tyranno [6] crudeliter violatus esset, quippe quem [7] venundari jussisset, tamen [8] eodem rediit, ejusdem Dionis precibus adductus. Interim in mor-

1 *Platonem Tarentum venisse.*] Quod ex ipsius Platonis ad Dionis propinquos epistola intelligere licet. *Lambin.* Venit Tarentum, L. Camillo, P Claudio Coss. *Cicero* Causas profectionis narrat Apulejus de Dogm. Platonis, cujus hæc verba: *Sed ille* (Plato) *primo historiæ gratia, ut naturam Ætnæ & incendia concavi montis intelligeret; Secundo, petitu Dionysii, ut Syracusanis assisteret, est profectus, & ut municipales leges ejus provinciæ disceret. Tertius ejus adventus, fugientem Dionem impetrata à Dionysio venia, patriæ suæ reddidit.* Mag.

2 *Adolescenti.*] Dioni; qui, ut tradit Plutarchus, Platonem audivit, priusquam Plato tyrannum conveniret; ab eoque fuit, cum valde esset docilis & ingenio acerrimo, ad studium virtutis & sapientiæ mirifice inflammatus. *Lambinus.*

3 *Arcesseret.*] *Accesseret*, Cod. Danielis. Sed rectius *arcesseret*, ut infra idem Codex *arcesserit.*

4 *Magnaque cum ambitione Syracusas perduxit.*] Exquisito apparatu, & ambitioso comitatu. Solinus cap. 7. *Dionysius tyrannus vittatam navem Platoni obviam misit. Ipse cum albis quadrigis egrediens in littore occurrens honoratus est* Gebhard. Græci pro *magna ambitione*, φιλοτίμως usurpant, quod eodem recidit. *Lambin.*

5 *Plato delectatus est Dione.*] Ejus namque captus erat amore, ut ex Aristippi lib. IV. de antiquis deliciis, refert Diogenes Laërtius in Platonis vita. Inter amatorios Platonis versus apud hunc, & Apuleium Apologiæ Orat. I. leguntur etiam versus in Dionem, qui dilectum à Platone Dionem, atque ardenter amatum, satis arguunt. *Mag.*

6 *Crudeliter violatus esset.*] Causam, quamobrem tali injuria Platonem affecerit Tyrannus, hanc affert Plutarchus, quia Dionysius Platonis de Virtute viri boni, & de justitia disputantis orationem ferre non potuerit, cum diceret, quemvis potius, quam tyrannum, esse fortem: & vitam justorum esse beatam, tyrannorum miseram & calamitosam. Laërtius addit, tyrannum Platonis sermone offensum Platoni dixisse, verba ejus γεροντιᾷν, id est, *senium & senile delirium redolere*: illum autem respondisse, σοῦ δὲ τυραννιῶσιν: id est, *at tua tyrannidem, sive tyranni mores.* Lambinus.

7 *Venundari jussisset.*] Editio Longoliana, *jussit.* Vendidit illum, tanquam mancipium in foro, XXV. minis. Diodor. Siculus lib. XV. Lege Plutarchum in libello, cui titulus: Πῶς ἄν τις διαγνοίη τὸν κόλακα. *Keuch.*

8 *Eodem rediit.*] Multis verbis rationes secundi in Siciliam adventus exponit Plato in epistola quadam. Sed sciendum est, mortuo jam priore Dionysio, Platonem iterum in Siciliam navigasse, & Secundi Dionysii arcessitu,

[1] in morbum incidit Dionysius: [2] quo cum graviter conflictaretur, quæsivit à medicis Dion, quemadmodum se haberet: simulque ab his petiit, si forte majori esset periculo, ut sibi faterentur. [3] Nam velle se cum eo colloqui de partiendo regno, quod sororis suæ filios ex illo natos, partem regni putabat debere habere. [4] Id medici non tacuerunt, & ad Dionysium filium [5] sermonem retulerunt. Quo ille commotus, ne agendi cum eo esset Dioni potestas, patri [6] soporem medicos dare [7] coëgit. [8] Hoc æger
3 sumpto, [9] somno sopitus, diem obiit supremum. * Tale initium

cum ille Platoni polliceretur per literas, se omnia Dioni exulanti, quæ vellet Plato, remissurum, largiturum & concessurum, Syracusas repetiisse. *Lambinus.*

1 *In morbum incidit.*] Morbi caussam fuisse, immoderatas epulas, compotationes & ebrietatem tradit Diodor. Siculus lib. xv. his verbis: Ἐπιὼν δὲ λαμπρῶς τοὺς φίλους, καὶ κατὰ τοὺς πότους φιλοτιμότερον τῇ μέθῃ δοὺς ἑαυτὸν, εἰς ἀῤῥωστίαν σφοδροτέραν ἐνέπεσε διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐμφορηθέντων ὑγρῶν. *Idem.*

2 *Quo cum graviter conflictaretur.*] Libri omnes, quod & Schottus & Piccartus attestantur, *quo cum gravi conflictaretur.* Unde Cl. Schottus *gravius*, tentat substituere. *Gebhard.*

3 *Nam velle se cum eo colloqui.*] Plutarchus in Dione: Ἐπεὶ δὲ νοσῶν ὁ Διονύσιος, ἔδοξεν ἀβιώτως ἔχειν, ἐπιχείρησεν αὐτῷ διαλέγεσθαι περὶ τῶν ἐκ τῆς Ἀριστομάχης τέκνων ὁ Δίων. *Lambinus.*

4 *Id medici non tacuerunt.*] Οἱ δὲ ἰατροὶ τῷ μέλλοντι τὴν ἀρχὴν διαδέχεσθαι χαριζόμενοι, καιρὸν οὐ παρέσχον. *Idem.*

5 *Sermonem retulerunt.*] Habitum cum medicis: quod reste Lambino quidam redundare existimant. Schottus autem *ad Dionysium filium seniorem* conjectabat. Perperam: nam Cornelius potius extulisset, *filiam majorem natu.* Gebhard.

6 *Soporem.*] *Soporem* nove dixit, pro soporifero poculo. Φάρμακον ὑπνωτικὸν Plutarchus habet, ejusque rei authorem Timæum Historicum citat. *Longol.* Seneca lib. v. de beneficiis: *Ita & qui veri beneficii speciem fefellit, tam ingratus est, quam veneficus, qui soporem, cum venenum crederet, miscuit.* Ubi *saporem* vulgo corrupte legas. *Schott.* Frontinus lib. II. cap. 5 *Mandragoræ inter venenum ac soporem media vis est.* Gebhard. Significant Probus & Plutarchus potionem frigidissimam, quæ, ut ex Medicorum scriptis didicimus, nigri papaveris succo aut cicutæ parari solet. Sane Athenienses capitali judicio damnatos, cicutæ succo necare solebant: quamobrem Juvenal. Sat. VII.

—— Hunc inopem vidistis Athenæ
Nil præter gelidas ausæ conferre cicutas.

Magius. Quam tusam ac dilutam propinabant in calice more medicamentorum; idque πιεῖν φάρμακον dicebatur. *Casaubon.*

7 *Coëgit.*] Quia ipsi fortasse propter Hippocratis jusjurandum facinus horrebant. *Magius.*

8 *Hoc æger sumpto.*] Alii quidam codices habent, *hoc ergo sumpto.* Lamb.

9 *Somno sopitus.*] In Excerptis, *sumno*; ut *Acheruns* Acherons, *suboles* soboles: & similia. Erat autem sopor ὑπνοφόρος, medicamentum somniferum, & morti

initium fuit Dionis & Dionysii simultatis: eaque multis rebus aucta est. Sed tamen primis temporibus aliquandiu simulata inter eos amicitia mansit, quumque Dion non [1] desineret obsecrare Dionysium, ut Platonem Athenis arcesseret, & ejus consiliis uteretur: ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, [2] morem ei gessit: eodemque tempore [3] Philistum historicum Syracusas reduxit, [4] hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannidi. Sed de hoc [5] in eo meo libro plura sunt exposita [6] qui de historicis conscriptus est. Plato autem tantum apud Dionysium autoritate potuit, valuitque eloquentia, ut persuaserit tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracu-

morti simillimi soporis efficax. Hesychius: Ὑπνωτικόν: ὁ μανδραγόρας. Nam *mandragoras* θανάσιμον φάρμακον καὶ ὑπνωτικόν, *cujus inter venenum ac soporem media vis est*, ut loquitur Frontinus. Ad rem Philostratus II. 14. Ἔστι δὲ φάρμακα ὕπνου μεμηχανημένα τοῖς ἀνθρώποις, ἃ πιόντες τε καὶ ἀλειψάμενοι (melius ἢ καὶ ἀλειψάμενοι) καθεύδουσιν, ἐκτείνοντες ἑαυτοὺς ὥσπερ ἀποθνήσκοντες. Seneca de Benef. III. 14. *Promisit* (venenum domino) *& medicamentum innoxium ei dedit: quo cum sopitus esset, &c.* Keuch.

* *Tale initium fuit Dionis & Dionysii simultatis.*] Aliter Plutarchus & Diodorus: Apud Plutarchum in Dione nullum hac de re verbum. Quin tradit ille, Dionysium posteriorem Dionis animi magnitudinem valde admiratum esse, & propensam in se voluntatem vehementer dilexisse: Ὁ μὲν οὖν Διονύσιος ὑπερφυῶς τὴν μεγαλοψυχίαν ἐθαύμαζε, καὶ τὴν προθυμίαν ἠγάπησε. Diodor. lib. XVI. ab utroque discrepans: Οὗτος δὲ διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς ψυχῆς εἰς ὑποψίαν ἦλθε τυράννου, δόξας ἀξιόχρεως εἶναι καταλῦσαι τὴν τυραννίδα. *Lambin.*

1 *Desineret.*] Editio Parisiensis, *desisteret.*

2 *Morem ei gessit.*] Ad Platonem scripsit, ut testatur Plato, exstatque ejus epistolæ summa in epistolis Platonis. *Lambin.*

3 *Philistum Historicum.*] Ab exilio Adriatico, nam hic à Dionysio patre regno erat expulsus, revocatus autem consilio qnorundam à Dionysio Syracusas in invidiam Dionis & Platonis, magnus apud tyrannum extitit. Adriæ cum esset in ocio, historias varias conscripsit, de rebus Siculis libros XI. De Dionysio Tyranno lib. VI. aliaque plurima, quæ à Suida commemorantur. *Longol. Mag.* Vide Magnum Vossium de Historicis Græcis.

4 *Hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannidi.*] Sic legendum: non ut habent exempla Veneta & Florentina, *hominem inimicum.* Sic enim Plutarchus: Ὁ γὰρ δὴ Φίλιστος ἐξ ἀρχῆς τε τῇ τυραννίδι καθισταμένῃ προθυμότατον παρέσχε, καὶ τὴν ἄκραν διεφύλαξε φρουραρχῶν ἐπὶ πολὺ χρόνον. *Lambin.*

5 *In eo meo libro.*] De quo nihil nobis præter desiderium restat.

6 *Qui de historicis conscriptus est.*] *Græcis* addit Codex noster ac Savaronis. Expungit vero Longolium secutus Lambinus, quod de utrisque scripsisse, *Græcis Latinisque* verisimile sit. *Schott.*

racusanis. A qua voluntate Philisti consilio deterritus,
4 aliquanto crudelior esse cœpit. Qui quidem quum à Dione se superari videret ingenio, autoritate, amore populi; verens ne, si eum secum haberet, aliquam occasionem sui daret opprimendi: [1] navem ei triremem dedit, qua [2] Corinthum deveheretur: [3] ostendens, se id utriusque facere causa, ne, quum inter se timerent, alterutex alterum præoccuparet. Id quum factum multi indignarentur, magnæque esset invidiæ tyranno; Dionysius [4] omnia, quæ moveri

1 *Navem ei triremem dedit.*] Plato *σμικρὸν πλοῖον, parvum navigium.* Plutarchus *ἀκάτιον, navem piscatoriam.* Lambin. Longol. Mag.

2 *Corinthum.*] Plutarchus, *in Italiam.* Diodorus propius accedens, *in Peloponnesum.* Corinthus enim est in Peloponneso. *Lambin.* Et quidem ejus claustrum, unde inter compedes & vincula Græciæ, Philippo, aliisque urbs memorata. Vide Strab. lib. VIII. & IX.

3 *Ostendens, se id utriusque facere causa.*] Plutarchus tradit in Dione, Dionysium lecta Dionis ad Carthaginienses epistola, adhibito & præsente Dione, ex qua Dionysius arguebat Dionem cum Carthaginiensibus adversus se, & tyrannidem consensisse & societatem coivisse, cum Dion pro se dicere & se purgare conaretur, statim non facta Dioni respondendi potestate, sed è vestigio, imposito in naviculam piscatoriam Dione, mandasse nautis ad se vocatis, ut eum in Italiam exponerent. Sic Plutarchus: ἀπολογεῖσθαι δὲ βουλομένου τοῦ Δίωνος, οὐκ ἀνασχόμενος, ἀλλ' εὐθὺς, ὡς εἶχε, θέμενος εἰς ἀκάτιον, προσέταξε τοῖς ναύταις κομίζοντας αὐτὸν ἐκθεῖναι εἰς Ἰταλίαν. Diodorus autem lib. XV. nullum de epistola verbum facit, neque in ulla fere alia re cum Plutarcho congruit; sed ait Dionysium veritum, ne à Dione opprimeretur, statuisse illum comprehendere & de medio tollere. Dionem vero hoc comperto, primum apud quosdam amicos delituisse, deinde ex Sicilia cum Megacle fratre & Heraclide tribuno militum in Peloponnesum fugisse. Sic Diodorus: Ὁ δὲ Δίων αἰσθόμενος τὸ μὲν πρῶτον ἐκρύφθη παρά τισι τῶν φίλων, μετὰ δὲ ταῦτα ἔφυγεν ἐκ τῆς Σικελίας εἰς Πελοπόννησον, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδελφὸν Μεγακλῆν, καὶ Ἡρακλείδην. Plutarchus rursus post illa, quæ supra ex eo retuli, scribit; cum his, quæ hic à Probo narrantur, propemodum concinens, cum ex eo, quod fecisset Dionysius, magnus per totam urbem strepitus esset coortus, tota civitas erecta esset novarum rerum expectatione, domus ipsius tyranni muliebri ploratu & luctu personaret: illum metu perterritum Dionis amicos & mulieres esse consolatum, quasi non esset hoc exilium, sed peregrinatio & absentia, ne forte ipse offensus & commotus Dionis contumacia & animi elatione, aliquid gravius in eum statuere aut facere cogeretur, cujus ipsum postea pœniteret. Hoc spectavit M. Tullius, cum illud scripsit lib. XV. Epist. ad Attic. 10. *Ægre ferens, rumorem esse de Bruto in Asiam mittendo, Cassio in Siciliam, ut frumentum emendum & ad urbem mittendum curarent, quod illa provincia seu legatio esset illis viris indigna, & relegatio potius quam legatio: ludos vero non facere, inquit, quid fœdius? frumentum imponere, quæ est alia Dionis legatio? aut quod munus in republica sordidius?* Lambinus.

4 *Omnia, quæ moveri poterant Dionis, in naveis imposuit.*] Locus antea male erat interpunctus, sic enim habebat:

veri poterant Dionis, in naveis imposuit, ad eumque misit. Sic enim existimari volebat, id se non odio hominis, sed suæ salutis fecisse causa. Postea vero quam audivit eum in Peloponneso [1] manum comparare, sibique bellum facere conari, [2] Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit; [3] filiumque ejus sic educari jussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus. Nam puero priusquam pubes esset, scorta adducebantur, vino epulisque obruebatur, neque ullum tempus sobrio relinquebatur. [4] Is usque eo vitæ statum commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit pater, (namque [5] appositi erant custodes qui eum [6] à pristino victu deducerent) ut se è superiore parte ædium dejecerit, [7] atque ita interierit. [8] Sed illuc revertor.

bat: *Omnia quæ moveri poterant, Dionis in navi imponit.* Quare indicabatur, navem fuisse Dionis, res vero nequaquam. *Mag.* In Themistocle: *Omnia quæ moveri poterant, partim Salaminem, partim Trœzenem asportant.*

1 *Manum comparare.*] Quod eum fecisse tradit Diodorus eodem libro: Καταπλεύσας δ' εἰς τὴν Κόρινθον, τοὺς μὲν Κορινθίους ἠξίου συνεπιλαβέσθαι τῆς ἐλευθερίας τῶν Συρακουσίων, αὐτὸς δὲ μισθοφόρους συνῆγε, καὶ πανοπλίας συνήθροιζε. *Lambin.*

2 *Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit.*] Nempe Timocrati familiari suo; sed invitam, ut Plutarchus scribit. *Longolius.*

3 *Filiumque ejus.*] Aretæum, ut vult Timæus, à matre sic appellatum: Hipparinum, ut tradit Timonides Dionis familiaris: cui potius credendum esse censet Plutarchus. *Lambin. Mag.*

4 *Is usque eo vitæ statum commutatum.*] Plutarchus in Dione, Dionis filium adolescentulum dolore & ira puerili impulsum se è tecto præcipitem egisse tradit: nihil præterea; sic ille: ἔκ τινος λύπης καὶ ὀργῆς μικρᾶς καὶ παιδικῆς ἀπαρχὴν λαβούσης ἔρριψεν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ στέγους ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ διεφθάρη. Hunc casum commemorat & in παραμυθητ. πρὸς Ἀπολλών. *Lambin. Mag.*

5 *Appositi erant custodes.*] Venuste & eleganter dictum. Sic enim Latini loqui solent, *addere* vel *apponere custodes.* Horat. Od. 4. lib. III. *nequitiæ additus custos.*

6 *A pristino victu deducerent.*] Pro, à pristino vitæ genere, corruptisque moribus revocarent: rare dictum. *Schottus.*

7 *Atque ita interierit.*] Duos habuit filios Dion, Hipparionem & Aretæum: major vero natu Hipparion de superiore parte ædium se dejecit. Voco autem eum *Hipparionem*, non *Hipparinum*, auctoritate Polyæni: qui lib. v. in Dionysio, Comment. 8. Μιᾶς δὲ ἐπιστολῆς, inquit, ἔξωθεν ἐγέγραπτο, παρὰ Ἱππαρίωνος. τοῦτο δὲ ἦν ὄνομα τοῦ Δίωνος υἱῷ. Quamvis aliter in Dione Plutarchus. *Gebhard.*

8 *Sed illuc revertor.*] Elegans ἐπάνοδος, in qua vitatur μακρολογία Quintiliani lib. VIII. cap. 3. Infra Eumene: *Sed ad illos revertar.* Poëta dixit: *Illuc, unde abii, redeo.* Quod ex Menech. Plautina: *Illuc redeo, unde abii.* Hesychius: Ἀναβήσομαι: ἐπανελεύσομαι.

vertor. Postquam Corinthum pervenit Dion, & eodem perfugit [1]Heraclides ab eodem expulsus Dionysio, qui præfectus fuerat equitum: omni ratione bellum comparare cœperunt: sed non multum proficiebant, [2]quod multorum annorum tyrannis, [3]magnarum opum putabatur. Quam ob causam [4]pauci ad societatem periculi perducebantur. Sed Dion, fretus [5]non tam suis copiis [6]quam odio tyranni, maximo animo [7]duabus onerariis navibus, quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem equitum, centum peditum millibus, profectus oppugnatum, quod omnibus gentibus admirabile est visum, [8]adeo facile perculit, ut post diem tertium,

στομαι ἐπὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς. Julianus VII. Orat. ἐπανάξω ὅθεν ἐξέβην. Idem II. ἐπανίτέον δὲ ὅθεν ἐξῆλθον. Et in reliquiis epist. de Sacerdotio. Ὅθεν ἐξέβην, εἰς τοῦτο ἐπανήξω. Keuchen.

1 *Heraclides.*] Homo turbulentus, seditiosus, mobilis, infidus, rei militaris imperitus. *Plutarch.*

2 *Quod multorum annorum tyrannis.*] Sic legendum: non, ut vulgo, *multorum annorum tyrannus.* Non enim *tyrannus*, sed *tyrannis erat multorum annorum.* Atque hanc lectionem confirmant, quæ mox dicemus: & quæ ipse Probus ait infra: *quinquaginta annorum imperium.* Lambin.

3 *Magnarum opum.*] Itaque Dionysius major dicebat, se relinquere filio tyrannidem adamante, seu vinculis adamantinis vinctam. Plut. in Dione, Diod. Siculus lib. XV. Ælianus lib. VI. Καὶ τούτοις ἐπιθαῤῥῶν ὁ Διονύσιος, ἀδαμαντίνοις δεδεμένην ᾤετο τὴν ἀρχὴν κεκτῆσθαι. *Idem.*

4 *Pauci ad societatem.*] Diodorus: Ταχὺ δὲ πολλῶν ὑπακουόντων, &c. Sed dic paucos fuisse, spectata Dionysii potentia, adversus quem bellum comparabatur, multos ex persona Dionis profugi & exulis: Vel potius, paucos fuisse Syracusanos exules, qui periculi societatem cum Dione coire voluerint: multos fuisse ex reliqua Græcia. Tradit enim Diodorus, triginta Syracusanos, qui in Peloponneso exulabant, Dionem secutos esse. *Idem.*

5 *Non tam suis copiis.*] Quæ erant exiguæ & tenues, si tyrannicas opes spectes; quæ, quales & quantæ essent, à Diodoro refertur lib. XV.

6 *Quam odio tyranni.*] Probe indagat causas eversionis Dionysiacæ, quas, sed easdem quoque explicat Diodorus lib. XVI. Αἰτία δ' ὑπῆρχε τοῦ Δίωνι τῶν περιγεγενημένων μάλιστα μὲν ἡ ἰδία λαμπρότης τῆς ψυχῆς, καὶ ἀνδρεία, καὶ ἡ τῶν ἐλευθεροῦσθαι μελλόντων εὔνοια. τὸ δὲ τούτων ἁπάντων μεῖζον ἥ τε ἀνανδρεία τοῦ τυράννου καὶ τὸ ἀρχομένων πρὸς αὐτὸν μῖσος. *Gebhard.*

7 *Duabus onerariis navibus.*] At Plutarchus hujus naves quinque fuisse scriptum reliquit: ejus enim milites, qui octingenti pauciores essent, duabus rotundis navibus, & tertio quodam haud ingenti navigio receptos ait: cum his duas præterea triginta remorum naves esse perductas, quibus arma ac tela missilia & viaticum, quod abunde sufficeret, conveherentur. *Mag.*

8 *Adeo facile perculit.*] Everrit. Utitur hoc verbo Pelopida; Datame: *Tali consilio uno tempore & proditores perculit, & hostes profligavit.* Gebbard.

1 *Syracu-*

tium, quam Siciliam attigerat, [1] Syracuſas introierit. Ex quo intelligi poteſt, [2] nullum eſſe imperium tutum niſi benevolentia munitum. [3] Eo tempore aberat Dionyſius, & in Italia [4] claſſem operiebatur, adverſariorum ratus neminem ſine magnis copiis ad ſe venturum: quæ res eum fefellit. Nam Dion his ipſis qui ſub adverſarii fuerant poteſtate, [5] regios ſpiritus repreſſit, totiuſque ejus partis Siciliæ potitus eſt, quæ ſub Dionyſii poteſtate fuerat: parique modo urbis Syracuſarum, præter arcem [6] & inſulam adjunctam oppido: eoque rem perduxit, [7] ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet: Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionyſius, [8] Syracuſas Apollocrates, [9] cui maximam fidem uni habebat Dionyſius. Has tam 6
proſpe-

1 *Syracuſas introierit.*] Et una cum eo Megacles ejus frater, & Callippus Athenienſis, & aliquot exules Syracuſani, omnes coronati: Sed medius inter fratrem & Callippum Dion, præ omnibus inſignis atque illuſtris, & armis luculentis totus undique collucens. Lætitiam autem civitatis & dies feſtos, & epulas ob ſpem recuperandæ brevi tempore libertatis, & gratulationes, & vota pulchre deſcribunt Plutarchus & Diodorus Siculus. *Lamb.*

2 *Nullum eſſe imperium tutum, niſi benevolentia munitum.*] Ad verbum Diodorus procemio lib. XIV. Αἱ γὰρ ἡγεμόνιαι ὑπερέχουσαι τηροῦνται μὲν εὐνοίᾳ, καὶ δικαιοσύνῃ, καταλύονται δὲ ἀδικήμασι καὶ μίσει τῶν ὑποτεταγμένων. *Gebhardus.*

3 *Eo tempore aberat Dionyſius.*] Commiſeratque arcis cuſtodiam Timocrati illi, de quo ſupra. Erat autem circa Cauloniam in Italia, venitque Syracuſas ſeptimo poſt Dionis introitum die. Diod. Siculus lib. XV. *Lambin.*

4 *Claſſem operiebatur.*] Cui præerat Philiſtus: qui cum veniſſet tandem cum multis triremibus, ſed ſero, navi, qua veheretur, capta, manus ſibi attulit: Vel, ut alii tradunt, in poteſtatem adverſariorum venit, ab eiſque fœde & contumelioſe trucidatus eſt. *Plutarch.* & *Diodor.* XVI.

5 *Regios ſpiritus repreſſit.*] Βασιλικὸν, ſeu τυραννικὸν φρόνημα, *regiam ſuperbiam ac ferociam.* Lambin. *Spiritus* hic notat ὑπερφρόνημα. *Spiritus* vero *reprimere* eſt ταπεινοῦν τὸ φρόνημα, vel etiam συστέλλειν. Diodorus lib XVI. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἡδέως ὁρῶν τὴν ταπείνωσιν αὐτῶν καὶ βουλόμενος τὸ Λευκτρικὸν φρόνημα συστεῖλαι τῶν Βοιωτῶν. Cicero pro Sextio: *Qui furorem exſultantem repreſſit.* Gebhard.

6 *Et inſulam.*] Inſula, pars erat urbis Syracuſarum, & inſtar urbis; ut ait M. Tullius in Verrem. Syracuſæ enim conſtabant ex quatuor urbibus. *Lamb.* Vide eundem lib. IV. Accuſationum, & Livium XXV. Annal.

7 *Ut talibus pactionibus.*] De quibus vide Plutarchum & Diodorum XVI.

8 *Syracuſas Apollocrates.*] Codex P. Danielis, *Apollocrathes.* Plutarchus hunc Dionyſii filium fuiſſe adſerit. *Longolius.*

9 *Cui maximam fidem uni habebat Dionyſius.*] Sic legendum, non, ut vulgo, *Dion.* Hic autem Apollocrates arcem tandem Dioni dedidit, partim rei frumentariæ inopia, partim vi oppugnantium coactus. *Lambin.*

prosperas, tamque inopinatas res consequuta est subita commutatio. Quod fortuna [1] sua mobilitate, quem paulo ante extulerat, demergere est adorta. Primum in filio, de quo commemoravi supra, [2] suam vim exercuit. Nam [3] quum uxorem reduxisset, quæ alii fuerat tradita, [4] filiumque vellet revocare ad virtutem à perdita luxuria; [5] accepit gravissimum parens vulnus morte filii: deinde orta dissensione inter eum & Heraclidem: [6] qui quidem Dioni principatum non concedens, factionem comparavit. Neque is minus valebat apud optimates, quorum consensu præerat classi, quum Dion exercitum pedestrem teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, & versum illum Homeri retulit ex secunda rhapsodia, in quo hæc sententia est: [7] *Non posse bene geri rempublicam multorum imperiis*. Quod dictum magna invidia consequuta est. Namque aperuisse videbatur, se omnia in sua potestate esse velle. Hanc ille non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit: Heraclidemque quum Syracusas venisset, interficiendum
7 curavit. [8] Quod factum omnibus * maximum timorem injecit.

1 *Sua mobilitate.*] Editio Longoliana, *nobilitate*. Eadem mox, *in filium*, pro, *in filio*.

2 *Suam vim exercuit.*] Alii, *suam sævitiam*. Lambinus tres has voces ut subdititias Cornelio detrahit. *Gebh.*

3 *Cum uxorem reduxisset.*] Areten, quæ Timocrati nupserat, expulso Dione. *Lambin.*

4 *Filiumque vellet revocare ad virtutem.*] Quem Dionysius corruperat, ut supra dictum est, vino, epulis, scortis, denique vivendi genere luxurioso ac libidinoso. *Idem.*

5 *Accepit gravissimum parens vulnus morte filii.*] Hac de re Plutarchus in *Sermone consolatorio ad Apollonium* scripto.

6 *Qui quidem Dioni principatum non concedens.*] Pertinet huc locus Plutarchi: Οὕτως ἄρα πάντη δυσκοινώνητον ἡ ἀρχὴ καὶ μεστὸν ἀπιστίας καὶ δυσνοίας. Tacit. XIII. Annal. cap. 17. *Cui plerique etiam hominum ignoscebant, antiquas fratrum discordias, & insociabile regnum æstimantes.* Seneca Agamemnone:

Nec regna socium ferre nec tædæ sciunt.

Qui Heraclides quum Dioni deferretur, tanquam cum Calippo insidias ei necterent: *respondit, se vita malle excedere, quam metu violentæ mortis amicos inimicosque juxta ponere.* Val. lib. III. cap. 8. *Gebhard.* Lege Orationem Heraclidis apud Plutarchum.

7 *Non posse bene geri rempublicam multorum imperiis.*] *Regi rempublicam*, est in Mss. non male. *Schott.* Versus sunt:

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς, ᾧ ἔδωκε Θεὸς παῖς ἀγκυλομήτεω.

Lambin. Savar. Boecler. Similis Caligula apud Sueton. cap. 22.

8 *Quod factum omnibus.*] Plutarch. Ἐλύπη-

injecit. nemo enim illo interfecto se tutum putabat. Ille autem adversario remoto, licentius eorum bona, quos sciebat adversus se sensisse, militibus dispertivit. quibus divisis, quum quotidiani maximi fierent sumptus, celeriter pecunia deesse cœpit, [1] neque quo manus porrigeret, suppetebat, nisi in amicorum possessiones. Id ejusmodi erat, ut quum milites reconciliasset, amitteret optimates. Quarum rerum cura frangebatur: & insuetus male audiendi, non æquo animo ferebat, de se ab his male existimari, quorum paulo ante in cœlum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem, [2] offensa in eum militum voluntate, liberius loquebatur, & tyrannum non ferendum dictitabat.
[3] Hæc ille intuens, quum [4] quemadmodum sedaret, nesciret, & [5] quorsum evaderent, timeret: [6] Callicrates quidam civis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam venerat, [7] homo & callidus & ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait eum in magno periculo esse propter offensionem populi, & odium militum: quod nullo modo evitare posset, nisi alicui 8

Ἐλύπησε δὲ σφόδρα Συρακουσίους ἀποθανών. *Lambin.*

* *Maximum timorem injecit.*] In Alcibiade: *Magnus multitudini timor est injectus.*

1 *Neque quo manus porrigeret.*] Nonnulla exemplaria sic habent, *neque amplius quid porrigeres, suppetebat, nisi amicorum possessiones.* Ego hanc lectionem retineo, illique antepono. *Lamb.* Vulgatum mecum tuetur doctissimus Piccartus cap. 10. Pericul. Critic. *Gebhardus.*

2 *Offensa in eum militum voluntate.*] Id est, alienata ab eo militum voluntate. Cicero Tuscul. quæst. *Propter alienam & offensam populi voluntatem.* Lambinus.

3 *Hæc ille intuens.*] Gifanii Codex, & Longolius; *Hæc ille metuens.* Schott.

4 *Quemadmodum sedaret, nesciret.*] Cum sedandi rationem non reperiret, ἀμηχανῶν καὶ ἀπορῶν. *Lambin.*

5. *Quorsum evaderent.*] Vulgati, *evaderet.* Approbo, *evaderent*, Puteano, Lambino & P. Danieli complacitum. Cicero Attico: *Quoad audiamus hæc, quæ commota sunt, quorsum evadant.* Gebhard.

6 *Callicrates quidam.*] Immo *Callippus*, ut nominant Plutarchus, Diodorus, Athenæus, Suidas & Pletho. *Schott.* Sed credibile est, hunc Callicratem Callippi fratrem fuisse, & Probum Callippi fratrem pro Callippo sumsisse: quemadmodum Poëtæ interdum Pollucem pro Castore appellant. *Lambin. Magius.*

7 *Homo & callidus.*] Plutarcho μιαρώτατος, id est, *impurissimus.* Idem paucis post: διέφθειρε, καὶ παρεσκεύαζέ τινας τῶν ξένων ἐπὶ τὸν Δίωνα, κακοηθεστάτην ἀρχὴν, καὶ πανουργοτάτην ποιησάμενος. *Lambin.*

cui suorum negotium daret, qui se simularet illi inimicum: quem si invenisset idoneum, [1] facile omnium animos cogniturum, adversariosque sublaturum, quod inimici ejus diffidenti suos sensus aperturi forent. Tali consilio probato, excipit has partes ipse Callicrates, & se armat imprudentia Dionis. Ad eum interficiendum socios conquirit: adversarios ejus convenit, conjurationem confirmat. Res, multis consciis quæ gereretur, elata refertur ad Aristomachen sororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ timore perterritæ [2] conveniunt, cujus de periculo timebant. At ille negat, à Callicrate fieri sibi insidias: sed illa quæ agerentur, fieri præcepto suo. Mulieres nihilo secius Callicratem [3] in ædem Proserpinæ deducunt, [4] ac jurare cogunt, nihil ab illo periculi fore Dioni. Ille hac religione non modo ab incepto non deterritus, sed ad maturandum concitatus est, verens ne prius consilium aperiretur suum, quam conata perfecisset. Hac mente,
9 proximo die festo, quum à conventu se remotum Dion domi teneret, atque [5] in conclavi edito recubuisset: [6] consciis loca munitiora oppidi tradidit: [7] domum custodibus sepsit:

1 *Facile omnium animos cogniturum.*] Hanc rationem consilii sui Callippus, sive Callicrates afferebat.

2 *Conveniunt.*] Paullo aliter Plutarchus: Ἤδη δὲ καὶ τὸν Δίωνα, καὶ τὰς γυναῖκας ὑπόνοια τῶν πραττομένων εἶχε, καὶ μηνύσεις ἐγίνοντο πανταχόθεν. *Lamb.*

3 *In ædem Proserpinæ deducunt.*] Nihil notius raptu Proserpinæ, in cujus honorem templum erectum. Orpheus tamen & Pausanias in Attica rem gestam tradunt, qua Cephisus amnis Eleusinem præterit. *Deo* quoque appellatur Hesychio. Unde *Deois Proserpina* apud Ausonium. Simul ille cum Cerere in Eleusiniis sacris colebatur. Thesmophoria in honorem Proserpinæ raptus maximo cum luctu mense Pyanepside habebantur, quem ἐπιθελμον ideo mensem appellavit Plutarchus.

4 *Ac jurare cogunt.*] Magnum erat juramentum, quod hæ mulieres Callicratem inire coëgerunt. Fiebat vero hac solennitate: *Qui fidem præstabat, in Cereris descendat templum, & quibusdam peractis sacrificiis, Deæ purpuram induebat: tum ardentem captans faculam, jurabat.* Auctor Plutarchus in Dione. *Mag. Longol.*

5 *In conclavi edito.*] Plutarchus: Καὶ κατακειμένου Δίωνος ἐν οἰκήματι κλίνας τινὰς ἔχοντι μετὰ τῶν φίλων.

6 *Consciis loca munitiora oppidi tradidit.*] In membranis, *tradit.* Et sic alias *dedit* pro *dedidit* legitur in Datame, loco τῶν μελλόντων aut præteritorum. Quod elegantiæ est. *Keuchen.*

7 *Domum custodibus sepsit.*] Plutarchus: Οἱ μὲν ἔξω τὴν οἰκίαν περιέστησαν.

1 *Afori-*

ſepſit: [1] à foribus qui non diſcederent, certos præfecit. Navem triremem armatis ornat, [2] Philocratique fratri ſuo tradit, eamque in portu agitari jubet, ut ſi exercere remiges vellet: cogitans, ſi forte conſiliis obſtitiſſet fortuna, ut haberet, quo fugeret, ad ſalutem. Suorum autem è numero [3] Zacynthios adoleſcentes quoſdam elegit cum audaciſſimos, tum viribus maximis; hiſque dat negotium, ut ad Dionem eant [4] inermes, [5] ſic ut conveniendi gratia viderentur venire. Hi propter notitiam ſunt intromiſſi. At illi, ut [6] limen ejus intrarunt, [7] foribus obſeratis, in lecto cubantem invadunt, [8] colligant: fit ſtrepitus, adeo ut exaudiri poſſit foris. Hîc, ſicut ante ſæpe dictum eſt, quam inviſa ſit ſingularis potentia, & miſeranda vita, [9] qui ſe metui quam amari malunt, cuivis facile

1 *A foribus qui non diſcederent.*] Idem: Οἱ δὲ πρὸς ταῖς θύραις τῆς οἰκίας, καὶ ταῖς θυρίσιν ἵσταν. Eſt autem hic ordo, *certos præfecit, qui à foribus non diſcederent.* Mendoſe porro legitur in nonnullis Codicibus, *diſcedebant.* Lambinus.

2 *Philocratique.*] In membranis noſtris *Philoſtratus* nominatur. *Schottus.*

3 *Zacynthios adoleſcentes.*] Sic Plutarchus & Diodorus, qui *Ζακυνθίους* dicunt fuiſſe, id eſt, *Zacynthios.* Eſt autem Zacynthus inſula non longe à Cephalenia. Quidam tamen hic legi volunt, *Saguntinos.* Sed Polyb. lib. III. Saguntum, *Ζάκανθαν* appellat, quæ urbs eſt in finibus Iberiæ & Celtiberiæ non longe à mari. Non eſt diſſimulandum tamen, videri ex Stephano Saguntum & Zacynthum uno eodemque nomine apud Græcos ſignificari. Sic enim Stephanus: *Ζάκυνθος πόλις ἀπὸ Ζακύνθου τοῦ Δαρδάνου. Ὅμηρος. Καὶ ὑλήεσσα Ζάκυνθος, δευτέρα Ἰβηρίας, τρίτη Λιβύης. Lambin.* *Zacynthios adoleſcentes.*] Scriptus P. Dan. Codex *Zaguntios* legebat, Longolianus *Zacynthinos.* Sed *Zacynthios* melius ſcripſerim, quam *Zacynthinos*, aut *Zaguntios*: Græcis enim *Ζακύνθιοι*, non *Ζακύνθινοι.* Ut à *Zacyntho* Latini *Zacynthios* formarunt, ita Græci à *Ζακύνθου τοὺς Ζακυνθίους.* Falluntur igitur, qui *Saguntinos* heic inculcandum exiſtimant auctoritate Polybii, qui *Saguntum*, *Ζάκανθαν* appellat lib. III. Lege Diodorum & Plutarchum. *Keuchenius.*

4 *Inermes.*] Παρῆλθον ἄνευ ξιφῶν ἐν τοῖς χιτῶσιν.

5 *Sicut conveniendi.*] Id eſt, tanquam conveniendi. Malim legi, *ſi ut ſi conveniendi.* Veruntamen nihil muto. *Lambinus.*

6 *Limen ejus intrarunt.*] Codex P. Dan. *intrarant.*

7 *Foribus obſeratis.*] Plutarchus fores ab iis, qui erant extra, clauſas, ſeu potius adductas & attractas eſſe tradit: Οἱ μὲν ἔξω ἐπισπασάμενοι τὰς θύρας. *Lambin.*

8 *Colligant.*] Plutarchus: Κατεῖχον ἐπαιρόντες, καὶ συνέτριβον, ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινον, ᾔτουν ξίφος.

9 *Qui ſe metui quam amari malunt.*] In Timoleonte: *Maluit ſe diligi, quam metui.* Savaro.

[1] facile intellectu fuit. Namque illi ipsi custodes, [2] si propitia fuissent voluntate, foribus effractis servare eum potuissent, quod illi inermes, telum foris flagitantes, vivum tenebant. Cui quum succurreret nemo, [3] Lyco quidam Syracusanus per fenestras gladium dedit, quo Dion interfectus est. Confecta cæde, quum multitudo visendi gratia introiisset, nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur. [4] nam celeri rumore dilato, Dioni vim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus displicebat. Hi falsa suspicione ducti, [5] immerentes, inermes, ut sceleratos, occidunt. Hujus de morte ut palam factum est, [6] mirabiliter vulgi immutata est voluntas. Nam qui vivum eum tyrannnum vocitarant, eundem liberatorem patriæ, tyrannique expulsorem prædicabant. Sic subito misericordia odio successerat, ut eum suo sanguine, si possent, [7] ab Acheronte cuperent redimere: [8] Itaque in urbe, celeberrimo

1 *Facile intellectu.*] Sic legendum est; non ut habent Codices Veneti & Florentini, *intellecta.* Lambin.

2 *Si propitia fuissent voluntate.*] Alii libri *propriâ.* Ut *propria voluntas* sit dedita & non alienata. Quidam *propitiâ pronaque.* Gebhard.

3 *Lyco quidam Syracusanus.*] Lygo, *Cod.* P. Dan. Plutarchus: *Διατελούσης γινομένης Λύκων Συρακούσιος ὀρέγει τινὶ τῶν Ζακυνθίων διὰ τῆς θυρίδος ἐγχειρίδιον, ᾧ καθάπερ ἱερεῖον, τὸν Δίωνα κρατούμενον πάλαι, καὶ δεδιττόμενον ἀπέσφαξαν.* Vide Diodorum lib. XVI. *Lyco quidam.*] Veteres *Lygo.* Plutarcho *Λύκων*, unde *Lyco* vel *Lygo.* Malim tamen *Lyco* tralatitinm, ut apud Plautum. Nam *Lyco* vel *Λύκων*, *παρωνύμως* à *Λύκος*. Sed invices has literas mutabant antiqui. Sic in *Callistratus*, Gallistratus; *Gardaces*, Cardaces; de quibus in Excerptis. *Keuchen.*

4 *Nam celeri rumore dilato.*] Sic legendum, non *delato.* Lambin.

5 *Immerentes, inermes.*] Offendit istud *inermes*, quare eum in tribus libris calamo exaratis attestetur Schottus desiderari, ejiciendum censeo. *Gebbardus.*

6 *Mirabiliter vulgi.*] Callippus tamen Dione interfecto principatum excepit, & menseis tredecim imperavit, ut tradit Diodor. Siculus. Plutarchus vero narrat, eum initio quidem clarum & illustrem fuisse, & Syracusas tenuisse, sed brevi post tempore pœnas dedisse, & à Leptine quodam & Polyperchonte eo ipso pugione, quo Dio cæsus erat, percussum interiisse. *Lambin.*

7 *Ab Acheronte.*] Ab inferis. Sic M. Tullius: *post reditum in Senatu, & omneis Metellos præstantißimos cives pæne ex Acheronte excitatos.* Idem. *Ab Acheronte.*] Monet Gifanius ad Lucretium, invenisse se scriptum in Vet. libro Nepotis *Acherunte* per quintam vocalem. Sed communiter legebant veteres *Acherons* & *Acheruns.* Ut *humo* homo, *fretu* & freto, *sumnus* & somnus; de quibus vide Priscian. I. & Voss. de Arte Gramm. lib. I. cap. 12. *Keuch.*

8 *Itaque in urbe, celeberrimo loco.*] Lambinus mavult, *in urbis celeberrimo loco.* Gebhard. Fuit autem hic eximius honor.

mo loco, elatus publice, [1] sepulcri monumento donatus est. Diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus, quartum post annum, quàm ex Peloponneso in Siciliam redierat.

honor. Nam non solebant veteres quenquam in urbe sepelire, nisi forte Imperatores. Serv. Sulpitius apud M. Ciceronem lib. IV. Epist. ad Fam. *Ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui; quod religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant.* Lambinus.

1 *Sepulcri monumento donatus est.*] Discrimen statuendum est inter monumenta sumptu publico facta, & ea, quæ decreto tantum publico. Non enim fuit jus in Republica Atheniensium ornare sepulchra defunctorum, quantum aut hæredis, aut ipsius etiam defuncti ambitio postulasset: verum de tumulis majoris impensæ cognoscebatur, neque is honos vulgo omnibus, sed claris tantum viris concedebatur. Diversus fuit publicæ sepulturæ honos, qui bene de republica meritis deferebatur. Atque iis interdum Mausolæa de publico excitabantur. *Casaubon.*

IPHI-

IPHICRATES.

XI.

1 IPHICRATES Athenienſis, [1] non tam magnitudine rerum geſtarum, [2] quam diſciplina militari nobilitatus eſt. Fuit enim talis dux, [3] ut non ſolum ætatis ſuæ cum primis compararetur, ſed ne de majoribus natu quidem quiſquam anteponeretur. Multum vero in bello eſt verſatus; ſæpe exercitibus præfuit; [4] nuſquam culpa male rem geſſit; [5] ſemper conſilio vicit, [6] tantumque eo valuit, [7] ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. [8] Namque ille pedeſtria arma mutavit. Quum ante

1 *Non tam magnitudine rerum geſtarum.*] Conſenſu Codicum Mss. quorum nullus τὸ *genere* agnoſcit excogitatum à Longolio; à Lambino vero avide arreptum, & uberiore corruptionis indole propagatum. Nam quod Iphicratem putant fuiſſe ſororis filium, errant; quoniam naſum Atticum non intellexerunt. Quod aptos admodum calceos militi iovenerit; inde forſan eo cavillo eſt aſperſus. Diodorus lib. xv. *Τάς τε ὑποδύσεις τοῖς στρατιώταις εὐλύτους καὶ κούφας ἐποίησε, τὰς μέχρι νῦν Ἰφικρατίδας ἀπ' ἐκείνου καλουμένας. Gebbard.* Atque hoc eſt *cerdone natum eſſe*, ut olim ſcripſit ad Curtium vir doctus. Diſcas tamen ex Plutarcho & aliis, Iphicratem ſutoris filium fuiſſe. Vide illum ἀποφθ. στρατηγῶν. Ariſtotelem I. Rhetor. Xenophontem VI. Polyænum III. Strat. Athenæum IV. & XII. Arrianum, Ælianum, Æſchinem, Suidam, Jul. Pollucem, Senecam Rhet. Frontinum, Juſtinum, & alios.

2 *Quam diſciplina militari.*] Fuit tameo idem & bonus Rhetor, exſtantque multa apud Ariſtotelem in Rhet. ex ejus Orationibus prolata. Suidas: *Ἰφικράτης Ἀθηναῖος σκυτέως πατρός, ῥήτωρ καὶ στρατηγός. Lambinus.* Juſtinus lib. VI. cap. 5. In Iphicrate *non imperatoriæ tantum, verum & oratoriæ artes fuere.* Vide Plutarchum in Politicis.

3 *Ut non ſolum ætatis ſuæ.*] Juſtinus lib. VI. *Hujus adoleſcentis ſupra ætatem virtus admirabilis fuit; nec unquam ante eum Athenienſes, inter tot tantoſque duces, aut ſpei majoris, aut indolis maturioris imperatorem habuerunt.* Oroſius lib. III. cap. I. *Savaro.*

4 *Nuſquam culpa male rem geſſit.*] Provocabulum *ſua* addit Giſanii Codex & Longolius. *Schott.* Xenophon tamen reprehendit ejus conſilium in re militari lib. VI. de reb. Græc. in extremo. *Lambin.*

5 *Semper conſilio vicit.*] Diodorus lib. XIII. *Οὗτος γὰρ παραδέδοται στρατηγικήν τε ἀγχίνοιαν ἐσχηκέναι. Gebhard.*

6 *Tantumque eo valuit.*] Idem: *Περὶ πᾶσαν ἐπίνοιαν ἀγαθὴν φύσει κεχρῆσθαι διαφόρως.*

7 *Ut multa in re militari.*] Mss. abeſt *multa.* Boecler.

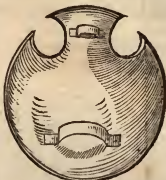
8 *Namque ille pedeſtria arma mutavit.*] Diodorus ibidem: *Τῶν γὰρ Ἑλλήνων*

ante illum imperatorem maximis clypeis, brevibusque hastis, [1] minutis gladiis uterentur; ille è contrario [2] peltam pro parma fecit, [3] à qua postea peltastæ pedites appellantur,

λιῶν μεγάλαις ἀσπίσι χρωμένων καὶ διὰ τοῦτο δυσκινήτων ὄντων, συνεῖλε τὰς ἀσπίδας, καὶ κατεσκεύασε πέλτας συμμέτρους, ἀμφοτέρων δὲ στοχασάμενος, τοῦ τε σκέπειν ἱκανῶς τὰ σώματα, καὶ τοῦ δύνασθαι τοὺς χρωμένους ταῖς πέλταις διὰ τὴν κουφότητα παντελῶς εὐκινήτους ὑπάρχειν. *Lamb.* Quæ heic ad verbum transtulit Cornelius.

1 *Minutis gladiis.*] Intelligit spathas & semispathas, quarum meminit Isidorus lib. XVIII. cap. 6. Veget. II. 15. & Tacit. in Annal. *Keuchen.*

2 *Peltam pro parma.*] Pelta, breve scutum, & fere quadratum, aut folii hederæ figuram præ se ferens, parma brevius & mobilius. Claudius Ælianus in Tacticis cap. 2. *Τοῦτοις γὰρ πέλτης μικρόν ἐστι, καὶ ἐλαφρὸν ὅπλον.* Suidas & Index vocum militarium, qui fere Lexicis adjunctus: *Πέλτη, μικρά τις ἐστὶν ἀσπίδιον, καὶ κουφή.* Isidorus: *Pelta, scutum brevissimum.* Formam ejus describit Xenophon apud Julium Pollucem lib. I. Onomast. cap. 10. & Pierius Hieroglyph. lib. XLII. *Ut circulus descriptus linea diametrali dissecetur: pars altera, quantum cubiti manusque ministerio deserviat, relinquatur: altera duobus è lateribus excavetur: ita ut in medio spatium fit insertando brachio, cujus hoc sit propugnaculum: extrema ad scuti marginem lunentur in cornua. Orbes illi duo hinc inde exempti, insertandæ si opus sit hastæ, alter commodus, alter ad inspectandum inserviat.* Quam ab interna parte delineatam, heic inserere visum. Talis igitur illa. *Keuchen.* Sed forma peltarum non apud omnes eadem. Sic Thraciæ erant quadrangulæ, de quibus accipienda verba Suidæ: *πέλται, ἀσπίδια τετράγωνα.* Vide & Dionysium Halicarnass. libro II. At peltæ Amazonicæ ederæ folio similes erant. *Salmas.*

3 *A qua postea peltastæ pedites appellantur.*] Suidas: *Πελτασταὶ, τοξόται οἱ τοὺς ξυστοὺς κατέχοντες. Longol.* Jul. Pollux: *Πελτασταὶ, πελτοφόροι.* Vetus Glossarium: *Πελταστὴ, manipulus.* Aliud: *Πελτάριον, parmula, & πελταστὴς, parmularius.* Ad rem Diodorus lib. XIII. *Τότε δὲ ἀπὸ τῆς πέλτης πελτασταὶ μετωνομάσθησαν.* Antea vero dicebantur *ὁπλῖται*, id est, *gravioris armaturæ pedites.* Qui peltas gestabant, non tantum *Peltastas*, sed & *Cetratos* Livius appellat lib. XXXI. Pelta Cetræ haud dissimilis est. Materia Peltarum ex ære fuit, ut docet Xenophon V. Anabas. *Αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλη καὶ ἄλλη διεφαίνοντο χαλκαῖ οὖσαι.* In Eclogis Polybii de Legationibus: *Ὅτι κομίζοιεν*

tur, ut ad motus concursusque essent leviores, [1] hastæ modum duplicavit, [2] gladios longiores fecit. Idem [3] genus loricarum mutavit, & [4] pro ferreis atque æneis, lineas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit. nam pondere detracto, [5] quod æquè corpus tegeret, & leve esset,
2 curavit. [6] Bellum cum Thracibus gessit; [*] Seuthen socium Athe-

ζοιεν δωρεὰν κοινῇ τοῖς Ἀχαιοῖς ἑξακισχίλια μὲ ὅπλα χαλκᾶ πλατυσηκή. Plura congessit Justus Lipsius in Analectis ad Militiam. *Keuchen.*

1 *Hastæ modum duplicavit.*] Diodor. Ηὔξησε τὰ δόρατα ἡμιολίῳ μεγέθει. id est, *hastas magnitudine sesqui-altera auxit.* hoc est, tantas fecit, ut totam magnitudinem antiquatum continerent, & præterea dimidiam. *Lambin.*

2 *Gladios longiores fecit.*] Idem: Τὰ δὲ ξίφη σχεδὸν διπλάσια κατεσκεύασε. Ex spathis nimirum & semispathis. Quod etiam à Romanis factum, declinante imperio. Lege Tacitum. *Keuchen.*

3 *Genus loricarum mutavit.*] Quæ fuere olim equorum equitumque munimenta & tegumenta, an verius impedimenta Nam certe pondus subinde & rigor (etiamsi squammata essent) impediebant inferre vulnera, æque atque accipere. Tacit. lib. I. Hist. de Sarmatarum armatura: *Tegmen ferreis laminis, aut præduro corio consertum, ut adversus ictus impenetrabile; ita impetu hostium provolutis inhabile ad resurgendum.* Adi Vegetium lib. III. cap. 22. Plerique militum non habebant loricas hamatas, sed partem æris aut ferri procusam, quæ summum pectus tegeret: nam ima ventris satis scutum muniebat. *Lips.*

4 *Pro ferreis atque æneis, lineas dedit.*] Ms. & Editio Veneta Savaroni inspecta, *pro sertis atque æneis.* Ut sint *sertæ loricæ* consertæ hamis & laminis. *Gebhard.* Alii Codices, *linteas* habent. *Mag.* Sed non admodum interest, utro modo legas. Unde postmodum apud multas gentes insinuavit istarum usus: Quas communiter Græci induerunt post Iphicratem. Res tamen antiquæ originis, ut ex historiis clarum ac Poëtis Apud Homerum dicitur Ajax λινοθώρηξ, itemque Adrastus. Quem locum Plinius respexit lib. XIX. cap. I. In Alexo etiam apud Deipnosophistam memorantur θώρηκες λίνεοι, qui inter arma Macedonum & habitus bellicos. Auctor Dio: Θώραξ λινοῦς τρίμιτος, ἀσπὶς χαλκῆ. Sed & Alexander induit θώρακα λινοῦν διπλοῦν, ut loquitur Plutarchus. Illi ad imum ventrem extendebantur. Xenophon: Εἶχεν θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἦτρου. Nec Romanis infrequens illorum usus. Quod de Augusto Livius, de Galba Suetonius testantur. *Keuchen.* Fiebant autem linei thoraces opera atque artificio coactiliariorum & πιλοποιῶν, qui linum aceto vel austero vino, cui sal esset adjectum, probe macerabant, deinde ita cogebant, ut soliditatem ac crassitiem lintei octies decies, aut sæpius in se complicati haberet. Nicetas Acominatus lib. I. rerum Isaaci Angeli: *Ipse Conradus sine scuto tunc dimicabat; sed pro lorica textum quoddam gestabat è lino factum, vino austero probe salito maceratum, sæpius replicatum: quod quidem sale & vino coactum adeo firmum adversus ictus erat, ut penetrari à nullo telo posset. Erant autem hujus tecti plagellæ octodecim, & eo plures.* Casaubon.

5 *Quod æque corpus tegeret, & leve esset.*] Lambinus: *Ut æque corpus tegerent, & leves essent.* Sed priorem scripturam confirmant Schotti Ms. & Ultrajectina Editio. Nec dissentit Magius.

7 *Bellum cum Thracibus gessit.*] Dux creatus suffragio ab Atheniensibus adversus

Athenienſium, in regnum reſtituit. [1] Apud Corinthum tanta ſeveritate exercitui præfuit, ut nullæ unquam in Græcia neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint duci: in eamque conſuetudinem adduxit, ut quum prælii ſignum ab imperatore eſſet datum, ſine ducis opera [2] ſic ordinatæ conſiſterent, ut ſinguli à peritiſſimo imperatore diſpoſiti viderentur. [3] Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit. quod maxime tota celebratum eſt Græcia. [4] Iterum eodem bello omnes copias

verſus Amphipolim oppugnandam. *Æſchin.* in Oration. περὶ παραπρεσβ. *Frontin.* I. II. Stratag. *Polyæn.* III. Commemorat & ejus victoriam adverſus Anaxibium Lacedæmoniorum ducem Xenophon lib. IV. ἑλλην.

* *Seuthen.*] Aldi exemplaria *Scothym* habent: Vetuſta vero omnia *Seuthem*, emendatius. *Mag.* Hic eſt *Seuthes Odryſas* apud Curt. lib. X. cap. I. quem ὕπαρχον Κερσοβλέπτου tantum, non Regem facit Polyænus VII. Stratag. *Keuchen.*

1 *Apud Corinthum.*] Inde bellum *Corinthium* eſt appellatum: Κορινθιακὸς πόλεμος. *Bongarſ.*

2 *Sic ordinatæ conſiſterent.*] Ms. *ſic ordinatè.* Boecler. Curtius libro III. cap. 6. *Obſiſtere, circuire, diſcurrere in cornu, mutare pugnam, non duces magis quam milites callent.* Gebhard. Vide de hac diſciplina Iphicratis Alexandrum ab Alexandro lib. I. cap. 20.

3 *Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit.*] Alii libri *interfecit.* Schott. Gebhard. Utraque lectio elegans eſt. *Savaro.* Mora, vox Græca eſt, hoc primum: deinde valet idem quod μοῖρα, hoc eſt *pars*, quòd ſit pars exercitus. Utebantur autem hac voce Lacedæmonii maxime & Dores. Et conſtabat μόρα, vel ut quidam volunt, quingentis militibus; vel ut alii, ſeptingentis; vel, ut alii, nongentis. Diodorus Siculus lib. XIV. Si eadem res ibi à Diodoro narratur, quæ hic à Probo ſignificatur, μέρος appellat. Sic Diodorus: Μετὰ δέ τινας ἡμέρας τῶν Λακεδαιμονίων μέρος τῆς στρατιᾶς διῄει διὰ τῆς Κορινθίας χώρας. οἷς Ἰφικράτης, καί τινες τῶν συμμάχων ἐπιπεσόντες, τοὺς πλείστους ἀνεῖλον. Andromach. ſive auctor incertus Etymologici: Μόρα, inquit, τάγμα στρατιωτικὸν παρὰ Λακεδαιμονίοις, οὕτω λεγόμενον, καὶ εἴρηται παρὰ τὸ μείρω μόρα, ἐπὶ μέρους ὄχλων, ὡς φθείρω φθορά. ἔστι δὲ ἡ μόρα, τάξις ἐξ ἀνδρῶν πεντακοσίων, ἢ ἑπτακοσίων, ἢ ἐννακοσίων. Hæc ille. Xenophon hujus cohortis caſum & cladem multis verbis exponit lib. IV. de reb. Græciæ; & utitur hoc ipſo vocabulo Græco, quod uſurpavit Probus. Pauſanias in Laconicis & μοῖραν appellat ταύτην τὴν μοῖραν ἐπιθέμενοι καθ' ὁδὸν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἰφικράτης διέφθειραν. Commemorat & hanc Iphicratis rem geſtam Plutarchus in libello, πότερον Ἀθηναῖοι, &c. in extremo, & Æſchines in Orat. κατὰ Κτησιφ. *Lamb.* De morâ conſule Joan. Meurſium libro I. Atticar. Lection. cap. 15.

4 *Iterum eodem bello.*] Nec ubi, nec quando hoc prælium commiſſum ſit, uſquam reperio: niſi forte id ſignificat, quod narrat Xenophon lib. VI. de rebus Græc. non longe admodum à principio: Iphicratem decem triremibus, quæ à Dionyſio Lacedæmoniis Anippo Duce ſubſidio mittebantur, non longe à Cephalenia, una cum viris omnibus interceptis, & navibus nonaginta ex

pias eorum fugavit. quo facto magnam adeptus est gloriam. [1] Quum Artaxerxes [2] Ægyptio regi [3] bellum inferre voluisset, Iphicratem ab Atheniensibus [4] petivit ducem, quem præficeret [5] exercitui conductitio, cujus numerus [6] duodecim millium fuit. Quem quidem sic omni disciplina militari erudivit, ut [7] quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses apud Græcos in summa laude [8] fuerint. [9] Idem subsidio Lacedæmoniis profectus, Epaminondæ [10] retardavit impetus. Nam nisi ejus adventus appropinquasset, non prius Thebani Sparta abscessissent quam captam incendio delessent.
3 Fuit autem & animo magno & corpore, [11] imperatoriaque forma,

Corcyra assumptis, in Cephaleniam navigasse, & ab illius insulæ civitatibus, pecunias partim libentibus obtinuisse, partim inviris obtorsisse, iisque rebus gestis, agros Lacedæmoniorum popularum esse ac vastasse, urbeisque adversariorum Atheniensibus voluntarias adjunxisse; quæ noluerint se dedere, iis bellum intulisse. Quo loco Iphicratis belli gerendi rationem, & scientiam rei militaris laudat Xenophon. Sic enim ille: Ἐγὼ μὲν ταύτην τὴν στρατηγίαν τοῦ Ἰφικράτους οὐχ ἥκιστα ἐπαινῶ. *Lambin.*

1 *Quum Artaxerxes.*] Mnemon. Vide Diod. Siculum lib. xv. Bellum intulit Q. Crasso, Serv. Cornelio, Sp. Papyrio, Fab. Alb. tribunis proconsulibus.

2 *Ægyptio Regi.*] Acori. *Lambin.*

3 *Bellum inferre voluisset.*] Editio Vulgata, *voluit.*

4 *Petivit ducem.*] Diodor. lib. xv. Ὁ δ᾽ ἀνὴρ οὗτος μεταπεμπτὸς ἐπὶ τὴν στρατηγίαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐτύχθη διὰ τὴν ἐν τῷ στρατηγεῖν ἀρετήν. *Gebhard.*

5 *Exercitui conductitio.*] Sic Mss. recte. Vulgari *conducto.* In Chabria: *fugatis jam ab eo conductitiis catervis*, id est, mercede conductis, mercenariis, ut ipse loquitur in Timoleonte. *Savaro.* *Conducere* ergo est Græcorum ξενολογεῖν, vel ξένους μισθώσασθαι. Infra Datame: *Ex Græcia conductorum tria millia.* Gebhard.

6 *Duodecim millium.*] Immo xx. *millium*, ex Diod. Siculo. *Lambin.*

7 *Quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses apud Græcos.*] Quæ ambitiosa fuit Principum κενοδοξία, ut à nomine suo milites etiam insignirentur. Ab eadem origine Joviniani & Herculiani apud Zosimum & Mamertinum. Sic Alexandrini Caracallæ, de quibus disertim Dio & Herodianus; Honoriani, Theodosiani, Constantini, Gratianenses, Valentinianenses, in notitia utriusque Imperii. Quod etiam in populis ac portis adhibitum. *Kuchen.*

8 *Fuerint.*] Editio Parisiensis, *fuerunt.*

9 *Idem subsidio Lacedæmoniis.*] Post cladem Leuctricam, victoribus Thebanis, quorum dux erat Epaminondas: qua accepta, Lacedæmoniorum opes afflictæ sunt. *Lambin.*

10 *Retardavit impetus.*] Codex Danielis: *retardavit interceptus. Inceptus*, pro *incepta* integre scriptum in membranis nostris, ac fortasse Savaronis sic edentis. Sic supra in Alcibiade, *Siciliæ amissum*, pro *amissione* dixisse notavimus. *Schott.*

11 *Imperatoriaque forma.*] Imperatore digna,

forma, ut ipso aspectu cuivis injiceret admirationem sui: sed in labore remissus nimis, parumque patiens, ut Theopompus memoriæ prodidit. Bonus vero civis, fideque magna: quod cum in aliis rebus [1] declaraverit, tum maxime in [2] Amyntæ Macedonis liberis tuendis. [3] Namque Eurydice mater Perdiccæ & Philippi, cum his duobus liberis, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit, ejusque opibus defensa est. Vixit ad senectutem placatis in se suorum civium animis. [4] Causam capitis semel dixit bello sociali simul cum Timotheo, eoque judicio est absolutus. Menesthea filium reliquit [5] ex Thressa natum [6] Coti regis [7] filia. Is quum interrogaretur, utrum pluris patrem, matremne faceret: Matrem, inquit. Id quum omnibus mirum videretur: at ille, Merito, inquit, facio. [8] nam pater,

digna, quæ veluti longe lateque ostentat Imperatorem, ut de Trajano Plinius Panegyr. 4. Dioni egregia voce σεμνοπρέπεια τοῦ προσώπου dicitur. *Boecler.*

1 *Declaraverit.*] Codex Danielis, *declaravit.*

2 *Amyntæ.*] Cujus filius Philippus, pater Alexandri Magni. Hic Amyntas autem Pausaniam Macedoniæ regem, Æropi regis filium interfecit: regnavitque annos XXIV. Diod. lib. XIV. *Lamb.*

3 *Namque Eurydice.*] Lege de hac re luculentissimam Orationem Æschinis, περὶ παραπρεσβείας.

4 *Causam capitis semel dixit.*] Causam apud cives suos simul cum Timotheo dixisse Iphicratem, & multatos esse tradit Diodorus lib. XVI. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι παροξυνθέντες ἐζημίωσαν αὐτοὺς πολλοῖς ταλάντοις, καὶ τῆς στρατηγίας ἀπέστησαν. Athenienses autem irati Iphicratem & Timotheum in judicium vocatos multis talentis multarunt, & imperandi munere abdicarunt. Polyænus cum Probo congruens, Iphicratem & accusatum esse significat, & absolutum. *Lambin.* Meminit ejus & Quintilianus lib. V. cap. 12. qui causam hanc inter probationes adjicit, quas παθητικὰς vocant.

5 *Ex Thressa natum.*] Τὸ *natum* abest ab Ultrajectino, & glossam olet. *Schott. Gebhard.* Ex muliere Thressa, id est, in Thracia nata: ἐκ Θρῄσσης γυναικός. Sic autem legendum; non, ut vulgo, *Tarsa*, ut habent Exempla Veneta & Florentina. *Lambin.* Alii codices *Tharsa*; nonnulli vero *Thrasa* habent. *Mag.* Seneca lib. II. de Tranquillitate, Iphicratem ipsum Thracia matre natum adserit. Quod cum illi objiceretur, *Et mater*, inquit, *Deûm Idæa fuit.* Long. Ad quem locum vide Justum Lipsium.

6 *Coti regis.*] Κότυν vocant Græci. Probus autem Latina inflexione tertia, *Cotum* dixit. Alii hic *Cotyis* legi volunt, cum quibus non pugnabo, sed *Coti* non improbo. *Lambin.* In Timotheo: *Adversus Cotum bella gessit.*

7 *Filia.*] Anaxandride. Athenæus initio lib. IV. & Seneca: *Quod in sapientem non cadit injuria*, cap. 18. *Savaro.*

8 *Nam Pater quantum in se fuit, Thracem me genuit: contra ea mater Atheniensem.*] Sensus iste: Pater quantum in se fuit, Thracem potius quam Atheniensem ideo genuit, quia è barbaris uxorem duxit: mater autem non ex suo san-

ter, quantum in ſe fuit, Thracem me genuit: contra ea mater Athenienſem.

guine Thracem, ſed ex Athenienſis viri complexu Athenienſem gignere ſtuduit. Perſtringit patris cum barbara matrimonium: cujus ſolius ſit ea culpa, non matris, ſi quid hic indignum moribus Græcorum aut opprobrio obnoxium.

Boeclerus. Simile reſponſum Timothei apud Athenæum lib. XII. Ὁ δὲ Τιμόθεος καὶ σκωπτόμενός ποτε, ὅτι τοιαύτης εἴη μητρὸς, καὶ χάριν γε αὐτῇ, φησὶν, οἶδα ὅτι δι' αὐτὴν Κωνωνός εἰμι υἱός. *Gebhard.*

CHA-

CHABRIAS.

XII.

CHABRIAS Atheniensis. Hic quoque in summis habitus est ducibus, [1] resque multas memoria dignas gessit. Sed ex his elucet maxime inventum ejus in prælio, quod apud Thebas fecit, quum Bœotiis subsidio venisset. Namque in ea victoria fidente summo duce Agesilao, fugatis jam ab eo conductitiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere, [2] obnixoque genu scuto, [3] projectaque hasta, impetum excipere hostium docuit. [4] Id novum Agesilaus intuens, progredi non est ausus, suosque jam incurrentes, [5] tuba revocavit. [6] Hoc usque eo

1

1 *Resque multas memoria dignas gessit.*] Demosthenes Orat. in Leptinem, cum magnis efferat Chabriam laudibus, tum ejus res gestas semel atque iterum enumerat. Ibi: *πρὸς ἅπαντας Πελοποννησίους παρετάξατο ἐν Θήβαις, Γοργώπαν ἀπέκτεινεν ἐν Αἰγίνῃ, πολλὰ τρόπαια ἔστησεν.* Legendus & Xenophon lib. IV. de reb. Græc. Diodorus XV. Plutarchus in Phocione & Camillo. Frontinus lib. I. cap. 5. & II. Strat. *Lambin. Longol.* Non solum autem res memoria dignas gessit, sed & dixit. Lege Plutarchi apophth. *Mag.*

2 *Obnixoque genu scuto.*] Id est, obfirmato genu ad scutum: videtur à Probo dictum esse obscurius, propter casuum similitudinem: Quod expressit Diodorus planius lib. XV. *καὶ τὰς ἀσπίδας πρὸς τὸ γόνυ κλίναντας*, id est, *& clypeis ad genu acclinatis.* Polyænus: *Τὰς ἀσπίδας πρὸς γόνυ προσερεισαμένους*, id est, *clypeis ad genu firmiter acclinatis.* Planius, explicatiusque dixisset hoc modo, *obnixo genu in scutum.* Lambin. De hoc habitu ad præliandum composito Marcellinus & D. Ambrosius. *Savaro.* Quod Stratagema Triariis Romanis inepte Vir doctus accommodavit. Alia etiam ratio subsidendi fuit in eo schemate bellico, quod testudinem Romani vocabant. *Stewech.* ad Veget.

3 *Projectaque hasta.*] Si locus emendatus est (ut mihi quidem videtur) *projecta* positum pro *porrecta*, seu *ante erecta*, *προβεβλημένης ἀσπίδος*. Sic Sisenna lib. II. apud Macrobium lib. VI. cap. 4. *scutis projectis.* Idem *projectis ramis.* M. Tullius de signis: *sed quod erat ejusmodi loco, atque ita projecta in altum, &c.* Lambin. Jabolenus, quod ad vocis significationem attinet, L. Malum ff. de Verbor. signif. sic inquit: *Inter projectum & immissum, hoc interesse Labeo ait, quod projectum esset id quod ita proveheretur, ut nusquam conquiesceret, qualia Meniana & suggrundia essent, &c.* Eadem de re Gellius quoque eadem. *Mag.*

4 *Id novum Agesilaus intuens, progredi.*] Mss *Id novum cernens Agesilaus contuens id progredi non est ausus.* Boecler.

5 *Tuba revocavit.*] *Σάλπιγγι ἀνεκαλέσατο.* *Gebhard.*

6 *Hoc usque eo in Græcia fama celebratum*

eo in Græcia [1] fama celebratum eſt, [2] ut illo ſtatu Chabrias ſibi ſtatuam fieri voluerit, quæ publice ei ab Athenienſibus in foro conſtituta eſt. Ex quo factum eſt, ut poſtea [3] athletæ [4] cæterique artifices, his ſtatibus in ſtatuis po-
2 nendis uterentur, in quibus victoriam eſſent adepti. Chabrias autem multa in Europa bella adminiſtravit, quum dux Athenienſium eſſet: multa [5] in Ægypto ſua ſponte geſſit. Nam [6] Nectanebum adjutum profectus, regnum ei con-

bratum eſt.] Codex P. Danielis: *Eo tota Gracia fama celebratum eſt.*

1 *Fama celebratum eſt.*] Sic Cicero dixit pro Cluentio: *eadem omnium ſermone celebratam:* & pro domo ſua, *omnium ſermone celebratum.* Lambin.

2 *Ut illo ſtatu Chabrias.*] Diodorus Siculus xv. Ὁ δὲ Χαβρίας πολλῶν αὐτῷ πεπραγμένων κατὰ πόλεμον, ἐπὶ τούτῳ μάλιστα ἐσεμνύνετο τῷ στρατηγήματι, καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ δήμου δοθείσας αὐτῷ, καθίστανεν εἰκόνας τοῦτο τὸ σχῆμα. *Lambin.*

3 *Athleta.*] Qui viciſſent certaminibus Iſelaſticis, quæ à Græcis ἀγῶνες εἰσελαστικοὶ vocantur: de quibus Sibylla μέγας γὰρ αἰὼν ἰσελαστικὸς ἔσται. *Kenchenius.*

4 *Cæterique artifices.*] Scenicos & Muſicos, ſive Dionyſiacos atque Pantomimos intelligit. De athletis frequens hiſtoria eſt ponendarum ſtatuarum, ut non ἀνδριάντας modo; ſed iconas, vivam ipſorum imaginem referrent. Palæſtras athletarum imaginibus, ſicut & ceromata ſua exornabant. Pauſanias in Eliacis: ubi περὶ ἀναθημάτων loquitur, ἐν δὲ τῇ Ἄλτι (ait) τιμὴ εἰς τὸ θεῖον ἀνάκειν). οἱ δὲ ἀνδριάντες τῶν νικώντων ἐν ἄθλου λόγῳ σφίσι, καὶ οὗτοι δίδονται. Cujus ritus imprimis inſtauratores fuiſſe Cretenſes, idem mihi auctor II. ἠλιακῶν. De æra Milonis luctatoris ſtatua lege quæ diſertim Philoſtratus libro IV. in Vita Apollonii. Cum quo confer Ariſtidam κατὰ τῶν ἐξορχουμένων. Hellanodicis curæ erat, ut εἰκόνες ἰσομέτρητοι eſſent: Lucianus ἐν τῷ ὑπὲρ εἰκόνων. Plato in Phædro: ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν. *Kench.*

5 *In Ægypto.*] Privato officio, non publice à populo delata, ac mandata. Vide *Diod.* xv. Ejus rex tum temporis erat Tachus, cujus filius Nectanebus; vel ſecundum Plutarchum ἀνεψιὸς, id eſt, ſororis filius. *Idem.* Cæterum Ægyptus à flumine nomen accepiſſe videtur. Nilus enim qui Hebræis שחור id eſt, niger dicitur, Græcis Αἴγυπτος dictus eſt, quod idem denotat juxta Scaligerum. Niſi à *Copto* vel *Gubt* nomen accepit. *Thyſius.* Maſius obſervat Ægyptios in antiquis monumentis vocari Ægophtos, vulgo Cophti vel Copti, & ipſi regionem ſuam vocant Chibth, teſte Ortelio. In ſerie Regum Ægypti, quam Druſius ex Chronico quodam Arabico deſcripſit, ſecundus Rex Ægypti dicitur Cabtim, unde denominati ſunt Cophtii. *Hornius.* ابو القبط Pater Coptitarum dictus Miſraim. Inde nomen. Coptus etiam urbs, & Coptites Nomus, fere in extremo Ægypti tractu, quem poſt Alexandrum Magnum Ægyptii incoluerunt, hodieque incolunt. *Golius.* Elegans Ægypti deſcriptio eſt apud Guil. Tyrium XIX. 24.

6 *Nectanebum.*] Nectebenin, *Codex* P. Danielis. In aliis legitur Nectenabum. *Magius.* Plutarchus in Ageſilao, Νεκτέναβιν perpetuo vocat. Polyænus lib. II. in Ageſilao vocat Νεκτεναβὶν. Idem libro III. perhibet Chabriam Thamo

ei constituit. Fecit idem Cypri, sed publice ab Atheniensibus Euagoræ adjutor datus: neque prius inde discessit quam totam insulam bello devinceret, qua ex re Athenienses magnam gloriam sunt adepti. [1] Interim bellum inter Ægyptios & Persas [2] conflatum est. & [3] Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant: Lacedæmonii cum Ægyptiis, à quibus magnas prædas Agesilaus rex eorum faciebat. Id intuens Chabrias, quum in re nulla Agesilao cederet, [4] sua sponte eos adjutum profectus, Ægyptiæ classi præfuit, pedestribus copiis Agesilaus. [5] Tum Præfecti 3
Regis Persiæ, legatos miserunt Athenas questum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienses [6] diem certam Chabriæ præstituerunt, quam ante, domum nisi rediisset, capitis se illum damnaturos denunciarunt. Hoc ille nuncio Athenas rediit, neque ibi diutius est moratus quam fuit necesse. Non enim libenter erat

Thamo adfuisse, & Thamus erit, quem Plutarchus aliique Tachum appellant. *Gebhard.*

1 *Interim bellum inter Ægyptios & Persas.*] Diodorus lib. xv. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ἄκωρις ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς, ἀλλοτρίως διακείμενος πρὸς τὸν Περσῶν βασιλέα, δυνάμεις ξενικὰς ἀξιολόγους ἤθροιζε. Narrat & aliud bellum Diodorus eodem libro, à Rege Ægypti Tacho, Regi Persarum illatum: ibi, Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ Ταχὼς ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων, κρίνας πολεμεῖν τοῖς Πέρσαις, &c. quod ad hunc locum videtur potius pertinere. In hoc enim bello Agesilaus & Chabrias interfuerunt, Regemque Tachum adjuverunt; ut tradit Plut. in Agesilao. *Lambin.*

2 *Conflatum est.*] Infra in Eumene: *interim conflata sunt bella, quæ ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt.* Savaro.

3 *Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant.*] Quocirca & Pharnabazo Regis Persarum Satrapæ petenti Iphicratem belli ducem dederunt: & Chabriam ejusdem Pharnabazi admonitu & rogatu revocarunt, ut tradit Diodor. eodem libro. *Lambin.*

4 *Sua sponte eos adjutum profectus.*] Contra Diodorus, qui tradit, eum fuisse ab Acoride arcessitum. In hoc tamen cum Probo congruit, quod sine suffragio aut decreto populi Chabriam provinciam illam belli suscepisse dicit. Sic Diodorus eodem libro & loco: Οὗτος μὲν οὖν ἄνευ τῆς τοῦ δήμου γνώμης προσδεξάμενος τὴν στρατηγίαν, ἀφηγεῖτο τῶν κατ' Αἴγυπτον δυνάμεων, καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς παρεσκεύαζε πολεμεῖν πρὸς τοὺς Πέρσας. *Idem.*

5 *Tum Præfecti Regis.*] Pharnabazus. Vide Diodorum.

6 *Diem certam Chabriæ præstituerunt.*] Diem præfiniverunt; elegantia Romana. Cicero in Verrem: *Diem præstituit operi faciendo Kal. Decembr.* Dies autem præstituta est ἡ προθεσμία. *Gebhard.* Diodorus: Ταχέως τόν τε Χαβρίαν ἐξ Αἰγύπτου μετεπέμψαντο. Codex P. Dan. *præstiterunt*, pro *præstituerunt.*

erat ante oculos civium suorum, [1] quod & vivebat laute, & indulgebat sibi liberalius, quam ut invidiam vulgi posset effugere. Est enim hoc commune vitium in magnis liberisque civitatibus, [2] ut invidia gloriæ comes sit, & libenter de his detrahant [3] quos eminere videant altius: neque animo æquo pauperes alienam [4] opulentium intuuntur fortunam. Itaque Chabrias, quoad ei licebat, plurimum aberat. Neque vero solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere principes fecerunt idem, quod tantum se ab invidia putabant [5] afuturos, quantum à conspectu suorum recessissent. Itaque Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares [6] in Sigæo. * Dissimilis quidem Chares horum & factis & moribus:

1 *Quod & vivebat laute.*] Sic Ephorus sive Theopompus XIII. Philipp. apud Athenæum lib XII. à quo Probus hæc desumpsit: Οὐ δυνάμενος (Chabrias) δὲ ζῆν ἐν τῇ πόλει, τὰ μὲν διὰ τὴν ἀσέλγειαν, καὶ διὰ τὴν πολυτέλειαν τὴν αὐτοῦ τὴν περὶ τὸν βίον. τὰ δὲ διὰ τοὺς Ἀθηναίους· ἅπασι γὰρ τοῖς ἐνδόξοις εἰσὶ χαλεποὶ, διὸ καὶ εἵλοντο αὐτῶν οἱ ἔνδοξοι, ἔξω τῆς πόλεως καταβιοῦν, Ἰφικράτης μὲν ἐν Θράκῃ, Κόνων δὲ ἐν Κύπρῳ, Τιμόθεος δὲ ἐν Λέσβῳ, Χάρης δ᾽ ἐν Σιγείῳ, καὶ αὐτὸς ὁ Χαβρίας ἐν Αἰγύπτῳ. *Longol. Lambin. Mag.*

2 *Ut invidia gloriæ comes sit.*] Sallustius: *Meminisse post gloriam invidiam sequi.* Cicero pro Balbo: *Est enim hujus seculi labes quædam & macula, virtuti invidere velle, ipsum quoque florem dignitatis infringere.* D. Hieronymus ad Demetr. epist. VIII. *Virtus enim semper invidiæ patet.* Idemque in Epist. Paulæ: *Semper quidem virtutes sequitur invidia.* Schottus.

3 *Quos eminere videant altius.*] Vulgati *emergere*. Sed omnium librorum consensus præfert *eminere*, ἔξοχον ἔμμεναι. Vide Tacit. lib. II. Hist. cap. 20. ad quem Lipsius Nepotis locum contendit. *Gebhard.*

4 *Opulentium intuuntur fortunam.*] Ita rescribendum esse, dudum & ni fallor, princeps è Gifanii libro indicavit Scoppius lib. II. Verisimil. cap. 3. Adstruit Savaro, approbat P. Daniel, obsignat denique Schottus. *Opulens* pro *opulentus* ex Ausonio notant, nescio an Eidyll. 2. *Gebhard.* Sic *violens* positum ab Horat. Od. 30. lib. III. & Ep. 10. lib. I. Quemadmodum igitur *violens* & *violentus* dixerunt veteres, sic *opulens* & *opulentus*. Lambin. *Opulentium intuuntur.*] In Vulgatis est *intuentur*. Veteres autem *tuor* & *tutor* dicebant, ut in compositis: hinc *intuuntur* in Excerpt. melioribus. Et *contuimur* apud Lucret. lib. IV. & Plautum. Adi Festum. Turpilius Pedio:

—— tamen oculis
Longa intercapedine appetunt cupide intui.

Keuchen.

5 *Afuturos.*] Sic legendum, non *abfuturos*, ut est in nonnullis libris: Neque *affuturos*, ut est in Venetis: neque *futuros*, ut in Germanicis. *Idem.*

6 *In Sigæo.*] Ptolemæo Σίγειον, Calabro Σίγειας. Idæ promontorium vocat Aristoteles lib. V. Animal. Æliano & Pomponio oppidum quoque est.

Duo

moribus: ſed tamen Athenis & honoratus & potens. [1] Chabrias autem periit bello ſociali, tali modo: Oppugnabant Athenienſes Chium: erat in claſſe Chabrias privatus, ſed omnes, qui in magiſtratu erant, autoritate anteibat, eumque magis milites quam qui præerant, aſpiciebant. Quæ res ei maturavit mortem. Nam dum primus ſtudet portum intrare, & gubernatorem jubet eo dirigere navem, ipſe ſibi perniciei fuit. Quum enim eo penetraſſet, cæteræ non ſunt ſequutæ. Quo facto, circumfuſus hoſtium concurſu, quum fortiſſime pugnaret, [2] navis roſtro percuſſa cœpit ſidere. [3] Hinc quum refugere non poſſet, ſi ſe in mare dejeciſſet; quod ſuberat claſſis Athenienſium, quæ exciperet [4] natantem: perire maluit, [5] quam armis abjectis navem relinquere, in qua fuerat vectus. Id cæteri facere noluerunt, qui nando in tutum perve-

4

Duo tamen diverſa ſunt apud Strabon. XIII. ſed ſibi invicem vicina oppida, ut & apud Plinium. *Ortelius.*

* *Diſsimilis quidem Chares.*] Vide Diodor. & Plut. ἀποφθ. βασιλ.

1 *Chabrias autem periit bello ſociali.*] De bello ſociali lege argumentum Orationis de Pace, apud Iſocratem: & Diodor. lib. XVI. Incepit poſt communem defectionem Chiorum, Rhodiorum, Coiorum & Byzantinorum ab Athenienſibus. Duravit autem annos III. *Diodor.* Ὃς ἔμεινεν ἔτη τρία. De morte Chabriæ ita Plutarchus in Phocione: *Chabrias enim ad ineunda pericula ſuapte natura tardior, poſteaquam cœpiſſet cum hoſte conſerere, ira nimia concitatus vehementer ſolebat accendi, imperatorii officii facile obliviſci, ſeſe temere periculis objectare. Cujus audacia, quo tandem par erat, evaſit. Nam in pugna navali adverſus Chios, primus omnium in hoſtile littus invectus, cum pro explicando in terram milite, in occurrentes hoſtes audacius proruiſſent, pugnans confoſſus eſt.* Mag. Longol.

2 *Navis roſtro percuſſa, cœpit ſidere.*] Pro ſubſidere, ac demergi. Non diſſimulabo meo in Codice ſcriptum fuiſſe *ſidere*, ut *ſindere* reperiſſe librarius videatur. Retineo tamen *ſidere.* Pedo Albinovanus apud Senec. Rhet. Suaſor. I.

— *Jam ſidere limo*
Navigia & rapido deſertam flumine claſſem.

Schottus. *Sidere* anchoræ dicuntur, quæ in fundo fixæ hæreut. Ἐπὶ βραχέων καθίζονται. Poëta:

— *Sidat onuſta navis.* Salmaſ.

3 *Hinc quum refugere non poſſet.*] Ita Ms. noſtrum. Alii negationem expungunt. Vide Gebhardum. *Boecler.*

4 *Natantem.*] Codex P. Dan. *nanteis.* *Exciperet natantem.*] Excerpta *natanteis*: ut in Dione, *in naveis impoſuit*: terminatione Græca. *Kenchenius.*

5 *Quam armis abjectis.*] Quod erat flagitium militare & capitis pœna expiandum. Ariſtoteles lib. II. Rhetor. Αἰσχρὰ ἐστίν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν. οἷον, ἀποβάλλειν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν. Inde Lacedæmoniæ mulieres, filios ſuos in militiam dimittentes, hoc eis mandare ſolebant, ἢ σὺν τούτῳ, ἢ ἐπὶ τούτῳ. *Lamblin.*

venerunt. At [1]ille, præstare honestam mortem turpi vitæ existimans, comminus pugnans [2]telis hostium interfectus est.

1 *Ille, præstare honestam mortem turpi vitæ.*] Pene ad verbum de Antigo Polyænus lib. IV. Comment. 5. Τοῦ ζῆν ἀγαπῶν τὸ θνήσκειν ἀνδρείως αἱρετώτερον ἡγούμενος. Tacitus Agricola, cap. 33. *Proinde & honesta mors turpi vita potior & incolumitas ac decus eodem loco sita sunt.* Gebhard.

2 *Telis hostium interfectus est.*] Archonte Cephisidoto, Olympiad. CV. anno III. *Chronol.* Quomodo Ctesippus ejus filius paternum sepulchrum violarit, vide apud *Athenæum* lib. IV. cap. 20. ubi de isto flagitio plura ex Diphilo, Timocle & Menandro in hanc historiam affert.

TIMO-

TIMOTHEUS.

XIII.

TIMOTHEUS [1] Cononis filius Atheniensis. Hic à 1
patre acceptam gloriam [2] multis auxit virtutibus. Fuit enim [3] disertus, impiger, [4] laboriosus, [5] rei militaris peritus, neque minus civitatis regendæ. Multa hujus sunt præclare facta, sed hæc maxime illustria. [6] Olynthios & Byzan-

1 *Cononis filius.*] Librariorum ῥαθυμίᾳ in Lamb. editione *Cimonis* olim editum, qui Cononis est filius. *Schottus.* Ex Thressa, scorto quidem publico: sed quæ postea exemplar clarissimum modestiæ evasit. Timotheo autem cum matris conditio sibi objiceretur: *Atqui*, inquit, *per eam sum Cononis filius.* Author Athenæus lib. XIII. *Longol. Mag.*

2 *Multis auxit virtutibus.*] Ratum paternas virtutes æmulari, exprimere atque tueri: ratissimum in suas addere & quidem multas: quod de Timotheo tradit Nepos. Solent alioqui Ἡρώων τέκνα πήματα esse. Verum Timotheus animo sibi proposuit illud: Ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ᾽ ἀμείνονες εὐχόμεθ᾽ εἶναι. Justinus lib. XLII. cap. 2. de Mithridate: *claritatem parentum æmulatione virtutis accensus, animi magnitudine supergreditur.* Gebhard.

3 *Disertus.*] Cicero lib. I. de Offic. *Africanus eloquentia cumulavit bellicam gloriam: quod idem fecit Timotheus Cononis filius, qui cum belli laude non inferior fuisset quam pater, ad eam laudem doctrinæ & ingenii gloriam adjecit.* Licet etiam ex Demosth. Oratione περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ, sub extremum intelligere, Timotheum eloquentem fuisse: profert enim fragmentum quoddam ex ejus oratione ad populum habita, spiritus & acrimoniæ plenum. Postremo M. Tullius lib. III. de Orat. ad Quint. Fr. scribit, Timotheum ab Isocrate fuisse institutum atque eruditum. *Lambinus.*

4 *Laboriosus.*] Φιλόπονος.

5 *Rei militaris peritus.*] Στρατηγικὸς, τῶν πολεμικῶν ἔμπειρος. Fuit prætetea fortunatus ac felix: & vero ita cognomento dictus, ut testantur Plut. Suidas, Ælianus Var. Hist. lib. XIII. Interpr. Aristoph. ad illum locum χρ. Τιμοθέου δὲ πύργος. Καρ. ἐμπέσοι γέ σοι. & item alibi. *Lambin.*

6 *Olynthios & Byzantios.*] Bello, opinor, sociali. Verum nullum hac de re verbum apud Diodorum, quod quidem meminerim: nisi quod lib. XVI. scribit; bello sociali, Chios, Rhodios, Byzantios, Coos, cæteros qui ab Atheniensibus defecerant, Imbrum & Lemnum, quæ erant Atheniensium, diruisse; agrum Samium populatos esse ac diripuisse; urbem Samum obsedisse atque oppugnasse: Athenienses vero ducibus Iphicrate, Charete, Timotheo Byzantium oppugnasse: quæ nihil ad hunc locum videntur pertinere. Veruntamen Timotheum adversus Olynthios bellum gessisse, vel ex Demosthene cognoscere licet, Olynthiaca II. ibi: Ὅλως μὲν γὰρ ἡ Μακεδονικὴ δύναμις καὶ ἀρχὴ, ἐν μὲν προσθήκης μέρει ἐστί τις οὐ σμικρὰ, οἷον ὑπῆρξέ ποθ᾽ ὑμῖν ἐπὶ Τιμοθέου πρὸς Ὀλυνθίους. *Idem.* De Olynthiis meminit Aristoteles, seu quisquis est auctor lib. II. Oeconomicorum cap. 22. ut de Samo & Corcyra. Vide Vitas comparatas nostras Olymp. CIV. anno I. extremo. *Schott.*

1 In qua

Byzantios bello ſubegit: Samum cepit, [1] in qua oppugnanda, ſuperiori bello Athenienſes mille & ducenta talenta conſumpſerant. Hanc ille ſine ulla publica impenſa populo reſtituit. [2] Adverſus Cotyn bella geſſit, ab eoque mille & ducenta talenta prædæ in publicum detulit. [3] Cyzicum obſidione liberavit. [4] Ariobarzani ſimul cum Ageſilao auxilio profectus eſt: à quo quum [5] Laco pecuniam numeratam accepiſſet, ille cives ſuos agro atque urbibus augeri maluit quam id ſumere, cujus partem domum ſuam ferre poſſet. Itaque accepit [6] Erichthonem & Seſtum.
2 Idem claſſi præfectus [7] circumvehens Peloponneſum Laconicam populatus, claſſem eorum fugavit. [8] Corcyram ſub impe-

1 *In qua oppugnanda.*] Sic plerique edunt ad Samum, quæ ſequioris generis eſt, reſpectu habito. Scriptæ tamen membranæ, *in quo oppugnando* præferunt, pro quo bello. *Idem.*

2 *Adverſus Cotyn.*] Vel *Cotym.* Codex P. Dan. *Cocum.* Quomodo in Iphicrate. Sed hic fuit Paphlagonum Rex, ille Thracum, de quo ad Iphicratem dictum eſt.

3 *Cyzicum obſidione liberavit.*] Diodorus Siculus lib. xv. Τιμόθεος ὁ Ἀθηναίων στρατηγὸς, ἔχων δύναμιν πεζικήν τε, καὶ ναυτικὴν, Τυρώνην μὲν καὶ Ποτίδαιαν πολιορκήσας εἷλε, Κυζικηνοῖς δὲ πολιορκουμένοις ἐβοήθησεν. *Lambin.* Cyzicus urbs antiqua in Myſia ad Propontidem juxta Ptolemæum & alios. In Græco eſt Κύζικος. Sed & *Cydicos* & *Quizicus* dicebant, pro *Cyzicos* vel *Cyzicus*; quæ *Chizico* hodie apud Sophianum. In antiquo numiſmate, quod Gordiani imperio circumfertur, hæc literarum formula: ΝΕΟΚΟΡΩΝ ΚΥΙΙΚΗΝΩΝ. Cujus vocis tertium elementum I pro Ξ non ſemel uſurpabant veteres: Quemadmodum in ΑΛΕΙΑΝΔΣΟΣ, & ſexcentis aliis. Quæ ſane ſcriptura Criticis non minimam occaſionem dedit, ut pro *Cyzicus*, *Cyxicus* inducerent. *Keuchen.*

4 *Ariobarzani.*] De quo infra ad Datamen.

5 *Laco.*] Ageſilaus. *Lamb. Mag.*

6 *Erichthonem & Seſtum.*] Abrahamus Ortelius locum ſe ignorare fatetur, conjicitque Abydi ſynonymum. Lambino & Schotto heic aqua hæret, quorum hic penitus ſilentio deſperationis indice medicinam admovere inſuper habet: ille vero audacior *Erychinos* excogitat Paphlagoniæ urbem, vel *Creſiphontem.* Laudo voluntatem, de ſucceſſu penes peritiores judicium eſto. P. Danielis excerpta habent, *Erithonem & Sexcum:* mutata modo literula Giſanii Codex, *Crithonem.* Unde lego: *Itaque accepit Crithoten & Seſtum.* Eſt vero *Crithote* urbs Helleſponti in Cherſoneſo Thraciæ; quem & antehac Athenienſes, Miltiadis comites, teſte Suida, incoluerunt. *Gebhard.* Seſtus ad Helleſpontum Abydo objecta, ſatis nota Leandri & Erus amoribus atque interitu apud Muſæum, Naſonem & Melam Geographum. *Schott.*

7 *Circumvehens.*] Fruſtra viri docti corrigunt *circumiens:* Salmaſ. prol. ad Solin. *Keuchen.*

8 *Corcyram ſub imperium Athenienſium redegit.*] Xenophon lib. v. de reb. Græc. Ὁ μὲν δὴ Τιμόθεος περιπλεύσας,

imperium Athenienſium redegit, ſocioſque idem adjunxit [1] Epirotas, [2] Athamanas, Chaonas, omneſque eas gentes [3] quæ mare illud adjacent. Quo facto Lacedæmonii de diutina contentione deſtiterunt, [4] & ſua ſponte Athenienſibus imperii maritimi principatum conceſſerunt, pacemque his legibus conſtituerunt; ut Athenienſes mari duces eſſent. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut tum primum [5] aræ paci publicæ ſint factæ, * eique deæ pul-

σιας, Κέρκυραν μὲν ἀϑὺς ὑφ' ἑαυτῷ ἐποιήσατο. Vide ſequentia. Aliter tamen Diodor. lib. xv. Confer cum Probo & Xenophonte Æſchinem in Orat. περὶ Κτησιφ.

1 *Epirotas, Athamanas, Chaonas.*] Lambinus auctoritate Diodori *Acarnanas* ſubſtituendum loco *Athamanas* exiſtumat, qui lib. xv. Τὰς κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν πόλεις à Timotheo perductas enumerat ad Athenienſium ſocietatem. De ſententia illius non amplius contendam; ſaltem hoc nunc agam, ut Latiniſſimam & antiquiſſimam γραφὴν ſignificem. *Athamanas, Chaonas,* ἀρχαϊκῶς dixit, pro *Athamanes, Chaones.* Ut in Epaminonda *Arcadas* pro *Arcades.* De quibus Chariſ. lib. 1. *Keuchen. Epirotas.*] Qui primo Pyrrhidæ dicebantur. *Justin.* Epirus regio Græciæ verſus Adriaticum mare. Ptolemæo eſt Ἤπειρος, unde Stephanus per H ſcribit Ἤπειρος. In nummis antiquis eſt ΑΠΕΙΡΟΣ. Olim in varias gentes diviſa fuit, de quibus lege Ubb. Emmium in Illuſt. Græcia.

2 *Athamanas.*] Codex P. Danielis, *Athamattas.* Edit. Jenſonica *Athamantios.* Sed videtur legendum, *Acarnanas,* ex Diodoro lib. xv. Καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν πόλεις ὁμοίως ἀπέκλινε πρὸς Ἀϑηναίους. Sunt autem Acarnanes populi ad Acheloum ſiti. *Lambin.* Quod contra Magium.

3 *Quæ mare illud adjacent.*] Dictum antique, pro, *quæ mari illi adjacent;* ſeu, *ad mare illud adjacent.* Nam veteres non fere præpoſitiones iterabant, ut *adigere arbitrum,* apud Ciceronem; *propugnare ungis,* apud Horat. Epiſtol. lib. 1. Sic in Ageſilao: *Et homines ſuis rebus abalienaret.* Sic apud Homerum, Iliad. π. Τῷ δ' καὶ Αὐτομέδων ὕπαγε ζυγὸν ὠκέας ἵππους, pro ἤγαγε ζυγὸν ὑπὸ ἵππους. Mox tamen contra præpoſitio iteratur. Ibi: *de diutina contentione deſtiterunt.* Lambin. *Quæ mare illud adjacent.*] Vide Giſanium Collectan. Lucretianis in *adjacere.* Male autem in Excerpt. *adjacunt.* Keuchen.

4 *Et ſua ſponte Athenienſibus imperii maritimi principatum conceſſerunt.*] Intelligit ϑαλάττης ἐπικράτειαν, quam per vices obtinuerunt Athenienſes cum Lacedæmoniis. Iſtum principatum autem poſt diutinam contentionem receperunt Athenienſes, & per LXXV. annos obtinuerunt. Inter cætera commoda, quæ ἡ ϑαλαττοκρατία adferebat, fuit hæc, τὸν ὄψον εἰσπλεῖν, ut dicitur ab Antiphane apud Athenæum lib. VIII. ſive, quod ex ſubjectis inſulis piſces Athenas importabantur. *Keuchen.*

5 *Aræ Paci publicæ.*] Nam ethnici πάντα ϑεοποιοῦσι, præſertim τὰ νοητὰ, virtutes, vitia. *Boecler.* Atqui Plutarchus in Cimone tradit, aras pacis eſſe poſitas poſt victoriam illam Cimonis ad Eurymedontem partam contra Perſas: quam pax illa omni ſermone celebrata (περιβόητον appellat Plutarchus & Demoſth. Orat. περὶ παραπρεσβ. contra Æſchinem, τὴν ὑπὸ πάντων ϑρυλουμένην) conſecuta eſt. Sic Plutarchus: Φασὶ δὲ καὶ βωμὸν εἰρήνης διὰ ταῦτα τοὺς Ἀϑηναίους ἱδρύσασϑαι. *Publica*

pulvinar sit institutum. Cujus laudis ut memoria maneret, [1] Timotheo publice statuam in foro posuerunt: qui honos huic uni ante hoc tempus contigit; ut quum patri populus statuam posuisset, filio quoque daret. Sic juxta posita recens filii, veterem patris [2] renovavit memoriam.
3 Hic quum esset [3] magno natu, & magistratus gerere desisset: bello Athenienses undique premi sunt cœpti. [4] Defecerat Samus; descierat Hellespontus; Philippus [5] jam tunc valens Macedo, multa moliebatur: [6] cui oppositus Chares quum esset, non satis in eo præsidii putabatur. [7] Fit Menestheus

blica autem edidimus, Codices Basilienses & Colonienses secuti; non reclamaturi, si quis *publicè* reponi malit, quomodo habent exempla Veneta & Florentina. *Lambin.*

* *Eique Deæ pulvinar sit institutum.*] Lectisternia Romanorum ex Livio aliisque nota: Græcos idem factitasse, primi fortasse nos observamus. Pausanias Arcadicis: Κλίνη τε ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ αὐτῆς εἰκὼν. γραφῆς μεμιμημένῳ ἀνάκειται. In Phocicis de templo quodam Æsculapii: Κλίνη δὲ ἐν δεξιᾷ κεῖται τοῦ ἀγάλματος. *Casaub.* Unde in Glossis *pulvinar* exponitur Καθίδρυμα, Στρωμνὴ θεοῦ. Val. Max. lib. III. cap. 7. *Jovis Opt. Max. pulvinaria.* Keuchen.

1 *Timotheo publice statuam in foro posuerunt.*] Vide Æschinem κατὰ Κτησιφ. Eam statuam numerat Pausanias inter illas, quæ in arce Minervæ positæ sunt: Ἐνταῦθα καὶ Τιμόθεος ὁ Κόνωνος, καὶ αὐτὸς κεῖται ὁ Κόνων. Vide Joan. Meursii Cecropiam cap. 13.

2 *Renovavit memoriam.*] In aliis Codicibus legitur *memoria.* Sed verba illa, recens filii, scilicet statua, veterem patris statuam, non memoriam statim aspiciunt, ut statua statuam renovet, sed tamen mox memoriam instauret. *Magius.*

3 *Magno natu.*] Pro *magnus natu.* Sic in Datame & Agesilao.

4 *Defecerat Samus.*] Hinc Orator aliquis eam ἀπορρῶγα τῆς πόλεως vocavit; quasi avulsam partem à corpore suo Athenis. *Keuchen.*

5 *Jam tunc valens.*] Methonam ceperat, Pydnam, Potidæam, Pagasas, Thraciæ urbeis aliquot. *Lambin.*

6 *Cui oppositus Chares quum esset*] Merito in eo non satis esse præsidii putabatur, quia (ut refert Athenæus lib. XII. cap. 15. ex Theopompi historiarum lib. XLV.) segnis erat, ac tardus, deliciisque affluebat. Sed cur (dixerit Lector) dux ab Atheniensibus, qui talem noverant, delectus fuit? Respondeo; Quod eum ex causis duce nihilominus indignis, præter cæteros cives diligerent: Quod ipsum & Probus supra in Chabria innuit his verbis: *Dissimilis quidem,* inquit, *Chares horum & factis & moribus: sed tamen Athenis & honoratus & potens.* Qua ex causa huic fuerit imperium abrogatum, in ejusque locum suffectus Phocion, scriptum Plutarchus reliquit in apophthegm. Phocionis, & in ejusdem Phocionis vita. Quantum vero attinet ad causam, cur Prætor crearetur Chares, homo militiæ ineptus, sic loquitur Plutarchus in Phocione: *Charetem itaque populus non tam suo merito, quam Oratorum ambitione & studiis partium, huic expeditioni præficiunt.* Mag.

7 *Fit Menestheus Prætor.*] Sic plerique omnes τετρασυλλάβως edunt & supra in Iphicrate. Duabus vero syllabis *Mnestheus*

nestheus prætor, [1] filius Iphicratis, gener Timothei, & ut ad bellum proficiscatur, decernitur. Huic in consilium dantur duo, usu & sapientia præstantes, quorum consilio uteretur, [2] pater & socer: quod in his tanta erat autoritas, ut magna spes esset, per eos amissa posse recuperari. Hi quum Samum profecti essent, & eodem Chares eorum adventu cognito, cum suis copiis proficisceretur, [3] ne quid absente se gestum videretur: accidit quum ad insulam appropinquarent, ut [4] magna tempestas oriretur: quam evitare duo veteres imperatores utile arbitrati, [5] suam classem suppresserunt. At [6] ille temeraria usus ratione, non cessit majorum natu autoritati, [7] &, ut in sua navi esset fortuna, quo contenderat, pervenit, eodemque ut se-

Mnestheus Ultrajectinus, Longolius & Magius. Quomodo & in Marone IV. Æneid.

Mnesthea Sergestumque vocat. ——

Et alibi sæpius. *Schott.*

1 *Filius Iphicratis.*] Mss. *filius Hippocratis.* Ita infra semper. *Boecler.* Corrupte. Nepos in Iphicrate: *Menesthea filium reliquit ex Thressa natum.*

2 *Pater & socer.*] Iphicrates & Timotheus.

3 *Ne quid absente se gestum videretur.*] Ingenium ambitiosi ducis. Tale in Pharnabazo exhibet *Diodorus* lib. XV. in Fabio Valente *Tacit.* II. Hist. 24.

4 *Magna tempestas.*] Diodor. lib. XV. Τῶν περὶ τὸν Ἰφικράτην καὶ Τιμόθεον ἐναντιουμένων διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κλύδωνος. *Gebhard.* Similem notat in obsidione Byzantina, eodem libro.

5 *Suam classem suppresserunt.*] A cursu ac progressu continuerunt. Codex Burgensis, teste Magio, *represserunt.* Et ita loquitur M. Tullius Attico: *Dubitavit nostrum nemo, quin Cæsar itinera repressisset.* Gebhard.

6 *Ille temeraria usus ratione.*] Temerariè egit. Diodor. lib. XVI. Τοῦ δὲ Χάρητος παρὰ φύσιν βουλομένου ναυμαχεῖν. *Idem.*

7 *Et ut in sua navi esset fortuna, quo contenderat, pervenit.*] Fortuna in navis prorâ effigiata aut picta, cui sese mancipabat. Estque *Tutela* παράσημον τοῦ πλοίου, quæ navigio nomen imponebat. Lucianus Navig. τὴν ἐπώνυμον τῆς νεὼς ἔχουσα τὴν Ἶσιν. *Kench.* Lambinus, *ut si in sua manu esset fortuna.* Piccartus noster Periculorum Critic. lib. singulari cap. 10. *& ut si sua navi esset fortuna,* legit. Quod approbat Schottus duabus de causis. 1. quod Fortunam in navium proris collocarint. 2. quod Timotheum eo fortunatum fuisse Ulpian. in Olynth. II. Demosthenis referat, ut dormiens pingeretur reti urbes captans, addita muliere Fortunæ titulo. Sed hæc mihi scrupulum non eximunt, quoniam video hæc omnia non magis referri posse ad Timotheum, quam ad Iphicratem aut Menesthea. Si habuit Fortunam in navis prora; cur opinaretur se habere? Siquidem opinio rebus certis & in sensus incurrentibus non bene applicatur: sed notitia, sed scientia. Deinde quare impingatur Timotheo, quod temerarie Chares deliquit? ille ut vetus & talium casuum providus cum Iphicrate classem cohibuit, ne fieret obnoxia tempestati ac discrimini maris: At hic temeraria ratione progressus est; quasi eventum & successum haberet

ut ſequerentur, ad Timotheum & Iphicratem nuncium miſit. Hinc male re geſta, compluribus amiſſis navibus, eodem, unde erat profectus ſe recepit, [1] literaſque Athenas publice miſit, ſibi proclive fuiſſe Samum capere, niſi à Timotheo & Iphicrate deſertus eſſet. Ob eam rem in crimen vocabantur. Populus acer, ſuſpicax, mobilis, [2] adverſarius, invidus etiam potentiæ, domum revocat: accuſantur proditionis. Hoc judicio [3] damnatur Timotheus, liſque ejus æſtimatur centum talentis. Ille odio ingratæ
4 civitatis coactus, [4] Chalcidem ſe contulit. Hujus poſt mortem, quum populum judicii ſui pœniteret, multæ novem partes detraxit, & decem talenta Cononem filium ejus ad muri quandam partem reficiendam juſſit dare. In quo [5] fortunæ varietas eſt animadverſa. Nam quos avus Conon muros ex hoſtium præda patriæ reſtituerat, eoſdem nepos cum ſumma ignominia familiæ, ex ſua re familiari reficere coactus eſt. Timothei autem moderatæ ſapientiſque vitæ quum pleraque poſſimus proferre teſtimonia, uno erimus contenti, quod ex eo facile conjici poterit quam charus ſuis fuerit. Quum Athenis adoleſcentulus cauſam diceret, non ſolum amici privatique hoſpites ad eum defendendum convenerunt, ſed etiam in eis [6] Jaſon tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſſimus.

haberet in poteſtate; quaſi fortunæ imperare poſſet, ut pro arbitrio ipſius conata ſecundaret. *Gebhard.* Rem tangit Alexander ab Alexandro lib. I. Gen. Dier. cap. 13.

1 *Literaſque Athenas publice miſit.*] Diodorus lib. XVI. Ὁ μὲν Χάρης ἀπομαρτυρόμενος τοῖς στρατιώταις διέβαλε τοὺς συνάρχοντας ὡς προδόντας, καὶ πρὸς τὸν δῆμον ἔγραψε περὶ αὐτῶν, ὡς ἐγκαταλελοιπότων τὴν ναυμαχίαν. *Gebhard.*

2 *Adverſarius.*] Hac voce notatur τὸ φιλαίτιον, ſive adverſandi premendique ſuperiores libido. *Boeclerus.* Vide Plut. præcept. polit.

3 *Damnatur Timotheus.*] Abſolvitur Iphicrates, ut ſupra cognovimus in Iphicrate. *Lambin. Magius. Savar.*

4 *Chalcidem ſe contulit.*] Urbem Eubœæ ad Euripum. Simile eſt voluntarium exilium Scipionis in Linternum. *Val. Max.* lib. V.

5 *Fortunæ varietas.*] In Attico: *Tanta varietas his temporibus fuit fortunæ.*

6 *Jaſon tyrannus.*] Infulciunt alii *Theſſalorum*, alii *Theſſaliæ.* Gebhard. Quod Longolius ex Plutarcho addidit, contra Mss. Codicum omnium fidem. *Magius.* In aliis libris eſt corrupte *Laſon* pro *Iaſon.* Sunt qui *Iaſo* legunt, quemadmodum alibi *Lacon* & *Laco.*

Quod

ſimus. Hic quum in patria [1] ſine ſatellitibus ſe tutum non arbitraretur, Athenas ſine ullo præſidio venit: tantique hoſpitem fecit, ut mallet ſe capitis periculum adire, quam Timotheo de fama dimicanti deeſſe. Hunc adverſus tamen, Timotheus poſtea populi juſſu bellum geſſit, [2] patriæque ſanctiora jura quam hoſpitii eſſe duxit. [3] Hæc extrema fuit ætas imperatorum Athenienſium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei. Neque poſt illorum obitum quiſquam dux in illa urbe fuit dignus memoria.

Quod Græcum eſt Ἰάσων, Jaſo, ſic Πλάτων, Plato, Ζήνων, Zeno, & alia ſexcenta. Meminerunt ejus plurimi veterum, Xenophon, Diodor. Plutarch. Iſocrates, Polyænus & alii. *Keuch.*

1 *Sine ſatellitibus.*] Ἄνευ δορυφόρων καὶ σωματοφυλάκων. ſine ſtipatoribus haſtatis & corporis cuſtodibus. *Lamb.*

2 *Patriæque ſanctiora jura quam hoſpitii.*] Sic Demoſth. (ut & ait Æſchines Orat. περὶ παραπρεσβ. hoc ei maledicti loco objiciens) dixit, ſe anteponere ſalem civitatis hoſpitali menſæ. Æſchinis verba ſunt hæc: Ἔφη δεῖν γὰρ τοὺς τῆς πόλεως ἅλας περὶ πλείονος ποιήσασθαι τῆς ξενικῆς τραπέζης. *Idem.*

3 *Hæc extrema fuit ætas Imperatorum Athenienſium.*] Sic fere Diodorus lib. xv. de Epaminonda loquens: Κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἡλικίαν τὴν τούτου, γεγόνασιν ἄνδρες ἐπιφανεῖς, Πελοπίδας τε Θηβαῖος, ἔτι δὲ καὶ Τιμόθεος, καὶ Κόνων, καὶ Χαβρίας, καὶ Ἰφικράτης Ἀθηναῖοι. πρὸς δὲ τούτοις Ἀγησίλαος ὁ Σπαρτιάτης βραχὺ τοῖς χρόνοις πρότερον. *Lambin.*

L DATA-

DATAMES.

XIV.

1 [1] VENIO nunc ad fortissimum virum, maximique consilii omnium barbarorum, exceptis duobus Carthaginiensibus Hamilcare & Hannibale. De quo hoc plura referemus, quod & [2] obscuriora sunt ejus gesta pleraque, & ea quæ prospere ei cesserunt, non magnitudine copiarum, sed consilii, quo tantum non omnes superabat, acciderunt. Quorum nisi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. Datames patre Camissare, natione Care, matre Scythissa natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem eorum, qui regiam tuebantur. Pater ejus Camissares, quod & [3] manu fortis, & bello strenuus, & regi multis locis fidelis erat repertus, [4] habuit provinciam Ciliciæ [5] juxta Cappadociam, quam incolunt Leucosyri. [6] Datames militare munus fungens primum, qualis esset aperuit bello, quod rex [7] adversus Cadusios gessit.

1 *Venio nunc ad fortissimum virum.*] Hanc totam transitionem veteres membranæ Timotheo adnectunt, omnesque adeo editiones præter Lambinianam; idque rectius Tranquilli more, aliorumque; & ipsius adeo Nepotis seu Probi, qui à patria, parentibusque vitam cujusque auspicatur. *Schott.*

2 *Obscuriora sunt ejus gesta pleraque.*] Vide ad hunc locum Casp. Barthium lib. III. cap. 14. Adversar.

3 *Manu fortis.*] In Pausania 1 *& manu fortis & consilii plenus.* Epaminonda: *peritus belli, fortis manu.* Timoleone: *Nam & manu fortis & belli peritus fuit.* Savaro.

4 *Habuit provinciam Ciliciæ.*] Potius dixisset *provinciam* Nepos. Et si Ciliciam habuit provinciam, cur situm addit & nomen populi, quem regere jussus Camissares? Quare legendum: *Habuit provinciam partem Ciliciæ.* Gebh.

5 *Juxta Cappadociam, quam incolunt Leucosyri*] Unde apud Geographos Λευκοσυρία vocatur illa Cappadocia. Videndus Strabo ac Dionys. Halicarnasseus. Sane in Herodoti I. Musa Cappadoces à Græcis Σύριοι nominantur, quorum regionem *Assyriam* cognominabat olim Dionysius Alexandrinus. Et antiquus Orpheus in Argonaut. *Assyrios* vocat Leucosyriæ incolas, quæ pars Cappadociæ circa ostia Thermodoontis. Adi Plinium lib. VI. 3. *Keuchen.*

6 *Datames militare munus fungens.*] Quomodo antiqui Comici loquebantur. Plautus non semel: *Nam parasitus octo hominum munia facile fungitur.* Lucilius:

Lælius pauperum ait se ingentia munia fungi.

Plura ex Nonio congessit *Lambinus.*

7 *Adversus Cadusios.*] Corrupte *Gadusios*, Codex antiquus P. Danielis.

Cadusii,

gessit. [1] Namque hîc multis millibus interfectis, magni fuit ejus opera. Quo factum est, ut quum in eo bello cecidisset Camissares, [2] paterna ei traderetur provincia. Pari se virtute postea præbuit, quum [3] Autophradates jussu re- 2
gis bello persequeretur [4] eos, qui defecerant. Namque ejus opera hostes, quum castra jam intrassent, profligati sunt, exercitusque reliquus conservatus regis est. Qua ex re majoribus rebus præesse cœpit. [5] Erat eo tempore

Cadusii, ἔθνος μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Πόντου. Vide Stephanum de Urbibus. In Ptolemæo sunt Mediæ populi ad Caspium mare, ubi & Cadusiorum vallum. Nec ambigo, quin hi fuerint iidem cum Cadusenis, apud Procopium lib. I. Pers. Sigonius Caddusios scribendum voluit, quos Græci *Cadusios* vocant, alii Gelas.

1 *Namque hic multis millibus hominum.*] Magnam Cadusii stragem Datamis opera exceperunt; exinde magnam gratiam atque auctoritatem sibi comparavit. *Gebhard.*

2 *Paterna ei traderetur provincia.*] Cappadocia. Nam Diodorus lib. xv. scribit, Datamen Cappadociæ Satrapem fuisse. Sic ille: Ἀρτιαβάζου γὰρ τοῦ βασιλέως στρατηγοῦ μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐμβαλόντος εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ὁ μὲν ταύτης τῆς χώρας σατράπης Δατάμης ἀντεστρατοπέδευσεν αὐτῷ. Sed Probus supra Camissarem patrem Datamis provinciæ Ciliciæ præfuisse dicit. *Lambin.* Talis Vitellius apud *Tacit.* III. Hist.

3 *Autophradates.*] Cod. P. Danielis *Autophrodates.* Longol. *Androphradates.* Sed emendandum *Autophradates*: Quomodo apud Frontin. legitur lib. I. Stratag. 4. Fuit hic Lydiæ satrapes, de quo Diodorus XV. hanc ipsam historiam narrans diversis circumstantiis.

4 *Eos, qui defecerant.*] Lycios, Pisidas, Pamphilios, Cilices, Syros, Phœnices, & propemodum omneis maritimos populos, ut inquit Diodorus xv. Sed, quod dicit Probus, Autophradatem jussum esse à Rege, eos bello persequi, qui ab ipso defecerant, Diodorus eo, quem indicavi, libro tradit, Autophradatem unum fuisse ex iis, qui à Rege Persarum defecerant. Hos enim enumerat, Ariobarzanem Phrygiæ satrapem, qui & Mithridate mortuo, ejus regni compos & dominus factus erat; Mausolum Cariæ dynasten, multorumque locorum munitorum atque urbium dominatum obtinentem, quorum princeps & regia erat Halicarnassus: Orontem Mysiæ Satrapen, Autophradatem Lydiæ: ex Ionibus autem Lycios, Pisidas, Pamphilios, &c. supra enumeratos. Atqui hi, qui à Rege Persarum defecerant, Orontem summæ imperii præfecerunt, eumque imperatorem ac ducem totius exercitus delegarunt. Hic autem imperium adeptus, stipendioque vicies mille militum annuo accepto, eos, qui se ei crediderant, prodidit; & majorum præmiorum spe ductus, cum Rege Persarum sese conjunxit. Hæc fere Diodorus lib. xv. ab Æmilio Probo in eo maxime discrepans, quod Autophradatem in iis, qui à Rege Persarum defecerant, numeret. *Lambin.*

5 *Erat eo tempore Thyus.*] Codex Danielis transpositis literis *Thuys.* Vel *Thuus*, quod idem est. Utrum autem scribatur *Thyus*, an *Thuys*, an *Thuus*, nihil refert. Sed malim scribi *Thys*, sive *Thus*, unica syllaba. Θῦς enim à Græcis dicitur. Commemorat eundem Athenæus lib. x. *Lambin.*

pore Thyus, [1] dynastes Paphlagoniæ, antiquo genere natus, [2] à Pylæmene illo, quem Homerus Troico bello [3] à Patroclo interfectum ait. [4] Is regi dicto audiens non erat: quam ob causam bello eum persequi constituit, eique rei præfecit Datamen, propinquum Paphlagonis. namque ex fratre & sorore erant nati. Quam ob causam Datames [5] omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem quum venisset sine præsidio, quod ab amico nullas vereretur insidias, pene interiit. Nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis: ea quid ageretur rescıit, filiumque monuit. Ille fuga periculum evitavit, bellumque indixit Thyo. In quo quum ab [6] Ariobarzane, præfecto Lydiæ & Ioniæ, totiusque Phrygiæ,

1 *Dynastes Paphlagoniæ.*] Infra *Regem* fuisse dicit, sed nullo discrimine. Athenæus ex Theopompo Παφλαγόνων βασιλέα vocat l. IV. Strabo Reges *Dynastas* appellari scribit; quod magna præditi sint potentia, ac populos quorsum libet, vel vi, vel persuasione impellant. Est enim δύναμις Græcis potentia. *Magius.* Simili loquendi modo Matthæus βασιλέα vocat quemvis Principem; quemadmodum & in Oriente Melk, Amir, & Sultan sumuntur. *Keuchen.*

2 *A Pylæmene illo.*] Longolii Codex corrupte habet *Philomele*; Jensonis, *Philimene.* Magius. Unde alius *Philemone.* Vera lectio ex ipso Poëta constat Ἰλιάδ. β.

Παφλαγόνων δ' ἡγεῖτο Πυλαιμένεος λάσιον κῆρ.

3 *A Patroclo interfectum.*] Menelaum hic pro *Patroclo* ex narratione Homerica dicendum fuisse, recte Magius annotavit. *Boecler.* Sic enim Homerus:

Ἔνθα Πυλαιμένεα ἑλέτην ἀτάλαντον Ἄρηϊ,
Ἀρχὸν Παφλαγόνων μεγαθύμων ἀσπιστάων.
Τὸν μὲν ἄρ' Ἀτρείδης δουρικλυτὸς Μενέλαος
Ἑσταότ' ἔγχεϊ νύξε κατὰ κληῗδα τυχήσας.

Quod ab aliis animadversum & notatum esse video. *Lambin.* Unde constat, μνημονικὸν ἁμάρτημα familiare esse auctoribus festinantibus. *Schott.*

4 *Is regi dicto audiens.*] Malim hoc quam *regis dicto audiens*: ut habet Longoliana & passim vulgatæ editiones. Et sic apud Livium reponendum, ubi corrupte quoque est, *Servii Tullii dicto audientes essent*: pro *Servio Tullio*, &c. Keuchen.

5 *Omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret.*] Sic Terentius Eunucho:

Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet.

Lambinus. Simile dictum Dionysii in Eclog. Legat. II. pag. 295. & Menelai apud Libanium Sophistam.

6 *Ariobarzane, præfecto Lydiæ & Ioniæ.*] Vide *Diodorum* lib. XV. Ab uno Satrape interdum plures provinciæ regebantur. Sic Herodotus V. Orœtem νόμον τόν τε Φρύγιον καὶ Λύδιον, καὶ Ἰωνι-

giæ, desertus esset, nihilo segnius perseveravit, vivumque Thyum cepit cum uxore & liberis. [1] Cujus facti ne 3
prius fama ad regem, quam ipse perveniret, dedit operam. Itaque omnibus insciis, eo ubi erat rex, venit, posteroque die Thyum, [2] hominem maximi corporis terribilique facie, quod & [3] niger & [4] capillo longo [5] barbaque erat prolixa, [6] optima veste contexit, quam [7] satrapæ regii gerere consueverant. [8] Ornavit etiam torque, atque armillis

Ἰωνικῶν obtinuisse refert. Apud Arrianum VI. Stesanor ὁ Ἀρείων, καὶ Ζαραγγῶν Satrapes. Ibidem Phrataphernes Παρθυαίων καὶ Ὑρκανίων. Sed & Xerxe regnante, unum eundemque τῆς Συρίας, καὶ Φοινίκης, καὶ Σαμαρείας ἔπαρχον fuisse, ex Josepho libro XI. cap. 8. & Esdra III. 6. patet: quibus in locis ἔπαρχος appellatur, qui alias Satrapes. *Brissonius.*

1 *Cujus facti ne prius fama ad Regem, quam ipse perveniret, dedit operam.*] Voluit ergo & auctor & nuntius venire. Vide Curtium lib. III. *Gebhard.*

2 *Hominem maximi corporis.*] Ejusmodi in Asia nasci, tradit Hippocrates lib. de aëre, aquis & locis. Erat autem Thyus Asiaticus. *Mag.* Similis staturæ fuerunt Proæresius apud Eunapium, Andronicus Comnenus apud Nicetam, Tiberius apud Suetonium, Maximus apud Capitolinum; & ille de quo tempestive Vespasianus:

Μακρὰ βιβὰς, κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος. *Keuchen.*

3 *Niger.*] Ergo Thyus procerus fuit & suffusculus, ut de quodam loquitur Apuleius. Qualis Epaphroditus ille Grammaticus apud Suidam, cujus τὸ σῶμα ἦν μέγας καὶ μέλας. *Idem.*

4 *Capillo longo.*] Suetonius *submissiorem* vocat, quem alii *crines passos*, Græci *Hectoream comam*. Vide Lycophronis Scholiasten.

5 *Barbaque erat prolixa.*] Approbant libri & censores *promissa*. Justin lib. VI. *capillo barbaque promissis*. Tacitus lib. II. Annal. cap. 39. *donec crinem barbamque promitteret.* Varro: *Quod tum erant in Græcia coma promissa, rasa barba, pallia trahentes.* Vide Nonium, qui *promittere* exponit, ad magnitudinem nutrire. *Gebhard.* Refertur hoc ad Philosophorum schema, ut liquet ex Strabone, Juliano, Apuleio & aliis. Lacedæmoniorum lege cautum erat; ne cui fas esset, τὸν μύστακα τρέφειν. Adi Plutarchum & Hesychium. *Keuchen.*

6 *Optima veste contexit.*] Editio Parisiana *texit.* Fuit hæc purpura, auroque distincta, quæ non ab ipso tantum Rege, sed & proceribus ejus gestabatur; unde Purpuratorum nomen. Tertullianus: *Purpura & aurum cervicis ornamentum apud Ægyptios & Babylonios, insignia sunt dignitatis.* Veste illa purpurea donati Δορύφοροι vocabantur. *Curt.* III. *Ælian.* I. Hist. Var. 22. Erat autem stola Medica, qua donari, summus apud Persas honor. Idque in hodiernum diem apud Turcas, Tataros, Persasque in usu est: Nemo ad Regem admittitur, nisi ejusmodi honoraria veste donatus. Hoc vocant عليه الخلعة خلع. ut supra in Themistocle notatum.

7 *Satrapæ regii.*] Hi sunt quos alibi Principes provinciarum, Præfectos, Prætores vocari constat. Eratque omne Persarum imperium in ejusmodi Satrapias divisum. Videndus Brissonius I. de regno Persarum, & Drusius in Observ. & Cl. Berneggerus, Justin. v. 2. *Boeclerus.*

8 *Ornavit etiam torque.*] Persarum moribus inter insignia regia erat torques

[1] armillis aureis, cæteroque regio cultu. [2] Ipse agresti, duplicique amiculo circumdatus, hirtaque tunica, [3] gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, sinistra [4] copulam, vinctum ante se Thyum agebat, ut si feram bestiam captam duceret. Quem quum omnes prospicerent, propter novitatem ornatus, ignotamque formam, ob eamque rem magnus esset concursus; fuit nemo non qui agnosceret Thyum, [5] regique nunciaret. [6] Primo non accredidit. Itaque Pharnabazum misit exploratum: à quo ut rem gestam comperit, statim admitti jussit, magnopere delectatus cum facto, tum ornatu: in primis quod [7] nobilis rex in potestatem inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamen donatum ad exercitum misit, [8] qui tum contrahe-

ques aureus. Interim non modo torques, sed armillæ aureæ, acinaces, &c. inter honores satrapis à Rege concessos, & præmia benevolentiæ regiæ. Vide Brisson. de regno Pers. lib. I. C. Barthium Advers. VIII. 15. *Idem.*

1 *Armillis aureis.*] Armillæ fuere rotundi circuli ex argento vel auro, quibus summum brachium cingebant ornatus caussa. Olim erant in usu, sed per luxum. Livius lib. I. de Sabinis: *Quod vulgo Sabini aureas armillas magni ponderis in brachio lævo habuerint.* Vocabantur & *brachiales*, Græcis *βραχιστῆρες*, aut *βραχιστήρια*, *viriola*, *dextralia*, *dextrocheria*; uti fuse docet *Rubenius* lib. I. Elect. cap. 38.

2 *Ipse agresti, duplicique amiculo.*] Circumdatus fuit abolla, quæ humilium personarum fuit indumentum, aut certe senum, Philosophorum, & similium.

3 *Gerens in capite galeam venatoriam.*] Quæ ad terrorem hirsutis pellibus tecta erat, ut loquitur Vegetius lib. II. cap. 17. Videas passim nummos antiquos, ubi in capitibus exuviæ caprarum, caprietum, elephantorum. Galeas autem ex diversorum animalium pellibus fuisse confectas, probat in conjectaneis suis ad Varronem magnus Scaliger. Et hæc eadem fuit, quam *Venatoriam* vocat Nepos Cornelius. A fide stabat olim Justus Lipsius ad Polybium libro III. comment. de Militia Romana. *Kenchen.*

4 *Copulam.*] Vinculum, ἱμάντα. Vide *Casp. Barthium* lib. VIII. Advers. cap. 15.

5 *Regique nuntiaret.*] Concursus (quasi dicat) factus est magnus ob insolitam speciem adducti, & cum propius inspexissent, plurimi agnoverunt, remque Regi nuntiarunt, quam ille primo non eredidit. *Gebhard.*

6 *Primo non accredidit.*] Ita venustius in melioribus, & Excerptis. Alii tamen codices invertunt ordinem lectionis: *Ac primo non credidit.* Sed *accredidit* magis probabunt, qui Latine scient. Quomodo *adjubere* dixit Catullus ad Ipsithillam; *adjurare* Livius lib. XLIII. *adopinari* Lucretius, & alia. *Kenchen.*

7 *Nobilis Rex.*] Sic legendum potius, quam quo modo habent alii libri, *non vilis Rex.* Erat enim à Pylæmene illo Homerico progenitus. *Lambin.*

8 *Qui tum contrahebatur.*] Quæritur, ubi contraheretur hic exercitus, in Phrygiane, an in Cilicia, an in Syria? Namque hoc scire interest ad ea, quæ sequuntur. In Cilicia non: Nam primum

trahebatur, duce Pharnabazo & Tithrauste ad bellum Ægyptium, parique eum atque illos imperio esse jussit. Postea vero quam Pharnabazum rex revocavit, illi summa imperii tradita est. Hic quum maximo studio compararet 4
exercitum, Ægyptumque proficisci pararet, subito à rege literæ sunt ei missæ, ut Aspim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat, quæ gens jacet supra Ciliciam, confinis Cappadociæ. Namque Aspis saltuosam regionem castellisque munitam incolens, non solum imperio regis non parebat, sed etiam finitimas regiones vexabat, & [1] quæ regi portarentur, abripiebat. Datames, etsi longe aberat ab his regionibus, [2] & à majore re abstrahebatur: tamen regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, sed viris fortibus, navem conscendit, existimans, id quod accidit, facilius se imprudentem & imparatum parva manu oppressurum, quam paratum, quamvis magno exercitu. Hac delatus, in Ciliciam egressus, inde dies noctesque iter faciens, Taurum transiit, eoque, quo studuerat, venit. Quærit quibus locis sit Aspis: cognoscit haud longe abesse: profectumque eum venatum. Quem dum speculatur, adventus ejus causa cognoscitur. Pisidas cum iis quos secum habebat, ad resistendum Aspis comparat.

mum statim dicit Probus, Datamen longe ab iis locis, ubi exercitum comparabat, evocatum esse in Cataoniam, supra Ciliciam, & juxta Cappadociam: deinde navem conscendisse, ut eo perveniret, & in Ciliciam delatum esse. At, si in Cilicia fuisset, non longe à Cataonia afuisset; neque navigare, neque omnino iter facere ei necesse fuisset. Relinquitur, ut aut in Syria, aut in Phrygia, propterea, quod Pharnabazus Phrygiæ præfectus erat: ex quo probabile est, eum ibi exercitum contrahere instituisse: in Syria: quia Phrygiæ præfectura eo usque pertinebat. Ex Syria autem in Ægyptum, adversus quam bellum parabat, brevior erat travectio. Cataonia autem, ut docet Plinius libro VI. capite 3. Cappadociæ pars est, qua Comagenam attingit. *Idem.*

1 *Quæ regi portarentur, abripiebat.*] Portoria, ac reditus Regis intercipiebat. Et hanc interpretationem adjuvat Polyænus lib. VII. in Mithridat. *Κώμας κατέσκαψε, κατέστρεφε, φόρους ἥρπαζε, λείαν ἤλαυνεν.* Vel, quæ ad regios usus mittebantur, involabat: *τοὺς κομίζοντας τὰ χρήματα συνέλαβε.* Cicero in Verrem: *Frumentum aversum à Republica, abreptum ab aratoribus.* Gebhard.

2 *Et à majore re abstrahebatur.*] A bello Ægyptio. *Lambin.* Mendose *à minore re*, Edit. Longoliana.

rat. Id Datames ubi audivit, [1] arma capit, ſuos ſequi jubet: ipſe equo concitato ad hoſtem vehitur: quem procul Aſpis conſpiciens ad ſe ferentem, pertimeſcit, atque à conatu reſiſtendi deterritus, ſeſe dedit. Hunc Datames vinctum ad regem ducendum tradit [2] Mithridati. Hæc dum geruntur, Artaxerxes reminiſcens à quanto bello ad quam parvam rem principem ducum miſiſſet, [3] ſeipſum reprehendit, & nuncium [4] ad exercitum Acen miſit, quod nondum Datamen profectum putabat, qui ei diceret, ne ab exercitu diſcederet. Hic priuſquam perveniret, quo erat profectus, in itinere convenit, qui Aſpim ducebant. Qua celeritate quum magnam benevolentiam regis Datames conſequutus eſſet, non minorem invidiam aulicorum excepit, quod illum unum pluris, quam ſe omnes fieri videbant. Quo facto, cuncti ad eum opprimendum conſenſerunt. Hæc [5] Pandates, [6] gazæ cuſtos regiæ, amicus Datami, perſcripta ei mittit, in quibus docet, eum magno fore pericu-

1 *Arma capit.*] Habuit Danielis Codex; *arma ſumit.* Sic *ſumere* etiam auctoribus frequentatum. Sed utrumque ſane dicitur, nec in unius gratiam alterum ejiciendum. *Keuch.*

2 *Mithridati.*] Ariobarzanis filio, à quo poſtea per dolum & perfidiam interfectus eſt, ut infra cognoſcemus. In nummis antiquis apud Eric. Memmium & Clem. Tevcninum legitur Mithradates: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΕΥΠΑΤΩΡΟΣ. *Lambin.* Quod non probo: Μιθραδάτης enim Græcum eſt, Mithridates, Latinum, *a* in *i.* ut Μασσαλία Maſſilia, Κατάνη Catina, Νόμαδες Numidæ, Ἀκράγας Agrigentum, & alia. *Bongarſ.*

3 *Seipſum reprehendit.*] Ita melius, quam in aliis, *deprehendit.* Appulejus Metamorph. VIII. *Suaque reprehenſa negligentia*; ad quem Nepotis locum contendit doctiſſ. Pricæus. *Keuchen.*

4 *Ad exercitum Acen.*] *Acaum* Lambinus, ſibi tamen ut non ſatisfaceret, edendum curavit. Cæteri fere *acrem* propius à vera ſcriptura, quam eſſe *Acen* nullus dubito, monuitque & Jacob. Bongarſius ad Juſtin. & Rob. Titius lib. I. Loc. Com. cap. 7. Eſt autem Ace Phœniciæ civitas, Ptolemaïs poſtea dicta. Stephanus: Ἄκη πόλις Φοινίκης. αὕτη Πτολεμαῒς ἐκαλεῖτο. Strabo lib. XVI. Μετὰ τὴν Τύρον ἡ Παλαίτυρος ἐν τριάκοντα σταδίοις. εἶθ' ἡ Πτολεμαῒς ἐστὶ μεγάλη πόλις, ἣν Ἄκην ὠνόμαζον πρότερον, ᾗ ἐχρῶντο ὁρμητηρίῳ πρὸς τὴν Αἴγυπτον οἱ Πέρσαι. Meminit & Harpocration, Suidas & Plinius. Infra eadem corrupta vox, reſcribendumque, *cum jam ad exercitum Acen veniſſet.* Accho in ſacris literis vocatur, Judic. I. 13. & Ioſeph. lib. II. bell. Jud. cap. 17. *Schott.*

5 *Pandates.*] Codex P. Dan. *Pandantes.*

6 *Gazæ cuſtos regiæ.*] Habebant Perſarum Reges in ſingulis provinciis ærarium, ærariique præfectos. Et ita Curtius Bagophanem arcis & regiæ pecuniæ cuſtodem memorat lib. V. Exſtat Darii epiſto-

periculo, si quid illo imperante in Ægypto adversi accidisset. [1] Namque eam esse consuetudinem regum, ut casus adversos hominibus tribuant, secundos fortunæ suæ. Quo facile fieri, ut impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male gestæ nuncientur. Illum hoc majore fore discrimine, quod quibus rex maxime obediat, eos habeat inimicissimos. Talibus ille literis cognitis, quum jam ad exercitum Acœum venisset, quod non ignorabat ea vere scripta, desciscere à rege constituit. Neque tamen quicquam fecit, quod fide sua esset indignum. Nam [2] Mandroclem Magnetem exercitui præfecit: ipse cum suis in Cappadociam discedit, conjunctamque huic [3] Paphlagoniam occupat, celans qua voluntate esset in regem: clam cum [4] Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas suis tuendas tradit. Sed hæc propter hyemale 6
tempus minus prospere succedebant. Audit [5] Pisidas quasdam

epistola apud Josephum lib. XI. 4. qua sumptus ad templi Hierosolymitani constructionem ἐκ τοῦ βασιλικοῦ Γαζοφυλακίου τὸν φόρον τῆς Σαμαρείας suppeditari mandat. Apud eundem Josephum, ejusdem libri cap. 5. Xerxes Esdræ præberi jubet sacrorum sumptus ἐκ βασιλικοῦ Γαζοφυλακίου: eaque de re scripsisse se Præfectis ærarii Syriam & Phœnicem. Strabo lib. XV. Persarum Reges, licet Susa valde ornassent, nihilominus etiam coluisse Persepolin, & Pasargada scribens, addit, illic gazam & Thesaurum Regum fuisse. Pasargadis quoque Cyri prioris thesauros, Arrianus III. scribit. Pecuniæ ergo, quæ thesauris inferebantur, Custodes habebant, qui Γαζοφύλακες vocantur à Josepho XI. & Γαζοφυλακοῦντες à Diodoro Siculo lib. XVII. *Brisson.*

1 *Namque eam esse consuetudinem Regum.*] Locum explicat Justus Lipsius in Not. ad lib. III. Polit. cap. II. *Eam esse consuetudinem regum.*] In optimis Excerpt. *regiam.* Ut Miltiade & Themist. *cum classiariis regiis*, ubi tamen *regis* in iisdem schedis. *Keuch.*

2 *Mandroclem.*] Legendum potius *Androclem*; quam *Androdem*, aut *Mandrodem*, aut *Mandroclem*, quæ reperiuntur in aliis editionibus. *Lambin.* *Nam Mandroclem.*] Multis locis *d* pro *cl* scriptum invenio in editionibus. Nam *Mandrodem* exhibet Longoliana pro *Mandroclem.* Ut apud Agellium lib. V. cap. 14. *Androdus* vulgo pro *Androclus*. Sic *Menedides* pro *Meneclides*, cum Plutarcho sit & Græcis Μενεκλείδης; in Epaminonda. *Keuchen.*

3 *Paphlagoniam.*] Cujus Regem Thyum ceperat, & ad Regem Artaxerxem captivum duxerat. *Lambin.*

4 *Ariobarzane.*] Qui à Rege multo ante defecerat. *Diod.*

5 *Pisidas.*] Discrepat à Probo Diodorus lib. XV. Tradit enim ille, Persas duce Artabazo, in Cappadociam, quam tenebat Datames, invasisse: Datamen vero magno cum exercitu ei obviam venisse: Ἀρταβάζου γὰρ τοῦ βασιλέως στρατηγοῦ μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐμβαλόντος εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ὁ μὲν ταύτης τῆς χώρας σατράπης Δατάμης ἀντεστρατοπέδευσεν αὐτῷ, πολλοὺς μὲν ἱπ-

dam copias adversus se parare: [1] filium eo Arsidæum cum exercitu mittit. Cadit in prælio adolescens: proficiscitur eo pater non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepisset, quod prius ad hostem pervenire cupiebat, quam de malè re gesta fama ad suos perveniret, ne cognita filii morte animi debilitarentur militum. Quo contenderat, pervenit, hisque locis castra ponit, ut neque circumveniri multitudine adversariorum posset, neque impediri quo minus ipse ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes socer ejus, præfectus equitum. Is desperatis generi rebus [2] ad hostes transfugit. Id Datames ut audivit, sensit, si in turbam exisset, ab homine tam necessario se relictum, futurum ut cæteri consilium sequerentur: [3] in vulgus edit, suo jussu Mithrobarzanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus, interficeret hostes. Quare relinqui eum non par esse, sed omnes confestim sequi: quod si animo strenuo fecissent, futurum ut adversarii non possent resistere, quum & intra vallum & foris cæderentur. [4] Hac re probata, exercitum educit: Mithrobarzanem persequitur, qui dum ad hostes pervenerat, Datames signa inferri jubet. Pisidæ, nova re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas mala fide, compositoque fecisse, ut recepti, essent majori calamitati: primum eos adoriuntur. Illi, quum quid ageretur, aut quare fieret, ignorarent: coacti sunt cum eis pugnare ad

quos

μὲ ἱππεῖς ἠθροικώς, δισμυρίους δὲ πεζοὺς μισθοφόρους ἔχων αὐτῷ συστρατεύοντας. Lambin.

1 *Filium ejus Arsidæum.*] Sic Savaro, & scripti Codices *Arsidæum.* Quod nomen etiam inter Alexandri Magni asseclas reperias. Longol. *Arridæum*, & Lamb. *Aridæum.* Justin. cum duplici *d.* scribit, ut sit *Arriddæus.*

2 *Ad hostes transfugit.*] Ἀποστὰς τοὺς μετὰ τῶν ἱππέων ἀπήλαυνε πρὸς τοὺς πολεμίους. *Diodor.* xv.

3 *In vulgus edit, suo jussu.*] Frontinus lib. II. cap. 6. longe diversa de hoc strategemate habet: *Datames, inquit, dux Persarum adversus Autophradaten in Cappadocia, cum partem equitum suorum transfugere comperisset; cæteros omnes venire secum jussit, assecutusque transfugas, laudavit, quod eum acriter præcessissent, hortatusque est eos, ut fortiter hostem adorirentur. Pudor transfugis attulit pœnitentiam, & consilium suum, quia non putabant deprehensum, mutaverunt.* Hactenus Frontinus. *Mag.*

4 *Hac re probata exercitum educit.*] Locum hunc emendavit ad Livium suum Eruditissimus *Gronovius.*

1 *Schis-*

quos transierant, ab hisque stare quos reliquerant. Qui-
bus cum neutri parcerent, celeriter sunt concisi. Reli-
quos Pisidas resistentes Datames invadit. Primo impetu
pellit, fugientes persequitur, multos interficit, castra ho-
stium capit. Tali consilio uno tempore & proditores per-
culit, & hostes profligavit, & quod ad suam perniciem
fuerat cogitatum, id ad salutem convertit. Quo neque
acutius ullius imperatoris cogitatum, neque celerius fa-
ctum usquam legimus. Ab hoc tamen viro [1] Schismas ma- 7
ximus natu filius descìit, adque regem transiit, & de defe-
ctione patris detulit. Quo nuncio Artaxerxes commotus,
quod intelligebat sibi cum viro [2] forti ac strenuo nego-
tium esse, qui quum cogitasset, facere auderet, & prius
cogitare quam conari consuesset: Autophradatem in Cap-
padociam mittit. Hic ne intrare posset saltum [3] in quo Ci-
liciæ portæ sunt sitæ, Datames præoccupare studuit: sed
tam subito copias contrahere non potuit. A qua re depul-
sus; cum ea manu quam contraxerat, locum delegit ta-
lem, ut neque circumiretur ab hostibus, neque præteriret
adversarius, [4] quin ancipitibus locis premeretur: & si di-
micare eo vellet, non multum obesse multitudo hostium
suæ paucitati posset. Hæc etsi Autophradates videbat, ta- 8
men statuit congredi, quam cum tantis copiis refugere,
aut tam diu uno loco sedere. Habebat barbarorum equi-
tum viginti, peditum centum millia, [5] quos illi Cardaces
appel-

1 *Schismas.*] Credo potius membranis nominantibus *Sisynas*. Nam Persicis nominibus hoc propius est. *Gebhardus.*

2 *Forti ac strenuo.*] Horatius epistola 7. lib. 1. *strenuus ac fortis.* Lambinus. Conjungit quoque Epaminonda: *Pelopidas vir fortis ac strenuus.* Gebhard.

3 *In quo Ciliciæ portæ.*] Cilicia tres memorabiles angustias habet. Quarum prima adeo arcta, ut formam portarum referat, unde Græcorum πύλαι. Secunda non procul distat ab Isso, qua per Amani montis portas, unde Amanicæ dictæ, aditur in Syriam. Tertia circa sinum Issicum est. *Geographi.* Vide Plin. lib. v. cap. 27. Eustath. ad Dionys. vers. 585. Polyb. XII. 8. Cicer. Epist. Fam. XV. 4. Curt. III. 4.

4 *Quin ancipitibus locis premeretur.*] Supra Themistocle: *Ancipiti premerentur periculo.*

5 *Quos illi Cardaces appellant.*] *Gardatas* noster, editique omnes vitiose. Rectius *Gardacas* Gifanii Codex, rescribendumque *Cardaces* veterum auctoritate Græcorum. Hesych. obscure: Κάρδακες οἱ στρατιῶται βάρβα-

οι

appellant, ejusdemque generis [1] tria funditorum. Præterea [2] Cappadocum octo, [3] Armeniorum decem, [4] Paphlagonum quinque, [5] Phrygum decem, [6] Lydorum quinque, [7] Aspendiorum & [8] Pisidarum circiter tria, [9] Cilicum duo, [10] Captianorum totidem, ex Græcia conductorum tria millia: levis armaturæ maximum numerum. Has adversus copias, spes omnis consistebat Datami in se locique natura. [11] namque hujus partem non habebat vigesimam militum: [12] Quibus fretis conflixit, adversariorumque multa millia concidit, quum de ipsius exercitu non amplius hominum

minum

ρει ὑπὸ Περσῶν εἰς Ἀσίαν. οὕτω καλοῦσι τοὺς στρατιώτας, ἀπὸ ἔθνους ἢ τόπου. Strabo lib. xv. Καλοῦνται δ' οὗτοι Κάρδακες ἀπὸ κλοπείας τρεφόμενοι. Κάρδα γὰρ τὸ ἀνδρῶδες καὶ πολεμικὸν λέγει. Meminit & Artianus lib. II. de gestis Alexandri, & Pausanias Ammonius item sive Philoponus is est περὶ διαφόρων λέξεων. Κάρδαξ δέ τις ἐκαλεῖτο στρατιώτης. Pluta Eustathius ex Ælio Dionysio, ac Theopompo, itemque Cæl. Rhodiginus lib. XVIII. cap. I. *Schottus*. Scripsit Nepos, nisi me animus fallit, non *Gardates*, sed *Cardaces*. Brisson. l. III. de Regno Persarum.

1 *Tria funditorum.*] Tria funditorum millia. *Lambin.*

2 *Cappadocum octo.*] Cappadocia, Asiæ minoris regio, quam Strabo in duas satrapias à Persis divisam tradit; in eam quippe, quæ Magna dicitur & Cappadocia ad Taurum: & alteram, quæ Pontica vocatur & Pontus, quam Arias Montanus ex Onkelo esse docet Hebræorum Caphthorim. Ab occasu minorem Armeniam claudit: à septentrione longo littore in Euxinum expanditur: à meridie angusto excursu Ciliciam attingit; ut ab occasu rursus Galatiam & reliquam Paphlagoniam finit: ab Oriente magnam habet Armeniam juxta Euphratem. *Geographi.*

3 *Armeniorum decem.*] Quæ gens fuit admodum populosa. Nomen accepisse creduntur ab *Aram*, filio Sem. Vel à montibus, qui regionem circumquaque cingunt. Etenim הר Hebræis *mons* est.

4 *Paphlagonum quinque.*] Quorum regio Asiæ minoris, olim etiam *Palæmenia* dicta, Homero incognita.

5 *Phrygum decem.*] Ex majore nimirum Phrygia, inter Galatiam & Lydiam sita.

6. *Lydorum quinque.*] Lydia Asiæ minoris regio antiquis Geographis. Vide Ortelium.

7 *Aspendiorum.*] Pamphiliæ populi Aspendii, ab Aspendo ejus provinciæ oppido, ad fluvium Eurymedonta sita. *Gebhard.*

8 *Pisidarum.*] Vide Plinium lib. v. cap. 32.

9 *Cilicum.*] Cilicia Asiæ minoris regio, Josepho *Tharsus*, Hebræis *Chaleb*, teste Ar. Montano. Hodie *Turcomania* & *Finichia*, ut refert Marius Niger. Isidoro videtur dicta à Cilice quodam, quem ortum Phœnice, Jove ipso antiquiorem fuisse tradunt.

10 *Captianorum.*] Schottus divinat *Caspianorum.* Sed hoc non probat Ortelius, hanc ob causam, quod cæteri populi, quos Nepos illo loco recenset, omnes in Asia minore sint. *Gebh.*

11 *Namque hujus partem non habebat vigesimam militum.*] Locum explicat ad Vegetium Stewechius, lib III. cap. 9.

12 *Quibus fretus, conflixit.*] Duo ipsius strategemata commemorat Polyænus lib. VII.

1 *Quam*

minum mille cecidissent. [1] Quam ob causam postero die tropæum posuit, quo loco pridie pugnatum. Hic quum castra movisset, inferior copiis, superior omnibus præliis discedebat, quod nunquam manum confereret, nisi adversarios locorum angustiis clausisset: quod perito regionum callideque cogitanti sæpe accidebat. Autophradates quum bellum duci majore regis calamitate, quam adversariorum videret, ad pacem atque amicitiam hortatus est, ut cum rege in gratiam rediret. Quam ille etsi non fidam fore putabat, tamen conditionem accepit, seque ad Artaxerxem legatos missurum dixit. Sic bellum quod rex adversus Datamen susceperat, sedatum: Autophradates in Phrygiam se recipit. [2] At rex, quod implacabile odium 9
in Datamen susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit, [3] insidiis interficere studuit, quas ille plerasque vitavit. sicut quum nunciatum esset, quosdam sibi insidiari, qui in amicorum erant numero: [4] de quibus quod inimici detulerant, neque credendum, neque negli-

1 *Quam ob causam postero die tropæum posuit, quo loco pridie pugnatum.*] De Græcorum tropæis res est notissima. Testatur autem Diodor. lib. XIII. Veteres Græcos nonnisi διὰ τῶν τυχόντων ξύλων voluisse erigi tropæa, ne essent odia immortalia. Plutarchus quoque ait, parum apud Græcos probatum fuisse eorum factum, qui primi è lapide aut ære tropæum erexerunt. Vide etiam quæ scribit Cicero II. de Invent. de tropæo æneo, quod Thebani victis Lacedæmoniis in finibus suis statuerunt. *Casaubon.* Vide Alexandrum ab Alexandro lib. I. cap. 22.

2 *At rex, quod implacabile odium.*] Hoc Diodorus valde breviter retulit, quod Probus multis verbis persecutus est. Diodorus: Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης πυθόμενος τὴν στρατηγίαν τοῦ Δατάμου καὶ σπεύδων ἀνελεῖν τοῦτον, δι' ἐπιβουλῆς αὐτὸν ἐδολοφόνησεν. Sic autem Cicero dixit, *implacabiles iracundias*, epist. ad Quint. Frat. I. & Probus *implacabile odium*. Et idem Probus, *suscipere odium*, ut Cicero, *suscipere inimicitias*. Lambin.

3 *Insidiis interficere.*] Δολοφονεῖν. Diodor. *Lambin.* Solenne hoc regibus sceleris artificium est, eos, quorum copiam aperta vi desperant, immissis percussoribus trucidandi. Diodor. lib. XV. Γαὼς ὁ ναυαρχήσας τῶν Περσῶν ἐν τῷ κυπριακῷ πολέμῳ, ἀποστάτης ὢν τοῦ βασιλέως, καὶ τούς τε Λακεδαιμονίους καὶ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα προσκεκληκὼς εἰς τὸν πρὸς Πέρσας πόλεμον, δολοφονηθεὶς ὑπό τινων οὐ συνετέλεσε τὴν προαίρεσιν. *Gebhard.*

4 *De quibus quod inimici detulerant.*] Nempe amicorum Datamis inimici. Poterat enim cogitare eos tantum id agere, ut in suspicionem ac periculum ab obtrectatoribus adducerentur, sicque se vindicta explerent. *Idem.*

1 *Futu-*

negligendum putavit: experiri voluit verum falſumne ſibi eſſet relatum. Itaque eo profectus eſt, in quo itinere [1] futuras inſidias illi dixerant. Sed elegit corpore & ſtatura ſimillimum ſui, eique veſtitum ſuum dedit, atque eo loci ire, quo ipſe conſueverat, juſſit. Ipſe autem [2] ornatus veſtitu militari, inter [3] corporis cuſtodes iter facere cœpit. At inſidiatores, poſtquam in eum locum agmen pervenit, [4] decepti ordine atque veſtitu, in eum faciunt impetum, [5] qui ſuppoſitus erat. Prædixerat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati eſſent facere quod ipſum vidiſſent. Ipſe ut concurrentes inſidiatores animadvertit, tela in eos conjecit. Hoc idem quum univerſi feciſſent, prius quam pervenirent ad eum, quem
10 aggredi volebant, [6] confixi ciciderunt. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus eſt, Mithridatis Ariobarzanis filii dolo. [7] Namque is pollicitus eſt regi, ſe eum interfecturum, ſi rex promitteret, ut quodcunque vellet, liceret impune facere, [8] fidemque de ea re more Perſa-

1 *Futuras inſidias illi dixerant.*] P. Daniel teſtatur libris veteribus abeſſe verbum *evenire* poſt *inſidias*. At Schottus membranis ſuis agnoſci profitetur. Utrumque & *futuras* & *evenire* ſuppoſititium cenſeo. Nam eum exſcriptorum quidam aliquid abeſſe ſuſpicarentur; hi *futuras*, illi *evenire*, iſti utrumque vocabulum intruſerunt. *Idem.*

2 *Ornatus veſtitu militari.*] Magna hoc loco varietas in libris ſcriptis. Mihi non abſurda videtur, quam ſcripturam excerpta P. Danieli atteſtantur: *Ipſe autem ornatu veſtituque militari.* Nam neque inſignibus, neque veſtitu Imperatorio uſus eſt. Diverſitatem lectionum require apud Schottum. *Idem.*

3 *Corporis cuſtodes.*] Σωματοφύλακας. Vide quæ de his ſupra ad Pauſaniam notavimus. Hujuſmodi cohortes Regem circumquaque ſequebantur, quibus ſtipatus ab incurrentibus periculis liberabatur.

4 *Decepti ordine atque veſtitu.*] Hanc hiſtoriam refert & Polyænus lib. VII. his verbis: Δατάμης μαθὼν ὡς ἐπιβουλεύεται ὑπὸ στρατιωτῶν ἰδίων ἐν Ἀσπενδίῳ πεδίῳ μέλλων συμβάλλειν πολεμίοις, ἄλλον διεσκεύασε τῇ αὐτοῦ πανοπλίᾳ, ἐν ἄλλῃ δὲ αὐτὸς ἐκινδύνευσεν· οἱ δὲ ἐπιθέμενοι ἐγνώσθησαν ὑπὸ τοῦ σχήματος ἐξαπατηθέντες. *Lambinus.*

5 *Qui ſuppoſitus erat.*] Legi etiam poſſet, *ſuppoſititius*, ὑποβολιμαῖος. *Schott.* Fruſtra. M. Tullius in Verrem: *Ut ille ſuppoſitus facile, & libenter ſe illum, qui non erat, eſſe ſimularet.* Gebh.

6 *Confixi ciciderunt.*] Malo hoc quam Schotti *conciderunt*, ut vitetur alliteratio. *Idem.*

7 *Namque is pollicitus eſt regi.*] Polyænus tradit, Mithridatem hoc juſſu Regis feciſſe, l. VII. Μιθριδάτῃ βασιλεὺς προσέταξεν ἀποστεῖλαι Δατάμην κτεῖναι, ἢ ἀγαγεῖν. Vide ſequentia.

8 *Fidemque de ea re more Perſarum dextra*

Persarum dextra dedisset. [1] Hanc ut accepit, simulat se
suscepisse cum rege inimicitiam, copias parat, & absens
amicitiam cum Datame facit: regis provinciam vexat,
castella expugnat, [2] magnas prædas capit: quarum partem
suis dispertit, partem ad Datamen mittit. Pari modo
complura castella ei tradit. Hæc diu faciendo, persuásit
homini [3] se infinitum adversus regem suscepisse bellum,
quum nihilo magis, ne quam suspicionem illi præberet
insidiarum, neque colloquium ejus petivit, neque in con-
spectum venire studuit. Sic absens amicitiam gerebat,
ut non beneficiis mutuis, sed odio communi, quod erga
regem susceperant, contineri viderentur. Id quum satis 11
se confirmasse arbitratus est, certiorem facit Datamen,
tempus esse majores exercitus parari, & bellum cum rege
suscipi: [4] de qua re, si ei videretur, quo vellet in collo-
quium veniret. Probata re, colloquendi tempus sumitur,
locusque quo conveniretur. Huc Mithridates cum uno cui
maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, com-
pluribusque locis separatim gladios obruit, eaque loca di-
ligenter notat. Ipso autem [6] colloquendi die utrique lo-
cum, qui explorarent atque ipsos scrutarentur mittunt:
deinde

dextra dedisset.] Supra in Themistocle: *Inde non prius egressus est, quam rex eum data dextra in fidem reciperet.* Lambin. Lege, quæ fuse ad hunc locum notat in Spicilegio suo Janus Gebhardus.

1 *Hanc ut accepit.*] Malim legere ceteris jugulatis: *Hanc ut accepit, copias parat, & absens amicitiam cum Datame facit.* Sed Cl. Barthius Adv. lib. 111. cap. 14. Aldi lectionem probat; *Hanc ut recepit à Rege missam.* Gebhard.

2 *Magnas prædas capit.*] Lambinus, *agit.* Sed *capit* retineo, veteribus libris, editisque omnibus adstipulantibus invito Lambino. Auctores dabo. Plautus Truculento: *prædam de prædonibus capere.* Et M. Tullius pro Domo sua: *Capta crudelissime ex fortunis præda.* Schottus.

3 *Se infinitum adversus Regem suscepisse bellum.*] Irreconciliabile, & alterutrius exitio terminandum, ἀδιάλυτον, vel δῆριν ἀπειρεσίην Homero. *Gebb.* Atqui nondum bellum susceperat, ut apparet ex iis, quæ paucis post versibus sequuntur. Ibi: *Certiorem facit Datamen, tempus esse majores exercitus parari, & bellum cum Rege suscipi.* Quare legendum hic arbitror, *persuasit homini* (id est Datami) *se infinitum adversus regem suscepisse odium*: quomodo supra locutus est, *quod implacabile odium in Datamen susceperat.* & infra non longe: *sed odio communi, quod erga Regem susceperat.* Lambin.

4 *De qua re.*] Præfert Schottus, *deque ea re si ei videretur, quo loco vellet, in colloquium veniret.* Gebhard.

5 *Colloquendi die.*] *Colloquii* Gifanii Codex & alii.

1 *Ubi*

deinde ipsi sunt congressi. Hic quum aliquandiu in colloquio fuissent, & diversi discessissent, jamque procul Datames abesset, Mithridates, priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem pareret, in eundem locum revertitur, atque ibi, [1] ubi telum erat positum, resedit, ut si à lassitudine cuperet acquiescere, Datamenque revocavit, [2] simulans se quiddam in colloquio esse oblitum: interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vagina, veste texit, ac Datami venienti ait, digredientem se animadvertisse locum quendam, qui erat in conspectu, ad castra ponenda esse idoneum. [3] Quem quum digito monstraret, & ille conspiceret, aversum ferro transfixit: & prius quam quisquam posset succurrere, interfecit. Ita ille vir qui multos consilio, neminem perfidia ceperat, simulata captus est amicitia.

1 *Ubi telum erat positum.*] Quod Lambinus hic Nepotem, male vocabulo *teli* usum arguit, non intelligo, quid velit. Ait: *Gladii non sunt tela: neque gladiorum appellatione tela continentur.* Certe gladios tela esse, id est, contineri sub telorum vocabulo, notius quam ut hic ostendi debeat, quidni igitur *gladius, telum* appellaretur? Cum & pugio, & quod genus armorum non? sub *telis* comprehendatur. *Boecler. Ubi telum erat positum.*] Melius *impositum*; unde *impostum* quidam veterum. Et sic in Excerptis. Nam *postum, impostum, repostum* crebra sunt tam historicis quam Poëtis. *Telum* autem pro gladio dixit. Quæ vox πανδέκτης apud JCtos. Et sic Homerus ὅπλα Iliad. IV. *ἀντὶ τῶν χαλκευτικῶν ἐργαλείων. Keuch.*

2 *Simulans se quiddam.*] In al. *quoddam*, legitur. Longol. *cujusdam*, legit. Venet. exemplar, *quædam* habet. *Mag.*

3 *Quem quum digito monstraret.*] Totam hanc narrationem habet Polyænus lib. VII. sed aliis quibusdam circumstantiis.

EPAMI-

EPAMINONDAS.

XV.

[1] EPAMINONDAS [2] Polymni filius Thebanus. De I
hoc priusquam scribamus, hæc [3] præcipienda videntur lectoribus, [4] ne aliênos mores ad suos referant, neve ea, quæ ipsis leviora sunt, pari modo apud cæteros fuisse arbitrentur. Scimus enim musicen nostris moribus abesse à principis persona: [5] saltare etiam in vitiis poni. Quæ omnia apud Græcos & gratia & laude digna ducuntur. Quum autem exprimere imaginem consuetudinis atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primum de genere ejus: deinde quibus disciplinis, & à quibus sit eruditus: tum de moribus ingeniique facultatibus, & si qua alia digna memoria erunt. postremo de rebus gestis, [6] quæ à plurimis omnium anteponuntur

1 E*Paminondas.*] *Epaminondas* per quintam vocalem in Mss. constanter scribi equidem miror. Græci enim per *ω*. *Schott.*

2 *Polymni filius.*] Ælianus lib. XI. Var. Hist. *Polymnidis*. Lamb. Libro II. ejus pater vocatur Πολύμηλις. lib. vero XI. cap. 9. Πόλυμνις. Adeo ut mihi subolescat Nepotem Latina terminatione formasse Græcum, sicut supra in *Neoclus* pro *Neocles*, & infra *Proclus* pro *Proclis*. Item *Periclus* pro *Periclis*. Gebh.

3 *Præcipienda videntur lectoribus.*] Arguit μνημονικοῦ ἁμαρτήματος Nepotem H. Magius; quoniam eadem in Præfatione scripta reliquerit. At in mentem ipsi venire debuerat, Præfationem demum Nepoti absolutis omnibus Illustrium Virorum vitis fuisse elaboratam. *Gebhard.*

4 *Ne alienos mores ad suos referant.*] Ne mores alienos sive alienæ gentis metiantur atque æstiment ex suæ civitatis aut gentis moribus. *Gebhard.* Sed considerent, omnia majorum institutis & patriis moribus judicari, & alia aliis populis esse honesta ac turpia, ut dictum est in Procemio. *Lambin.*

5 *Saltare etiam in vitiis poni.*] Vide quæ ad Præfationem notavimus. Saltationem Romanis indecoram fuisse, pluribus locis innuit Cicero; pro Murena, pro Plancio, & aliis. Quod de quibusdam ejus generibus, non de omnibus accipiendum. Nam Pyrrhicen aut virilem infamem fuisse negat Quintilianus lib. I. cap. II. *Keuchen.*

6 *Quæ plurimis omnium anteponuntur virtutibus.*] Immittenda præpositio *à*, ut sententiæ ambiguitas evitetur. Notarunt quoque P. Daniel, Savaro & Schottus. Diodor. lib. XV. Εἰς ἀρετὴν τῆς πράξεως ἐπιφανεστάτους ὑπερετίθεις. *Gebhard.*

M 2 Pater,

2 tur virtutibus. Natus igitur [1] patre, quo diximus, honesto genere: pauper jam à majoribus relictus. [2] Eruditus autem sic, ut nemo Thebanus magis. nam & citharizare & cantare ad chordarum sonum [3] doctus est à Dionysio, qui non minore fuit in musicis gloria, [4] quam Damon aut Lamprus, quorum pervulgata sunt nomina; [5] Carmina cantare tibiis, ab Olympiodoro: [6] saltare, à Calliphrone. [7] At philosophiæ præceptorem habuit * Lysim Tarenti-

1 *Patre, honesto genere.*] Mediocri & humili. Nam Latini, quorum parentes obscuros dicere nolunt ac viles, vocant *honestos*, gratia quadam sermonis. Ælianus Polymnim scribit exstitisse ἀφανῆ lib. XII. Var. cap. 23. *Καὶ Ἐπαμεινώνδας δὲ πατρὸς ἦν ἀφανοῦς.* Cicero Tuscul. Quæstionib. *Qui quum esset bonis parentibus, atque honesto loco natus.* Gebhard.

2 *Eruditus autem sic.*] Diod. lib. XV. *Μετέσχε γὰρ ἐπὶ πολὺ πάσης παιδείας.* Justinus lib. VI. cap. 8. *Jam literarum studium, jam philosophiæ doctrina tanta, ut mirabile videretur, unde tam insignis militiæ scientia homini inter literas nato.* Vide Ciceron. III. de Orat. I. Offic. Plutarch. in Pelopida. Oros. III. 12. Diog. Laërt. Pythag.

3 *Doctus est à Dionysio.*] Fuit hic Lyristes Thebanus excellens. Auctor Plutarchus in libro qui inscribitur de Musicâ. *Mag. Lambin.*

4 *Quam Damon aut Lamprus.*] Damon hic fuit Atheniensis; qui teste Plutarcho libro citato, Lydiam harmoniam remissam excogitasse fertur. Ejusdem Damonis meminerunt Plato dialogo de republ. IV. & Athen. lib. XIV. cap. II. Lamprus à Plutarcho eodem libro, inter eos, qui Lyricorum pulsaminum præstantes habiti sunt, refertur. Plato tamen hunc imperitum fuisse musicum demonstrat in Menexeno. Lampri item meminit Athen. lib. I. cap. 16. & II. 2. scribens in hanc sententiam ultimo loco: *Abstemius fuit etiam Lamprus Musicus, de quo Phrynicus Laros conquestos esse dicit iis diebus, quibus mortuus est Lamprus, vir aquæ potator, sonorus, & valde sapiens.* Magius. Solebat autem Damon ebrios ac petulantes juvenes harmonia sua ad modestiam reducere, quemadmodum ferocientes animos mollire Pythagoras, seditiones accensas inhibere Asclepiades, lymphaticos morbo liberare Xenocrates. De quibus vide Capellam Saturæ lib. X. Ac Pythagoræis quidem moris fuit, cum somnum peterent, ad lyram prius lenire mentes, ut si quid fuisset turbatarum cogitationum, componerent. *Quintil.* XX. 4.

5 *Carmina cantare tibiis, ab Olympiodoro.*] Ab Orthagora etiam. Athenæus lib. IV. cap. ultimo: *Scribit*, inquit, *Aristoxenus, Epaminondam Thebanum ab Olympiodoro & Orthagora tibiæ cantum didicisse.* Mag.

6 *Saltare, à Calliphrone.*] De quo nihil me legere memini.

7 *At Philosophiæ præceptorem.*] Ex Democriti disciplina Protagoras prodiit, qui primus relicto sincero & ingenuo philosophandi more, ad σοφισμάτων & λεπτολογίας animum adjecit. Ad hanc classem & ipsum Epaminondam Thebanum referimus: quem Justin. VII. *summum & Philosophum, & Imperatorem* vocat. Hæc fere *G. Hornius* lib. III. cap. 12. Histor. Philosoph. Certum est, Epaminondam philosophatum fuisse, sed ἄνευ μαλακίας, ut Thucydides loquitur & approbat, *sine mollitie aut desidia.* Et sane Pythagoricis dogmatibus addictum maxime, & Physicæ scientiæ

rentinum Pythagoræum; cui quidem ſic fuit deditus, ut adoleſcens triſtem & ſeverum ſenem omnibus æqualibus ſuis in familiaritate anteponſuerit, neque prius eum à ſe dimiſerit, [1] quam doctrinis tanto anteceſſit condiſcipulos, ut facile intelligi poſſet, pari modo ſuperaturum omnes in cæteris artibus. Atque hæc ad noſtram conſuetudinem ſunt levia, & potius contemnenda: at in Græcia utique olim magnæ laudi erant. Poſtquam ephebus factus eſt, [2] & palæſtræ dare operam cœpit: [3] non tam magnitudini virium ſervivit quam velocitati; illam enim ad athletarum uſum; hanc, ad belli exiſtimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimum [4] currendo & luctando ad eum

ſcientiæ fuiſſe, Diodorus monet. *Lipſ.*

* *Lyſim Tarentinum.*] Sic recte Lambinus è tertio M. Tullii de Oratore. Adde lib. I. de Offic. ubi & male quoque *Lyſias* olim excudebatur. Lyſias vero Athenienſis unus eſt in X. Græciæ Oratoribus, de quo Plutarchus & Halicarnaſſæus. Habuit autem Epaminondas *Lyſim* Philoſophiæ præceptorem una cum Philippo Amyntæ filio, ut in vitis comparatis Olymp. CV. anno I. pluribus notare memini. *Schott.* Laërtius in vita Pythagoræ non *Lyſiam* hunc, ſed *Lyſiden* dictum adſerit: τόδε φερόμενον (de libro qui Pythagoræ nomine vendebatur, loquitur) Λύσιδος ἐστὶ τοῦ Ταραντίνου Πυθαγορικοῦ φυγόντος εἰς Θήβας, καὶ Ἐπαμινώνδου καθηγησαμένου. Ad hunc quoque modum Pauſanias in Bœoticis: Διδάγματά τε αὐτοῖς τότε ἐπιχώρια ἔμαθεν ἐς τὸ ἀκριβέστατον, καὶ ὡς ἤδη μειράκιον, ἐφοίτησεν ὡς Λύσιν, ἄνδρα γένος μὲν Ταραντῖνον, ἐπιστάμενον δὲ τοῦ Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου λόγους. *Longol.*

1 *Quam doctrinis.*] Editio Pariſienſis, *quam in doctrinis.*

2 *Et palæſtræ dare operam cœpit.*] More Græcorum, qui gymnaſticas artes & palæſtram miris ſtudiis exercebant. De quibus lege unum Fabrum in Agonoſtico.

3 *Non tam magnitudini virium ſervivit, quam velocitati*] Utrumque tamen requirebatur ad γυμναστικήν, ac neceſſarium erat iis, qui palæſtræ operam dabant. Quod vel ex Iſidoro Hiſpalenſi certum eſt, qui gymnicum ludum propterea non male velocitatis ac virium gloriam ſcripſerit, cujus locum gymnaſium dici, ubi exercentur athletæ & curſorum velocitas probatur. Καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐστιν, ut ait Ariſtoteles I. Rhet. 5. Poëta non abludit, lib. V. Æneidos:

Quique pedum curſu valet, & qui viribus audax,
Aut jaculo incedit melior levibuſque ſagittis. Keuchen.

4 *Currendo & luctando ad eum finem.*] Mss. *currendo* (omiſſa voce *luctando*) *ad eum finem, quod ſtans complecti poſſet atque contendere.* Ampliſſimus D. Freinſhemius olim ita legendum exiſtimabat: *ad eum finem quod adſtans complecti poſſet atque contendere. Adſtans*, inquit, *eſſet coram factus, igitur non modo currere diſcebat: id enim nihil aliud, quam in periculum eum perduxiſſet, deinde deſeruiſſet. Sed etiam luctari, quo adſtans & prope hoſtem poſitus eum complecti atque cum eo contendere poſſet.* Quomodo Lambinus exponat, apud ipſum vide. Gebhardi notæ non attigerunt hunc locum. *Boeclerus.*

ad eum finem, quoad ſtans [1] complecti poſſet, atque contendere.
3 In armis plurimum ſtudii conſumebat. Ad hanc corporis firmitatem [2] plura etiam animi bona acceſſerant. Erat enim modeſtus, prudens, gravis, temporibus ſapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo; adeo veritatis diligens, [3] ut ne joco quidem mentiretur. Item continens, clemens, patienſque admirandum in modum; non ſolum populi ſed etiam amicorum ferens injurias, in primiſque [4] commiſſa celans: quod interdum non minus prodeſt quam diſerte dicere. Studioſus audiendi; ex hoc enim facillime diſci arbitrabatur. Itaque [5] quum in circulum veniſſet in quo aut de republica diſputaretur, aut de philoſophia ſermo haberetur, nunquam inde prius

diſceſſit,

1 *Complecti poſſet.*] Proprie de luctantibus. Vide Hieron. Mercurialem de arte Gymnaſtica libro II. cap. 8. *Idem.*

2 *Plura etiam animi bona.*] Φυσικοῖς προτερήμασι κεχορηγημένος. Diodor. lib. XV. *Gebhard.*

3 *Ut ne joco quidem mentiretur.*] Vita Attici: *Mendacium neque dicebat, neque pati poterat.* Iſtud vero mentiendi odium præter naturam inſtillatum utrique fuit præceptis atque inſtitutis Philoſophiæ. Ælian. lib. III. Hiſt. Animal. cap. 23. Ἄλλως τε οὐδ' ἂν ἔπρεπεν ἀνδρὶ συνετῷ πρὸς τῆς ἀληθείας ποιήσασθαί τι ψεῦδος, οὐδὲ ἐπὶ κέρδει μεγίστῳ. *Gebh.* Sic laudatur Plutarcho Ariſtidis φύσις ἱδρυμένη ἐν ἤθει βεβαίῳ καὶ πρὸς τὸ δίκαιον ἀτενής, ψεῦδος δ' οὐδ' ἐν παιδιᾶς τινι τρόπῳ προσιεμένη. Hinc apud Arrianum Alexander: Οὐ δεῆσαι τῆς βασιλείας ἄλλο τι ἢ ἀληθεύειν πρὸς τοὺς ὑπηκόους. Simile quid idem Arrianus de Ptolemæo, & de Juliano Mamertinus. Lege *Grotium* de Jure Belli ac Pacis lib. III. cap. I.

4 *Commiſſa celans.*] Inter tria difficilia à Chilone lib. I. apud Laërtium, refertur *commiſſa tacere.* Juvat verba arceſſere: Τί δύσκολον; rogatur, τὸ τὰ ἀπόῤῥητα σιωπῆσαι reſpondit, καὶ σχολὴν διαθέσθαι, καὶ ἀδικούμενον δύνασθαι φέρειν. Quæ tria δύσκολα & Epaminondas laudabiliter peregit. Ingegenium Epaminondæ ſive ἦθος σιώπηλον καὶ πρὸς τοὺς λόγους εὐλαβὲς laudat Plutarchus in Socratis Genio. *Gebh.*

5 *Quum in circulum veniſſet.*] *Circulus* cœtus vulgo coëuntium ac fabulantium, qui collatis capitibus videntur veluti orbem facere, ait *Lipſius.* Notandus hic mos, *in circulis philoſophandi diſſerendique* Sophiſtis uſitatus, hi enim ubi ſcirent convenire frequenter homines, in foro, in circulis, diſputationes & ἐπιδείξεις ſuas recitabant. Hoc Senecæ epiſt. 40. & 52. eſt *circulari,* ſcilicet circulis ſe venditare; aut, ut Lipſius recte explicat, circulos quærere aut facere: accipitur enim *circulandi* vox de erronibus, vagantibuſque Sophiſtis, qui eloquentiam ſuam per urbem circumferebant. De quibus vide Creſoll. theatr. Rhet. lib. III. cap. 3. quem loca Senecæ diſtinxiſſe accuratius mallem. Non enim ſtatim ſunt περιοδευταί, qui *circulantur*; ſed & genius dictionis & conſuetudo diſſerendi magis, quam genus vitæ exprimuntur interdum notione *circulantium.* Boecler.

discessit, [1] quam ad finem sermo esset deductus. [2] Paupertatem adeo facile perpessus est, ut de republica nihil præter gloriam ceperit. Amicorum in se tuendo caruit facultatibus; fide ad alios sublevandos sæpe sic usus est, ut possit judicari omnia ei cum amicis fuisse communia. Nam quum aut civium suorum aliquis ab hostibus fuisset captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem collocari non posset; amicorum consilium habebat, & quantum quisque daret, pro facultatibus imperabat: eamque summam quum faceret, priusquam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quærebat, ad eos qui conferebant, eique ut ipsi numerarent, faciebat: ut ille, ad quem ea res perveniebat, sciret, quantum cuique deberet. Tentata 4
autem ejus est abstinentia [3] à Diomedonte Cyziceno. Namque is, rogatu Artaxerxis, Epaminondam pecunia corrumpendum susceperat. [4] Hic magno cum pondere auri Thebas venit, & [5] Micythum adolescentulum quinque talentis ad suam perduxit voluntatem, quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit, & causam adventus Diomedontis ostendit. At ille

1 *Quam ad finem sermo esset deductus.*] Lambinus *perductus* repositurus, à Schotto rejicitur. Libri scripti *adductus*. Plutarchus in Socratis genio ait fuisse Epaminondam ἀπαλλῆσαι τὸ μαν-θάνειν καὶ ἀκροᾶσθαι. *Gebhard.*

2 *Paupertatem adeo facile perpessus est.*] Justinus lib. VI. cap. 8. *Nam & imperium non sibi semper, sed patriæ quæsivit: & pecuniæ adeo parcus fuit, ut sumptus funeri defuerit.* Lege Athenæum lib. I. Admirandæ abstinentiæ exemplum est, quod Jul. Frontinus lib. IV. cap. 3. illum in supellectile sua, præter aheneum & veru unum non habuisse refert. *Longol. Mag. Lambin. Thys.*

3 *A Diomedonte Cyziceno.*] Refert hoc Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. Idem tradit etiam à Jasone Thessalorum tyranno Epaminondæ abstinentiam tentatam esse, missis ad ipsum acri paupertate laborantem duobus aureorum millibus; Sed Epaminondam aurum accipere noluisse; sed conjectis in eum oculis dixisse: *injuria me lacessis, vel manus mihi infers nulla lacessitus injuria*, ἄρχεις χειρῶν ἀδίκων. Lege etiam Ælian. Var. Hist. lib. XI.

4 *Hic magno cum pondere auri.*] Tribus Daricorum millibus.

5 *Micythum adolescentulum.*] *Michitum* habent vetustiores Codices: Aldinis in exemplaribus *Micytum* invenio: in Longolianis vero *Mythicum*. Magius. Athenæus libro XIII. adolescentem quendam Epaminondæ delicias, Asopicum nomine commemorat; sive sit alius, sive idem, diversis nominibus appellatus. *Lamb. Longol. Mag.*

ille Diomedonte coram, Nihil, inquit, opus pecunia est. Nam si ea rex vult, quæ Thebanis sunt utilia, gratis facere sum paratus: sin autem contraria, non habet auri atque argenti satis. namque orbis terrarum divitias accipere nolo [1] pro patriæ charitate. [2] Te, qui me incognitum tentasti, tuique similem existimasti, non miror: tibi ignosco. Sed egredere propere, ne alios corrumpas, quum me non potueris. Tu Micythe, argentum huic redde, aut, nisi id confestim facis, [3] ego te tradam magistratui. Hunc Diomedon quum rogaret, ut tuto exire, suaque quæ attulisset, liceret efferre: Istud, inquit, faciam; neque tua causa, sed mea: ne, si tibi sit pecunia adempta, aliquis dicat ad me ereptum pervenisse, quod delatum accipere noluissem. A quo quum quæsiisset, quo se duci vellet, & ille Athenas diceret; præsidium dedit, ut eo tuto perveniret. Neque vero id satis habuit, sed etiam ut inviolatus [4] in navem ascenderet, per Chabriam Atheniensem, (de quo supra mentionem fecimus) effecit. Abstinentiæ erit hoc satis testimonium. Plurima quidem proferre possemus, sed modus adhibendus est, quoniam uno hoc volumine vitam excellentium virorum complurium concludere constituimus, quorum separatim [5] multis millibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt.

Fuit

1 *Pro patria charitate.*] Alii legunt *præ*: Sed *pro* non videtur mutandum, expressum ex *ἀντί*. Sic *ἀντὶ χρυσέων χάλκεια* pro aureis ænea. Xenophon Agesilao: *μάλα ἔκδηλον ποιῶν, ὡς οὐ τὸν πάντων τὴν γῆν δέξαιτο ἀντὶ πατρίδος*. Curtius lib. v. *Quascunque sedes elegeris, pro patria & domesticis rebus perituri.* Gebhard.

2 *Te, qui me incognitum tentasti.*] Hæc pars Orationis Diomedontem respicit: illa quæ sequitur, *Tu argentum huic redde*, ad Micythum. *Boecler.*

3 *Ego te tradam magistratui.*] *Tradere magistratui*, nimirum ad pœnam, est Aristidi, *δικαστῇ παραδιδόναι*. Apulejus III. Metam. *Quod scelus nisi tandem definis, magistratui te constanter objiciam.* Nam *objicere*, *offerre magistratui* eidem sunt, quod nostro *tradere*; pro quo Plautus in Truculento: *Apud omnes magistratus faxo erit nomen tuum.* Keuchenius.

4 *In navem ascenderet.*] Vetus Liber, *escenderet*. Gebhard.

5 *Multis millibus versuum.*] Vide quæ Lambinus ex Duareno huc notavit. Sunt autem *versus* lineæ, quas vocamus. Vide Isidorum l. 6. 14. Horum numero metiri libros solebant, cumque in ultima cera adscribebant. Quinmos & Hebræis Criticis. Vide Casaubonum ad Athen. VI. 10. & Salmas. Prolegom. in Solinum v. *Boecler.*

I Con-

Fuit & disertus, ut nemo Thebanus ei par esset eloquentia: neque minus [1] concinnus in brevitate respondendi, quam in perpetua oratione ornatus. [2] Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam, [3] indidem Thebis, [4] adversarium in administranda republica, satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet. Namque illi genti plus inest virium, quam ingenii. Is, quod in re militari florere Epaminondam videbat, hortari solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera desideraretur. Huic ille, Fallis, inquit, verbo cives tuos, [5] quod hos à bello avocas. Otii enim nomine servitutem concilias. [6] nam paritur pax bello. Itaque qui ea diutina volunt frui, bello exercitati esse debent. [7] Quare si principes Græciæ esse vultis, castris est vobis utendum, non palæstra. Idem ille Meneclides quum huic objiceret quod liberos non haberet, [8] neque uxorem duxisset: maximeque inso- 5

1 *Concinnus.*] Cujus brevis responsio aptissime congruerer. M. Tullius de Finibus: *Aristo concinnus & elegans.* Gebhard.

2 *Habuit obtrectatorem Meneclidem.*] Alii Codices corrupte *Menedidem.* Quod ex conjunctione literarum introductum. Apud Plutarchum est Μενεκλείδης in præcepr. poliricis: Unde legendum *Meneclides.* Idem error in multis aliis ex injuria librariorum irrepsit. *Keuchenius.* Hunc Plutarchus commemorat in Pelopida, eumque dicit fuisse δεινότατον μὲν λέγειν, ἀκόλαστον δὲ καὶ κακοήθη τὸν τρόπον: quod & Probus dicit infra non longe. *Lambin.*

3 *Indidem Thebis.*] Sic Cicero pro Roscio Amerino: *Indidemne Ameria, an hosce ex urbe sicarios? Indidem Thebis.*] *Euclides Socraticus, qui indidem Megaris erat.* Agellius libro VI. cap. 10. *Keuch.*

4 *Adversarium in administranda republica.*] *Adversarius* hoc loco ἀντίτεχνος, vel ἀντιπολιτευόμενος, Plutarchus in Aristide. Ἀντιπολιτεία est apud Plutarch. in Cæs. Ἀντιπολιτευόμενος in Amat. narrat. *Boecler.*

5 *Quod hos à bello avocas.*] Editio Parisiensis, *evocas.*

6 *Nam paritur pax bello.*] Corinthii apud *Thucyd.* lib. I. Ἐκ πολέμου μὲν γὰρ εἰρήνη μᾶλλον βεβαιοῦται, ἀφ᾽ ἡσυχίας δὲ μὴ πολεμῆσαι, οὐχ ὁμοίως ἀκίνδυνον. *Boecler.* Aristoteles lib. VII. Polit. cap. 14. Πόλεμος μὲν εἰρήνης χάριν. Cicero de Officiis: *Bellum ita suscipiatur, ut nihil aliud, nisi pax quæsita videatur.* Gebhard.

7 *Quare si Principes Græciæ esse vultis, castris est vobis utendum, non palæstra.*] Non alienum à disciplina militari, quod apud Tacitum Seianus produxit, ut nimirum vallum statueretur procul urbis illecebris. Et hæc ratio, cur antiquitus milites ad matrimonia non fuerunt admissi, quemadmodum athletæ apud Tertullianum. Lege eundem XIV. Annal. & Galgaci verba in Agricola. Rem elucidavit in commentario Justus Lipsius. Vide sis Galenum etiam, Platonem, Plinium & Isidorum IX. Originum. *Keuchen.*

8 *Neque uxorem duxisset.*] Atqui filium habuit Stesibrotum nomine, quan-

insolentiam, [1] quod sibi Agamemnonis, belli gloriam videretur consequutus: at ille, Define, inquit, Meneclide de uxore mihi exprobrare. nam nullius in ista re minus uti consilio volo. ([2] habebat enim Meneclides suspicionem adulterii.) Quod autem me Agamemnonem æmulari putas, fallis. [3] namque ille cum universa Græcia vix decem annis unam cepit urbem, ego contra ea ex una urbe nostra, dieque uno, totam Græciam, Lacedæmoniis fuga-
6 tis, liberavi. Idem [4] quum in conventum venisset Arcadum, petens, ut societatem cum Thebanis & Argivis facerent, contraque [5] Callistratus Atheniensium legatus, qui eloquen-

quam eum pater, quod in bello adversus Lacedæmonios suscepto, se absente suoque injussu, atque adeo contra imperium suum prælium commisisset, interfici jussit. Auctor Plutarchus *περὶ παραλλήλων*. Et Polyæn. lib. II. Stratagem. perspicue indicat, Epaminondam uxorem habuisse; ubi refert à Phœbida Lacedæmonio Epaminondæ uxorem amatam fuisse. Sic ille: *Ἐπαμινώνδου τῆς γυναικὸς ἠράσθη Φοιβίδας φρουρῶν τὴν Καδμείαν. Lambin.*

1 *Quod sibi Agamemnonis.*] Oratio implicata: quæ sic explicanda est; quod sibi Epaminondas Agamemnonis gloriam bello videretur consecutus. *Idem.*

2 *Habebat enim Meneclides suspicionem adulterii.*] Erat apud cives suos suspectus adulterii: adulterii suspicione in civitate laborabat. Et est responsio acutissima, contra quam putat Monstroliensis. Nam qui consilio adulterorum in ducenda uxore utuntur, iis metuendum esse videtur, ne illos etiam ad torum suum violandum alliciant: sive ne ipsis talis istorum opera concilietur, cujus illicita consuetudine ante usi sint, aut adhuc usuros esse se sperent. Videtur non abludere Lactant. lib. I. Instit. cap. 9. Ubi non mirum esse ait, orbem terræ ab Hercule stupris, libidinibus, adulteriis inquinatum; quum esset adulterio genitus Alcmenæ. *Gebhard.*

3 *Namque ille cum universa Græcia.*] Hæc cum ex aliis Poëtis, tum ex Homero nota sunt. Longum esset, Homeri & aliorum Poëtarum versus referre ad hanc rem pertinentes. Satis sit nobis Chalcantis augurium protulisse: quem ex passerum numero, belli Trojani annos auguratum esse, canit Homerus Iliad. β. Noti sunt versus: eosque Latine vertit M. Tullius lib. II. de Divinatione. Ex quibus hoc tantum adscribam:

Nam quod aveis tetro mactatas dente videtis, (annos:
Tot nos ad Trojam bellum exantlabimus
Quæ decimo cadet, & pœna satiabit Achivos.
Edidit hæc Chalcas, quæ jam matura videtis. Lambin.

4 *Quum in conventum venisset Arcadum.*] Εἰς τοὺς μυρίους. Sic enim dicebatur Arcadum conventus. Harpocrat. *Μύριοι ἐν μεγάλῃ πόλει. Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Αἰσχίνου. συνέδριόν ἐστι κοινὸν Ἀρκάδων.* Vide Xenophontem lib. VI. de reb. Græc. *Lambinus.* Rem clarius commemorat Plutarchus in Apophthegm.

5 *Callistratus.*] De quo Xenophon lib. VI. de reb. Græc. cujusque exstat Oratio apud Lacedæmonios habita, eodem libro. Commemorat eum & Æschines Oratione *περὶ παραπρεσβείας*. *Lamb.* Cognomento dictus fuit *Aphydnæus*, *Καλλίστρατος Ἀφιδναῖος*.

1 Mul-

eloquentia omnes eo præstabat tempore postularet, ut potius amicitiam sequerentur Atticorum, & in oratione sua [1] multa invectus esset in Thebanos & Argivos, in eisque hoc posuisset, [2] Animadvertere debere Arcadas, quales utraque civitas cives procreasset, ex quibus de cæteris possent judicare. Argivos enim fuisse Orestem & Alcmæonem, matricidas; Thebis Oedipum natum; [3] qui quum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasset. Hic in respondendo Epaminondas, quum de cæteris perorasset, postquam ad illa duo opprobria pervenit, admirari se dixit stultitiam rhetoris Attici, qui non animadverteret, innocentes illos natos, domi scelere admisso [4] quum patria essent pulsi, receptos esse ab Atheniensibus. Sed maxime ejus eloquentia eluxit Spartæ legati ante pugnam Leuctricam; quo quum omnium sociorum convenissent legati, coram frequentissimo legationum conventu sic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, ut non minus illa oratione opes eorum concusserit, [5] quam Leuctrica pugna. Tum enim perfecit, quod post apparuit, ut auxilio sociorum Lacedæmonii privarentur. Fuisse patientem, suo- 7
rumque injurias ferentem civium, [6] quod se patriæ irasci nefas

1 *Multa invectus esset in Thebanos.*] Loquitur infra pari modo: *Nonnulla invehebrentur in Timoleonta.*

2 *Animadvertere debere Arcades.*] Refert hoc Plutarchus ἀποφθ. Βασιλ. & πολιτ. παραγγ. De Oreste & Clytemnestra, ejus matre; Oedipo & Laio patre, notæ fabulæ: Legendus *Sophoclis* Oedip. tyrannus, & *Euripidis* Orestes.

3 *Qui cum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasset.*] Pater erat Laius, mater Jocasta, Creontis Thebanorum Regis filia.

4 *Quum patria essent pulsi.*] Sic Plutarchus: Ἡμεῖς μὲν ἐξεβάλομεν, Ἀθηναῖοι δὲ ὑπεδέξαντο. *Lambin.*

5 *Quam Leuctrica pugna.*] De qua *Diodorus* lib. XV. *Xenophon* VI. de reb. Græc. *Plutarch.* in Pelopida, *Pausanias* Bœoticis. Occiderunt in ea Lacedæmoniorum, ut narrat Diodorus & alii, quatuor millia & regem eorum Cleombrotum. Exponunt autem Xenophon, Diodorus, Cicero, prodigia & ostenta, quæ cladem illam antecesserunt, & præsignificarunt. *Lambin.* Quo tempore etiam Lacedæmonii ἡγεμονίαν Græciæ amiserunt, quam per annos D. obtinuerant; ἡγεμονίαν autem hic accipe κυρίως, de ducatu solo, non vera dominatione. Quare Plutarchus recte dixit eos ἀριστεῦσαι τῆς Ἑλλάδος, principem inter Græcos locum obtinuisse, non ἄρξαι. De hoc autem spatio annorum D. cujus caput est νομοθεσία Lycurgi: vide quæ scribit decus sæculi λαμπτὴρ τῶν περὶ αἰώνων Josephus Scaliger ad numerum Eusebianum MCXXXII. *Casaubonus.*

6 *Quod se patriæ irasci nefas esse duceret.*]

nefas esse duceret, [1] hæc sunt testimonia. Quum eum propter invidiam cives præficere exercitui noluissent, duxque esset delectus belli imperitus, cujus errore eo esset deducta illa multitudo militum, ut omnes de salute pertimescerent; [2] quod locorum angustiis clausi, ab hostibus obsidebantur: desiderari cœpta est Epaminondæ diligentia. [3] erat enim ibi privatus numero militum. A quo quum peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliæ; & exercitum obsidione liberatum, domum reduxit incolumem. Neque vero hoc semel fecit, sed sæpius. Maxime autem fuit illustre, quum in Peloponnesum exercitum duxisset adversus Lacedæmonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat [4] Pelopidas, vir fortis ac strenuus. Hîc cum criminibus adversariorum, omnes in invidiam venissent, [5] ob eamque rem imperium his esset abrogatum, atque

ceret.] Exemplum patientiæ injuriarum à civibus acceptarum suppeditat Valer. lib. III. cap. 7. ext. 5. *Epaminondas, quum ei cives irati sternendarum in oppido viarum contumeliæ caussa curam mandarent (erat enim illud ministerium apud eos sordidissimum) sine ulla cunctatione id recepit.* Gebhard.

1 *Hæc sunt testimonia.*] Legendum fortasse est, *hæc sunt testimonio:* Quanquam nihil muto. *Lambin.*

2 *Quod locorum angustiis.*] Hoc narrat Diodorus lib. xv. Bibl.

3 *Erat enim ibi privatus.*] Causam adjungit ibidem Diodorus, quare cum iis, qui in Thessaliam missi erant, privatus militabat: ἐπιζητουμένης δὲ τῆς αἰτίας πῶς ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ ἰδιώτης ὢν ἐστρατεύετο μετὰ τῶν εἰς Θετταλίαν ἀπεσταλμένων, ἀποδοτέον τὸν οἰκεῖον λόγον τῆς ἀπολογίας. Vide sequentia.

4 *Pelopidas.*] Cujus vitam etiam Plutarchus scripsit; ibique, unde nata sit Epaminondæ & Pelopidæ amicitia, multis verbis exposuit. Hic, ut ibidem Plutarchus tradit, in pugna Leuctrica non habebat imperium, neque erat Bœotarches, sed sacræ cohorti tantum præerat. Constabat autem sacra cohors ex amantibus, & iis, qui amarentur. Secutus sum autem paullo ante exempla Basil. Colon. & omnium antiquissima Argentor. in quibus impressum est; *haberetque collegas duos, &c.* Nam cætera habent: *haberetque collegas suos.* Sic autem legendum esse, declarat id, quod sequitur; *quorum alter erat, &c.* Ita ex auctoritate Probi tres erant imperatores. Neque obstat, quod dicunt alii, sex fuisse. Nam non semper inter se congruunt historici, ut apparet. *Lamb.*

5 *Ob eamque rem imperium his esset derogatum.*] Plutarchus in Pelopida, hoc non scribit, sed solum elapsum fuisse dicit tempus imperii à lege præfinitum: *Supererant*, inquit, *haud multi dies mensi, qui magistratui terminus aderat: munusque primo mense futuro, designati imperatores ituri erant. Quare illis qui exercitui præerant, vel imperium deponendum, vel capitis pœna subeunda erat.* Et paullo inferius de Epaminonda & Pelopida: *Ambo enim cum rediissent, capitis accersiti sunt, quoniam non deposito magistratu primo futuro mense quo lex jubebat, quem βουκάτιον appellant, quatuor*

que in eorum locum alii prætores successissent: Epaminondas [1] plebiscito non paruit, idemque ut facerent, persuasit collegis & bellum quod susceperat, gessit. Namque animadvertebat, ubi id fecisset, totum exercitum propter prætorum imprudentiam inscitiamque belli periturum. [2] Lex erat Thebis, quæ morte mulctabat, si quis imperium diutius retinuisset, quam lege præfinitum foret. Hanc Epaminondas quum Reipublicæ conservandæ causa latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit; & quatuor mensibus diutius, quam populus jusserat, gessit imperium. Postquam domum reditum est, [3] collegæ ejus hoc crimine accusabantur. Quibus ille permisit [4] omnem ut causam in se transferrent, suaque opera factum contenderent, ut legi non obedirent. Qua defensione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam responsurum putabat, quod quid diceret, non haberet. At ille in judicium venit; nihil eorum negavit quæ adversarii crimini dabant, omniaque quæ collegæ dixerant, confessus est; neque recusavit,

tuor item totos menses, præter legem eo functi essent; quibus & in Messenia, & Arcadia, & Laconica commorati sunt. Hæc Plutarchus. Hujus rei mentionem quoque facit in Politic. & Apophth. *Magius.*

1 *Plebiscito.*] Malim *populiscito.* Gebhard. Quod observat ad Alcibiadem Schottus.

2 *Lex erat Thebis.*] Ælianus de Var. histor. lib. XIII. Ἐπαμεινώνδας ἔφευγε δίκην θανάτου ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Λακωνικῆς, ὡς ἐπιβαλὼν τῇ βοιωταρχίᾳ τέτταρας μῆνας παρὰ τὸν νόμον. Sic Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. & Cicero lib. I. de Inventione. Meminit istius legis Alexander ab Alexandro lib. IV. cap. 6. *Genialium dierum.* Aliter fiebat apud Romanos, quorum Prætor exacto anno domum redire, classemque successori tradere cogebatur, nisi cum imperium ei extra ordinem esset prorogatum. Status scripti & sententiæ. Meminerunt plurimi veterum, Cicero I. de Invent. Plutarch. præc. polit. Ælianus XIII. Var. cap. 42. Hermogeni est ἡ κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν ζήτησις, *quæstio dicti & sententiæ*; nam ῥητὸν ponitur ἀντὶ τοῦ ἐγγράφου, quo actores urgebant. Epaminondas autem defensus est τῇ διανοίᾳ. Similia exempla adfert Hottomannus lib. VI. Obs. Jur. cap. 21. *Keuch.*

3 *Collegæ ejus.*] Plutarchus in Pelopida, reliquos duces præter Pelopidam & Epaminondam legi paruisse dicit, solosque Pelopidam & Epaminondam capitis fuisse accersitos. In apophr. tamen Probo adstipulatur, inquiens: *Epaminondam coactum fuisse causam capitis cum collegis dicere.* Magius.

4 *Omnem ut causam in se transferrent.*] Ad verbum Plutarchus: εἰς ἑαυτὸν ἀναφέρειν τὴν αἰτίαν. Simili propemodum pacto evasit sive M. Nævii, sive Petiliorum judicium P. Scipio apud Valer. Maximum lib. III. cap. 7. I. *Gebhard.*

cusavit, quo minus legis pœnam subiret: sed unum ab iis petivit, [1] ut in periculo suo conscriberent, EPAMINONDAS A THEBANIS MORTE MULCTATUS EST, QUOD EOS COEGIT [2] APUD LEUCTRA SUPERARE LACEDÆMONIOS, QUOS ANTE SE IMPERATOREM NEMO BOETICORUM [3] AUSUS FUIT ASPICERE IN ACIE: [4] QUODQUE UNO PRÆLIO NON SOLUM THEBAS AB INTERITU RETRAXIT, SED ETIAM UNIVERSAM GRÆCIAM [5] IN LIBERTATEM VINDICAVIT: EOQUE RES UTRORUMQUE PERDUXIT UT THEBANI SPARTAM OPPUGNARENT, LACEDÆMONII [6] SATIS HABERENT [7] SI SALVI ESSE

1 *Ut in periculo suo conscriberent.*] Tuentur hanc lectionem Cujacius Observat. v. cap. 25. & Schoppius lib. IV. Verisimil. cap. 18. nisi quod hic etiam corrigat *inscriberent*. Lambinus conjectabat *in cippo* seu *cippulo suo*: Memnius in *scapulo suo*: Magius *breviculo*: Longolius *perystillo*: Aldus *sepulcro*. Gebh. Hugo Grotius mallet *periculum* in sparsione florum ad Jus Justinianæum. *Boeclerus*. Plutarchus & Ælianus στήλην vocant, & intelligunt cippum vel titulum sepulchri, ut apud Juvenalem:

——— *titulo res digna sepulchri.*

Plutarchus in Epaminonda: Ἀξιοῦν εἰ ἀποκτείνωσιν αὐτὸν ἐπιγράψαι τῇ στήλῃ τὴν καταδίκην. Proprie *periculum* est qui Græcis ἔλεγχος, titulus vel index ad aliquid declarandum. Hinc *periculum alicujus rei facere*, est ἔλεγχον ποιεῖν, ἐλέγχειν. Callimachus in Epigrammate ἀνεκδότῳ de Oreste:

Οὐδ' ἔλαβ' ἐξέτασιν τοῦ Φωκίδος, ἄν τις ἐλέγχῃ
Τὸν φίλον, ἀλλὰ καὶ ἐν δράμ' ἐδίδαξε μόνον.

Unde *periclitari*, pro explorare & cognoscere, etiam apud Ciceronem. Et *periclitari naturas locorum*, Solino. Ab antiquo verbo *perior*, cujus compositum *experior*. Inde & *pericula magistratuum*, tabellæ ex quibus sententiam recitabant. *Salmas.*

2 APUD LEUCTRA.] Alii videntur velle ac significare, Epaminondam cum suis collegis adversus legem commisisse post pugnam Leuctricam. *Lambin.*

3 AUSUS FUIT ASPICERE.] Ἐτόλμησεν ἀντιβλέπειν, vel ἀντοφθαλμεῖν, hoc est, ὀρθοῖς ὄμμασι προσβλέπειν, *rectis & irretortis oculis intueri*. Proverbium olet. Notavimus in Comment. Horatianis ad illum locum Od. 2 l. II.

Quisquis ingenteis oculo irretorto
Spectat acervos.

Lambinus.

4 QUODQUE UNO PRAELIO.] *Quoque*, Edit. Paris.

5 IN LIBERTATEM VINDICAVIT.] Lacedæmonii clade Leuctrica & Mantinecensi accepta, principatum Græciæ amiserunt. Vide *Diod.* xv. Quod etiam ante observatum est.

6 SATIS HABERENT.]. Contenti eo solo erant, nihil amplius requirebant. *Satis habere* est Græcis ἀγαπᾶν. Ælian. lib. IV. Var. Hist. Ἠγάπα γὰρ εἰ δυνηθείη διασῶσαι αὐτοῦ γοῦν μόνον. Libro xv. Ἀγαπητὸν ὑπάρχειν ἐδόκει τοὺς πολλοὺς ὀλίγους νικῆσαι. Polyænus lib. IV. in Philippo Com. 17. Ἀθηναῖοι δὲ ἠγάπησαν τὸ ἐλευθέραν ἀφεῖσθαι. Loqui similem in modum amant optimi Scriptores. *Gebhard.*

7 SI SALVI ESSE POSSENT.] Si urbem defendere possent. Diodor. lib. xv.

Spartam

ESSE POSSENT: NEQUE PRIUS BELLARE DESTITIT, QUAM, [1] MESSENA CONSTITUTA, URBEM EORUM OBSIDIONE CLAUSIT. Hæc quum dixisset, [2] risus omnium cum hilaritate coortus est, neque quisquam judex ausus est ferre suffragium. Sic à judicio capitis maxima discessit gloria. Hic extremo tempore imperator [3] apud Mantineam, 9
quum acie instructa audacius instaret hostibus, cognitus à Lacedæmoniis, quod in ejus unius pernicie patriæ sitam putabant salutem, universi in unum impetum fecerunt: neque prius abscesserunt, quam magna cæde facta multisque occisis, fortissime ipsum Epaminondam pugnantem, [4] sparo eminus percussum, concidere viderunt. Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii; neque tamen prius pugna excesserunt, quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas, quum animadverteret [5] mortiferum se vulnus accepisse, simulque [6] si ferrum, quod ex hastili in corpore remanse-

Spartam à Thebanis esse oppugnatam, & à Lacedæmoniis ægre illam quidem defensam, sed tamen non sine Thebanorum incommodo ac detrimento, multis verbis refert. *Lambin.*

1 MESSENA CONSTITUTA.] RESTITUTA, Savaro & Gifanii Codex. Sic in antiquo nummo Tiberii: CIVITATIBUS ASIAE RESTITUTIS. *Kusch.* Ἔκτισε τὴν Μεσσήνην. *Diod.* Lege etiam Pausaniam in Bœoticis, ubi refert Elegiam statuæ ejus inscriptam his verbis:

Ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν,
Μεσσήνη δ' ἱερὰ τέκνα χρόνῳ δέχεται.
Θήβης δ' ὅπλοισιν μεγάλη πόλις ἐστεφάνωται.
Αὐτόνομος δ' Ἑλλὰς πᾶσ' ἐν ἐλευθερίῃ.

2 *Risus omnium.*] Sic Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. Ἐξῆλθον οὖν οἱ δικασταὶ σὺν πολλῷ γέλωτι, μηδὲ τὰς ψήφους ἐπ' αὐτὸν ἀναβαλόντες. *Lamb.*

3 *Apud Mantineam.*] Urbem Arcadiæ. Lege Diodor. XV. Xenoph. VII. ἑλλην.

4 *Sparo eminus percussum.*] *Sparus est* (inquit Servius) *rusticum telum, in modum pedis recurvum.* Vide Festum, Nonium, Varronem, Sisennam, & alios. Vetus Glossarium: *Sparus: εἶδος ἀκοντίου, genus teli.* Quo Græci frequentissime utebantur. Cæterum non consentiunt de percussore Scriptorum opiniones, quemadmodum gentium, quas conjungit Pausanias in Arcadicis: *Epaminondam autem occisum esse Mantineenses quidem à Macharione quodam Mantineensi dicunt: Lacedæmonii vero similiter à Lacedæmonio quodam, & ei homini Macharionis nomen fuisse volunt. Sed fama est apud Athenienses, cum qua consentiunt Thebani, vulneratum esse Epaminondam à Gryllo,* (Xenophontis filio.) Vide sequentia.

5 *Mortiferum se vulnus accepisse.*] Cicero pro Sylla: *Accepit Sylla vehemens & mortiferum vulnus.*

6 *Si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset.*] Ferri spari extractum alii historici *spiculum* vocant, aut

remanserat, extraxisset, animam statim amissurum: [1] usque eo retinuit, quoad renunciatum est, vicisse Bœotios. Id postquam audivit: Satis, inquit, vixi, invictus enim morior. Tum ferro extracto, [2] confestim exanimatus est.

10 [3] Hic uxorem nunquam duxit: in quo quum reprehenderetur à Pelopida, qui filium habebat infamem: maleque eum in eo patriæ consulere diceret, [4] quod liberos non relinqueret: Vide, inquit, ne tu pejus consulas, qui talem ex te natum relicturus sis. Neque vero stirps mihi potest deesse, namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quæ non modo mihi superstes, sed etiam immortalis sit, necesse est. Quo tempore, duce Pelopida, exules Thebas occupaverunt, & præsidium Lacedæmoniorum [5] ex arce expulerunt; Epaminondas, quamdiu facta est cædes civium, domi

aut *hastam*. Val. Max. lib. III. cap. 2. Interpretes Pausaniæ in Arcadicis, & Rhodomannus Diodor. Siculi lib. xv. & Donatus Ponzanus notavit ex Æliano. *Hastam* vocavit Cicero lib. v. Fam. & II. de Finibus. *Dempsterus* ad Rosinum lib. x. 10.

1 *Usque eo retinuit, quoad renunciatum est, vicisse Bœotios.*] Justin. lib. VI. 8. *Ut relatus in castra semianimis, vocem spiritumque collegit, id unum à circumstantibus requisivit, num cadenti sibi scutum ademisset hostis. Quod ut servatum audivit, allatumque, velut laborum gloriæque socium osculatus est. Iterum quæsivit, utri vicissent. Ut audivit Thebanos, Bene habere se rem dixit: atque ita velut gratulabundus patriæ, exspiravit.* Sic Orosius III. 2. Diodorus. Ælian. XII. Var. Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. Val. Max. III. 2.

2 *Confestim exanimatus est.*] Τοῦ δόρατος ἐξαιρεθέντος ἄνευ πάσης ταραχῆς ἐξέπνευσεν. Val. *E corpore deinde suo hastam educi jussit, eoque vulnere exspiravit.* Gebhard.

3 *Hic uxorem nunquam duxit.*] Quis Nepotem contra Lambinum defendet? Arguit eum falsitatis manifestæ ex Plutarcho & Polyæno. Plutarchi locus jam non succurrit. Polyæni verba non demunt fidem Cornelio nostro. Aliud enim est *habere mulierem*, aliud γαμετὴν. Uxorem quidem non duxisse testantur omnes Epaminondam; ast caput libenter cum scortis collimasse, apparet ex isto Plutarchi loco in παραγγέλμασι, Ἄριστα δὲ ἀνθρώπων, inquit Philosophus, ὁ Ἐπαμινώνδας, ἀρνησάμενος δεηθέντι τῷ Πελοπίδᾳ τὸν κάπηλον ἐκ τῆς εἱρκτῆς ἀφεῖναι, καὶ μετ' ὀλίγον, τῆς ἐρωμένης δεηθείσης ἀφεὶς, τοιαύτας ἔφη, χάριτας, ὦ Πελοπίδα, λαμβάνειν ἑταιριδίοις οὐ στρατηγοῖς πρέπον ἐστίν. Valer. lib. III. cap. 2. verbis ultimis Epaminondæ: *Orbus*, inquit, *non tam sine liberis morior: quoniam mirificas filias Leuctra & Mantineam relinquo.* Idem.

4 *Quod liberos non relinqueret.*] Græci talem personam δορυφόρημα vocant. Venuste Julianus de Claudio, & Plutarchus de Aridæo in fine Alexandri. In proverbio: ἐστι γὰρ ἐκείνου δίχα τυπῇ τῆς τραγῳδίας τὸ δορυφόρημα μικροῦ δεῖν φαίνεσθαι καὶ ἄψυχον. *Keuchen.*

5 *Ex arce.*] Cadmea. *Lambin.*

1 *Domi*

[1] domi se retinuit, quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret. Namque omnem civilem victoriam funestam putabat. Idemque postquam apud [2] Cadmeam pugnari cum Lacedæmoniis cœpit, [3] in primis stetit. Hujus de virtutibus vitaque satis erit dictum, si hoc unum adjunxero, quod nemo eat inficias: Thebas & ante Epaminondam natum, & [4] post ejusdem interitum, perpetuo alieno paruisse imperio: contra eas quandiu ille præfuerit reipublicæ, caput fuisse totius Græciæ: ex quo intelligi potest, [5] unum hominem pluris quam civitatem fuisse.

1 *Domi se retinuit.*] Lambinum non imitor properum ad mutandum in *continuit.* Savaro malebat, *domo se tenuit*, quod non probo. *Gebhard.*

2 *Cadmeam.*] Arx est Thebarum. Nos ex Plutarcho restituimus, cum in scriptis etiam legeretur *Academia.* Longolius. Καδμεία, Θηβῶν ἀκρόπολις. Stephan. Utrum autem *Cadmia*, an *Cadmea* scribatur, nihil refert. *Lambin.* In Pelopida: *Arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit.*

3 *In primis stetit.*] Ἐν προμάχοις, in iis, qui in primis ordinibus pugnabant. *Lambin.*

4 *Post ejusdem interitum.*] Lege Xenophontem Rerum Græcarum libro ultimo. *Mag.* Diod. xv.

5 *Unum hominem pluris, quam civitatem fuisse.*] Sallust. Catil. *Mihi multa agitanti constabat, paucorum civium egregiam virtutem cuncta patrasse.* Præcipue autem videndus Polybius libro VI. de Thebanorum rep. loquens, cujus prosperis non forma reipub. ipsa, sed eorum virtus, qui tum rebus præerant, caussam præbuerit: Καὶ γὰρ, inquit, συνηυξήθη καὶ συνήκμασε, καὶ συνκατελύθη τὰ Θηβαίων ἔργα τοῦ τε Ἐπαμινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου βίῳ προφανῶς, ἐξ ὧν οὐ τὴν πολιτείαν αἰτίαν, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας ἡγητέον τῆς τότε γενομένης περὶ τὴν Θηβαίων πόλιν ἐπιφανείας. Vide reliqua. *Boecler.*

PELOPIDAS.

XVI.

1 PELOPIDAS Thebanus, [1] magis historiis quam vulgo notus. Cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam: quod vereor, si res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, sed historiam videar scribere: [2] si tantummodo summas attigero, ne [3] rudibus literarum Græcarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantum potero: & medebor cum satietati tum ignorantiæ lectorum. [4] Phœbidas Lacedæmonius quum exercitum [5] Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, [6] quæ Cadmea nominatur, occupavit, [7] impulsu perpaucorum Thebanorum,

1 *Magis historiis, quam vulgo notus.*] Secus atque Epaminondas, qui in ore pene omnium. Pelopidas autem tantum historicorum scriptis memoratus, in quæ vulgus non ita penetrat. Cæterum sive *Historiis*, sive *historicis* legas, res eodem recidit. *Gebhardus.*

2 *Si tantummodo summas attigero.*] Τὰ κεφάλαια. *Lambin. fastigia summa* vocat Poëta. Τὰ κορυφαιότατα. *Boeclerus.*

3 *Rudibus literarum Græcarum.*] Sic loquitur Cicero lib. 1. Offic. princip. *Ut non modo Græcarum literarum rudes, sed etiam docti, &c.* Lambin.

4 *Phœbidas Lacedæmonius.*] Codex Dan. sine diphthongo *Phebidas.* Corrupte. Omnino *Phœbidas* legendum, qui communiter Græcis Φοιβίδας. Diodor. lib. XV. Φοιβίδας ὁ Σπαρτιάτης, τέταγμένος ἐπί τινος ἡγεμονίας, καὶ δύναμιν ἄγων ἐπὶ Ὀλυνθίους, κατελάβετο τὴν Καδμείαν. Lege Aristidem Sophistam Orat. 1. pro Thebanis, & Xenophontem ἑλλ. *Keuch.*

5 *Olynthum.*] Auxilio Amyntæ Macedonis, qui societate cum Lacedæmoniis inita Olynthum cunctis viribus meditabatur oppugnare. *Gebhard.* Urbs illa à Mela describitur inter Athon montem, & Pallenem urbem. Viginti stadiis à Meciberna, ut tradit Suidas. Plinius & Orosius quoque meminerunt. Thraciæ urbem maximam vocant Xenophon, & Libanius. Eadem Sithonia, Σιθωνία appellatur, ut scribit Herodotus in Polymnia. Sed regionem potius sic vocat, in qua Olynthos, & aliæ urbes sitæ sunt. *Ortel.*

6 *Quæ Cadmea nominatur.*] A Cadmo filio Agenoris Regis Phœnicum, conditore Thebarum, ut vulgo quoque notum est. Huic arci appositum fuit præsidium cohortis Prætoriæ, quod à civitate *præsidium* vocabatur, quia *arces* proprie, qui tunc antiquis illis temporibus, Pelopidæque erant, *civitates* appellarent. Auctor Plutarchus in Pelopida. *Mag.*

7 *Impulsu perpaucorum.*] Archiæ scilicet, Leontidæ, & Philippi. *Longol. Mag.* Erant hi (ut loquitur Plutarchus) ἄνδρες

rum, qui [1] adversariæ factioni quo facilius resisterent, Laconum rebus studebant. [2] Idque suo privato, non publico, fecit consilio. quo facto, cum Lacedæmonii [3] ab exercitu removerunt, [4] pecuniaque mulctarunt: neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod susceptis inimicitiis, satius ducebant eos obsideri, quam liberari. [5] Nam post Peloponnesium bellum, Athenasque devictas, cum Thebanis sibi rem esse existimabant, & eos esse solos, [6] qui adversus resistere auderent. Hac mente [7] amicis suis summas potestates dederant, [8] alterius factionis principes partim

ἄνδρες ὀλιγαρχικοὶ, καὶ πλούσιοι, καὶ μέτριον οὐδὲν φρονοῦντες. Sed notandum, quod apud Xenophontem dicatur Λεοντιάδης, qui Plutarcho Λεοντίδας. *Keucben.*

1 *Adversariæ factioni.*] Viris adversariæ factionis, Ismeniæ, Pelopidæ, Pherenico, Androclidæ, Epaminondæ, quamquam hic propter paupertatem, & philosophiam minus timebatur. *Lambin.*

2 *Idque suo privato.*] Et Agesilai, ut Plutarchus in Agesilao testatum reliquit. *Mag.* Sed tamen Diodor. lib. xv. tradit, Ephoros clam mandasse præfectis & ducibus, ut Cadmeam occuparent: Διέταξε τοῖς ἡγεμόσιν οἱ Σπαρτιᾶται παρήγγελλον ἐν ἀπορρήτοις, ἵνα, ἐάν ποτε καιρὸν λάβωσι, καταλάβωνται τὴν Καδμείαν. *Lamb.* Et adjungit ibidem tempus & causam obsidionis à Spartiatis initæ. Vide etiam Xenoph eodem libro v.

3 *Ab exercitu removerunt.*] Ne viderentur factum probare scilicet. Sed ridicule atque absurde: nam arcem retinentes, ratum se habere declarabant. Hoc igitur erat dicis causa Phœbidæ factum improbare. *Idem.*

4 *Pecuniaque mulctarunt.*] Drachmarum decem myriadibus, ut author est Plutarchus. *Longol. Gebhard.* Καὶ δέκα δραχμῶν μυριάσιν ἐζημίωσαν. Meminit etiam Polybius lib. IV. Historiarum, sed summam mulctæ non expressit.

5 *Nam post Peloponnesium bellum.*] Cujus & supra in Pausania & Lysandro mentio, gestumque annis septem & viginti, inchoatum Olympiad. LXXXVII. de quo Thucyd. ac Diodorus. *Schott.* Plinius lib XXX. cap. I. tempus ejus refert ad Olympiad. LXXXI. annum IV. Aulus Gellius vero lib XVII. cap. 21. ad I. Olympiad. LXXXIX. Diodorus Siculus collocat id bellum in annum Urb. Cond. CCCXXIII. id est, in Olymp. LXXXVII. annum tertium. *Chronolog.*

6 *Qui adversus resistere auderent.*] Nihil mutandum; quod Lambinus imperite conatur. *Gebhard.*

7 *Amicis suis.*] Potentiæ paucorum fautoribus. Quales erant Thebis Archias, Leontidas, Philippus. *Lambin.* Xenophon lib. v. Ἑλλην. Τούτου δὲ γενομένου νόμιζε τὰς Θήβας παρέξεσθαι ὑπὸ τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ ἡμῖν τοῖς ὑμετέροις φίλοις ἔσεσθαι.

8 *Alterius factionis principes.*] Ismeniam capitis accusatum damnarunt: Androclidas, Pelopidas, Pherenicus, & multi alii, plus quadringenti Athenas profugerunt, ex quibus Androclidem Leontidas dolo interficiendum curavit, ut Xenophon & Plutarchus narrant. Epaminondas remansit, neque relegatus est, eo quod propter paupertatem, & studium doctrinæ contemnebatur, ut paullo ante diximus. *Lamb.*

N 1 Commu-

tim interfecerant, alios in exilium ejecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exorsi sumus, pulsus, pa-
2 tria carebat. Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo sequerentur otium, sed ut quemque ex proximo locum sors obtulisset, eo patriam recuperare niterentur. Itaque quum tempus est visum rei gerendæ [1] communiter cum his, qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam, [2] eum, quo maximi magistratus simul consueverant epulari. Magnæ sæpe res non ita magnis copiis sunt gestæ: sed profecto nunquam ab tam tenui initio tantæ opes sunt profligatæ. [3] Nam duodecim adolescentuli coierunt ex his, qui exilio erant mulctati, quum omnino non essent amplius centum, qui tanto se offerrent periculo. [4] qua paucitate percussa est Lacedæmoniorum potentia. Hi enim non magis adversariorum

1 *Communiter cum his.*] Xenophon lib. v. de reb. Græciæ tradit, Melonem unum ex Thebanis exulibus cum quodam Phyllida nomine, qui Archiæ polemarchi Thebani scriba erat, ac non ita pridem Athenas venerat, & Archiam, cæterosque tyrannos oderat, esse de opprimendis adversariis collocutum. *Idem.*

2 *Eum, quo maximi magistratus.*] Xenophon eodem libro ait, diem fuisse, quo magistratus, imperiumque deponi solebat. Polyænus Ἀφροδίσια fuisse tradit, & diem festum Veneris, quo mulieres quidem Deæ ludum ludebant: Viri autem circum eas versabantur. Visum est præsidii Præfecto τιμῆσαι τὴν Θεόν. Puellas evocavit: Pelopidas gladiolum occultum habens ingreditur, & interfecto præsidii Præfecto, ἠλευθέρωσε τὰς Θήβας. Hæc Polyænus II. Stratagematum. Vide sis Plutarchum, qui eandem hanc historiam commemorat, sed aliis circumstantiis.

3 *Nam duodecim adolescentuli.*] Xenophon tradit, sex duntaxat exules fuisse cum Melone, qui erat septimus. Plutarchus cum Probo congruit: γενόμενοι δὲ οἱ σύμπαντες δώδεκα. *Lambin.* In his Damoclides & Theopompus summo loco nati. *Schott.*

4 *Qua paucitate percussa est Lacedæmoniorum potentia.*] Alii *perculsa est*, id est, eversa est: Quam scripturam æque probo. *Lambin.* Gemina his aut eadem potius & Plutarchus in Pelopida: ubi etiam scribit tantas ante Leuctricam pugnam vires Spartanorum fuisse, & tam firmis vinculis eorum potentiam fuisse adstrictam, ut vulgo omnes existimarent, solvere illam aut frangere neminem unquam valiturum. Sic ille: Ὁ καταλύσας τὸ τῆς Σπάρτης ἀξίωμα, καὶ παύσας ἄρχοντας αὐτοὺς γῆς τε καὶ θαλάσσης πόλεμος, ἐξ ἐκείνης ἐγένετο τῆς νυκτὸς, ἐν ᾗ Πελοπίδας, οὐ φρούριον, οὐ τεῖχος, οὐκ ἀκρόπολιν καταλαβὼν, ἀλλ᾽ εἰς οἰκίαν δωδέκατος κατελθὼν, εἰ δεῖ μεταφορᾷ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἔλυσε καὶ διέκοψε τοὺς δεσμοὺς τῆς Λακεδαιμονίων ἡγεμονίας, ἀλύτους καὶ ἀρρήκτους εἶναι δοκοῦντας. *Casaubon.*

ſariorum factioni, quam Spartanis eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Græciæ: [1] quorum imperioſa majeſtas neque ita multo poſt Leuctrica pugna ab hoc initio perculſa, cecidit. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, quum Athenis interdiu exiſſent, ut [2] veſperaſcente cœlo Thebas poſſent pervenire,[3] cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, veſtitu agreſti, quo minore ſuſpicione facerent iter. Qui quum tempore ipſo, quo ſtuduerant, perveniſſent, [4] domum Charonis deverterunt, à quo & tempus & dies erat datus. Hoc loco libet
interponere, etſi ſejunctum à re propoſita eſt, [5] *Nimia fiducia quantæ calamitati ſoleat eſſe.* Nam magiſtratuum Thebanorum ſtatim ad aures pervenit, [6] exules in urbem deveniſſe. Id illi, vino epuliſque dediti, uſque eo deſpexerunt; 3

1 *Quorum imperioſa majeſtas.*] Sic Lambinus reſtitutum locum putat, quod ex *imperio imperioſa* fecerit. Repræſentabo veterem ſcripturam, quam & Savaro ſecutus eſt: *Quorum imperii majeſtas neque ita multo poſt Leuctricam pugnam ab hoc initio perculſa concidit.* De pugna autem hac memorabili Diodorus lib. XV. Xenophon, Pauſanias in Bœoticis, Plutarchus in Pelopida & Comment. de genio Socratis. Strabo lib. IX. De Latinis Solinus cap. XIII. De recentioribus Joan. Brodæus lib. II. Miſcell. cap. II. & 12. *Schott.* *Quorum imperioſa majeſtas.*] Aliter ſcriptum erat in membranis & Excerpt. *imperii majeſtas.* Longe melius, quam in Vulgata Lambini, qui ex *imperio majeſtas*, intempeſtive conformavit *imperioſa.* Editio, quæ collata eſt cum optimo Pet. Dan. Cod. *imperio majeſtas*, habuit; ut ſit *majeſtas imperio*, pro *in imperio*, vel *imperii.* Sic *fulgor ab auro* apud Poëtam naturalium, pro *auri*; & alia apud auctores. *Keuch.*

2 *Veſperaſcente cœlo.*] Sic Xenophon, qui tradit eos ea hora ad urbis portas veniſſe, qua ab opere ruſtico in urbem ii redeunt, qui poſtremi & maxime ſero redeunt: Πρὸς τὰς πύλας ἦλθον, ὡς δὴ ἐξ ἀγροῦ ἀπιόντες, ἡνίκα περ οἱ ἀπὸ τῶν ἔργων ὀψιαίτατοι. Sic & Diodorus: Καὶ κατῆλθον εἰς πατρίδα νυκτός. Sed Plutarchus aliter: Παρεισῆλθον ἔτι ἡμέρας οὔσης. Idem tamen ſubjicit deinceps: ἦν δέ τι πνεῦμα, καὶ νιφετὸς ἀρχομένου τρέπεσθαι τοῦ ἀέρος, καὶ μᾶλλον ἔλαθον καταπεφευγότων ἤδη διὰ τὸν χειμῶνα τῶν πλείστων εἰς τὰς οἰκίας. *Lambin.*

3 *Cum canibus venaticis exierunt.*] Plutarchus: *Procedebant brevibus chlamydibus amicti, catulos agentes venaticos, & perticas tenentes ad feras indagandas; ut ne quis eorum, qui in via occurrerent, ſuſpicaretur, eos aliquid novi moliri, ſed huc & illuc vagari & venari exiſtimaret.*

4 *Domum Charonis deverterunt.*] Xenoph. διενυκτέρευσαν παρὰ Χάρωνί τινι, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν διημέρευσαν. Sic Plutarchus.

5 *Nimia fiducia quanta calamitati ſoleat eſſe.*] Velleius Paterc. lib. II. c. 118. *Nemo celerius opprimitur, quam qui nihil timet; & frequentiſſimum initium eſt calamitatis,* SECVRITAS. *Keuchen.*

6 *Exules in urbem deveniſſe.*] Plutarchus: Οὕτω δὲ πάνυ πόῤῥω μέθης ὄντων αὐτοῖς, προσπίπτει τις οὐ ψευδὴς μὲν, ἀβε-

tem Thebanorum cuperet redigere, [1] legationisque jure satis tectum se arbitraretur, [2] quod apud omnes gentes sanctum esse consuesset: [3] à Tyranno Alexandro Pheræo, simul cum Ismenia comprehensus, in vincula conjectus est. Hunc Epaminondas recuperavit, [4] bello persequens Alexandrum. Post id factum nunquam is animo placari potuit in eum, à quo erat violatus. Itaque persuasit Thebanis, ut subsidio Thessaliæ proficiscerentur, tyrannosque ejus expellerent. Cujus belli quum ei summa esset data, eoque tum exercitu profectus esset, non dubitavit, [5] simul ac conspexit hostem, confligere. In quo prælio Alexan-

cum Ismenia amico suo profectus est. Diodorus: Παραλαϐὼν Ἰσμηνίαν ἄνδρα φίλον μὲν ἑαυτῷ, θαυμαζόμενον δ' ἐπ' ἀρετῇ, παρῆλθεν εἰς Θετταλίαν. xv. Plutarch. enumerat felices ejus successus in oppugnandis urbibus Thessalicis, & præcipue Larissa, quam brevi tempore in fidem suam recepit. *Keuch.*

1 *Legationisque jure.*] Nulla legationis fit mentio neque apud Diodorum, neque Plutarchum. Diodorus hoc tantum scribit, Pelopidam & Ismeniam, cum Alexandro Pherarum tyranno obviam facti essent; temere & sine ulla probabili ratione ab eo comprehensos esse, & in custodiam datos. Verba Græca non adscribam; sunt autem lib. xv. *Lambin.*

2 *Quod apud omneis genteis sanctum esse consuesset.*] De sanctimonia Legatorum multa passim Josephus lib. xv. Antiquæ historiæ, ubi ait, commune esse ipsis cum Angelis Dei nuntiis nomen. Varro lib. III. de Ling. Latina; *Sancta sunt corpora Legatorum.* Diodorus Siculus in excerptis Peiresianis n. 248. τὴν ἄδειαν vocat τῆς τῶν πρεσβευτῶν ἀσυλίας. Statius Papin. lib. II.

—— sanctumque populis per secula nomen Legatum. ——

Cicero Verrina III. *Legatorum jus divino humanoque vallatum præsidio, cujus tam sanctum & venerabile nomen esse debet, ut non modo inter sociorum jura, sed & hostium tela incolume versetur.* Plura congessit Grotius in Annot. ad cap. 18. lib. II. de Jur. Bell. ac Pac. Hinc apud Romanos per feciales cavebatur; ut, si legati à quovis populo aut gente violati essent, hi dederentur, qui jura gentium temere violassent. Vide Alexandrum Neapolitanum lib. v. cap. 3. Genial. dierum. *Keuchen.* Quales sunt olim habiti populi quidam, ut Elei. Et apud Romanos Tribuni plebis libera republica; postea Imperatores; & etiam Κήρυκες. Dio Chrysostomus, πολὺ τῶν σπονδοφόρων καὶ τῶν κηρύκων ἱερώτερος. *Casaubon.*

3 *A tyranno Alexandro Pheræo.*] Editio, quam Parisii dederunt, omittit præpositionem. *Alexander Pheraus,* lib. VI. Prologorum ad historias Philippicas Pompeji Trogi vocatur *Epireus.* Sed emendandum *Pheraus*, qui Plutarcho in Pelopida Ἀλέξανδρος Φεραῖος. Quod & apud Diodorum retinendum libro xv. 67. Ubi mendose legitur, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, pro Φεραίου. Et confirmant tempora sub annum videlicet IV. Olympiad. CII. *Keuchen.*

4 *Bello persequens Alexandrum.*] Cujus gerendi ratio adhibita fuit, ut tyrannus impetratis XXX. dierum induciis Pelopidam liberaret. *Plutarch.*

5 *Simul ac conspexit hostem, confligere.*] Sic & Plutarchus: Ὡς οὖν εἶδε Φάρσαλ.

Alexandrum ut animadvertit, [1] incensus ira, equum in eum concitavit, proculque digressus à suis, [2] conjectu telorum confossus cecidit. Atque hoc [3] secunda Victoria accidit: nam jam inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto [4] omnes Thessaliæ civitates interfectum Pelopidam [5] coronis aureis & statuis æneis, liberosque ejus multo agro donaverunt.

Φάρσαλον ἐλθὼν ἤθροιζε τὴν δύναμιν, εὐθὺς ἐβάδιζεν ἐπὶ τὸν Ἀλέξανδρον. Lambin. Habebat autem Alexander militum amplius xx. millia; ut tradit Diodorus Siculus.

1 *Incensus ira, equum in eum concitavit.*] Plutarchus ob id factum, Pelopidæ temeritatis notam inurit. *Mag.*

2 *Conjectu telorum confossus, cecidit.*] Plutarchus: *Οἱ δὲ πολλοὶ τοῖς δόρασι πόῤῥωθεν διὰ τῶν ὅπλων τύπτοντες αὐτὸν, κατετραυμάτιζον. Lambin.*

3 *Secunda Victoria.*] Ita edunt omnes; notat tamen Lambinus placere magis *secunda pugna*. Sed legendum *secunda Victoria*; propria Victoria, cum jam se inclinasset ad Thessalos victoria. Rombertus Titius lib. IV. Controv. loc. cap. 8. conjecerat *Secura Victoria*. Curtius lib. IV. *Aristander in candida veste praibat preces regi Jovem, Minervam Victoriamque propitianti.* Justinus lib. V. 4. *Hunc quasi de cœlo missum, & ut ipsam Victoriam contuentur.* Gebh. Schott.

4 *Omnes Thessaliæ civitates.*] Quibus honoribus & studiis prosecuti sint Pelopidæ funus & mortem, docet Plutarchus in vita, non minus eleganter quam copiose. *Longol.*

5 *Coronis aureis.*] Quæ mortuis imponi solitæ, ut è Cicerone pro L. Flacco & Aristophane Comico docet Pet. Victorius lib. II. Var. Lection. cap. 7. *Schott.* *Στεφάνους ἐπινικίους* intelligit Passchalius de Coronis lib. VII. cap. 5. Alias etiam in coronis mortuorum aureæ memorantur. Sic honoris ergo, auream coronam Castricio mortuo imponendam Pergamenos decrevisse, auctor est Cicero in Orat. pro Flacco, cap. 31. Vide Kirchmannum de Funer. lib. I. *Boecler.*

cusavit, quo minus legis pœnam subiret: sed unum ab iis petivit, [1] ut in periculo suo conscriberent, EPAMINONDAS A THEBANIS MORTE MULCTATUS EST, QUOD EOS COEGIT [2] APUD LEUCTRA SUPERARE LACEDÆMONIOS, QUOS ANTE SE IMPERATOREM NEMO BOETICORUM [3] AUSUS FUIT ASPICERE IN ACIE: [4] QUODQUE UNO PRÆLIO NON SOLUM THEBAS AB INTERITU RETRAXIT, SED ETIAM UNIVERSAM GRÆCIAM [5] IN LIBERTATEM VINDICAVIT: EOQUE RES UTRORUMQUE PERDUXIT UT THEBANI SPARTAM OPPUGNARENT, LACEDÆMONII [6] SATIS HABERENT [7] SI SALVI ESSE

1 *Ut in periculo suo conscriberent.*] Tuentur hanc lectionem Cujacius Observat. v. cap. 25. & Schoppius lib. IV. Verisimil. cap. 18. nisi quod hic etiam corrigat *inscriberent*. Lambinus conjectabat *in cippo* seu *cippulo suo*: Memnius in *scapulo suo*: Magius *breviculo*: Longolius *perystilio*: Aldus *sepulcro*. Gebh. Hugo Grotius mallet *particulam* in sparsione florum ad Jus Justinianæum. *Boeclerus*. Plutarchus & Ælianus στήλην vocant, & intelligunt cippum vel titulum sepulchri, ut apud Juvenalem:

—— *titulo res digna sepulchri.*

Plutarchus in Epaminonda: Ἀξιοῦν εἰ ἀποκτείνωσιν αὐτὸν ἐπιγράψαι τῇ στήλῃ τὴν καταδίκην. Proprie *periculum* est qui Græcis ἔλεγχος, titulus vel index ad aliquid declarandum. Hinc *periculum alicujus rei facere*, est ἔλεγχον ποιεῖν, ἐλέγχειν. Callimachus in Epigrammate ἀνεκδότῳ de Oreste:

Οὐδ' ἔλαθ' ἐξέτασιν τὸ Φωκίος, ἄν τις ἐλέγχῃ
Τὸν φίλον, ἀλλὰ καὶ ἓν δρᾶμ' ἐδίδαξε μόνον.

Unde *periclitari*, pro explorare & cognoscere, etiam apud Ciceronem. Et *periclitari naturas locorum*, Solino. Ab antiquo verbo *perior*, cujus compositum *experior*. Inde & *pericula magistratuum*, tabellæ ex quibus sententiam recitabant. *Salmas.*

2 APUD LEUCTRA.] Alii videntur velle ac significare, Epaminondam cum suis collegis adversus legem commisisse post pugnam Leuctricam. *Lambin.*

3 AUSUS FUIT ASPICERE.] Ἐτόλμησεν ἀντιβλέπειν, vel ἀντοφθαλμεῖν, hoc est, ὀρθοῖς ὄμμασι προσβλέπειν, *rectis & irretortis oculis intueri*. Proverbium olet. Notavimus in Comment. Horatianis ad illum locum Od. 2. l. II.

Quisquis ingenteis oculo irretorto
Spectat acervos.

Lambinus.

4 QUODQUE UNO PRAELIO.] *Quoque*, Edit. Paris.

5 IN LIBERTATEM VINDICAVIT.] Lacedæmonii clade Leuctrica & Mantineensi accepta, principatum Græciæ amiserunt. Vide *Diod.* XV. Quod etiam ante observatum est.

6 SATIS HABERENT.]. Contenti eo solo erant, nihil amplius requirebant. *Satis habere* est Græcis ἀγαπᾶν. Ælian. lib. IV. Var. Hist. Ἠγάπα γὰρ εἰ δυνηθείη διασῶσαι αὐτὸν γοῦν μόνον. Libro XV. Ἀγαπητὸν ὑπάρχειν ἐδόκει τοὺς πολλοὺς ὀλίγους νικῆσαι. Polyænus lib. IV. in Philippo Com. 17. Ἀθηναῖοι δὲ ἠγάπησαν τὸ ἐλεύθεροι ἀφεῖσθαι. Loqui similem in modum amant optimi Scriptores. *Gebhard.*

7 SI SALVI ESSE POSSENT.] Si urbem defendere possent. Diodor. lib. XV.

Spartam

ESSE POSSENT: NEQUE PRIUS BELLARE DESTITIT, QUAM, [1] MESSENA CONSTITUTA, URBEM EORUM OBSIDIONE CLAUSIT. Hæc quum dixisset, [2] risus omnium cum hilaritate coortus est, neque quisquam judex ausus est ferre suffragium. Sic à judicio capitis maxima discessit gloria. Hic extremo tempore imperator [3] apud Mantineam, 9
quum acie instructa audacius instaret hostibus, cognitus à Lacedæmoniis, quod in ejus unius pernicie patriæ sitam putabant salutem, universi in unum impetum fecerunt: neque prius abscesserunt, quam magna cæde facta multisque occisis, fortissime ipsum Epaminondam pugnantem, [4] sparo eminus percussum, concidere viderunt. Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii; neque tamen prius pugna excesserunt, quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas, quum animadverteret [5] mortiferum se vulnus accepisse, simulque [6] si ferrum, quod ex hastili in corpore remanse-

Spartam à Thebanis esse oppugnatam, & à Lacedæmoniis ægre illam quidem defensam, sed tamen non sine Thebanorum incommodo ac detrimento, multis verbis refert. *Lambin.*

1 MESSENA CONSTITUTA.] RESTITUTA, Savaro & Gifanii Codex. Sic in antiquo nummo Tiberii: CIVITATIBUS ASIAE RESTITUTIS. *Keuch.* Ἔκτιζε τὴν Μεσσήνην. *Diod.* Lege etiam Pausaniam in Bœoticis, ubi refert Elegiam statuæ ejus inscriptam his verbis:

Ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν,
Μεσσήνη δ' ἱερὰ τέκνα χρόνῳ δέχεται.
Θήβη δ' ὅπλοισιν μεγάλη πόλις ἐστεφάνωται.
Αὐτόνομος δ' Ἑλλὰς πᾶσ' ἐν ἐλευθερίῃ.

2 *Risus omnium.*] Sic Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. Ἐξῆλθον οὖν οἱ δικασταὶ σὺν πολλῷ γέλωτι, μηδὲ τὰς ψήφους ἐπ' αὐτὸν ἀναβαλόντες. *Lamb.*

3 *Apud Mantineam.*] Urbem Arcadiæ. Lege Diodor. XV. Xenoph. VII. ἑλλην.

4 *Sparo eminus percussum.*] *Sparus est* (inquit Servius) *rusticum telum, in modum pedis recurvum.* Vide Festum, Nonium, Varronem, Sisennam, & alios. Vetus Glossarium: *Sparus: εἶδος ἀκοντίου, genus teli.* Quo Græci frequentissime utebantur. Cæterum non consentiunt de percussore Scriptorum opiniones, quemadmodum gentium, quas conjungit Pausanias in Arcadicis: *Epaminondam autem occisum esse Mantineensis quidem à Machærione quodam Mantineensi dicunt: Lacedæmonii vero similiter à Lacedæmonio quodam, & ei homini Machærionis nomen fuisse volunt. Sed fama est apud Athenienses, cum qua consentiunt Thebani, vulneratum esse Epaminondam à Gryllo*, (Xenophontis filio.) Vide sequentia.

5 *Mortiferum se vulnus accepisse.*] Cicero pro Sylla: *Accepit Sylla vehemens & mortiferum vulnus.*

6 *Si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset.*] Ferri spari extractum alii historici *spiculum* vocant, aut

remanserat, extraxisset, animam statim amissurum: [1] usque eo retinuit, quoad renunciatum est, vicisse Bœotios. Id postquam audivit: Satis, inquit, vixi, invictus enim morior. Tum ferro extracto, [2] confestim exanimatus est.

10 [3] Hic uxorem nunquam duxit: in quo quum reprehenderetur à Pelopida, qui filium habebat infamem: maleque eum in eo patriæ consulere diceret, [4] quod liberos non relinqueret: Vide, inquit, ne tu pejus consulas, qui talem ex te natum relicturus sis. Neque vero stirps mihi potest deesse, namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quæ non modo mihi superstes, sed etiam immortalis sit, necesse est. Quo tempore, duce Pelopida, exules Thebas occupaverunt, & præsidium Lacedæmoniorum [5] ex arce expulerunt; Epaminondas, quamdiu facta est cædes civium, domi

aut *hastam*. Val. Max. lib. III. cap. 2. Interpretes Pausaniæ in Arcadicis, & Rhodomannus Diodor. Siculi lib. XV. & Donatus Ponzanus notavit ex Æliano. *Hastam* vocavit Cicero lib. V. Fam. & II. de Finibus. *Dempsterus* ad Rosinum lib. X. 10.

1 *Usque eo retinuit, quoad renuntiatum est, vicisse Bœotios.*] Justin. lib. VI. 8. *Ut relatus in castra semianimis, vocem spiritumque collegit, id unum à circumstantibus requisivit, num cadenti sibi scutum ademisset hostis. Quod ut servatum audivit, allatumque, velut laborum gloriæque socium osculatus est. Iterum quæsivit, utri vicissent. Ut audivit Thebanos, Bene habere se rem dixit: atque ita velut gratulabundus patriæ, exspiravit.* Sic Orosius III. 2. Diodorus. Ælian. XII. Var. Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. Val. Max. III. 2.

2 *Confestim exanimatus est.*] Τοῦ δόρατος ἐξαιρεθέντος ἅμα πάσης παραχῆς ἐξέπνευσεν. Val. *E corpore deinde suo hastam educi jussit, eoque vulnere exspiravit.* Gebhard.

3 *Hic uxorem nunquam duxit.*] Quis Nepotem contra Lambinum defendet? Arguit eum falsitatis manifestæ ex Plutarcho & Polyæno. Plutarchi locus jam non succurrit. Polyæni verba non demunt fidem Cornelio nostro. Aliud enim est *habere mulierem*, aliud γαμετήν. Uxorem quidem non duxisse testantur omnes Epaminondam; ast caput libenter cum scortis collimasse, apparet ex isto Plutarchi loco in παραγγέλμασι, Ἄριστα δὲ ἀνθρώπων, inquit Philosophus, ὁ Ἐπαμινώνδας, δορυφορούμενος δεηθέντι τῷ Πελοπίδᾳ τὸν κάπηλον ἐκ τῆς εἱρκτῆς ἀφεῖναι, καὶ μετ' ὀλίγον, τῆς ἐρωμένης δεηθείσης ἀφεὶς, Τοιαῦτας ἔφη, χάριτας, ὦ Πελοπίδα, λαμβάνειν ἑταιριδίοις οὐ στρατηγοῖς πρέπον ἐστίν. Valer. lib. III. cap. 2. verbis ultimis Epaminondæ: *Orbus*, inquit, *non tam sine liberis morior: quoniam mirificas filias Leuctra & Mantineam relinquo.* Idem.

4 *Quod liberos non relinqueret.*] Græci talem personam δορυφόρημα vocant. Venuste Julianus de Claudio, & Plutarchus de Aridæo in fine Alexandri. In proverbio: ἔστι γὰρ ἐκείνων δίχα τινὶ τῆς τραγῳδίας τὸ δορυφόρημα μικροῦ δεῖν φαίνεσθαι καὶ ἄψυχον. *Keuchen.*

5 *Ex arce.*] Cadmea. *Lambin.*

1 *Domi*

[1] domi se retinuit, quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret. Namque omnem civilem victoriam funestam putabat. Idemque postquam apud [2] Cadmeam pugnari cum Lacedæmoniis cœpit, [3] in primis stetit. Hujus de virtutibus vitaque satis erit dictum, si hoc unum adjunxero, quod nemo eat inficias: Thebas & ante Epaminondam natum, & [4] post ejusdem interitum, perpetuo alieno paruisse imperio: contra eas quandiu ille præfuerit reipublicæ, caput fuisse totius Græciæ: ex quo intelligi potest, [5] unum hominem pluris quam civitatem fuisse.

1 *Domi se retinuit.*] Lambinum non imitor properum ad mutandum in *continuit.* Savaro malebat, *domo se tenuit*, quod non probo. *Gebhard.*

2 *Cadmeam.*] Arx est Thebarum. Nos ex Plutarcho restituimus, cum in scriptis etiam legeretur *Academia.* Longolius. Καδμεία, Θηβῶν ἀκρόπολις. Stephan. Utrum autem *Cadmia*, an *Cadmea* scribatur, nihil refert. *Lambin.* In Pelopida: *Arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit.*

3 *In primis stetit.*] E'ν προμάχοις, in iis, qui in primis ordinibus pugnabant. *Lambin.*

4 *Post ejusdem interitum.*] Lege Xenophontem Rerum Græcarum libro ultimo. *Mag.* Diod. xv.

5 *Unum hominem pluris, quam civitatem fuisse.*] Sallust. Catil. *Mihi multa agitanti constabat, paucorum civium egregiam virtutem cuncta patrasse.* Præcipue autem videndus Polybius libro VI. de Thebanorum rep. loquens, cujus prosperis non forma reipub. ipsa, sed eorum virtus, qui tum rebus præerant, caussam præbuerit: Καὶ γὰρ, inquit, συνηυξήθη κὴ συνήκμασε, κὴ συγκατελύθη τὰ Θηβαίων ἔργα τῷ τε Ἐπαμινώνδου καὶ τῷ Πελοπίδου βίῳ προφανῶς, ἐξ ὧν οὐ τὴν πολιτείαν αἰτίαν, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας ἡγητέον τῆς τότε γενομένης περὶ τὴν Θηβαίων πόλιν ἐπιφανείας. Vide reliqua. *Boecler.*

PELO-

PELOPIDAS.

XVI.

1 PELOPIDAS Thebanus, [1] magis historiis quam vulgo notus. Cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam: quod vereor, si res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, sed historiam videar scribere: [2] si tantummodo summas attigero, ne [3] rudibus literarum Græcarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantum potero: & medebor cum satietati tum ignorantiæ lectorum. [4] Phœbidas Lacedæmonius quum exercitum [5] Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, [6] quæ Cadmea nominatur, occupavit, [7] impulsu perpaucorum Thebanorum,

1 *Magis historiis, quam vulgo notus.*] Secus atque Epaminondas, qui in ore pene omnium. Pelopidas autem tantum historicorum scriptis memoratus, in quæ vulgus non ita penetrat. Cæterum sive *Historiis*, sive *historicis* legas, res eodem recidit. *Gebhardus.*

2 *Si tantummodo summas attigero.*] Τὰ κεφάλαια. *Lambin. fastigia summa* vocat Poëta. Τὰ κορυφαιότατα. *Boeclerus.*

3 *Rudibus literarum Græcarum.*] Sic loquitur Cicero lib. 1. Offic. princip. *Ut non modo Græcarum literarum rudes, sed etiam docti, &c.* Lambin.

4 *Phœbidas Lacedæmonius.*] Codex Dan. sine diphthongo *Phebidas*. Corrupte. Omnino *Phœbidas* legendum, qui communiter Græcis Φοιβίδας. Diodor. lib. xv. Φοιβίδας ὁ Σπαρτιάτης, τεταγμένος ἐπί τινος ἡγεμονίας, καὶ δύναμιν ἄγων ἐπὶ Ὀλυνθίους, κατελάβετο τὴν Καδμείαν. Lege Aristidem Sophistam Orat. 1. pro Thebanis, & Xenophontem v. ἑλλ. *Keuch.*

5 *Olynthum.*] Auxilio Amyntæ Macedonis, qui societate cum Lacedæmoniis inita Olynthum cunctis viribus meditabatur oppugnare. *Gebhard.* Urbs illa à Mela describitur inter Athon montem, & Pallenem urbem. Viginti stadiis à Meciberna, ut tradit Suidas. Plinius & Orosius quoque meminerunt. Thraciæ urbem maximam vocant Xenophon, & Libanius. Eadem Sithonia, Σιθωνία appellatur, ut scribit Herodotus in Polymnia. Sed regionem potius sic vocat, in qua Olynthos, & aliæ urbes sitæ sunt. *Ortel.*

6 *Quæ Cadmea nominatur.*] A Cadmo filio Agenoris Regis Phœnicum, conditore Thebarum, ut vulgo quoque notum est. Huic arci appositum fuit præsidium cohortis Prætoriæ, quod à civitate *præsidium* vocabatur, quia *arces* proprie, qui tunc antiquis illis temporibus, Pelopidæque erant, *civitates* appellarent. Auctor Plutarchus in Pelopida. *Mag.*

7 *Impulsu perpaucorum.*] Archiæ scilicet, Leontidæ, & Philippi. *Longol. Mag.* Erant hi (ut loquitur Plutarchus) ἄνδρες

rum, qui [1] adversariæ factioni quo facilius resisterent, Laconum rebus studebant. [2] Idque suo privato, non publico, fecit consilio. quo facto, cum Lacedæmonii [3] ab exercitu removerunt, [4] pecuniaque mulctarunt: neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod susceptis inimicitiis, satius ducebant eos obsideri, quam liberari. [5] Nam post Peloponnesium bellum, Athenasque devictas, cum Thebanis sibi rem esse existimabant, & eos esse solos, [6] qui adversus resistere auderent. Hac mente [7] amicis suis summas potestates dederant, [8] alterius factionis principes partim

ἄνδρες ὀλιγαρχικοὶ, καὶ πλούσιοι, καὶ μέτριον οὐδὲν φρονοῦντες. Sed notandum, quod apud Xenophontem dicatur Λεοντιάδης, qui Plutarcho Λεοντίδας. *Keuchen.*

1 *Adversariæ factioni.*] Viris adversariæ factionis, Ismeniæ, Pelopidæ, Pherenico, Androclidæ, Epaminondæ, quamquam hic propter paupertatem, & philosophiam minus timebatur. *Lambin.*

2 *Idque suo privato.*] Et Agesilai, ut Plutarchus in Agesilao testatum reliquit. *Mag.* Sed tamen Diodor. lib. XV. tradit, Ephoros clam mandasse præfectis & ducibus, ut Cadmeam occuparent: Διέταξε τοῖς ἡγεμόσιν οἱ Σπαρτιᾶται παρήγγελλον ἐν ἀπορρήτοις, ἵνα, ἐὰν ποτὲ καιρὸν λάβωσι, καταλάβωνται τὴν Καδμείαν. *Lamb.* Et adjungit ibidem tempus & causam obsidionis à Spartiatis initæ. Vide etiam Xenoph. eodem libro V.

3 *Ab exercitu removerunt.*] Ne viderentur factum probare scilicet. Sed ridicule atque absurde: nam arcem retinentes, ratum se habere declarabant. Hoc igitur erat dicis causa Phœbidæ factum improbare. *Idem.*

4 *Pecuniaque mulctarunt.*] Drachmarum decem myriadibus, ut author est Plutarchus. *Longol. Gebhard.* Καὶ δέκα δραχμῶν μυριάσιν ἐζημίωσαν. Meminit etiam Polybius lib. IV. Historiarum, sed summam mulctæ non expressit.

5 *Nam post Peloponnesium bellum.*] Cujus & supra in Pausania & Lysandro mentio, gestumque annis septem & viginti, inchoatum Olympiad. LXXXVII. de quo Thucyd. ac Diodorus. *Schott.* Plinius lib XXX. cap. I. tempus ejus refert ad Olympiad. LXXXI. annum IV. Aulus Gellius vero lib XVII. cap. 21. ad I. Olympiad. LXXXIX. Diodorus Siculus collocat id bellum in annum Urb. Cond. CCCXXIII. id est, in Olymp. LXXXVII. annum tertium. *Chronolog.*

6 *Qui adversus resistere auderent.*] Nihil mutandum: quod Lambinus impetite conatur. *Gebhard.*

7 *Amicis suis.*] Potentiæ paucorum fautoribus. Quales erant Thebis Archias, Leontidas, Philippus. *Lambin.* Xenophon lib. V. ἑλλην. Τούτου γενομένου νόμιζε τὰς Θήβας παντάπασιν ὑπὸ τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ ἡμῖν τοῖς ὑμετέροις φίλοις ἔσεσθαι.

8 *Alterius factionis principes.*] Ismeniam capitis accusatum damnarunt: Androclidas, Pelopidas, Pherenicus, & multi alii, plus quadringenti Athenas profugerunt, ex quibus Androclidem Leontidas dolo interficiendum curavit, ut Xenophon & Plutarchus narrant. Epaminondas remansit, neque relegatus est, eo quod propter paupertatem, & studium doctrinæ contemnebatur, ut paullo ante diximus. *Lamb.*

tim interfecerant, alios in exilium ejecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exorsi sumus, pulsus, patria carebat. 2 Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo sequerentur otium, sed ut quemque ex proximo locum fors obtulisset, eo patriam recuperare niterentur. Itaque quum tempus est visum rei gerendæ [1] communiter cum his, qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam, [2] eum, quo maximi magistratus simul consueverant epulari. Magnæ sæpe res non ita magnis copiis sunt gestæ: sed profecto nunquam ab tam tenui initio tantæ opes sunt profligatæ. [3] Nam duodecim adolescentuli coierunt ex his, qui exilio erant mulctati, quum omnino non essent amplius centum, qui tanto se offerrent periculo. [4] qua paucitate percussa est Lacedæmoniorum potentia. Hi enim non magis adversariorum

1 *Communiter cum his.*] Xenophon lib. v. de reb. Græciæ tradit, Melonem unum ex Thebanis exulibus cum quodam Phyllida nomine, qui Archiæ polemarchi Thebani scriba erat, ac non ita pridem Athenas venerat, & Archiam, cæterosque tyrannos oderat, esse de opprimendis adversariis collocutum. *Idem.*

2 *Eum, quo maximi magistratus.*] Xenophon eodem libro ait, diem fuisse, quo magistratus, imperiumque deponi solebat. Polyænus Ἀφροδίσια fuisse tradit, & diem festum Veneris, quo mulieres quidem Deæ ludum ludebant: Viri autem circum eas versabantur. Visum est præsidii Præfecto τιμῆσαι τὴν Θεόν. Puellas evocavit: Pelopidas gladiolum occultum habens ingreditur, & interfecto præsidii Præfecto, ἠλευθέρωσε τὰς Θήβας. Hæc Polyænus II. Stratagematum. Vide sis Plutarchum, qui eandem hanc historiam commemorat, sed aliis circumstantiis.

3 *Nam duodecim adolescentuli.*] Xenophon tradit, sex duntaxat exules fuisse cum Melone, qui erat septimus. Plutarchus cum Probo congruit: γενόμενοι δὲ οἱ σύμπαντες δώδεκα. *Lambin.* In his Damoclides & Theopompus summo loco nati. *Schott.*

4 *Qua paucitate percussa est Lacedæmoniorum potentia.*] Alii *perculsa est*, id est, eversa est: Quam scripturam æque probo. *Lambin.* Gemina his aut eadem potius & Plutarchus in Pelopida: ubi etiam scribit tantas ante Leuctricam pugnam vires Spartanorum fuisse, & tam firmis vinculis eorum potentiam fuisse adstrictam, ut vulgo omnes existimarent, solvere illam aut frangere neminem unquam validurum. Sic ille: Ὁ καταλύσας τὸ τῆς Σπάρτης ἀξίωμα, καὶ παύσας ἄρχοντας αὐτοὺς γῆς τε καὶ θαλάσσης πόλεμος, ἐξ ἐκείνης ἐγένετο τῆς νυκτὸς, ἐν ᾗ Πελοπίδας, οὐ φρούριον, οὐ τεῖχος, οὐκ ἀκρόπολιν καταλαβὼν, ἀλλ' εἰς οἰκίαν δωδέκατος κατελθὼν, εἰ δεῖ μεταφορᾷ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἔλυσε καὶ διέκοψε τοὺς δεσμοὺς τῆς Λακεδαιμονίων ἡγεμονίας, ἀλύτους καὶ ἀρρήκτους εἶναι δοκοῦντας. *Casaubon.*

ſariorum factioni, quam Spartanis eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Græciæ; [1] quorum imperioſa majeſtas neque ita multo poſt Leuctrica pugna ab hoc initio perculſa, cecidit. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, quum Athenis interdiu exiſſent, ut [2] veſperaſcente cœlo Thebas poſſent pervenire,[3] cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, veſtitu agreſti, quo minore ſuſpicione facerent iter. Qui quum tempore ipſo, quo ſtuduerant, perveniſſent, [4] domum Charonis deverterunt, à quo & tempus & dies erat datus. Hoc loco libet 3
interponere, etſi ſejunctum à re propoſita eſt, [5] *Nimia fiducia quantæ calamitati ſoleat eſſe.* Nam magiſtratuum Thebanorum ſtatim ad aures pervenit, [6] exules in urbem deveniſſe. Id illi, vino epuliſque dediti, uſque eò deſpexerunt;

1 *Quorum imperioſa majeſtas.*] Sic Lambinus reſtitutum locum putat, quod ex *imperio imperioſa* fecerit. Repræſentabo veterem ſcripturam, quam & Savaro ſecutus eſt: *Quorum imperii majeſtas neque ita multo poſt Leuctricam pugnam ab hac initio perculſa concidit.* De pugna autem hac memorabili Diodorus lib. xv. Xenophon, Pauſanias in Bœoticis, Plutarchus in Pelopida & Comment. de genio Socratis. Strabo lib. ix. De Latinis Solinus cap. xiii. De recentioribus Joan. Brodæus lib. ii. Miſcell. cap. 11. & 12. *Schott.* *Quorum imperioſa majeſtas.*] Aliter ſcriptum erat in membranis & Excerpt. *imperii majeſtas.* Longe melius, quam in Vulgata Lambini, qui ex *imperio majeſtas*, intempeſtive conformavit *imperioſa.* Editio, quæ collata eſt cum optimo Pet. Dan. Cod. *imperio majeſtas*, habuit; ut ſit *majeſtas imperio*, pro *in imperio*, vel *imperii.* Sic *fulgor ab auro* apud Poëtam naturalium, pro *auri*; & alia apud auctores. *Keuch.*

2 *Veſperaſcente cœlo.*] Sic Xenophon, qui tradit eos ea hora ad urbis portas veniſſe, qua ab opere ruſtico in urbem ii redeunt, qui poſtremi & maxime ſero redeunt: Πρὸς τὰς πύλας ἦλθον, ὡς δὴ ἐξ ἀγρῶ ἀπιόντες, ἡνίκα περ οἱ ἀπὸ τῶν ἔργων ὀψιαίτατοι. Sic & Diodorus: Καὶ κατῆλθον εἰς πατρίδα νυκτός. Sed Plutarchus aliter: Παρεισῆλθον ἔτι ἡμέρας οὔσης. Idem tamen ſubjicit deinceps: ἦν δέ τι πνεῦμα, καὶ νιφετὸς ἀρχομένου τρέπεσθαι τοῦ ἀέρος, καὶ μᾶλλον ἔλαθον καταπεφευγότων ἤδη διὰ τὸν χειμῶνα τῶν πλείστων εἰς τὰς οἰκίας. *Lambin.*

3 *Cum canibus venaticis exierunt.*] Plutarchus: *Procedebant brevibus chlamydibus amicti, catulos agentes venaticos, & perticas tenentes ad feras indagandas; ut ne quis eorum, qui in via occurrerent, ſuſpicaretur, eos aliquid novi moliri, ſed huc & illuc vagari & venari exiſtimaret.*

4. *Domum Charonis deverterunt.*] Xenoph. διενυκτέρευσαν παρὰ Χάρωνί τινι, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν διημέρευσαν. Sic *Plutarchus.*

5 *Nimia fiducia quantæ calamitati ſoleat eſſe.*] Velleius Paterc. lib. ii. c. 118. *Nemo celerius opprimitur, quam qui nihil timet; & frequentiſſimum initium eſt calamitatis,* SECVRITAS. *Keuchen.*

6 *Exules in urbem deveniſſe.*] Plutarchus: Οὕτω δὴ πάνυ πόρρω μέθης οὖσιν αὐτοῖς, προσπίπτει λόγος οὐ ψευδὴς μὲν, ἀδι-

runt, ut ne quærere quidem de tanta re laborarint. Accessit etiam, quod magis aperiret eorum dementiam. allata est enim epistola Athenis [1] ab Archia hierophante Archiæ, qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat, in qua omnia de profectione exulum perscripta erant. [2] Quæ quum jam accubanti in convivio esset data: sicut erat signata, [3] in pulvinum subjiciens, [4] In crastinum, inquit, differo res severas. At illi omnes, [5] quum jam nox processisset, [6] vinolenti, ab exulibus, duce Pelopida, sunt interfecti. Quibus rebus confectis, [7] vulgo ad arma libertatem-

ἀσύϐαμος ἦ, καὶ πολλὴν ἀσφάλειαν ἔχουσα, περὶ τῶν φυγάδων, ὡς ἐν τῇ πόλει τρυπωμένων, μήνυσις.

1 *Ab Archia hierophante Archiæ.*] Lapsus est Probus non Græcæ linguæ inscitia, sed incuria potius. Certum est enim Græcum historicum, unde hæc in Latinam linguam convertit, scripsisse: ἀπ' Ἀρχίυ ἑνὸς τῷ Ἀρχίᾳ, hoc est, *ab Archia uno cuidam Archiæ.* Nam qui significavit Atheniensis, nomen habuit Archias; & cui significabatur, nempe cui summa Thebis potestas erat, Archias nuncupabatur. *Longol.* Scripti quidam Codices vitiose: *Ab Archino uno ex his Archia.* Alii: *Ab Archia uno Tinarchia.* Unde nonnulli eliciunt: *Ab Archia uno Tysarchæ. Tinarchia* mendose legitur, quæ lectio ex compendio Græcarum literarum orta, quasi scriptum esset, Τιναρχίᾳ uno vocabulo, cum essent duo, τῷ Ἀρχίᾳ, pro τινὶ Ἀρχίᾳ. Vide *Lambinum.* Primus Aldus Manutius è Plutarcho locum constituit, cujus hæc in Pelopida sunt: παρὰ Ἀρχίυ τοῦ ἱεροφάντυ πρὸς Ἀρχίαν τὸν ὁμώνυμον. *Schott.*

2 *Quæ quum jam accubanti.*] *Occubanti* ἀντὶ τοῦ *accubanti* positum suspicor in Veteri libro. Sic *obire*, *objicere*, *occedere* dicebant, pro adire, adjicere, accedere, & alia infinita. Nam *ob* pro *ad* δυσφημίας vitandæ veteres dixisse ex Festo notum. *Kreuchen.*

3 *In pulvinum subjiciens.*] Plutarchus idem inquit, ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ὑπέθηκεν. Interpres inepte pro *pulvino*, *lectuli caput* vertit. Morem veterum hic Probus innuit, qui in discubitoriis & tricliniaribus lectis, cibum sumere solebant: quanquam antiquiores sedentes, non decumbentes id facere consueverunt, ut ait Athen. lib. VIII. cap. 13. Qua de re latius in libello nostro, *de Antiquorum prandiis & cœnis.* Dictum Archiæ hujus in proverbium abiisse, quod ad suam usque ætatem in usu fuerit, testatur Plutarchus in eodem Pelopida. *Magius.*

4 *In crastinum, inquit, differo res severas.*] Meminit Erasmus in Chiliadibus. *Longolius.* Mavult Schottus *serias.* Quod vero Lambinus verbum *differo* ejiciendum censet, quia Plutarchus: εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα, solemni suo facit. *Gebhard.*

5 *Cum jam nox processisset.*] Τῆς νυκτὸς προϊούσης. Sallust. Jugurtha: *Sed ubi plerumque noctis processit.* Gebh.

6 *Vinolenti ab exulibus.*] Excepto Leontida, qui solus omnium erat sobrius. Vide sis Historiam fuse apud Plutarchum.

7 *Vulgo ad arma libertatemque vocato.*] Quod faciebant vel voce, vel etiam propositis libellis, qui præsentem statum ibant imminutum. Diodor. lib. XV. Ἔπειτα τοὺς πολίτας ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν παρακαλέσαντες, συνεργοὺς ἔσχον ἅπαντας τοὺς Θηβαίους. *Gebhard.*

tatemque vocato, non solum qui in urbe erant; sed etiam undique ex agris concurrerunt: præsidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt: patriam obsidione liberaverunt: [1] autores Cadmeæ occupandæ partim occiderunt,
partim in exilium ejecerunt. Hoc tam turbido tempore 4
(sicut supra diximus) Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit. [2] Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus est Pelopidæ: cæteræ fere omnes communes cum Epaminonda. Namque in Leuctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit dux [3] delectæ manus, quæ prima phalangem prostravit Laconum. Omnibus præterea periculis adfuit: sicut Spartam quum oppugnavit, alterum tenuit cornu: [4] quoque Messena celerius restitueretur, [5] legatus in Persas est profectus. Denique [6] hæc fuit altera persona Thebis, sed tamen secunda, ita ut proxima esset Epaminondæ.
Conflictatus autem 5
est cum adversa fortuna. Nam & initio (sicut ostendimus) exul patria caruit: [7] &, quum Thessaliam in potestatem

1 *Autores Cadmeæ occupandæ.*] De quibus supra. *Lambin.*

2 *Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus est Pelopidæ.*] Quam ei quoque adscribit Diodorus lib. xv. Ἐν γὰρ τῇ τῶν φυγάδων καταλήψει, καθ' ἣν ἀνεκτήσαντο τὴν Καδμείαν, ὁμολογουμένως ἅπαντες τούτῳ τὸ πρωτεῖον τῶν κατορθωμάτων νέμουσι. τὴν δὲ Λευκτρικὴν νίκην τούτων συνέβη πάντων τῶν ὕστερον γενομένων ἀγαθῶν αἰτίαν γενέσθαι. *Gebhard.*

3 *Delectæ manus.*] Cohortis trecentorum militum, quæ ob amorem amicitiæ, quo plurimum valebat, pugnabatque in hostem acrius, *sacra cohors* dicta est. Qua de re disserit Plutarchus. *Schottus.* Auctor istius fuit Gorgias, στρατηγὸς ἐν Θήβαις, ut tradit Polyænus lib. II. Cui haud dissimiles fuerunt *Soldurii*, de quibus Cæsar lib. III. Comm. cap. 22. de Bell. Gall. *Gebh.*

4 *Quoque Messena celerius restitueretur.*] Diruta atque eversa instauraretur, atque incolis frequentaretur. *Restituere* hic est ἀνοικίσαι. Superius Epaminonda: *Neque prius debellare destitit, quam Messena restituta urbem eorum obsidione clausit.* Ut ibidem docti è Mss. libris corrigunt. Diodor. lib. xv. Πρὸς δὲ τὸν Περσῶν βασιλέα πρεσβεύσας, ἐν ταῖς κοιναῖς ὁμολογίαις τὴν Μεσσήνην κατ' ἰδίαν περιέλαβεν, ἣν ἀνάστατον οὖσαν ἔτη τριακόσια Θηβαῖοι πάλιν ἀποκατεστήσαν. *Idem.* Corrigendus P. Danielis Codex, in quo corrupte *Essena* pro *Messena* legitur.

5 *Legatus in Persas est profectus.*] Post missos ad Persarum Regem Lacedæmoniorum & Atheniensium legatos de societate ineunda. De hac legatione vide Plutarchum.

6 *Hæc fuit altera persona Thebis.*] A scena sumpta translatio: habet & hoc proverbiale aliquid. *Longol.*

7 *Et quum Thessaliam.*] Ad quam

tem Thebanorum cuperet redigere, [1] legationiſque jure ſatis tectum ſe arbitraretur, [2] quod apud omnes gentes ſanctum eſſe conſueſſet: [3] à Tyranno Alexandro Pheræo, ſimul cum Iſmenia comprehenſus, in vincula conjectus eſt. Hunc Epaminondas recuperavit, [4] bello perſequens Alexandrum. Poſt id factum nunquam is animo placari potuit in eum, à quo erat violatus. Itaque perſuaſit Thebanis, ut ſubſidio Theſſaliæ proficiſcerentur, tyrannoſque ejus expellerent. Cujus belli quum ei ſumma eſſet data, eoque tum exercitu profectus eſſet, non dubitavit, [5] ſimul ac conſpexit hoſtem, confligere. In quo prælio Alexan-

cum Iſmenia amico ſuo profectus eſt. Diodorus: Παραλαβὼν Ἰσμηνίαν ἄνδρα φίλον μὲν ἑαυτοῦ, θαυμαζόμενον δὲ ἐπ' ἀρετῇ, παρῆλθεν εἰς Θετταλίαν. xv. Plutarch. enumerat felices ejus ſucceſſus in oppugnandis urbibus Theſſalicis, & præcipue Lariſſa, quam brevi tempore in fidem ſuam recepit. *Keuch.*

1 *Legationiſque jure.*] Nulla legationis fit mentio neque apud Diodorum, neque Plutarchum. Diodorus hoc tantum ſcribit, Pelopidam & Iſmeniam, cum Alexandro Pherarum tyranno obviam facti eſſent, temere & ſine ulla probabili ratione ab eo comprehenſos eſſe, & in cuſtodiam datos. Verba Græca non adſcribam; ſunt autem lib. xv. *Lambin.*

2 *Quod apud omneis genteis ſanctum eſſe conſueſſet.*] De ſanctimonia Legatorum multa paſſim Joſephus lib. xv. Antiquæ hiſtoriæ, ubi ait, commune eſſe ipſis cum Angelis Dei nuntiis nomen. Varro lib. III. de Ling. Latina; *Sancta ſunt corpora Legatorum.* Diodorus Siculus in excerptis Peireſianis n. 248. τὴν ἄδειαν vocat τῶν πρεσβευτῶν ἀσυλίας. Statius Papin. lib. II.

—— *ſanctum populis per ſecula nomen Legatum.* ——

Cicero Verrina III. *Legatorum jus divino humanoque vallatum præſidio, cujus tam ſanctum & venerabile nomen eſſe debet, ut non modo inter ſociorum jura, ſed & hoſtium tela incolume verſetur.* Plura congeſſit Grotius in Annot. ad cap. 18. lib. II. de Jur. Bell. ac Pac. Hinc apud Romanos per feciales cavebatur; ut, ſi legati à quovis populo aut gente violati eſſent, hi dederentur, qui jura gentium temere violaſſent. Vide Alexandrum Neapolitanum lib. v. cap. 3. Genial. dierum. *Keuchen.* Quales ſunt olim habiti populi quidam, ut Elei. Et apud Romanos Tribuni plebis libera republica; poſtea Imperatores, & etiam Κήρυκες. Dio Chryſoſtomus, πολὺ τῶν σπονδοφόρων καὶ τῶν κηρύκων ἱερώτερος. *Caſaubon.*

3 *A tyranno Alexandro Pheræo.*] Editio, quam Pariſii dederunt, omittit præpoſitionem. *Alexander Pheræus,* lib. VI. Prologorum ad hiſtorias Philippicas Pompeji Trogi vocatur *Epireus.* Sed emendandum *Pheræus*, qui Plutarcho in Pelopida Ἀλέξανδρος Φεραῖος. Quod & apud Diodorum retinendum libro xv. 67. Ubi mendoſe legitur, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, pro Φεραίου. Et confirmant tempora ſub annum videlicet IV. Olympiad. CII. *Keuchen.*

4 *Bello perſequens Alexandrum.*] Cujus gerendi ratio adhibita fuit, ut tyrannus impetratis xxx. dierum induciis Pelopidam liberaret. *Plutarch.*

5 *Simul ac conſpexit hoſtem, confligere.*] Sic & Plutarchus: Ὡς οὖν εἰς Φάρσαλ.

Alexandrum ut animadvertit, [1] incensus ira, equum in eum concitavit, proculque digressus à suis, [2] conjectu telorum confossus cecidit. Atque hoc [3] secunda Victoria accidit: nam jam inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto [4] omnes Thessaliæ civitates interfectum Pelopidam [5] coronis aureis & statuis æneis, liberosque ejus multo agro donaverunt.

Φάρσαλον ἐλθὼν ἤθροιζε τὴν δύναμιν, εὐθὺς ἐβάδιζεν ἐπὶ τὸν Ἀλέξανδρον. Lambin. Habebat autem Alexander militum amplius xx. millia; ut tradit Diodorus Siculus.

1 *Incensus ira, equum in eum concitavit.*] Plutarchus ob id factum, Pelopidæ temeritatis notam inurit. *Mag.*

2 *Conjectu telorum confossus, cecidit.*] Plutarchus: *Οἱ δὲ πολλοὶ τοῖς δόρασι πόῤῥωθεν διὰ τῶν ὅπλων τύπτοντες αὐτὸν, κατετραυμάτιζον. Lambin.*

3 *Secunda Victoria.*] Ita edunt omnes; notat tamen Lambinus placere magis *secunda pugna.* Sed legendum *secunda Victoria*; propria Victoria, cum jam se inclinasset ad Thessalos victoria. Rombertus Titius lib. IV. Controv. loc. cap. 8. conjecerat *Secura Victoria.* Curtius lib. IV. *Aristander in candida veste præibat preces regi Jovem, Minervam Victoriamque propitianti.* Justinus lib. V. 4. *Hunc quasi de cœlo missum, & ut ipsam Victoriam contuentur.* Gebh. Schott.

4 *Omnes Thessaliæ civitates.*] Quibus honoribus & studiis prosecuti sint Pelopidæ funus & mortem, docet Plutarchus in vita, non minus eleganter quam copiose. *Longol.*

5 *Coronis aureis.*] Quæ mortuis imponi solitæ, ut è Cicerone pro L. Flacco & Aristophane Comico docet Pet. Victorius lib. II. Var. Lection. cap. 7. *Schott.* Στεφάνους ἐπινικίους intelligit Passchalius de Coronis lib. VII. cap. 5. Alias etiam in coronis mortuorum aureæ memorantur. Sic honoris ergo, auream coronam Castricio mortuo imponendam Pergamenos decrevisse, auctor est Cicero in Orat. pro Flacco, cap. 31. Vide Kirchmannum de Funer. lib. I. *Boecler.*

AGESILAUS.

XVII.

1 1 AGESILAUS Lacedæmonius, cum à cæteris ſcriptoribus, tum eximie [2] à Xenophonte Socratico collaudatus eſt. [3] eo enim uſus eſt familiariſſime. Hic primum de regno [4] cum Leotychide fratris filio, habuit contentionem. Mos eſt enim à majoribus Lacedæmoniis traditus, [5] ut duos haberent ſemper reges, nomine magis quam imperio, ex duabus familiis [6] Proclis & Euryſthenis, qui

1 AGESILAUS.] In veteribus ſcriptum erat *Hageſilaus* per aſpirationem. *P. Daniel.* In aliis *Ageſilas*: Quod idem ac *Ageſilaus*. Keuchen. Sic Iolaus, Iolas; Arceſilaus, Arceſilas; Menelaus, Menelas; Ageſilaus, Ageſilas. Ita quoque Græci Ἀγησίλας & Ἰόλας. *Salmaſ.* De quo nugaciſſimas ineptias effutierunt ad Athenæum interpretes. Vide *Caſaub.* cap. 9. lib. XV.

2 *A Xenophonte Socratico.*] Exſtat laudatio hæc præſtantiſſimi Philoſophi ac Ducis, Socratis cum Platone auditoris. Meminit Cicero lib. V. epiſt. XII. ad Luceium. Scripſit & Plutarchus de vita Ageſilai, itemque apophthegmata præter Laconica. Simultatem autem cum Platone exercuiſſe, multis colligit argumentis Athenæus lib. XI. & Agellius lib. XIV. cap. 3. Hic tamen falſo efficere conatur, neutrum alterius odii cauſſa meminiſſe, cum Xenophon in ἀπομνημονευμάτων lib. III. ejus meminerit, ut ante Muretum lib. V. cap. 14. Var. Lect. notavit Laërtius in Platonis vita. *Schott.*

3 *Eo enim uſus eſt familiariſſime.*] Dubium eſt, utrum dicat Probus, Xenophontem uſum eſſe Ageſilao familiariſſime, an Ageſilaum Xenophonte. Mihi quidem videtur illud potius. *Lambinus.* Vide *Plut.* in Apophth. Lacon. Aliam reddit cauſam Themiſtius Orat. ad Cæſarem, idcirco Ageſilai vitam literis mandaſſe, quod ejus opera à Spartanis agro donatus eſſet. *Schott.*

4 *Cum Leotychide fratris filio.*] Sic Xenophon in Ageſilao: Ἐρισάντων περὶ τῆς ἀρχῆς Λεωτυχίδου μὲν ὡς Ἄγιδος ὄντος υἱοῦ, Ἀγησιλάου ὡς Ἀρχιδάμου. *Lambin.*

5 *Ut duos haberent ſemper Reges.*] Infra de Regibus: *Lacedæmonius autem Ageſilaus nomine, non poteſtate fuit Rex, ſicut cæteri Spartani.* Ad quem locum obſervavimus cauſam duorum regum, ut à Panegyrico ſcriptore promitur ad Maximianum. Vide ſis etiam Lipſium ad Velleium, & Alexandrum ab Alexandro lib. IV. Gen. Dier. cap. 23. *Keuch.* Quod exemplum ſecuti & alii in Græcia. Simile quid Pauſanias de Argivis in Corinthiacis. Talia regna negat Ariſtoteles conſtituere propriam ſpeciem gubernationis, quia ſcilicet partem tantum faciunt in republica optimatium aut populi. Lege *Grotium* lib. I. de Jure Belli ac Pacis cap. 3.

6 *Proclis & Euryſthenis.*] Has tamen familias Plutarchus in Lyſandro, & apophth. Laconicis, *Eurytiontidas* & *Agidas* vocat. Dicit autem Probus, *ex duabus familiis*, quia plures erant Heraclidarum familiæ præter has, ſed tamen regni exortes. *Magius.* Horum ſucceſſionis catalogum ab Hercule enumerat Pauſanias.

qui principes [1] ex progenie Herculis, Spartæ reges fuerunt. [2] Harum ex altera, in alterius familiæ locum [3] fieri non licebat. Itaque uterque suum retinebat ordinem. Primum ratio habebatur, [4] qui maximus natu esset ex liberis ejus, qui regnans decessisset. Sin is virilem sexum non reliquisset, tum deligebatur, qui proximus esset propinquitate. [5] Mortuus erat Agis rex, frater Agesilai; filium reliquerat Leotychidem, [6] quem ille vivens non agnorat; eundem, moriens, suum esse dixerat. Is de honore regni cum Agesilao suo patruo contendit: neque id, quod petivit, consequutus est. Nam [7] Lysandro suffragante, ho- 2
mine, ut ostendimus supra, factioso, & his temporibus potente, Agesilaus antelatus est. Hic, simul atque imperii potitus

Pausanias. De his quædam etiam à Cicerone scribuntur, lib. de Divinat. II. Miror autem Ciceronem & Probum à Græcis in nominis finitione dissentire. Etenim illi non *Proclum*: sed Προκλῆν scribunt. *Long.* Quæ scriptura omnium verissima & genuina. Longolius, quem secutæ plerumque Editiones vulgatæ, *Procli* legit, non *Proclis*. Atque eodem modo Parisiensis. Sic *Periclis* & *Neoclis* dixerunt, cum in Græco sit Περικλῆς & Νεοκλῆς. Sed aliud mendum est apud alios in nomine Προκλῆς, pro quo plerique Πατροκλῆς. Quod repugnat Historiæ, tempori, circumstantiis. Unde corrigendus Suidas in Λυκοῦργος: Λυκοῦργος σπαρτιάτης Πατροκλέους ἀπόγονος: Lege Προκλέους. Sic Plato lib. III. de Legibus: Λακεδαιμόνιος δὲ Πατροκλῆς καὶ Εὐρυσθένης, pro Προκλῆς. *Keuchen.*

1 *Ex progenie Herculis.*] Prima scilicet quam longo Regum ordine, à Leonida & ejus majoribus enumerat Herodotus, VII. Musa. Unde apud Vatem Lyricum Odâ x.

Ὀλβία Λακεδαίμων,
Μάκαιρα Θεσσαλία πατρὸς
Δ'ἀμφοτέραις ἐξ ἑνὸς
Ἀριστομάχου γένος Ἡρακλέος
βασιλεύει. *Idem.*

2 *Harum ex altera.*] *Horum* scriptus Codex, ut ad personas non familias referatur. *Schott.*

3 *Fieri non licebat.*] Qui erat ex familia Proclidarum, seu Eurypontidarum, non poterat rex fieri in locum ejus, qui fuisset ex familia Eurysthenidarum seu Agidarum, neque contra. *Lambin.*

4 *Qui maximus natu esset.*] Idem testatur Herodotus lib. VI. *Mag.*

5 *Mortuus erat Agis.*] *Hagis.* Codex P. Danielis. De morte Agidis & sepultura lege Xenophontem lib. III. de reb. Græc.

6 *Quem ille vivens non agnorat.*] Nam Alcibiadis putabatur filius; stupri enim consuetudinem cum Timea uxore Agidis Alcibiades commiserat. *Long.* Lege quæ de hoc adulterio retulit Athenæus lib. XII. cap. 16. & scripta reliquit Plutarchus in Alcibiade, Lysandro & Agesilao. Ut autem ab Agide filius nuncuparetur, lachrymis Leotychides impetravit. auctor Pausanias. *Mag.*

7 *Lysandro suffragante.*] Puerum enim Agesilaum Lysander amaverat, ut Plutarchus in Lysandro & Agesilao testatur. *Idem.*

potitus est, persuasit Lacedæmoniis, ut exercitum emitterent [1] in Asiam, bellumque regi facerent, [2] docens, satius esse in Asia, quam in Europa dimicare. [3] Namque fama exierat, Artaxerxem [4] comparare classem, pedestresque exercitus, quos in Græciam mitteret. Data potestate, tanta celeritate usus est, ut prius in Asiam cum copiis pervenerit, quam regii satrapæ eum scirent profectum. Quo factum est [5] ut omnes imparatos imprudentesque offenderet. Id ut cognovit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter præfectos habebat regios; [6] inducias à Lacone petivit, simulans se dare operam, ut Lacedæmoniis cum rege conveniret: re autem vera ad copias comparandas. [7] easque impetravit trimestres. Juravit autem uterque, se sine dolo inducias conservaturum. In qua pactione, [8] summa fide mansit Agesilaus. [9] Contra ea, Tissaphernes nihil aliud

1 *In Asiam.*] Quo Græcos incolentes, in libertatem vindicaret. Plutarchus in apophth. & alibi. Aliam tamen causam affert Probus, nisi forte potius illa occasio belli fuerit. *Idem.*

2 *Docens, satius esse in Asia, quam in Europa dimicare.*] Sic Xenophon in Agesilao: Κάλλιστον δὲ πάντων ἐκρίνετο, μὴ περὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ περὶ τῆς Ἀσίας τὸν ἀγῶνα καθιστάναι. Non laudat tamen Isocrates hunc Agesilai conatum, in Orat. ad Philippum; eo, quod non prius Græcos inter se conciliarit, quam Regi Persarum bellum inferret. *Lambin.*

3 *Namque fama exierat.*] *Erat*, Vetus Codex & Ultrajectinus. Illud vero infra in Hannibale: *Magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat, exisse famam.* Sueton. in Nerone: *Exiit opinio, &c.* Græci similiter dicunt λόγος ἐξέπεσε, ut ad Suetonium notavit Casaubonus. *Schott.*

4 *Comparare classem.*] Ms. *classes.* Ita loquitur paullo post, & supra Miltiade. Græci dicunt ἑτοιμάζειν vel κατασκευάζεσθαι. *Gebhard.* Incidit hoc bellum in Olympiad. XCVI. annum I. . .

5 *Ut omnes imparatos, imprudentesque.*] Vitiose Longolius edidit, *ut omnes imperatores imparatos, imprudentesque.* Conjungit autem in Datame, *imparatum, imprudentemque*, ad quem locum plura Savaro. *Schott.*

6 *Inducias à Lacone petivit.*] Plutarchus: Ἐπεὶ δὲ Τισαφέρνης ἐν ἀρχῇ μὲν φοβηθεὶς τὸν Ἀγησίλαον, ἐποιήσατο σπονδάς, &c. Fuerunt illæ trium mensium, ut tradunt Xenophon lib. III. in Ages. & Polyænus II. Stratagematum: qui adjungunt simul conditiones jurejurando inter utrumque initas. *Keuch.*

7 *Easque impetravit trimestres.*] Excerpta, *trimenstres*: ἀρχαϊκῶς. *Keuch.*

8 *Summa fide mansit Agesilaus.*] *Manere in fide* est ἐμμένειν τοῖς ὅρκοις. Vel ἀναμένειν τὴν προθεσμίαν. *Gebh.*

9 *Contra ea, Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit.*] Atqui hoc salva factionis fide facere potuit. Nam juris gentium est contra lædentem sibi consulere. At si interpretantur Græculi stare jurejurando; contra paratum perstare imparatum ac velle offensioni patere, perjurii crimini Tissaphernes non potest eximi. Quod secus est. *Idem.*

1 Suis

aliud quam bellum comparavit. Id etsi sentiebat Laco, tamen jusjurandum servabat, multumque in eo consequi se dicebat, quod Tissaphernes perjurio suo & homines [1] suis rebus abalienaret, & deos sibi iratos redderet. Se autem [2] servata religione confirmare exercitum, quum animadverteret deorum numen facere secum, [3] hominesque sibi conciliari amiciores, quod iis studere consuessent, quos conservare fidem viderent. Postquam induciarum præ- 3
teriit dies, barbarus non dubitans, quod ipsius erant [4] plurima domicilia in Caria, & ea regio his temporibus multo putabatur locupletissima, eo potissimum hostes impetum facturos, omnes suas copias eo contraxerat. [5] At Agesilaus in Phrygiam se convertit, eamque prius depopulatus est, quam Tissaphernes usquam se moveret. Magna præda militibus locupletatis, [6] Ephesum hyematum exercitum redu-

1 *Suis rebus abalienaret.*] Id est, à suis rebus alienaret. Licebat & repetita præpositione ita dicere: quo degenere alias. *Lambin.*

2 *Servata religione.*] Id est, servato jurejurando. Cicero pro Fonteio, *religio jurisjurandi.* Idem.

3 *Hominesque sibi conciliari.*] Propria quædam Nepoti in loquendo est indoles, quam qui non attendunt, eam eunt perversum, quod creberrime facit Lambinus. Nam heic quoque delevit vocem *amiciores* restitantem in omnibus tam scriptis, quam editis. *Gebh.*

4 *Plurima domicilia.*] Et in eis horti amœnissimi, arboribus undique magno sumptu conquisitis, & cæteris rebus ad voluptatem & delicias summo artificio comparatis instructi. Diodor. lib. XIV. *Lambin.*

5 *At Agesilaus in Phrygiam.*] Xenophon lib. III. de reb. Græciæ: Ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Καρίαν ἰέναι, εὐθὺς εἰς τἀναντία ἀποστρέψας, ἐπὶ Φρυγίας ἐπορεύετο, καὶ τάς τε ἐν τῇ πορείᾳ πόλεις κατεστρέφετο, καὶ ἐμβαλὼν ἀπροσδοκήτως, παμπληθῆ χρήματα ἐλάμβανε. Sic Plutarchus in Agesilao. Polyænus & Frontinus in Lydiam pervasisse, eamque diripuisse testantur. Polyænus II. Strat. Ὁ δὲ Λάκων κατέδραμε Λυδίαν, καὶ λείαν πολλὴν κατήλασεν. Frontinus lib. I. cap. 8. *Agesilaus Lacedæmonius, cum inferret bellum Tysapherni, Cariam se petere simulavit; quasi aptius locis montuosis, adversus hostem equitatu prævalentem pugnaturus. Per hanc consilii ostentationem advocato in Cariam Tysapherne; ipse Lydiam, ubi caput hostium regni erat, irrupit: oppreßisque qui illic agebant, pecunia regia potitus eß.*

6 *Ephesum hyematum exercitum reduxit.*] Xenophon lib. III. de reb. Gr. & in Agesilao: Ἐπειδὴ δ' ἔαρ ὑπέφαινε, συνήγαγε πᾶν τὸ στράτευμα εἰς Ἔφεσον. Causam autem cur longius non sit progressus, hanc affert, quia exta sacrificanti parum læta fuerant, victimæ sine fibris extiterant. Quod & à Diodoro lib. XIV. relatum est. Præterea cognovit, se, nisi equitatum haberet, barbaris imparem futurum; idcirco equitatum sibi esse comparandum existimavit. Xenophon lib. III. de reb. Græc. *Lambin.*

1 *Offici-*

reduxit, atque ibi [1] officinis armorum institutis, [2] magna industria bellum apparavit: & quo studiosius armarentur, insigniusque ornarentur, [3] præmia proposuit, quibus donarentur, quorum egregia in ea re fuisset industria. Fecit idem in exercitationum generibus, ut qui cæteris præstitissent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut & ornatissimum, [4] & exercitatissimum haberet exercitum. [5] Huic quum tempus esset visum copias extrahere ex hybernaculis, vidit si, quo esset iter facturus, palam pronunciasset, hostes non credituros, aliasque regiones occupaturos, nec dubitaturos aliud esse facturum ac pronunciasset. Itaque [6] quum ille Sardeis se iturum dixisset, Tissaphernes [7] eandem Cariam defendendam putavit. In quo quum eum opinio fefellisset, victumque se vidisset consilio, [8] sero suis præsidio profectus est. Nam quum illo venisset, jam Agesilaus multis locis expugnatis, [9] magna erat præda potitus. Laco autem quum videret hostes equitatu superare, [10] nunquam

1 *Officinis armorum institutis.*] In urbe nempe valida atque opificibus abundante. Tacit. II. Hist. cap. 82. *Destinantur validæ civitates exercendis armorum officinis.* Gebhard.

2 *Magna industria bellum apparavit.*] Equos cum sessoribus eo bello extorsit ditioribus, qui vacationem militiæ impetrabant misso vicario milite. Auctor Plutarchus in Vita & Apophthegmatis Lacon. *Schott.*

3 *Præmia proposuit.*] Peltastis quoque & sagittariis. *Xenophon* lib. III. De hippodromis, jaculatoribus, & aliis exercitationum generibus fuse Xenophon eodem libro.

4 *Et exercitatissimum haberet exercitum.*] Sidonius epist. 3. lib. III. *exercitum exercitatissimum stupor obruit.* Savaro.

5 *Huic quum tempus esset visum.*] Amplissimus Freinshemius olim legendum censuit: *Hinc cum tempus esset visum.* Boecler.

6 *Quum ille Sardeis se iturum dixisset.*] Polyænus lib. II. Stratag. in Agesilao Com. 9. Ἀγησίλαος ἐπὶ Σάρδεις ἐλαύνειν κηρύξας λογοποιοὺς, ὡς ἐξαπατῶν Τισσαφέρνην.

7 *Eandem Cariam.*] Quam antea tutatus fuerat. *Xenoph. Plut.*

8 *Sero suis præsidio profectus.*] Quarto die postquam Agesilaus jam Lydiam ingressus ac populatus erat, ut tradit Xenophon iisdem locis. *Lambin.*

9 *Magna erat præda potitus.*] Xenophon: Πολλὰ τὰ ἐπιτήδεια τῇ στρατιᾷ εἶχε. aliter παρεῖχε. Hoc tantum, id est, multas res exercitui necessarias paravit. *Idem.*

10 *Nunquam in campo sui fecit potestatem.*] Conflixit tamen ad Mæandrum Agesilaus, quod videbat nondum peditatum hostium adesse: ut cum hostes, præmissi ab Agesilao equitatus, interea dum pedestreis copias instruit ac disponit, impetum satis fortiter excepissent, reliquo jam exercitu producto illi statim terga dederunt, & eorum alii in Mæandrum se præcipites egerunt, alii in fuga

quam in campo sui fecit potestatem, & his locis manum conseruit, quibus plus pedestres copiæ valerent. Pepulit ergo, quotiescunque congressus est, multo majores adversariorum copias: & sic in Asia versatus est, ut omnium opinione victor duceretur. Hic quum animo meditaretur 4
proficisci in Persas, & ipsum regem adoriri: [1] nuncius ei domo venit [2] ephorûm jussu, bellum [3] Athenienses & Bœotios indixisse Lacedæmoniis; quare venire non dubitaret. In hoc non minus ejus pietas suspicienda est, quam virtus bellica. qui quum victori præesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi; tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum, ut si privatus [4] in comitio esset Spartæ. [5] Cujus exemplum utinam imperatores nostri sequi voluissent. Sed illuc redeamus. Agesilaus opulentissimo regno præposuit bonam existimationem, multoque gloriosius duxit, si institutis patriæ paruisset, quam si bello superasset Asiam. Hac igitur mente Hellespontum copias trajecit, [6] tantaque usus est cele-

in fuga spem salutis posuerunt. Agesilaus autem castris hostium potitus est, & plusquam septuaginta talenta prædæ nactus est, & camelos tum primum barbarorum cepit, quos in Græciam abegit. *Lambin.*

1 *Nuntius ei domo venit.*] Epicydidas. *Xenoph.* lib. IV. ἑλλ. *Plut.* Ἀγησιλ. Meminit etiam Diod. Siculus lib. XIV. sed nuntii nomen cum Cornelio reticet. *Kruchen.*

2 *Ephorûm jussu.*] Alii libri *missu.* Nam illi *jussu* substituerunt, qui de ejus integritate dubitarunt. *Gebhard.*

3 *Athenienses & Bœotios indixisse Lacedæmoniis.*] Suasu & auctoritate Cononis per Oratores Græciæ Persico auro corruptos, ad id adductos. Polyænus libro I. in Conone Com. 3. Κόνων Φαρναβάζῳ συμμαχῶν Ἀγησιλάου τὴν Ἀσίαν πορθοῦντος, ἔπεισε Πέρσην χρυσίον πέμψαι τοῖς δημαγωγοῖς τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Vide sequentia. *Gebhard.* Justin. lib. 6. cap. 4. *Primi Thebani auxiliantibus Atheniensibus, bellum Lacedæmoniis intulere.*

4 *In Comitio.*] In loco, ubi comitia peragebantur. Utitur aliquoties Cicero pro Sextio, in Verrem. Xenoph. reddit ἐφορεῖον. *Gebh.* Pro quo corrupte alii φορεῖον. Idem tradit, ad ipsum missam fuisse scytalen, quam semper in revocandis Imperatoribus suis adhibebant Lacedæmonii. Vide quæ supra ad Pausaniam notata sunt. *Kruchen.*

5 *Cujus exemplum utinam imperatores nostri.*] Hæc perspicue in Caium Julium Cæsarem dicuntur, qui inviro Senatu & contra leges exercitum retinuit: Unde natum est bellum civile inter eum & Pompeium. *Lambinus. Magius.*

6 *Tantaque usus est celeritate.*] Imitatio aperta istius Xenophontis: Διαβὰς δὲ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπορεύετο διὰ τῶν αὐτῶν ἐθνῶν, ὧν περ ὁ Πέρσης τῷ παμπληθεῖ στόλῳ, καὶ ἣν ἐνιαυσίαν ὁδὸν ὁ βάρβαρος ἐποιήσατο, ταύτην μεῖον,

est celeritate, ut quod iter Xerxes [1] anno vertente confecerat, hic transierit triginta diebus. Quum jam haud longe abesset à Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses & Bœotii, [2] cæterique eorum socii, [3] apud Coroneam: quos omnes gravi prælio vicit. Hujus victoriæ vel maxima fuit laus, quod quum plerique ex fuga se [4] in templum Minervæ conjecissent, quæreretur que ab eo, quid his fieri vellet; etsi aliquot vulnera acceperat eo prælio, & iratus videbatur omnibus, qui adversus arma tulerant, tamen antetulit iræ religionem, & eos vetuit violari. Neque hoc solum in Græcia fecit, ut templa deorum sancta haberet, sed etiam apud barbaros summa religione [5] omnia simulacra arasque conservavit. Itaque prædicabat, mirari se, non sacrilegorum numero haberi qui supplicibus eorum nocuissent, aut non gravioribus pœnis affici, qui religionem

μεῖον, ἢ ἐν μηνὶ, κατήνυσεν ὁ Ἀγησίλαος.

1 *Anno vertente.*] Id est, anni spatio. *Annus* vero *vertens* magnum annum Ciceroni significat, de quo nos non pauca lib. III. cap. 16. de Mundi exustione & die Judicii. *Mag.* Juvenalis: —— *Et cùm se verterit annus.* *Anno vertente confecerat.*] Sic rectum fuit in membranis & plerisque editis. Perperam igitur & inconcinne posteriores διορθωταὶ non sine specie ἀπαιδευσίας receptam hactenus optimam scripturam, *anno vertente* mutandam censent in *anno inverso.* Ut sit *annus inversus* quod *vertens*, vel *annus tempus*, ut loquitur auctor in Themist. spatium scilicet annuum, quo peractum iter & finitum, ἐνιαυσία ὁδός. Quod male dixeris doctorum judicio, qui accuratius distinxere inter *annum vertentem* & *inversum.* Nam *annus vertens* est *annus magnus* Ciceroni, ἐνιαυτὸς περιπλόμενος, non quidem qui *vertit*, sed qui *vertitur*; παθητικῶς, ut *annus volvens* dicebant Rom. Græc. exemplo. *Inversus* vero est annus brumalis, quem vocant περιτροπίων. Nam τροπαὶ à Græcis *versuræ* & *reversiones* solis vocantur, à Latinis *bruma* & *solstitium.* Quod male huic argumento attribueris. *Keuchenius.*

2 *Cæterique eorum socii.*] Argivi, Corinthii, Ænianæ, Eubœenses & utrique Locri. *Xenoph.* lib. IV. ἑλλ.

3 *Apud Coroneam.*] Bœotiæ urbem. Emendandus Plutarchus, in quo mendose legitur, περὶ τὴν Χαιρώνειαν, pro Κορώνειαν. Justinus Agesilaum supervenisse pugnæ tradit, non ab initio interfuisse; quod contra omnium historiam. Incidit in Olympiad. XCVI. annum 2. *Keuchen.*

4 *In templum Minervæ.*] Cognomento *Itoniæ*, ut docet Pausanias Laconicis. Sic enim ille hac de re loquens: Ὡς δὲ ἐτράποντο οἱ Βοιωτοὶ, καταφεύγουσιν ἄνδρες ἐξ αὐτῶν ἐς ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Ἰτωνίας. *Lambin.*

5 *Omnia simulacra, arasque conservavit.*] *Consecravit* non recte Longolius. Confer cum his quæ de Agesilao M. Tullius ad Luceium commemorat l. v. epistol. 12. nullam sui imaginem neque fictam neque pictam poni voluisse. *Schott.*

3 Corin-

ligionem minuerent, quam qui fana ſpoliarent. Poſt hoc 5
prælium collatum eſt omne bellum circa Corinthum, ideoque [1]Corinthium eſt appellatum. Hîc quum una pugna [2]decem millia hoſtium Ageſilao duce cecidiſſent, eoque facto opes adverſariorum debilitatæ viderentur: [3]tantum afuit ab inſolentia gloriæ, ut commiſeratus ſit fortunam Græciæ, quod tam multi à ſe victi, vitio adverſariorum concidiſſent. Namque illa multitudine, ſi ſana mens eſſet Græciæ, ſupplicium Perſas dare potuiſſe. Idem, quum adverſarios intra mœnia compuliſſet, & ut Corinthum oppugnaret multi hortarentur: negavit id ſuæ virtuti convenire. Se enim eum eſſe dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobiliſſimas expugnaret Græciæ. [4]Nam ſi, inquit, exſtinguere voluerimus qui nobiſcum adverſus barbaros ſteterunt, noſmetipſi nos expugnaverimus, illis quieſcentibus, quo facto, ſine negotio, quum voluerint, nos oppriment. Interim accidit 6
illa calamitas [5]apud Leuctra Lacedæmoniis, quo ne proficiſcerentur, quum à pleriſque ad exeundum premeretur, [6]ut ſi de exitu divinaret, exire noluit. Idem, quum Epaminondas Spartam oppugnaret, [7]eſſetque ſine muris oppidum;

1 *Corinthium eſt appellatum.*] Κορινθιακὸς πόλεμος, Pauſaniæ, Diodoro & aliis. Notavitque ad Juſtini lib. VI. cap. 5. incomparabilis Bongarſius. Initium ejus cœpit Olymp. XCVI. anno 1. *Keuchen.*

2 *Decem millia hoſtium.*] Sic Xenophon in Ageſilao, & Plutarchus in Apophth. Reg. & in Ageſilao. *Lamb.*

3 *Tantum afuit ab inſolentia gloriæ.*] *Gloria* pro *gloriatio.* P. Cyrus:
Cito ignominia fit ſuperbi gloria.
Compoſitum mentis ac vultus Ageſilai habitum ita deſcribit Xenophon: Οὐκ ἐφηϑεὶς φανερὸς ἐγένετο. Plutarchus: Οὐκ ὤφθη περιχαρὴς οὐδὲ ἐπηρμένος. *Gebhard.*

4 *Nam ſi, inquit.*] Præclare hoc, ſed paullo aliter, Xenophon eodem loco.

5 *Apud Leuctra.*] Vide Epaminondæ Vitam. *Longol.* Accidit illa calamitas Olympiad. CII. anno 2. Sed obſervandum, in Epaminonda *apud Leuctram* dici, pro *Leuctra.* Quæ generum & numerorum Enallage in nominibus urbium à veteribus frequentata. Sic τὰ Ἱεροσόλυμα, & *Hieroſolymam* & *Hieroſolymas* dicebant; ut *Leuctra, Leuctram, Leuctras.* Atque ita in cæteris. *Keuch.*

6 *Ut ſi de exitu divinaret.*] Ἔδοξε θεῶν τινὰ χρησμὸν εἰρηκέναι, inquit Diodorus. *Boecler.*

7 *Eſſetque ſine muris oppidum.*] Ex præcepto Lycurgi. *Keuchen.* Viri enim Lacedæmone fortitudine ſua pro mœnibus erant. Seneca Rhetor. Suaſor. II. ut nos quidem emendabamus: *Non eſt Sparta lapidibus circumdata. Ubi viros habet, ibi muros non habet.* Et mox:

Muri

pidum; talem ſe imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, niſi ille fuiſſet, Spartam futuram non fuiſſe. In quo quidem diſcrimine celeritas ejus conſilii ſaluti fuit univerſis. Nam quum quidam adoleſcentuli, hoſtium adventu perterriti, ad Thebanos transfugere vellent, & [1] locum extra urbem editum cepiſſent; Ageſilaus, qui pernicioſiſſimum fore videret, ſi animadverſum eſſet, quenquam ad hoſtes transfugere conari, cum ſuis eo venit, atque, ut ſi bono animo feciſſent, laudavit conſilium eorum, quod cum locum occupaſſent, & ſe id quoque fieri debere animadvertiſſe. Sic adoleſcentulos [2] ſimulata laudatione recuperavit: & adjunctis de ſuis comitibus, locum tutum reliquit. Namque illi, aucto numero eorum, qui expertes erant conſilii, commovere ſe non ſunt auſi: eoque libentius, quod latere arbitrabantur, quæ cogitant.
7 Sine dubio poſt Leuctricam pugnam Lacedæmonii ſe nunquam refecerunt, neque priſtinum imperium recuperarunt. Quum interim Ageſilaus non deſtitit, quibuſcunque rebus poſſet patriam juvare. Nam quum præcipue Lacedæmonii indigerent pecunia, [3] ille omnibus, qui à rege defecerant, præſidio fuit. à quibus magna donatus pecunia, patriam ſublevavit. Atque in hoc illud imprimis fuit

Muri noſtri arma ſunt. Schottus. Olim Græci urbes ſine muris habuerunt, ut Thucydides in Proœmio ſcriptum reliquit Spartam nullis fuiſſe ſeptam mœnibus, teſtantur Plato Dialogo VI. de Legibus, Plutarchus in Lyſandro, in Apophth. & Inſtit. Lacon. atque alii. Ovidius *Spartam immunitam* vocavit, ſic enim ait Metamorph. X.

Cum Deus Eurotam, immunitamque frequentat Sparten.

Sed Livius lib. IV. V. & VIII. Decadis quartæ, Spartam muris fuiſſe circumdatam demonſtrat. Et lib. IX. ait, urbem hanc octingentorum ſpatio nulla habuiſſe mœnia. Quando primum Spartani armis diffiſi, urbem murorum præſidio clauſerint, docet Juſtinus lib. XIV. cap. 5. Livius lib. 4. Decad. IV. Tyrannos ait, Spartæ muros cum prius nulli fuiſſent, planis apertiſque locis conſtruxiſſe, altiora vero ac difficiliora loca armatorum fuiſſe præſidiis firmata. *Magius.*

1 *Locum extra urbem editum.*] Polyænus vocat λόφον ἱερὸν Ἀρτέμιδος ὀρθείας ἐγγὺς Πιτάνης. lib. II. Strateg. Plutarchus *ὀχυρῷ καὶ δυσεκβιάστῳ τόπῳ.*

2 *Simulata laudatione recuperavit.*] De perſona rarius. Supra tamen Pelopida: *Hunc Epaminondas recuperavit bello.* Gebhard.

3 *Ille omnibus, qui à Rege defecerant.*] Meminit iſtius rei Xenophon in Ageſilao.

1 Cum

fuit admirabile, [1] quum maxima munera ei ab regibus & dynaſtis civitatibuſque conferrentur; nihil unquam in domum ſuam contulit, [2] nihil de victu, nihil de veſtitu Laconum mutavit. Domo eadem fuit contentus, qua [3] Euryſthenes progenitor majorum ſuorum fuerat uſus. Quam qui intrarat, nullum ſignum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat: contra, plurima patientiæ atque abſtinentiæ. [4] Sic enim erat inſtructa, ut nulla in re differret à cujuſvis inopis atque privati. Atque hic tantus 8
vir, ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus; [5] ſic maleficam nactus eſt in corpore, exiguus, [6] & claudus altero pede. quæ res etiam nonnullam adferebat deformitatem: atque ignoti, faciem ejus quum intuerentur, contemnebant: qui autem virtutem noverant, non poterant admirari ſatis. Quod ei uſuvenit, [7] quum annorum octoginta [8] ſubſidio Thaco in Ægyptum iviſſet, [9] & in acta cum ſuis accubuiſſet, ſine ullo tecto, ſtratumque haberet tale, [10] ut terra tecta eſſet ſtramentis, * neque huc

1 *Cum maxima munera ei à Regibus.*] Tacho imprimis & Mauſolo. *Xenoph.* ibidem.

2 *Nihil de victu, nihil de veſtitu Laconum mutavit.*] Plutarchus apophth. Lacon. Οὐδὲν τῶν περὶ τὸν βίον, καὶ τὴν δίαιταν διὰ τὰς τοσαύτας εὐτυχίας καὶ νίκας ἤλλαξεν οἴκαδ' ἐπανελθών. *Lambin.*

3 *Euryſthenes.*] Ariſtodemi filius, Proclis frater: De quo ſupra hac eadem vita in principio. *Idem.*

4 *Sic enim erat inſtructa.*] De frugalitate Ageſilai in victu cultuque corporis, multa Plutarchus in vita. *Schot.*

5 *Sic maleficam nactus eſt in corpore.*] Quam heic Nepos *naturam* vocat *maleficam*, Ovidius non invenuſtius *difficilem* dixit, epiſtol. Sapphus:

Si mihi difficilis formam natura negavit
Ingenio formæ damna rependo meæ.

Gebhard.

6 *Et claudus altero pede.*] Loripes. *Lambin.* Juſtinus lib. VI. cap. 2. *Erat enim pede claudus.* Vide Plutarchum. *Savaro.* De Oraculi reſponſo Pauſanias in Laconicis & alii.

7 *Quum annorum octoginta.*] Xenophon in Ageſilao: Ἐγεγόνει ἔτη ἀμφὶ τὰ ὀγδοήκοντα. id eſt, *natus erat annos circiter octoginta.* Plutarchus autem. ὑπὲρ ὀγδοήκοντα γεγονὼς ἔτη, id eſt, *ſupra octoginta annos natus erat.* Lamb.

8 *Subſidio Thaco in Ægyptum iviſſet.*] *Nectenabo* ait Polyænus lib. II. in Ageſilao, Comm. 22. *Gebhard.* Hic rex *Hercynio* fuiſſe videtur: Lege Juſtinum lib. VI. *Magius.* Sed hoc Ageſilai inceptum & factum, ſcribit Plutarchus fuiſſe à pleriſque improbatum & reprehenſum. *Lambin.*

9 *Et in acta cum ſuis accubuiſſet.*] Id eſt, in littore. Virgil. Æn. lib. V.

At procul in ſola ſecretæ Troades acta
Anchiſen flebant.

Græci enim *littus* ἀκτὴν vocant. Plutarchus ait, *in herba circa littus.* Mag.

10 *Ut terra tecta eſſet ſtramentis.*]

huc amplius quam pellis esset injecta, eodemque comites omnes accubuissent, vestitu humili atque obsoleto, ut eorum ornatus non modo in his regem neminem significaret, sed hominis non beatissimi suspicionem præberet. Hujus de adventu fama quum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cujusque generis sunt allata. His quærentibus Agesilaum, vix fides facta est unum esse ex his, qui tum adcubabant. Qui quum regis verbis, quæ attulerant, dedissent: ille [1] præter vitulina, & hujusmodi genera obsonii, quæ præsens tempus desiderabat, nihil accepit: unguenta, [2] coronas, secundamque mensam, servis dispertiit: cætera referri jussit. Quo facto, eum barbari magis etiam contempserunt, quod [3] eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum sumpsisse arbitrabantur. Hic quum ex Ægypto reverteretur, donatus à rege [4] Nectanebe

Hoc cum Gallis & Germanis Lacedæmonii habent commune. Athenæus: Κελτοὶ τὰς χορὰς ὑποτιθέντες χόρτον ὑποβάλλοντες, καὶ ἐπὶ τραπεζῶν ξυλίνων μικρὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπηρμένων. *Gebhard.*

* *Neque huc amplius quam pellis esset injecta.*] More scilicet rustico, & priscorum, quibus id genus strata & cubilia erant, stramentis & pellibus parata, & de quibus nos affatim lib II. cap. 16. Miscellaneorum. *Mag.* Simile quid de Tuberone Stoïco narrat Cicero Orat. pro Muræna.

1 *Præter vitulina.*] Plutarchus: *Muneribus*, inquit, *allatis adductisque; farinam, vitulos, anseres accepit: bellaria, unguenta repellebat.* Idem Plutarch. in apophth. Lacon. hoc factum dicit apud Thasios, cum per eorum agrum cum exercitu iter faceret Agesilaus. De muneribus à Thasiis Agesilao missis, legere ne pigeat quæ ex Theopompo retulit Athenæus lib. XIV. cap. 29. *Mag.*

2 *Coronas.*] Quæ fiebant ex gramine quodam non magni pretii, quod βύβλον Græci vocant, unde charta conficiebatur: Et taleis coronas non tejecisse dicitur Agesilaus, ut refert Plutarchus ex Theophrasto. *Lambin.* Refert Athenæus lib. XV. cap. 6. ex Theopompo, Ægyptios Agesilao in Ægyptum proficiscenti, inter alia munera *papyrum coronariam* misisse. Plin. lib. XIII. cap. II. *papyri* florem ad Deos coronandos usui fuisse dicit. Idem lib. XXI. cap. 2. *Ægyptiarum coronarum* mentionem facit. *Mag.* Sed coronarum apud veteres in conviviis multus usus, & è rosis sutilium præcipue, postea luxuria invenit è nardi folio, & veste serica versicolori suere, quas unguentis aspergebant pretiosissimis. *Salmas.* Legendus Carolus Paschalius in doctissimo opere Coronario.

3 *Eum ignorantia bonarum rerum.*] Ἀβελτερία vel ἀβελτηρία. Nam & Græcis ἀβέλτερος explicatur, τὸ βέλτιον μὴ γινώσκων. Constat autem hoc vitium rusticitate, sinceritate judicii & sensuum; ἀγροικία, ἀκρασία, ἀναισθησία. *Boecler.*

4 *Nectanebe.*] Sic legendum; non, ut habent exempla Veneta, *Nathabide.* Sic enim hunc appellant Plutarchus, Diodorus Siculus, Polyænus; nisi quod

ἀδιαφό-

ctanebe [1] ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo suo daret, venissetque [2] in portum, qui Menelai vocatur, [3] jacens inter Cyrenas & Ægyptum, [4] in morbum implicitus decessit. Ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre possent, [5] quod mel non habebant, cera circumfuderunt, [6] atque ita domum retulerunt.

ἀδιαφόρως *Nectanabus*, & *Nectanabis*, & *Nectanebis*; Νεκτανεβώς, Νεκτάναβις, Νεκτάνεβις ab illis nominatur. Quod autem in Apophtheg. Lacon. Νεκτάνεβις scriptum est, erratum esse puto. Nectanebum supra commoravit & Probus in Chabria princip. *Lambin.*

1 *Ducentis viginti talentis.*] Plutarchus, *ducentis ac triginta argenti talentis* donatum fuisse Agesilaum dicit. In Apophth. vero Lacon. *ingenti vi pecuniæ.* Mag.

2 *In portum, qui Menelai vocatur.*] Plutarch. Καὶ περὶ τὴν Λιβύην χωρίον ἔρημον κομισθεὶς ὃ καλοῦσι Μενελάου λιμένα. De quo vide Strabonem lib. 1.

3 *Jacens inter Cyrenas.*] Alii Codices perperam, *Grenas.* Lege *Cyrenas.* Intelligit enim Nepos Libyam Cyrenaicam, πόλιν Λιβύης. Latini *Cyrenas* dicunt. Κυρήνη, Κυρῆναι apud Græcos. *Keuchen.*

4 *In morbum implicitus decessit.*] Diodorus lib. xv. Ἐπανιὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα διὰ Κυρήνης, ἐτελεύτησεν. Olympiad. CIV. anno 4. Ætat. LXXXIV. Imperii XLI. Vide Plutarchum.

5 *Quod mel non habebant.*] Sic Plutarchus. Sed negat tamen Diodorus, & Agesilai cadaver in melle Spartam deportatum tradit, ac sepultura regia, ceterisque honoribus decoratum. *Lamb.* Melle enim cadavera, quæ servari vellent, condiebant: ut hic Plutarchus & C. Plinius lib. XXII. cap. 24. auctor est. Varro περὶ ταφῆς apud Nonium: *Heraclides Ponticus plus sapit, qui præcepit, ut comburerent, quam Democritus, qui, ut melle servarent.* Cera vero circumlinere Persarum fuisse refert Herodotus lib. 1. & Cicero 1. Tuscul. Plura qui de funeralibus scripserunt, in his Pet. Bellonius ac P. Victorius libro x. Var. capite 6. Joann. Kirchmannus libro 1. cap. 8. *Schottus.*

6 *Atque ita domum retulerunt.*] Legibus enim adstricti, Reges suos Lacedæmonii domum, etiam mortuos reducere cogebantur, ceteros duces non cogebantur. *Longolius.* Vide Turnebum libro XXVI. capite 33. & bis infra in Eumene.

EUMENES.

XVIII.

1 [1] EUMENES Cardianus. Hujus si virtuti par data esset fortuna, non ille quidem major, sed multo illustrior, atque etiam honoratior; quod magnos homines virtute metimur, non fortuna. Nam quum ætas ejus incidisset in ea tempora, [2] quibus Macedones florent, multum ei detraxit inter eos viventi, quod alienæ erat civitatis. Neque aliud huic defuit, quam generosa stirps: etsi ille [3] domestico summo genere erat, tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi, indigne ferebant. Neque tamen non patiebantur, vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, [4] calliditate, & celeritate ingenii. [5] Hic peradolescentulus [6] ad amicitiam accessit Philippi, Amyntæ filii; brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jam in adolescentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum, [7] scribæ loco; quod mul-

1 *EUmenes Cardianus.*] Male alii *Sardinianus.* Frontin. lib. IV. cap. 7. *Eumenes Cardianus ex successoribus Alexandri Magni.* Auctor Scholiorum in Aristophanis Aves: Καρδία πόλις Θρᾴκης, ἧς οἱ πολῖται Καρδιανοί. *Gebhard.* Alexander Myndius hanc civitatem in Eumenis gratiam immunem à tributis Philippum fecisse scribit. *Longol.*

2 *Quibus Macedones florerent.*] Propter Philippum Amyntæ filium & Alexandrum Magnum, qui res omnium Macedonum maximas gesserunt. *Lamb.* Vide Justinum lib. XXXIII. cap. 2.

3 *Domestico summo genere.*] Duris Samius ex aurigatione patrem ejus victum sibi quæsivisse refert. *Longol.*

4 *Calliditate.*] Itaque Plutarch. eum πανοῦργον dicit fuisse. *Lambin.*

5 *Hic peradolescentulus.*] Annorum fere trium & viginti, ut infra ait: *Cum ab anno vicesimo, ut supra ostendimus, &c.* Schott.

6 *Ad amicitiam accessit Philippi.*] Quam tenuit annos VII. Philippo mortuo eodem gradu fuit apud Alexandrum annos XIII. *Infra.* Ait Plutarchus, Philippum, cum per otium Cardiæ Eumenem strenue inter reliquos pueros decertare, luctarique conspexisset, pueri prudentia & fortitudine delectatum, eum sibi desumsisse. Verum alios probabilius dicere, Eumenem hospitii & amicitiæ paternæ causa à Philippo ad altiora provectum. *Mag.*

7 *Scribæ loco.*] Plutarchus ἀρχιγραμματέα, id sonat, *scribarum principem & præfectum*, cum quo Rex omnia etiam gravissima negotia communicabat, fuisse prodit: tales hodie *Cancellarios* vocant. *Longol.* Arrianus lib. V. γραμ-

multo apud Grajos honorificentius est, quam apud Romanos. Nam apud nos re vera, sicut sunt, [1] mercenarii scribæ existimantur. At apud illos contrario, nemo ad id officium admittitur nisi honesto loco, & fide, & industria cognita: quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos septem. [2] Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Novissimo tempore [3] præfuit etiam alteri equitum alæ [4] quæ hetærice appellabatur. Utrique autem consilio semper affuit, & omnium rerum habitus est particeps. [5] Alexandro Babylone 2
mortuo, [6] quum regna singulis familiaribus dispertirentur,

γραμματέα appellat simpliciter: Θάψας δὲ, ὡς νόμος αὐτῷ, τοὺς τελευτήσαντας, Εὐμένη τὸν γραμματέα ἐκπέμπει ἐς τὰς δύο πόλεις, τὰς συναφεστώσας τοῖς Σαγγάλοις, &c. *Lamb.* Qualis Amenides Darii apud Curtium lib. VII. cap. 3. Mullinus Alexandri apud eundem VIII. 11. Erantque ex amicis Regis, ut tradit Arrianus. De quibus disertim Brissonius lib. 1. & Casp. Barthius in Advers. lib. 1. cap. 1.

1 *Mercenarii scribæ existimantur.*] Loquitur Nepos de ejusmodi scribis, qui hodie *secretarii*, in magnarum potestatum consiliis habentur (nam quod secretarius, quivis mercenarius scriba & servilis operæ minister appellari cupit, abusui vocis dandum, omnes scimus) ideo requirit ad hoc officium, 1. *familiæ honestatem*, 2. *spectatam industriam*, id est, ἐπιδεξιότητα ἐν ταῖς τῶν πράξεων ἐπιχειρήσεσι, promptitudinem exercitatam, qualis in rerum actu dextrè tractando laudatur. 3. *fidem*. Dignitatem officii ostendit: 1. *honorificentiæ* titulo. 2. *gradu amicitiæ regiæ*, quæ majorum rerum ministris scil. tribuitur. 3. *intimæ familiaritatis* cum rege consuetudine. Munus ipsum complectitur generali expressione. Scriba ralis omnium consiliorum est particeps. *Boeclerus.*

2 *Illo interfecto.*] A Pausania. Vide infra *de Regibus*. Contigit illud Olympiad. CXI. anno 1. Eumenes autem regulis tutor datur Olymp. CXV. anno 1. *Chronolog.*

3 *Præfuit etiam alteri equitum alæ.*] *Altera* erat in Ver. Codice Gifanii & nostro ἀρχαϊκῶς, ut *una* pro *uni* Lucretius dandi casu, ut ibidem docuit Gifanius. *Schott.*

4 *Quæ hetærice appellabatur.*] Quasi *socialis*, id enim vox ἑταιρικὴ sonat. Longolius, *Eretrice* legit: sic dictam fortasse existimans, ab *Eretria* Euboeæ insulæ oppido. Sed ego ejus lectionem, quod vetustis codicibus non afferatur, haudquaquam approbaverim. *Magius.* Meminerunt ejus plurimi Græcorum, Diodorus lib. XVIII. Arrianus lib. VI. de rebus gestis Alexandri, & Harpocratio in voce πεζέταιρος. Atque ita vocabatur honoris caussa ala equitum apud Macedones, ab amicitia & veluti sodalitate regia.

5 *Alexandro Babylone mortuo.*] Olympiad. CXIV. anno 1. Vide infra *de Regibus*.

6 *Cum regna singulis familiaribus dispertirentur.*] Lege Josephum Antiquit. lib. XII. cap. 1. Auctorem historiæ Machabæorum lib. 1. cap. 1. Justinum, Orosium III. Arrianum, Dexippum Athe-

tur, & summa rerum tradita esset tuenda eidem, [1] cui Alexander moriens annulum suum dederat, Perdiccæ: ex quo omnes conjecerunt, [2] eum regnum ei commendasse, quoad liberi ejus in suam tutelam pervenissent: (aberant enim [3] Craterus & [4] Antipater, qui antecedere hunc videbantur: [5] mortuus erat Hephæstio, quem unum Alexander, quod facile intelligi posset, [6] plurimi fecerat) [7] hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta.

Athenienſem de rebus post Alexandrum in Photii bibliotheca, & passim alios.

1 *Cui Alexander moriens annulum suum dederat.*] Justinus lib. 12. cap. 15. *Sexto die præclusa voce, exemptum digito annulum Perdiccæ tradidit: quæ res gliscentem amicorum dissensionem sedavit.* Consentit Lucianus in dialogo Diogenis & Alexandri: Dexippus apud Eusebium, Curtius, & reliqui. Ex hoc actu & aliis exemplis observat Kirchmannus in Cancellario IV. 2. priscos principes sigilli sui custodes ipsos fuisse. Hereditatis autem transmissæ indicium id habitum, ex Val. Max. VII. 8. 5. 8. & 9. Casaubonus ad Suetonium Aug. 94. tradit, putatque id caussæ fuisse, cur Tiberio morienti Cajus anulum adimeret, apud Suetonium 73. Quod nec analogia privati juris caret, ut scilicet ita videretur totius patrimonii jus traditum, quomodo clavibus traditis mercium in horreis conditarum possessio tradita videtur. l. 44. de contrah. empt. Ergo Alexandri exemplo Augustus undecimo consulatu ægrotans, Agrippæ annulum porrexit. apud Zonaram. Vide Kirchmann. de anulis cap. 22. Apud Saracenos idem obtinuit: unde *annulus Chalifatus* legitur apud Elmacin. II. 2. in cæde Alamini: Idque signum esse principatus apud Agarenos, ait Constant. Porphyrog. de administr. Imp. cap. 21. Et hæc quidem est communi Scriptorum calculo tradita narratio. *Freinshemius.* Diodor. Siculus lib. XVII. Πολλοῖς δὲ πόνοις, καὶ δειναῖς ἀλγηδόσι συσχεθεὶς Ἀλέξανδρος, ἐπειδὴ τὸ ζῆν ἀπέγνω, περιελόμενος τὸν δακτύλιον, ἔδωκε Περδίκκᾳ. Simile de Antiocho testatur auctor hist. Machab. lib. 1. cap. 6.

2 *Eum regnum ei commendasse.*] Dicitur ea ἐμφάσει, qua morituri necessitudines suas, aliaque amicis *commendare* dicebantur. Vide Brisson. VII. Form. *Boecler.*

3 *Craterus.*] Quem φιλοβασιλέα cognominant Græci, sicut Hephæstionem φιλαλέξανδρον. Utrumque Alexander plurimum amabat. Curtius l. VI. cap. 8. *Erat Craterus regi carus in paucis, & ideo Philotæ ob æmulationem dignitatis adversus.*

4 *Antipater.*] Iolai filius De quo præter alios Polyænus lib. IV. Stratagematum.

5 *Mortuus erat Hephæstio.*] Ad Ecbatana. *Ælian.* Var. VII. 8. Febricitans. *Curt.* X. 4. Mortem eam prædixerat Pythagoras vates apud *Appianum* de bello civil. lib. II. *Arrian.* VII. 3. & *Plutarch.* cap. 124.

6 *Plurimi fecerat.*] Ælian. Var. hist. XII. 7. *Alexander Achillis monumentum coronavit, Hephæstion Patrocli: significans, se ita charum Alexandro esse, ut Patroclus fuisset Achilli.* Atque ob ejus mortem Alexander incredibili affectus dolore, multa, quæ regiam majestatem minime decerent, admisisse dicitur. *Curt. Plut. Lucan. Senec.* Miserum etiam medicum, tanquam in curando negligentior fuisset, suspendi jussit. *Idem.*

7 *Hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta.*] Item *Paphlagonia*

dicta. [1] Nam tum in hostium erat potestate. Hunc sibi Per-
diccas adjunxerat magno studio, quod in homine fidem &
industriam magnam videbat; non dubitans, si eum pel-
lexisset, magno usui fore sibi in his rebus, quas apparabat.
Cogitabat enim (quod fere omnes in magnis imperiis con-
cupiscunt) omnium partes corripere atque amplecti. Ne-
que vero hoc solus fecit, sed cæteri quoque omnes, qui
Alexandri fuerant amici. [2] Primus Leonnatus [3] Macedo-
niam præoccupare destinaverat. Is multis magnis pollici-
tationibus persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam dese-
reret, ac secum faceret societatem. Quum perducere eum
non posset, interficere conatus est: & fecisset, nisi ille clam
noctu ex præsidiis ejus effugisset. [4] Interim conflata sunt 3.
illa bella, quæ ad internecionem post Alexandri mortem
gesta sunt, [5] omnesque concurrerunt ad Perdiccam oppri-
mendum. Quem etsi infirmum videbat, quod unus omni-
bus resistere cogebatur; tamen amicum non deseruit, ne-
que salutis quam fidei fuit cupidior. Præfecerat eum Per-
diccas

gonia cum subjecta mari Pontico regione, Trapezuntem usque, ut ait Plutarchus. Justinus lib. XIII. Cappadociam cum Paphlagonia Eumeni datam fuisse scribit. Infra vero ipsi, præter provincias, quas acceperat, adjectas dicit, Paphlagoniam cum Caria, Lycia, & Phrygia. Quo in loco contextum corruptum esse suspicor, atque ideo in verbis posterioribus, pro *Paphlagonia*, *Lycaoniam* restituendam; quæ regio est in Asia minore prope Lyciam, ut Ptolemæus lib. II. scriptum reliquit, estque ex aliis satis notum. *Magius.*

1 *Nam tum in hostium erat potestate.*] Neque enim suberat Macedonico imperio, quod Ariarathes rex tunc habebat. *Longol.* Plutarchus: *Ἀφεστῶτας γὰρ αὐτῆς ἐβασίλευον.* *Lamb.* Quo interfecto, adempta provincia Nicanor quidam præficitur. Postremo Seleucus obtinuit.

2 *Primus Leonnatus.*] Euni filius, Pellæus. *Arrian.* Ind. III. 12. Cui obtigerat Phrygia, quæ Hellespontum attingit. Homo, ut eum Plutarchus nominat, *ἔμπληκτος, καὶ φορᾶς μεστὸς ἀβεβαίου, καὶ ὀξείας.* Fuerat autem unus ex Alexandri corporis custodibus. *Lamb.*

3 *Macedoniam præoccupare destinaverat.*] Vide sis Plutarchum.

4 *Interim conflata sunt illa bella.*] His quæ postea narrantur, ingens lumen accendunt lib. XVIII. XIX. & XX. quos Diodorus Siculus conscripsit de rebus post Alexandri mortem gestis, ubi inter alia hanc postremam Alexandri vocem commemorat his verbis: Ὅτι *μέγαν ἀγῶνα αὐτοῦ ἐπιτάφιον συστήσονται πάντες οἱ προέχοντες τῶν φίλων.* Adde Arrianum, Dexippum, Photium, Curtium X. 9. Justinum, & alios.

5 *Omnesque concurrerunt.*] Et imprimis Craterus & Antipater, Græcia subacta, belloque Lamiaco confecto: & postea Antigonus. *Lambin.*

diccas [1] ei parti Asiæ, quæ inter Taurum montem jacet atque Hellespontum; & illum unum opposuerat [2] Europæis adversariis. Ipse Ægyptum oppugnatum adversus Ptolemæum erat profectus. Eumenes, quum neque magnas copias neque firmas haberet, quod inexercitatæ, & non multo ante erant contractæ: adventare autem dicerentur. Hellespontumque transiisse Antipater & Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate, tum usu belli præstantes: Macedones vero milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim semper habiti sunt fortissimi, qui summam imperii potirentur: Eumenes intelligebat, si copiæ suæ cognoscerent, [3] adversus quos ducerentur, non modo non ituras, sed simul cum nuncio dilapsuras. Itaque hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non possent: & his persuaderet, se contra quosdam barbaros proficisci. Itaque tenuit hoc propositum, & prius in aciem exercitum eduxit, præliumque commisit, [4] quam milites sui scirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam pe-
4 ditatu, quo erat deterior. Quorum acerrimo concursu quum magnam partem diei esset pugnatum, cadit Cratems

rus

1 *Ei parti Asiæ, quæ inter Taurum montem jacet, atque Hellespontum.*] Bello contra Ptolemæum. Præfectus tunc erat Eumenes istarum copiarum, quæ in Armenia erant & Cappadocia. Plutarchus aperte: Ὁ Περδίκκας αὐτὸς ἐπὶ Πτολεμαῖον στρατεύων, ἀπέδειξε τὸν Εὐμένη τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ δυνάμεων αὐτοκράτορα στρατηγόν. Armenia autem & Cappadocia Tauro monti junguntur. Curtius lib. VII. cap. 3. *Taurus secundæ magnitudinis mons committitur Caucaso; à Cappadocia se attollens Ciliciam præterit, Armeniaque montibus jungitur.* Keuch.

2 *Europæis adversariis.*] Cratero & Antipatro, & Pithoni & Arridæo, Alexandri ex alia matre fratri; qui postea Philippus dictus est. *Lambin.*

3 *Adversus quos ducerentur*] Ducebantur scilicet adversus Craterum & Neoptolemum. Sed Eumenes ut suos milites celaret de Neoptolemo, non laborabat: hoc studebat, ut nescirent se adversus Craterum duci. *Idem.*

4 *Quam milites sui scirent.*] Miris hoc Eumenis consilium laudibus effert Plutarchus. Sed idem ante hoc prælium aliud commemorat, in quo Neptolemus victus cum paucis equitibus fugerit. Lege etiam Diodorum lib. XVIII. Justinum XIII.

1 *Qui*

rus dux, & Neoptolemus, [1] qui secundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrit ipse Eumenes. [2] Qui quum inter se complexi in terram ex equis decidissent, ut facile intelligi posset [3] inimica mente contendisse, animoque magis etiam pugnasse, quam corpore, non prius distracti sunt, [4] quam alterum anima reliquerit. Ab hoc [5] aliquot plagis Eumenes vulneratur: neque eo magis ex prælio excessit, sed acrius hostibus institit. Hîc equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis præterea & maxime nobilibus captis, pedestris exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non posset, pacem ab eo petiit. Quam quum impetrasset, in fide non mansit, & se simul ac potuit, ad Antipatrum recipit. Eumenes Craterum ex acie semivivum elatum recreare studuit. Quum id non potuisset, pro hominis dignitate, proque pristina amicitia (namque illo usus erat Alexandro vivo familiariter) amplo funere extulit, ossaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remisit. Hæc dum apud Hellespontum geruntur, [6] Perdiccas apud flumen Nilum * interficitur à Seleu-

1 *Qui secundum locum imperii tenebat.*] Nam sinistro cornu præerat. Craterus autem dextro, summamque exercitus administrabat. Diodorus de utroque loquens, ait Neoptolemum Crateri jussu, sinistro cornu præfuisse: Πάντων δὲ προθύμων γινομένων, ἔταξε τὴν δύναμιν, τῆς μὲν δεξιᾶς κέρατος αὐτὸς ἡγούμενος, τῆς δὲ εὐωνύμου τὴν ἡγεμονίαν παραδοὺς τῷ Νεοπτολέμῳ. lib. XVIII. Cæterum in Justino libro XIII. cap. 8. *Crateros* scribendum, ubi communi mendo *Polyperchon*; ut bene doctissimi Critici observarunt.

2 *Qui quum inter se complexi.*] Hoc Diodorus verbo Græco æque significanti expressit, συνεπλάκησαν ἀλλήλοις. *Lambin.* Justinus XIII. 8. *Neoptolemus quoque cum Eumene congressus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus est; in summa victus occumbit.* Hanc monomachiam pulchre depingit Plutarchus in vita Eumenis. *Longol.* Estque hæc tertia conversio, ut ibidem observat.

3 *Inimica mente contendisse.*] Diod. lib. XVIII. Συμπλεκόμενοι τοῖς σώμασι καὶ παντοίας διαθέσεις τραυμάτων ἀπεργαζόμενοι τοῖς θυμοῖς οὐκ ἔληγον. *Gebhard.*

4 *Quam alterum anima reliquerit.*] Neoptolemum. Qui post succisum poplitem, altero genu nisus, alterò debilis, valide adhuc Eumeni restitit. A quo tandem in collo vulneratus, cecidit, & exporrectus jacuit. *Plut. Diod.*

5 *Aliquot plagis Eumenes vulneratur.*] Ἔτρωσε τὸν ἀντίπαλον εἴς τε τὸν βραχίονα, καὶ τοὺς μηροὺς τρισὶ πληγαῖς. *Diodor.*

6 *Perdiccas apud flumen Nilum.*] Est veluti παρείφραξις Ægypti, vix enim eam erat ingressus Perdiccas, cum per seditionem obtruncaretur. *Longol.* De miserabili transitu Nili, quo Perdiccæ

[1] à Seleuco [2] & Antigono, rerumque summa [3] ad Antipatrum defertur. [4] Hic qui deseruerant, exercitu suffragium ferente, [5] capitis absentes damnantur: in his Eumenes. [6] Hac ille perculsus plaga, non succubuit, neque eo secius bellum administravit. Sed exiles res animi magnitudinem [7] etsi non frangebant, tamen imminuebant. Hunc persequens Antigonus, quum omni genere copiarum abundaret, sæpe in itineribus vexabatur, neque unquam ad manum accedere licebat, nisi his locis, quibus multis possent pauci resistere. Sed extremo tempore quum consilio capi non posset, [8] multitudine circumventus est. Hinc tamen multis suis amissis se expedivit; [9] & in castellum Phrygiæ, quod

exercitus interiit, videndus Diodorus, XVIII.

* *Interficitur.*] De cujus morte, dissentientes opiniones Diod. XIX. 36. vide apud ipsum auctorem. Vide & Pausaniam Atticis, & Orosium III. 23. *Bongars.*

1 *A Seleuco.*] Antiochi F. Qui post Alexandri mortem in divisione imperii Syria ac Babylone potitus fuit: ut tradunt Cedrenus, Arrianus, Diodorus, & alii. Estque Philopator cognominatus ad aliorum differentiam. Nec obstat, quod Josepho sit Σωτὴρ, qui aliis Φιλοπάτωρ. Siquidem hæc elogia ab adulatoribus tam putida assentatione imponebantur; ut in contrariam partem plerumque sint accipienda. *Keuchenius.*

2 *Et Antigono.*] Philippi regis notho. Cui Asia minor per longum tempus fere paruit; cujusque ἐπίσκοπος & curator factus fuerat.

3 *Ad Antipatrum defertur.*] Diodorus narrat, antequam hoc factum sit, imperii summam & regum curationem Pithoni & Arridæo sententia Ptolemæi & Macedonum delatam esse. *Lamb.*

4 *Hic, qui deseruerant.*] Hic, id est, apud flumen Nilum. Alii libri habent; *Hi, qui deseruerant*: Quam lectionem minus probo. Dixisset enim potius: *Ii, qui deseruerunt*, vel, quod malim, *deseruerant.* Idem.

5 *Capitis absentes damnantur.*] Quinquaginta cum Eumene, in quibus erat & Alcetas Perdiccæ frater. *Diod.*

6 *Hac ille perculsus plaga.*] Cave cum Lambino mutes in *percussus*. Nam *percellere* est *pervertere* ac *perturbare*, καταπλήττειν. Cicero pro M. Marcello; *Quos amisimus cives, eos Martis vis perculit, non ira victoriæ.* Gebhard.

7 *Etsi non frangebant.*] Quod vult Nepos, intelligit quoque Siracides cap. 38. Ἡ λύπη καρδίας κάμψει ἰσχύν. *Idem.*

8 *Multitudine circumventus est.*] Immo proditione Apollonidæ. Sic enim Diodorus: Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν Ἀντίγονος διαπεμψάμενος πρὸς Ἀπολλωνίδην τινὰ τῶν ἱππέων ἀφηγούμενον παρ' Εὐμενοῦς. *Lambin.* Vide sequentia.

9 *Et in castellum Phrygiæ, quod Nora appellatur.*] Plutarchus Noram in Cappadociæ ac Lycaoniæ confinibus esse dicit. Strabo lib. XII. juxta Taurum locat, & sua ætate Neroassum arcem hanc fuisse appellatam scripsit. Huc se recepit Eumenes cum quingentis equitibus, peditibus vero ducentis, cum prius reliquos milites dimisisset: quod ad conservandam quidem manum perpaucos, ad occultandam autem fugam permimios

quod Nora appellatur, confugit. [1] In quo quum circumsederetur, & vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet, quod spatium non esset agitandi; callidum fuit ejus inventum, quemadmodum stans jumentum calefieri exercerique posset, quo libentius & cibo uteretur, & à corporis motu non removeretur. [2] Substringebat caput loro altius, quam ut prioribus pedibus plane terram posset attingere: [3] deinde post verberibus cogebat exultare, & calces remittere, qui motus non minus sudorem excutiebat, quam si in spatio decurreret. Quo factum est, quod omnibus mirabile est visum, ut [4] jumenta æque nitida ex castello educeret, quum complures menses in obsidione fuisset, ac si in campestribus ea locis habuisset. Ea conclusione quotiescunque voluit, & apparatum & munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit. Tenuit autem se uno loco, quandiu fuit hyems, quod castra sub divo habere non poterat. Ver appropinquabat: [5] Simulata deditione, dum de conditionibus tractat, [6] præfectis Antigoni imposuit, seque ac suos omnes extraxit incolumes. Ad hunc [7] Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, quum 6
literas

mios intelligeret. Auctor Plutarchus. Justinus lib. XIV. id fecisse Eumenem dicit, quia se obsidendum videret. *Mag.*

1 *In quo cum circumsederetur.*] Ab Antigono, qui duobus muris castellum circumsepsit. *Diod. Plut.*

2 *Substringebat caput loro.*] Plutarchus in vita callidum ejus consilium paullo accuratius depingit. Meminit ejus rei etiam Frontinus, Strat. lib. IV. cap. 7. *Longol.*

3 *Deinde post verberibus.*] Editio Parisiensis, *posterioribus.* Quod non improbo. Sic enim Plutarchi historia de eodem Stratagem. Οἱ δὲ πιμπλάμενοι θυμοῦ καὶ ὀργῆς, τοῖς μὲν ὀπισθίοις ἐνήλλοντο, καὶ διεσκίρτων σκέλεσι. Vide Frontinum lib. IV. cap. 7. *Keuch.*

4 *Jumenta æque nitida.*] Nitida opponit strigosis & mali habitus. *Nitida jumenta* non tam ἀπεστλεγγισμένα, quam λιπῶντα sive λιπαρά. Et *nitor* Apuleio lib. X. Metamorph. est *pinguedo*, seu ut ipse loqui amat, *pinguities.* Ovidius lib. II. Metam.

Nitidam cape præmia vaccam.

Gebhardus.

5 *Simulata deditione.*] Justinus lib. XIV. Antigonum ab hac obsidione recessisse ait, cum missa ab Antipatro Eumeni auxilia didicisset. Plutarchus, Antigono Noram obsidente, vita excessisse Antipatrum, aliamque ob causam hanc fuisse solutam obsidionem testatur. *Magius.*

6 *Præfectis Antigoni imposuit.*] Hieronymo. *Plut.*

7 *Olympias.*] Filia Neoptolemi, regis Molossorum. Quæ Μυρτάλη prius appellata est. Consule Justin. IX. 7. Atque hæc causa est, cur in Epiro tum temporis habitabat.

1 Quoad

literas & nuncios misisset in Asiam, consultum utrum repetitum iret Macedoniam, (nam tum in Epiro habitabat) & eas res occuparet: huic ille primum suasit, ne se moveret & exspectaret, [1] quoad Alexandri filius regnum adipisceretur. Sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum oblivisceretur, & in neminem acerbiore uteretur imperio. Horum nihil ea fecit. [2] nam & in Macedoniam profecta est, [3] & ibi crudelissime se gessit. Petivit autem ab Eumene absente, ne pateretur Philippi domus & familiæ inimicissimos stirpem quoque interimere, ferretque opem liberis Alexandri. Quam veniam si daret, quamprimum exercitus pararet, quos sibi subsidio adduceret. In quo facilius faceret, se omnibus præfectis, qui in officio manebant, [4] misisse literas, ut ei parerent, ejusque consiliis uterentur. His verbis Eumenes permotus, satius dixit, si ita tulisset fortuna, perire bene meritis referentem gratiam, quam ingratum vivere.

7 Itaque copias contraxit, [5] bellum adversum Antigonum comparavit:

1 *Quoad Alexandri filius.*] Ex Roxane susceptus, cujus nomen quærit Lambinus, putatque ex Probi Phocione conjici posse, Philippum fuisse appellatum, Trogo autem Herculem nominari. At Herculem Justinus XI. 10. ex Barsine filium Alexandri facit. Quod agnoscit ipse Lambinus ex Diod. XX. 20. ad illum Probi locum in Phocione, nota 42. ubi verba auctoris: *causam apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud Polyperchontem jussus est dicere*, mavult accipere de Philippo Alexandri, ut ei videtur, filio, quam de Aridæo Philippo Alexandri fratre: ad quem tamen haud dubie pertinent. Verum autem nomen filio Roxanes fuit Alexander. Quod certum est ex Pausaniæ Atticis & Bœoticis, item Dexippo apud Photium & Eusebium. Adde Porphyrium lib. X. cap. 6. Diodorum XIX. 115. *Freinshemius.* Verba Porphyrii apud Eusebium: Κατέλιπε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος παῖδας, Ἡρακλέα τε ἐκ Μαρσίνης (scribe Βαρσίνης) τῆς Φαρναβάζου, Ἀλέξανδρόν τε ἐκ Ῥωξάνης τῆς Ὀξυάρτου τοῦ Βάκτρων βασιλέως. Quam hic Pharnabazi filiam facit, Plutarch. cap. 36. & Eumene cap. 2. Artabazi. Arrian. VII. 1. Darii regis. Sed in nomine consentiunt. *Freinshem.*

2 *Nam & in Macedoniam profecta est.*] Lege Justin. lib. XIV. cap. 5. & 6.

3 *Et ibi crudelissime se gessit.*] Nam cum principum passim cædes, muliebri magis, quam regio more fecisset, favorem sui in odium vertit. *Justin.* Confer Diodor. Siculum lib. XIX. 11. Pausaniam in Atticis.

4 *Misisse literas.*] Quarum formulæ & argumenta exstant apud Diodorum lib. XIIX. & Plutarchum in Eumene: Ἧκε δὲ καὶ παρ' Ὀλυμπιάδος αὐτῷ γράμματα, δεομένης καὶ λιπαρούσης βοηθεῖν τοῖς βασιλεῦσι καὶ ἑαυτῇ. *Keuchen.*

5 *Bellum adversum Antigonum.*] Olymp.

ravit: quod una erant Macedones complures nobiles. In his [1] Peuceſtes, qui corporis cuſtos fuerat Alexandri, [2] tum autem obtinebat Perſidem: & [3] Antigenes, cujus ſub imperio phalanx erat Macedonum. Invidiam verens (quam tamen effugere non potuit) ſi potius ipſe alienigena ſummi imperii potiretur, quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo: [4] in principiis [5] nomine Alexandri ſtatuit taber-

Olymp. cxv. anno 4. Vide *Diod.* xix. 42. *Plutarch. Juſtin.* xiv. 1. 2. & ſeq.

1 *Peuceſtes.*] Qui in numerum corporis cuſtodum allectus fuerat ab Alexandro poſt victoriam Indicam, cum antea fuiſſet hypaſtis, id eſt, clypei gerulus, ut tradit Arrianus lib. vi. ſub extrem. ubi narrat idem, tum corporis cuſtodes, id eſt, σωματοφύλακας Alexandri fuiſſe ſeptem; Leonnatum Antei F. Hephæſtionem Amyntoris, Lyſimachum Agathoclis, Ariſtonoum Piſæi, qui omnes erant Pellæi: Perdiccam Orontæ, Ptolemæum Lagi, Pithonem Crateæ; ad quos acceſſiſſe Peuceſtem, quem cogitabat Alexander Perſidis ſatrapem conſtituere. *Lamb.* Meminerunt ejus Plutarch. Atrian. vi. 2. Diodor. xvii. 99. Curt. ix. 5. Julian. in Cæſaribus, & Plin. xxxiv. 8. qui ipſum *Alexandri Magni ſervatorem* appellat, Polyæn. & alii veterum.

2 *Tum autem obtinebat Perſidem.*] Cujus ſatrapa conſtitutus ab Alexandro. *Arrian.* vi. 5. Et in qua provincia poſtmodum remanſit. *Diodor.*

3 *Antigenes.*] Alii *Teutamus*, vel *Tentamus*. Quod eſt nugamentum Lambini, cum rectius legatur *Antigenes*. Nam hic Princeps phalangis erat; *Tentamus* ſecundum imperii gradum obtinebat. A Polyæno lib. iv. in Eumene com. 2. vocatur Τεύταμος. Conſtabat autem ipſa phalanx ex viris delectis, robore & proceritate corporis eminentibus, qui argyraſpides ideo μεγίστων ἀνδρῶν à Polyæno appellantur. *Gebh.*

4 *In principiis.*] *Principia* heic pro loco accipiuntur caſtrorum Alexandri, ut bene notavit lib. iv. cap. 10. ſuarum Obſervationum eruditiſſim. *Gronovius.* ἐν στρατηγίῳ, Appianus, Α'ντιγ. Vel in loco principis in caſtris, videlicet, ἐν στρατηγείοις, ἐν μέσῳ στρατοπέδῳ, in mediis caſtris, Polyænus. *Lamb.*

5 *Nomine Alexandri ſtatuit tabernaculum.*] Diſtingue duos mores circa Principum honores ſolitos uſurpari, quos multi perperam confundunt. Unus fuit, ut abſentibus aut mortuis ſella poneretur in theatro cum corona: cujus rei expreſſam ſimilitudinem vidimus in multis nummis. Dixit pridem de hoc Juſt. Lipſius ad 11. Annal. docte & accurate. Sed videntur Romani à Græcis id didiciſſe. Nam προεδρία merentibus illam, non ſolum decernebatur Athenis & in aliis urbibus Græciæ: ſed etiam poſteris ipſorum. Ad cujus rei memoriam primo inſtitutum, ut etiam mortuis ſellæ ponerentur. Deinde Reges ſibi & ſuis hunc honorem tribuerunt. Alter mos fuit, ut in pompa Circenſi, quam unus optime deſcribit Dionyſius Halicarnaſſ. lib. vii. cum ſimulachris Deorum, inferretur principis imago in thenſa & ferculo ſicut imagines Numinum. Res, ut puto, inaudita Romæ ante Cæſarem. Apud Græcos ſimile quid obſervamus. Athen. in enarratione pompæ Philadelphi: Ἐπόμπευσαν δὲ καὶ θρόνοι πολλοὶ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ κατεσκευασμένοι, ὧν ἐφ' ἑνὸς ἔκειτο στεφάνη χρυσῆ· ἐπ' ἄλλου δὲ κέρας χρυσοῦν, ἐπ' ἄλλου δὲ ἦν στέφανος χρυσοῦς, καὶ ἐπ' ἄλλου δὲ κέρας ὁλόχρυσον. ἐπὶ δὲ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος θρόνου στέφανος ἐπέκειτο, ἐκ μυρίων κατεσκευασ-

tabernaculum, in eoque sellam aneam cum sceptro ac diademate jussit poni, [1] eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de summis rebus consilia caperentur; credens, minore se invidia fore, si specie imperii nominisque simulatione Alexandri bellum videretur administrare: quod & fecit. Nam quum non ad Eumenis principia, sed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur; quodammodo latebat, quum tamen per eum unum gererentur omnia.

8 [2] Hic in Parætacis cum Antigono conflixit, non acie instructa, sed in itinere: eumque male acceptum in Mediam hyematum coëgit redire. [3] ipse in finitima regione Persidis hyematum copias divisit, non ut voluit; sed militum id cogebat voluntas. [4] Namque illa phalanx Alexandri Magni quæ Asiam peragraverat, deviceratque Persas, inveterata cum gloria, tum etiam licentia non parere se ducibus, sed imperare postulabat, [5] ut nunc veterani faciunt nostri.

σκιάδας ϖρῦμῷ χρυσῶν. Ait traductam inter res divinas, quas paullo ante commemoravit, sellam Ptolemæi Soteris, cum corona aurea: nec non sellas multas aliorum; quorum nomina exponit. Ubi vides non obscurum vestigium utriusque moris ante expositi. *Casaubon.* Adi Passchal. lib. x. cap. 10. de Coron.

1 *Eoque omneis quotidie convenire.*] Nam dedignabantur ad eum tanquam ad inferiorem accedere; & ipse Eumenes erubescebat ante ipsorum fores conspici. Plutarchus: Οὔτε ἐκείνων βαδίζειν βουλομένων πρὸς αὐτὸν, οὔτε αὐτὸς ἀξιῶν ἐπὶ θύρας ἑτέρων ὁρᾶσθαι. *Gebh.*

2 *Hic in Parætacis cum Antigono conflixit.*] Diodorus Siculus lib. XIX. *Instructus exercitus Antigoni adversus Eumenem & Satrapas in Parætacis.* Stephano Παραιτάκη πόλις Μηδίας. Ptolemæo *Parætaceni* Mediæ accensentur. Isidorus Characenus *Secastenen* regionem & *Parætacenen* eandem statuit; ἐντεῦθεν Σακαστηνὴ Σακῶν Σκυθῶν, ἣ καὶ Παραιτακηνή. *Salmas.*

3 *Ipse in finitima regione Persidis hyematum copias divisit.*] Nihil heic ego muto, quamvis Lambinus malit, *in finitimam regionem*, & alii *dimisit.* Utrique male. Nam nullum heic motum ad locum agnoscet lector: & quamvis coëgerint milites, tamen ipse divisisse Eumenes intelligendus est, quia cum obsistere eorum licentiæ non posset, factus est comes, quo plus auctoritatis haberet. Ipse Plutarchus vertit εἰς τὰ χειμάδια κατεσκήνωσαν. *Gebhard.* Cæterum per finitimam regionem intelligenda est *Gabena*, ut Plutarchus & Diodorus appellant. Polyænus *Gabienam* vocat, estque in situ Mediæ, juxta Ptolemæum lib. VI.

4 *Namque illa phalanx Alexandri Magni.*] Argyraspides. *Lambin. Mag.* Confer Justin. XII. 7. Curt. IV. 13. 14. Livium XXXVII. & alios. Simile quid instituit Imp. Alexander Severus apud Lamprid. in vita cap. 50.

5 *Ut nunc veterani faciunt.*] In quorum arrogantiam, fastidium, importunitatem acriter invehitur Cicero Philipp. II. cap. 14. 15. *Boecler.*

1 Statuit

nostri. Itaque periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt sua intemperantia nimiaque licentia, ut omnia perdant, neque minus eos, cum quibus steterint, quam adversus quos fecerint. Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat, neque rem ullam, nisi tempus, interesse judicet. Sed ad illos revertar. Hyberna sumpserant, non ad usum belli, sed ad ipsorum luxuriam, longeque inter se discesserant. Hoc Antigonus quum comperisset, intelligeretque se parem non esse paratis adversariis, [1] statuit aliquid sibi consilii novi esse capiendum. Duæ erant viæ, quâ ex Medis, ubi ille hyemabat, ad adversariorum hybernacula posset perveniri. Quarum brevior per loca deserta, quæ nemo incolebat propter aquæ inopiam: cæterum dierum erat fere decem. Illa autem qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum, sed erat copiosa; omniumque rerum abundans. Hac si proficisceretur, intelligebat prius adversarios rescituros de suo adventu, quam ille tertiam partem confecisset itineris sui: [2] sin per loca sola contenderet; sperabat se imprudentem hostem oppressurum. [3] Ad hanc rem conficiendam imperavit quam plurimos utres atque etiam culleos comparari. [4] Post hæc pabulum, præterea [5] cibaria cocta dierum decem, utque quam minime fieret ignis in castris.

1 *Statuit aliquid sibi consilii novi.*] Sic Diod. lib. XIX. Κατὰ δὲ τὴν Ἀσίαν Ἀντίγονος μὲν χειμάζων ἐν Γαδαμάλοις τῆς Μηδίας, καὶ θεωρῶν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἀσθενεστέραν οὖσαν τῆς τῶν πολεμίων, ἐσπούδαζεν ἀνελπίστως αὐτοῖς ἐπιθέσθαι, καὶ καταστρατηγῆσαι. *Lambin.*

2 *Sin per loca sola contenderet.*] Quæ paullo ante vocat *deserta.* Διὰ τῆς ἐρήμου χώρας. Solitudinem hujus loci describit Polyænus. *Gebhard.*

3 *Ad hanc rem conficiendam, imperavit quam plurimos utres atque etiam culleos comparari.*] Artis sive ingenii remedium naturæ defectum supplet. Polyænus lib. IV. in Antigono Com. II. προσέταξε δὴ ῥάψασθαι μυρίους ἀσκούς, καὶ πλῆσαι τούτους ὕδατος. Curt. lib. IV. cap. 63. *Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli devexerant, & in arido solo ac fervido sabulo nulla erat.* Idem.

4 *Post hæc pabulum.*] Καὶ κριθὰς τοῖς ἵπποις καὶ χιλὸν αὐταρκῆ. *Idem.*

5 *Cibaria cocta.*] Decem dierum. σιτία δέκα ἡμερῶν πέμψαντας ἔχειν. *Cocta cibaria* forte ἄπυρα, quæ igne non indigerent. Vide Polyæn. lib. IV. in Antiochi Seleuci F. Ἀντίοχος δὲ προστάξας ἄπυρα σιτία τεσσάρων ἡμερῶν κομίζειν. *Idem.*

castris. Iter quod habebat, omnes celat. Sic paratus, qua
9 constituerat, proficiscitur. Dimidium fere spatium confecerat, [1] cum ex fumo castrorum ejus [2] suspicio allata est [3] ad Eumenem hostem appropinquare. Conveniunt duces, quæritur quid opus sit facto. Intelligebant omnes, tam celeriter copias ipsorum contrahi non posse, quam Antigonus adfuturus videbatur. Hic omnibus [4] titubantibus, & de rebus summis desperantibus, Eumenes ait, si celeritatem velint adhibere, & imperata facere, quod ante non fecerint, se rem expediturum. Nam quod diebus quinque hostis transire posset, se effecturum, [5] ut non minus totidem dierum spatio retardaretur. Quare circumirent, suas quisque copias contraheret. [6] Ad Antigoni autem refrenandum impetum tale capit consilium: certos omittit homines ad infimos montes, [7] qui obvii eant itineri adversariorum, hisque præcepit, [8] ut prima nocte, quam latissime

1 *Cum ex fumo castrorum ejus.*] Notanda est elegans vocis *cum*, & veluti transposita usurpatio ad hunc modum: *Dimidium fere spatium confecerat, cum ex fumo castrorum ejus allata est suspicio:* pro, *cum dimidium spatium confecisset, allata est suspicio.* Boeclerus. Atqui non ex fumo, sed ex fulgore hostium præsentiam conjectabant. Plutarch. Θαυμάσαντες τὸ τῶν πυρῶν πλῆθος. Nam etsi plana esset regio, per quam incedebar Antigoni miles: tamen circumdata erat collibus editis, ex quibus facile erat, quamvis longo intervallo, fulgorem ignium animadvertere. *Gebh.*

2 *Suspicio allata est.*] A barbaris, qui spectantes totam regionem montes incolebant. Nuncium autem attulerunt Camelis cursoribus. Ubi notes, velim, quos ἱππασίας καμήλους vocet, Diodoro dici δρομάδας *Idem.*

3 *Ad Eumenem.*] Diodorus, *ad Eumenem & Peucestam.* Plutarchus, *ad Peucestam, qui propius ab hostibus aberat.* Lambin.

4 *Titubantibus.*] Ἀμηχανοῦσι sive ἀθυμοῦσι. *Gebhard.* Nonius: *Titubare, trepidare.* Utitur Cicero Philipp. VIII.

5 *Ut non minus totidem dierum spatio.*] Plutarchus, Eumenem, ait, pollicitum; se hostibus statim velocitatem repressurum, ut triduo exspectatione tardius adventarent. *Meg.*

6 *Ad Antigoni refrenandum impetum.*] Celeritatem retardandam. *Refrenare impetum* videtur Plutarchus reddidisse ἐπισχήσειν τῶν πολεμίων τὸ τάχος. M. Tullius in Antonium: *Brutus Antonium invadentem in Asiam à progressu arcuit, à reditu refrenavit.* Gebhard. *Ad Antigoni autem refrenandum impetum.*] *Refrenandum* tralate. Epicurus: οὐ γὰρ κατηνάλωνται αἱ τοιαῦται ἄτομοι, &c. Vide Gifan. ad Lucretium. *Keuch.*

7 *Qui obvii eant itineri adversariorum.*] Lambin. *erant.* Quod non persuadet. Nam ex tabernaculis suis jussit quosdam procedere obviam adventantibus Antigoni militibus. *Idem.*

8 *Ut prima nocte, quam latissime possint, ignes faciant quam maximos.*] *Primam noctem* vocat, quam alii *primam vigiliam.* Antiquissimi νυχθήμερον distribuebant in partes octo, quarum quatuor

latissime possint, ignes faciant quam maximos, atque hos secunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant: & [1] adsimulata castrorum consuetudine, suspicionem injiciat hostibus, his locis esse castra, ac de eorum adventu esse prænunciatum: Idemque postera nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter præceptum curant. Antigonus tenebris obortis ignes conspicatur, credit de suo adventu esse auditum, & adversarios illuc suas contraxisse copias. Mutat consilium, & quoniam imprudentes adoriri non posset, flectit iter suum, & illum anfractum longiorem copiosæ viæ capit; ibique diem unum opperitur, ad lassitudinem sedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret. Hic Eumenes callidum imperatorem [2] vicit consilio, celeritatemque impedivit ejus, neque tamen multum profecit. Nam invidia ducum, cum quibus erat [3] perfidiaque militum Macedonum veteranorum, quum superior prælio discessisset, [4] Antigono

quatuor noctis erant, totidem diei. Et noctis quidem proprie appellabant vigilias, diei vero horas. Primam vigiliam cum Solis occubitu ordiebantur, secunda cum nocte media desinebat, & ab ea deinde initium suum tertia, post hanc cum Solis ortu & diei quartam finiebant. Ex hac noctis divisione orta est totuplex partitio vigiliarum militarium, Vegetio, aliisque passim scriptoribus memorata. Sed apud Censorinum partes νυχθημέρου sedecim sunt, quas ad numerum duodenarium redegit Macrobius Saturnal. lib. I. cap. 3. Meminit & Alexand. Neapolitanus lib. IV. Genial. cap. 20. & lib. I. cap. 12. Cæterum causam, cur prima vigilia quam maximos ignes facerent, reddit Diodorus lib XIX. Plutarchus ait, ἐν διαστήματι accensos ignes fuisse; & addit continuo, Eumenem more στρατοπεδευόντων stratagema illud instituisse. Quibus consentanea sunt, quæ in eadem narratione commemorantur à Polyæno lib. IV. Stratagem. *Keuchen.*

1 *Adsimulata castrorum consuetudine.*] Scilicet ignium faciendorum. De qua Lipsius in Milit. Romana. *Boecler.* Cur autem quarta vigilia nullos fieri voluerit ignes Eumenes, inquirendum est. Nam Epaminondas Sparta repulsus jubebat suos ἑωθινῆς φυλακῆς (quartam capio) πυρὰ καίειν ἐν τῇ παρεμβολῇ. Diodor. lib. XV. *Gebhard.*

2 *Vicit consilio.*] Quod post cognovit ipse Antigonus. Plutarch. Ἤισθετο καταστρατηγημένος ὑπὸ Εὐμένους. *Lamb.*

3 *Perfidiaque militum.*] Justin. lib. XIV. & Plutarchus in eodem Eumene, ad hoc facinus impulsos Argyraspides dicunt, quo uxores, ac liberos, suaque quæ in prælio amiserant, ab Antigono reciperent. *Mag.*

4 *Antigono est deditus.*] Olympiad. CXVI. anno I. *Chronol.* Apud Justinum lib. XIV. & Plutarchum exstat expostulatio ejus ad milites, quos coarguit proditionis mirum in modum, virilis & acerba. *Longol.*

tigono est deditus, [1] quum exercitus ei ter ante separatis temporibus jurasset se eum defensurum, nec unquam deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, quam eum non prodere. Atque hunc Antigonus, quum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos esset licitum, quod ab nullo se plus adjuvari posse intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim [2] Seleucus, [3] Lysimachus, [4] Ptolemæus, opibus jam valentes, cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. Sed non passi sunt [5] hi, qui circa erant, quod videbant, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros. Ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut nisi magna spe maximarum rerum

11 leniri non posset. Itaque quum eum in custodiam dedisset, & præfectus custodum quæsisset, quemadmodum servari vellet; [6] ut acerrimum, inquit, leonem, aut ferocissimum elephantum. nondum enim statuerat, cum conservaret necne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum, & qui propter odium [7] fructum oculis ex ejus casu capere vellent, & qui propter veterem amicitiam [8] colloqui consolarique cuperent. Multi etiam qui ejus formam cognoscere studebant, qualis esset, quem tamdiu, tamque valde timuissent, cujus in pernicie positam spem habuissent victoriæ. At Eumenes, quum diutius in vinculis esset, ait Onomarcho, penes quem summa imperii erat custo-

1 *Quum exercitus ei ter.*] Justinus *quater* dicit. *Mag.*

2 *Seleucus.*] Babyloniæ præfectus. *Lambin.*

3 *Lysimachus.*] Cui Thracia erat tradita, cum regionibus finitimis. *Idem.*

4 *Ptolemæus.*] Ægypti satrapes, opinione hominum Lagi filius; re Philippi. *Lambin.*

5 *Hi, qui circa erant.*] Id est, *οἱ περὶ αὐτὸν*, ejus comites & familiares. *Idem.* Cicero modo Græce dicit, modo Latine. Meminit hujus loci *Casaubonus* ad Suetonium lib. IV. cap. 10.

6 *Ut acerrimum, inquit, leonem.*] Sic Plutarchus: *Quærentibus autem iis, quibus custodiendus Eumenes fuerat traditus, quomodo asservarent: ut elephantum, inquit, aut leonem.*

7 *Fructum oculis ex ejus casu capere.*] Id est, nimium oculos pascere. Contrarium est *oculis dolere.* Explicat Pet. Victorius lib. II. Var. Lection. cap. 5. & Turnebus libro XI. cap. 1. Adversar. *Schottus.*

8 *Colloqui.*] Legendum fortasse est, *alloqui.* id *παρηγορεῖν, παραμυθεῖσθαι.* *Lambin.*

1 *Ut sic*

custodiæ, se mirari, quare jam tertium diem sic teneretur. non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ, [1] ut sic deuteretur victo, quin aut interfici, aut missum fieri juberet. Hic quum ferocius Onomarcho loqui videretur: *Quid tu?* inquit, *animo si isto eras*, [2] *cur non in prælio occidisti potius, quam in potestatem inimici venires:* Huic Eumenes, *Utinam quidem istud evenisset*, inquit, *sed eo non accidit*, [3] *quod nunquam cum fortiore sum congressus. Non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. Non enim virtute hostium, sed amicorum perfidia* [4] *decidi.* Neque id falsum. nam & dignitate fuit honesta, & viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, [5] quam figura venusta. De hoc Antigonus, quum solus constituere 12
non auderet, ad consilium retulit. Hic quum [6] plerique omnes primo perturbati admirarentur, non jam de eo sumptum esse supplicium, à quo tot annos adeo essent male habiti, ut sæpe ad desperationem forent adducti, quique maximos duces interfecisset; denique in quo uno esset tantum, ut quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent: interfecto, nihil habituri negotii essent: postremo, si illi redderet salutem, quærebant quibus amicis esset usurus;

1 *Ut sic deuteretur victo.*] Unde, *se uteretur* Lambinus conformavit. Retineo tamen scriptorum codicum lectionem *deuteretur*, prisce quidem atque inusitate pro *abuteretur*, ut *denasci* veteres dicebant pro *mori*. Cassius Hemina lib. II. Annal. *Quæ nata sunt, ea omnia denasci ajunt.* Schott.

2 *Cur non in prælio.*] Meminit Plutarchus ejusdem quæstionis & responsi in Vita Eumenis.

3 *Quod nunquam cum fortiore sum congressus.*] Hunc quasi motem Eumenes habuit, ut & imperaret juxta in acie, & pugnaret. Quo & Plutarchi observatio pertinere videri potest, cum Eumenem φιλοπόλεμον καὶ φιλόνεικον notat. Locus est ipsa comparatione ejus cum Sertorio. Nam eorum vitas commisit. *Buchnerus.*

4 *Decidi.*] In hanc calamitatem incidis dejectus de fortunâ meâ sum. Nam *cadere* & *decidere* dicuntur, qui adversam fortunam incurrunt. Vide Laberii Mimos. *Idem.*

5 *Quam figura venusta.*] Πᾶν τὸ σῶμα διηρθρωμένος καὶ σύμμετρος. *Venustas* enim hic decentem membrorum inter se competentiam notat. Vide Plutarch. in Eumene. *Boecler.*

6 *Plerique omnes.*] Attica locutio. Priscianus lib. XIIX. πλείονες δὴ πάντες τοῦτο λέγουσιν ἄνθρωποι. Vide Servium Æneid. I. pag. 181. A. Gellium Noct. Att. lib. VIII. cap. 12. *Keuchen.* Nearchus enim & Demetrius Antigoni F. & nonnulli alii Eumenem servari cupiebant: cæteri omnes necari volebant. *Lambin.*

rus; sese enim cum Eumene apud eum non futuros: hic cognita consilii voluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. Tum autem quum vereretur, ne qua seditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quenquam admitti, [1] & quotidianum victum amoveri jussit. Nam [2] negabat se ei vim allaturum, qui aliquando fuisset amicus. Hic tamen [3] non amplius quam triduum fame fatigatus, [4] cum castra moverentur, insciente Anti-
13 gono [5] jugulatus est [6] à custodibus. Sic Eumenes annorum quinque & quadraginta, quum ab anno vigesimo (ut supra ostendimus) [7] septem annos Philippo apparuisset, & tredecim apud Alexandrum eundem locum obtinuisset; in his uni equitum alæ præfuisset: post autem Alexandri Magni mortem imperator exercitus duxisset, summosque duces partim repulisset, partim interfecisset; captus non Antigoni virtute, sed [8] Macedonum perjurio, talem habuit

1 *Et quotidianum victum amoveri.*] Sic Plutarchus: Ὡς δὲ οὖν ἔδοξε τῷ Ἀντιγόνῳ τὸν Εὐμένη κτείνειν, ἐκέλευσεν αὐτοῦ τὴν τροφὴν ἀφελεῖν. *Idem.* Similem viam ad mortem sibi fecit Attic. De quo infra in vita ejus cap. 22. *Ernst.*

2 *Negabat, se ei vim allaturum.*] Quasi vis non esset, inedia ac fame hominem exhaurire. Certe in *l.* 1. *Cod. de custod. reor.* inter crudelitatis exempla refertur. Rittershusius in Nov. 12. 13. 3. nullum violentæ mortis genus fingi posse crudelius ostendit, quam fame necare. *Loccenius.*

3 *Non amplius, quam triduum.*] Καὶ δύο μὲν, ἢ τρεῖς ἡμέρας ἄσιτος, οὕτω πρὸς τέλος τὴν προσήγετο. *Lambin.*

4 *Cum castra moverentur.*] Αἰφνίδιον δ' ἀναζυγῆς γινομένης. *Idem.*

5 *Jugulatus est.*] Εἰσπέμψαντες ἄνθρωπον ἀποσφάττουσιν αὐτόν. *Idem.*

6 *A custodibus.*] Quibus assignari eum, Antigonus præceperat. Vid Justinum xiv. 4.

7 *Septem annos Philippo apparuisset.*] Msc. Boecleri & quidam editi *paruisset*: Quod Magius corruptum putat. *Parere* tamen idem esse quod *apparere*, dudum eruditi moverunt. *Bosius.*

8 *Macedonum perjurio.*] A quo ipse sibi postea metuit Antigonus; quare eos callida ratione separavit & quasi ex oculis amovit. Polyæn. lib. IV. in Antigono Comm. 15. Ἀντίγονος τοὺς ἀργυράσπιδας, οἱ τὸν Εὐμένη δεσμώτην αὐτῷ παρέδωκαν, ἐτίμησε δωρεαῖς. Τὸ δὲ ἄπιστον αὐτῶν φυλαττόμενος, χιλίους μὲν αὐτῶν ἔδωκε συμμάχους εἶναι Σιγυρτίῳ τῷ σατράπῃ τῆς Ἀραχωσίας. Inquirendum est in verum nomen ejus Sattapis, qui Arachosiis tunc præerat, & cui mille Argyraspidum suppetias missi. A Polyæno appellatur Σιγύρτιος. Diod. lib. XIX. Σιβύρτιος μὲν, inquit, τῆς Ἀραχωσίας ἡγούμενος παρείχετο πεζοὺς μὲν χιλίους. Propius ad verum, & unde quoque de vitio liquet lectionis apud Polyænum τῆς Ἀραβίας. Plutarchus quoque corruptus hoc in nomine est: Τοὺς Ἀργυράσπιδας παρέδωκεν Ἰβυρτίῳ τῷ διοικοῦντι τὴν Ἀραχωσίαν. Neque non & Arrianus: Θέαντα

buit exitum vitæ. De quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui post Alexandrum Magnum reges sunt appellati, ex hoc facile potest judicari, [1] quod nemo Eumene vivo rex appellatus est, sed præfectus. Iidem post hujus occasum statim regium ornatum nomenque sumpserunt: neque quod initio prædicarunt, se Alexandri liberis regnum servare, id præstare voluerunt: & uno propugnatore sublato, quid sentirent aperuerunt. Hujus [2] sceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, Lysimachus, Cassander. Antigonus autem Eumenem mortuum [3] propinquis ejus sepeliendum tradidit. Hi militari honestoque funere, comitante toto exercitu, humaverunt, ossaque ejus in Cappadociam [4] ad matrem atque uxorem liberosque ejus deportanda curarunt.

Θέσθαι δὲ στρατηγεῖν τῆς ταύτης ἐπαρξει. Τούτου δὲ νόσῳ τελευτήσαντος Σιβύρτιος τὴν στρατηγίαν ἐνδέξατο). Legendum apud istos omnes Σιβύρτιος. Fundum habeo hujus correctionis Q. Curt. lib. IX. cap. 53. *Proposito igitur* (inquit) *regioni Siburtio (namque Memnon præfectus ejus nuper interierat morbo) in Carmaniam ipse processit.* Sciendum autem est ex lib. VII. cap. 16. Memnonem à Rege Arachosiis prætorem darum quatuor millibus peditum & sexcentis equitibus in præsidium relictis. Præterea Diodorus, ipsum, apud quem hujus purpurati nomen integrum restitit lib. XVIII. Καὶ Σιβυρτίῳ μὲν ἔδωκεν Ἀραχωσίαν καὶ Κεδρωσίαν. Denique Justin. l. XIII. c. 4. *Arachosii Gedrosique Sibyrtio traduntur.* Gebhard.

1 *Quod nemo Eumene vivo rex appellatus est.*] Quia ipse Eumenes rex erat: Quare à Suida vocatur βασιλεὺς Μακεδόνων. Et paullo post, ἀνὴρ ἐν τῇ τοῖς πλείστοις οὐδενὸς δεύτερος τῶν καθ' αὐτὸν, βασιλέων γενόμενος. Vide ibidem plura. *Ernstius.* Justinus XV. 2. 14. hoc eos non Eumenis, sed potius verecundiæ gratia fecisse ait. *Magius.*

2 *Hujus sceleris principes.*] *Participes* sctiptum in meo reperi, non male. *Schottus.*

3 *Propinquis ejus sepeliendum.*] Propter amicitiam, quam olim cum Eumene vivo contraxerat. Διὰ δὲ τὴν προγεγενημένην φιλίαν. *Diodor.* XIX. Confer Plutarchum.

4 *Ad matrem, atque uxorem.*] Diod. Πρὸς τοὺς οἰκείους. Plutarch. Τῇ γυναικὶ, καὶ τοῖς παισί. Uxor erat Barsine, natione Persica, Artabazi filia, ex qua filium Herculem suscepit Alexander. Meminit Curt. x. 6. & alii. Sed apud Porphyrium corrupte legas Μαρσίνης pro Βαρσίνης.

PHOCION.

XIX.

1 [1]PHOCION Atheniensis, [2]etsi sæpe exercitibus præfuit, summosque magistratus cepit; tamen multo ejus [3]notior integritas est vitæ, [4]quam rei militaris labor. Itaque [5]hujus memoria est nulla, illius autem magna fama: [6]ex quo cognomine BONUS est appellatus. [7]Fuit enim perpetuo pauper, [8]quum ditissimus esse posset, propter fre-

1 *Phocion.*] Phoci filius. *Suidas* in *Φωκίων*. *Ernst.* Sic quoque Ælianus Var. XI. 16. Cochlearium fuisse patrem, testis idem XII. 43. ubi vide not. Cl. Schefferi. *Bosius.*

2 *Etsi sæpe exercitibus præfuit.*] Quadragies & quinquies, auctore Plutarcho: cujus hæc verba sunt: *Constat enim inter omnes, eum exercitui præfuisse quinquies & quadragies, cum ne semel quidem in comitiis interfuisset, sed eum cives semper arcessivissent, & suffragiis suis creassent.* Lambin.

3 *Notior integritas est vitæ.*] Valer. Maximus lib. V. cap. 3. *Phocion vero bis dotibus, quæ ad pacandum hominem potentissimæ judicantur, eloquentia & integritate instructissimus.* Hinc illa vox Demosthenis concionantis: ἡ τῶν ἐμῶν λόγων σφῦρα καὶ κοπὶς ἔρχεται. Auctor Jamblichus apud Stobæum. *Keuchenius.*

4 *Quam rei militaris labor.*] Immo multas ejus res militiæ gestas, & functiones imperatorias commemorat Plutarchus in Phocione. Et ejus uxor ornamenta sua dicebat esse, Phocionis viri sui consilia factaque imperatoria, ut tradit Plutarchus ibidem, & refert principio libelli περὶ μουσικῆς. Quinetiam ætatis octogesimum agens annum, exercitui præfuit, aut certe præesse jussus est à populo; ut ex eodem Plutarcho intelligere licet, παραγγελ. πολιτ. *Lambin.*

5 *Hujus memoria est nulla.*] Respicit Nepos ætatem suam, qua Phocion tantum ob morum bonitatem notus erat; rerum bello ac pace præclare gestarum nomine obscurus. *Gebhard.*

6 *Ex quo cognomine Bonus est appellatus.*] Supra in Aristide: *Ut nunc cognomine Justus sit appellatus.* Quod cognomen à virtutibus impositum. Mos passim obvius apud Græcos, Latinosque, rarus primo honor & gloriosus, mox ridicula sæpe ambitione vulgatus obsolevit. *Boecler.* Χρηστὸς Græce dictus est, authore Suida, quod omnibus aliis magis quam sibi esset utilis. Nam & in pecuniis largiendis liberalissimus fuit, & filias elocavit cum dote etiam pauperrimis quibusque, modo essent frugi. Græca enim vox ἀπὸ τῆς χρείας facta est. *Longol.* Val. Maximus: *Placidi & misericordes & liberales, omnique suavitate temperati mores Phocionis, quos optime profecto consensus omnium bonitatis cognomine decorandos censuit.* Savaro.

7 *Fuit enim perpetuo pauper.*] Lege *Plutarchum* in libello περὶ φιλοπλουτίας. *Athenæum* lib. X. cap. 3. *Lucianum* in Jove Confutato, & passim alios.

8 *Quum ditissimus esse posset.*] Lambin. & Cod. Gifan. *ditissimus*: quomodo & Cicero I. de Divin. 36. *ditissimum*

frequentes delatos honores, poteſtateſque ſummas, quæ ei
à populo dabantur. Hic quum [1] à rege Philippo munera
magnæ pecuniæ repudiaret, legatique hortarentur acci-
pere; ſimulque admonerent, ſi ipſe his facile careret, libe-
ris tamen ſuis proſpiceret, quibus difficile eſſet in ſumma
paupertate tantam paternam tueri gloriam: His ille, *Si
mei ſimiles erunt*, *idem hic*, inquit, *agellus illos alet qui me
ad hanc dignitatem perduxit: ſin diſſimiles ſunt futuri, nolo
meis impenſis illorum ali augerique luxuriam.* Eidem quum 2
prope ad annum octogeſimum proſpera manſiſſet for-
tuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit
ſuorum civium. [2] Primo cum Demade de urbe tradenda
Antipatro conſenſerat, ejuſque conſilio Demoſthenes cum
cæteris, qui bene de republica mereri exiſtimabantur, ple-
biſcito in exilium erant expulſi. Neque in eo ſolum offen-
derat, quod patriæ male conſuluerat, ſed etiam quod ami-
citiæ fidem non præſtiterat. Namque auctus adjutuſque à
Demoſthene, cum, quem tenebat, aſcenderat gradum,
[3] quum adverſus Charetem eum ſubornaret, ab eodem in
judiciis, quum capitis cauſam diceret, defenſus aliquo-
tiens, liberatus diſceſſerat. Hunc non ſolum in periculis
[4] non defendit, ſed etiam prodidit. Concidit autem maxi-
me uno crimine; quia [5] quum apud eum ſummum eſſet im-
perium populi, & Nicanorem Caſſandri præfectum inſi-
diari

tiſſimum fore prædictum eſt. Sic *divi-
tior* apud eundem, Plautum, Lucre-
tium, Martialem, Tacitum occurrit.
Boſius.

1 *A rege Philippo munera magna pe-
cuniæ.*] Plutarchus in apophth. & vita
Phocionis, non Philippum, ſed Ale-
xandrum Phocioni centum talenta do-
no miſiſſe dicit. Sic & Jamblichus ſcri-
ptum reliquit in his, quæ de Pythagora
memoriæ conſignavit. *Magius.* Adde
Ælianum lib. 1. Var. Hiſtor.

2 *Primo cum Demade.*] Hiſtoriam
fuſe narrant Diodorus Siculus lib. xiix.
& Plutarchus. Sed in Msc. Leidenſi eſt,
Primo quod cum Demade. Quod probat
Boſius.

3 *Quum adverſus Charetem eum ſub-
ornaret.*] Vide quæ ad hunc locum notat
Dionyſius Lambinus.

4 *Non defendit, ſed etiam prodidit.*]
Quin etiam & patriam, ut mox: quare
lege talionis nihil mirum, ſi ingratam
erga ſe expertus eſt. De quo ſcelere Ci-
cero 1. Officiorum, & Virgilius:
Vendidit hic auro patriam.
Schottus.

5 *Quum apud eum ſummum eſſet im-
perium populi.*] Plutarch. Στρατηγὸς καὶ
ἄρχων, id eſt, *imperator*, ſeu *dux exer-
citus*;

diari [1] Piræeo Athenienſium [2] à Dercyllo moneretur; idemque poſtularet, ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur: hic audiente populo, Phocion negavit eſſe periculum, ſeque ejus rei obſidem fore pollicitus eſt. [3] Neque ita multo poſt Nicanor Piræeo eſt potitus. Ad quem recuperandum, ſine quo Athenæ omnino eſſe non poſſunt, quum populus armatus concurriſſet, ille non modo [4] neminem ad arma vocavit, ſed ne armatis quidem præeſſe voluit.

3 Erant eo tempore Athenis duæ factiones; quarum [5] una populi cauſſam agebat, [6] altera optimatum. In hac erant Phocion & [7] Demetrius Phalereus. Harum utraque Macedonum patrociniis nitebatur. [8] Nam populares Polyperchonti favebant, optimates cum Caſſandro ſentiebant. Interim à Polyperchonte Caſſander Macedonia pulſus eſt. Quo facto populus ſuperior factus, ſtatim duces adverſariæ factionis, capitis damnatos, patria propulit: [9] In his Phocionem & Demetrium Phalereum: deque ea re legatos

citus; & *archon*, hoc eſt, *prætor*. Lambinus. Erat enim archon, & quidem ante Archippum, niſi me conjectura fallit. Certe extremo vitæ tempore ſub calamitatem iſtam, archontem fuiſſe, Plutarchus tradit in ejus vita: Ὁ δὲ εἰς *πατρίδος ἀποκινδυνεύων σωτηρίαν, καὶ ταῦτα στρατηγὸς, καὶ ἄρχων, οὐκ οἶδα μὴ μεῖζόν τι παραβαίνει, καὶ πρεσβύτερον τὸ πρὸς τοὺς πολίτας δίκαιον*. Sed non diu magiſtratum illum tenuit, ut Plutarchus clare narrat; itaque amotus, ut videtur, Archippum ſibi ſubſtitutum habuit; cujus nomen etiam relatum in Faſtos. *Meurſius.*

1 *Piræeo Athenienſium.*] Videtur legendum, *Piræeo Athenienſium portui*: Vel delendum, *Athenienſium*. Veruntamen nihil mutare auſus ſum. *Lamb.*

2 *A Dercyllo.*] Quem Regis Antipatri nomine Attica tunc regio præfectum habebat. Plutarch. *Magius.*

3 *Neque ita multo.*] Locus hic abſque ulla difficultate per παρενθήκην ita legitur: *Neque ita multo poſt Nicanor Piræeo eſt potitus (ad quem recuperandum cum populus armatus concurriſſet, ille non modo neminem ad arma vocavit, ſed ne armatis quidem præeſſe voluit) ſine quo Athenæ omnino eſſe non poſſunt.* Ernſt.

4 *Neminem ad arma vocavit.*] Plutarchus vero ait, Phocionem tunc tumultuantem populum fruſtra conatum educere, & odio & contemptui omnibus fuiſſe. *Idem.*

5 *Una populi cauſſam agebat.*] Democratiæ ſtudebat. *Lambin.*

6 *Altera optimatum.*] Ariſtocratiæ. *Idem.*

7 *Demetrius Phalereus.*] De quo ſic Polyænus lib. IV. Κασσανδρίζων ἐνύσζατε, id eſt, *cum Caſſandro ſentiebat*, ſeu *faciebat*. Lambin. Eodem modo Demoſthenes φιλιππίζειν de Pythia dixit. *Keuchen.*

8 *Nam populares.*] Δημοκρατικοὶ, quos Plutarch. in Arato φιλοπολίτας vocat. *Boecler.*

9 *In his Phocionem & Demetrium.*] Plutarch. Callimedontem & Periclem vocat,

legatos ad Polyperchontem misit, qui ab eo peterent, ut
sua decreta confirmaret. Hic eodem profectus est Pho-
cion. quo ut venit, [1] causam apud Philippum regem ver-
bo, re ipsa quidem apud Polyperchontem jussus est dicere.
Namque is tum regis rebus præerat. Hic quum [2] ab Agno-
nide accusatus esset, quod Piræeum Nicanori prodidisset,
[3] ex consimili sententia in custodiam conjectus, [4] Athenas
deductus est, ut ibi de eo legibus fieret judicium. Huc ubi 4
perventum est, quum propter ætatem pedibus jam non
valeret, [5] vehiculoque portaretur, magni concursus sunt
facti, [6] quum alii reminiscentes veteris famæ, ætatis mise-
reren-

vocat, qui ex urbe tum profugere, quique paucorum dominationi una cum Phocione faverunt, & Antipatro ac regibus studuerunt: populi vero opibus & potentiæ adversati sunt. Vide Diod. Sicul. lib. XIIX. cap. 65. cum seq. & Plutarchum. *Ernstius.*

1 *Causam apud Philippum regem verbo.*] Philippum Aridæum intelligit Eurydices maritum, uxori & aliis monitoribus obnoxium. Suppeditat hic Princeps eximium vecordiæ ac stuporis exemplum, quem penes tantum umbra nominis, penes uxorem aliosque vis atque imperium. Justin. lib. XIV. cap. 5. *Interea Eurydice uxor Aridæi regis, ut Polyperchonta à Græcia redire in Macedoniam cognovit, & ab eo arcessitam Olympiadem, muliebri æmulatione perculsa, abutens valetudine viri; cujus officia sibi vindicabat.* Non video autem caussam, cur mutato ordine malit Schottus: *Causam apud Philippum verbo quidem; reapse apud Polyperchontem.* Gebhard.

2 *Ab Agonide.*] Exemplaria Mss. nonnulla, & Jensonica quoque *Agnone* habent. Sed ex Plutarcho patet, legendum esse *Agnonide:* Qui fuit, ut ipse ait, sycophanta. Sane *Agnonis* hominis deliciis affluentis meminit Athenæus lib. XII. 18. *Mag.*

3 *Ex consimili sententia.*] Hæc est recepta vulgatorum lectio. In Sluiskenii Ms. *ex consilii sententia*, quod minus inficiandum. *Keuchenius.*

4 *Athenas deductus est.*] Ut scilicet causam capitis diceret, vide Diodorum lib. XVIII. & Plutarchum in Phocione. Obiter observabis, reos honoratiores Athenas missos fuisse, ut magistratibus traderentur, utque legitimis confectis, aut absolverentur, aut addicerentur, quod & apud Romanos invaluit, not. ad Sidonium epist. 7. lib. VII. quibus moribus & Senatusconsultis locum dedit in suis Capitularibus Carolus Magnus. *Savaro.*

5 *Vehiculoque portaretur.*] Plutarch. Ἐφ' ἁμάξαις κομιζομένων αὐτῶν. Hic tamen non propter infirmitatem pedum sic vectos esse significat, sed contumeliæ causa. *Lambin.*

6 *Quum alii reminiscentes veteris famæ, ætatis misererentur: plurimi vero ira exacuerentur.*] Duplex istud hominum genus, hinc miserantium, inde insultantium in omnibus talibus casibus se exhibet. Tacit. lib. XII. cap. 47. *Mox vulgus duro imperio habitum probra ac verbera intentabat: & erant contrà, qui tantam fortunæ commutationem miserarentur.* Ad prius membrum Taciti illustrandum spectat locus Diod. l. XVIII. Τὸ γὰρ ἐν ταῖς εὐτυχίαις συντεταμιευμένον μῖσος, ὅταν ἐκ μεταβολῆς ἐκραγῇ ταῖς ὀργαῖς, ἀποθηριοῦται πρὸς τοὺς μισουμένους. De fato Phocionis Valer. lib. 5. cap. 3. Extern. 3. *Gebhard.*

rerentur; plurimi vero ira exacuerentur propter proditionis ſuſpicionem Piræi: maximeque quod [1] adverſus populi commoda in ſenectute ſteterat. [2] Qua de re ne perorandi quidem ei data eſt facultas, & dicendi cauſam. Inde judicio, [3] legitimis quibuſdam confectis, damnatus, [4] traditus eſt undecimviris, quibus ad ſupplicium, more Athenienſium, publice damnati tradi ſolent. Hic quum ad mortem duceretur, obvius ei fuit [5] Emphyletus, quo familiariter fuerat uſus. Is quum lacrymans dixiſſet, *O quam indigna perpeteris Phocion!* huic ille, *At non inopinata*, inquit, [6] *hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt*

1 *Adverſus populi commoda.*] Ita τὸ κοινῇ συμφέρον in Democrat. vocatur. *Boecler.*

2 *Qua de re ne perorandi?*] Quomodo plerique, præſertim boni, præpoſterum illud populi judicium tulerint, è Diodoro petendum eſt. Ex eodem conſtat, proditos Athenienſes fuiſſe à Polyperchonte. *Ernſt.*

3 *Legitimis quibuſdam confectis.*] Quæ lege ad accuſandum & audiendum reum, nec non reliquum judicii ordinem ſunt conſtituta. Cicero ad Antonium: *Cedo illa legitima, quæ Conſules populum jure rogaverunt.* Gebhard.

4 *Traditus eſt undecimviris.*] Undecim viri de quibus hic Probus, quos Julius Pollux τοὺς ἕνδεκα dici ſolitos arguit, quoſque etiam νομοφύλακας atque ἐπάρχους Græci appellabant; Triumviris Romanorum capitalibus erant non abſimiles, ut Budæus in poſter. annor. ad ff. obſervatum reliquit. Horum erat officium (ut ex multis, quæ legi, pauca afferam) delinquentes facinoroſoſque homines comprehendere, in carcerem conjicere, & capitis damnatos ad ſupplicium ducere. *Magius.* Lege *Demoſthenem* κατὰ Τιμοκρ. & κατὰ Ἀριστογείτονος. *Platonem* in Phædone, *Ariſtotelem* lib. VI. cap. ultimo, de optima adminiſtrandæ reipubl. forma, & alios. Sane quantum ad horum electionem attinet, *Decemviri* (ut Pollux ait) *ſinguli, à ſingulis tribubus cooptari ſolebant*; quorum numerum augebat γραμματεὺς, id eſt, *ſcriba*, ut hoc pacto undecim eſſent & dicerentur. Plura de XI *Viris* doctus quidam Auctor magni apud Gallos nominis, in libello, quem de Athenienſium Magiſtratibus conſcripſit. *Magius.*

5 *Emphyletus.*] Vidit primum Longolius σφάλμα hic Auctoris hærere. qui ex ἐμφύλιός τις apud Ariſtidem nomen proprium cuderit. Tentabam equidem, audendum eſt enim, *Euippum* reponere, Plutarchi auctoritate, qui non diſſimile refert in apophth. & vita Phocionis, ſed in qua vitioſe Θούδιππος cudatur. Hic enim una capitis damnatus, cum quiritaretur, attrita cicuta injuſte ſe ad mortem adigi, οὐκ ἀγαπᾷς, εἶπεν, ὦ Εὔιππε μετὰ Φωκίωνος ἀποθανούμενος; *cum Phocione mori detrectas?* Refert & Ælianus lib. XIII. cap. 41. *Schottus.* Item Seneca conſolatione ad Helviam cap. 13. ſed ſub perſona Ariſtidis, quem correxit ibidem Juſtus Lipſius.

6 *Hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienſes.*] Quorum catalogum contexit Lucianus in dialogo, *De non temere credendo calumniæ.* Idem meminit mortis Phocionis in *Iove Confutato.* Adde Dion. Pruſæum Orat. 73.

1 Ut ne-

runt Athenienſes. In hoc tantum fuit odium multitudinis, [1] ut nemo auſus ſit eum liber ſepelire. Itaque à ſervis ſepultus eſt.

1 *Ut nemo auſus ſit eum liber ſepelire.*] Quia lege Attica non concedebatur proditionis damnatos ſepelire, in Themiſtocle in fine: præter Diodorum & Plutatchum Valerius lib. v. cap. 3. *Phocion non tantum eculeo ab Athenienſibus impoſitus eſt; ſed certe poſt obitum nullam Atticæ regionis, quæ oſſibus ejus injiceretur, glebulam invenit; juſſus extra fines projici, intra quos optimus civis vixerat.* Savato. Vide Alex. ab Alex. libro VI. cap. 14. Genial. dierum.

TIMO-

TIMOLEON.

XX.

1 [1]TIMOLEON Corinthius. Sine dubio magnus omnium judicio hic vir extitit. Namque huic uni contigit, quod nescio an ulli, ut patriam, in qua erat natus, [2]oppressam à tyranno liberaret; & à Syracusis, quibus auxilio erat missus, inveteratam servitutem depelleret, totamque Siciliam multos annos [3]bello vexatam, à barbarisque oppressam, suo adventu [4]in pristinum restitueret. Sed in his rebus non simplici fortuna conflictatus est: &, id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam quam adversam fortunam. Nam quum frater ejus Timophanes [5]dux à Corinthiis delectus, tyrannidem [6]per milites mercenarios occupasset, particepsque regni posset esse: tantum afuit à societate sceleris, ut antetulerit suorum civium libertatem fratris saluti, & patriæ legibus

1 *Timoleon.*] In Plutarchi codicibus *Timoleon* scriptum video ἀπὸ τῆ τιμῆς. In nostris libris editis & Gifanii Lucretiano Indice *Thymoleon* ἀπὸ τῆ θυμῶ. Quasi leonino animo, id est, excelso præditus. De hoc præter Plutarchum ac Diodorum Polybius lib. II. & XI. Livius lib. XXXV. & XXXIX. Pausanias in Arcadicis. *Schottus.* Apud Aristophanem Ranis act. IV. scen. 2. scriptum est Θυμηλίων. *Gebhard.* Timoleontis autem pater fuit Timenætus, auctore Diodoro Siculo lib. XVI. sed, ut vult Plutarchus in Timoleonte, Timodemus: mater autem Demariste. *Lambin.*

2 *Oppressam à tyranno.*] A fratre majore natu, Timophane. *Idem.*

3 *Bello vexatam.*] Quod gestum est à Carthaginiensibus partim adversus tyrannum Dionysium majorem, duce Dione: & Dione interfecto, Callippum, qui menseis XIII. tyrannidem obtinuit, ut narrat Diodor. lib. XVI. & Callippo subacto, Hipparinum Dionysii F. qui annos duos imperio paterno potitus est: deinde Dionysium ipsum, qui imperium amissum recuperavit. *Lambin.*

4 *In pristinum restitueret.*] Eleganter. Vulgo *statum* addunt. *Gebhard.*

5 *Dux à Corinthiis.*] In bello adversus Argivos & Cleonæos. *Lambin.*

6 *Per milites mercenarios.*] Corinthii veriti, ne idem sibi accideret, quod & antea, Corintho amissa, & à sociis ipsis occupata, quadringentos milites mercenarios alere decreverunt, quibus Timophanem præfecerunt. Ille autem rebus omnibus honestis & justis neglectis ac despectis, confestim ea ad exitum perduxit, quibus civitatem in suam potestatem redigere posset; & multis civibus principibus ac primariis indicta causa necatis, se ipse tyrannum constituit. *Idem.*

1 Per

bus obtemperare sanctius duxerit quam imperare patriæ. Hac mente [1] per aruspicem [2] communemque affinem, cui soror ex iisdem parentibus nata, nupta erat: [3] fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipse non modo manus non attulit, sed ne aspicere quidem fraternum sanguinem voluit. Nam dum res conficeretur, procul in præsidio fuit, ne quis satelles posset succurrere. Hoc præclarissimum ejus facinus non pari modo probatum est ab omnibus. Nonnulli enim læsam ab eo pietatem putabant, & invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero post id factum neque domum ad se filium admisit, neque aspexit, quin eum fratricidam impiumque detestans compellaret. Quibus verbis adeo est commotus, [4] ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere. Interim Dione Syracusis interfe- 2
cto, Dionysius rursus [5] Syracusarum potitus est. Cujus adversarii opem à Corinthiis petiverunt, ducemque, quo in bello uterentur, postularunt. Huc Timoleon missus, incredibili felicitate Dionysium tota Sicilia depulit. Quum interficere posset, noluit, [6] tutoque, ut Corinthum perveni-

1 *Per aruspicem.*] Huic Theopompus nomen imponit Satyro, Ephorus & Timæus Orthagoræ. Ego illi Satyri nomen fuisse proprium puto, Orthagoræ vero adjectirium laudis causa, quod vera ex aruspicina responderet. *Longol.*

2 *Communemque affinem.*] Hunc Æschylum vocat Plutarchus, & uxoris Timophania fratrem fuisse dicit. De hoc Thymoleontis pio simul atque impio facinore, idem Plutarchus in Politicis mentionem facit. *Mag.*

3 *Fratrem tyrannum interficiendum curavit.*] Justam censens injuste imperium aut tyrannidem occupantis interfectionem, ex veteri lege Rhadamanti, & pluribus Græcorum, de quibus Grotius de Jur. Bell. & Pac. lib. I. cap. 4. 17. *Loccenius.* Adde judicium Clapmarii de Arcanis Rerump. IV. 20.

4 *Ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit.*] Inedia se exstinguere. Plutarchus: Ὥρμησε μὲν εἰς διαφθορὰν ἀπεχόμενος τροφῆς. Sed mollem animum illum dicas, qui præclarissimi facinoris sibi conscius absurdissimo muliercalæ judicio tantopere conturbaretur. *Gebhardus.* Eratque hoc Stoicorum artificium. Vide *Ernstium*, in Introductione ad vetam vitam, cap. 22.

5 *Syracusarum potitus est.*] Ita tamen ut Iceta tyrannus Acradinam & Neapolim teneret, Dionysius Insulam: ut tradit Diodorus lib. VI. *Lambin.*

6 *Tutoque ut Corinthum perveniret.*] Ubi ludum Dionysius aperuit. Vide proverbium, *Dionysius Corinthi*, & Plutarch. in Timoleonte de dictis factisque etiam Dionysii. *Schottus.* Exstat in Cicerone ad Attic. IX. 9. Quintil. VIII. 6. Laërtii Platone. Valer. Max. lib. VI. 9. aliis.

1 *Eam-*

veniret, effecit, quod utrorumque Dionyſiorum opibus Corinthii ſæpe adjuti fuerant. Cujus benignitatis memoriam volebat exſtare, [1] eamque præclaram victoriam ducebat, in qua plus eſſet clementiæ quam crudelitatis. Poſtremo, ut non ſolum auribus acciperetur, ſed etiam oculis cerneretur, quem, & ex quanto regno ad quam fortunam detruſiſſet. Poſt Dionyſii deceſſum, [2] cum Iceta bellavit, qui adverſatus fuerat Dionyſio, quem non odio tyrannidis diſſenſiſſe, ſed cupiditate, indicio fuit, quod ipſe, expulſo Dionyſio, imperium dimittere noluit. [3] Hoc ſuperato Timoleon [4] maximas copias Carthaginenſium [5] apud Crimeſſum

1 *Eamque præclaram victoriam ducebat.*] Vulgati, *& quod tam præclaram victoriam ducebat.* Platonis eſt ſententia lib. 1. de Leg. initio, maximam eſſe victoriam ſeipſum vincere, & in adverſis animo non demiſſo, nec in ſecundis elato eſſe: Κἀνταῦθα, ὦ ξένε, τὸ νικᾶν αὐτὸν αὐτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ, πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον. *Schottus.*

2 *Cum Iceta bellavit.*] Cum ſpiritu *Hicetam* in Diodoro & Gemiſto Plethone editur: membranæ enim *Hecatam* præferunt, depravate ut opinor. *Idem.* Erat hic unus ex amicis Dionis. *Ernſt. Cum Iceta.*] Monuit Schottus *Hicetam* ex Diod. & Gemiſto Plethone legendum. Qui Ciceroni *Nicetas* corrupte, ut opinor, ex aſpiratione in literam *n* verſipellem facta. Nam Græcis communiter Ἱκέτας συρακούσιος. Diog. Laërt. in Philolao. κατὰ κύκλον τὴν γῆν κινεῖσθαι πρῶτον εἰπεῖν, οἱ δὲ Ἱκέταν συρακούσιον φασί. Vide Turnebum lib. XVI. cap. 18. Adv. *Icetas* autem pro *Hicetas*; ut *Iphicrates*, Hiphicrates; *Iſter*, Hiſter; *Ageſilaus*, Hageſilaus, & alia in Excerptis. *Keuch.*

3 *Hoc ſuperato.*] Id eſt, arcem relinquere coacto & ex arce depulſo, idque nullo ex Corinthiis vulnerato, ut tradit Plutarchus. Sed Diodorus lib. XVI. narrat, Timoleontem cum Iceta pactionem feciſſe, & tranſegiſſe. Sic enim ille: Ἔχων δὲ πόλεμον πρὸς Ἱκέταν, διελύσατο πρὸς αὐτὸν, καὶ προσλαβόμενος τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας, οὐ μετρίως ηὔξησε τὴν ἰδίαν δύναμιν. Sed quæ hic à Probo dicuntur, referenda ſunt ad ea, quæ poſtea conſecuta ſunt. Nam Icetam etiam Diodorus tradit aliquando à Timoleonte eſſe ſuperatum, & honore ſepulturæ affectum. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Ἱκέταν καταπολεμήσας ἔθαψε. Plutarchus quoque narrat, eum Timoleonte vivo captum una cum filio, eoſque, ut tyrannos & proditores, ſupplicio eſſe affectos. Eſt autem hic Icetas is, qui Areten Dionis uxorem, & ſororem Ariſtomacham, & filium adhuc puerum, vivos merſerat. *Lambin.*

4 *Maximas copias.*] Peditum ſeptuaginta millia: equitum & curruum bellicorum circiter decem: naves longas ducentas: onerarias, quæ partim equos, partim tela, partim frumentum & cetera id genus, portabant; plures mille: ut tradit Diod. eodem libro, cum quo congruit & Plutarchus, quod ad peditum numerum attinet: nam de cetero apparatu nullum apud illum verbum. *Idem.*

5 *Apud Crimeſſum.*] *Criniſſum* exemplar ſcriptum habet. Sed *Crimeſum* ex Plutarcho reſtituendum. *Long.* Qui hunc fluvium Κριμήσσον appellat. Ex Diod. lib.

messum flumen fugavit, ac satis habere coëgit, si liceret
Africam obtinere, qui jam complures annos possessionem
Siciliæ tenebant. [1] Cepit etiam Mamercum Italicum du-
cem, hominem bellicosum & potentem, qui tyrannos ad-
jutum in Siciliam venerat. Quibus rebus confectis, quum
propter diuturnitatem belli non solum regiones, sed etiam 3
urbes desertas videret; conquisivit quos potuit, primum
Siculos, [2] deinde Corintho arcessivit colonos, quod ab his
initio Syracusæ erant conditæ. Civibus veteribus sua re-
stituit, novis [3] bello vacuefactas possessiones divisit; ur-
bium mœnia disjecta, fanaque deleta refecit; civitatibus
[4] leges libertatemque reddidit; ex maximo bello tantum
otium toti insulæ conciliavit, ut hic conditor urbium ea-
rum, non illi qui initio deduxerant, videretur. [5] Arcem
Syra-

lib. XIX. fere in principio (nam lib. XVI. ubi hac de re agitur, hunc fluvium nomine generis appellat, fluvium) *Cremissum.* Sic enim ille illo loco: *καθ' ὃν δὴ χρόνον Τιμολέων μὲν ὁ Κορίνθιος νικήσας τὴν ἐπὶ τοῦ Κριμισοῦ μάχην τοὺς Καρχηδονίους, μετέδωκε τῆς ἐν Συρακούσαις πολιτείας πᾶσι τοῖς βουλομένοις*, &c. *Lambin.* Ex Dionys. Halicarn. lib. I. Strabone VI. & Suida, patet legendum esse *Crimisum* per *ἰῶτα.* Apud Lycophronem vero, & Zezem ejus interpretem vox *Crimissus*, duplici Σ. quod & Xylander observavit, scripta reperitur. *Magius.*

1 *Cepit etiam Mamercum.*] Plutarchus hunc Cataniæ fuisse Tyrannum, scriptum reliquit. *Mag.* Vide Polyænum lib. Stratagematum. Commemorat & hunc Mamercum Diodorus lib. XVI. ubi tamen mendose legitur *Μάρκος*, pro *Μάμερκος*. *Lambin.*

2 *Deinde Corintho arcessivit colonos.*] Qui erant numero 5000. *Diodorus:* *ὑπεδέξατο δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ Κορινθίων ἐκπεμφθέντας οἰκήτορας φιλοφρόνως ὄντας τὸν ἀριθμὸν πεντακισχιλίους.*

3 *Bello vacuefactas possessiones.*] Usus est hac voce supra in Cimone, itemque Cicero Catilinar. 1. Hoc Jurisconsultis est *in vacuum venire*, cum neglecta possessio atque deserta est, præsertim longioris temporis præscriptione. *Schottus.*

4 *Leges libertatemque reddidit.*] *Αὐτονομίαν, καὶ δημοκρατίαν. Lambin.*

5 *Arcem Syracusis.*] Exstat de arcibus elegans Demetrii Pharii dictum apud Strabonem lib. VIII. ubi tamen male *Phalereo* tribuitur, ut docuit Pet. Victorius lib. XX. Var. Lection. cap. 4. *Schott.* Ex quatuor veluti urbibus Syracusas constare, scribit Cicero, quæ appellantur Insula, Acradina, Tyche, & Neapolis. Insula autem potitus Timoleon & castellis, quæ antea Dionysio parebant; arces adversus eam comparatas, certaque *τὰ τυραννεῖα ἐκ θεμελίων* demolitus est. Diodorus Siculus, cujus historiam Nepos continuo sequitur: *Τιμολέων δὲ παραλαβὼν τὴν νῆσον, καὶ φρούρια τὰ Διονυσίου* (majori) *πρότερον ὑπάρχοντα, τὰς μὲν κατὰ τὴν νῆσον ἀκροπόλεις, καὶ τὰ τυραννεῖα κατέσκαψε, τοῖς δὲ φρουρίοις ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν.* Vide sequentia. *Keuchen.*

1 Cele-

Syracusis, quam munierat Dionysius ad urbem obsidendam, à fundamentis disjecit; [1] cætera tyrannidis propugnacula demolitus est, deditque operam, ut quam minime multa vestigia servitutis manerent. Quum tantis esset opibus, ut etiam invitis imperare posset, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtineret: [2] maluit se diligi quam metui. Itaque, quum primum potuit, imperium deposuit, & privatus Syracusis, quod reliquum vitæ fuit, vixit. Neque vero id imperite fecit. Nam quod cæteri reges imperio vix potuerunt, hic benevolentia tenuit. Nullius honos huic defuit, [3] neque postea Syracusis res ulla gesta est publica, de qua prius sit decretum, quam Timoleontis sententia cognita. Nullius unquam consilium non modo antelatum, sed ne comparatum quidem est: neque id magis benevolentia
4 factum est, quam prudentia. Hic quum ætate jam provectus esset, [4] sine ullo morbo lumina oculorum amisit. quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eo minus privatis publicisque rebus interfuerit. [5] Veniebat autem in theatrum, quum ibi concilium populi haberetur, [6] propter valetudinem vectus

1 *Cætera tyrannidis propugnacula.*] In quorum uno, quod hodie vocatur *Castrum Merkec*, marmoreum stemma, teste Mario Aretio & Franc. Maurolyco apud Gualtherum in antiquis Siciliæ tabulis inventum est: EXTINCTORI TYRANNICAE. Quod sine dubio Timoleonti erectum est. *Ernst.*

2 *Maluit se diligi, quam metui.*] Justin. lib. IX. cap. 8. *Amari pater malle, hic metui.* Vide Berneggeri Quæst. Miscell. 207. & Forstner. ad Annal. Taciti 6.

3 *Neque postea Syracusis.*] Brevius hæc Attic. *Hunc in omni procuratione reipubl. actorem, auctoremque habebant.* Gebh.

4 *Sine uno morbo lumina oculorum amisit.*] Plutarchus: ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἀπημβλύνθη τὴν ὄψιν, εἶτα τελέως ἐπηρώθη μετ᾽ ὀλίγον. Est autem διαστολή. Sunt enim *lumina solis*, *lumina vitæ*. Lucret. lib. III. *Lumina sis oculis*, id est, *suorum oculorum*, ut interpretatur *Lambinus*. Multos qui & oculis capti fuerint, moderateque eum casum tulerint, enumerat Cicero Tuscul. V. & Marc. Marulus Spalatensis. *Schott.*

5 *Veniebat autem in theatrum.*] Nam Græcis & Græciensibus plerisque *theatrum* pro curia, foro, comitio fuit. Vide Lipsium ad Taciti II. Hist. Bernegg. ad Justin. XXII. 2. Jo. Pricæum not. ad Actor. XIX. 29. *Bosius.*

6 *Propter valetudinem vectus jumentis junctis.*] Supra in Phocione: *cum propter ætatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur.* Savar. Ὁ δὲ κομιζόμενος δι᾽ ἀπήνης ἐπὶ ζεύγους, πρὸς τὸ θέα-

vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo, quæ videbantur, dicebat; neque hoc ulli quisquam tribuebat superbiæ. [1] Nihil enim unquam neque insolens, neque gloriosum ex ore ejus exiit. Qui quidem quum suas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quam *se in ea re maximas diis gratias agere, atque habere, quod quum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum ducem esse voluissent.* Nihil enim rerum humanarum sine deorum numine agi putabat. Itaque suæ domi [2] sacellum Αὐτοματίας constituerat, idque sanctissime colebat. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesserunt casus. Nam prælia maxima [3] natali die suo fecit omnia: quo factum est, ut ejusdem natalem festum haberet universa Sicilia. Huic [4] quidam Laphystius, homo petulans & ingratus, [5] vadimonium quum vellet imponere, quod cum illo se [6] lege agere diceret, & complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coërcere conarentur: Timoleon oravit omnes, ne id facerent. [7] Namque id ut Laphystio, cæte-

τὸ θέατρον ἐπορεύετο. *Plutarch.* Similis Appius Claudius in Hist. Romana.

1 *Nihil enim unquam neque insolens, neque gloriosum.*] Meminit J. Lipsius in not. ad lib. II. cap. 15. Politicorum.

2 *Sacellum Αὐτοματίας.*] Αὐτοματίας, Deæ nomen. Vide Plutarchum περὶ εἱμαρμένης: & Gyraldum in Hist. Deorum, Syntagm. 16. Non assequuntur rem, qui per *casum*, sive, ut Lambinus, per *casum fortuitum* vertunt. Melius Xylander, *Fortem Fortunam*. Coluit haud dubie cum Siculis hoc numen Timoleon, eo respectu, quo Fortuna omnium actionum, laborum humanorum domina & moderatrix credita est; ut sit illa ipsa ἀγαθὴ τύχη, cui multa Græci Romanique monumenta consecrarunt. Cujus cultum ex veteri Astrologia deducendum autumat Seldenus de Dis Syris, Syntagm. I. cap. 3. Retulit ad hujus Deæ auspicia ac numen, quidquid habuit Timoleon successuum; unde patet scilicet ex ipso textu qualis Dea & quo fine culta. *Boeclerus.*

3 *Natali die suo fecit omnia.*] Memorabilia non pauca de certorum dierum eventibus observatis collegit Forstnerus in Not. ad Tacit. lib. I. *Idem.*

4 *Quidam Laphystius.*] In Mss. quibusdam, & impressis codicibus legitur non *Laphystius*, sed *Lamestius*. Veruntamen ex Plutarcho, & probatissimæ fidei exemplaribus apparet legendum esse *Laphystius*. Mag. Plutarchus Λαφύστιον vocat. *Bosius.*

5 *Vadimonium quum vellet imponere.*] Ms. noster Codex legit *Badimonium*. Quod idem vocabulum est. Sic in Excerpt. ex Veter. Lexicis Græco-Latinis, quæ H. Stephanus edidit, Ὁμιλ. β. scriptum est: ἐγγύην φεῦγε. *Badimonium fuge*, pro *vadimonio*. Quæ transpositio literarum pueris nota est. *Ernst.*

6 *Lege agere diceret.*] Mox *legibus experiri*. Lege Brissonii formulas. *Schott.*

7 *Namque id ut Laphystio, cæterisque liceret.*] Plutarchus: Ὡς ἂν Λαφυστίῳ μὲ αὐτὸν

Q

cæterisque liceret, se maximos labores summaque adiisse pericula. Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret. Idem, quum quidam Laphystii similis nomine Demænetus, in concione populi rebus gestis ejus detrahere cœpisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta, dixit, nunc demum se [1] voti esse damnatum, namque hoc à diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restituerent Syracusanis, in qua [2] cuivis liceret, de quo vellet, impune dicere. Hic quum diem supremum obiisset, publice à Syracusanis [3] in gymnasio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia, sepultus est.

αὐτὸν πρὸς τινὰ δίκην καταγγέλλοντος, οὐκ εἴα θορυβεῖν. οὐδὲ κωλύειν τοὺς πολίτας· ἑκὼν γὰρ αὐτὸς ὑπομεῖναι τοσούτους πόνους καὶ κινδύνους ὑπὲρ τοῦ τοῖς νόμοις χρῆσθαι τὸν βουλόμενον Συρακουσίων. *Lambin.*

1 *Voti esse damnatum.*] Sic Oberti Gifanii codex recte præfert, quomodo, ne quid dissimulem, Maro:

—— *damnabis tu quoque voti.*

Noster tamen *voti esse compotem*, quomodo & Horatius in Arte:

——— *voti sententia compos.*

Schottus.

2 *Cuivis liceret.*] Hoc ipsum est, quod his verbis significat Plutarchus: Οἷς ἔδειξεν, Συρακουσίους ἰδεῖν τῆς παρρησίας κυρίους γενομένους. Nam κύριοι sunt παρρησίας, hoc est, domini, seu compotes sunt libertatis dicendi, quibus impune licet de quo velint dicere. *Lamb.* Tacit. 1. Hist. 1. 6. *Rara temporum felicitas, ubi sentire quæ velis, & quæ sentias dicere licet.*

4 *In gymnasio, quod Timoleonteum appellatur.*] Non in gymnasio, sed in foro sepultum adserit Plutarchus, sed gymnasium nomine hoc in gratiam illius constitutum. *Longol.* Ejus meminit Polyæn. lib. v. in Agathoclem. Com. 8. *Gebhard.*

DE

DE
REGIBUS.

HI fere fuerunt [1] Græciæ gentis duces, qui memoria digni videantur, [2] præter reges. [3] Namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestæ [4] separatim sunt relatæ: neque tamen hi admodum sunt multi. Lacedæmonius autem Agesilaus, [5] nomine, non potestate, fuit rex, sicut cæteri Spartani. Ex his vero, [6] qui dominatum imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt, ut nos judicamus, Persarum [7] Cyrus, & * Darius Hystaspis filius; quorum 1

1 *GRæciæ gentis.*] Dictum ut *Græcia civitas* supra in Alcibiad. *Græcia terra* Gellio VII. 5. *terra Sicilia* eidem III. 7. & alibi, *terra Italia*, *Hispania*; de quibus Vossius lib. de Construct. cap. 2. Fuit tamen in Msc. Boecleri, *Græcæ gentis*. Bosius.

2 *Præter reges.*] Nempe majorum gentium. *Ernstius.*

3 *Namque eos attingere.*] *Adjungere* habent nostræ membranæ. *Schott.* Vitis nimirum Græciæ excellentium Imperatorum. Nescio, an ideo vulgata lectio moveri debeat. *Gebhard.*

4 *Separatim.*] Alio libro, qui Regum vitas continebat. Ille autem liber non exstat. *Lambin.* Quem tamen exarasse, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ subdit: *Hi fere fuere Græciæ gentis duces, qui memoria digni videbantur, præter reges. Namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestæ separatim sunt relatæ. neque tamen hi admodum sunt multi.* Vossius.

5 *Nomine non potestate.*] Nepos in Agesilao: *Mos est enim a majoribus traditus, ut duos haberent semper Reges, nomine magis, quam imperio.* Duo illi Reges simul creabantur. Auctor Panegyrici ad Maximianum: *Sic fit, ut tantum vobis imperium commune sit, & plane, ut gemini illi Reges Lacedæmone Heraclidæ, Rempublicam pari sorte teneatis. Quanquam hoc vos meliores & justiores quam illos mater Astu coëgit, cum nemini fateretur, quem prius edidisset in lucem, pari ætatis auctoritate regnare: hoc vos sponte facitis.* Lipsius. Sed notandum improprie dictos fuisse Reges. Dionysius Halicarnassensis: *Οὐδὲ γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοκράτορες ἦσαν.* Nam *αὐτοκρατὴς βασιλεία*, non erat Spartanorum Regum, sed merus tantum principatus. *Keuchen.*

6 *Qui dominatum imperio tenuerunt.*] Proba lectio, neque pervertenda. Intelligit enim eos, qui dominati sunt invo lentes nolentes, neque legibus alienis se constringi passi sunt. Interpolatum dudum fuerat: *Qui domitum Orbem imperio tenuerunt.* Gebhard. Et sic *Orbem* interpretari debebit, Orbem terrarum, *οἰκουμένην*. *Lambin.*

7 *Cyrus.*] Major, Astyagis Medorum Regis filius, qui sua virtute Medorum regnum est adeptus, ac imperium ad Persas transtulit. *Lambin.* In Tatich Musulmanico dicitur كيخسرو. Apud Ebræos קורש quasi hæres, aut dominus. Persis Coresch, ex Ebræo חרס Sol. Vide Plutarchum in Artaxerxe. Τὸ Κῦρος plenam authoritatem, atque imperium denotat apud *Platonem*,

rum uterque privatus, [1] virtute regnum est adeptus. [2] Prior horum, apud Massagetas [3] in prælio [4] cecidit: Darius, [5] senectute diem obiit supremum. Tres sunt præterea ejusdem

tonem, Sophoclem, Galenum, Philonem. Unde Cyrus, idem quod Κῦρος, seu Dominus. *Keuchen.* Nomen expressum ex Persico Kosra, quod Imperatorem significat, & communis omnium Regum Persarum titulus est Unde & Cæsar Latinorum & Germaoorum, ab eadem origine. *Horn.* Fuit autem Cyrus ipse Medo-Persa Medus à matre, Persa à patre, unde dictus ἡμίονος. *Grotius.* Apud Alphæum: *Veniet Persa Semiasinus, qui vobis jugum servitutis imponet.* Et hinc Crœso respondit oraculum; *Tunc finem regni sui fore, quando mulus potitus esset sede Regis Medorum.* Vide Joseph. Scaligerum in Notis ad Fragment. Berosi.

* *Darius Hystaspis filius.*] Δαρεῖος, φρόνιμος: Hesychius. Ἑρξείης. Herodotus. Hystaspes in Tarich dicitur كشتاسب, Kischtasb, estque ipsius Darii nomen. *Keuchen.*

1 *Virtute regnum est adeptus.*] Cyrus Astyagem regno expulit, Persarum usus armis, unde summa Imperii ad Persas translata. *Histor. Sacr.*

2 *Prior horum, apud Massagetas.*] Gentes supra mare Caspium, Scythas. Nomen à Mes & Getis compositum. Mes & Gether fuerunt posteri Sem. *Keuchen.* Unde Getæ, Gottlú, Gitæ, Kitæ, Scythæ, unius nominis gens in multos populos divisa. Arabes الخطا vocaot, qui sunt Chatæi veterum, Ptolemæo Χάται, nobis hodie, Catai, vel Kitaini. *Horn.*

3 *In prælio.*] Quod describit Herod. 1. Justin. 1. Strab. xi. Causa hujus ooo alia fuit quam insatiabilis ambitio. Nam ut Arabs, qui Timuri res scripsit, testatur, illa Scytharum regio غاية لرص اكابر الزمان. Quam quisque subegisset, summum se militaris gloriæ verticem attigisse putabat. *Horn.*

4 *Cecidit.*] *Occidit*, Vetus Codex. *Schott.* Secundo aono postquam Tarquioius Superbus Romæ regnare cœperat. *Sulpicius.* Quod contra Hieronymum & Eusebium. Cecidit anno ætatis LXX. Monarchiæ VII. completo, Imperii sui uoiversi XXX. *Chronolog.* De mortis geoere cum Nepote conseotiunt Herodotus ac Justinus. Sed Herodotus testatur, alios de Cyri morte sermones fuisse. *Diodorus* crucifixum scribit. *Xenophon* & *Ctesias* vulneratum in prælio, & paulo post ex vulnere decessisse, & in Pasargidis sepultum. Strabo xv. Deiode Alexander in Pasargadas venit, ubi erat antiqua regum sedes. Ibi Cyri sepulturam vidit, ἐν τῷ παραδείσῳ πύργον, οὐ μέγαν τῷ δάσει τῶν δένδρων ἐναποκεκρυμμένον, cum hac inscriptione: Ω ΑΝΘΡΩΠΕ ΕΓΩ ΚΥΡΟΣ ΕΙΜΙ. Ο ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΤΟΙΣ ΠΕΡΣΑΙΣ ΚΤΗΣΑΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ· ΜΗ ΟΥΝ ΦΘΟΝΗΣΗΣ ΜΟΙ ΤΟΥ ΜΝΗΜΑΤΟΣ. Alii inscriptionem hanc fuisse referunt:

Ἐνθάδ' ἐγὼ κεῖμαι Κῦρος βασιλεὺς βασιλήων.

Vide sis Magni *Salmasii* Plinianas Exercitationes ad Solini Polyhistora.

5 *Senectute diem obiit supremum.*] Cum regnasset aonos XXXI. & dies XXX. ægrotasset. *Ctesias* 1. Herodotus, quem secutus Sulpicius, regni sui annos numerat XXXVI. Quibus communiter addunt VII. menses, quibus Magi regnum tenuerunt. Et tum XXXVII. sunt. *Chronol.* Tradunt cippo sepulchri inscriptum, quod bonus venator, nec minor potator fuerit, κυνηγεῖν κράτιστον, οἶνον πλεῖστον πίνειν ἠδυνάμην, καὶ τοῦτον φέρειν καλῶς. Strabo, Athenæus.

1 *Xerxes.*]

dem generis, [1] Xerxes, & duo Artaxerxes, [2] Macrochir & [3] Mnemon. Xerxi maxime eſt illuſtre, quod maximis poſt hominum memoriam exercitibus [4] terra marique bellum intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem ampliſſimæ pulcherrimæque corporis formæ, quam incredibili ornavit virtute belli. Namque illo Perſarum nemo fuit manu fortior. Mnemon autem juſtitiæ fama floruit. [5] Nam quum matris ſuæ ſcelere [6] amiſiſſet uxorem, [7] tantum indulſit dolori, ut eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine, [8] morbo naturæ debitum reddiderunt. Ter-

1 *Xerxes.*] In Tar. اسفندیار Iſphandiar. In ſacris annal. אחשורוש, ut ex nomine probat *Scaliger.* Ξέρξης denotat Martium, vel bellicoſum, quem Græci ἀρήϊον vocant. In lingua Græca æquipollent tria nomina: Δαρεῖος, Ἐρξείης. Ξέρξης, Ἀρήϊος. Ἀρτοξέρξης, μέγας Ἀρήϊος. Sed notandum commune illud Regum Perſarum nomen fuiſſe, non ſecus ac Cyri, aut Aſſueri. *Keuchen.*

2 *Macrochir.*] Qui alio nomine in libro Eſther אחשורוש, *Achaſchueros.* Μακρόχειρ in Tarieh dicitur دراز دستی, Kai Bahman, cognomento Daras Daſt, id eſt, Longimanus. Quia tam longis brachiis erat, ut ſtans, rectuſque manibus genua contingeret. *Strabo* xv. Vel, quia dextram ſiniſtra habebat longiorem. *Plutarchus* in Artaxerxe. R. David Kimchi intempeſtive ſubtilis, Longimanum à magna potentia dictum vult. Alii à liberalitate. Vide *Philipp. Melancht.* in Chron. Quæ Regum propria virtus, unde εὐεργέται vocantur. *Keuchen.*

3 *Mnemon.*] Μνήμων, id eſt, *Memor*, ſive, ut Hieronymus interpretatur, *Recordans.* Hic Dario Notho ſucceſſit, ut ille Xerxi. Nomen ejus proprium fuit Arſicas, quamvis Darſem ferat nuncupatum Dinon. Tradit Plutarchus, quod hic Arſicas à Patre Dario Rex deſignatus, καὶ Ἀρταξέρξης μετονομασθείς. Idem fuit Cyri Junioris frater, Darii & Paryſatidis filius. Quod & ἀναβάσεως primo comprobat Xenophon, qui & Cyrum ab illo antiquiore omnium fuiſſe Perſarum βασιλικώτατον pronunciavit, præcipueque imperio dignum.

4 *Terra marique bellum intulit Græciæ.*] Adi luculentam materiam de iſto bello & expeditione in Vita Themiſtoclis, & adde inſignem locum Cteſiæ Gnidii, antiqui Scriptoris τῶν Περσικῶν.

5 *Nam cum matris ſua ſcelere.*] Paryſatidis. Quæ à Græcis Φαρύσατις vocata. Cteſias xvi. Sed hæc ſunt nomina Perſica, à Græcis prave detorta. *Salmaſ.*

6 *Amiſiſſet uxorem.*] Statiram: Quam veneno ſuſtulerat. *Plutarch.* Quo pacto illud paraverit, docet idem Cteſias.

7. *Tantum indulſit dolori, ut eum pietas vinceret.*] Nempe matre Babylonem dimiſſa, ſolum ancillam ejus Gingin, ſeu ut Cteſias vocat, Gingen, miniſtram ſceleris ſupplicio affecit. *Pietas* igitur erga matrem intelligenda eſt, non erga defunctam uxorem, ut vir doctus videtur accepiſſe. *Boſius.*

8 *Morbo naturæ debitum reddiderunt.*] Prior regnavit annos xli. *Sulpic.* Diodorus & Euſebius tantum xl. numerant. Præter illos xvi. cum patre Xerxe imperavit. Igitur in univerſum lvi.

2 [1] Tertius ab Artabano præfecto ferro interfectus est. [2] Ex Macedonum autem genere, duo multo cæteros antecesserunt rerum gestarum gloria, Philippus Amyntæ filius & [3] Alexander Magnus. Horum alter [4] Babylone [5] morbo con-

Sed XVI. anni non supputantur à Chronologis. Posterior regnavit annos LXII. *Plutarch. Sulpic.* Sed confundunt hujus imperii tempus Chronologi. Alii annos statuunt LV. Nonnulli numerant XLIV. Plures XLIII. & attigisse volunt XLIV. Quanquam Eusebius ei tribuat annos XL. tantum. Quomodo etiam Beda, quorum sententia maxime probabilis. *Keuchen.*

1 *Tertius ab Artabano præfecto, ferro interfectus est.*] Lege *Justinum* in principio III. *Orosium* II. cap. II. *Diodor.* XI. *Aristot.* V. de republ. administr. 10. Quem Nepos ac Justinus Artabanum vocant, is Aristoteli est Ἀρταπάνης, Ctesiæ Ἀρτάπανος. *Bongars.*

2 *Ex Macedonum autem genere.*] Gente, Scriptus liber, & Ultrajectina Editio. *Schott.*

3 *Alexander.*] Macedonia patria fuit specialis Alexandro Magno, non item generalis, aut singularis. Et sic intelligenda verba 1. Machab. cap. 1. vers. 1. Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου (υἱὸς) ὁ Μακεδὼν ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χεττιείμ. Generalis fuit Græcia, unde Dan. VIII. vers. 20. vocatur מלך יון Rex Javan, hoc est, Græcorum. Singularis fuit civitas Pella in Macedonia; unde Pellæus Juvenis apud Poëtas præcipue decantatus. *Keuchen.* Fuit spurius, ex adulterio, ut creditur, Pausaniæ cum Olympiade genitus. Quod ex Plutarcho & Justino satis clare apparet; & constanter Persæ ac Arabes affirmant. *Schickardus. Vossius.* Arabes eum ذو القرنين Bicornem vocant, non tam ob partum Orientis & Occidentis imperium, quam à cornuta Alexandri effigie nummis exhibita, ut Jovis Ammonis filius agnosceretur. *Golius.*

4 *Babylone.*] Quo concessit, Cossæis subactis, ad audiendas omnium fere gentium legationes. *Diodor.* XVII. *Arrian.* VII. Et quanquam Magi urbem hanc ei fatalem fore prædicarent, tamen ab Anaxarcho Philosopho persuasus, hæc contempsit, ac Urbem ingressus est. *Justin.* XII. *Plut. Alex.*

5 *Morbo consumptus est.*] Cassandri fraude, & ingenito vitio periit, veneno scilicet & crapula. Igitur Dæsii quinto apud Eumæum, septimo & XV. apud Perdiccam epulatus, sequentes dies somno dedit, ut Ælianus ex diariis Alexandri refert. Addit παρὰ δὲ Βαγώᾳ δὲ ἐδείπνησε τῇ τετράδι μετ' εἰκάδα, τῇ δὲ τρίτῃ ἐκάθευδε, legendum πέμπτῃ, vel epulatus est apud Bagoam πέμπτῃ φθίνοντος, τῇ τρίτῃ ἐκάθευδε, Dæsii XXVII. sequenti obdormiit simul & obiit. Arrianus ex iisdem diariis ait in morbum incidisse Dæsii XIIX. Sequenti die nihilominus apud Thessalum Medium (Justinus Medicum perperam vocat) Dæsii XX. apud Nearchum potasse, ac tandem Dæsii XXVIII. periisse. Addit: *Mortuus est Olympiade CXIV. Prætore Hegesia. Vixit annos duo & triginta, & tertii menses octo. Regnavit annos duodecim, & hos octo menses,* hoc est, mortuus est exeunte primo Olympiad. CXIV. anno. *Capellus.* Periodi Julianæ quater millesimo, trecentesimo, nonagesimo primo. Mundi ter millesimo & DCXXVII. Urbis Romæ CCCCXXXI. *Ub. Emm.* A regno Salmanassaris, CCCCXXIV. *Ptolemæus.* Vixit annos XXXIII. *Eusebius. Cicero* XXXII. *Hieronym.* & menses VIII. *Arrian.* Decessit anno ætatis XXXIV. *Justin.* Regnavit annos XI. *Strabo, Gellius.* XIII. *Livius.* XII. primo Macab. Author. Et VI. menses, *Euseb.* VII. *Diodor.* VIII. *Arrian.* cujus supputatio ut omnium accuratissima est, ita verissima. Cæterum valde errarunt in annis regni Alexandri

consumptus est: Philippus [1] Ægis [2] à Pausania, quum spectatum ludos iret, juxta theatrum occisus est. Unus Epirotes, [3] Pyrrhus; [4] qui cum populo Romano bellavit. Is quum [5] Argos oppidum oppugnaret in Peloponneso; [6] lapide

xandri designandis Patres quidam & Historici, idque vel in defectu, vel excessu. Quorum omnium nugacissima est opinio Clement. Alexandrini, I. Stromat. qui imperium Alexandri ad annum XIIX. extendit. *Keuchen* Non absurde statuas in visione Daniel. cap VII. imperium Græcorum comparari pardo. quia Alexander M. fuerit vinosus, usque adeo ut si eos minus sequi visum fuerit, qui veneno interiisse arbitrantur, satis tamen causæ sola in vinolentia fuerit, cur periret Babylone. *Vossius.* Ab ejus obitu æta Græcorum ducitur, de qua Muhammed Alferganus ex versione Golii: *Romani & Syri æram deducunt ab initio annorum Alexandri, dicti bicornis, qui quidem dies fuit feria secunda.*

1 *Ægis.*] Αἰγαὶ Macedoniæ oppidum. *Plin. Diod.* Apud Ptolemæum est Αἰγαία, quam Μηλοβότειραν appellatam, tradit *Stephanus.* Atque heic erant Regum Macedonum sepulturæ olim & Mausolæa, ut adnotavit Plinius. *Casaub.*

2 *A Pausania.*] Aristoteles lib. V. Polit. cap. 10. Ἡ δὲ (inquit) Φιλίππου ὑπὸ Παυσανίου διὰ τὸ ἐᾶσαι ὑβρισθῆναι αὐτὸν, ὑπὸ τῶν περὶ Ἄτταλον. Lege Diodorum Siculum in lib. de gestis Philippi, Justinum IX. Oros. III. cap. XIV. Ciceronem de Fato cap. III. Ælianum, Val. Maximum, Plutarchum in Alex. Pausaniam. Meminit Ovidius in Ibin; dum inquit:

Aut ut Amyntiadem turpi dilectus amore
Oderit, & sævo vulneret ense puer.

Magius. *Bongarsius.* Occisus est anno primo Olympiadis CXI. Πυθοδήμου ἄρχοντος, auctoribus Diodoro & Arriano: quæ quidem Olympias celebrata est die XVIII. Augusti. *Jos. Scalig.*

3 *Pyrrhus.*] Materno genere ab Achille, paterno ab Hercule oriundus. *Trogus* XVII. Hic cognomento *Aquila* delectatus fuit, quemadmodum Antiochus Rex Syriæ, *Hieracis*, vel *Accipitris.* Plutarch.

4 *Qui cum P. Romano bellavit.*] Ter. Primo, cum Consule Levino, in quo prælio ceciderunt Romanorum septuaginta millia, ex Pyrrhi parte quadraginta millia. *Plutarchus.* Secundo, cum C. Fabritio Luscino, & Q. Æmilio Papo ad Asculum, in quo victoria tamen ad Pyrrhum magis inclinavit, cum Romanorum sexaginta millia cecidissent, Pyrrhidarum vero tria millia & quingenti quinque. Posthoc prædixit, sibi funditus pereundum esse, si adhuc uno prælio Terrarum Dominos vicisset. *Plutarch. Florus.* Tertio, rursus bellum instaurat, in quo victus, & à Curio Consule Italia pulsus est. Ait Pausanias, Græcum neminem ante Pyrrhum, bellum Romano imperio intulisse. Quod de vera illa, ac Veteri Græcia intelligendum. Nam antea cum multis Italiæ Græcis populis, & ipsis Tarentinis Romani conflixerunt. *Keuchen.*

5 *Argos oppidum in Peloponneso.*] In Argia regione. *Ptolem.* Duo sunt Plinio in hoc tractu oppida homonyma, alterum Hippium, alterum Dipsium. Quod πολυδίψιον ex Homero vocat Strabo. Apud Stephanum & Pausaniam dicitur Φορωνικόν, & hoc primum & genuinum nomen. Ubi & ἵππιον ponitur pro Hippium. Vide *Ortelium.*

6 *Lapide ictus interiit.*] Plutarchus, Pausanias, Polyænus, Strabo, & Auctor. de Vir. Illustr. κεραμίδα, sive *tegulam* vocant. Quomodo Ovidius in Ibin:

Aut ut Achilleidem cognato nomine clarum
Opprimat hostili tegula jacta manu.

Polyænus lib. VIII. testæ ictu examina-

pide ictus interiit. Unus item [1] Siculus; Dionysius prior, nam & manu fortis & belli peritus fuit, &, id quod in tyranno non facile reperitur, [2] minime libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius rei denique cupidus, nisi singularis perpetuique imperii; [3] ob eamque rem crudelis. Nam dum id studuit munire, nullius pepercit vitæ, quem ejus insidiatorem putaret. [4] Hic quum virtute tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate, [5] majorque annos sexagin-

tum refert: ἐμπεσούσης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κεραμίδος. Quæ verba reperiuntur apud Plutarchum. Sed Nepotis opinionem roborat Paulus Diaconus lib. II. cap. 20. *Apud Argos Achaiæ florentissimam Urbem Spartani regni aviditate seductus, saxo ictus occubuit.* Verbotenus descripsit Orosium lib. IV. cap. 2. Justinus lib. XXV. cap. 5. *Repulsus à Spartanis Pyrrhus, Argos petit: ibi dum Antigonum in urbe clausum expugnare conatur, inter confertissimos violentissime dimicans, saxo de muris ictus occiditur.* Zonaras: Πύῤῥος μὲν οὖν ἐπιφανέστατος ἐν στρατηγοῖς γενόμενος, ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσας οὐ πολλῷ ὕστερον ἐν Ἄργει ἀπέθανε. γυνὴ γάρ τις, ὡς λόγος ἔχει, παριόντα αὐτὸν ὁρῶν, ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπιθυμήσασα ἔσφαλη, καὶ ἐμπεσοῦσα διέφθειρεν αὐτόν. *Gebh.* Non absimilis fuit Mardonius Satrapes, eodem mortis genere exanimatus, ut tradit in Aristide *Plutarchus*. Hinc Lacedæmonii τειχομαχίας improbarunt, quod in illis vel à muliere vir interficeretur fortissimus.

1 *Siculus; Dionysius prior.*] Optima narratio & brevissima de vita & rebus gestis Dionysii exstat apud Ciceronem in V. Tusculana. Confer Justinum XX.

2 *Minime libidinosus.*] Cicero: *Atqui de hoc homine à bonis auctoribus sic scriptum accepimus, summam fuisse ejus in victu temperantiam, eumque in rebus gerendis, virum acrem & industrium: eundem tamen maleficum natura & injustum.*

3 *Ob eamque rem crudelis.*] Suspiciosus. Lege Plutarchum *in Dione*.

4 *Hic cum virtute tyrannidem sibi peperisset.*] Post longam narrationem comparatæ à Dionysio tyrannidis, hæc tandem subdit Diodorus libro XIII. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν ἐκκλησίαν τοὺς ἀντιπράξαντας αὐτῷ τῶν δυναστευόντων ὄντας, Δαφναῖον καὶ Δήμαρχον ἀνεῖλε. Διονύσιος μὲν οὖν ἐκ γραμματέως, καὶ τοῦ τυχόντος ἰδιώτου, τῆς μεγίστης πόλεως τῶν Ἑλληνίδων ἐγένετο τύραννος. Adi Demosthenem in Oratione πρὸς Λεπτίνην.

5 *Majorque annos sexaginta natus, decessit.*] Tradit Plin. lib. VII. cap. 54. ipsum præ gaudio vitæ supremum diem obiisse. Verba sunt: *Gaudio obiere, præter Chilonem, de quo diximus, Sophocles, & Dionysius Siciliæ tyrannus, uterque accepto tragicæ victoriæ nuntio.* Addit Diodorus, accepto hujus victoriæ nuntio, lætitia elatum, liberalius epulatum esse, & sese vino largius cum amicis ingurgitasse: hinc natam esse cruditatem, qua morbo implicitus, tandem exstinctus esset. Tyrannidem obtinuit ἔτη τριάκοντα καὶ ὀκτώ. *Diod.* Quomodo Cicero: *Duodequadraginta Dionysius tyrannus annos fuit opulentissimæ & beatissimæ civitatis.* III. De Natur. Deor. *Hunc igitur nec Olympius Jupiter percussit, nec Æsculapius misero, diuturnoque morbo intabescentem interemit: atque in suo lectulo mortuus cum tympanidiis in rogum illatus est, eamque potestatem, quam ipse per scelus erat nactus, quasi justam & legitimam, hæreditatis loco, filio tradidit.* Lambin.

1 Tribus

sexaginta natus, decessit florente regno. Neque in tam multis annis cujusquam ex sua stirpe funus vidit, quum ex [1] tribus uxoribus [2] liberos procreasset, multique ei nati essent nepotes. [3] Fuerunt præterea multi reges [4] ex amicis Alexandri Magni, [5] qui post obitum ejus imperia ceperunt. [6] In his Antigonus, * & hujus filius Demetrius: Lysi- 3

1 *Tribus uxoribus.*] *Habuit duas uxores, Aristomachen, civem suam; & Doridem Locrensem.* Cicer. Diod. Plutarch. Addit Ælianus, alteram eum secutam in castra, alteram revertentem excepisse, XIII. Var. Histor.

2 *Liberos procreasset.*] Nepos in Dione: *Aristomachen, Sororem Dionis habuit in matrimonio, ex qua duos filios, Hipparinum & Nysæum* (hunc Natsæum vocat Diodorus) *procreavit; totidemque filias, Sophrosynem & Areten.*

3 *Fuerunt præterea multi Reges.*] *Magni Reges.* Codex Mss. & Ultrajectina Editio. *Schott.*

4 *Ex amicis Alexandri Magni.*] E'ξ ἑταίρων. *Lambin.* Quos supra in Eumene *familiares* vocat. Sulpicius alibi *servos*, id est, aulicos, & alibi *stipatores*. Significat autem Principes & Duces exercitus Macedonici, qui ejus venerationis, ac virtutis erant, ut singulos Reges esse putares, ait Justin. lib. XIII. *Densius.* Hoc innuunt *pueri illustres συνέκτροφοι*, I. Machab. I. vers. 7. quibus *divisit regnum suum, dum adhuc viveret.* Inde aliquanto tempore, sine usurpatione regali, susceptas partes procuraverunt, Arridæo quodam Philippo, Alexandri fratre regnante, cui perimbecillo, verbo datum imperium videbatur, res autem penes eos erat, qui sibi exercitum & provincias distribuerant. Neque vero hic rerum status diu mansit, omnesque se reges appellari maluerunt. *Sulpic.* Itaque Alexandro mortuo servi ejus, occupato suo quisque loco, omnes sibi diadema imposuerunt. *Author* Machab. Gentes subactas diviserunt in Satrapias, Perdicca divisore, ex autoritate Philippi. *Appian.* Cæterum hæc Monarchiæ divisio non fuit substantialis, sed tantum accidentalis. Quemadmodum enim Monarchia prima post obitum Sardanapali non finita fuit, sed in duos quasi ramos divisa; Sic etiam Monarchiam tertiam defuncto Alexandro, non sustulit ejus in IV. partes distractio. Quanquam harum Reges simul juncti non regnarunt secundum potentiam Alexandri, qua dominatus est. Et sic quatuor partes illæ non κεχωρισμένως, sed ἡνωμένως consideratæ, unam Monarchiam absolvunt. Quod IV. illa capita pardi quadrucipitis figurabant, quæ licet in se distincta, nihilominus tamen in una bestia fuerunt. Dan. VII. vers. 6. *Keuchen.*

5 *Qui post obitum ejus imperia ceperunt.*] Orosius lib. III. cap. 2I. *Alexander per duodecim annos trementem sub se orbem ferro pressit. Principes vero ejus XIV. annis dilaniaverunt, & veluti opimam prædam à magno leone prostratam avidi discerpsere catuli, seque ipsos in rixam invicem invitatos prædæ æmulatione fregerunt.*

6 *In his Antigonus.*] Asiæ & Syriæ Satrapes primus fuit Antigonus. Eum bello vicerunt Seleucus & Ptolemæus: unde contentio inter hos duos de regno Syriæ. Qua de re videndus lib. V. Polybius, ubi inter alia Antiochus queritur de injuria quam sibi fecerat Ptolemæus in occupandis Syriæ locis. Antigonum enim & Seleucum, qui primi ea loca occupaverant, verissimos & justissimos Dominos fuisse ajebat. Ideoque ad se, non ad Ptolemæum, Syriæ regnum quasi hæreditario jure pertinere. Quippe Ptolemæum adversus Antigonum pugnasse non sibi, sed Seleuco eorum

[1] Lysimachus,[2] Seleucus, [3] Ptolemæus. Ex his Antigonus, quum

rum locorum imperium quærentem. Præterea communem omnium Regum concessionem in medium adferebat. Nam, quo tempore, superato Antigono, dividere inter se regna Cassander & Lysimachus, & Seleucus voluerunt; Seleuci esse omnem Syriam judicavere. Hæc ibi. Quæ fortasse moverunt Eusebium, ut scripserit, Seleucum primum in Syria regnasse ann. XXXII. *Drus.*

* *Et hujus filius Demetrius.*] Qui *Poliorcetes* dictus, hoc est, urbium obsessor. Cujus cognominis vanitatem arguit Plutarchus in Demetr. *Bernecc.* Vitruvius X. 23. *Hic Demetrius propter animi pertinaciam Poliorcetes est appellatus.* Quod Plinius *expugnatorem* reddidit. VII. 38. Fuit filius Antigoni, ut heic Nepos & Justinus: non Antiochi, ut emendavit ad Trogi Prolog. XV. Histor. Philipp. Bongarsius. Socer Seleuci Nicanoris, Syriæ Regis, cui filiam suam Stratonicen in uxorem dederat. *Keuch.* Hic ille Demetrius, qui Demetrium Phalereum Cassandri Macedoniæ Regis auspiciis, sub specie oligarchiæ Athenis dominantem, urbe expulit, & pristinam Reipublicæ formam ac libertatem restituit. Anno altero Olymp. CXIIX. istud accidit, auctore Diodoro lib. XX. Tum igitur populus Atheniensis incredibili gestiens lætitia ob recuperatam libertatem, post annorum XV. servitutem, in ordinando Demetrio nihil reliqui fecit. Facta sunt de illius honoribus varia Senatusconsulta, quorum summam habes apud Plutarchum & Diodorum. Refert Plutarchus inter alia decretum fuisse, δέχεσθαι Δημήτριον, ὁσάκις ἂν παραγένηται τοῖς Δημητρίου καὶ Διονύσου ξενισμοῖς. *Casaub.*

1 *Lysimachus.*] Agathoclis filius, VII. Rex Macedoniæ. Vide *Arrian.* Indic. III. 12. Thraciam, adpositasque Thraciæ Ponticas gentes obtinere jussus. *Curtius* X. 10. Quondam unus è custodibus Alexandri. *Pausan. Plinius.* Qui illustri Macedoniæ loco natus, virtute illustrior fuit. *Justin.* Regnavit annos V. Quinque initio regna fuerunt, Asiæ, Thraciæ, Macedoniæ, Syriæ, Ægypti. Postea quicquid Lysimachi fuerat, Macedonico regno adjectum, partim ab aliis occupatum est. Vide Diodor. Justin.

2 *Seleucus.*] Cognomento Nicanor. *Eusebius*: Nicator, alii. Quæ putatur esse vera Macedonica dialectus. Appellatio à victoriis, quas habuit. Alii dictum ita putant à Nicatore quodam cæso. *Drusius.* A victoriis dictum Νικάτορα, tradit Appianus Syriaco. Ammianus XXIII. *Nicatori Seleuco victoriarum crebritas hoc indiderat cognomenti.* Unde intelligitur, quid idem sibi velit lib. XIV. *Seleucus efficaciæ impenetrabilis Rex, ut indicat cognomentum.* Nam *impenetrabilis* ἐνεργητικῶς hic est omnia impetrans ac pervincens. Sicut *impenetrabilis Orator* Plauto Most. V. II. Hinc fanum sive ἡρῷον Seleuco à filio Antigono consecratum, dictum fuit Νικατόρειον. Appian. Syriac. *Bernecc.* Anno M. 3661. fœdus initum est inter successores Alexandri Magni. Cassander præficitur Europæ, Lysimachus Thraciæ, Ptolemæus Ægypto, Antigonus Asiæ, Seleucus Syriæ. *Diodor.* A cujus anni autumno ordiuntur Chronologi annos Seleucidarum, sive æram Chaldæorum, cujus annos Ptolemæus annotavit. Et ab hujus fine, aut sequentis initio anni Græcorum in Libris Machab. annotati numerantur. *Bucholz.* Anno XII. à morte Alexandri, occupata Babylone, hic Syriæ & totius Orientis imperium sibi vindicavit, sedemque regni constituit in Syria. *Ub. Emm.* A quo tempore incipiunt famosa illa sæcula Syromacedonum & Seleucidarum in Asia, quorum plena est omnis antiquitas. *Keuchen.*

3 *Ptolemæus.*] Κεραυνὸς, Philadelphi frater. Polybius II. Καιροὶ δὲ καθ' οὓς Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, καὶ Λυσίμαχος, ἔτι δὲ καὶ Σέλευκος, καὶ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς μετήλλαξαν τὸν βίον. Imperavit Macedoniæ menses IX. post

quum adversus Seleucum Lysimachumque dimicaret, [1] in prælio occisus est. [2] Pari leto affectus est Lysimachus à Seleuco. Nam societate dissoluta, bellum inter se gesserunt. At Demetrius, quum [3] filiam suam Seleuco in matrimonium dedisset, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuisset, [4] captus bello [5] in custodia socer generi periit morbo. Neque ita multo post Seleucus à Ptolemæo Cerauno [6] dolo interfectus est; [7] quem ille à patre [8] expulsum Alexan-

post Lysimachum. Πτολεμαῖος, à πόλεμος, vel πόλεμος, *bellum*. Vel תלמי *Talmai*, porca. תלם. Fuit commune nomen Regum Ægyptiorum, non secus ac Pharao. Unde omnes reliqui Ægypti Reges postmodum Ptolemæi dicti, solo cognomento à se invicem discernebantur. *Keuchen.*

1 *In prælio.*] Ad Ipsum. *Appian.* De eo prolixe Plutarchus in Demetr.

2 *Pari leto affectus est Lysimachus.*] Non servat temporum ordinem Probus. Nam post Demetrii mortem Lysimachus cum Seleuco conflixit. *Lambin.* Et hæc ultima fuit pugna successorum Alexandri, in qua occisus est Lysimachus. Anno à morte Alexandri XLII. ætatis LXXIV. imperii V. *Keuchen.* Lege Excerpta ex Memnonis historiis. Octoginta annorum facit Lysimachum Hieronymus, cum occumberet in prælio adversus Seleucum. Vide Lucianum de longævis. *Vossius.*

3 *Filiam suam.*] Stratonicen ex Phylla, alteram enim uxorem habebat, Deidamiam. *Lambin.*

4 *Captus bello.*] Apud Galaman. *Justin.* Gazam: *Diod. Plutarch. Arrian.* Quomodo Bongarsius ad Justinum legit. Putat tamen magnus Vossius Justinum scripsisse *Gamalan*, quæ est urbs Gazæ proxima in Idumæa. *Keuch.* Deinde, non fuit captus bello, sed aufugit primum ad portas Amani; mox cum sibi manus adferre cogitasset, à suis prohibitus, ultro se Seleuco genero dedidit. Cicero II. Offic. *Quid? Macedones, nonne Demetrium reliquerunt, universique se ad Pyrrhum contulerunt?* Lamb.

5 *In custodia.*] Tradit Plutarchus, Seleucum humanum se ac liberalem in captum Demetrium præbuisse, eumque in Chersonesum Syriacam misisse, & cum rigorosis carcerariis justum famulorum numerum dedisse, quibus quotidie ad res necessarias uteretur: pecuniæ præterea vim satis magnam attribuisse in victum & amictum, ita ut facultatem haberet opipare & splendide vivendi: postremo, ambulationes, porticus, hortos amœnos, ac saltus densos, in quibus venari posset, concessisse. Ita Demetrium corpus exercentem, & apparatu regio utentem, æquo animo fortunam initio tulisse, & beate biennium vixisse. Ad extremum vero cum inertiæ, otioque sese dedisset, neque solito vivendi more uteretur, ex nimia cruditate in morbum incidisse, & ita exstinctum esse. *In Demetrio.*

6 *Dolo interfectus est.*] Lege Pausaniam in Attic. imperavit annos XXXII. *Euseb.* XLII. *Appian.* XXX. Alii.

7 *Quem.*] Ceraunum. *Ille*: Seleucus. *A Patre*: Ptolemæo Lagi filio. *Lamb.*

8 *Expulsum Alexandria.*] Quæ fuit Ægypti celebre ab omni ævo emporium. Magnam cognominat *Galenus.* Hæc prius Ῥακώτη vocata. *Cedrenus.* Racotis: *Plin. Stephan. Pausan.* Apud Strabonem Ῥακώτις pars Alexandriæ est, olim vicus. XVII. Urbs Λεοντόπολις in Eustath. quam per excellentiam πόλιν olim appellavere, ut Romani Romam suam, Urbem. Quo faciunt augustæ illæ ἐπωνυμίαι in Rebus Romanis; Σεβαστὴ, Ἰουλία, Κλαυδία, Δομιτιανή.

[1] Alexandria, alienarum opum indigentem, receperat.[2] Ipse autem Ptolemæus quum vivus filio regnum tradidisset, [3] ab illo eodem vita privatus dicitur. De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur non præterire Hamilcarem & Hannibalem, quos & animi magnitudine & calliditate omnes in Africa natos, præstitisse constat.

μιλκανὴ, Ἀλεξανδρεία, & sexcentæ aliæ, quarum fœcundam nobis messem congessit Incomparabilis ille Geographus. Quanta autem urbs fuerit, vide præ reliquis apud Tatium Alexandrinum, lib. v. Τῶν κατὰ Κλειτοφῶντα καὶ Λευκίππην; Philonem in Flaccum; ut & Tyrium Belli Sacr. xxvi i. *Kenchenius.*

1 *Expulsum Alexandria.*] In Gifanii membranis, *Alexandrea.* Quod & ipse vestigium antiquitatis agnoscit, in Vet. libro expressum. Sic *Decelea* pro Decelia, de qua nos plura ad Frontinum. *Idem.*

2 *Ipse autem Ptolemaus, cum vivus filio regnum tradidisset.*] Rarum exemplum illis temporibus. Nam & Pater filium, & filius Patrem, & frater fratrem regnandi causa interimebat. Itaque Plutarchus in Demetrio, ad illum locum, ubi Antigonus Demetrium filium venatu redeuntem, cum venabulo & jaculis ad se recipit, eique os ad osculandum præbet: cum Antigonus legatis quibusdam, qui tum forte aderant, & jam dimissi revocati ab eo fuerant, mandasset, ut suis civibus renunciarent, sibi cum filio tam bene convenire, ut eum non metueret armatum: acclamat, οὕτως ἄρα πάντῃ δυσκοινώνητον ἡ ἀρχὴ. καὶ μεστὸν ἀπιστίας, καὶ δυσνοίας. ὥστε ἀγάλλεσθαι τὸν μέγιστον τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων, καὶ πρεσβύτατον, ὅτι μὴ φοβεῖται τὸν υἱὸν, ἀλλὰ προσίεται λόγχην ἔχοντα τοῦ σώματος πλησίον. Et mox: Τὸ μὲν γὰρ ἀδελφοὺς ἀναιρεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι τὰ αἰτήματα λαμβάνουσιν, οὕτω συνεχωρεῖτο κοινόν τι νομιζόμενον αἴτημα, καὶ βασιλικὸν ὑπὲρ βασιλείας. *Lamb.*

3 *Ab illo eodem vita privatus dicitur.*] Justinus xxiv. à Gallis regno spoliatum captumque, vitam ferro amisisse, ait. Plutarchus in vita Pyrrhi, contra Galatas profectum, cum exercitu periisse. *Magius.*

HAMIL-

HAMILCAR.

XXI.

[1] HAMILCAR Hannibalis filius, [2] cognomine Barcas, Carthaginiensis. [3] Primo Punico bello, [4] sed temporibus extremis, [5] admodum adolescentulus, in Sicilia præesse cœpit exercitui. Quum ante ejus adventum & mari & terra male res gererentur Carthaginensium; ipse ubi adfuit, nunquam hosti cessit, [6] neque locum nocendi dedit: sæpeque è contrario occasione data, lacessivit, semperque superior discessit. Quo facto, quum pene omnia in Sici- 1

1 *Hamilcar.*] Romani βαρβαρικώτερον enuntiabant hæc barbara nomina quam Græci. Hannibal, Hamilcar, dicebant, quæ Græci Ἀννίβας, Ἀμίλκας, græcatiore, ut ita dicam, pronuntiatione. *Salm.* Amilcar nomen Punicum est, & Regem denotat. Milici etiam, quod Annibalis Soceri nomen, & hujus filiæ Imilces, quod est Regina, & Imilconis Carthaginiensis ducis, non aliunde sunt petenda. Melech enim Rex est, Malcha Regina; quæ Milicum & Imilcem pronuntiabant. Ita qui καθ' ὑπερβολὴν, ut ait Strabo, Tyriis cultus Hercules, dicebatur Μέλκαρθος, sive Μέλκαρθος, qui depravate Μελχίνθαρος dicitur Eusebio in Oratione de laudibus Constantini. *Selden.*

2 *Cognomine Barcas.*] Ita præter nostrum Polybius, Appianus, & ex emendatione Jo. Valentini Porphyrius περὶ ἀποχῆς II. 57. ubi vulgo Βάλκας legitur. Mss. *Barcha* vel *Barca* habent, quomodo & Frontin. III. 10. 9. inflexit. Gentile nomen fuisse docet illud Silii Italici lib. I.

— *Ortus Serrana prisca*
Barcæ de gente. —

Quid Suidæ in mentem venerit nescio, cum ita scriberet: Ἀμίλκας, ὁ καὶ Φαβίας. Et alibi: Φαβίας ὁ καὶ Ἀμίλκας. Nisi fors duos Hamilcares confudit. *Bosius.*

3 *Primo Punico bello.*] Pœnico; *Codex Danielis.* In Veteri Inscriptione: *Bello Pœnicio*, id est, *Punico.* Nam *Punicum* pro *Pœnico*; ut *punico* pro *pœnico.* Glossæ: Pœni, Ἄφροι. Φοίνικες. Inde φοίνιξ διάλεκτος apud Apsyrtum περὶ παντοίων βοῶν· τὰ δὲ περὶ τοὺς βόας συμβαίνοντα πάθη, καὶ τὰ πρὸς αὐτὰ βοηθήματα, ἄρξομαι γράφειν.) Μασίνα τοῦ Καρχηδονίου τῇ Φοίνικι διαλέκτῳ. *Salmas.*

4 *Sed temporibus extremis.*] Nempe anno primi hujus belli Punici XVIII. Olympiad. CXXXIII. Anno autem Urbis IↃV. Hamilcar bello huic præfectus, Italiæ oram maritimam populatus est. Polyb. V. 56. *Ernst.*

5 *Admodum adolescentulus.*] Id est, *peradolescentulus*, ut loquitur in Eumene. *Lambin.* Tacitus lib. IV. Annal. de L. Antonino: *Hunc admodum adolescentulum Sororis nepotem seposuit Augustus in civitatem Massiliensium.* Curtius *admodum juvenem* dixit. VII. Justinus *admodum puerum*, & *parvulum.* Gebh.

6 *Neque locum nocendi dedit.*] Neque hostibus facultatem, aut occasionem nocendi dedit. *Lamb.* Occasionem aperuit, ut hostes nocere possent. Sic supra Pelo-

Sicilia Pœni amisissent, [1] ille Erycem sic defendit, ut bellum eo loco gestum non videretur. [2] Interim Carthaginenses [3] classe [4] apud insulas Ægates [5] à Cajo Lutatio consule Romanorum superati, [6] statuerunt belli finem facere, [7] eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris. Ille, etsi

Pelopida: *Sed ut quemcunque ex proximo locum fors obtulisset.* Gebbard.

1 *Ille Erycem sic defendit.*] Imo oppugnavit. Nam tenebant Romani à L. Junio paullo ante captum, ut testatur Polyb. lib. I. cujus verba sunt hæc: Διὸ καὶ βραχείας αὐτοῦ παραπεσούσης ἀφορμῆς καταλαμβάνει παραξιοπίστως τὸν Ἔρυκα, καὶ γίνεται τοῦ τε τῆς Ἀφροδίτης ἱεροῦ καὶ τῆς πόλεως ἐγκρατής. Vide sequentia de obsidione ejus contra Romanos. *Lambin.* Stephanus: Ἔρυξ, πόλις Σικελίας ἀπὸ Ἔρυκος τοῦ Ἀφροδίτης, καὶ Βύτου. Thucydides Elymorum urbes in Sicilia duas esse dicit, Erycem & Egestam. Ἔλυμα vocat Dionysius pro Eryce: Αἰγέσταν καὶ Ἔλυμα. Quinimo Ἔλυμον appellat montem, qui aliis Ἔρυξ. Mons autem Eryx, in qua Urbs Eryce, supra Drepanum. Servius: *Eryx mons Siciliæ supra Drepanum.* Salmas. De situ ejus accurate inter alios Polybius, lib. I.

2 *Interim Carthaginienses.*] Duce Annone. *Polyb.*

3 *Classe.*] Undiquaque expedita, ac validis instructa remigiis. *Polyb.* Illam classem trecentarum navium fuisse, tradit Auctor de Viris Illustribus. Idem Polybius ducentas numerat. Nonnulli & hostium & Romanorum conjunctas DCLXXX. tantum fuisse volunt, ut parum probata sit in numero fides. *Keuchenius.*

4 *Apud insulas Ægates.*] Αἴγουσαν appellat Polybius. Vide Plin. lib. III. cap. VIII. Ubi ab aliis *Æthusam*, ab aliis *Ægusam* scriptam esse tradit. Æthusam appellat lib. II. Pomponius. *Caricæ & Ægates Romana clade memorabiles.* Ubi fortasse legendum: *Carthaginiensi clade*, vel *Romana Victoria.* Videndi *Lambinus*, *Schottus*, *Magius.* Gryphius *Egates* ex Mss. vocat. Alii *Ægadas*, vel *Egadas.*

5 *A Cajo Lutatio Consule.*] Auctor de Viris Illustribus cap. XLI. hunc non *Cajum*, sed *Quintum Luctatium* vocat & trecentas naves habuisse dicit, quibus sexcentas Pœnorum, quarum dux erat Himilco, apud Ægates insulas inter Siciliam & Africam oppressit, finemque bello imposuit. *Magius.* Sane haud parum dormitat Magius, imo gravissime hoc loco errat. Nam Quinti prænomine appellatus Caji frater, qui sequenti anno fratris sui Consulatum excepit, Urbis Conditæ IↃXII. Hinc iste error, qui aut temporum aut literarum cognatione plurimos decepit. Ipse etiam Plinius, seu, quisquis auctor de Vir. Illustribus, uni omnia tribuit, à quo non parum abeunt plerique rei Romanæ Scriptores. Qui victoriam hanc, & triumphum navalem Cajo adscribunt; pacem vero Pœno datam Quinto, qui etiam de Faliscis triumphavit, ut ex Triumph. tabulis videre est. Scribendum ergo hoc loco Cajus Lutatius, quod prænomen & fasti nuper Romæ effossi agnoscunt. *Keuchen.*

6 *Statuerunt belli finem facere.*] Qui finis incidit in annum Romæ Conditæ DII. Cajo Lutatio Catulo, & Posthumio Albino Consulibus. Annus iste Carthaginis DCXLI; Olymp. CXXXIIII. tertio surgente, cum classis Punica felici prælio ad Ægates insulas à Consule C. Catulo esset deleta. *Ub. Emm.*

7 *Eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris.*] Missis primo ad eum literis & nuntiis. Polybius: Διόπερ ὀξέως διαπεμψάμενοι πρὸς τὸν Βάρκαν, ἐπέτρεψαν ἐκείνῳ περὶ τῶν ὅλων. *Lambinus.*

I Tamen

etsi flagrabat belli cupiditate, [1] tamen paci serviendum putavit, quod patriam [2] exhaustam sumptibus, diutius calamitatem belli ferre non posse intelligebat: sed ita ut statim mente agitaret, si paulumum modo res essent refectæ, bellum renovare, Romanosque armis persequi: donicum aut vi certe vicissent, aut victi manum dedissent. [3] Hoc consilio pacem conciliavit; in qua tanta fuit ferocia, ut quum Catulus negaret se bellum compositurum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenuerant, armis relictis, [4] Sicilia decederent: succumbente patria, ipse periturum se potius dixerit, quam cum tanto flagitio domum rediret. Non enim suæ esse virtutis, arma à patria accepta adversus hostes, adversariis tradere. [5] Hujus pertinaciæ cessit Catu- 2
lus. At ille ut [6] Carthaginem venit, multo aliter, ac sperabat,

1 *Tamen paci serviendum putavit.*] Polybius elegantissime tales vocat ἐφέδρους τῶν καιρῶν. lib. III. monetque insidiatores temporum accurate cavendos: quos ibidem ait εἰκάζειν τοῖς παρȣ̃σιν seu τοῖς καιροῖς. *Gebhard.* Quibus vero conditionibus pax sit facta, exponit late Polybius eodem libro.

2 *Exhaustam sumptibus.*] Ita Cicero lib. VI. Epist. ad Attic. *Illo imperante exhaustam esse sumptibus & jacturis provinciam.*

3 *Hoc consilio pacem conciliavit.*] Vel XXIII. annorum inducias, per quot annos bellum prius duraverat. *Keuch.*

4 *Sicilia decederent.*] Plinius, seu quisquis Auctor de Viris Illustr. c. 41. *Pacem petentibus hac conditione concessit, ut Siciliâ, Sardiniâ, & cæteris insulis intra Italiam, Africamque decederent, Hispaniâ citra Iberum fluvium abstinerent.* Magius. Quanquam Hispaniam illam non putem adscriptam huic fœderi; sed ei, quod cum Asdrubale ictum in Hispaniis fuit, qui sororem Annibalis in matrimonio habebat. Polybius III. *Schottus.*

5 *Hujus pertinaciæ cessit Catulus.*] Non absimiles fuere huic fracti bellis & cladibus exinaniti Carthaginienses, qui cum intolerabiles Reguli & duras pacis conditiones audissent; tutius rati sunt, sese armatos, quam miseros vivere. *Histor. Miscella* II. 29. Adde Lipsium V. Polit. 20. 27. seqq. & Zevecot. Obs. ad Florum II. 15. Cæterum Msc. Boecleri vox *Catulus* aberat; & potest abesse. *Bosius.*

6 *Carthaginem.*] Urbe sic dicta per excellentiam, ut ante monuimus. Nam קרתא Phœnicibus Urbs est, Karthagena civitas hortorum, quam Græci οἰνȣ̃σσαν verterunt. Alio nomine apud Plautum appellatur Chædreanech, quasi הצריענק vel חררי, ἔπαυλις Ἄναχ. Unde ab Anakæis fortissima natione structa videtur, qui Kiriatharba per Calebum ejecti in Chananæa defecerunt. *Horn.* De qua fuga pluribus *Scaliger* de emend. Tempor. *Vossius* I. Gram. IX. *Seldenus* de Dis Syris. Ex Carthada factum est Carthago. *Solin.* Sed illud merum Phœnicium, hoc Punicum; id est, jam depravatum Phœnicibus aliquantum temporis in Africa commoratis. Nec dubium, quin Græcum Καρχηδὼν ab eadem origine sit deductum & inflexum. Quod Siculorum proprium, qui θ. mutant in χ. Sic quæ Carthada vel Carthado Pœnis, ipsi dixerunt Καρχηδώ.

bat, rempublicam se habentem cognovit. Namque [1] diuturnitate externi mali tantum exarsit intestinum bellum, ut nunquam pari periculo fuerit Carthago, [2] nisi quum deleta est. [3] Primo mercenarii milites, qui adversus Romanos fuerant, desciverunt, quorum numerus erat viginti millium. Hi totam [4] abalienarunt Africam, ipsam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeo sunt [5] Pœni perterriti, ut auxilia

χηδὼν, ut ὄρνιθες, ὄρνιχες. Ipsi Africæ vicini hoc nomen cæteris Græcis transmiserunt. Falluntur igitur auctores plerique Græciæ, qui Καρχηδόνα conditam scripsere, ἀπὸ Καρχηδόνος τινὸς ἀνδρὸς Φοίνικος. Nam idem nomen Καρχηδὼν, & Carthago, deflexum à Punico vel Phœnicio Carthado. *Salmasius.*

1 *Diuturnitate externi mali.*] Polyb. Μετὰ δὲ τὰς διαλύσεις ταύτας, ἴδιόν τι, καὶ παραπλήσιον ἀμφοτέροις συνέβη παθεῖν. ἐξεδέξατο γὰρ πόλεμος ἐμφύλιος Ῥωμαίους μὲν ὁ πρὸς τοὺς Φαλίσκους καλουμένους. *Lambinus.* Hujus principes atque auctores fuerunt Spendius, genere Campanus, fortuna servus, Matho Afer, & Autaricus Gallus. Caussa belli narratur à Polybio, eodem libro, cum variis circumstantiis.

2 *Nisi cum deleta est.*] Unde adjungit idem Polybius: Τέλος δὲ οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς χώρας ἐκινδύνευσαν, ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν αὐτῶν, καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους. Deleta est Carthago à P. Scipione Africano Æmiliano, septingentesimo anno quam condita fuerat. *Livius, Orosius, Eutropius.* Cum stetisset annis DCLXVII. abhinc annos CLXXVII. Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio Cos. *Vellejus.* Eusebius in Chronico duas affert opiniones, quarum prior non longe dissentit à Paterculo. Computat enim, Carthaginem venisse in potestatem Romanorum anno à conditione sui DCLXXIII, vel, ut alii affirmant, DCCXLVIII. Prior numerus uno anno plus habet, quam Paterculi ratio. Marcus Cicero I. de Republ. *Nec tantum Carthago habuisset opum sexcentos fere annos, sine consiliis & disciplina.* Vide Scalig. Animadversionibus Eusebianis ad annum MCLXVII. & MDCCCLXXI. maxime vero canonibus Isagogicis. Altera Velleji opinio refert, Carthaginem stetisse annos DCCXLVIII. cui accedit aliquantum Solinus, qui Urbem post annos DCCXXXVII. quam exstructa fuit, excisam voluit. Orosius etiam haud parum à se abit, quando libro IV. cap. 6. scribit; Carthaginem conditam fuisse ab Elissa, ante Urbem Romam duos & septuaginta annos: Postea, cap. 23. ejusdem libri ait; anno ab Urbe Condita, DCIII. Vel, DCVI. (nam utroque modo legitur) fuisse deletam. Verum eo modo defendi potest, quod plerumque boni scriptores summatim tempus comprehendunt, non subtiliter annos computantes. Adhoc tam intricata est hujus rei fides, ut non mirum sit, Auctores adeo in diversas sententias abire. Cæterum Urbs incendiis diruta fuit. Horatius lib. IV. Carm. Od. 8.

Non incendia Carthaginis impiæ,
Ejus, qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quam Calabræ Pierides.

Addit Florus, *per continuos decem & septem dies vix potuisse incendium exstingui.* lib. II. cap. 15. *Keuchen.*

3 *Primo mercenarii milites.*] Hispani, Nomades, Afri, Ligures, Galli, Græci, & alii. *Lambin.*

4 *Abalienarunt Africam.*] A Carthagine. *Lamb.* Sic Cimone; *insulæ alienatæ, & oppida alienata,* dixit. *Gebh.*

5 *Pœni.*] Carthaginienses.

1 *Eaque*

auxilia etiam à Romanis petiverint, [1] eaque impetraverint. Sed extremo, quum prope jam ad desperationem pervenissent, [2] Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non solum hostes à muris Carthaginis removit, quum amplius centum millia facta essent armatorum, [3] sed etiam eo compulit, ut locorum angustiis clausi, [4] plures fame quam ferro interirent. Omnia oppida abalienata; in his [5] Uticam atque [6] Hipponem, * valentissima totius Africæ, † restituit patriæ.

1 *Eaque impetraverint.*] Omittit hæc Cod. Ultrajectinus, ut certe Polybius nihil horum commemorat, subsidia Romanos Pœnis misisse. *Schott.*

2 *Hamilcarem Imperatorem fecerunt.*] Cum in Gescone, quem initio huic bello præfecerant, & in Hannone parum præsidii esse cognovissent. *Lamb.*

3 *Sed etiam eo compulit.*] Qualis ille apud Claudianum Stilico, qui

— tot barbara solus
Millia jampridem miseram vastantia Thracen
Finibus exigua vallis conclusa tenebat.

4 *Plures fame quam ferro interirent.*] Τέλος ὑπὸ τοῦ λιμοῦ συναγχομένους ἐσθίειν ἀλλήλων σώματα ἀναγκασθῆναι, τοῦ δαιμονίου τὴν οἰκείαν ἀμοιβὴν αὐτοῖς ἐπιφέροντος, τῇ πρὸς τοὺς πέλας ἀσεβείᾳ καὶ παρανομίᾳ. *Polyb.*

5 *Uticam.*] Quam *Uticam* Latini dicunt, Græci conversis vocalibus Ἰτύκην appellant, id est, *Itucam.* Stephan. Ἰτύκη, πόλις Λιβύης, Τυρίων ἄποικος. *Lambin.* Punicarum in Africa urbium, si Carthaginem demas, nulli cessit Utica. Sexaginta autem stadiis à Carthagine distabat, ut testatur Appianus; nempe versus occasum. Fuit hæc Tyriorum ἄποικος, quod & Justinus affirmat lib. xi ix. Cum & opibus & multitudine Tyrii abundarent, missa in Africam juventute, Uticam condidere. Itaque de antiquitate gloriabatur non parum, quin & eo nomine Carthagini præferebatur. Silius Italicus lib. iii.

Proxima Sidoniis Utica est effusa maniplis,
Prisca situ, Veterisque ante arces condita Byrsa.

Aristoteles in libro Mirabilium: Τῆς δὲ Λιβύης ἐν Ἰτύκῃ καλουμένῃ, ἣ κεῖται μὲν ὡς λέγουσιν, ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ Ἑρμαίας καὶ τῆς Ἵππου ἄκρας, ἐπέκεινα δὲ Καρχηδόνος ὡς σταδίους διακοσίους. ἣ καὶ πρότερον κτισθῆναι λέγεται αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ἔτεσι διακοσίοις ὀγδοήκοντα ἑπτὰ, ὡς ἀναγέγραπται ἐν ταῖς Φοινικικαῖς ἱστορίαις. Vellejus Paterculus citra Codri tempora, qui Sauli fuit æqualis, Tyrios paucis annis post Gades Uticam condidisse refert. Urbi igitur tam vetustæ nomen fecit ipsa antiquitas. Utica enim, vel Ityca Punice, עתיק, Itica, id est, prisca dicebatur. *Bouchart.* Qui nunc locus à barbaris Mazachares appellatur. *D. Mar. Niger.*

6 *Hipponem.*] Ab Utica ad Hippi promontorium Hippi Urbs, cui palus adjacet. atque hæc palus Hipponitis vocatur. Hanc Urbem & Hippuacram appellat Diodorus lib. xx. Stephanus, alii. Etiam media antiquitas Hipponem Zarithum appellavit, sicuti Zetam dixere pro dietâ. Διάῤῥυτος autem à Græcis appellata propter aquarum irrigua: nam in vicinia erat stagnum Hipponense, unde & Plinius ad Caninium lib. ix. Epist. *Est in Africa Hipponensis colonia mari proxima: adjacet navigabile stagnum: ex hoc in modum fluminis æstuarium emergit, quod vice alterna, prout æstus aut repressit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur stagno. Omnis hic ætas piscandi, navigandi, atque etiam*

patriæ. neque eo fuit contentus, ſed etiam fines imperii propagavit: tota Africa [1] tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuiſſe.
3 Rebus his ex ſententia peractis, fidenti animo atque [2] infeſto Romanis, quo facilius cauſa bellandi reperiretur, effecit, ut imperator cum exercitu [3] in Hiſpaniam mitteretur, [4] eoque ſecum duxit filium Hannibalem annorum novem. Erat præterea cum eo adoleſcens illuſtris & formoſus, Haſdrubal, quem nonnulli diligi [5] turpius, quam par erat, ab Hamilcare loquebantur. Non enim maledici tanto viro deeſſe poterant. Quo factum eſt, [6] ut à præfecto mo-

natandi ſtudio tenetur. Hæc ille. Hippo autem dictus non ab equis, Græca appellatione; ſed Syris & Arabibus ſtagnum, ſinum denotat. Qualem Hipponis ſitum fuiſſe docuimus. *Bouchard.*

* *Valentiſsima.*] Legendum fortaſſe eſt, *opulentiſsima.* Veruntamen nihil muto. Valentiſſima autem interpretor, validiſſima, ſeu potentiſſima. *Lambinus.*

† *Reſtituit patriæ.*] Uno prælio ſex hoſtium millibus interfectis, duobus captis, aliis in fugam verſis: altero decem millibus cæſis, quatuor captis, decem fugatis: tertio omnibus fere copiis ad internecionem cæſis ac deletis, reliquis ad deditionem compulſis. *Idem.*

1 *Tantum otium.*] Tantam quietem, pacem & tranquillitatem. Sic ſupra in Timoleonte: *tantum otium toti inſulæ conciliavit.* Lamb. Schott.

2 *Infeſto Romanis.*] Polyb. lib. III. Ἔμενεν ἐπὶ τῆς ὀργῆς. *In iracundia perſeverabat Hamilcar,* nimirum *adverſus Romanos.* Quam iracundiam eodem lib. θυμὸν Ἀμίλκου vocat. *Lamb.*

3 *In Hiſpaniam mitteretur.*] Lege Juſtin. XLIV. Appian. in Iberica, & heic Polybium.

4 *Eoque ſecum duxit filium.*] Tranſvectus fretum Gaditanum & columnas Herculis. *Polyb.* Addit, in illis locis ipſum annos fere novem commoratum, multum Hiſpaniæ populos bello, plures perſuadendo Carthaginienſibus ſubjeciſſe.

5 *Turpius.*] Libidinoſius, obſcœnius. Sic Liv. XXI. annal. *Medius Haſdrubal inter patrem & filium octo ferme annos imperium obtinuit: flore ætatis, uti ferunt, primo Hamilcari conciliatus: gener inde ob altam indolem animi aſcitus: & quia gener erat, factionis Barchinæ opibus, quæ apud milites, plebemque, plus quam modicæ erant; haud ſane voluntate principum in imperio poſitus.* Lamb.

6 *Ut à præfecto morum.*] Erant igitur præfecti, ſeu magiſtri morum apud Carthaginienſes, ut & apud Romanos; qui dicebantur & cenſores. Cicero in Cluentiana: *Tu es præfectus moribus.* Lamb. *Sane cenſuræ initium,* (Livii verba ſunt) *fuit rei à parva origine ortæ, quæ deinde tanto incremento aucta eſt, ut morum diſciplinæque Romanæ penes eam regimen eſſet.* Inde Cenſores Romæ magiſtratus quinquennalis, penes quem autoritas maxima, ſummumque arbitrium animadvertendi in mores civium. Et erat ſub nutu illorum æſtimatio facultatum cujuſque civis, ad cenſum de iis pendendum. *Livius* IV. Cæterum, alia morum præfectura, alia cenſura fuit. Cæſar Cenſor non fuit, ſed morum præfectus, ut à Cicerone nominatur. hoc eſt, rem habuit, titulum per ſpeciem modeſtiæ recuſavit. Pars poteſtatis ejus fuit, morum cura; quam uſurpavit,

cto morum Hasdrubal cum eo vetaretur esse. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit, [1]quod moribus eorum interdici non poterat socero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quod [2] Hamilcare occiso, [3]ille exercitui præfuit: [4]resque magnas gessit, [5]& princeps [6]largitione vetustos pervertit mores Carthaginensium; [7]ejusdemque post mortem [8] Hannibal ab exercitu accepit imperium.

pavit, unde & Præfectus morum dictus, non Censor. *Casaubon.*

1 *Quod moribus eorum interdici non poterat socero gener.*] Alii *genero*, utrumque verum. Verecundiæ autem hos inter serviendum monet in Offic. Cicero lib. I. *Non lavantur cum soceris generi.* Schotius.

2 *Hamilcare occiso.*] In prælio adversus Vectones. *Polyb.* Incidit mors ejus in annum 3742. Mundi conditi.

3 *Ille exercitui præfuit.*] In hujus locum gener ipsius Hasdrubal mittitur. *Justin.* Τὴν δὲ στρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι παρέδοσαν Ἀσδρούβᾳ τῷ ἐκείνου κηδεστῇ, ϗ τριηράρχῳ. *Polyb.* Idque propterea, quod filii immaturi tum erant imperio. Quatuor autem reliquit filios superstites: quos totidem catulos leoninos in perniciem Romanorum ab se, dicere solitus est, educari: Hasdrubalis ingenium Livius prodit initio lib. XXI. *Ernst.*

4 *Resque magnas gessit.*] Quo tempore prudenter & utiliter imperium suum administrabat; cum Carthagine nova condita, magna Carthaginiensibus adjumenta attulit ad res gerendas, propter loci opportunitatem maxime, tum ad res Hispanienses, tum Africanas. *Polyb.* II.

5 *Et Princeps.*] Ἐκ τῶν τῆς πόλεως πρώτων. Princeps heic idem obtinet, quod primus, quæ vocis germana ratio. Locutio frequens, apud Tranquillum, & alios. *Kench.*

6 *Largitione vetustos pervertit mores Carthaginensium.*] Ut suis cœptis & placitis approbator esset populus contra infensos Barcinæ factioni. *Gebhardus.* Titus Livius XXI. Annal. paullo aliter rem narrat. Ita ille: *Is plura consilio, quam vi gerens, auspiciis regulorum magis, conciliandisque per amicitiam principum novis gentibus, quam bello aut armis rem Carthaginiensium auxit.* Lambinus.

7 *Ejusdemque post mortem.*] Quali mortis genere obierit Hasdrubal, non commemorat hoc loco Nepos. Alii ambigere nos non sinunt. Tradit Justinus, ipsum à servo Hispani cujusdam, ulciscente domini injustam necem, interfectum esse. Polybius disertim testatur, in diversorio suo noctu à quodam natione Gallo privatarum injuriarum causa fuisse interemptum. Nonnulli volunt, in venatione necem ipsi illatam. Appianus: Ἀσδρούβαν δὲ ἐπὶ τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ τὴν ὑπὸ Καρχηδονίοις καθιστάμενον, ἀνὴρ δοῦλος, οὗ τὸν δεσπότην ὠμῶς διεφθάρκει, λαθὼν ἐν κυνηγεσίοις ἀναιρεῖ. Ad quem accedit XXI. Annal. Livius. Non ergo dubitandum videtur, quin hoc mortis genere interfectus sit Hasdrubal. Præter enim adducta Historicorum testimonia, multa alia sunt, ex quibus liquido id videre est. Incidit ejus mors in annum Urb. Cond. XXXII. ut supputant Chronologi. *Kenchen.*

8 *Hannibal ab exercitu accepit imperium.*] Justinus: *Major utroque Hannibal imperator, Hamilcaris filius succedit.* Appianus: Ἡ στρατιὰ δὲ τὸν Ἀννίβαν, καίπερ ὄντα κομιδῇ νέον, ἀρέσκοντα δὲ ἰσχυρῶς, στρατηγὸν ἀπέδειξεν αὐτῶν, ϗ ἡ Καρχηδονίων βουλὴ συνέθετο.

4 perium. At Hamilcar, [1] posteaquam mare transiit, in Hispaniamque venit, magnas res secunda gessit fortuna, maximas bellicosissimasque gentes subegit: equis, armis, viris, pecunia totam locupletavit Africam. Hic quum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno postquam in Hispaniam venerat, in prælio pugnans [2] adversus Vettones [3] occisus est. [4] Hujus perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse videtur secundum bellum Punicum. Namque Hannibal, filius ejus, assiduis patris obtestationibus eo est perductus, ut interire, quam [5] Romanos non experiri mallet.

1 *Posteaquam mare transiit.*] Fretum Gaditanum, transvectus columnas Herculis. *Polyb.*

2 *Adversus Vettones.*] Sic scribendum duplici *tt.* non *Vectones.* Græce Οὐέττωνες populi sunt Hispaniæ citerioris intra Anam & Tagum fluvios ad Orientale Toletanorum latus. Strabo III. Ἐν δὲ τοῖς Ἄνα μέρεσι καὶ Καρπητανοὶ, καὶ Ὠρητανοὶ, καὶ Οὐεττώνων συχνοὶ νέμονται. Item Plinius lib. IV. capite 20. finitimos Carpetanis facit. Prudentius hymno de S. Eulalia, Emeritam Vettonum metropolim nominat:

Nunc locus Emerita est tumulo
Clara colonia Vettoniæ:
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit & viridante rapax
Gurgite mœnia pulchra lavat.

Strabo vero in Turdulis Augustam Emeritam collocat, sed Hispano in Hispanicis potius habenda fides, quam Græco homini. *Schott.* In Msc. Boecleri *Vetones.* Dausquius Comment. in Sil. Ital. pag. 18. mallet *Vetones.* Bosius.

3 *Occisus est.*] Ad castrum altum, ut ait Livius Decad. III. lib. IV. Καὶ τῆς μίξεως διαλυθείσης, οἱ μὲν Ἴβηρες αὐτοῖς ἐπιδραμόντες, αὐτόν τε τὸν Βάρκαν, καὶ πολὺ πλῆθος ἀμυνομένων ἐπ' αὐτῷ, διέφθειραν. *Appian.* M. Æmilio & M. Junio Coss. *Cassiodorus.*

4 *Hujus perpetuum odium erga Romanos.*] Pro *contra Romanos.* Sic solet Nepos. Hæc idem diserte tradit Polybius lib. III. *Lambin.* Valerius Max. lib. IX. cap. 3. Livius XXI. & XXXV. alii.

5 *Romanos non experiri.*] Periclitari, vel, periculum facere virtutis & potentiæ Romanorum. *Lambin.* Infra in Hannibale: *Hic autem velut hæreditate relictum odium paternum erga Romanos sic conservavit, ut prius animam, quam id deposuerit.* Schottus.

HANNI-

HANNIBAL.

XXII.

[1] HANNIBAL Hamilcaris filius, Carthaginiensis. Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus [2] omnes gentes virtute superarit, non est inficiandum, [3] Hannibalem tanto præstitisse cæteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedebat fortitudine cunctas nationes. Nam quotiescunque cum eo congressus est in Italia, [4] semper discessit superior. Quod nisi domi [5] civium suorum invidia debilitatus esset, Romanos videtur superare potuisse. [6] Sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem. Hic autem [7] velut hæreditate relictum 1

1 HAnnibal.] Denotat Orientalibus nomen gratiosum. הנו, id est, Hanno, gratiosus. Unde & Anna & Joannes nomen accepit, בעל sive Baal autem Dominum notat. *Thysius.*

2 *Omnes gentes virtute superarit.*] Victus enim prælio quidem nonnunquam, bello vero nunquam, ut ait Cæcilius apud Nonium. *Schott.*

3 *Hannibalem tanto præstitisse cæteros imperatores prudentia.*] Quod quoque fuit judicium Pescennii Nigri. Nam quos alii Scipiones extulerunt, existimavit *felices illos fuisse magis, quam fortes.* Ælius Spartianus in Nigri Vita cap. II. *Nec alias fabulas unquam habuit, nisi de Annibale, cæterisque talibus. Denique cum Imperatori facto quidam Panegyricum recitare vellet, dixit ei; Scribe laudes Marii vel Annibalis, vel alicujus Ducis optimi vita functi, & dic quid ille fecerit, ut eum nos imitemur.* Gebhard. Vide sis gloriosam illam contentionem de præstantia Scipionis, Hannibalis & Alexandri apud Lucian. ἐν νεκροῖς.

4 *Semper discessit superior.*] In Hamilcare: *semperque superior discessit.* Lambin.

5 *Civium suorum invidia.*] Quam sibi conciliavit Hannibal remp. bene administrando; partim judicibus, qui antea perpetui erant, eoque dominabantur, factis annuis: partim ærario publico, & vectigalibus populi Carthaginiensis, quæ & negligentia dilabebantur, &, (ut fere fit) prædæ, quæstuique, principibus quibusdam civitatis, & magistratibus erant, ad certam rationem revocatis: ut tradit Livius lib. xxx. Annal. *Lamb.*

6 *Sed multorum obtrectatio devicit unius Virtutem.*] Bella antithesis: in qua multos uni, obtrectationem Virtuti opponit. *Idem.* Sic apud Apulejum aliquem insimulatum quorundam astu projecit extorrem sæviens invidia. Qualis iste in Tacito conspiratione inimicorum & invidia falsi criminis oppressus. Vide Lucianum *de non temere credendo.*

7 *Velut hæreditate relictum odium paternum.*] Ipse Hannibal apud Livium xxxv. *Odi Romanos, odioque sum Romanis. Id me verum dicere pater Hamilcar & DI testes sunt.* Tale Ægisthi patruelis in Agamemnonem. *Vellejus* lib. I. Et Paconii Agrippini, paterni in principes odii hæredis. *Tacit.* XVI.

lictum odium paternum erga Romanos [1] sic confirmavit, ut prius animam, quam id deposuerit. qui quidem [2] quum patria pulsus esset, & alienarum opum indigeret, nun-
2 quam destiterit animo bellare cum Romanis. Nam, ut omittam [3] Philippum, quem absens hostem reddidit Romanis; [4] omnium his temporibus potentissimus rex [5] Antiochus fuit. [6] Hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut usque à [7] rubro mari arma conatus sit inferre Italiæ. Ad quem

1 *Sic confirmavit.*] *Conservavit*: Editio Paris.

2 *Quum patria pulsus esset, & alienarum opum indigeret.*] Sic supra De Regibus: *Quem ille à patre expulsum Alexandria, alienarum opum indigentem receperat.* Lamb. Savaro.

3 *Philippum.*] Demetrii Macedonum Regis filium, Persei patrem. De quo *Livius*, *Justinus*, & *Plutarchus* in Paullo Æmilio, & *Fasti*, sub annum ab U. C. DLII. Tradit Justinus, hunc à Demetrio Illyriorum Rege ad bellum Romanis inferendum, fuisse impulsum: & cum Romanos à Pœnis iterato prælio victos didicisset, aperte se hostem Romanis professum; navesque, quibus in Italiam exercitum trajiceret, fabricare cœpisse; ac legatum ad Hannibalem jungendæ societatis gratia cum epistolis misisse. *Mag.* Romani legati cum in senatu exposuissent, compertum Patribus Romanis esse & Philippum regem, ante ab Hannibale maxime accensum, bellum P. R. fecisse: & nunc literas, nunciosque ab eo ad Antiochum regem profectos: haud quieturum, antequam bellum toto terrarum orbe concisset: nec ei impune debere esse, si satisfacere Carthaginienses P. R. vellent: nihil eorum sua voluntate & publico consilio factum esse, Carthaginienses responderunt: quicquid æquum censuissent Romani, facturos esse. *Livius* XXXIII. Annal.

4 *Omnium potentissimus Rex.*] Quippe, qui Asiam & Syriam tenuit annos septem & triginta; Mediam quoque, Persiam, Hyrcaniam, Bactrianam, & omnes, excepta Parthia, superioris Asiæ provincias victo Achæo recepit. *Polyb.* VII. VIII. X. XI. *Justin.* XLI. *Appian.* in Syriac. Judæam quoque Ægyptio regi eripuit. *Joseph.* XII. 3.

5 *Antiochus.*] Frater Callinici. Qui primo ἅρπαξ dictus, ob rapacem naturam. Vide Strabonem XVI. Justinum XXVII. Postea ob victorias & imperii amplitudinem, *Magni* cognomentum accepit. *Keuchen.* Hunc ad arma Romanis inferenda concitasse Hannibalem, refert Liviana Epitome lib. XXXIII. & XXXIV. & Justin. lib. XXXII. *Schott.*

6 *Hunc tanta cupiditate incendit bellandi.*] Polyb. Livius, Appianus illam historiam magis exaggerant. Mortuo Ptolemæo Philopatore, Antiochus decessit in Ægyptum, præsidio nudam ac vacuam correpturus. Cum eo Hannibal Ephesi congreditur, inimicorum calumniis patria sua profugus. Qui calumniabantur, eum in contentione semel adversus Romanos suscepta perseverantem & pervivacem, & belli gerendi cupidum esse, neque pacem colere posse. Quo tempore Carthaginienses Romanis parebant fœderibus interpositis alligati. Hannibalem igitur rei militaris, & imperandi scientia clarum Antiochus honorifice excepit, & apud se retinuit, atque in comitibus suis habuit. Ita Appianus & fere Polybius. Prolixius rem narrat Livius, XXXIII.

7 *Rubro mari.*] Sive Erythræo. Quod à mirabili Pharaonis clade Arabibus dicitur بحر قلزم ab oppid. القلزم quod est Latit. gr. XXVIII. min. XXX. in littore

quem [1] quum legati venissent Romani, qui de ejus voluntate explorarent, darentque operam consiliis clandestinis, [2] ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent, tanquam ab ipsis corruptum alia atque antea sentire; neque id frustra fecissent; idque Hannibal comperisset, seque ab interioribus consiliis segregari vidisset: [3] tempore dato adiit ad regem, eique quum multa de fide sua, & odio in Romanos commemorasset, hoc adjunxit: *Pater* (inquit) *meus Hamilcar*, [4] *puerulo me, utpote non amplius novem annos*

littore Ægypti opposito Elanæ, seu promontorio Pharan. Locus inde dictus, quod prope submersus credatur Pharao. قلزم enim est deglutire, absorbere. Unde Turcis mare rubrum dicitur فرعون دعزي Pharaonis mare. Hodie pro Colzuma est سويس Sues. *Golius.* Lege ἐν τῇ τοῦ Ἀγαθαρχίδου περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐκλογαῖς. Mela lib. III. *Rubrum mare Græci, sive quia ejus coloris est, sive quia ibi Erythras regnavit,* ἐρυθρὰν θάλασσαν *appellant.*

1 *Quum legati venissent Romani.*] Τότε Ῥωμαῖοι συνθεωροῦντες ἤδη τὴν Αἰτωλῶν ἐπιβολὴν, ἐξαπέστειλαν πρεσβευτὰς πρὸς Ἀντίοχον, βουλόμενοι μὴ λανθάνειν σφᾶς τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν. *Polyb.* Hi fuerunt P. Sulpitius, & P. Julius apud Livium, Dec. IV. lib. V. Plutarchus vero in T. Quinctio Flaminio alterius nomen male profert. Vocat enim P. Vellium, cum Julium dicere debuerit. Sed non mirum. Homo enim Græcus, & in eo sæpe parum diligens, Romanorum nomina pervertit. *Magius.* Justinus cum Polybio simpliciter legatos nominat, omissis nominibus. Ita ille XXXI. *Romani quoque ad Antiochum legatos misere, qui sub specie legationis, & regis apparatum specularentur, & Hannibalem aut Romanis mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum, invisumque Regi redderent.* Keuch. Sane inter legatos erat P. Scipio, qui Annibalem devicerat. Præter Livium XXXV. Appianus, Lucianus in dialog. Mortuorum, Plutarchus in Flaminio sub finem. Consilium autem legatorum explicat Frontinus I. VIII. VII. *Bongars.* Missi adhoc Carthaginem legati Romani, qui apud Senatum arguerent, Hannibalem cum Antiocho rege consilia belli faciendi inire. Illi fuerunt, C. Servilius, M. Claudius Marcellus, & Q. Terentius Culleo. Lege Livium. *Keuchen.*

2 *Ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent.*] Effecerunt autem id crebris cum eo sociatis colloquiis. Livius XXXV. *Propter colloquia cum Villio suspectus regi.* Gebhard. Οἱ δὲ πρεσβεῖς ἐθεράπευον τὸν Ἀννίβαν, σπουδάζοντες εἰς ὑποψίαν ἐμβαλεῖν πρὸς Ἀντίοχον· ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. *Polyb.*

3 *Tempore dato adiit ad regem.*] Omnino probanda Msctorum fides: *Tempore dato adiit ad regem.* Et hæc est Corneliana χρῆσις. Supra Themistocle: *Ut Lacedæmonem venit, adire ad magistratus noluit.* Et statim: *Ad senatum Lacedæmoniorum adiit:* Ἀρχαϊκῶς. *Keuch.*

4 *Puerulo me, utpote non amplius novem annos nato.*] Ἔφη γὰρ, καθ' ὃν καιρὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν εἰς Ἰβηρίαν ἔξοδον μέλλοι στρατεύεσθαι μετὰ τῶν δυνάμεων, ἔτη μὲν ἔχειν ἐννέα. *Polyb.* Livius Decad. IV. lib. V. puerum admodum tunc fuisse Hannibalem dicit. Quomodo apud Florum, puer Hannibal ad aram

nos nato, in Hispaniam imperator proficiscens Carthagine, [1] *Jovi Optimo Maximo hostias immolavit.* [2] *Quæ divina res dum conficiebatur, quæsivit à me, vellemne secum in castra proficisci. Id quum libenter accepissem, atque ab eo petere cœpissem,* [3] *ne dubitaret ducere:* tum ille, *Faciam* (inquit) *si fidem mihi quam postulo dederis, simulque ad aram adduxit, apud quam sacrificare instituerat,* [4] *eamque, cæteris remotis, tenen-*

patri juraverat. Plinius, sive Auctor de Vir. Illustribus, noo novem annos tunc natum Hannibalem testatur, sed undecim. Nisi locus suspectus sit, ac librariorum culpa depravatus. *Magius.* Vide *Eutropium* lib. III. *Orosium* IV. De novem annis canit Juvenalis:

Hoc puer ad Lybicas jurarat Hannibal aras.

1 *Jovi Optimo Maximo hostias immolavit.*] Idque ex instituto & more patrio. Καὶ ποιῆσαι τὰ νομιζόμενα, ut loquitur Polybius. Fuit is & aliarum gentium ritus, ut coostat passim ex historiis. Hostias immolabant, antequam ad hostes proficiscerentur; victimam post partam victoriam, cum Diis gratias agereot, pro victis hostibus. Sic Marcellus captarum Syracusarum, & Hannibalis ante Nolana mœoia à se primum fugere coacti, gloria ioflammatus, cum summo studio niteretur, ut Pœoorum exercitum aut io Italia prosterneret, aut Italia pelleret, solenni primum sacrificio voluotates Deorum explorabat. Val. Max. lib. 1. 6. *Keuch.*

2 *Quæ divina res dum conficiebatur.*] Nonius cap. 4. *Facere rem divinam, religionibus exhibere.* Savar. *Rem divinam facere* Latioi solent dicere de his qui sacrificant & victimas mactaot. *Salmas.*

3 *Ne dubitaret ducere.*] Ne cunctaretur: vel, ne vereretur ducere: omnem ducendi moram præcideret. Tale fere est illud in Agesilao: *quare venire ne dubitaret.* Ubi tamen vulgo legitur, *non dubitaret.* Lambin.

4 *Eamque, cæteris remotis, tenentem.*] Sic *Polybius.* Valer. Maximus l. IX. capite 14. *Hannibal mature adeo patris vestigia subsecutus est, ut eo exercitum in Hispaniam trajecturo, & ob id sacrificante, novem annorum natus, altaria tenens juraret, se, cum primum per ætatem potuisset, acerrimum hostem pop. R. futurum, ut pertinacissimis precibus instantis belli commilitium exprimeret.* Ipse Hannibal apud Livium, XXXV. *Pater Hamilcar, Antioche, parvum admodum me, cum sacrificaret, altaribus admotum, jurejurando adegit, nunquam amicum fore pop. Romani.* Cæterum jurantes aram tenebaot. Cicero pro L. Flacco: *Ergo is, qui, si aram tenens juraret, crederet nemo per epistolam, quod volet, injuratus probabit?* Alia exempla passim suppetunt Plautus, Varro, Virgilius, Apulejus, quorum loca io Adversariis suis illustravit doctissimus Turoebus. Talis fuit Latinus apud *Virgil.* XII. Æn. Ptolemæus apud *Justin.* XXIV. Psyche apud *Apulejum* VI. Atque hic Græcorum mos, qui jurandi causa ad aras accedebaót. *Cicero* pro Balbo. Qualis moriturorum ritus. *Senec.* Herc. Fur. II. 3. *Plinius* XXXV. Et Pœoorum, qui aram & sacra tangentes, vel agnum læva, dextra silicem teneotes, Deos, hominesque contestantur, ut si illos sciens falleret, ita se Jupiter feriret, quemadmodum ipse agnum percuteret. *Alex.* ab Alex. V. 10. Unde volunt Grammatici, aras, antiquitus quasi ansas dictas. *Varro, Macrob. Servius* ad V. Æn. De quo vide Incomparabilem Brissonium de Formulis. In Romaoorum ritu *aram tenere* vel *tangere* est ὀμνύοντας τοῦ βωμοῦ ἐφάπτεσθαι. ut loquitur Theo. Meminit Turneb. lib. XIX. cap. 19. Adv. & alibi Jos. Scaliger ad Manilium. *Keuch.*

1 *Jura-*

tenentem, [1]*jurare jussit*, [2]*nunquam me in amicitia cum Romanis fore. Id ego jusjurandum patri datum, usque* [3] *ad hanc diem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sim futurus. Quare* [4] *si quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris. quum quidem bellum parabis, teipsum frustraberis, si non me in eo principem posueris.* Hac igitur ætate cum patre in Hi- 3
spaniam profectus est. Cujus post obitum [5] Hasdrubale imperatore suffecto, equitatui omni præfuit. Hoc quoque interfecto, exercitus [6] summam imperii ad eum detulit. Id Carthaginem delatum, publice comprobatum est. [7] Sic Hannibal minor quinque & viginti annis natus imperator factus, proximo triennio [8] omnes gentes Hispaniæ bello subegit. [9] Saguntum fœderatam civitatem * vi expugnavit:

1 *Jurare jussit.*] Atque ab illo jurejurando Hannibalis ad illum diem, quo imperium accepit, anni numerantur septemdecim. *Salmas.*

2 *Numquam me in amicitia cum Romanis fore.*] Livius XXXV. *Nunquam amicum fore populi Romani.* Histor. Miscella lib. III. cap. 5. *Se, ut primum posset, adversus Romanos pugnaturum.* quod non est expressum, longeque minus est. Nam qui pugnat adversus aliquem, odium exsuere, atque ex hoste amicus fieri potest. Polybius, *μήποτε Ῥωμαίοις εὐνοήσειν.* Appianus *Annibalic.* *Ῥωμαίοις ἐπιβουλεύων οὔποτε ἐλλείψειν.* *Ibericis:* *Ἄπαυστος ἐχθρὸς ἔσεσθαι Ῥωμαίοις.* *Gebhard.*

3 *Ad hanc diem.*] Sex & triginta annos. *Livius.*

4 *Si quid amice de Romanis cogitabis.*] Si Romanis consules, seu consulere voles. *Iamb.* Ἐπὰν δὲ διαλύσεις ἢ φιλίαν συντίθησθε πρὸς αὐτούς. *Polyb.*

5 *Hasdrubale imperatore.*] Genero Hamilcaris. Vide in *Hamilcar.*

6 *Summam imperii ad eum detulit.*] Polyb. III. *Cum nuncius ex castris Carthaginem perlatus esset, Hannibalem uno totius exercitus ore, & communi omnium militum consensu imperatorem esse declaratum; continuo populus convocatus sine ulla sententiarum varietate exercitus judicium ac voluntatem comprobavit, ac ratam fecit.* Electus est belli imperator anno ætatis XXVI. Nam duce patre Amilcare IX. annos in Hispania militavit, VIII. sub ejus genero Asdrubale. *Schott.*

7 *Sic Hannibal minor quinque & viginti annis.*] Hoc modo de Regibus loquitur: Dionysius *major annis sexaginta natus decessit.* Ita Cicero: *aliquot annis minor natu*, in quæst. Academ.

8 *Omnes gentes Hispaniæ.*] Plus quam quadraginta hominum millia in fugam vertit; quibus superatis, nullus jam eum hostis intra Iberum audebat intueri, præter Saguntinos. *Polyb.* De quibus ita loquitur Livius XXI. Annal. *Hannibal agmine quadrato amnem ingressus, fugam ex ripa fecit, vastatisque agris intra paucos dies Carpetanos quoque in deditionem accepit. Et jam omnia trans Iberum, præter Saguntinos, Carthaginiensium erant. Cum Saguntinis bellum nondum erat: cæterum jam belli causa certamina cum finitimis serebantur, maxime Turdetanis.* Lambin.

9 *Saguntum fœderatam civitatem.*] De cujus situ Polybius III. Ἡ δὲ πόλις

vit: [1] tres exercitus maximos comparavit. [2] Ex his unum in Africam miſit, [3] alterum cum Haſdrubale fratre in Hiſpania

αὕτη κεῖται μὲν ἐπὶ τῷ πρὸς θάλατταν καθήκοντι πρόποδι τῆς ὀρεινῆς τῆς συναπτούσης τὰ πέρατα τῆς Ἰβηρίας καὶ Κελτιβηρίας. ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ στάδια. νέμονται δὲ χώραν οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν, πάμφορον, καὶ διαφέρουσαν ἀρετῇ πάσης τῆς Ἰβηρίας. Livius : *Civitas ea longe opulentiſſima ultra Iberum fuit, ſita paſſus mille ferme à mari.* Florus : *Saguntus, vetus Hiſpaniæ civitas & opulenta, fideique erga Romanos magnum quidem, ſed triſte monumentum.* Quippe quæ cc. ante excidium Trojæ annis condita. *Plinius* xvi. 40. Cæterum ultimo fœdere cautum fuerat, ut Iberus diſterminaret ditionem Romanorum & Carthaginienſium. Saguntus ultra Iberum quidem, fœdere tamen cum Romanis juncta, & ideo excepta ne quid in eam liceret Carthaginienſium armis, utque libera maneret inter utriuſque populi imperia. Hannibal cui propoſitum erat bellum movere Romanis, ne fœdifragus palam videretur, non Saguntinis arma aperte nec ſtatim intulit, ſed in Olcadum fines, quæ gens ultra Iberum amnem in ea parte, quam Romani non exceperant, exercitum induxit; ut non recta petiiſſe Saguntinos, ſed rerum ſerie ducente, finitimis perdomitis, continentia jungendo, ad oppidum ejuſdem regionis ultra Iberum ſitæ oppugnandum quaſi tractus videri poſſet. Ut Hiſpaniæ ergo urbem Saguntum in belli cauſam delegit, id eſt, ejus Hiſpaniæ, quæ ultra finem eſſet imperii Romani, hoc eſt, ultra amnem Iberum. *Salmaſ.*

* *Vi expugnavit.*] Octavo menſe obſidionis. Polyb. Τέλος δὲ ἐν ὀκτὼ μησὶ κατὰ κράτος εἷλε τὴν πόλιν. Vide Livium xxi. Urbs everſa & Hannibalis & Saguntinorum manibus, qui ſe ſuaque omnia in pyram conjecerunt, nec arbitrium victoris exſpectarunt. *Salmaſ.* Inde pavor ac trepidatio totam Urbem pervaſit, alius inſuper tumultus ex arce auditur; turris diu quaſſata procidit, perque ruinam ejus cohors Pœnorum impetu facto cum ſignum imperatori dediſſet, nudatam ſtationibus, cuſtodijſque ſolitis hoſtium eſſe Urbem: non cunctandum in tali occaſione ratus Hannibal, totis viribus aggreſſus, Urbem momento cepit: Signo dato, ut omnes puberes interficerentur. *Alurcus.* Ingens intra urbem per obſeſſos fames, adeo, ut humanas carnes comederent. *Petron.* Satyr. *Senec.* Controv. *August.* lib. III. 20. Cæterum expugnata eſt Urbs, anno poſt Romam conditam DXXXV. bello Punico ſecundo. Recepta vero, anno DXXXIX. pulſo Punico præſidio, teſte Livio XXI. Vide Oroſium lib. IV. Orcheſtræ, cap. 14 & Sigonium in lib. XXI. Livii. *Schott.*

1 *Tres exercitus maximos comparavit.*] Equites mille ducentos, peditum decem & ſeptem millia, octingentos quinquaginta reliquit in Africa, ut eſſent Carthagini & Africæ præſidio. Adhæc Haſdrubali in Hiſpania manere juſſo tradebantur quinqueremes quinquaginta, quadriremes duæ, triremes quinque, equitum duo millia & quingenti, elefanti viginti & unus, peditum undecim millia, equitum ad novem millia. *Polyb.* Vide ſis Livium.

2 *Ex his unum in Africam.*] Tredecim millia, octingentos quinquaginta pedites cetratos, funditores baleares octingentos ſeptuaginta, equites miſtos ex multis gentibus mille ducentos. *Liv.*

3 *Alterum cum Haſdrubale fratre in Hiſpania reliquit.*] Haſdrubali fratri, viro impigro Hiſpaniam provinciam deſtinat: firmatque eam Africis maxime præſidiis; peditum Afrorum undecim millibus octingentis quinquaginta; Liguribus trecentis; Balearibus quingentis. Ad hæc peditum auxilia additi equites Libyphœnices, miſtum Punicum Afris genus, trecenti: & Numidæ, Maurique, accolæ Oceani ad mille octingentos, & parva Ilergetum manus ex Hiſpa-

ſpania reliquit, tertium in Italiam ſecum duxit: [1] ſaltum Pyrenæum tranſiit: quacunque iter fecit, [2] cum omnibus incolis conflixit: neminem niſi victum dimiſit. Ad [3] Alpes poſteaquam venit, [4] quæ Italiam ab Gallia ſejungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum [5] præter Herculem Grajum tranſierat ([6] quo facto is hodie ſaltus Grajus ap-

ex Hiſpania ducenti equites; & ne quod terreſtris deeſſet auxilii genus, elefanti quatuordecim: claſſis præterea data ad tuendam maritimam oram, quia qua parte belli vicerant, ea tum quoque rem geſturos Romanos credi poterat: quinquaginta quinqueremes, quadriremes duæ, triremes quinque; ſed aptæ, inſtructæque remigio triginta & duæ quinqueremes erant, & triremes quinque. *Idem.*

1 *Saltum Pyrenæum tranſiit.*] Ἦγε διὰ τῶν Πυρηναίων λεγομένων ὀρῶν. *Polyb.* Poſtquam per Pyrenæum ſaltum traduci exercitus cœptus eſt. *Livius.* Vide Appian. Ἀννιβαϊκῇ. *Iamb.* Tranſiit autem per ſaltum Pyrenæum & ipſam Celticam, quæ nunc vocatur Gallia; ut olim ſpeciatim Romanis. Saltum Pyrenæum vocat Nepos quem Ptolemæus Πυρήναιον, id eſt, montem illum, qui Hiſpaniam à Gallis dividit, & ad Occidentalem late Oceanum ſe extendit. Legendi paſſim antiquiſſimi Geographi. Apud Stephanum eſt Πυρήνη, unde Silio Pyrene. Cæterum accidit hic Hannibalis tranſitus per ſaltum illum poſt dejectos Celtiberos & Afros, ut videre eſt in Appiano & aliis. *Keuchen.*

2 *Cum omnibus incolis conflixit.*] Exſtat hujus rei longa narratio apud Polybium lib. III. & Livium XXI.

3 *Alpes.*] Quæ *Pœninæ* ab Hannibale denominatæ ſunt. *Plinius* lib. III. Nat. hiſt. cap. 17. Et Paulus Warnefridus lib. II. de geſtis Longobard. cap. 18. ait: Alpes *Appenninæ* dictæ ſunt à Punicis, hoc eſt, Hannibale & ejus exercitu. *Ernſt.* Rejecit tamen hanc opinionem Livius XXI. 38. *Boſius.*

4 *Quæ Italiam ab Gallia ſejungunt.*] Quum in promontorio quodam militibus ſuis oſtentabat. *Livius.* Apud Herodianum μέγιστα ἐκεῖνα ὄρη, καὶ οἷα οὐκ ἄλλα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γῇ, ἐν τείχους σχήματι πεφύκασι, καὶ περιβέβληνται Ἰταλίας.

5 *Præter Herculem Grajum.*] Ammian. l. XV. *Primam* (per Alpes viam) *Thebanus Hercules, ad Geryonem exſtinguendum & Tauriſcum lenius gradiens, prope maritimas compoſuit Alpes.* Silius Ital.

Primus inexpertas adiit Tyrinthius arces.

Unde apud Livium ſe æmulum Herculis itinerum jactabat Hannibal. Herculi *res ipſa virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit*; ut loquitur Juſtinus; & *Annibalis per Alpes tranſitum in portento prope à majoribus habitum*, ſcribit Plinius. Ergo æmulus Herculis itinerum Hannibal, non tamen ut alter ab ipſo fuerit in tranandis Alpium montibus. Quod mendacio non carere tradit Polybius, lib. III. *Keuchen.*

6 *Quo facto is hodie ſaltus Grajus.*] Ergo ab Hercule Grajo ſaltus Grajus, ſive Herculeus. Vide *Plin.* III. 17. & 20. Herculis tranſitus multa veſtigia indicantur; Herculis Monœci portus, & harum Alpium nomen & Lepontii ita dicti creduntur, quod ab Hercule eo loco relicti fuerint. Auctor *Simlerus.* Ita Herculea via apud Ariſtotelem de admirandis, quæ ducit ex Italia per Galliam uſque ad Celtiberos. Et Alpium Grajæ fauces, quibus ipſum tranſiiſſe memorant Pœni. In Tungris adhuc Herculis vetuſtiſſimum Sacellum, ut ſupra januam effigies oſtendit, & alia monumenta, quæ Herculem Grajum repræſentant. *Keuchen.*

1 *Tranſitum*

jus appellatur) Alpicos conantes prohibere [1] transitum concîdit: loca patefecit, itinera muniit, [2] effecitque ut ea elephantus [3] ornatus ire posset, qua antea unus homo inermis vix poterat repere. [4] Hac copias traduxit, in Italiam-
4 que [5] pervenit. Conflixerat [6] apud Rhodanum cum P. Cornelio

1 *Transitum concîdit.*] Incredibili labore & industria. Quippe ad minuendam rupem, per quam via una esse poterat, ducti milites, cum cædendum esset saxum, arboribus circa immanibus dejectis struem ingentem lignorum faciebant; eamque cum & vis venti apta faciendo igni coorta esset succendebant, & ardentia saxa infuso aceto molliebant. *Livius.* Et hæc est illa via, ἣ καὶ νῦν ἐστιν ἐπὶ τῶν ὁδῶν ἐπισήμοις, καὶ καλεῖται δίοδος Ἀννίβου, ut tradit *Appianus*. Loquitur de Cremonis jugo, ubi transgressus Hannibal. Alii Penninum vocant, vel Pœninas. Sic Franciscus I. Gallorum Rex, per easdem Alpes inusitatum iter curulibus tormentis aperuit. *Jovius* in Leone X. Quales Turcæ in Germaniam irrumpentes anno Christi MCLXXXVII. *Sabellicus*, Ennead. x. 7.

2 *Effecitque ut ea Elephantus.*] T. Livius: *Ita torridam incendio rupem ferro pandunt, molliuntque anfractibus modicis clivos, ut non jumenta solum, sed elephanti etiam deduci possent.* Mos præliandi cum elephantis, frequens antiquis Regibus. Hos contra Romanum exercitum primus in Lucania Pyrrhus Rex eduxit. Postea Hannibal in Africa, Rex Antiochus in Oriente, Jugurtha in Numidia, copiosos habuerunt: adversus quos diversa sunt excogitata arma. De elephanto enim ὅσος ἐς ἔργα καὶ ἀνδρῶν χρείας, noo χεῖρας, ut sine sensu alii emendaverunt.

3 *Ornatus.*] Gifanius ita correxerat, secutusque est indice Cl. Puteano Lambinus. Schottus ex suis membranis præfert *oneratus*, accipitque pro onustus. Ast ego pertendo istud *oneratus* esse suppositum ab ignorante scriba pro *ornatus*. Nam elephas ornatus multum ab onerato differt. Jumenta dorsuaria κτήνη φορτηγὰ, ut cameli & muli, &c. onerantur. elephanti vero ornantur, armantur, ipsi & armatis implentur. Quid plura? præstantissimi quique scriptores hoc modo consueverunt. *Gebhard.*

4 *Hac copias traduxit.*] Per montem Jovis, quem vulgo Cinisum appellant, Gebennas versus tendens, partem ejus Rupiolæ, quam & Durandum vocant, unde ex altero latere flumen Druentia, altero exitus in Taurinos. Id videtur sentire Plutarchus. *Machanus.*

5 *Pervenit.*] Quinto mense à Carthagine nova (ut quidam auctores sunt) quinto decimo die Alpibus superatis. Livius XXI. Neque aliter Polybius: Τέλος δὲ τὴν μὲν πᾶσαν πορείαν ἐκ Καινῆς πόλεως ἐν πέντε μησὶ ποιησάμενος, τὴν δὲ Ἄλπεων ὑπερβολὴν ἡμέραις ἐκκαίδεκα. *Lambin.*

6 *Apud Rhodanum.*] Atqui, neque Polybius, neque Livius, neque ulli alii, quod sciam, tradiderunt, P. Cornelium Consulem cum Hannibale ad Rhodanum conflixisse. Nam triduo antequam ad Rhodanum venisset Scipio, transierat flumen Hannibal, teste Polybio, cujus hæc verba sunt: Οὐ μὴν ἀλλὰ Πόπλιος μὲν ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἡμέραις ὕστερον τρισὶ τῆς ἀναζυγῆς τῶν Καρχηδονίων παραγενόμενος ἐπὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν, καὶ καταλαβὼν ὡρμηκότας τοὺς ὑπεναντίους, ἐξενίσθη μὲν ὡς ἐνδέχεται μάλιστα, πεπεισμένος οὐδέ ποτ' ἂν αὐτοὺς τολμῆσαι τῇδε ποιήσασθαι τὴν εἰς Ἰταλίαν πορείαν διὰ τὸ πλῆθος. Titus Livius: *P. Cornelius Cos. triduo fere postquam Hannibal ab ripa Rhodani movit, quadrato agmine ad castra hostium venerat, nullam dimicandi moram facturus. Cæterum ubi deserta*

nelio Scipione consule, eumque pepulerat. [1] Cum hoc eodem de Clastidio apud Padum decernit, [2] saucium inde ac fugatum dimittit. Tertio idem Scipio cum collega [3] Ti. Longo, [4] apud Trebiam adversus eum venit. Cum his manum conseruit, [5] utrosque profligavit. * Inde per Ligures

deserta munimenta videt, ad mare ad naveis rediit; tutius, faciliusque ita descendenti ab Alpibus Hannibali occursurus. Lambin. Auctor is, qui librum de Viris Illustribus conscripsit; tradit apud Ticinum, qui Galliæ Cisalpinæ fluvius, cum P. Scipione conflixisse Hannibalem. Quo tempore de Scipione actum fuisset, ni periclitantem patrem servasset prætextatus admodum filius. Atqui hic quidem primi impetus turbo, qui inter Padum & Ticinum valido fragore detonuit. *Florus.*

1 *Cum hoc eodem de Clastidio.*] Quod oppidum est Polybio & Straboni. Apud Livium est, uno in Loco Ligurum, altero Gallorum. *Ortelius.* Sed non videtur huic voci hic locus esse. Nam primum, quid est, *apud Padum Clastidio decernit?* Sic enim habent omnes libri vulgati: Nonne satis est dixisse, *apud Padum decernit*; quemadmodum supra dixit, *apud Rhodanum*; infra apud *Trebiam*? Putabam, si hæc vox non est aliunde inculcata (quod mihi fit verisimile; ideoque delendam arbitror) aliquid deesse, & legendum, *non longe à Clastidio.* Nam Livius tradit, Hannibalem statim post illam pugnam, ad Clastidium vicum, quo magnam vim frumenti Romani congesserant, partem sui exercitus misisse, quod inopia frumenti laboraret; brevique post tempore nummis aureis quadringentis P. Brundisino præsidii præfecto corrupto, Hannibali Clastidium esse traditum. *Lambin.* Quod primum fuit Scipionis cum Hannibale prælium. *Livius.*

2 *Saucium inde ac fugatum.*] Livius: *Auxitque pavorem Consulis vulnus, periculumque intercursu tum primum pubescentis filii propulsatum.* Florus Epitoma: *Tunc Scipione duce fusus exercitus, saucius etiam ipse venisset in manus hostium imperator, nisi protectum patrem prætextatus admodum filius ab ipsa morte rapuisset.* Lambinus. Cæterum fallitur memoria Plinius, dum apud Trebiam hæc accidisse scribit, quod contra aliorum fidem. Nec patrem filius ab ipsa morte liberavit, ut tradit Florus, sed servus quidam, de quo verum esse, filiale illud patrocinium, fama obtinuit. *Kirchenius.*

3 *Ti. Longo.*] Id est, *Tiberio Longo.* Sic autem legendum; non, ut vulgo, *Tito Longo.* Ita eum Polybius nominat, itemque in Fastis *Tiberius* appellatur:

BELLVM PVNICVM SECVNDVM.
P. CORNELIVS L. F. L. N. SCIPIO.
TI. SEMPRONIVS LONGVS.

Apud Livium tamen *Titus* dicitur, sed mendose. *Lambin.* Hic Tiberius Sempronius Longus initio belli Punici secundi Cos. cum P. Cornelio Scipione conflixit. *Schott.* Atque idem Consul ex Sicilia accersitus fuit, ut duo exercitus jungerentur. *Machaneus.*

4 *Apud Trebiam.*] Alii Contrebiam vocant. Virgilius VII. Æneid. Mutuscam indigitat. Ubi Servius: *Hac Trebia postea dicta est, quam modo Tribulam dicunt, apud quam Annibal delevit populum Romanum.*

5 *Utrosque profligavit.*] Si modo interfuerit prælio illi Scipio; ut qui nondum satis firmus erat ex vulneribus superiore prælio acceptis. Neque illum Polybius & Livius in hoc appellant. Contra Appianus Ἀννιβαϊκῇ· Σκιπίων δὲ αὐτοῖς ἑπόμενος καὶ περιαγγέλων, ὀλίγου μὲν ἐδέησε τρωθεὶς διαφθαρῆναι, μόλις δ' ἐς Κρεμῶνα διεσώθη φερόμενος. Tantus autem terror ex hac clade Romam perlatus est, ut jam ad Urbem

res [1] Apenninum transiit, petens Hetruriam. Hoc itinere [2] adeo gravi morbo afficitur oculorum, [3] ut postea nunquam dextro æque bene usus sit. Qua valetudine quum etiam premeretur, [4] lecticaque ferretur, * C. Flaminium consu-

Urbem crederent infestis signis hostem venturum; nec quicquam spei, aut auxilii esset, quo à portis, mœnibusque vim arcerent. Uno Consule (ajebant) ad Ticinum victo, altero ex Sicilia revocato, duobus Coss. duobus Consularibus exercitibus victis, quos alios duces, quas alias legiones esse, quæ arcesserentur? Neque tamen hæc Hannibalis victoria ei admodum læta fuit; propterea quod nix & frigus, & turbulenta tempestas multos homines, plurima jumenta, & elephantos prope omnes consumpsisset. *Polyb. Livius.* Sed duo prælia commissa sunt, antequam ad Ligures Hannibal perveniret, & in utroque Romani, Sempronio duce superati sunt. Tradit enim Livius, Sempronium priore prælio superatum, Romam venisse, deinde cum Roma in castra rediisset, ad Placentiam rursum cum Hannibale confixisse. *Lambin.*

* *Inde per Ligures.*] T. Livius: *Secundum eam pugnam Hannibal in Ligures, Sempronius Lucaniam concessit.* Ligures imia Alpium jugis adhærebant inter Varum & Macram flumen. Tutum locis & fuga, durum atque velox genus, ex occasione magis latrocinia, quam bella faciebat. *Florus.* Cæterum iste Ligurum tractus inter Varum & Macram flumen latius patuit, quam tradidit Florus. Quippe trans Alpes ad Rhodanum usque gens illa occupavit olim omnem Galliam Narbonensem. Vide antiquissimam Geographiam.

1 *Apenninum.*] Qui mons longissimi tractus, Italiam secundum longitudinem ejus dirimens. Addit Livius, in transitu Hannibalem adeo atrocem tempestatem adortam esse, ut Alpium fœditatem prope superarit. *Vento mistus imber* (Historici verba sunt) *cum ferretur in ipsa ora, primum, quia aut arma emittenda erant, aut contra enitentes vortice intorti affligebantur, constitere; deinde, cum jam spiritum intercluderet, nec reciprocare animam fineret; aversi à vento parumper consedere. Tum vero ingenti sono cœlum strepere, & inter horrendos fragores micare ignes; capti auribus & oculis metu omnes torpere.* Lambin.

2 *Adeo gravi morbo afficitur oculorum.*] T. Livius lib. XXII. *Ipse Hannibal æger oculis ex verna primum intemperie variante labores, frigoraque; elephanto, qui unus superfuerat, quod altius ex aqua exstaret, vectus: vigiliis tamen, & nocturno humore, palustrique cœlo gravante caput; & quia medendi nec locus, nec tempus erat, altero oculo capitur.* Polybius lib. III. Ἀννίβας δὲ μόλις ἐπὶ τοῦ περιλειφθέντος θηρίου διεσώθη μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας περιαλγὴς ὢν διὰ τὴν βαρύτητα τῆς ἐπενεχθείσης ὀφθαλμίας αὐτῷ, δι᾽ ἣν καὶ τέλος ἐστερήθη τῆς μιᾶς ὄψεως, οὐκ ἐπιδεχομένου τοῦ καιροῦ καταμονὴν, ἢ θεραπείαν διὰ τὸ τῆς περιστάσεως ἀδύνατον. Lambin.

3 *Ut postea nunquam dextro æque bene usus sit.*] Quod dehonestamentum oris, quidam Simii posteriorum ducum ad gloriam sibi trahebant. Tacit. lib. IV. Histor. cap. 13. *Sed civilis ultra, quam barbaris solitum, soller ingenio & Sertorium se aut Hannibalem ferens simili oris dehonestamento.* Vide eundem lib. II. Annal. 9. III. 20. de Decrio. Justinum IX. de Philippo. *Gebhard.* Unde Satyricus X.

O qualis facies, & quali digna tabella,
Cum Getula ducem portaret bellua luscum.

De quo somnium ejus refert Val. Maximus lib. I. cap. VII. *Schott.*

4 *Lecticaque ferretur.*] Mos solitus affectis Ducibus. De Scipione *Livius* XXIV. De Mermece *Agathias* II. De Lutatio Consule *Val. Maximus* II. 8.

De Eu-

consulem [1]apud Trasimenum [2]cum exercitu [3]insidiis circumventum [4]occîdit. Neque multo post * C. Centenium præto-

De Eumene *Polyænus*, & *Plutarchus*. De Numeriano *Vopiscus*. De Alexandro *Curtius* VII. Quod inter laudes humanitatis ac beneficentiæ Tiberianæ commemorat *Vellejus Paterculus* II.

* *C. Flaminium Consulem.*] Hominem turbulentum & multitudinis assentatorem, ad res bellicas natura ineptum. Appianus: Καὶ αὐτὸς ὢν ἀπειρόπολεμός τε καὶ εἰς ἀρχὴν ἀπὸ δημοκοπίας ᾑρημένος. Adi Polybium & alios. Titus Livius; *Consul ferox ab consulatu priore, & non modo legum, aut patrum majestatis, sed ne Deorum quidem satis metuens erat.* Lamb. Ergo C. Flaminius,(non Flamininus)iterum Consul erat, quo tempore ipsum, ad Trasimenum adoriebatur Hannibal. Iste consulatus incidit in annum Urbis Conditæ DXXXVI. quando ipsius Collega fuit Cn. Servilius Geminus. *Schott.*

1 *Apud Trasimenum.*] Λίμνην appellant Polybius & Appianus, qui & πλεισίνην vocat in Annibalicis. Apud Livium est *Trasumenus*, pro quo alii *Trasimenus*. Florus II. 6. *Trasimenus lacus tertium fulmen Hannibalis, imperatore Flaminio.* Sed & antiqui *Trasumenius* scribebant aut *Trasymenius*. Quomodo apud Quintilianum legendum esse, libro I. cap. 5. docet Claudius Salmasius; ubi perperam *Thrasomenum* pro *Thrasumeno*. Keuchen.

2 *Cum exercitu.*] In hac pugna Livius Polybium secutus, quindecim millia Romanorum in acie cæsa esse tradit: decem millia sparsa fuga per omnem Etruriam diversis itineribus Romam petiisse: sex millia primi agminis per adversos hostes eruptione facta, ignaros omnium, quæ post agerentur, ex saltu evasisse: & cum in tumulo quodam constitissent, clamorem modo ac sonum armorum audientes, quæ fortuna pugnæ esset, neque scire, neque perspicere præ caligine potuisse. Inclinata ad iniqua re, cum calescente sole depulsa nebula aperuisset diem; tum liquida jam luce montes, camposque patentes fœdè Romanam aciem ostendisse. Itaque ne in conspectos procul immitteretur eques, sublatis raptim signis quam citatissimo poterant agmine, sese abripuisse. Postero die, cum super cætera extrema fames etiam instaret; fidem dante Maharbale, qui cum omnibus equestribus copiis nocte consecutus erat, si arma tradidissent; abire cum singulis vestimentis passurum: sese dedidisse: quam Punica religione servatam fidem ab Hannibale esse, atque in vincula omnes conjectos. Hæc est (inquit ille) nobilis ad Trasimenum pugna, atque inter paucas memorata P. R. clades. *Lambin.*

3 *Insidiis circumventum.*] Hæc ars nova fuit Punicæ fraudis, qua palustribus virgultis tectus eques terga subito pugnantium invasit. Quæ tamen non adhibita fuit ab Hannibale in hoc prælio ad Thrasimenum lacum, sed in altero ad Trebiam flumen; ut doctissime notavit ad Florum suum Magnus Salmasius. In hac quippe ad Thrasimenum pugna, nihil aliud fraudis commentus est Pœnus, nec aliud curavit, quam ut clausum lacu & montibus, copiisque suis circumfusum haberet hostem. Eumque sic circumclusum militi suo ad satietatem præbuit cædendum. Hæc ille *Salmasius.*

4 *Occîdit.*] Verba Polybii, disertim testantur, Flaminium non ab Hannibale, sed à Gallis in eadem pugna interemptum. Ἐν ᾧ καιρῷ τὸν Φλαμίνιον αὐτὸν δυσχρηστούμενον καὶ περικακοῦντα τοῖς ὅλοις, προσπεσόντες τινὲς τῶν Κελτῶν ἀπέκτειναν. Prædixerant fato Ducis ac cladi imminentem casum prodigiosa signa; in castris dilanians lupus, qui intactus evaserat; in arbore prætoria examen apum; ab humo prodire nolentes aquilæ; Consulis casus supra cespitantis equi caput evoluti, cum in eum

[1] prætorem,[2] cum delecta manu [3] saltus occupantem.[4] Hinc in Apuliam pervenit. [5] Ibi obviam ei venerunt duo consules, [6] C. Terentius Varro & L. Paullus Æmilius. † Utriusque

cum insiluisset; adhoc ingens commissam aciem secutus terræ tremor, & multarum urbium ruina. Vide Livium & Florum, quorum historiam qui cognovit, vix huic ignoverit. *Keuchen.*

* *C. Centenium.*] Quem alii vocant Centronium. *Polyb. Livius.* Vel Marcum Centenium, non Cajum. *Plutarch.* Hic à Cn. Servilio altero Consule, audito Hannibalis in Etruriam transitu, præmissus fuerat. *Polyb.* Livius à Senatu ipsum contra Hannibalem præmissum, refert. Quo modo Auctor vitæ Annibalis apud Plutarchum. *Mag.*

1 *Prætorem.*] Vel *proprætorem.* Liv. Quemadmodum *Prætorem* & *Consulem* indifferenter dixit. *Veteres*, inquit Pedianus, *omnem magistratum, cui pareret exercitus, Prætorem appellarunt.* Quem Imperatorem. Sic *Imperator* idem quod *Prætor*, sive ἡγεμὼν, aut στρατηγὸς, ut notat Justinianus in Novellis. *Proprætores* secunda notione dicebantur, qui ex privatis ad bellum gerendum, non ad gubernandam provinciam mittebantur, id est, qui *Prætores* erant, sive exercitus sui præfecti, qualis iste Centenius. *Keuchen.*

2 *Cum delecta manu.*] Cum quatuor equitum millibus. *Polyb. Livius.* Sex equitum millibus. *Appian.* Vel octo. *Idem.*

3 *Saltus occupantem.*] De quibus legendus Appianus. Hannibal per itinerum duces & speculatores inquirit in juga montium prærupta, & viarum anfractus. Sub noctem expeditos emittit milites, ut montem circumirent, & inter illos Maharbalem. Post, ubi eircuitus ex tempore conjecit, citato cursu in Centenium facit impetum. Ubi diu Mars varius, exituque ipso mirabilis. Tandem Maharbal, ubi inclinare socios ad hostem videt, ardentibus animis injicit clamorem, virtutemque inflammat sono. Spes inde Pœnis, metus hostibus. Qui, nescio, utrum victoriis magis fuerint elati, an illi virtutum experimentis speciosiores. Ῥωμαίων δὲ αὐθὺς ἦν φυγὴ καὶ φόνος κεκυκλωμένων· καὶ τρισχίλιοι μὲν ἔπεσον, ὀκτακόσιοι δ' ἐλήφθησαν. οἱ δὲ λοιποὶ μόλις διέφυγον. *Keuchen.*

4 *Hinc in Apuliam pervenit.*] Imo Cannas, quæ sunt ignobilis Apuliæ vicus, juxta Aufidum amnem. Cannam etiam ibi amnem fuisse ex carmine Marcii vatis, quod recitat Livius l. xxv. colligitur, idemque ex verbis ipsis Livii discitur. In carmine sic habetur: *Amnem Trojugena Cannam Romane fuge, ne te alienigenæ cogant in campo Diomedis conserere manum.* Subjicit post totum carmen recitatum Livius: *Et Diomedis Argivi campos, & Cannam flumen qui militaverant in iis locis juxta atque ipsam cladem agnoscebant.* Ubi tamen Cannensem pugnam idem auctor describit, Cannæ fluminis nullus meminit. Cannas quasdam prope Carthaginem collocat Stephanus: Εἰσὶ καὶ Κάνναι διὰ δύο πλησίον Καρχηδόνος, τὸ ἐθνικὸν καὶ Καννᾶιος. Nescio an has Cannas designare voluerit & per errorem ex Apulia in Africam transtulerit. *Salmas.*

5 *Ibi obviam ei venerunt duo Consules.*] Præpostere narrantur hæc à Probo. Nam prius Q. Fabius Maximus, dictator creatus est, quam C. Terentius Varro, & L. Paullus Æmilius, Consules: Priusquam dictator Hannibali se opposuit, quam hi Consules; ut tradunt Polybius, Livius, Appianus, Florus. *Lambin.*

6 *C. Terentius Varro, & L. Paullus Æmilius.*] Editio Parisina: *C. Terentius, & L. Æmilius.* De utriusque natura disertim Appianus in Hannibal. Ὑπάτες τε αἱροῦνται ἐκ μὲν δόξης πολεμικῆς Λεύκιον Αἰμίλιον τὸν Ἰλλυριοῖς πολεμήσαντα, ἐκ δὲ δημοκοπίας Τερέντιον Οὐάρρωνα.

que exercitus uno prælio fugavit, [1] L. Paullum consulem occidit, & aliquot præterea consulares. In his [2] Cn. Servilium Geminum, [3] qui anno superiore fuerat consul. Hac pugna pugnata, [4] Romam profectus est, nullo resistente. In pro-

Οὐκ ἐῤῥωμένα πολλὰ αὐτοῖς ἐκ τῆς συνήθους δυσχωρίας ἐπισχυσάμενοι. Marmor Romanum de triumphis hujus Æmilii:

L. ÆMILIVS L. F. PAVLLVS
COS. II. CENS. AVGVR.
TRIVMPHAVIT TER.

Vir fuit lo tantum laudaodus, in quantum intelligi virtus potest. Vide Velleium, & Auctorem qui vitas conscripsit *De Viris Illustribus*. Keuchen.

† *Utriusque exercitus uno prælio fugavit.*] Atqui hoc quartum & pœne ultimum vulnus imperii. *Florus.* Pugnam Cannensem & ejus eventum multis verbis exponunt Polybius & Livius, quæ longum sit referre. Hæc summa est: Cæsa sunt eo prælio Romanorum quadraginta quinque millia cum Paullo Consule, & Senatoribus LXXX. Consularibus atque prætoriis, aut ædilitiis triginta. *Lambin.* Alii quadragiota millia peditum tantum, eorumque Romani nomiois, ad Cannas cæsa volunt. Nam equitum præterea duo millia, & septingenti. Sociorum vero æquata cædes. Livius: *Quadraginta millia peditum, duo millia septingenti equites, & tanta prope civium sociorumque pars cæsi dicuntur.* Significat ex sociis, & civibus æqnam partem cecidisse. Romani tum exercitus ex civibus & sociis constabant. Auxilia ex sociis proprie dicebantur legiones Romanorum civium. Exercitus sociorum plerumque numero æquabat legiooes Romanas. Livius: *Data pro quinque octo millia militum, pars dimidia cives, pars socii.* Utrum igitur verbis illis, quæ supra posuimus, quadraginta millia civium cæsa & totidem sociorum significat Livius, an ex quadragiota millibus quæ feruntur occisa, æquam partem civium & sociorum interemptam innuit? Hoc verius. *Salm.*

1 *L. Paullum consulem occidit.*] Anno ab U. Cond. DXXXVII. *Schott.* Quo tempore agebat secundum Consulatum. Verba morientis ad Cn. Lentulum perstringit *Livius* lib. XXII. Aonal.

2 *Cn. Servilium Geminum.*] Sic legendum ex Polybio, T. Livio, Appiano, Fastis; Non, ut vulgo, *P. Servilium Geminum.* Atqui una cum eo occisus est collega ejus M. Atilius Regulus. Unus Terentius Varro salvus evasit sua fuga. Polybius: Ὀλίγοι δέ τινες εἰς Οὐενουσίαν διέφυγον· ἐν οἷς ἦν καὶ Καῖος Τερέντιος, ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγός, ἀνὴρ αἰσχρὰν μὲν τὴν ψυχὴν, ἀλυσιτελῆ δὲ τὴν ἀρχὴν τὴν αὑτοῦ τῇ πατρίδι πεποιημένος, Appianus: Ὁ δὲ φαυλότατός τι, καὶ συμφορῶν αἴτιος, (de Varrone loquitur) ἀρχομένης τῆς τροπῆς ἐπιφεύγει. Idem paulo post, fugam à Varrone ortam esse tradit, his verbis; Καὶ ὁ Τερέντιος αὐτοῖς ἐξῆρχε τῆς φυγῆς. *Lambin.* Hinc apud Florum: *Ducum effugit alter, alter occisus est: dubium uter majore animo, Paullum puduit, Varro non desperavit.*

Cn. Servilium Geminum.] Ita diserte in nostris membranis: depravare enim antea datum Publii præoonem Fastis Capitoliois reclamantibus. *Schott.* Ms. Boecleri, *P. Servil. Geminium.*

3 *Qui anno superiore fuerat Consul.*] Cum M. Attilio Regulo. Incidit Consulatus iste in anoum Urbis Conditæ DXXXVII. Nec dubium est, quio anno sequenti interemptus sit Cn. Servilius Geminus. Qui fuit Urbis DXXXVIII. quo contigit famosa illa clades ad Cannas. *Keuchen.*

4 *Romam profectus est.*] Falsum. Hannibal enim post pugnam Cannensem castra ex Apulia in Samoium movit. *Liv.* Et magna Græcia potitus est. *Polybius.*

[1] In propinquis urbis montibus moratus est. Quum aliquot ibi dies castra habuisset, & [2] reverteretur Capuam, [3] Q. Fabius Maximus, [4] dictator Romanus, [5] in agro Falerno ei se objecit. [6] Hinc clausus locorum angustiis, noctu * sine ullo

bius. Tradit Appianus, tum demum Hanoibalem Romam cootendisse, cum se Capuam frumentum & subsidium iotromittere, obsidionemque solvere posse desperasset. *Lambin.* Vide sis non uno loco Livium. libro XXII. XXIII. XXVI. XXX. *Dubium non erat*, (inquit Florus) *quin ultimum illum diem habitura fuerit Roma, quintumque intra diem epulari Annibal in Capitolio potuerit, si (quod Pœnum illum dixisse Adherbalem Bomilcaris ferunt) Annibal quemadmodum sciret vincere, sic uti victoria scisset. Quum victoria posset uti, frui maluit, relictaque Roma Campaniam, Tarentumque peragrare, ubi mox & ipse, & exercitus ardor elanguit: adeo, ut verum dictum sit; Capuam Annibali Cannas fuisse.* Cæterum, quod relicta Roma io Campaniam flexit, non eo id fecit animo ac proposito, ut delitiis Campanis frueretur, sed voto ac spe oobilissimæ urbis capiuodæ Capuæ, quæ duarum tum toto orbe maximarum, Romæ & Carthaginis erat æmula. In Annibale autem duo præcipue notata ac reprehensa Ducis magoi peccata à peritis artium militarium. Quod ex Cannensi acie non recta Romam duxisset. Et quod in hiberna Capuam militem misisset. Ac posterius quidem hoc peccatum majus illis visum priore. Nam mora & cunctatione tum peccasse tantum videri potuit, quæ victoriæ dilationem attulerit. Hic secundus error inhabilem ad vincendum prorsus reddidit, viresque ademit. *Salmasius.*

1 *In propinquis urbis montibus.*] Ad Anicoum flumeo, ubi instructis utrinque exercitibus in ejus pugnæ casum, in qua urbs Roma victori præmium esset, imber ingens grandine mistus ita utramque aciem turbavit, ut vix armis retentis in castra sese receperint; nullius rei minore, quam hostium metu. Et postero die eodem loco acies instructas eadem tempestas diremit. *Liv* XXVI.

2 *Reverteretur Capuam.*] In hiberoa. Ibi partem majorem hyemis exercitum in tectis habuit. Ut verissime modo eum Floro dictum sit; *Capuam Hannibali Cannas fuisse.* Quod desumptum ex Oratione Marcelli ad milites. Exstat illa apud Livium XXIII.

3 *Q. Fabius Maximus.*] Cunctator, Verrucosus, Ovicula. *Auctor* Viror. Illustr. *Plutarch.* in Vita. Maximi cogoomen prioeipium habuit in hac familia ab eo primum, qui omoem turbam excretam in quatuor tribus conjecit, easqoe urbanas appellavit, & instituit equites Idibus Quintil. traosvehi. *Machaneus.*

4 *Dictator.*] Factus post pugnam ad Trasimeoum lacum commissam, ante Caonensem, & Paullum Æmilium, & Tereotium Varronem Cos. nempe Cn. Servilio Gemino, & M. Attilio Regulo Coosulibus. De qua dictatura plura Polybius libro III. *Lambin.* Præerat autem equitibos magister equitum: Dictator legionibus & toti exercitui; Eratque summus magistratus in Urbe Romana, sine provocatione, & taotum semestris.

5 *In agro Falerno.*] Auctor de Viris Illustribus in vita Fabii: *Annibalem in agro Falerno inclusit.* Florus lib. II. *Itaque per Samnium totum, per Falernos, Gauranosque saltus sic maceravit Annibalem, ut qui frangi virtute non poterat, mora comminueretur.* Contigit hoc anoo Urbis DXXXVI. qui quartus ab occentu sorieis, de quo Val. Max. lib. I. cap. I. *Keuchen.*

6 *Hinc clausus locorum angustiis.*] Quas τόπους στενὸς vocat Polybius, id est, *angusta loca.* Inclusus inde videri

Hanni-

ullo detrimento exercitus se expedivit. Fabio [1] callidissimo imperatori dedit verba. Namque obducta nocte, [2] sarmenta in cornibus jumentorum deligata incendit, ejusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit. Quo repentino objectu viso, tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo sit ausus. Hanc post rem gestam, non ita multis diebus, M. Minutium

Hannibal, (Livii verba sunt) & ad Casilinum obsessus; cum Capua & Samnium, & tantum à tergo divitum sociorum Romanis commeatus subveheret: Pœnus contra inter Formiana saxa ac Linterni arenas, stagnaque perhorrida situ hibernaturus. Lege Appianum in *Annibalicis*.

* *Sine ullo detrimento exercitus.*] Τήν τε δύναμιν διεκόμισε διὰ τῶν στενῶν μετ' ἀσφαλείας, καὶ τὴν λείαν, λελοιπότων τοὺς τόπους τῶν παραφυλαττόντων τὰς δυσχωρίας. *Polyb.*

1 *Callidißimo Imperatori.*] Quantus ille Imperator fuerit, exponit monumentum, quod produxit Streinius. Libet heic inserere ob nomina & titulos & triumphos: Q. FAB. MAX. DICTATOR BIS. COS. V. CENSOR. INTERREX II. ÆD. CUR. Q. II. TRIB. MILITUM. PONT. AUGUR. PRIMO CONSULATU LIGURES SUBEGIT. EX HIS TRIUMPHAVIT. TERTIO ET QUARTO ANNIBALEM COMPLURIBUS VICTORIIS FEROCEM SUBSEQUENDO COERCUIT. DICTATOR MAGISTRO EQUITUM MINUCIO, CUJUS POP. IMPERIUM CUM DICTATORIS IMPERIO ÆQUAVERAT, EXERCITUI PROFLIGATO SUBVENIT, ET EO NOMINE AB EXERCITU MINUCIANO PATER APPELLATUS EST. CONSUL QUINTUM TARENTUM CEPIT. DUX ÆTATIS SUÆ CAUTISSIMUS; ET REI MILITARIS PERITISSIMUS HABITUS EST. PRINCEPS IN SENATU DUOBUS LUSTRIS FACTUS EST.

2 *Sarmenta in cornibus jumentorum deligata incendit.*] Lege Frontinum 1. *Stratagem.* Appianum in *Hannibalic.* Polybium III. Livium XXII. Post tertiam vigiliam ὄρθιος ἐξῆγε τοὺς λειτουργοὺς, καὶ προσδεῖν ἐκέλευσε πρὸς τὰ κέρατα τοῖς βουσὶ τὰς λαμπάδας. Aderant autem λογχοφόροι, expediti milites, qui boves à tergo agitabant. Ubi concremato pabulo calor ad ima cornuum venit, velut furore stimulatos agebat. Hinc repente discursu, haud secus, quam sylvis, montibusque accensis, omnia circum virgulta ardere; capitumque inquietatio flammam excitans, hominum passim discurrentium speciem præbebat. Qui ad transitus saltûs insidendos locati erant, ubi in summis montibus, ac super se quosdam ignes conspexerunt, circumventos se esse rati, præsidio incessere, qua ingens emicabat flamma, velut tutissimum iter, petentes summa montium juga. Tum in quosdam boves palanteis à suis gregibus inciderunt: & primo cum procul cernerent veluti flammas spirantium, miraculo attoniti constiterunt. Ita Livius. Cæterum opinantur nonnulli, illum terrorem, qui ex prodigioso isto objectu invaserat Romanos, fuisse πανικόν: quo κατασχεθέντες & stupefacti ex præsidiis suis fugiebant. Quod neutiquam probabile est: Quippe causa suberat, saltem in speciem vera, quam præsidiarii per tenebras judicare non poterant. *Kirchen.*

tium Rufum magiſtrum equitum, [1] pari ac dictatorem imperio, dolo perductum in prælium, fugavit. T. Sempronium Gracchum, [2] iterum conſulem, [3] in Lucanis abſens, in inſidias inductum, ſuſtulit. M. Claudium Marcellum [4] quinquies conſulem, † apud Venuſiam * pari modo interfecit.

1 *Pari ac dictatorem imperio.*] Poſt prælium cum Annibale. Καὶ ἡ βουλὴ ἐπανεληλυθότος ἐς τὸ στρατόπεδον ἤδη τοῦ Φαβίου, ἴσον ἰσχύειν αὐτῷ τὸν ἵππαρχον ἀπέφηνεν. Appian. in *Annibalic.* Res primæ originis, quam ſuffragatore Metello, conſilio Varronis acquiſivit à Senatu M. Minucius. Nunquam enim ante æquatum jus dictatoris & magiſtri equitum. Polybius: Καὶ δὴ δύο δικτάτορες ἐγεγόνεισαν ἐπὶ τὰς αὐτὰς πράξεις, ὃ πρότερον οὐδέποτε συνεβεβήκει παρὰ Ῥωμαίοις. Lege Orationem apud *Livium*, qua longis ſermonibus Minucius Fabium apud ſuos criminatur. Exſtat illa *lib.* XXI.

2 *Iterum Conſulem.*] Ἀνθύπατον vocat Appianus. Iterum Conſul fuit anno Urbis Condit. DXXXXI. Olympiad. CXLV. anno tertio. Ita Plutarchus in vita Gracchorum eum bis Conſulem fuiſſe teſtatur. Quo ſecundo Conſulatu collega ejus fuit M. Juventius Helva, IↃ XC. ut in Faſtis videre eſt. *Keuch.*

3 *In Lucanis.*] Florus II. 6. *Auſus & Sempronio Graccho duce per Lucaniam ſequi, & premere terga cedentis.* Livius Decad. III. 5. *Gracchum jam nudatum præſidio, vivum capere Pœni nituntur. Cæterum ille conſpicatus Lucanum hoſpitem, inter hoſteis adeo infeſtus confertos invaſit, ut parci ei ſine multorum pernicie non poſſet. Exanimem cum Mago extemplo ad Annibalem miſit, poniqueve cum capteis ſimul faſcibus ante tribunal imperatoris juſſit. Hæc vera fama eſt. Gracchus in Lucanis ad campos, qui veteres vocantur, periit.* Vide ſequentia, ubi varios de Gracchi morte ſermones fuiſſe teſtatur. Alii in agro Beneventano prope Calorem fluvium interemptum volunt ab hoſtibus inter ſalicta latentibus. Sunt qui, aruſpicum monitu quingentos paſſus è caſtris progreſſum, uti loco puro prodigia procuraret, ab inſidentibus forte locum duabus turmis Numidarum circumventum, ſcribant. Adeo, nec locus, nec ratio mortis in viro tam claro & inſigni conſtat. Funeris quoque Gracchi varia fama eſt. Alii in caſtris Romanis ſepultum à ſuis, teſtantur. Alii in veſtibulo Punicorum caſtrorum rogum ab Hannibale exſtructum volunt; ob quem armatus exercitus cum tripudiis Hiſpanorum & aliarum gentium, omni honore exequias celebrabat. Hæc tradunt, qui in Lucanis rei geſtæ autores ſunt. Si, illis, qui ad Calorem fluvium interfectum memorant, credere velis, capitis tantum Gracchi hoſtes potiti ſunt. Eo delato ad Hannibalem, miſſus ab eo confeſtim Carthalo, qui in caſtra Romana ad Cn. Cornelium quæſtorem deferret. Is funus imperatoris in caſtris, celebrantibus cum exercitu Beneventanis, fecit. Hæc Livius. Videtur tamen in poſteriorem ſententiam abire etiam Appianus. Verba ejus in Annibalicis: Αἰσχρῶς δ' αὐτὸν ἐνηδρευμένον, ἀγάμενος ὅμως τῆς τελευταίας ἀρετῆς ἔταψε, καὶ τὰ ὀστᾶ Ῥωμαίοις ἔπεμψεν.

4 *Quinquies conſulem.*] *Quinctum Conſulem* reponendum puto Varronis & Ciceronis auctoritate apud Agell. X. I. Ex compendii, ut fit, nota V. *Coſ.* librarius imperitus *quinquies* exſcripſit. *Schottus.* Quod non improbo. Ita enim Appianus: Κλαύδιός τε Μάρκελλος ὁ Σικελίαν ἑλὼν, πέμπτον ὑπατεύων τότε, καὶ Τίτος Κρισπῖνος. Conſul autem cum Tito Quinctio Criſpino Marcellus fuit anno Romæ DXLV. ut conſtat ex Faſtis. *Keuchen.*

† Apud

fecit. Longum est enumerare prælia. quare hoc unum satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit. [1] Quandiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adversus eum post Cannensem pugnam, in campo castra posuit. [2] Hic invictus patriam defensum revocatus, bellum 6
gessit [3] adversus P. Scipionis filium, quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugaverat. Cum hoc, [4] exhaustis jam patriæ facultatibus, cupivit in præsentiarum [5] bellum componere, quo valentior postea congrederetur. [6] In colloquium convenit,

† *Apud Venusiam.*] Quæ Romanorum colonia fuit, inter Apuliam & Lucaniam. *Vellejus.* Inter Hidruntem & Equum Tuticum. *Antoninus.* Hannibal apud Appianum παρῆλθεν ἀχθόμενος ἐς Θουρίους, κἀκεῖθεν ἐς Οὐενουσίαν.

* *Pari modo interfecit.*] Multis verbis narrat duorum Consulum cladem T. Livius xxvII. Annal. Uterque pari mortis genere interemptus. *Κρισπῖνος μὲ ἀκοντίσμασι δυσὶ βεβλημένος.* Et in eadem pugna Μάρκελλον δέ τις λόγχῃ πλαγίᾳ διὰ τῶν πλευρῶν διήλασεν. Videsis Appianum Ἀννιβαϊκῇ, & Plutarchum in *Marcello.*

1 *Quamdiu in Italia fuit.*] Scilicet spatio annorum sexdecim. Justinus libro ultimo. *Mag.* Constat autem Hannibalem annos quindecim, & eo amplius in Italia fuisse. T. Livius lib. xxx. Annal. dedisse tandem id (vacuam hostibus Italiam) Deos sextodecimo post demum anno: nec esse qui Diis gratias agendas censeat. *Nec satis certum constare apud animos poterat, utrum gaudio dignius esset, Hannibalem post sextum decimum annum ex Italia decedentem, vacuam ejus possessionem reliquisse Pop. Romanum, an magis metuendum, quod incolumi exercitu in Africam trajecisset.* Appianus: Ἀννίβας δ' ἐπὶ Λιβύης ἀνήγετο ἑκκαιδέκα ἔτεσι πορθήσας τε τὴν Ἰταλίαν, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐμπλήσας κακῶν μυρίων, καὶ ἐς κίνδυνον ἔσχατον πολλάκις συνωθήσας, τοῖς δὲ ὑπηκόοις αὐτῶν καὶ συμμάχοις ἐνυβρίσας ὡς πολεμίοις. Idem ex Fastis intelligere licet. *Lambin.*

2 *Hic invictus patriam defensum revocatus.*] At Plinius in libro de Viris Illustribus, à Valerio Flacco repulsum, à Graccho & Marcello fugatum, & mox in Africam revocatum ait. *Mag.* Livius xxx. Annal. *Nihil certe ultra rei in Italia ab Hannibale gestum. Nam ad eum quoque legati ab Carthagine, vocantes in Africam, iis forte diebus, quibus ad Magonem, venerunt. Frendens, gemensque, ac vix lachrymis temperans, dicitur legatorum verba audisse. Posteaquam edita sunt mandata: Jam non perplexe, inquit, sed palam revocant, qui vetando supplementum & pecunias mitti, jampridem retrahebant.* Vide sequentia.

3 *Adversus P. Scipionis filium.*] Africanum. *Lambin.* Cui tam grande de Africa nomen fata decreverant. *Florus.* Illud cognomen ex virtute fuit. *Sallust.* Sed notandum, commune illud fuisse duobus Scipionibus. Lege Sigonii *Scipionem Æmilianum*; & Auctorem *de Viris Illustribus.*

4 *Exhaustis jam patriæ facultatibus.*] Diuturno bello.

5 *Bellum componere.*] Rem multis verbis exponit Livius xxx. Annal.

6 *In colloquium convenit.*] Comparuit ad colloquium, de quo convenit habendo. *Jan. Gebhard.* Livius: *Itaque quanquam & ipse causa belli ejus erat, & adventu suo turbaverat pactas inducias,*

nit, [1] conditiones non convenerunt. Post id factum, paucis diebus [2] apud Zamam [3] cum eodem conflixit. Pulsus incredibile dictu, [4] biduo & duabus noctibus [5] Adrumetum pervenit; quod abest à Zama circiter millia passuum trecenta. In hac fuga Numidæ, qui simul cum eo acie excesserant, insidiati sunt ei: quos non solum effugit, sed etiam ipsos

& spem fœderum: tamen si integer, quam si victus peteret pacem, æquiorem impetrari posse, ratus; nuntium ad Scipionem misit, ut colloquendi secum potestatem faceret. Sequitur mox: *Cæterum Scipio cum colloquium haud abnuisset, ambo ex composito Duces castra protulerunt, ut coire ex propinquo possent.* In libro Strategematum Polyæni refertur animi magnitudo Scipionis adversus speculatores Carthaginenses. De quibus legendus etiam Appianus Συρακῇ.

1 *Conditiones non convenerunt.*] Ταῦτα μὲν οὖν διαλεχθέντες αὐτοῖς Ἀννίβας καὶ Πόπλιος, ἐχωρίσθησαν, ἀσύμβατον ποιησάμενοι τὴν κοινολογίαν. *Polyb.* xv. Ita infecta pace ex colloquio ad suos cum se recepissent, frustra verba pacata renuntiant: armis decernendum esse, habendamque eam fortunam, quam Dii dedissent. In castra ut est ventum, pronuntiant ambo, arma expedirent milites, animosque ad supremum certamen, non in unum diem, sed in perpetuum, si felicitas adesset, victores. Roma, an Carthago jura gentibus daret, ante crastinam noctem scituros. Neque enim Africam, aut Italiam, sed Orbem terrarum victoriæ præmium fore: par periculum præmio quibus adversæ pugnæ fortuna fuisset. *Livius* xxx. *Florus* II. 6.

2 *Apud Zamam.*] Livius xxx. & Polybius xv. post pugnam ad Adrumetum, apud Zamam conflixisse cum Scipione Hannibalem memorant. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἀναζεύξας ἐκ τῶν περὶ τὸν Ἀδρύμητον τόπων προῆλθε, καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ Ζάμαν. αὕτη δ' ἐστὶ πόλις ἀπέχουσα Καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς δυσμὰς ὁδὸν ἡμερῶν πέντε, Zama, Urbs Africæ, quæ Ptolemæo Ἀζάμα. Sed corrupte: ut notarunt latini interpretes. Dicta à זמר, quod canere significat. Quemadmodum fons in Africa ὁμώνυμος, ut tradit ex Vitruvio Isidorus lib. VIII. cap. 4. *Keuch.*

3 *Cum eodem conflixit.*] Et victus fugit Hannibal. Anno U. C. Iↄ LI. hæc gesta, apparet ex Fastorum tabulis. *Schott.*

4 *Biduo & duabus noctibus.*] Polyb. Ἀννίβας δὲ μετ' ὀλίγων ἱππέων κατὰ τὸ συνεχὲς ποιούμενος τὴν ἀναχώρησιν εἰς Ἀδρύμητον διεσώθη· πάντα τὰ δυνατὰ ποιήσας κατὰ τὸν κίνδυνον, ὅσα τὸν ἀγαθὸν ἔδει στρατηγόν, καὶ πολλῶν ἤδη πραγμάτων πεῖραν εἰληφότα. Inde accitus Carthaginem sexto & tricesimo post anno, quam puer inde profectus erat. *Livius.*

5 *Adrumetum pervenit.*] Ἀδρύμητος. Male igitur Longolius, & quidam scribunt, eduntque *Adrumentum.* Schott. Apud Strabonem est Ἀδρύμη. A multis cum spiritu scribitur; *Hadrumes, Hadrumetum* & *Hadrumentum.* Vetus inscriptio: COLONIA CONCORDIA ULPIA TRAIANA AUG. FRUGIFERA HADRUMENTINA. In antiqua Geographia Ptolemæi urbs appellatur Ἀδρυμειτός. Apud Thucydid. est Ἀτραμύττιος, pro quo Pausanias Ἀδραμύττιος. *Keuchen.* Origo verbi plane Punica est. חֲצַר־מָוֶת. Unde Arabice حضرموت apice in secunda litera suprascripto, ut sit Hadramuth. Est autem Adramyt ἐπώνυμος Πλούτωνος. Nam Mut Pœnis erat Pluto. *Joseph. Scaliger.*

ipsos oppressit. Adrumeti reliquos ex fuga collegit. [1] no-
vis delectibus, paucis diebus multos contraxit. Quum in 7
apparando acerrime esset occupatus, [2] Carthaginienses
bellum cum Romanis composuerunt. Ille nihilo secius
exercitui postea præfuit, [3] resque in Africa gessit. Itemque
Mago frater ejus, [4] usque ad Publium Sulpicium & Cajum
Aurelium Coss. His enim magistratibus legati Carthagi-
nienses Romam venerunt, qui senatui populoque Romano
gratias agerent, quod cum his pacem fecissent, [5] ob eam-
que rem corona aurea eos donarent, simulque peterent,
[6] ut obsides eorum Fregellis essent, captivique redderen-
tur. His ex senatusconsulto responsum est, munus eorum
gratum

1 *Novis delectibus, paucis diebus multos conteaxit.*] Legendum, *novis dilectibus*: Neque dubium est, quin libri manuscripti, si modo non sunt ipsi quoque mendosi, sic habeant. Contraxerat autem jam sex peditum millia, & equites quingentos in urbe Marthama, ut tradit Appianus *Λιβυκῇ*. *Lambin.*

2 *Carthaginienses bellum cum Romanis composuerunt.*] Auctoritate Hannibalis. *Appian.* Incidit pax illa in annum Romæ conditæ IↃLII. Cn. Cornelio Lentulo, & P. Ælio Pæto Coss. Livius & alii conditiones pacis cum P. Cornel. Scipione referunt. *Schott.* Cui lege Curiata, & cxx. legatorum sententia paciscendæ cum Pœnis conditiones permissæ erant. Bellum his legibus compositum: ut Pœni liberi haberent *αὐτονομίαν*: quas urbes, quosque agros, quibusve finibus ante hoc bellum tenuissent, tenerent: perfugas, fugitivos, captivos omnes, & rostratas naves præter x. triremes traderent, elephantosque, quos haberent domitos, neque domarent alios; bellum neque in Africa, neque extra Africam injussu P. R. gererent: Masinissæ res redderent, fœdusque cum eo ferirent: decem millia talentum argenti descripta pensionibus æquis in an. L. solverent: obsides centum arbitratu Scipionis darent. Ita *Livius.* Vide Dionis *τὰ λείψανα περὶ πρεσβειῶν διαφόρων*.

3 *Resque in Africa gessit.*] Quas narrat Appianus *Λιβυκῇ*.

4 *Usque ad P. Sulpicium, & C. Aurelium Coss.*] Qui annus tertius Olympiadis CXLII. Vel DXL. ab urbe condita. Livius XXXI. Annal. *Anno quingentesimo, quadragesimo ab U. Condita, P. Sulpicio Galba, C. Aurelio Cotta Coss. bellum cum Rege Philippo initum est, paucis mensibus post pacem Carthaginiensibus datam.* Cæterum initium magistratus P. Sulpicii fuit annus Romæ DLIII. Qui secundus consulatus ejus cum C. Aurelio Cotta. Vide sis Cassiodorum & Chronologos. *Keuch.* Legati Carthag. Romam venerunt, sed parum bona fide. Livius lib. XXX. cap. 16. *Ernst.*

5 *Ob eamque rem corona aurea eos donarent.*] De corona aurea ad Alcibiadem dictum est. Vide Passchalii opus, quod *de coronis* inscripsit. Mos iste Romanis usitatus, apud quos neque coronæ solum ipsæ donabantur, sed & alia donaria ad coronas.

6 *Ut obsides eorum Fregellis essent.*] T. Livius XXXII. Annal. aliter: *Petentibus iisdem, qui non reddebantur obsides, ut ab Norba, ubi parum commode essent, alio traducerentur; concessum, ut Signium & Terentinum transirent.* Lambin.

gratum acceptumque esse, obsides quo loco rogarent, futuros, captivos non remissuros, quod Hannibalem, cujus opera susceptum bellum foret, inimicissimum nomini Romano, & nunc cum imperio apud exercitum haberent: itemque fratrem ejus Magonem. Hoc responso Carthaginienses cognito, Hannibalem domum Magonemque revocarunt. Huc ut rediit, [1] prætor factus est, [2] postquam rex fuerat anno secundo & vigesimo. [3] Ut enim Romæ consules,

1 *Prætor factus est.*] Livius XXXIII. *Horum in tam impotenti regno (neque enim civiliter nimiis opibus utebantur) Prætor factus Hannibal, vocare se ad quæstorem.* Justinus *consulem* vocat lib. XXXI. Quod idem est. Nam à Pop. Carthaginiensi electus fuit Sufes. Sufes Pœnorum lingua summum magistratum denotat, quem constituebant Romæ Consules, apud Pœnos Suferes. Meminit Seneca lib. de Tranquil. cap. 3. *Non vis nisi Consul, aut Prytanes, aut Ceryx, aut Sufes administrare Rempublicam.* Vide Festum, ad quem Scaliger vocem à צפה deducens, idem esse vult, quod Græcis ἔφορος, sive ἐπόπτης aut ἐπίσκοπος. Quippe non amplam tantum dignitatem, qualis in summo magistratu, ὃν πάντες ὡς ἥρωα τιμῶσι, sed & insignem sapientiam, qualis in magistratu esse debet, respicit. Inde Justinus Hannibalem vocat virum ad prospicienda, cavendaque pericula peritum; nec minus in secundis adversa, quam in adversis secunda cogitantem. lib. XXXI. *Keuchenius.*

2 *Postquam rex fuerat anno secundo & vigesimo.*] His improprie dictis Regibus accenseri possunt & filii quibus regium nomen datum à patribus regiam vim retinentibus. Talis is Darius fuit, quem pater Artaxerxes judicatum interfici jussit. Plutarchus Artaxerxe. *Grotius.*

3 *Ut enim Romæ Consules, sic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur.*] Quemadmodum Lacedæmoniis bini præfecti, mox bini Reges, nomine magis, quam imperio. Vide quæ ad *Agesilaum* notata sunt. Illud regimen multis gentibus commune. Apud Iberos bini deliguntur reges, alter qui jura dat, alter qui populis præest. Quod apud Achæos simile accepimus, ut binos prætores annuos sibi præficerent, qui publicas res simul & judicia curarent: aliquando decem, quos δημιουργοὺς vocabant. *Alex. ab Alex.* III. 3. Sed aliquando judicum ordo præfuit, qui rerum & personarum jus habebant apud Carthaginienses. Cæterum isti Reges annui Suferes quoque nominabantur. Ut parum absit, quin iidem fuerint cum Prætoribus. Quemadmodum consulatus & prætura, proprie imperia dicebantur apud Romanos. Sed notandum Pœnorum Duces Regis quoque titulo fuisse insignitos. Quod ex Hannonis periplo liquet, cujus frons *Hannonis Carthaginiensium regis.* Similiter Imilco *Rex Carthaginiensium* apud Justinum & Orosium. Quod ex perpetua plerunque auctoritate obtinuerunt. Unde Procopius libro I. de bello Gothico dicit, barbaros duces suos, reges vocare. *Keuch.* Apud Carthaginienses duo fuere Suferes, id est, Judices, similes Consulibus Romanis, penes quos summa potestas in populum fuit, & plane regia, hoc uno dempto, quod duo essent; quem numerum binarium non admittit regius status, quia judicari à quoquam recusat, qui ullum obtinet. At ubi duo sunt potestate & imperio æquales, unus ab altero postulari capitis, & condemnari potest. Improprie itaque

les, sic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur.
In eo Magistratu pari diligentia se Hannibal præbuit, ac
fuerat in bello. Namque effecit, [1] ex novis vectigalibus
non solum ut esset pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur,
sed etiam superesset, quæ in ærario poneretur.
Deinde [2] anno post præturam, [3] M. Claudio, Lucio Furio
Coss. Romani legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal
sui exposcendi gratia missos ratus, priusquám his senatus
daretur, [4] navem conscendit clam, atque [5] in Syriam
[6] ad Antiochum profugit. Hac re palam facta, Pœni naves
duas, quæ eum comprehenderent, si possent consequi,
miserunt; bona ejus publicarunt, domum à fundamentis
disjecerunt; ipsum exulem judicarunt. At Hannibal anno 8
tertio, postquam domo profugerat, [7] L. Cornelio, Quinto
Minutio

que Probus Sufetes illos Carthaginienses *Reges* appellavit annuos, quia ne reges essent, duabus his rebus efficiebatur, & quod annui, & quod bini. *Salmas.*

1 *Ex novis vectigalibus, non solum ut esset pecunia.*] Livius xxxiii. *Adjecit aliud, quod bono publico sibi proprias simultates irritavit; vectigalia publica partim negligentia dilabebantur, partim prædæ ac divisui principum, quibusdam & magistratibus erant; quin & pecunia, quæ in stipendium Romanis suo quoque anno penderetur, deerat: tributumque grave privatis imminere videbatur. Hannibal postquam vectigalia quanta terrestria, maritimaque essent, & in quas res erogarentur, animadvertit; & quid eorum ordinarii Reipubl. usus consumerent, quantum peculatus averteret; omnibus residuis pecuniis exactis, tributo privatis remisso; satis locupletem Rempubl. fore ad vectigal præstandum Romanis, pronuntiavit in concione, & præstitit promissum.* Lambin. Hinc orta Romæ est ab optimatum factione illa suspicio contra Hannibalem; ut qui in pace res novas, & cum Antiocho secreta belli consilia adversum Romanos moliretur. *Keuchen.*

2 *Anno post præturam.*] Qui Urbis Conditæ dlviii. anno ii. Olympiad. cxlvi. Alii priori anno id accidisse volunt.

3 *M. Claudio, Lucio Furio Coss.*] M. Claudio Marcello, L. Furio Purpureone. *Lambin.*

4 *Navem conscendit clam.*] Inter Adrumetum & Thapsum, ubi erat in sua turri. Quo die Africa excedens in Cercinam insulam trajecit. Postero Tyrum allabitur & excipitur à conditoribus Carthaginis. Lege de hac fuga ipsius Livium xxxiii. & Ciceronem ii. de Oratore. Contigit illa M. Porcio Catone, L. Valerio Flacco Coss. *Keuch.*

5 *In Syriam.*] Antiochiam; quæ pars Syriæ Plinio, Melæ, & antiquis Geographis. Inde profectum Antiochum, Ephesi consequitur, & ab eo benigne excipitur. Livius: *Ephesi regem est consecutus, fluctuantem adhuc animo, incertumque de Romano bello: sed haud parvum momentum animo ejus ad moliendum adventus Hannibalis fecit.* Videndus Justinus xxxi.

6 *Ad Antiochum.*] Magnum: Qui Seleuci Callinici filius. De quo ante dictum.

7 *L. Cornelio, Q. Minutio Coss.*] L. Cornelio Merula, & Q. Minucio Thermo Coss.

Minutio Coss. [1] cum quinque navibus Africam accessit [2] in finibus Cyrenæorum, [3] si forte Carthaginienses ad bellum Antiochi spe fiduciaque inducere posset, cui jam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. Huc [4] Magonem fratrem excivit. Id ubi Pœni resciverunt, Magonem, [5] eadem qua fratrem, pœna affecerunt. Illi desperatis rebus quum solvissent naves, ac [6] vela ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita est. Namque alii naufragio, alii à servis ipsius interfectum eum, scriptum reliquerunt. [7] Antiochus autem si tam in agendo bello parere voluisset consiliis ejus, quam in suscipiendo instituerat, propius

mo Coss. Is annus Urbis DLXI, primus Olympiadis CXLVII. *Chronol.*

1 *Cum quinque navibus Africam accessit.*] Atqui non modo ipse eo non accessit, sed ne literas quidem mittere ausus est, ne quo casu interceptæ, ejus consilia patefacerent. Livius XXXIV. *Sententia ejus una atque eadem semper erat, ut in Italia bellum gereretur; Italiam & commeatus & militem præbituram externo hosti, si nihil ibi moveatur, liceatque P. R. viribus & copiis Italiæ extra Italiam bellum gerere: neque Regem, neque gentem ullam parem Romanis esse; sibi centum tectas naves, XVI. millia peditum, mille equites deposcebat: ea se classe primum Africam petiturum: magnopere confidere & Carthaginienses ad rebellandum, ab se compelli posse; sin illi cunctentur, se aliqua parte Italiæ bellum excitaturum Romanis.* Vide sequentia. *Lamb.*

2 *In finibus Cyrenæorum.*] Qui & Cyrenenses appellantur. Sallustius in Jugurthino: *Qua tempestate Carthaginienses pleraque Africæ imperitabant: Cyrenenses quoque magni atque opulenti fuere.* Cyrene, Cyrenaïca, Africæ provincia Ptolemæo, unde Cyrenenses, Cyrenæi.

3 *Si forte Carthaginienses ad bellum, Antiochi spe, fiduciaque inducere posset.*] Quod multis modis, ac vario stratagemate apud Appianum induxit. Post crebros ad regem sermones & consilia, missus tandem Carthaginem Aristo quidam ex comitibus ejus, qui clam noctu libellum vestibulo curiæ affigeret, hac sententia: Ὅτι παίθοις ὁ Ἀννίβας τοὺς βουλευτὰς παραγγέλλοι τῇ πατρίδι συναίρεσθαι μετ' Ἀντιόχου. *Kench.*

4 *Magonem fratrem excivit.*] Hoc verum esse non potest. Quippe Mago Hannibalis frater in prælio adversus P. Quintilium Varum prætorem, & M. Cornelium proconsulem, in agro Insubrium Gallorum vulnus accepit, ex quo interiit. *Livius* XXX.

5 *Eadem, qua fratrem, pœna.*] Bona ejus publicarunt, domum à fundamentis disjecerunt, ipsum exulem judicarunt. *Lambin.*

6 *Vela ventis dedissent.*] Loquela Poëtica dictum. Virgil. non uno loco:

Vela damus ventis. —

7 *Antiochus autem si tam in agendo bello.*] Lege Livium XXXVI. Annalium: Ubi aperte ostendit, Antiochum prævidisse, fieri posse; ut, quemadmodum quondam Lacedæmonii à Persis circumventi fuerant: sic ipse à Romanis, callibus per invias rupes inventis, circumveniretur.

1 *Propius*

[1] propius Tiberi quam Thermopylis de summa imperii dimicasset. Quem etsi [2] multa stulte conari videbat, tamen nulla deseruit in re. Præfuit paucis navibus, [3] quas ex Syria jussus erat in Asiam ducere, hisque adversus Rhodiorum classem [4] in Pamphylio mari conflixit. Quo quum multitudine adversariorum sui superarentur, ipse quo cornu rem gessit [5] fuit superior. [6] Antiocho fugato, verens ne dederetur, (quod sine dubio accidisset, si sui fecisset potestatem) [7] Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret. Vidit autem [8] vir omnium callidissimus, [9] magno se fore periculo, nisi quid prævidisset, propter avari-

1 *Propius Tiberi, quam Thermopylis.*] De bello loquitur, quod adversus Manium Acilium Glabrionem cum Scipione Nasica Consulem instruxit Antiochus. De quo consulendus *Plutarchus* in Catone, *Justinus* XXXI. *Livius* XXXVI. *Frontinus* II. 4.

2 *Multa stulte conari.*] Vt exercitum conscripsisse armis inauratis. Quo ostenso Hannibali, *Hicne*, inquit, *exercitus Romanis sufficiet? Sufficiet*, respondit Pœnus, *vel maxime avaris.* Agell. ex veterum memoriis l. 5. cap. 5. Noct. Atticar. Huc quoque pertinet scomma alterum Hannibalis de Phormione Philosopho, cujus ludum audiendi gratia ingressus erat, apud Tullium II. de Oratore. *Schott.*

3 *Quas ex Syria jussus erat in Asiam ducere.*] T. Livius libro XXXVII. *Itaque & Hannibalem in Syriam miserat*, (Antiochus) *ad Phœnicum arcessendas naves: & Polyxenidam quo minus prospere gesta res erat, eo enixius eas, quæ erant, reficere, & alias parare naves jussit. Ipse in Phrygia gubernavit.* Lambin.

4 *In Pamphylio mari.*] Idem Livius eodem libro: *In confinio Lyciæ & Pamphyliæ Phaselis est: prominet penitus in altum, conspiciturque prima terrarum, Rhodum à Cilicia petentibus, & procul navium præbet prospectum. Eo maxime, ut in obvio classi hostium essent, electus locus est.* Lambin. Unde *Phaselicum mare* vocat Eustathius, ab adjacente Urbe.

5 *Fuit superior.*] Dissentit parum Livius XXXVII. Vide ipsum. Ubi fuse utramque classem describit.

6 *Antiocho fugato.*] In Asiam, à Glabrione victus. Justinus XXXI. Contigit illud M. Acilio Glabrione, & P. Corn. Scipione Nasica Coss. Is annus Urbis DLXIV. *Keneben.*

7 *Cretam ad Gortynios venit.*] Justin. XXXII. *Namque Hannibal, cum ab Antiocho Romani inter cæteras conditiones pacis deditionem ejus depoposcerent, admonitus à rege, in fugam versus Cretam defertur.* Gortynii vero sunt Cretæ incolæ. Stephanus de Urbibus: Γόρτυν πόλις Κρήτης, id est, *Gortyn*, seu, ut Latini appellant, *Gortyna*, urbs Cretæ. Plinius lib. IV. cap. 12. Cretæ oppida maxime insignia enumerat; refert autem Gortynam inter eas, quæ in Mediterraneo sitæ sunt. *Lambin.*

8 *Vir omnium callidissimus.*] De callido hoc Annibalis, astutoque consilio, quo insidias avarorum Cretensium elusit, Jul. Frontinus, Polyænus, & Justinus XXXII. extremo. Sic Pœnus corvos delusit hiantes, salvusque evasit, ut Mithridates Ponti rex fugiens, Romanos persequentes auro sparso dilapsus decepit. Et castor Ponti animal venatorum insidias sectis sibi verendis effugere fertur. Auctor Plinius & Ælianus. *Schott.*

9 *Magno se fore periculo.*] Sic è duobus

avaritiam Cretenſium. Magnam enim ſecum pecuniam portabat, de qua ſciebat exiſſe famam. Itaque capit tale conſilium. Amphoras complures complet plumbo, ſummas operit auro & argento. [1] Has Gortyniis præſentibus [2] deponit in templo Dianæ, ſimulans ſe ſuas fortunas illorum fidei credere. [3] His in errorem ductis, [4] ſtatuas æneas, quas ſecum portabat, omnes ſua pecunia complet, eaſque in propatulo domi abjicit. Gortynii templum magna cura cuſtodiunt, non tam à cæteris quam ab Hannibale, ne quid ille inſcientibus his tolleret, ſecumque aſportaret. Sic conſervatis ſuis rebus Pœnus, illuſis Cretenſibus omnibus, [5] ad Pruſiam in Pontum pervenit: apud quem eodem animo fuit

bus Mss. legit Schoppius Veriſimil. IV. 14. Alii *in periculo*. Boſius. Nimirum vitæ ipſius, opibus enim occiſo exule inhiabant. Juſtinus ibidem: *Ibi cum diu quietam vitam egiſſet, invidioſumque ſe propter nimias opes videret.* Gebh.

1 *Has Gortyniis præſentibus.*] Probo quod in Msc. Leidenſi legitur; *has præſentibus principibus:* Quomodo & Codex Boecleri legit, niſi quod pro *has* corrupte *his* habet. *Principibus* intellige civitatis Gortynæ. Ei voci adſcripſerat aliquis in margine, *Gortyniis*; quod poſtea in textum irrepſit, ejecta genuina voce. *Boſius.*

2 *Deponit in templo Dianæ.*] Juſtinus: *Amphoras plumbo repletas in templo Dianæ, quaſi fortunæ ſuæ præſidia deponit.* Simile Plauti illud in Bacchid.

Nos apud Theotimum omne aurum depoſuimus,
Qui illic ſacerdos eſt Dianæ Epheſiæ.

Schott. Lege de hoc ritu Alexandrum ab Alexandro lib. I. 2. Joan. Brodæum IV. Miſcell. 17. & Ferrandum.

3 *His in errorem ductis.*] Non male Cod. Boecleri, *inductis*. Boſius. Juſtinus: *Atque ideo nihil de illo ſollicita civitate, quoniam velut pignus opes ejus tenebat.* Gebhard.

4 *Statuas æneas, quas ſecum portabat, omnes ſua pecunia complet.*] Juſtin. *Auro ſuo in ſtatuis, quas ſecum portabat, infuſo, ne conſpectæ opes vitæ nocerent.* Idem.

5 *Ad Pruſiam in Pontum pervenit.*] Vide Ciceronem II. de Divinat. Valer. Max. III. 7. Juſtin XXXII. Memnon de illo Pruſia: Μετὰ τῶν ἄλλων καὶ Κίερον πόλιν Ἡρακλεωτῶν οὖσαν ὑφ' ἑαυτὸν ἔθετο τῷ πολέμῳ αὐτὴ Κίερον Προυσιάδα καλέσας. Vocat ille Κίερον quam alii Κίον. Sed Κίειον puto ſcribendum. Sic & Τίειον dixere oppidum Τίον. Cæterum is Pruſias fuit, qui Hannibalem hoſpitio receperit. Inde eſt fortaſſe, quod Plinius Pruſam ſub Olympo ab Hannibale conditam dicit. Sed illa Pruſa Olympica prorſus alia eſt à Pruſiade. Et fortaſſe, an quidam ſcripſerint, Pruſiadem ab Hannibale conditam, & Pruſiadem nominatam in honorem Pruſiæ, à quo receptus fuerat. Pruſam autem Plinius cum Pruſiade conjungit. Nam Pruſa ſub Olympo longe antiquior Hannibale, vel illo Pruſia, utpote, quam à quodam Pruſia poſitam velint, qui adverſus Crœſum bellavit. Κτίσμα Προυσίου τοῦ πρὸς Κροῖσον πολεμήσαντος fuiſſe, dicit Strabo. Quoniam Cios vocabatur etiam Pruſias, ideo cives ejus ab aliis Κιανοὶ, ab aliis Προυσιεῖς appellabantur. Plinius: *A Cio intus in Bithynia, Pruſa ab Hannibale ſub Olympo condita.* Idem eſt, ac ſi dixiſſet, à Pruſiade

fuit erga Italiam: neque aliud quicquam egit quam regem armavit & excitavit adversus Romanos. Quem quum videret domesticis rebus minus esse robustum, conciliabat cæteros reges, adjungebatque bellicosas nationes. Dissidebat ab eo [1] Pergamenus rex Eumenes [2] Romanis amicissimus, [3] bellumque inter eos gerebatur & mari & terra. Quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi: sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem. Quem si removisset, faciliora sibi cætera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum, talem iniit rationem. Classe paucis diebus erant decreturi. Superabatur navium multitudine; [4] dolo erat pugnandum, quum par non esset armis. [5] Imperavit quamplurimas venenatas serpentes vivas colligi,

siade intus in Bithynia Prusa. Chronicon Eusebii conditam refert circa Olympiadem XXXVII. Quod immaniter longe est à temporibus Hannibalis, propius abest ab ævo Crœsi, quo ferrur condita Prusa sub Olympo. Sic Prusiadem cum Prusa confundit, ut alii plerique. *Salmas.*

1 *Pergamenus Rex Eumenes.*] A quo membranas primum repertas, testimonio Varronis refert Plinius. *Salmas.* Ergo Pergamenus, quasi à Pergamena, sive membrana. Falsum: Verba Strabonis XIII. *Ex Eumene natus est Eumenes de patris nomine. Is Pergami successionem habuit, & jam loca circumcirca tenebat, unde apud Sardes Antiochum Seleuci filium superavit, cum eo congressus.* Sic *Attalus Rex Pergamenorum, regis Eumenis filius*, apud Florum II. 20.

2 *Romanis amicissimus.*] Unde eum *φιλορώμαιον* cognominat Plutarch. in Catone. Ita Florus, *socium & commilitonem Pop. Roman.* II. 20. Valerius Maximus: *Asiæ rex Eumenes, amantissimus nostræ Urbis.* Vide responsum cujusdam ad Catonem apud eundem Plutarchum. *Keuchen.*

3 *Bellumque inter eos gerebatur & mari & terra.*] Meminit istius Justinus, XXXII.

4 *Dolo erat pugnandum, quum par non esset armis.*] Hoc ex Lysandri sententia, qui dicere solebat: Ubi leonina pellis non sufficeret; vulpinam esse adhibendam. *Lambin.* De aliis lege Grotium lib. III. cap. I. De Jur. Bell. & Pac.

5 *Imperavit quam plurimas venenatas serpentes vivas colligi, easque in vasa fictilia conjici.*] Vide *Justin.* lib. XXXII. cap. 4. *Frontinum* lib. IV. Stratagem. cap. 7. *Galenum* De Theriaca ad Pisonem, & alios. Serpentum loco alii alias feras venenatas adhibuerunt, quales *nepæ, scorpiones*, & id genus. Jam ne incedere in naves possent, etiam *murices* in eas conjectabant, uti Leo restatur. Sunt autem murices ferramenta cuspidata, & quocunque modo jactes, mucronem sursum erigentia, & morantia cursum. Cæsar apud Actium *ollulas carbonum picisque* plenas eminus in adversas naves tormentis ejaculavit, teste Dione lib. II. Leo autem præcipit, ut *calce viva* repleantur: pulvis enim è confractis vasibus emissus suffocare solet, spiritumque intercludere. Callinicus Syrus, qui vixit tempore Constantini Pogonati, apud Zonaram ignem Græcum invenit, quo Cretensium naves viginti sine labore combussit. Nicetas: *Τότε καὶ τὸ ὑγρὸν ἐπινενόηται πῦρ,*

Καλλι-

ligi, easque in vasa fictilia conjici. Harum quum confecisset magnam multitudinem, die ipso quo facturus erat navale prælium, classiarios convocat, hisque præcipit, [1] omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem, à cæteris tantum satis habeant se defendere: id facile illos serpentum multitudine consequuturos. Rex autem, qua nave veheretur, ut scirent, se facturum: quem si aut cepissent aut interfecissent, magno his pollicetur præmio
11 fore. Tali cohortatione militum facta, classis ab utrisque in prælium deducitur. Quarum acie constituta, priusquam signum pugnæ daretur, Hannibal, ut palam faceret suis quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha [2] cum caduceo mittit. Qui ubi ad naves adversariorum pervenit, epistolam ostendens, se regem professus est quærere. Statim ad Eumenem deductus est, quod nemo dubitabat aliquid de pace esse scriptum. Tabellarius ducis nave declarata suis, eodem unde ierat, se recepit. At Eumenes soluta epistola nihil in ea reperit nisi quod [3] ad irridendum eum pertineret. Cujus etsi causam mirabatur, neque reperiebatur; tamen prælium statim committere non dubitavit. Horum in concursu, Bithyni Hannibalis præcepto universi navem Eumenis adoriuntur: quorum vim quum rex sustinere non posset, fuga salutem petiit: quam consequutus non esset,

Καλλινίκυ τινὸς ἀρχιτέκτονος ἀπὸ Συρίας ἐλθόντος πρὸς τὸ βασίλειον ἄστυ, καὶ τὸ πῦρ κατασκευάσαντος. Tom. III. Meminit ejus Cedrenus & alii veterum. Simile quid de Pisistrato Rhodiorum nauarcho commemorat Suidas in πυρφόρος κημός. Sed ad Hannibalis consilium proxime accesserunt Atreni in obsidione Severianorum. Lege Herodianum lib. III. *Keuchen.*

1 *Omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem.*] Nam nave Prætoria depressa aut superata, ac rege ipso occiso confundi ac turbari posse totam classem sperabat. Cæteras vero nolebat adoriri, qui superiores erant, & ne illarum mora Eumenes spatium effugiendi nancisci posset. *Gebhard.*

2 *Cum caduceo mittit.*] Tabellarium cum caduceo; id est, κήρυκα. Nam caduceum appellant Latini, quod κηρυκεῖον Græci; converso ρ in *d*. Nisi etiam latine dici, & scribi debet *caruceum*. Quod doctis quibusdam videtur. *Lamb.* Unde caducei origo disces ex Plinio XXIX. 3. Servio ad IV. & VIII. Æneid. *Grotius.*

3 *Ad irridendum eum.*] Licebat dicere; *ad se irridendum*. Sic supra non ita longe dixit: *Gortynii templum magna cura custodiunt, non tam à cæteris, quam ab Hannibale; ne quid ille inscientibus illis tolleret.* Licebat enim ita loqui: *Ne quid ille se inscientibus tolleret.* Lamb.

1 *Pup-*

esset, nisi intra sua præsidia se recepisset, quæ in proximo
littore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naves quum
adversarios premerent acrius, repente in eas vasa fictilia
(de quibus supra mentionem fecimus) conjici cœpta sunt.
Quæ jacta initio risum pugnantibus excitarunt. Neque
quare id fieret, poterat intelligi. Postquam autem naves
completas conspexerunt serpentibus, nova re perterriti,
quum quid potissimum vitarent non viderent, [1] puppes
averterunt, seque ad sua castra nautica retulerunt. [2] Sic
Hannibal consilio arma Pergamenorum superavit. Neque
tum solum, sed sæpe alias pedestribus copiis pari pruden-
tia pepulit adversarios. Quæ dum in Asia geruntur, acci- 12
dit casu, ut legati Prusiæ Romæ apud [3] L. Quinctium Fla-
mininum [4] consularem cœnarent: Atque ibi de Hannibale
mentione facta, ex his unus diceret, eum in Prusiæ regno
esse. Id postero die Flamininus senatui detulit. Patres
conscripti, qui Hannibale vivo nunquam se sine insidiis
futuros existimabant, legatos in Bithyniam miserunt, [5] in
his Flamininum, qui à rege peterent ne inimicissimum
suum secum haberet, sibique dederet. [6] His Prusias ne-
gare ausus non est. Illud recusavit, ne id à se fieri postu-
larent,

1 *Puppes averterunt.*] Hoc est, *πρύμναν ἐκρούσαντο*. Male Lambinus *adverterunt:* quasi proræ potius sint advertendæ fugientibus, quam puppes. *Gronovius.* Meminit Schefferus lib. III. cap. 4. De Militia Navali.

2 *Sic Hannibal consilio.*] Στρατηγήματι. Est enim vox media. Hinc *callidum consilium*, ut *dolus* bonus ac malus, *fortuna*, *pharmacum*, *valetudo*. Sic Græcis φρόνησις & βουλή. *Schott.*

3 *L. Quinctium Flamininum.*] Alii *Flaminium*. Idem supra notatum. Lege *Titum Quinctium*, non *Lucium*. Ita Livius, Plinius de Vir. Illustr. Plutarchus pro *Quinctio*, *Quintum* habet; prænomen scilicet, pro nomine. Quod librariorum culpa factum arbitror. *Mag.*

4 *Consularem.*] Vulgati, *Consulem.* Sed editio Parisina, *Consularem.* Cui adsentior. *Keuchen.* Consul fuit bello Philippico, quod fuit bello Antiocho superius. *Lambin.*

5 *In his Flamininum.*] *Luciumne*, an *Titum*? Titum opinor, idque auctorem Livium secutus. Sic enim ille libro XXXIX. Annal. *Ad Prusiam regem legatus T. Quintius Flamininus venit, quem suspectum Romanis, & receptus post fugam Antiochi Hannibal, & bellum adversus Eumenem motum faciebat.* Idem.

6 *His Prusias negare ausus non est.*] Ne ob perfugam defensum in discrimen armorum Romanorum veniret. Varro περὶ ἐξαγωγῆς apud Nonium: *Quærit ibidem ab Annibale, cur biberit medicamentum? Quia Romanis*, inquit, *Prusiades me tradere volebat.* Gebh. Bernecc.

1 *Quod*

larent, [1] quod adversus jus hospitii esset: ipsi si possent, comprehenderent: locum ubi esset, facile inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat, in castello quod ei ab rege datum erat muneri, idque sic ædificarat, [2] ut in omnibus partibus ædificii exitus haberet, semper verens ne usu veniret, quod accidit. Huc quum legati Romanorum venissent, ac multitudine domum ejus circumdedissent; puer ab janua prospiciens, Hannibali dixit plures præter consuetudinem armatos apparere. Qui imperavit ei, ut omnes fores ædificii circumiret, ac propere sibi renunciaret; num eodem modo undique obsideretur. Puer quum celeriter, quid esset renunciasset, omnesque exitus occupatos ostendisset, sensit id non fortuito factum, sed se peti, neque sibi diutius vitam esse retinendam; quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor pristinarum virtutum, [3] venenum, quod semper secum habere consueverat, sum-

1 *Quod adversus jus hospitii esset.*] Hoc erat ἀφοσιώσεως χάριν, id est, dicis causa, jus hospitii servare. Nam si Prusias revera nihil adversus jus hospitii facere vellet, Hannibalem omnibus modis tueri & defendere debebat. Nisi forte quis dicat, Prusiam eo nihil contra jus hospitii commisisse, quod Hannibalem, quantum in ipso fuerit, defenderit: Romanorum autem eum exposcentium opibus obsistere non potuisse. Sed non congruunt inter se Probus & Livius. Sic enim Livius eodem loco: *Ibi seu quia à Flaminino inter cætera objectum Prusiæ erat, hominem omnium, qui viverent, infestissimum P. Romano, apud eum esse: qui patriæ suæ primum, deinde fractis ejus opibus, Antiocho regi auctor belli adversus P. Romanum fuisset: seu, quia ipse Prusias, ut gratificaretur præsenti Flaminino, Romanisque, per se necandi, domum Hannibalis custodiendam missi sunt. Semper talem exitum vitæ suæ Hannibal prospexerat animo, & Romanorum inexplebile odium in se cernens, & fidei regum nihil sane confisus: Prusiæ vero levitatem etiam expertus erat: Flaminini quoque adventum, velut fatalem sibi, horruerat.* Lambin.

2 *Ut in omnibus partibus.*] Livius: *Ad omnia undique infesta ut iter semper aliquod præparatum fugæ haberet, septem exitus è domo fecerat; & in iis quosdam occultos, ne custodia sæpirentur. Sed grave imperium regum, nihil exploratum, quod vestigari volunt, efficit. Totius circuitum domus ita custodiis complexi sunt, ut nemo inde elabi posset.* Idem. Tradit Plutarchus, seu quisquis auctor vitæ Hannibalis; locum, in quo diversabatur Hannibal, in vico Bithyniæ Lybissam fuisse. *Magius.*

3 *Venenum, quod semper secum habere consueverat.*] Sub anuli gemma. *Scriptor* de Vir. Illustr. *Plutarch. Entrop.* IV. *Orosius* IV. 20. Quo loco ait lapidibus obrutum fuisse à Carthaginiensibus ob rem male gestam. De morte Veteres non consentiunt. Sunt qui cruci affixum volunt. *Livius* IX. Sed ille de veneno etiam alibi non dissentit. Ergo is alius Hannibal, quod non distinxit ad Sallustium suum vir doctus. Plerique tamen in venenum conveniunt, verum diverso modo.

sumpsit. Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus 13
laboribus, [1] anno acquievit septuagesimo. [2] Quibus consulibus interierit, non convenit. Namque [3] Atticus, M. Claudio Marcello, & Q. Fabio Labeone Coss. mortuum, in annali suo scriptum reliquit: at Polybius, [4] L. Æmilio Paulo, & Cn. Bæbio Tamphilo: Sulpitius autem, P. Cornelio Cethego, & M. Bæbio Tamphilo. Atque hic tantus vir, tantisque bellis districtus, nonnihil temporis tribuit literis. Namque aliquot ejus libri sunt Græco sermone

modo. Tradit Appianus in Syriacis, illud jussu Flaminini per Prusiam Hannibali fuisse oblatum, addito quodam oraculo: *Λιβύσσα κρύψει βῶλος Ἀννίβου δέμας.* Unde putabat ille se in Africa moriturum. Quod de Libysso Bithyniæ fluvio accipiendum, à quo campus Libyssus. Alias opiniones de morte ejus refert Plutarchus. Nonnulli volunt, à servo interfectum. Sunt qui tauri sanguinem hausisse volunt, idque exemplo Midæ & Themistoclis. Alii alia. Plerique de annulo congruunt, qui inde apud Satyricum,

Cannarum vindex, ac tanti sanguinis ultor.

Ceterum in arca lapidea, quæ cadaver asservabat, talis erat inscriptio:

HANNIBAL HIC SITVS EST.

Kruch. Discessit autem teste Livio hoc elogio: *Solvamus diuturna cura populum Romanum, quando mortem senis exspectare longum censet.* Schottus. Vide Bellonium, de Operibus antiquiss. libro 1. cap. 33.

1 *Anno acquievit septuagesimo.*] Qui Urbis conditæ DLXXI. Olymp. CXLIX. anno III. *Livius.* Quo Consules erant Romæ, Q. Fabius Labeo, & M. Claudius Marcellus. Alii Hannibalem anno ætatis suæ LXIII. completo interiisse volunt. *Bucholcer.* XVII. post finem belli cum Scipione. *Insignis hic annus trium toto orbe maximorum Imperatorum mortibus fuit, Hannibalis, & Philopœmenis, & Scipionis Africani.* Justinus, XXXII.

2 *Quibus Consulibus interierit, non convenit.*] Omnis annorum supputatio, quam de morte Hannibalis infert Nepos, triennii spatio inter se discordat. Res clara, quemadmodum ex consulatibus subsequis videre est. M. Claudius Marcellus & Q. Fabius Labeo Consules fuerunt anno ab U. C. IↃ LXX. Sequenti anno Consulatum ingressi L. Æmilius Paulus & Cn. Bæbius Tamphilus. Inde Cn. Cornelius Cethegus, & M. Bæbius Tamphilus, vel, ut alii, Pamphilus.

3 *Atticus.*] Qui annorum septingentorum memoriam uno libro colligavit, ut scribit Cicero de Orat. Sed videtur heic legendum *Attius*. Scripsit enim Attius annalium libros aliquot. Festus in voce *Metelli*: *Metelli dicuntur in re militari, quasi mercenarii. Attius Annalium vicesimo septimo. Calones, famulique, calculæque.* Commemorat & Tullius libro 1. de Legibus: *Nam quid Attium commemorem? cujus loquacitas habet aliquid argutiarum, nec id tamen ex illa erudita Græcorum copia.* Vide eundem pro Archia poëta & Solinum cap. 2. *Lambin. Savaro.* Plura Vossius libro 1. cap. 11. de Histor. Latinis.

4 *L. Æmilio Paulo, & Cn. Bæbio Tamphilo.*] Ita legendum. Non ut vulgo, *Pamphilo.* Lambin. Sic etiam in sequenti. Quod genuinum ejus cognomen, ut ad Livium probat ex lapidibus Capitolinis *Sigonius.* Schott. Mag. Sic in Attico, domus *Tamphiliana*, pro *Pamphiliana.*

mone confecti. In his ad Rhodios [1] de Cn. Manlii Vulsonis in Asia rebus gestis. [2] Hujus bella gesta multi memoriæ prodiderunt: sed ex his duo qui cum eo in castris fuerunt, simulque vixerunt quam diu fortuna passa est, Philinus, & [3] Sosilus Lacedæmonius. Atque hoc Sosilo Hannibal [4] literarum Græcarum usus est doctore. [5] Sed nos tempus est [6] hujus libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.

1 *De Cn. Manlii Vulsonis in Asia rebus gestis.*] Sic legendum, ut indicant Fasti. Habuit autem hic collegam M. Fulvium nobiliorem. Commemorat eum Livius XXXVIII. Annalium. *Lamb. Mag.* Asia illi sortitione evenerat, ut collegæ M. Fulvio Nobiliori Ætolia cesserat anno Urbis conditæ IↃLXIV. Hic Cn. Manlius cum Ephesum venisset, Gallis Asiaticis bellum, quod eos Antiochum auxiliis juvisse diceret, movit, atque ad singula eorum oppida, Attalo rege ducente, arma circumtulit. M. Fulvius vero Ambraciam expugnavit, pacem eis dedit, & Cephalleniæ insulæ. Triumphavit uterque, sed S. P. Q. R. ingratiis, triumpharunt tamen, Fulvius quidem de Ætolis, Vulso vero de Gallis, qui Asiam incolebant, Asia devicta, luxuriam Asiaticam in triumphum duxit. Plura Livius, Plinius (qui lib. XXXIV. annum Urb. conditæ numerat IↃLVIII. qui tamen in Fastis est IↃLXVI.) Florus II. II. Rufus Festus in Breviario. *Schott.*

2 *Hujus bella gesta.*] Pro *bella* Mss. Boecleri *belli*. Amplissimus Buchnerus hanc vocem supervacuam existimabat, ac Nepotem scripsisse, *Hujus gesta*; quomodo supra in Dat. loquutus est, & alii passim. *Bosius.*

3 *Sosilus.*] Legendum fortasse est, *Sosibius*. Commemorat enim Sosibium quendam grammaticum Laconem Suidas, his verbis: Σωσίβιος, Λάκων γραμματικός. Sed malim legi *Sosilus*. Quamvis enim mihi hic Sosilus sit ignotus, hoc nomen tamen Græcis notissimum est, & facilior fit mutatio *Sosili* in *Sosilum*, quam in *Sosibium*. Lamb. Clarissimus & amicissimus Vossius mihi ex Diodoro Siculo indicavit, verum nomen esse SOSILUS. Et alibi laudat verba Polybii: Πρὸς μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα τῶν συγγραμμάτων, οἷα γράφει Χαιρέας καὶ Σώσιλος, οὐδὲν ἂν δέοι πλέον λέγειν. Οὐ γὰρ ἱστορίας, ἀλλὰ κουρεακῆς καὶ πανδήμου λαλιᾶς, ἐμοίγε δοκοῦσι τάξιν ἔχειν καὶ δύναμιν. Idem pro *Philenius* emendat *Philinus* auctoritate Polybii lib. I. & III. nec non Diodori Siculi, apud quem libro XXIII. & in Eclogis vocatur Φιλῖνος. *Gebhardus.*

4 *Literarum Græcarum usus est doctore.*] Nam Græce etiam locutum, lepide ait Lucianus τῶν νεκρικῶν Dialog. XII. *Schott.*

5 *Sed nos tempus est.*] Vulgati: *nunc tempus est*. Extrema hac vita Nobiliss. Barthius legebat: *cui utri*; vel, *qui utris*; aut, *quis utri præferendi sint*. Bosius.

6 *Hujus libri facere finem.*] Diviserat enim Probus opus suum in duos libros, sive duo volumina: etsi in præfationis calce, libro tam Græcorum Imperatorum, quam Romanorum se expositurum dixerit. Siquidem eo in loco librum, non pro operis parte, sed pro toto opere accipit. *Mag.*

M. POR-

M. PORCIUS CATO, EX LIBRO SECUNDO CORNELII NEPOTIS.

[1] CATO [2] ortus municipio Tuſculo, adoleſcen- 1
tulus, priuſquam honoribus operam daret, [3] verſatus eſt in Sabinis; [4] quod ibi hæredium [5] à patre relictum habebat. [6] Hortatu L. Valerii Flacci, quem [7] in conſulatu [8] cenſuraque habuit collegam,

1 *Cato.*] M. Porcius Cato, natus M. Æmilio Lepido, M. Poblicio Malleolo Coſſ. Sic enim ipſe apud Ciceronem in libro de Senectute: *Anno poſtquam primum Conſul fuerat Q. Fabius Maximus Verrucoſus, qui Tarentum recepit, ego natus ſum.* Alii DXIX. anno natum putant L. Poſtumio Albino, Sp. Carvilio Maximo Coſſ. In iis Carol. Langius: Legitque; *Anno poſt, Conſul primum fuerat, quam ego natus ſum.* Schottus.

2 *Ortus municipio Tuſculo.*] Sic Plutarchus in vita: Μάρκῳ δὲ Κάτωνι φασὶν ἀπὸ Τούσκλου τὸ γένος εἶναι. M. Tullius in Planciana: *Num, quando vides Tuſculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de T. Coruncanio municipe ſuo, num de tot Fabiis gloriari?* Lamb. Auctor de Vir. Illuſtr. *M. Porcius Cato, genere Tuſculanus.* Val. Maximus III. 4. *M. Porcius Cato, qui nomen ſuum Tuſculi ignobile, Romæ nobiliſſimum reddidit.* Vide Tacitum lib. XI. Ergo ortu Tuſculanus, civitate Romanus. Altera erat loci patria, altera juris. *Keuchen.*

3 *Verſatus eſt in Sabinis.*] Plutarch. Δίαιταν καὶ βίον ἔχειν πρὸ τῆς στρατείας καὶ τῆς πολιτείας, ἐν χωρίοις πατρῴοις περὶ Σαβίνους. *Lambin.*

4 *Quod ibi hæredium.*] Scriptus libet *prædium.* Mag. Feſtus: *Hæres apud antiquos pro domino ponebatur, inde hæredium, prædium parvulum.* Varro de re ruſtica l. I. *Bina jugera, quod à Romulo primum diviſa dicebantur viritim, & quod hæredem ſequebantur, hæredium appellarunt.* Lamb. Inde *hærediolum* apud Columellam & Auſonium. Vide Beroald. in Plinium lib. XIX. Grapald. *pro horto olim uſurpatum ait, ipſumque hortum pro villa.* Apuleius in Flor. *hærediolum* uſurpat κληρίδιον. *Boecler.*

5 *A patre relictum.*] Hoc hodie *proprium* eſt, quod *hæredium avitum* vocabatur antiquis. Græci χωρίον πατρικὸν appellant, quod hæredem ſequebatur, ut docet Budæus. *Keuchen.*

6 *Hortatu L. Valerii Flacci.*] Mss. Schotti, *Inde hortatu.* Boſius. Scriptor de Vir. Illuſtr. *A Valerio Flacco Romam ſollicitatus.* Hic enim Catonem induxit, animavitque, ut rem Romanam attingeret, motus maxime ipſius vita ac morum modeſtia. *Machaneus.*

7 *In Conſulatu.*] Anno ab Urbe condita: IↃ LIX. belli Philippici VI. *Lamb.* Quo ad Antiochum fugiebat Annibal. Is Olymp. CXLVI. annus III. *Chronol.*

8 *Cenſuraque.*] Anno Urbis IↃ LXIX. belli Antiocheni VIII. *Lambin.* Lege etiam Plutarchum, qui conſulatum & cenſuram ſimul ipſis obtigiſſe dicit:

legam, (ut [1] M. Perperna Censorinus narrare solitus est) Romam demigravit, [2] in foro esse cœpit. [3] Primum stipendium meruit annorum decem septemque, [4] Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coss. [5] Tribunus militum in Sicilia fuit. [6] Inde ut rediit, [7] castra sequutus est C. Claudii Nero-

Ἐκ τούτου δὲ λαμπρὸς ὢν ἤδη, καὶ περιφανὴς, αὐτὸς τῷ Οὐαλερίῳ περὶ τὰς μεγίστας ξυνέδραμεν ἀρχὰς, ὕπατός τε μετ' ἐκείνου, καὶ πάλιν τιμητὴς γενόμενος. Ubi inter alia laudat L. Valer. Flaccum, qui erat εὐπατρίδης μὲν ἐν τοῖς μάλιστα Ῥωμαίων, καὶ δυνατός. *Keuchenius.*

1 *M. Perperna Censorinus.*] Homo Græcus & peregrinus. Qui consul antequam civis fuit. *Valer. Maxim.* III. 4. Quod contra leges. Peregrini enim magistratibus arcebantur. De quo vide in Fastis. Cæterum nonnulli *Consobrinus* malunt, quam *Censorinus*. Quibus non adsentior.

2 *In foro esse cœpit.*] Κατελθὼν οὖν, ἀθοὺς τοὺς μὲν αὐτὸς ἐκτᾶτο θαυμαστὰς καὶ φίλους διὰ τῶν συνηγοριῶν, πολλὴν τε τῆς Οὐαλερίου τιμὴν καὶ δύναμιν αὐτῷ προστιθέντος, χιλιαρχίας ἔτυχε πρῶτον, εἶτα ἐταμίευσεν. *Plut.*

3 *Primum stipendium meruit annorum decem septemque.*] Quæ militaris ætas erat. Adi Lipsium I. de Milit. Rom. dial. 2. *Bosius.* Plutarchus: Πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς μάχαις ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ ταῖς στρατείαις βουλόμενος εὐδοκιμεῖν, ἔτι μειράκιον ὢν, τραυμάτων τὸ σῶμα μεστὸν ἐναντίων εἶχε· Φησὶ γὰρ αὐτὸς ἑπτακαίδεκα γεγονὼς ἔτη τὴν πρώτην στρατεύσασθαι στρατείαν, περὶ ὃν Ἀννίβας χρόνον εὐτυχῶν, ἐπέφλεγε τὴν Ἰταλίαν. Sed videtur ex Fastis natus tum fuisse Cato annos circiter XIX. Siquidem natus est anno, postquam primum Consul fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus. *Lamb.* Et sic connumerantur anni extremi. Si XVII. velis, primum stipendium meruit anno Romæ DXXXIX. qui duobus distat à Fastis. Vide ætatem ipsius per Consules digestam à consummatissimo Schotto, in notis suis ad Scriptorem *De Vir. Illustribus.*

4 *Q. Fabio Maximo.*] Verrucoso, Ovicula IV. De quo ad Hannibalem. Is fuerat jam ante bis Dictator. Q. Fabio Maximo IV. & M. Claudio Marcello III. Coss. Anno ab Urbe condita IↃXXXIX. Sic Cato de se apud M. Tullium in Catone. *Cum eo* (Q. Fabio Maximo) *quartum consule adolescentulus miles profectus sum ad Capuam*, (quo tempore agebat ætatis annum XIX.) *quintoque anno post ad Tarentum.* Quo tempore natus erat annos circiter XXIII. Fabius autem erat V. Consul. *Lamb. Schott.*

5 *Tribunus militum in Sicilia fuit.*] Anno ætatis XXIV. M. Claudio Marcello V. T. Quintio Coss. *Lambin.* Addit annum unum *Schott.* Qui Urbis DXLV. Plutarchus χιλιαρχίαν vocat, quem Latini *Tribunum militum.* Ita Nepos in Conone *Chiliarchum* dixit. Quomodo Hieronymus pro Chiliarcho tribunum. Exod. 18. Hodie Mareschalcum vocamus, aut Præfectum militum. Duplex erat illa dignitas apud Romanos: Laticlavia & Angusticlavia. Illi ex Senatu, isti ex Equite nati. Lege Alexandrum ab Alexandro. Budæum ad jur. Orig. Lipsium. *Keuchen.*

6 *Inde ut rediit.*] Anno sequente, C. Claudio Nerone, M. Livio Salinatore Coss. *Lambin.*

7 *Castra secutus est C. Claudii Neronis.*] Qui magnis cladibus Hasdrubalem cum recenti exercitu Alpeis transgressum fatigavit, ac tandem ad Umbriæ flumen Metaurum cum quinquaginta sex millibus hominum occidit. Adi Livium XXVII. Alludit Horatius IV. Carm. 4. Oda:

Quid

Neronis: magnique opera ejus æstimata est in prælio [1] apud Senam, [2] quo cecidit Hasdrubal frater Hannibalis. [3] Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, consuli: cum quo non [4] pro sortis necessitudine vixit. [5] Namque ab eo perpetua

Quid debeas, ô Roma, Neronibus
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal
Devictus, & pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris.

1 *Apud Senam.*] Quam *Senegalliam* vocat Strabo, *Senogalliam* Plinius & Diaconus, *Senam Gallicam* Ptolemæus & Silius. Polybius & Stephanus quoque *Senam* vocant, quæ Appian. Σήνας. Urbs illa non longe à Metauro flumine in Umbria, à Gallis Senonibus condita fertur. Alii à Brenno structam tradunt. Nugæ. Silius Italicus:

—— Senonum de nomine Sena.

Keuchen. Inde Cicero in Bruto, hoc prælium Senense vocat à Sena. Sic enim ille: *Ludis juventutis, quos Salinator Senensi prælio voverat. Ostendunt etiam hodie Umbri, quo loco pugna illa fuerit pugnata.* Lambin.

2 *Quo cecidit Hasdrubal.*] Cujus capite, quod cum cura servatum fuerat, ante stationes Hannibalis projecto, ille tanto simul publico, familiarique ictus luctu, dixisse fertur; *Agnosco te, fortuna Carthaginis.* Auctor Livius XXVII. *Lambin.* Vide etiam Florum II. 6. Sic Machabæus suspenso capite Nicanoris. II. *Machab.* XV. 35. Hebræi caput Holofernis de superioribus ostentantes. *Sulpic.* II.

3 *Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, consuli.*] Anno tertio à Neronis & Salinatoris consulatu. Nam anno proximo consules fuerant Q. Cæcilius Metellus & L. Veturius Philo. Quibus magistratu defunctis, P. Cornelius Scipio Africanus, & P. Licinius Crassus Dives, Consules creati sunt. Ita XXVII. aut certe XXVIII. annos natus erat Cato, cum quæstor factus est. Testatur & Livius, Catonem Scipioni quæstorem fuisse, his verbis: XXIX. Annal. *Cum XX. rostratis navibus se, ac L. Scipionem ab dextro cornu: ab lævo totidem rostratis C. Lælium præfectum classis cum M. Porcio Catone (quæstor tum is erat) onerariis futurum præsidio.* Atqui Cicero in Bruto scribit, M. Catonem quæstorem fuisse Cethego & Tuditano Coss. At M. Cornelius Cethegus, & P. Sempronius Tuditanus anno uno post Africanum & Crassum Consules facti sunt. Responderi posse puto, Catonem factum esse iterum quæstorem Romæ, Cethego & Tuditano Coss. posteaquam quæstor Scipioni Africano obtigisset. *Lambin.*

4 *Pro sortis necessitudine vixit.*] Nam Quæstor more majorum prætori aut Consuli est liberûm loco. *Cicero* Divin. in Verr. lib. I. accus. & pro Plancio. *Sortis necessitudinem* eundem morem vocat I. in Verr. c. 14. *Bosius.*

5 *Namque ab eo perpetua dissensit vita.*] Propterea opinor, quod ad amicitiam Q. Fabii Maximi se jam adolescens applicarat. Q. Fabio autem cum Scipione Africano non satis conveniebat. Licet & ex Plutarcho intelligere, P. Scipionem & M. Catonem gessisse inter se inimicitias. Sic enim ille: ἦν δ' αὐτῷ διατρίβοντος ἐν Ἰσπανίᾳ, Σκιπίων ὁ μέγας ἐχθρὸς ὤν, καὶ βουλόμενος ἐνστῆναι κατορθοῦντι, καὶ τὰς Ἰσπανικὰς πράξεις ὑπολαβεῖν, διεπράξατο τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀποδειχθῆναι διάδοχος. σπεύσας δ' ὡς ἐνῆν τάχιστα, κατέπαυσε τὴν ἀρχὴν τοῦ Κάτωνος. ὁ δὲ λαβὼν σπείρας ὁπλιτῶν πέντε, καὶ πεντακοσίους ἱππεῖς προπομπούς, κατεστρέψατο μὲν τὸ Λακετανῶν ἔθνος, ἑξακοσίους δὲ τῶν ηὐτομοληκότων κομισάμενος, ἀπέκτεινεν. ἐφ' οἷς σχετλιάζοντα τὸν Σκιπίωνα κατειρωνευόμενος, οὕτως ἔφη τὴν Ῥώμην ἔσεσθαι μεγίστην, τῶν μὲν ἐνδόξων καὶ μεγάλων τὰ τῆς ἀρετῆς

tua dissensit vita. [1] Ædilis pl. factus est cum C. Helvio.
[2] Prætor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæstor superiore tempore ex Africa decedens, [3] Q. Ennium poëtam deduxerat: quod non minoris æstimamus, quam quem-
2 libet amplissimum Sardiniensem triumphum. [4] Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco; [5] sorte provinciam nactus

πρωτεῖα μὴ μεθιέντων τοῖς ἀσημοτέροις, τῷ δ', ὥσπερ ἐστι, δημοτικῶς ἁμιλλωμένων ἀρετῇ πρὸς τοὺς τῷ γένει, καὶ τῇ δόξῃ προήκοντας. Quinetiam mortuum Scipionem insectatus est M. Cato. Livius XXXVIII. *Morte Africani crevere inimicorum animi: quorum princeps fuit M. Porcius Cato, qui vivo quoque eo, allatrare ejus magnitudinem solitus erat.* Lambin.

1 *Ædilis plebis factus est cum C. Helvio.*] Quadriennio post quæsturam. Is est annus Romæ DLI. Quo agebat ætatis XXXI. *Schott.* aut XXXII. *Lamb.* T. Livius XXXII. *Inde prætorum comitia habita. Creati L. Cornelius Merula, M. Claudius Marcellus, M. Porcius Cato, C. Helvius, qui ædiles plebis fuerant.* Cæterum male in Nepotis fragmento C. Helvius appellatur, qui C. Ælius. Idem Livius eum alibi Ælium vocat. *Schott.* Mag. Ædiles plebis Theophilus ἀστυνόμικους vocat, qui numero ab initio fuerunt duo. Lege Pompon. lib. II. ff. de Orig. jur. & Fenestellam de Magistrat. Roman. XIII. Postmodum illud munus ampliatum fuit, & sex creati sunt ex instituto Julii Cæsaris. Duo patricii, qui Cereales, & quatuor ex plebe. Dion XLIII. καὶ ἐν μὲν τὸ πρῶτον ἔτος προῆρχον. καὶ ἀγορανόμοι τότε πρῶτον, δύο μὲν καὶ ἐξ εὐπατριδῶν, τέσσαρες δὲ ἐκ τοῦ πλήθους, ὧν οἱ δύο τὴν ἀπὸ τῆς Δήμητρος ἐπίκλησιν φέρουσι. *Keuchen.*

2 *Prætor provinciam obtinuit Sardiniam.*] Anno Urbis IↃLV. *Schott.* Livius eodem libro: *Prætor L. Cornelius Merula urbanam, M. Claudius Siciliam, M. Porcius Cato Sardiniam, C. Helvius Galliam est sortitus.* Plutarchus: Ἐπαρχίαν δὲ λαβὼν Σαρδόνα τῶν πρὸ αὐ-

τοῦ στρατηγῶν εἰωθότων χρῆσθαι σκηνώμασι δημοσίοις, καὶ κλίναις, καὶ ἱματίοις, πολλῇ γε καὶ θεραπείᾳ, καὶ φίλων πλήθει, καὶ ταῖς περὶ δεῖπνα δαπάναις, καὶ παρασκευαῖς βαρυνόντων, ἐκεῖνος ἄπιστον ἐποίησε τὴν διαφορὰν τῆς εὐτελείας. *Lambin.* Vide Ciceronem in Catone; Scriptorem de Vir. Illustr. 47. Nomen Sardiniæ à Sardus deductum, quod mere Phœnicium est סרדין, quæ vox etiam in Sardanapalo occurrit. Hic Sardus Herculis Africani filius fuisse perhibetur, teste in Phocicis Pausania; qui coloniam Phœnicum & Afrorum in Sardiniam duxit. Alii *Sardis* scribunt. Isidor. XIV. Orig. *Sardis Hercule procreatus cum magna multitudine è Lybia profectus Sardiniam occupavit, & ex suo vocabulo insulæ nomen dedit.* A Græcis communiter Σαρδὼ vocatur. *Keuchen.*

3 *Q. Ennium poëtam deduxerat.*] Scriptor de Viris Illustribus: *In prætura Sardiniam subegit, ubi ab Ennio Græcis literis institutus.* Atqui M. Cato in quadam Oratione objicit, ut probrum M. Nobiliori, quod is in provinciam poëtas duxisset. Duxerat autem Consul ille in Ætoliam, ut scimus, Ennium; inquit M. Tullius lib. I. Tusc. Idem Cicero pro Archia: *Jam vero ille, qui cum Ætolis Ennio comite bellavit, Fulvius, non dubitavit Martis manubias Musis consecrare.* Idem in Bruto. *Lambin.*

4 *Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco.*] Anno ab U.C. IↃLVIII. T. Liv. lib. XXXIII. Annal. *Comitia inde habita à M. Marcello consule. Creati consules L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato.* Lamb.

5 *Sorte provinciam nactus Hispaniam citeriorem.*] Livius: *Cato Hispaniam, Valerius*

ctus Hispaniam citeriorem: [1] exque ea triumphum deportavit. Ibi quum diutius moraretur, P. Scipio Africanus [2] consul iterum, cujus [3] in priore consulatu quæstor fuerat, voluit eum de provincia depellere, [4] & ipse ei succedere. [5] Neque hoc

lerius Italiam est sortitus. Plutarchus: Ὕπατος δὲ μετὰ Φλάκκου Οὐαλερίου τοῦ φίλου καὶ συνήθους ἀποδειχθεὶς, ἔλαχε τὴν ἐπαρχίαν, ἣν ἐντὸς Ἰσπανίαν καλοῦσιν. Idem Livius: *L. Valerius Flaccus & M. Porcius Cato quo die magistratum inierunt, de provinciis cum ad Senatum retulissent; Patres censuerunt, cum in Hispania tantum glisceret bellum, ut jam consulari & duce, & exercitu opus esset: placere consules Hispaniam citeriorem & Italiam provincias aut comparare inter se, aut sortiri.* Unde liquet, creatis Consulibus provincias fuisse nominatas, ut eas vel ipsi inter se compararent, vel sortirentur; quos ire ad bellum, quos præesse exercitibus oporteret: Vel si in deligendis provinciis non obveniret, extra sortem Senatus decerneret. Quod lege Curiata cavebatur, ut Senatus contra legem illam sine sorte provincias designaret: aut si Senatus aversaretur, per populum agi poterat, ut extra ordinem Consuli provincia daretur: tametsi utrumque Consulem in eandem provinciam quandoque profectum legamus. Optionem tamen deligendæ provinciæ extra ordinem collegæ dari, aut suam sortem permutare cum collega absque decreto Senatus, antiquo more non licebat. Ergo Cato & Valerius Senatus decreto utramque provinciam sortiebantur. Catoni Hispania obvenit, in quam duas legiones, & quinque millia sociûm Latini nominis, & quingentos equites secum portabat, additis viginti navibus longis. Legendus Livius XXXIII. Cæterum illa erat provincia generalis, quæ in plureis minores subdividebatur. Harum aliæ erant Consulares, ut Bætica, & Lusitania; cæteræ præsidiales. Citerior & ulterior Hispania communi nomine omnem, qua patet, Hispaniam complectebantur. Citerior Italiæ vicinior, inter Iberum fluvium longissimo tractu & Pyrenæos montes patebat. Postea vero, ubi in Bæticam, Lusitaniam, & Tarraconensem Hispania distingui cœpit, Citerioris fines longe ultra Iberum, ad quem Cato incolas domuit, exporrecti sunt. *Kuchen.*

1 *Exque ea triumphum deportavit.*] De quo vide *Appianum* in Ibericis, & *Plutarchum* in vita. Quippe P. Manlii Prætoris auxilio, insigni plane ac memorabili stratagemate, quadringentis simul civitatibus, quarum primæ Emporiæ, per missos ad singulas nuncios, ut omnes stato die muros suos demolirentur, injunxit. Unde cum sibi tantum id præcipi singulæ crederent, ne, si in mora essent, non à Romanis tantum, sed etiam à vicinis ac sociis ad id cogerentur; maluerunt PARERE. Exstat hujus triumphi præclarum aliquod monumentum; in quo hanc fuisse inscriptionem, testatur Augustin. Nerrucius:

PALLADI VICTRICI SACRUM.
HIC HOSTIUM RELIQUIAS PROFLIGAVIT CATO, UBI SACELLUM MIRO ARTIFICIO CONDITUM, ET ÆREAM PALLADIS EFFIGIEM RELIQUIT.
PAREANT ERGO ET NOSCANT OMNES, SENATUS ET POPULI ROMANI IMPERIUM DEORUM NUMINE ET MILITUM FORTITUDINE ET TUERI ET REGI. *Kuchen.*

2 *Consul iterum.*] Ann. IↃ LX. Urbis.

3 *In priore Consulatu.*] IↃ XLIX.

4 *Et ipse ei succedere.*] Et successit. Διεπράξατο τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀποδειχθῆναι διάδοχος, *Plut.* Vide sequentia. Addita est in provinciam Scipioni Hispania ulterior. *Liv.* XXXIV. Ann.

5 *Neque hoc per senatum efficere potuit.*]

hoc per senatum efficere potuit, quum quidem Scipio in civitate [1] principatum obtineret: [2] quod tum non potentia, sed jure respublica administrabatur. Qua ex re iratus, [3] senatu peracto, privatus in urbe mansit. At [4] Cato censor cum eodem Flacco factus, [5] severe præfuit ei potestati. [6] Nam & in complures nobiles [7] animadvertit, & multas res

tuit.] Contra Plutarchus, ut supra monuimus. Sed hoc non potuit efficere, ut Senatus, quæ essent acta à Catone, improbaret. Sic enim Plutarchus eodem loco: Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συγκλήτου ψηφισαμένης μηδὲν ἀλλάττειν, μηδὲ κινεῖν τῶν διῳκημένων ὑπὸ τοῦ Κάτωνος, ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ Σκιπίωνι τοῦ αὐτοῦ μᾶλλον, ἢ τὸ Κάτωνος ἀφελοῦσα δόξης, ἐν ἀπραξίᾳ καὶ σχολῇ μάτην διῆλθεν. *Lambin.* Quomodo vero post triumphum in Republica se gesserit Cato, explicat ibidem aliorum Principum exemplis.

1 *Principatum obtineret.*] Ut qui potentiæ Romanorum provinciam aperuerat. *Vellejus* II.

2 *Quod tum non potentia, sed jure respublica administrabatur.*] Proinde, quasi dicat, ut hodie. Mores enim suorum temporum notat, obscureque potentiam Cæsaris, aut Pompeji, aut utriusque carpit, ac vellicat. Qui locus etiam argumento est, hunc scriptorem multis seculis superiorem Theodosio fuisse. *Lambin. Bosius.*

3 *Senatu peracto.*] Pighius vult rescribi *consulatu peracto*; quia nullam post secundum consulatum Scipio prorogationem imperii habuit. *Bosius.*

4 *Cato censor cum eodem Flacco factus.*] DLXIX. Urbis. Qui ætatis XLIX. *Schott.* Τῆς ὑπατείας κατόπιν ἔτει δεκάτῳ τιμητείαν ὁ Κάτων παρήγγειλε. *Plutarch.* Livius XXXIX. *Censuram summa contentione petebant L. Valerius Flaccus, P. & L. Scipiones, Cn. Manlius Vulso, L. Furius Purpureo, patricii: plebeii autem, M. Porcius Cato, M. Fulvius Nobilior, T. & M. Sempronii, Longus & Tuditanus. Sed omneis patricios plebeiosque nobilissimarum familiarum M. Porcius longe anteibat.* Lambin.

5 *Severe præfuit ei potestati.*] Unde *Censorius* est appellatus. *Cicero* in Caton. & Brut. *Plutarch. Liv. Val. Max.* Apud Juvenalem,

Tertius è cælo cecidit Cato. —

Qui Horatio, *intonsus*; & Lucano,

— *rigidi servator honesti.*

6 *Nam in complures nobiles.*] Ἐξέβαλε δὲ τῆς βουλῆς ἄλλους τε συχνοὺς, καὶ Λούκιον Κοίντιον ὕπατον μὲν ἑπτὰ πρότερον ἐνιαυτοῖς γεγονημένον. *Plutarch.* Livius XXXIX. *Censores M. Porcius, & L. Valerius, metu mista exspectatione Senatum legerunt; septem moverunt senatu, ex quibus unum insignem nobilitate & honoribus, L. Quintium Flamininum, consularem.* Scriptor de Vir. Illustr. XLVII. adjungit causam de animadvertendo Flaminino; *quod ille in Gallia ad cujusdam scorti spectaculum, eductum quendam è carcere in convivio jugulari jussisse.* Lege eandem in Plutarcho. Quomodo plurimi narrant. Et ita Cicero, Catonem ipsum in Dialogo *de Senectute* hæc loquentem & narrantem fecit. Sed Livius eum, qui occisus fuit, transfugam Gallum fuisse dicit. Et Lucium non per lictorem, sed ipsum sua manu hominem interfecisse. Καὶ ταῦτ' ἐν τῷ λόγῳ γεγράφθαι Κάτωνος; ut continuo subjungit Plutarchus. Hæc de Flaminino. De Vir. Illustribus: *Accusator assiduus malorum, Galbam octogenarius accusavit*, qui Prætor Lusitanos diripuit. Vide *Liv. Plut.*

7 *Animadvertit.*] Ex quo animadversio censoria. Cicero pro Cluentio: *Majores nostri nunquam judicium nominaverunt, neque proinde ut rem judicatam,*

res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprimeretur, quæ jam tum incipiebat pullulare. [1] Circiter annos octuaginta, usque ad extremam ætatem, ab adolescentia, reipublicæ causa [2] suscipere inimicitias non destitit. [3] A multis tentatus, non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed quoad vixit, virtutum laude crevit.
[4] In omnibus rebus singulari fuit prudentia & industria. 3
Nam & [5] agricola solers, & [6] reipublicæ peritus, & [7] juris consultus, & [8] magnus imperator, & * probabilis orator, & cu-

tam, observaverunt, animadversionem, auctoritatemque censoriam. Lambin.

1 *Circiter annos octuaginta, usque ad extremam ætatem ab adolescentia.*] Lambinus explicat, *per annos octoginta.* Pighius supplet; *vixit circiter annos octoginta & usque ad extremam ætatem.* Bos. Vixit enim Cato nonaginta annos, & eo amplius. Quin annum agens nonagesimum Serv. Galbam accusavit, ut testatur Plutarchus. Sic enim ille: *Τεσσάρων δ' ἄλλων ἐνιαυτῶν διελθόντων, Σερβίλιον Γάλβαν κατηγόρησεν ἐνενήκοντα γεγονὼς ἔτη. Κινδυνεύει γὰρ, ὡς ὁ Νέστωρ, εἰς τριγονίαν τῷ βίῳ, καὶ ταῖς πράξεσι κατελθεῖν.* Lambin.

2 *Suscipere inimicitias.*] Cicero Divinatione in Q. Cæcilium, seu C. Verrem: *Marcum Catonem illum sapientem, clarissimum virum & prudentissimum, cum multis graves inimicitias gessisse accepimus, propter Hispanorum, apud quos consul fuerat, inimicitias.* Idem lib. v. Accus. Et pro Muræna, pro Sylla. *Lamb.*

3 *A multis tentatus.*] Plutarchus tradit, eum fere quinquagies accusatum fuisse. Sic ille: *Λέγεται γὰρ ὀλίγου ἀπολιπούσας τῶν πεντήκοντα φυγεῖν δίκας, μίαν δὲ τὴν τελευταίαν ἓξ ἔτη καὶ ὀγδοήκοντα γεγονὼς, ἐν ᾗ καὶ τὸ μνημονευόμενον εἶπεν,* ΩΣ ΧΑΛΕΠΟΝ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΛΛΟΙΣ ΒΕΒΙΩΚΟΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ, ΕΝ ΑΛΛΟΙΣ ΑΠΟΛΟΓΕΙΣΘΑΙ *Lambin.* Auctor de Vir. Illustribus: *Ipse quadragies quater accusatus, gloriose absolutus.* Causa erat, quod odiosum Censuræ magistratum gesserit. *Poncher.* Aliam probabiliorem intulit ante Nepos. *Mag.*

4 *In omnibus rebus singulari fuit prudentia & industria.*] In commune bonus. *Lucanus* II.

5 *Agricola solers.*] *Γεωργὸς δεινός.* Declarant ejus libri *de re rustica.* Lamb. Quos ex Græcis fontibus hausit. *Schott.* In quibus, teste Plutarcho, adeo laudis avidus visus est, ut in singulis rebus, proprius, elegans & copiosus esse voluerit. *Mag.* Livius: *Urbanas, rusticasque res pariter callebat.* Vide Plin. lib. VI.

6 *Reipublicæ peritus.*] *Πολιτικός.* Declarant ejus in republ. administranda consilia, dicta & facta. *Lambin.*

7 *Jurisconsultus.*] Val. Max. VIII. 7. *Cumque eloquentia magnam jam gloriam partam haberet; id egit, ut juris civilis quoque esset peritissimus.* Et Cicero fatetur, omnium jurisperitissimum suæ ætatis fuisse. Pomponius quoque Jurisconsultis accenset, cujus & libros exstare scribit. *Kenchen.* Hi sunt Commentarii Juris Civilis. *Lambin.*

8 *Magnus Imperator.*] Argumento ei rei sunt res ab eo in imperio gestæ, & triumphus ex Hispania deportatus. Citetur tamen testis Cicero; cujus hæc verba sunt sub persona Pomponii Attici in Bruto: *Ego enim Catonem tuum, ut civem, ut senatorem, ut imperatorem, ut virum denique cum prudentia & diligentia, tum omni virtute excellentem probo.* Lamb. Quod etiam declarant libri ejus

 de disci-

[1] & cupidissimus literarum fuit. Quarum studium etsi [2] senior arripuerat, tamen tantum in eis progressum fecit, ut non facile reperire possis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. [3] Ab adolescentia confe-

de disciplina militari. Veget. lib. I. 8. De quibus apud Festum, Nonium, & antiquos Grammaticos. Ex illis fragmentum citat ad II. Georgicorum Servius. Idem Orationem conscripsit, De præda militibus dividenda. Nonius in Fite, Agellius II. 18. Ubi posterior verba Catonis, quod impense sibi placuissent, exscripsit. Exstat alius mentio apud Priscianum lib. extremo. *Keuchenius.*

* *Probabilis Orator.*] In Ms. nostro Codice conscriptum lego: *& probatissimus Orator.* Bosius. Itaque comparat eum cum Lysia M. Tullius in Bruto, quanquam dissentiente Attico. Nec Plutarchus iis assentitur, qui Catonis orationes Lysiæ Orationibus similes esse dicunt. Sic enim ille: *Ὅθεν οὐκ οἶδα τί πεπόνθασιν οἱ τοὺς Λυσίου λόγους μάλιστα φάσκοντες προσεοικέναι τοῖς Κάτωνος. οὐ μὴν ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἷς μᾶλλον ἰδέας λόγων Ῥωμαϊκῶν αἰσθάνεσθαι προσήκει, διακρινοῦσιν. Lambin.* Cato tres summas in homine res præstitisse, existimatus est, optimus Orator, optimus Imperator, optimus Senator. *Plinius* VII. Cujus locum explicat Claudius Salmasius ad Solinum. Lege etiam Vossium de Historicis Latinis.

1 *Et cupidissimus literarum.*] M. Tullius libro III. de finibus; *Quo cum venissem, M. Catonem, quem ibi esse nescieram, vidi in bibliotheca sedentem, multis circumfusum Stoicorum libris. Erat enim, ut scis, in eo inexhausta aviditas legendi, nec satiari poterat: quippe qui ne reprehensionem quidem vulgi inanem reformidans, in ipsa curia soleret legere sæpe, dum Senatus cogeretur, nihil operæ reipublicæ detrahens. Quo magis tum in summo otio, maximaque copia, quasi helluo librorum, si hoc verbo in tam præclara re utendum est, videbatur.* Lambin.

2 *Senior arripuerat.*] Maxime Græcarum. Cicero in Catone: *Qui si eruditius videbitur disputare, quam consuevit ipse in suis libris: attribuito Græcis literis, quarum constat, eum perstudiosum fuisse in senectute.* Val. Maximus VIII. 7. *Idem Græcis literis erudiri concupivit: quam sero, inde æstimemus, quod etiam Latinas pene jam senex didicit.* Plutarchus in vita: *Ἄλλως δὲ παιδείας ἑλληνικῆς ὀψιμαθὴς γενέσθαι λέγεται, καὶ πόρρω παντάπασιν ἡλικίας ἐληλακὼς, ἑλληνικὰ βιβλία λαβὼν εἰς χεῖρας, βραχέα μὲν ἀπὸ Θουκυδίδου, πλείονα δ' ἀπὸ Δημοσθένους εἰς τὸ ῥητορικὸν ὠφεληθῆναι. τὰ μέντοι συγγράμματα καὶ δόγμασιν ἑλληνικοῖς, καὶ ἱστορίαις ἐπιεικῶς διαπεποίκιλται, καὶ μεθηρμηνευόμενα πολλὰ κατὰ λέξιν ἐν τοῖς ἀποφθέγμασι, καὶ ταῖς γνωμολογίαις τέτακται.*

3 *Ab adolescentia confecit Orationes.*] Centum quinquaginta. *Cicero.* Quarum vix ad nos inscriptiones, nominaque pervenerunt. Citantur à Cicerone & Gellio, & veteribus Grammaticis: De ædilibus vitio creatis: De præda militum dividenda: Pro lege Voconia: In M. Cæcilium: Pro L. Cæsetio: De Moribus C. Neronis: In Furium: In Pansam: De tribunis militum: In Q. Minucium Thermum de suis virtutibus: In Veturium de sacrilegio commisso: Pro Veturio: De lege Lætoria: De lege Bæbia: De falsis pugnis: De re Floriana: Ne quis Consul bis fiat: Adversus M. Acilium quarta: Ad liteis Censorias: In Annium: In M. Fulvium Nobiliorem: De spoliis, ne figerentur, nisi quæ de hostibus, &c. In Oppium: De decem hominibus: De fœneratione legis Juniæ: Pro Rhodiensibus: Pro lege Orchia: Dissuasio de rege Attalo & vectigalibus Asiæ: Ædileis plebis sacrosanctos

confecit orationes: senex historias scribere instituit, quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas regum populi Romani. Secundus & tertius, unde quæque civitas orta sit Italica: ob quam rem omnes, [1] Origines videtur appellasse. In quarto autem, [2] bellum Punicum primum: in quinto, [3] secundum. Atque hæc omnia capitulatim sunt dicta. Reliqua bella pari modo persequutus est, [4] usque ad præturam Ser. Galbæ, [5] qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit quæ in Italia Hispaniis-

crosanctos esse: De Auguribus: De indigetibus: De Conjuratione: De fundo oleario: De signis & tabulis apud Equites: De re Histriæ militari: De Consulatu: In Cornelium, ad populum, &c. *Lambin.*

1 *Origines videtur appellasse.*] M. Tullius in Catone: *Septimus mihi liber Originum est in manibus: omnia antiquitatis monumenta colligo: causarum illustrium, quascunque defendi, nunc cum maxime Orationes conficio: jus augurium, pontificium, civile tracto: multum etiam literis Græcis utor, Pythagoreorumque more, exercendæ memoriæ gratia, quid quoque die dixerim, audiverem, egerim, commemoro vesperi.* Reprehendit hanc inscriptionem Festus in voce Originum, his verbis: *Originum libros, quod inscripsit Cato, non satis plenum titulum propositi sui videtur amplexus: quando prægravant ea, quæ sunt rerum gestarum populi Romani.* Lambin. Meminit etiam illorum Robertus *Vulturius* lib. 11. de re militari. Atqui hi libri iidem sunt cum Historiarum libris: secus atque Colerus existimat. Cicero ejus Orationes atque Originum libros impense laudat. In Orationibus omnes Oratorias virtutes extollit idem Cicero, florem & lumen eloquentiæ in Originum libris laudat; etsi hæc non probet Brutus. *Vossius.*

2 *Bellum Punicum primum.*] Quod scripsit Nævius versibus Saturniis. *Festus* in Saturno. *Cicero* in Bruto. Idem in Catone: *Quam gaudebat bello suo Punico Nævius?* Lambin. Gifanius è Cod. suo legit *Pœnicum*, ut alibi. *Bosius.*

3 *Secundum.*] Quod ab Ennio item versibus scriptum est Annal. l. XII. *Idem.*

4 *Usque ad præturam Servii Galbæ.*] Sic legendum, non ut vulgo, *Sergii Galbæ*. Galbæ enim erant Sulpiciæ gentis, non Sergiæ. Itaque hujus Galbæ prænomen erat Servius, nomen Sulpicius. *Lambin.* De Galba vide, quæ ad Suetonium commentati sint Salmas. & Boxhornius in editione Schildiana.

5 *Qui diripuit Lusitanos.*] Suetonius: *Ser. Galba consularis, temporum suorum eloquentissimus: quem tradunt Hispaniam ex prætura obtinentem, XXX. Lusitanorum millibus perfidia trucidatis, Viriatini belli causam extitisse.* Eo nomine à L. Scribonio Libone & M. Porcio Catone in judicium vocatus est. Qui cum se certo damnatum iri videret; complexus duos filios prætextatos, & C. Sulpicii Galli filium, cujus tutor erat; ita miserabiliter pro se locutus est, ut rogatio antiquaretur. *Lambin. Oliver.* Exstat reprehensio Rutilii Rufi adversus Ser. Sulpicium Galbam apud Ciceronem lib. 1. de Oratore; quod is L. Scribonio Libone quæstionem in eum ferente, populi misericordiam concitasset. Ubi inter alia tradit Cicero, quod apud Catonem idem scriptum vidisset. Lege eundem in Bruto. Valerium lib. IX. 6. Epitomen XLIX.

1 *Dé*

spaniisque viderentur admiranda. In quibus multa industria & diligentia comparet, multa doctrina. Hujus [1] de vita & moribus plura [2] in eo libro persequuti sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu Titi Pomponii Attici: Quare studiosos Catonis ad illud volumen [3] delegamus.

1 *De vita & moribus.*] Quo tempore ætatis & anno, & Consulibus interierit Cato; discordant inter se Historici. Sunt qui A. IↃ cv. mortuum volunt Urbis Conditæ: Octoginta quinque annos natus, L. Marcio Censorino, Manio Manilio Coss. Paterculus vero male P. Censorino, M. Manlio Coss. Cicero in Bruto: *Cato*, inquit, *annos quinque & octoginta natus excessit è vita: cum quidem eo ipso anno contra Ser. Galbam ad populum summa contentione dixisset.* Valer. vero lib. VIII. cap. I. & 7. octogesimum sextum annum agentem adversus Galbam perorasse dicit. Plin. lib. XIV. c. 4. sexcentesimo Urbis conditæ mortuum, rotundo numero dixit. Non recte, ut puto, Plutarchus ἐνενηκονταετῆ Catonem, & Livius nonagenario majorem faciunt. *Schott.*

2 *In eo libro.*] Cujus fragmentum elegans vide apud Gell. lib. II. cap. 8. *Savaro.* Aperte indicat, eo nunc de Catone brevius se agere, quia separatim de eo scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. *Vossius.*

3 *Delegamus.*] Sic legendum esse, dudum docti viderunt. Quare non est cur cum Lamb. mutemus in *relegamus.*

TITUS

TITUS POMPONIUS ATTICUS.

[1] POMPONIUS Atticus, [2] ab origine ultima ſtirpis Romanæ generatus, perpetuo à majoribus acceptam [3] equeſtrem obtinuit dignitatem. Patre uſus eſt diligente, indulgente, [4] &, ut tum erant tempora, diti, imprimiſque ſtudioſo literarum. Hic, prout ipſe amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, ſumma ſuavitas oris, ac vocis; ut non ſolum [5] celeriter arriperet, quæ tradebantur, ſed etiam [6] excellenter pronunciaret: qua ex re in pueritia nobilis inter æquales ferebatur, clariuſque exſplendeſcebat, quam generoſi condiſcipuli animo æquo ferre poſſent. Itaque incitabat omnes ſtudio ſuo: quo in numero fuerunt [7] L. Torquatus, I

1 *Pomponius Atticus.*] Cui vitas excellentium Græciæ imperatorum inſcripſit: ut ex *Præfatione* patet. Gens Pomponia familias habuit, Bafforum, Secundorum, Atticorum & Labeonum. *Keuchen.* Maoutius opinatur, quod inde, quia *ſic Græce loquebatur, ut Athenis natus videretur*, cognomen Attici adeptus ſit. *Ernſtius.*

2 *Ab origine ultima ſtirpis Romanæ generatus.*] Pro prima. Quod incredibile videretur, niſi ita ſæpe veteres uſurpaſſent. Livius I. *Ibi Tarquinius ab ultima ſtirpe orſus.* Schott. Stirps Romana poſt Romulum à Numa Pompilio capit originem. Qui inter quatuor filios unum Pomponem appellavit. A quo poſtmodum Pomponii vocati ſunt. Videtur huc reſpexiſſe Nepos, quando ab origine ultima ſtirpis Romanæ generatum Pomponium dicit. Locum reſtituit & explicat Caſp. Barthius lib. XLII. cap. 29. *Keuchen.*

3 *Equeſtrem obtinuit dignitatem.*] *Equeſtrem ordinem ſuum* vocat lib. VII. epiſt. I. apud Ciceronem. Hoc honore contentus, *ſenatorium* non affectavit. Vide infra. *Schottus.* Prior dignitas adimebatur poſteriorem recuſantibus. *Sueton.*

4 *Et, ut tum erant tempora, diti.*] Formula antiquis uſitata & elegans. Cicero in Bruto: *Decimus Brutus erat cum literis Latinis, tum etiam Græcis, ut temporibus illis eruditus.* Exempla paſſim obvia. *Schott.*

5 *Celeriter arriperet.*] Cum vocabulo *celeriter*, rectius congruit *arriperet*: magis enim Latinum eſt, ut hoc loco ex Cicerone notat P. Maoutius. Significat autem cupide amplecti. *Ernſt.*

6 *Excellenter pronunciaret.*] Infra: *Tanta ſuavitas erat ſermonis Latini, ut appareret in eo nativum quendam leporem eſſe, non adſcitum. Idem poëmata pronunciabat & Græce & Latine, ſic ut ſupra nihil poſſet.* Cui virtuti quantum tribuant Rhetores, in vulgus notum, cui & primas & ſecundas & tertias Demoſthenes tribuebat. *Idem.*

7 *Lucius Torquatus.*] Hic L. Manlius Torquatus appellabatur, quia Manliæ gentis

tus, [1] C. Marius, C. F. M. Cicero: quos consuetudine sua sic sibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior.
2 Pater mature decessit. Ipse adolescentulus propter affinitatem [2] P. Sulpicii, [3] qui Tribunus pl. interfectus est, non expers fuit illius periculi. Namque Anicia, Pomponii consobrina, nupserat M. Servio fratri Sulpicii. Itaque, interfecto Sulpicio, posteaquam vidit [4] Cinnano tumultu civitatem esse perturbatam; neque sibi dari facultatem pro dignitate vivendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis civium, cum alii Sullanis, alii Cinnanis faverent partibus, idoneum tempus ratus [5] studiis obsequendi suis, [6] Athenas se contulit: neque eo secius adolescentem Marium, hostem judicatum, juvit opibus suis: [7] cujus fugam pecunia sublevavit. Ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem [8] magnam partem fortunarum trajecit suarum. Hic

ita

gentis Consul fuit cum L. Aurel. Cotta, biennio ante Consulatum Ciceronis, anno ab U. C. IↃCLXXXVII. *Ernst.*

1 *C. Marius C. filius.*] Est sane antiquus modus loquendi, qui Ursino etiam probatur. Manutius legit, *Caji Marii filius.* Ernstius. Apud Vellejum est, Cajus Marius Caji Consulis filius. Solus Appianus fratris filium vocat. *Keuch.*

2 *P. Sulpicii.*] Clari Oratoris. *Ernstius.*

3 *Qui Tribunus pl. interfectus est.*] Anno Urb. Cond. DCLXV. & Cic. XIX. L. Corn. Sylla & Q. Pomp. Rufo Coss. quum auctore Mario perniciosas leges (quas per vim latas Sulla dicebat, ut est Philipp. 8.) promulgasset, ac Pompeii Consulis filium, Sullæ generum occidisset; qui cum exercitu in urbem venit, ex eaque Sulpitii & Marii factionem expulit. Ut ex Livio lib. LXXVII. aliisque notat Fabric. Tum Sulla P. Sulpitium oppressit, eique ferro erepta vita est. Cicero Catilin. III. & l. III. de Orat. *Ernstius.*

4 *Cinnano tumultu.*] Anno U. C. DCLXVI.

5 *Studiis obsequendi suis.*] Id est, serviendi. Nam & Cicero *obsequi & servire valetudini* dixit. *Manutius.*

6 *Athenas se contulit.*] Ubi nobilissimum orbis terrarum Gymnasium. *Cicero.* Quo mittebantur ex omnibus orbis partibus reges, regumque filii. Unde illa nomina plena laudis, plena gloriæ nata sunt. *Thucydidi* dictæ sunt παιδεύσεις Ἑλλάδος: *Diodoro* κοινὸν πάντων ἀνθρώπων παιδευτήριον: *Straboni* σοφῶν οἰκητήριον: *Aristidi* σοφίας πρυτανεῖον: *Euripidi* apud Athenæum, Ἑλλάδος Ἑλλάς: *Pindaro* Ἑλλάδος ἔρεισμα: *Demostheni* ψυχὴ ἢ ἥλιος, ἢ ὀφθαλμὸς Ἑλλάδος. De quibus imprimis splendide *Isocrates* in Panegyrico. Vide Athen. Atticas Meursii, & Histor. Philosophicam Georg. Hornii lib. VII. *Keuchen.*

7 *Cujus fugam.*] Armis Sullanis urbe ejectus, in Minturnensium paludibus latuit. *Plutarch.*

8 *Magnam partem.*] Hoc est, res mobiles trajecit mare scilicet mediterraneum. *Ernstius.*

1 *Versa-*

ita vixit, ut universis Atheniensibus merito esset carissi-
mus. Nam præter gratiam, quæ jam adolescentulo magna
erat, sæpe suis opibus inopiam eorum publicam levavit.
Quum enim [1] versuram facere publice necesse esset, neque
ejus conditionem æquam haberent, semper se interposuit,
atque ita, ut neque usuram unquam ab iis acceperit, neque
longius, quam dictum esset, eos debere passus sit. Quod
utrumque erat iis salutare. Nam neque indulgendo inve-
terascere eorum æs alienum patiebatur, neque multipli-
candis usuris crescere. Auxit hoc officium alia quoque li-
beralitate. Nam universos frumento donavit; ita ut sin-
gulis [2] sex modii tritici darentur, [3] qui modus mensuræ
medimnus Athenis appellatur. Hic autem sic se gerebat, 3
[4] ut communis infimis, par principibus videretur; quo fa-
ctum

1 *Versuram facere.*] Æs alienum alieno ære dispungere, quod faciunt, qui mutato creditore satisfaciunt ea pecunia antiquiori creditori, quam à novo mutuati sunt. Videatur Festus. Donatus exponit *versuram facere*, cum quis minore Fœnore acceptam pecuniam majore occupat. Eo sensu quo Nepos. Cicero ad Atticum: *Non modo magno, sed iniquissimo fœnore versuram facere Aurelius coactus est.* Ad eundem: *Vereor ne illud, quod tecum permutavi, versura mihi solvendum sit.* Gebhard. Vocem & locum egregie explicavit Jac. Cujacius in Observat. Et Simeon Bosius in v. libro ad Atticum, epist 21. Infra: *Neque post calamitatem versuram facere potuisset.* Vide P. Diaconum. Hanc legibus Romanis magis, quam usuram vetitam, auctor Tacitus lib. v. Annal. *Schott.*

2 *Sex modii.*] Joan. Savaro & Beurerus legunt *septem modii*: Sed hunc locum recte Faërnus restituit; cum antea etiam pro *modiis* legeretur *modius*. Ernstius. *Μέδιμνός ἐστι ξηρῶν μοδίων ἕξ. Suidas.*

3 *Qui modus mensuræ medimnus Athenis appellatur.*] Vel *medimnum*. Utrumque à Tullio fuit usurpatum. Cicero v. in Verrem: *Sed tritici septem millia medimnum ex Nymphonis arationibus edicta pœna.* Ibidem: *In jugere Leontini agri medimnum fere tritici seritur.* Capiebat autem senos modios.. Ita Suidas & alii testantur. *Keuchen.* Gifanii liber tamen mox: *septem modios tritici*, nominat. Sane Alex. ab Alex. lib. II. 20. ita distinguit; ut modios quidem sex, medimnum facere; Atheniensem autem medimnum septem modiis constare dicat. *Boecler.*

4 *Ut communis infimis.*] Probus hujus libri exscriptor potius, quam auctor in carmine ad librum de Theodosio imperatore loquens:

Communis cunctis hominem se regna tenere
Sed meminit; vincit hinc magis ille homines. Savaro.

Cæterum colebant Athenienses summo jure commune jus humanitatis, quo civis civi à civibus esset communis, ut loquitur Cicero. Apulejus in Apologia: *Athenienses propter commune jus humanitatis*, &c. Illud vocabatur, *πᾶσι κοινὸν εἶναι.* Pro *communis*, Antonius Augustinus legit *comis*.

ctum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, civemque facere studerent. [1] Quo beneficio ille uti noluit: quod nonnulli ita interpretantur, [2] amitti civitatem Romanam alia adscita. Quam diu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. [3] Itaque aliquot ipsi & Piliæ locis sanctissimis posuerunt. Hunc enim in omni procuratione Reip. [4] actorem, [5] auctoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potissimum urbe natus est, [6] in qua domicilium

cilium

1 *Quo beneficio ille uti noluit.*] Civem tamen Atticum Cicero vocat; respiciens, credo, ad cognomen, non ad jus civitatis; lib. 1. Epist xvi. & lib. 11. Epist. 1. *In eis orationibus, quæ Philippicæ nominantur, enitueras civis ille tuus Demosthenes.* Schott.

2 *Amitti civitatem Romanam alia adscita.*] Civitatem Romanam vocat jus civium Romanorum. Inde apud Jurisconsultos, *Civitate donare*. Illa amittebatur, si Romanus civis urbis alterius jura adsciscerer. Quippe duarum civitatum jure civili nemo censebatur civis. *Keuchen.* Neque enim jure Quiritium idem duarum civitatum civis esse poterat. Cicero pro Cæcinna, & pro Corn. Balbo: *Duarum civitatum civis esse nostro jure civili nemo potest: non esse hujus civitatis civis, qui se alii civitati dicarit, potest.* Vide Anton. Goveanum, J. C. Var. Lect. Jur. Civil. cap. 6. *Schott.*

3 *Itaque aliquot ipsi, & Piliæ locis sanctissimis posuerunt.*] Locus hic varie à doctis legitur, explicatur, emendatur. In quo immane quantum discordant critici; Lipsius, Susius, Lambinus, Manutius, Schoppius, Schottus, Ursinus, Meursius, Rutgersius. Illud addo, scribendum esse, *Piliam*, quæ erat Attici uxor, quam pridie Id. Februar. duxerat, aliquanto post, quam Romam remigravit. Legendus Cicero Ep. 111. lib. 11. ad Q. Fratrem: meminitque lib. IV. ad Attic. epist. IV. & lib. XIV. epist. XV. & lib. XVI. epist. VII. tentari morbo, quem [illegible] appellant. *Schott.* Quod non probat Lipsius in lib. Elector. Vide ipsum: & in Spicilegio suo Janum Gebhardum, item Henr. Ernstium ad hunc locum.

4 *Actorem auctoremque.*] Ms. Schotti inverso ordine *auctorem actoremque*. Bosius. Recte vocat *actorem*; is enim communi mandato caussas & lites universitatis persequebatur. Ab Atheniensibus appellabatur ἔκδικος, qui Gaio JCto fuit Syndicus *l.* 1. §. 1. *D. Quod cujuscunque univers. nom. agatur.* Ernst.

5 *Auctoremque.*] Subaudi *secundum*. Atqui sic optime cum præcedente voce convenit. *Auctores* autem *secundi* fidejussores erant ob evictionem dati. Quæ vox deinde translata est ad omne genus procurationis. Adi Ulpian. *in l. 4. D. de Evict.* Ernst.

6 *In qua domicilium orbis terrarum.*] Infra: *Cum se uterque Principem, non solum urbis Romæ, sed orbis terrarum esse crederet.* Martialis:

Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par est nihil, & nihil secundum.

Ad quod respexit Sex. Jul. Frontinus lib. 11. de aquæductibus urbis Romæ: *Sentit*, inquit, *hanc curam Imperatoris piissimi Nervæ principis sui Regina & Domina orbis indies;* (lego *indiges.*) *Quæ terrarum Dea consistit, cui par est nihil, & nihil secundum.* Schott. Cicero: *Roma arx omnium terrarum.* Et in Catilin. *Lux Orbis terrarum, & arx omnium gentium.* Philipp. VI. *Quis unquam tantis opibus, tantis rebus gestis fuit, qui se P. R. victoriis, dominaque omnium gentium pa-*

tronum

cilium orbis terrarum esset imperii, [1]ut eandem & patriam haberet, & dominam. Hoc specimen prudentiæ, quod cum in eam se civitatem contulisset, [2]quæ antiquitate, [3]humanitate, [4]doctrina præstaret omnes, ei unus ante alios fuerit carissimus. [5]Huc ex Asia Sulla decedens cum 4
venisset; quam diu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus [6]adolescentis humanitate & doctrina. [7]Sic enim Græce loquebatur, [8]ut Athenis natus videretur. [9]Tanta autem

tronum dicere auderet. Horat. Od. IV. libro IV. *Lamb.* De cujus magnitudine & potentia lege Lipsium in admirandis, Rosinum in antiquitatibus. Plena laudum & gloriæ omnis antiquitas. Marcianus instar omnium unus:

Ἐν τοῖς ἔθνεσι τούτοις ἡ Ῥώμη ἐστὶ πόλις·
Ἔχουσ' ἰσάμιλλον τῇ δυνάμει καὶ τοὔνομα,
Ἄστρον τι κοινὸν τῆς ὅλης οἰκουμένης
Ἐν τῇ Λατίνῃ, Ῥώμυλον δ' αὐτὴν κτίσαι,
Θέρμαθρον ἀφ' αὐτοῦ φασὶ τοῦ τοὔνομα.

1 *Ut eandem & patriam haberet, & dominam.*] Ernst. relative *domum* legit.

2 *Quæ antiquitate.*] Unde αὐτόχθονες sese appellabant Athenienses; id est, ut explicat Servius, *terrigenas*. Vide Suidam in Αὐτόχθονες. Scholiastes ad Equit. Aristophanis: Πρῶτοι τε καὶ αὐτόχθονες οἱ Ἀθηναῖοι. Euripides Ione:

---- Ἐλθὼν λαὸν εἰς αὐτόχθονα
Κλεινῶν Ἀθηνῶν. ----

Idem apud Plutarchum, de Athenis:

Ἢ πρῶτα μὲν λεὼς οὐκ ἐπακτὸς ἄλλοθεν,
Αὐτόχθονες δ' ἔφυμεν. ----

Lege præ aliis Aristidem in Panathænaica. Inde est, quod Cicero dicit in Oratione pro Flacco: *Ex sese suos cives genuisse dicuntur.* Et Justinus II. *Non advenæ, neque passim collecta populi colluvies originem urbi dedit, sed in eodem nati solo quod incedunt; & quæ illis sedes, eadem origo est.* De qua urbe Incomparabilis Meursius, Fort. Attic. cap. I. & 8. *Keuchen.*

3 *Humanitate.*] De ingenti humanitate Atheniensium erga hospites & peregrinos, deque ara Misericordiæ eorum, vide Theophili Græci Jurisconsulti παράφρασιν in §. Ἀλεξανδρεῦσι δέ. *Inst. de Jure Nat. Gent. & Civ.* & illos scriptores, quos ibidem citavit Cl. Fabrotus. *Ernst.*

4 *Doctrina.*] Unde *catos & omnis scientiæ magistros* vocat Apulejus in Metamorphosi. Et Mamertinus in Panegyrico: *Ipsæ illæ bonarum artium magistræ atque inventrices Athenæ.* Quas ideo *doctas* dixerunt Poëtæ. Vide, quæ fuse à nobis paullo ante notata sunt.

5 *Huc ex Asia Sulla decedens.*] Infra: *Humanitatis nullum adferre majus testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullæ fuerit jucundissimus; senex adolescenti M. Bruto.* Schott.

6 *Adolescentis humanitate & doctrina.*] Cicero Catone majore, quem Attico misit: *Novi moderationem animi tui & æquitatem; teque non cognomen solum Athenis deportasse, sed humanitatem & prudentiam intelligo.* Et Epistola I. lib. XIII. ad familiar. *Pomponius Atticus omni liberali doctrina politissimus.* Idem.

7 *Sic enim Græce loquebatur.*] Unde *Attici* cognomentum. Cicero V. de Finibus: *Athenis se collocavit, ut sit pæne unus ex Atticis, ut id etiam cognomine videatur habiturus.* Schott.

8 *Ut Athenis natus.*] Ut Antoninus ille apud Plin. lib. IV. Ep. 3. *Ernst.*

9 *Tanta autem erat suavitas sermonis Latini.*]

autem erat suavitas sermonis Latini, ut appareret in eo nativum quendam leporem esse, non adscitum. Idem poëmata pronuntiabat & [1] Græce, & Latine sic, ut supra nihil posset. Quibus rebus factum est, ut Sulla [2] nunquam eum à se dimitteret, cuperetque secum deducere. qui cum persuadere tentaret; *Noli*, *oro te*, inquit Pomponius, *adversum eos me velle ducere*, *cum quibus ne contra te arma ferrem*, *Italiam reliqui*. At Sulla, adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscens jussit deferri. Hîc complures annos moratus, cum & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, [3] & omnia reliqua tempora aut literis, aut Atheniensium Reip. tribueret, nihilominus amicis urbana officia præstitit. Nam & [4] ad comitia eorum ventitavit; & si qua res major acta est, non defuit: [5] sicut Ciceroni in omnibus ejus periculis singularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti, LLS. ducenta & quinquaginta millia donavit. [6] Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, [7] L. Cotta, & L. Torquato Coss. quem diem sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, [8] ut lachrymis desiderii futuri dolorem indicaret.

Latini.] Cicero Epist. 1. lib. xv. ad Atticum: *Oratio scripta elegantissimis sententiis, ut nihil posset ultra.* Hoc de Catulis prædicat idem Cicero 1. de Offic. *Heidman.*

1 *Græce & Latine.*] Scripserat Græce de consulatu Ciceronis commentarium: qui tamen horridulus & incomptus Ciceroni visus est; lib. 11. Ep. 1. & inf. *Schott.*

2 *Nunquam eum ab se dimitteret.*] Erat enim & ipse Sulla literis Græcis atque Latinis juxta doctissime eruditus, animo ingenti, cupidus voluptatum, sed gloriæ cupidior: facundus, callidus & amicitia facilis. *Sallust.* Jugurth.

3 *Et omnia reliqua tempora aut literis.*] Philosophiæ Epicureæ. *Cicero* de Legibus.

4 *Ad comitia eorum ventitavit.*] Cicero lib. 1. Epist. x. ad Attic.

5 *Sicut Ciceroni in omnibus.*] Ad comitia tamen sua prætoria Cicero eum non vocavit; immo, ne quid rebus ejus incommodaret, venire prohibuit. 1. *Attic.* 20. Ad Consularia eum vocat. 1. Epist. 2. *Heidman.*

6 *Tranquillatis autem rebus Romanis.*] Παϑητικῶς. Utitur & in Topicis Cicero: *Ut aut perturbentur animi, aut tranquillentur.* Et Horat. epist. XVIII. lib. 1. *Schott.*

7 *L. Cotta, & L. Torquato, Coss.*] Anno U. C. DCLXXXVIII. Quorum Consulum meminit & in Catilin. tertia, & Agraria II. in Rullum. *Idem.*

8 *Ut lachrymis desiderii futuri.*] Lege, quæ ad Alcibiadem notata sunt. De hujus-

ret. Habebat avunculum [1] Q. Cæcilium, equitem Romanum, familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura: [2] cujus sic asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam; quo facto, tulit pietatis fructum. [3] Cæcilius enim moriens testamento [4] adoptavit eum, [5] heredemque fecit ex dodrante, ex qua hereditate accepit circiter centies LLS. Erat nupta [6] soror Attici Q. Tullio Ciceroni: [7] easque nuptias M. Cicero conciliarat, [8] cum quo

De hujusmodi lacrymis Philo περὶ ἀποικίας.

1 *Q. Cæcilium.*] Meminit ejus Cicero Epist. I. libro I. lib. II. 19. ad Att. ubi eum quoque Attici avunculum vocat. *Ernstius.*

2 *Cujus sic asperitatem.*] Difficillimam naturam, quales δύσκολοι vocantur Græcis. *Boecler.*

3 *Cæcilius enim moriens.*] Val. Maximus lib. VII. 9. *Q. Cæcilius L. Luculli promptissimo studio, maximaque liberalitate, & honestum dignitatis gradum, & amplissimum patrimonium consecutus: cum præ se semper tulisset, unum illum sibi esse hæredem, moriens etiam annulos ei suos tradidisset; Pomponium Atticum testamento adoptavit, omniumque bonorum reliquit hæredem.* Schott. Lambin. Gebh. Sic & M. Popilius Oppium Gallum familiarissimum suum traditis annulis delusit. Adeo verum est, quod Poëta dicit:

Boni est viri etiam in morte nullum fallere.

4 *Adoptavit eum,*] Quod ei gratulatur M. Tullius lib. III. epist. xx. cujus inscriptio: *Cicero S. D. Q. Cæcilio Q. F. Pomponiano Attico:* ex usitata adoptionum formula, ut nomen in *Anus* desinat. M. Varro lib. II. de re rustica, cap. II. *Atticus, qui nunc T. Pomponius, nunc Q. Cæcilius, cognomine eodem.* Vide & de libertorum, & adoptatorum cognominibus Angelum Politianum Miscell. capite XXXI. & Anton. Augustinum Emendat. Juris lib. III. cap. VIII. *Schott. Lambin.* Jubebat ejusmodi testator adoptatos NOMEN SUUM FERRE, l. *sed & si*, & l. *facta*, §. *si sub nominis*, ff. ad Trebellian. Apud Ovidium XV. Metamorphoseos: Jupiter ad Venerem de Cæsaris ἀποθεώσει.

—— *Qui nominis hæres*
Impositum ferret unus onus. ——

Brissonius.

5 *Heredemque fecit ex dodrante.*] Hereditas plerumque dividitur in duodecim uncias: quæ assis appellatione continentur. Habent autem hæ partes propria nomina ab uncia usque ad assem: sicuti libro II. Institutionum traditum est. Unde frequenter legimus, alios instituros esse hæredes ex quadrante, alios ex semisse, alios ex dodrante, alios ex asse. Dodrans significat novem uncias, quasi dempto quadrante. *Beroaldus.*

6 *Soror Attici.*] *Pomponia* dicta, ex qua Quinctum filium paullo ante M. Ciceronis consulatum suscepit: Nam Q. Cicero F. Marco Cicerone filio major natu fuit, ut in epistolis ad Q. fratrem legimus, & togæ puræ suis temporibus utrique datæ demonstrant. Cum ea non bene conveniebat Quincto: lib. I. epist. XV. & lib. V. epist. I. A qua & divortit, lib. XIV. ep. XV. *Schott.*

7 *Easque nuptias M. Cicero conciliarat.*] De conjugio eorum parum concordi Cicero ipse I. Attic. 5. 6. 8. 10. *Heidman.*

8 *Cum quo à condiscipulatu vivebat conjunctissime.*] Hinc Fabius Quinctilianus

quo à condiſcipulatu vivebat conjunctiſſime, multo etiam familiarius, [1] quam cum Quincto: ut judicari poſſit plus in amicitia valere [2] ſimilitudinem morum, [3] quam affinitatem. Utebatur autem intime Q. Hortenſio, qui iis temporibus [4] principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non poſſet, uter eum plus diligeret, [5] Cicero, an Hortenſius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut [6] inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio, nulla intercederet ob-
6 trectatio, [7] eſſetque talium virorum copula. In republica ita eſt verſatus, ut ſemper [8] optimarum partium & eſſet & exiſtimaretur; neque tamen ſe civilibus fluctibus committeret; quod non magis eos in ſua poteſtate exiſtimabat eſſe,

nus: *Condiſcipulorum amicitiæ ad ſenectutem uſque firmiſſime durant, religioſa quadam neceſſitudine imbutæ.* lib. I. Inſtitut. Orat. cap. II. Et Nepos infra: *Hoc quoque ſit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit.* Idem.

1 *Quam cum Quincto.*] De Cicerone viciſſim infra: *Atticum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit.* Et lib. XIII. ad Famil. *Pomponium Atticum ſic amo, ut alterum fratrem: nihil eſt illo mihi nec carius, nec jucundius: Homo minime ambitioſus, minime in rogitando moleſtus.* Idem.

2 *Similitudinem morum.*] Cicero in Lælio: *Nihil eſt quod ad ſe rem tam alliciat, tam attrahat, quam ad amicitiam ſimilitudo.* Et: *Diſpares mores diſparia ſtudia ſequuntur, quorum diſſimilitudo diſſociat amicitias.* Schott.

3 *Quam affinitatem.*] Erat enim uxoris ejus frater. Infra: *Agrippa potiſſimum ejus diligeret affinitatem, præoptaretque Equitis Romani filiam generoſam nuptiis.* Savaro.

4 *Principatum eloquentiæ tenebat.*] Unde *cauſſarum Rex* dictus. Dictionem incredibili geſtus ſuavitate commendabat *Cicero* in Bruto, Vide Voſſium de Hiſtoricis Latinis. I. II. *Keuchen.*

5 *Cicero, an Hortenſius.*] Inter quos etiam in amando æmulatio fuit. Hortenſium enim levitatis & inconſtantiæ ſæpe arguit M. Tullius: Epiſt. I. lib. III. & III. lib. IV. & III. lib. I. ad Quinctum fratrem. Rurſus lib. V. epiſt. XX. & lib. VI. epiſt. I. actionem ejus λιγυρὰν, id eſt, argutam obſcure perſtringens, *Momum Ligurinum* recte vocat. Infra: *Cum æqualibus ſuis, Q. Hortenſio, & M. Cicerone ſic vixit; ut judicare difficile ſit, cui ætati fuerit aptiſſimus.* Schott.

6 *Inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio.*] Sic infra: *Hoc quale ſit, facilius exiſtimabit is, qui judicare poterit, quantæ ſit ſapientiæ eorum retinere uſum, benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non ſolum æmulatio, ſed obtrectatio intercedebat.* Idem.

7 *Eſſetque talium virorum copula.*] Conjunctio. Nazarius Panegyrico in Conſtantinum cap. X. *Sed profecto nulla vi poſſunt coire, quæ naturali divortio diſſident: nec ulla tam fidelis eſt copula, quæ in diverſum tendentia nexu ſuo teneat.* Gebhard.

8 *Optimarum partium.*] Urſinus opinatur legendum eſſe pro *optimarum*, *optimatum*, Ernſt. Meminit Juſt. Lipſius lib. VI. cap. 7. Politicorum.

esse, qui se iis dedissent, [1] quam qui maritimis jactarentur. Honores non petiit, cum ei paterent propter vel gratiam, vel dignitatem; quod neque peti more majorum, neque capi possent, conservatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus, neque retineri sine periculo, corruptis civitatis moribus. [2] Ad hastam publicam nunquam accessit. Nullius rei [3] neque præs, neque manceps factus est. Neminem suo nomine, [4] neque subscribens accusavit. In jus de sua re nunquam iit; judicium nullum habuit. Multorum Consulum, Prætorumque præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus, [5] honore fuerit contentus; rei familiaris despexerit fructum, qui ne cum Q. quidem Cicerone [6] voluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cum præturam gerere noluisset, [7] assеclam esse

1 *Quam qui maritimis jactarentur.*] Rempublicam navi, & maris tempestatibus bella intestina ἀλληγορικῶς comparari, auctor Fabius lib. VIII. c. 6. ex Horat. I. Carm. Od. XIV. Infra Nepos, *Si gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hieme, marique scopuloso servat; cur non singularis ejus existimetur prudentia, qui ex tot tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit.* Cicero quoque in Muræniana, Comitia freto & Euripo comparat: & II. Philipp. Oceano bella civilia. *Schott.*

2 *Ad hastam publicam nunquam accessit.*] Cum publica auctione vendebatur aliquid, hasta figi solebat, quæ *publica* dicta. *Alex. ab Alex.* Quod veniebat, hastæ subjici dicebatur. Lege Beroaldum IV. in Propert. commentar. Id genus venditionis eleganti vocabulo Tertullianus hastarium vocat. De cujus jure pulchre tractat Zasius de Orig. Jur.

3 *Neque præs, neque manceps.*] *Publicanus* tamen fuit. Cicero libro II. Epist. XV. & vectigalia apud Sicyonios exercebat lib. I. Epist. XIX. Vide Car. Sigonium lib. II. de antiquo Jure civium Romanorum, cap. IV. *Schott.*

4 *Neque subscribens.*] *Subscribere in crimen*] J. C. formula est, quum accusator libellis, quos dabat, testabatur se nomine professum esse. l. 3. §. Item *scribere.* D. De accusat. & sæpe alias. *Id.*

5 *Honore fuerit contentus.*] Quem minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. Cicero l. I. ep. XVI I.

6 *Voluerit ire in Asiam.*] Vide extremam epistolam XVI. lib. I. ad Atticum, cujus initium: *Quæris ex me, quod ad me scribis, te in Asiam statuisse non ire; Equidem vellem ut ires: ac vereor ne quid in ista re minus commode fiat. Sed tamen non possum reprehendere consilium tuum, præsertim cum egomet in provinciam non sim profectus.* Schott. Lambin. Vulgo legebatur *voluit ire.* Prætor autem fuit Q. Tullius, ut Schottus adnotavit, M. Val. Messala & M. Pusio Pisone Coss. A. U. IↃCXCII. *Bosius.*

7 *Assеclam esse Prætoris.*] Prætor fuit Q. Tullius, anno DCXCI. M. Valerio Messala, M. Pusio Pisone Coss. Ante Idus Martias Asiam provinciam sortitus: & ante Nonas Decembris profectus, L. Flacco successit. Cicer. ad Attic. & in Oration. Suetonius ergo male in Augusto cap. III. *Proconsulatum Asiæ* administrasse ait, quæ *Prætoria*

esse prætoris. Qua in re non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, cum suspiciones quoque vitaret criminum; quo fiebat, [1] ut ejus observantia omnibus esset carior, cum eam officio, non timori, neque spei tribui vi-
7 derent. [2] Incidit Cæsarianum civile bellum, cum haberet annos circiter sexaginta: [3] Usus est ætatis vacatione, neque se quoquam movit ex urbe. Quæ amicis suis opus fuerant ad Pompejum proficiscentibus omnia ex sua re familiari dedit. [4] Ipsum Pompejum conjunctum non offendit. Nullum enim ab eo habebat [5] ornamentum, ut cæteri, qui per

ria est, Cicerone & Nepote testibus omni exceptione majoribus. Falso quoque idem *parum secunda fama administrasse:* cum M. frater in Orat. & epistolis ad eum scriptis tantopere laudet, tantisque honoribus ornatum fuisse testetur. *Schott.* Cæterum dici: Q. fratrem Proconsulatum Asiæ administrasse, quæ Prætoria est, hoc modo. Senatui lege Sempronia liberum erat, quos in quas vellent provincias mittere. Quanquam crediderim, cum Prætorius aliquis in provinciam Consularem mittebatur, cum jure quoque Consulari mitti solere, verbi gratia, cum XII. fascibus, non sex tantum. Atque adeo juxta imperium quod à Senatu quis acceperat, pro Consule, aut pro Prætore eam provinciam administrare dicebatur, tametsi Prætorius Consularem, aut è diverso Consularis Prætoriam adeptus esset. Ergo Asia ἐδικαιώτητως, & Consulis & Prætoris administrationi subjacebat.

1 *Ut ejus observantia.*] Hinc factum est, ut eum libentius omnes observarent, colerent, atque in oculis ferrent: συγγενικῶς. Manut. *Observantia*, qua ipse aliquem observabat. Nam & παθητικῶς dicitur; ut *utilitas* apud Terentium in Eunucho: Et ad Tironem Cicero: *invidia mea*, Catilinar. II. & Tuscul. IV. *Schott.*

2 *Incidit Cæsarianum civile bellum.*] Anno Urbis IↃCCII. quando M. Marcellus Consul legem ferebat, de abrogando Cæsari imperio, etsi invitis & repugnantibus Servio Sulpic. Cos. altero, &, ut videbatur, Cn. Pompejo, & Tribun. pl. *Ernst.* Alii initium conjiciunt in annum Romæ DCCV. L. Corn. Lentulo Crus. C. Claudio Marcello Cos. *Ubbo Emmius.*

3 *Usus est ætatis vacatione.*] Quod scilicet haberet annos circiter LX. Quintilianus Declam. CCCVI. *Est præcipuum jus senectutis, quoniam non una subit omnis ætas, non perpetuo Senatorem citat Consul; est sua legationibus requies, cum hos habuerit annos, jam non militabis.* Supra in Timotheo: *Hic cum esset magno natu, & magistratus gerere desiisset.* Savaro. De ætatis vacatione vide Jurisconsultum lib. L. Tit. VI. Pand. de *immunitate.* lib. V. §. fin. de Mun. & Honor. & in Tit. de Vacat. & exempt. Mun. Vacationes autem sunt excusationes à muneribus publicis, militaribus & aliis, quæ præfecti obire consueverunt. *Schott.*

4 *Ipsum Pompejum conjunctum.*] Scilicet, sibi amicitia. *Schott.* Vel cognatum ex Justino VIII. *Jan. Rutgersius.* Bosius *non junctum.* Ursinus *conviventem.* Lambinus, *Ipsum Pompejum non secutus non offendit.*

5 *Ornamentum.*] Rittershusius apud Schoppium lib. III. Verisi. cap. 8. locum hunc habet suspectum, & pro *ornamentum* rectius legi putat *autoramentum.* Quam conjecturam mirifice juvat meus liber Ms. *Ernst.*

1 *Partim*

per eum aut honores, aut divitias ceperant: quorum partim invitissimi castra sunt secuti, [1] partim summa cum ejus offensione domi remanserunt. [2] Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut victor cum privatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, [3] sed etiam sororis filium & Q. Ciceronem ex Pompeji castris concesserit. Sic vetere instituto vitæ effugit nova pericula. [4] Secutum est illud [5] occiso Cæsare, 8
[6] cum Respub. penes Brutos videretur esse, & Cassium, [7] ac tota

1 *Partim summa cum ejus offensione.*] Pompejus enim pro hostibus se habere dicebat, qui extra sua castra essent: Cæsar vero eos, qui in hostium castris non essent, pro amicis habiturum. Cicero pro Ligar. & Seneca Philosoph. *Schott.*

2 *Attici autem quies.*] Elegantissime *quies* dicitur, qua quis neutri se parti applicat. Et sic utitur τὸ *quietus*, pro eo, qui est neutrarum partium, in Pelopida. Sallustius epist. 1. de Ordinanda republica: *Et aperte quietis mortem, rapinas, postremo omnia, quæ corruptus animus jubebat, minitari.* Hinc *quiescere*, neutras sequi partes, apud Curtium lib. x. Eodem pene modo Græci ἡσυχίαν ἄγειν, ἔχειν, & ἰλέσθαι. Vide Diodorum. *Gebhard.*

3 *Sed etiam sororis & Q. Ciceronis filium.*] Alii *sororis filium Q. Ciceronem.* Mss. Manutii, Gifanii, Leidensis: *sororis filium & Q. Ciceronem.* Ursinus conjicit legendum: *sororis filium & Q. Ciceronem.* Bosius.

4 *Secutum est illud, occiso Cæsare.*] Schoppii vetus liber & Ms. meus dictione auctiores legunt: *Secutum est illud tempus occiso Cæsare.* Idem. Sed prior γραφὴ non bonitatem modo sed & χρῆσιν Cornelianam sapit. *Keuchen.*

5 *Occiso Cæsare.*] A conjuratis, quorum princeps Cassius. XXIII vulneribus ac plagis confossus est, uno modo ad primum ictum gemitu sine voce edito. *Sueton.* Inde sive fortuito, sive à percussoribus compulsus, ad basin statuæ Pompejanæ se demisit; quam cædes ista cruore implevit: ut videri possit ipse Pompejus supplicio inimici adstitisse sub pedes ejus collapsi. *Plutarchus.* Additum à nonnullis, irruenti Bruto dixisse morientem, καὶ σὺ εἶ ἐκείνων, καὶ σὺ τέκνον. Contigit illud anno Romæ IↃCCX. Eidib. Mart. Cajo Julio Cæsare V. & M. Antonio Coss. Unde irrisio Cæsaris in Spurinnam, quod sine noxa Eidus Martiæ adessent. Cui ille, *Venisse quidem eas*, respondit, *sed non præteriisse.* Idem dies Parricidium nominatus. *Plutarch. Sueton.*

6 *Cum respublica penes Brutos videretur esse, & Cassium.*] Quos Cæsar apud Plutarchum τοὺς ἰσχνοὺς καὶ ὠχροὺς vocabat: δείξας, Βροῦτον καὶ Κάσσιον. Illa dominatio duorum parricidarum minus fuit diuturna. Quippe uterque intra triennium diverso mortis genere interemptus. *Alius alio casu periit: pars naufragio, pars prælio, nonnulli semet eodem illo pugione, quo Cæsarem violaverant, interemerunt.* Cæterum scriptus Codex, quem Schottus producit, non multitudinis, sed singulorum numero, heic *Brutum* legit. Vulgata lectio haud improbanda. Nam duo Bruti, M. & Decius ejusdem facinoris rei fuere. *Keuch.*

7 *Ac tota civitas se ad eum convertisse videretur.*] Cicero in Somnio Scipionis: *In te unum, atque in tuum nomen tota convertet civitas.* Schottus. Mss. Gifan. & Leidens. *ad eos convertisse.* Non male. *Bosius.*

tota civitas se ad eum convertisse videretur: [1] Sic M. Bruto usus est, ut nullo ille [2] adolescens æquali familiarius, quam hoc sene: neque solum eum principem consilii haberet, sed etiam in convictu. Excogitatum est à quibusdam, [3] ut privatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur. Id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est à [4] Cajo Flavio, Bruti familiari, Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperque à talibus se consiliis removisset; respondit, si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum, quantum eæ paterentur; se neque cum quoquam de ea re [5] collocuturum, neque coiturum. Sic ille [6] consensionis globus hujus unius dissensione disjectus est. [7] Neque multo post superior esse cœpit Antonius, ita, ut Brutus & Cassius [8] provinciarum, quæ iis [9] dicis caussa datæ erant * à consulibus, desperatis rebus,

1 *Sic M. Bruto usus est.*] Infra: *Humanitatis nullum adferre majus testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullæ fuerit jucundissimus: senex adolescenti M. Bruto.*

2 *Adolescens.*] Atqui quadragenarius erat, quippe qui præturam gerebat. Verum adolescentia ad tricesimum usque annum pertinet, auctore Varrone: vel ex divisione æratum Servii Tullii, à XVII. usque ad XLVI. provehitur: ut est sæpe ab antiquariis observatum. *Schott.*

3 *Ut privatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab Equitibus Romanis constitueretur.*] Nullibi alibi reperitur, quod hic à Nepote traditum. Simile quippiam à Floro refertur, de Senatu, qui deficiente pecunia publica, opes suas velut ex ærario ad reipublicæ subsidium contulit. lib. II. cap. 6. *Keuchen.*

4 *Cajo Flavio, Bruti familiari.*] Videtur hic esse Flavius, quem Drusus Ciceroni commendat Ep. ad Brut. *Heidmannus.* Meminit ejus Plutarchus in Bruto, ut familiaris: Et Cicero in fragment. Epist. ad Brutum apud Quinctilianum lib. IX. cap. II. Et in Bruti nummis LEG. PROPR. designatur; hoc est, Legatus Proprætoris. *Schott.*

5 *Collocuturum, neque coiturum.*] *Colloqui* privatim; *Coire* vero, hic concilium habere; unde *comitia.* Idem.

6 *Consensionis globus.*] Sic *conjurationis globus*, apud Vellejum: *globus latronum*, apud Apulejum. Et sic *hostium globos, pugnantium globos*, dixit Valer. Maximus.

7 *Neque multo post superior esse cœpit Antonius.*] Quem *facem & turbinem sequentis sæculi*, vocat Flor. lib. IV. c. III. τῷ μὲν ἔργῳ πάντων αὐτὸς ἦν κύριος præter nomen & honorem Imperatoris. *Keuchen.*

8 *Provinciarum.*] Syriæ & Macedoniæ. *Flor.* IV. 7. Vide *Vellejum* II. Cassio Syria, Bruto Macedonia datæ. Anton. Augustin. legit *in provincias.* Quod non displicet. *Gebhard.*

9 *Dicis caussa.*] Hæc est plurimorum emendatio, quam olim Ranconetus, Turnebus, Cujacius, Lambinus & Schottus approbarunt. Nam per speciem

rebus,[1] in exilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris conferre noluerat, florenti illi parti[2] abjecto Bruto,[3] Italiaque cedenti LLS. centum millia muneri misit: eidem in Epiro absens[4] trecenta jussit dari: neque eo magis[5] potenti adulatus est Antonio,[6] neque desperatos reliquit.[7] Secutum est bellum gestum 9
[8] apud Mutinam. In quo si tantum eum prudentem dicam; minus, quam debeam, prædicem; cum ille potius divinus

ciem & nomen provinciarum amandati & Republica remoti fuerant. *Turnebus.* Sed hanc antiquam formulam plurimi explicarunt ex Varrone & P. Sosipatro. Sic lib. I. Epist. XVIII. ad Atticum Cicero: *Metellus est Consul egregius, & nos amat; sed imminuit auctoritatem suam, quod habet, dicis caussa promulgatum illud idem de Clodia:* Utitur & pro Muræna, & lib. VI. Accusat. in Verrem. De qua formula Lælius Taurellus, Anton. Augustinus, P. Victorius, Ad. Turnebus, Jac. Cujacius, P. Pythœus, Did. Covarruvias lib. IV. Var. resolut. Reposuerunt exsulantem vocem, & in pristinam sedem restituerunt ex Varrone, ut dixi, & Sosipatro, in Arnobio, Plinio, Apulejo, lib. de dogmat. Plat. Cicerone, Nepote. Cæteris Græcis *ὁσίας ἕνεκα*, & *ἀφοσιώσεως χάριν*, *προφάσεως ἕνεκα*, apud Dionys. Halicarnasseum, Isæum, & Euripidem in Iphig. Tauris, & Harpocrat. & alios. *Schott.*

* *A Coss.*] Mss. Medicæi: *à Consule.* Ernstius. Quomodo & liber Schotti habuit. *Bosius.* *A Cæsare*: Florus. *Et per Senatum confirmatæ.* Suetonius, *Octav.* Vellejus II.

1 *In exilium proficiscerentur.*] *Libenter se vel in perpetuo exilio victuros, dum reipublicæ constaret concordia.* Vellejus. Et addit tandem: *Quæ omnia Senatus decretis comprehensa, comprobata sunt.* II.

2 *Abjecto Bruto.*] Fortuna adversa prostrato. Petron. *In loco peregrino destituit abjectum.* Propius Val. Maximus lib. V. cap. I. 8. *Nam si egregium est, hostem abjicere, non minus tamen laudabile, infelicis scire misereri.* Gebhard. Sic *abjectus homo* in lib. IV. Cod. de cust. reor. & apud Cicer. in Orat. contra Rullum.

3 *Italiaque cedenti.*] Sextili mense, ut ex Cicerone manifestum. Vellejus: *Profecti urbe atque Italia, intento ac pari animo sine auctoritate publica provincias exercitusque occupaverant.* Keuch.

4 *Trecenta jussit dari.*] Cicero epist. XVII. lib. XV. ad Atticum, à Servilia numeratam ab Attico, Bruto Italia cedenti, significat, de qua infra. *Schott.*

5 *Potenti Antonio.*] Qui tamen titulo imperii cedebat Lepido, cum summa virium penes eum foret. *Vell. Plut.*

6 *Neque desperatos reliquit.*] Sic fere paullo post: *Id ex ipsis rebus ac temporibus judicari potest, quod non florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit.* Schott.

7 *Secutum est bellum gestum apud Mutinam.*] Mutinense: *Sueton. Flor.* Inter Octavium & Antonium. *Vell.* Caussa hujus testamentum Cæsaris fuit. *Florus.* Vide Dionem XLVI. Incidit initium ejus in annum Urb. conditæ IↃCCXIII. P. Servilio Vatia II. & L. Antonio Cos. Quo consulatum accepit Augustus, *εἰκοστὸν ἄγων ἔτος, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς Ὑπομνήμασιν εἴρηκεν.* Lege Casaubonum II. nota ad monumentum Ancyranum, & Vossium ad Paterculum. Atque hoc primum ac novissimum bellum est, quod inter civilia gessit Octavius, tertio mense, duobus præliis. *Keuchen.*

8 *Apud Mutinam.*] Corrupte in Mss. libris Medicæis legitur: *Numidiam.* Ernst.

nus fuerit; [1] si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, [2] quæ nullis casibus augetur, neque minuitur. [3] Hostis Antonius judicatus, Italia cesserat; spes restituendi nulla erat. non solum [4] ejus inimici, qui tum erant potentissimi, & plurimi, sed etiam amici adversariis ejus, [5] se dabant; & in eo lædendo se aliquam consecuturos sperabant commoditatem, familiares [6] insequebantur, [7] uxorem Fulviam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto: non modo nihil iis indulsit ad Antonium violandum, sed è contrario familiares ejus, ex urbe profugientes, quantum potuit, texit; quibus rebus indiguerunt, adjuvit: [8] P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficisci non potuerint. Ipsi autem Fulviæ, cum litibus distineretur, magnisque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium

suum

1 *Si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas.*] Credidi aliquando hic divinitatem describi, καὶ ἀποθέωσιν potius, quam Divinationem. *Schottus.* Infra: *Prudentiam quodammodo esse divinationem.* Proverbium citante ad Hecyram Terentianam Donato: *Ajunt divinare sapientem, quia qui verum dicit, divinus est.* Et meminit locutionis similis lib. v. Milesf. Apulejus.

2 *Quæ nullis casibus augetur, neque minuitur.*] Gifanii & Joan. Savaronis libri habent *agitur.* Ernst. Melius tamen *augetur* respectu relationis ad τὸ *minuitur.*

3 *Hostis Antonius judicatus, Italia cesserat.*] Vellejus II. *Antonius turpi ac nuda fuga coactus deserere Italiam.* Florus IV. 4. *Obsidio Mutinæ liberat Brutum, Antonium exuit castris.* Idem Vellejus: *Lepidus deinde à Senatu hostis judicatus est, ut antefuerat Antonius.* Caussa judicii erat, quod Senatusconsulto intercesserat, neque intercessionem remittere volebat. *Cicero* II. Philipp. Adhoc foro & curia prohibitus fuit. *Appian.* Mox à Lentulo impulsus, ut ante latam à Senatu sententiam, perfugeret. *Dio.* Vide Plutarchum. *Keuchen.*

4 *Ejus inimici.*] Juventius Laterensis, M. Tullius, Canutius, alii. Et tunc omnia plena erant σκήψεων, καὶ προφάσεων, καὶ παλιλλογιῶν. De quibus apud Ciceronem Plancus in Epistolis ad S. P. Q. R. *Keuchen.*

5 *Se dabant.*] Ita Cicero quoque loquitur, pro *cedebant.*

6 *Insequebantur.*] Ita legunt Faërnus, Bosius & Ursinus. Pro quo in editis nonnullis libris male legitur, *sequebantur.* Ernst.

7 *Uxorem Fulviam.*] Fœminam imperiosam, qualis illa Tarquinii Tanaquil, Pompeji Julia. *Keuchen.* Vellejus: *Uxor Antonii Fulvia, nihil muliebre præter corpus gerens.* Lege Dion. lib. XLVII. Zonar. Annal. t. II. in vit. C. Octavii.

8 *P. vero Volumnio.*] Est ille P. Volumnius Eutrapelus præfectus Fabrum, ad quem scripta est epistola ultima & penultima lib. VII. ad Fam. Meminit præterea ejus Cicero epist. 26. lib. IX. *Audi*, inquit, *reliqua; infra Eutrapelum Cyteris accubuit.* Ernst.

1 *Ut nul-*

suum præstitit, [1] ut nullum illa stiterit vadimonium sine Attico, sponsor omnium rerum fuerit. Quin etiam, cum illa fundum secunda fortuna [2] emisset in diem; neque post calamitatem versuram facere potuisset, ille se interposuit; pecuniamque sine fœnore, sineque ulla stipulatione credidit, maximum existimans quæstum, memorem gratumque cognosci, [3] simulque aperire, se non fortunæ, sed hominibus solere esse amicum: quæ cum faciebat, nemo eum temporis caussa facere poterat existimare. Nemini enim in opinionem veniebat; Antonium rerum potiturum. Sed sensus ejus à nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odisse malos cives videretur. [4] Ille autem sui judicii, potius, quid se facere par esset, intuebatur, quam quid illi laudaturi forent. Conversa subito fortuna est. [5] Ut Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque [6] ad adventum Imperatorum de foro decesserat, [7] timens proscriptionem: latebatque apud

P. Vo-

1 *Ut nullum illa stiterit vadimonium.*] *Sistere vadimonium* est, quod datis vadibus promiserat, se in judicio sistere. Et sic *liberare vades*. Cicero pro Quinctio: *Venit Romam Quinctius, vadimonium stitit.* Et Cato apud Agellium libro II. cap. XIV. *Quod si vadimonium capite obvoluto stitisses.* Lambin. Schott. Savar. Gebhard.

2 *Emisset in diem.*] Ut solveret certo tempore. Frequens est in omnibus contractibus, diei vel conditionis adjectio. *Ernstius.*

3 *Simulque aperire.*] Supra in Conone: *Neque vero non fuit apertum.* perspicuum, ac clarum. *Gebhard.* Sighicellus mavult, *apparere.*

4 *Ille autem sui judicii.*] Qui esset homo sui judicii, hoc est, qui non tam aliorum, quam suo judicio niteretur. Homo sui judicii fortasse est is, quem Græci *ἰδιογνώμονα* seu potius *αὐτογνώμονα* appellant. *Lambin.*

5 *Ut Antonius rediit in Italiam.*] De cujus reditu Vellejus II. Hist. 76. *Adventus deinde in Italiam Antonii, præparatusque contra eum Cæsaris habuit belli metum: sed pax circa Brundusium composita.*

6 *Ad adventum Imperatorum.*] M. Lepidi, M. Antonii, & Octavii Cæsaris, inter quos inita tum temporis potentiæ societas. Vide Dionem, Appianum, Florum, Vellejum. Florus IV. 6. de triumviratu: *In hoc velut fœdus pax inter tres duces componitur. Apud Confluentes inter Prusiam & Bononiam jungunt manus.*

7 *Timens proscriptionem.*] Quam primo adversabatur Octavius, sed inceptam utroque acerbius exercuit. *Sueton.* Καὶ εἶχεν οὕτως ἡ προγραφή. Μάρκος Λέπιδος, Μάρκος Ἀντώνιος, Ὀκταούιος Καῖσαρ, οἱ χειροτονηθέντες ἁρμόσαι, καὶ διορθῶσαι τὰ κοινά, ΟΥΤΟ ΛΕΓΟΥΣΙΝ. *Appian.* Hæc est illa nefaria proscriptio, qua Cicero cum filio, fratre, fratrisque filio,

omnibus

P. Volumnium, cui, ut ostendimus paulo ante, [1] opem tulerat. Tanta varietas in his temporibus fuit fortunæ, ut [2] modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio, aut periculo. Habebat secum [3] Q. Gellium Canium, æqualem, simillimumque sui. Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit. Antonius autem, [4] etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed etiam omnibus suis amicis esset inimicus, eosque vellet proscribere; multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officii: & ei, cum requisisset, ubinam esset, sua manu scripsit, ne timeret, statimque ad se veniret: se eum, & Gellium Canium [5] de proscriptorum numero exemisse, ac, ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præsidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, præsidio fuit; neque enim suæ solum à quoquam auxilium petiit salutis, sed conjunctim, ut appareret nullam sejunctam sibi ab eo velle fortunam. Quod si gubernator præcipua laude fertur, qui navem

omnibus denique clientibus & amicis proscriptus fuit. Florus *Sullanam* vocat, ob immanem ejus crudelitatem; cujus exemplo instauratum malum. *Keuch.*

1 *Opem tulerat.*] Supra: *P. Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficisci non potuerint.* Post vero, *Præfectus fabrum Antonii* dicitur. *Schott.*

2 *Modo hi, modo illi.*] Tanquam calculi, ut eleganter Polyb. lib. v. *Bos.*

3 *Q. Gellium Canium.*] In Ms. est *Canum* duabus syllabis: Etiam in Manutianis schedis; sic enim legit: *habebatque secum Q. Gellium Canum æqualem.* De hoc Martialis, lib. I.

Gaudent jocosæ Canio suo Gades
Emerita Decano meo.

Et post non longe *Canium* nominat. Et lib. III. Epigrammat. xx. & XXII. *Canium Rufum* laudat. Et lib. VII. Epigr. XXVIII. & LXXXVIII. Et epistola Valerii ad Rufinum, inter eas quæ D. Hieronymi. Meminit & Cicero sæpe, ut lib. XIII. epist. XXXI. Ubi *Canum* in optimis libris scriptum affirmant: & epist. XXI. lib. XIII. *Canam* filiam ejus Q. Ciceroni filio nuptum dare voluisse, colligere licet: quod an è re foret, Atticus dubitat. lib. XV. Ep. XXI. *Schott.*

4 *Etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem.*] Lege, si lubet, Vellejanam illam egressionem, qua lib. II. in M. Antonium invehitur, & Cicerooem defendit in numero proscriptorum. Tertio demum die, repugnantibus per biduum collegis, concessa proscriptio est, quam scelesta voce proclamabat Antonius. Vide Plut. in Cicerone. *Keuchen.*

5 *De proscriptorum numero.*] Quem tradit Appianus IV. ἐμφυλ. Florus in *Triumviratu* de Senatoribus, ubi ab Appiano CXX. discordat.

1 *Post*

vem ex hyeme, marique ſcopuloſo ſervat; cur non ſingularis ejus exiſtimetur prudentia, qui ex tot, tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit? Quibus ex malis ut ſe emerſit, nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus rebus poſſet, eſſet auxilio. Cum proſcriptos 11
præmiis Imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit. Nemini non ibi perpetuo manendi poteſtas facta eſt: quin etiam, [1] poſt prælium Philippenſe, [2] interitumque C. Caſſii, & M. Bruti, L. Julium Mocillam Prætorium, & filium ejus, Aulumque Torquatum, cæteroſque pari fortuna perculſos inſtiterit tueri, atque ex Epiro his omnibus Samothraciam ſupportari juſſit. Difficile enim eſt omnia perſequi, [3] & non neceſſaria. Illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem* [4] neque temporariam, [5] neque callidam fuiſſe. Id ex ipſis rebus, ac temporibus [6] judicari poteſt, * quod non floren-

1 *Poſt prælium Philippenſe.*] Quod ſecundum civile ab Auguſto Cæſare geſtum. *Bella civilia quinque geßit: Mutinenſe, Philippenſe, Peruſinum, Siculum, Actiacum.* Sueton.

2 *Interitumque C. Caßii, & M. Bruti.*] Appian. Dio. Vellejus. Florus. *Dec. Brutum Antonii interemit crudelitas. Sex. Pompejum ab eodem victum, idem Antonius, cum dignitatis quoque ſervandæ dediſſet fidem, etiam ſpiritu privavit: Brutus & Caßius antequam victorum experirentur animum, voluntaria morte obierunt.* Paterc. II. Vide Senecam Epiſt. LXXXII.

3 *Et non neceſſaria.*] Freinshemius exiſtimat, fortaſſe legendum: *etiam neceſſaria.* Boecler.

4 *Neque temporariam.*] Manutius exponit *exigui temporis.* Falſo: Et in alteram interpretando partem Schottus quoque errat. Quis enim unquam *temporarium* eſſe *lentum* audivit? *Temporarius* eſt, qui ſpectat tempus, affectuſque ſuos ſucceſſui fortunæ alterius attemperat. Explicavit ſeſe paullo ſuperius: *Quæ cum faciebat, nemo eum temporis cauſſa facere poterat exiſtumare.* Sic Curtius *temporaria ingenia* dixit. *Temporaria liberalitas*, quæ captat felices, & temporis cauſſa largitur, quamdiu ſperat fore eundem rerum ſecundarum curſum. Haut diſpare mente Curtius V. 3. *Mandates erat hujus regionis Præfectus, haud ſane temporum multorum homo; quippe ultima pro fide experiri decreverat.* A Scholiorum Auctore in Ariſtophanis Ranas *Temporarium ingenium* optime exponitur παλίμβολος, ἀρχέστροφος, καθομιλῶν τοὺς καιρούς, πρὸς τὸ κρεῖττον μέρος ἀεὶ διδοὺς ἑαυτόν. *Gebhard.* Et temporarii amici, qui *amicitiarum jura non fide, ſed ſucceſſu ponderant*; ut loquitur Juſtin. lib. XXII. 7.

5 *Neque callidam.*] Inſidiatricem, captatricem, Schottus *calidam* legit, redditque *temerariam.* Certe non callide. Cotta apud Salluſtium: *Neque ego callidam facundiam, neque ingenium ad male faciendum exercui.* Gebhard.

6 *Indicari poteſt.*] Igitur ex præcepto Ciceronis II. Offic. in beneficiis collocandis mores hominum, non fortunam ſequebatur. Hoc enim maxime officii

florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit: qui quidem [1] Serviliam Bruti matrem [2] non minus post mortem ejus, quam florentem, coluerit. Sic liberalitate utens, nullas inimicitias gessit, quod neque lædebat quemquam; neque, si quam injuriam acceperat, [3] non malebat oblivisci, quam ulcisci. Idem immortali memoria [4] præcepta retinebat beneficia, quæ autem ipse tribuerat, [5] tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur, [6] SUI CUIQUE MORES FINGUNT FORTUNAM. Neque tamen

prius

officii est, ut quisque maxime opis indigeat, ita ei potissimum opitulari. Infra: *Non fortunæ, sed hominibus solere esse amicum.* Schott.

* *Quod non florentibus se venditavit.*] Corrupte qui *vendicavit* hactenus legerunt, ut intelligatur Atticum non captasse gratiam eorum, qui plurimum poterant in republica, sed victis partibus sæpe tulisse opem. Constat enim non ambivisse favorem Sullæ aut Pompeji, aut Cæsaris, vel Antonii, aut Augusti: quin potius pecunia subvenisse Pompeianis & Brutianis, eorum afflictis rebus. Sic Lud. Vives epist. quæ penes me est ad Franc. Craneveldum, JC. *Schott.* Ita Cicero pro Sulla: *Fallacissime se alicui venditare.*

1 *Serviliam Bruti matrem.*] Catonis Uticensis sororem, quam Julius Cæsar adhuc adolescens amavit. Unde quodammodo creditum, Brutum à Cæsare genitum. *Plutarch. Sueton.*

2 *Non minus post mortem ejus.*] Plutarchus enim Bruto superstitem fuisse matrem, auctor est. *Schott.*

3 *Non malebat oblivisci, quam ulcisci.*] P. Syrus:

Injuriarum remedium est oblivio.

Gebhard.

4 *Præcepta retinebat beneficia.*] Id est, *ante accepta.* Lambin. Ernst. Græcis προληφθέντα: ut alibi sæpe M. Tullius & Virgilius XI. Æneid.

Exultatque animis, ac jam spes præcipit ante. Schott.

P. Syrus: *Optime positum est beneficium, ubi ejus meminit qui accepit.* Idem: *Sat magna usura est, pro beneficio memoria.* Præcepto vero Demosthenis obtemperavit, qui loco quodam: Ἐγὼ νομίζω, inquit, μὲν τὸν εὖ παθόντα δεῖν μεμνῆσθαι, τὸν δ' εὖ ποιήσαντα, εὐθὺς ἐπιλελῆσθαι. *Gebhard.*

5 *Tamdiu meminerat, quoad ille gratus.*] Pro *quamdiu.* Ciceronis hoc præceptum in Lælio: *Meminisse debet is, in quem collatum est beneficium, non qui contulit.* Supra Nepos: *Maximum existimans quæstum, memorem gratumque cognosci.* Schott.

6 SUI CUIQUE MORES FINGUNT FORTUNAM.] Elegans γνώμη. Infra: *Quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significavimus,* SUOS CUIQUE MORES CONCILIARE FORTUNAM. Ut M. Tullio Nepotem familiariter, sic & scriptis ejus usum apparet. Sic enim Paradox. V. *Fortuna, sicut sapiens Poëta dixit: Suis ea cuique fingitur moribus.* Quod fortasse ex Plauto sumptum in Trinummo: *Sapiens ipse fingit fortunam sibi.* Livius lib. XXXIX. de M. Catone: *In hoc vero tanta vis animi, ingeniique fuit, ut quocunque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus videretur.* Et Macrobius lib. I. cap. XI. de servorum fortuna: *Sibi quisque dat mores, conditionem casus assignat.* Huc pertinet & tota D. Chrysostomi Homilia in illud: *Nemo læditur nisi à seipso.* Schott.

1 M. Vip-

prius ille fortunam, quam se ipse, finxit, qui cavit, ne qua in re plecteretur. His igitur rebus effecit, ut [1] M. Vipsanius Agrippa, intima familiaritate conjunctus adolescenti Cæsari, cum propter suam gratiam, & Cæsaris potentiam [2] nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum ejus diligeret affinitatem, [3] præoptaretque equitis Romani [4] filiam generosam nuptiis; atque harum nuptiarum conciliator fuit (non enim est celandum) M. Antonius, [5] Triumvir Reipubl. constituendæ; cujus gratia cum augere possessiones posset suas, tantum afuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum, aut periculis aut incommodis. Quod equidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. Nam cum L. Saufeji, equitis R. æqualis sui, qui complures annos, [6] studio ductus Philo-

12

1 *M. Vipsanius Agrippa.*] Quem *generum Attici* vocat Seneca xxi. epist. quippe qui Pomponiam ejus filiam duxerat in uxorem.

2 *Nullius conditionis.*] Pro *conjugii.* Hinc usitatum illud, *conditiones quærere.* Schott. Sic vox illa plerumque sumitur apud Juris Consultos. Quomodo & Suetonius utitur in Augusto. *Keuch.*

3 *Præoptaretque Equitis Romani filiam generosam nuptiis.*] M. Agrippæ tres uxores fuerunt. Prima, Pomponia Attici filia, conciliante eas nuptias M. Antonio Triumviro: Ex ea genuit Vipsaniam Drusi matrem. Altera, Marcella Octaviæ filia, ex qua quoque liberi, si Suetonio fides. Tertia uxor Julia: ex ea nati Cajus, & Lucius Cæsares, Postumus Agrippa, Agrippina & Julia. In his pleriisque vetum, quod Tacitus notat Annal. iii. *Una omnium Agrippæ liberorum Vipsania miti obitu.* Lips.

4 *Filiam generosam nuptiis.*] Atticam, quam ὑποκορισικῶς *Atticulam* Cicero vocat lib. vi. epist. 5. extrema. De affectu in eam Attici lib. vii. ep. 2. & lib. v. ep. 19. *Filiam generosam nuptiis.*] Hoc sensu *uxor generosa* dicitur ab Appul. lib. ix. Miles. Explicat vetus Glossar. *Generosus* εὐγενὴς, ὁ ἀπὸ γένους. mancum (ut videtur) locum sarcito, τίμιος vel ἔντιμος addendo. *Keuch.*

5 *Triumvir reipublicæ constituendæ.*] Natum mendum est ex antiqua scriptura, quæ talis erat: *M. Antonius* iii. *vir, R. P. C.* Sic Suetonius de Augusto: *Triumviratum reipublicæ constituendæ per decem annos administravit.* Fasti: M. ÆMILIUS M. F. Q. N. LEPIDUS, M. ANTONIUS M. F. M. N. C. JULIUS C. F. C. N. CÆSAR. OCTAVIAN. III. VIRI R. P. C. Antiquus nummus Clement. Tevenini: M. ANTON. IMP. III. VIR. R. P. C. Et alius: ANTONIUS III. VIR. R. P. C. Vide quæ fuse ex inscriptionibus ad hunc locum notat *Lambinus.* Triumviris istis ut & dictatoribus, similes apud Græcos fuere, qui turbato intestinis malis Reipubl. statu, ad eam constituendam solitii creari: Hos Thessali ἀρχοὺς, Lacedæmonii ἁρμοστὰς appellarunt, φοβερώτεροι βασιλεῖς ἢ τυράννους καλεῖν, ait Dionysius Halicarnasseus, etsi revera tyrannica aut regia potestate erant præditi. *Casaub.*

6 *Studio ductus Philosophiæ.*] Saufeius Epicureæ sectæ Philosophus, in qua hæresi fuit & Atticus, lib. iv. ep. vi. & lib. v. ep. xix. & ep. i. lib. vii. & lib.

Philosophiæ, Athenis habitabat, habebatque in Italia pretiosas possessiones, Triumviri bona vendidissent, consuetudine [1] ea, qua tum res gerebantur; Attici labore atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufejus fieret certior, se patrimonium amisisse, & recuperasse. Idem [2] L. Julium Calidium, quem post Lucretii, Catullique mortem multo elegantissimum poëtam, nostram tulisse ætatem, vere videor posse contendere; neque minus virum bonum, optimisque artibus eruditum, post proscriptionem Equitum, propter magnas ejus Africanas possessiones, in proscriptorum numerum [3] à P. Volumnio Præfecto fabrum Antonii, absentem relatum, expedivit. Quod in præsenti utrum ei laboriosius an gloriosius fuerit, difficile fuit judicare; quod in eorum periculis non secus absentes, quam præsentes amicos Attico esse curæ, cognitum est.

13 Neque vero minus ille vir, bonus paterfamilias habitus est, quam civis. Nam cum esset pecuniosus, [4] nemo illo minus fuit emax, [5] minus ædificator. Neque tamen non in

lib. XIII. ad Famil. ep. I. *Schott.* Plurimi autem Romanorum ejus sectæ assensores fuerunt & sectatores: quod ejus placita nescio quas delicias & ἀταραξίαν vulgo prima fronte pollicerentur. Causam suggerit Lactant. lib. III. cap. 17. Vide nuperrimam historiam Philosophicam *Georg. Hornii*, lib. III. cap. XVII.

1 *Ea, qua tum res gerebantur.*] Horat. epist. XVII. libro. I.

Res gerere, & captos ostendere civibus hostes,
Attingit solium Jovis, & cœlestia tentat.

Hinc *Dictator rei gerundæ* Romæ creari dicebatur. *Schott.*

2 *L. Julium Calidium.*] Ita Mss. Gifan. & Schotti, atque editi. Alii *Calidum*, ut opinor, rectius; nam *Calidius* nomen gentis, non cognomen fuit *Bosius*. Notat alium ad eminentium ingeniorum tempora Vellejus Paterculus lib. II. De quo Cicero in Bruto & Cæsar de bello Civili lib. I. Ille erat præstantissimus Orator, hic multo elegantissimus Poëta.

3 *A P. Volumnio, præfecto fabrum.*] Ἔπαρχος τῶν τεχνιτῶν. Fabris enim in bello opus, qui machinas facerent, &c. Eorum caput, operisque curator & exactor præfectus fabrum. Vide Lipsium poliorcet. III. 6. *Boecler.*

4 *Nemo illo minus.*] Hactenus de publica vita; nunc de privata: quarum illa ad πολιτικὴν, hæc ad οἰκονομικὴν Philosophiam pertinet. Catonis est præceptum, magis vendacem quam emacem oportere esse agricolam & patremfamilias. Plinius lib. XVIII. cap. 5. Et Cicero paradoxo VI. *Non esse emacem, vectigal est.* Schott.

5 *Minus ædificator*] Epigramma Græcum, lib. Ἀνθολογίας:

Σώματα πολλὰ τρέφειν, καὶ δώματα πολλ᾽ ἀνεγείρειν
Ἀτραπὸς ἐς πενίην ἐστὶν ἑτοιμοτάτη.

Idem.

in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est, nam [1] domum habuit in Colle Quirinali [2] Tamphilanam, ab avunculo hereditate relictam, cujus amœnitas non ædificio, sed silva constabat: ipsum enim [3] tectum, antiquitus constitutum, plus salis, quam sumptus, habebat; in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus est familia, si utilitate judicandum est, optima; si forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri literatissimi, [4] anagnostæ optimi, & [5] plurimi librarii; ut ne pe-

Idem. Non solum boni Patres familias; sed etiam quidam Principes de ædificandi luxo abhorruerunt. Tacitus de Tiberio VI. Annal. *Tanto acceptius in vulgum, quanto modicus privatis ædificationibus.* Plinius Panegyrico cap. 51. *Idem tam parcus in ædificando*, de Trajano. Lacones si cui mala imprecari cogitarent, quatuor ipsi accidere optabant. Primum, ædificandi desiderium: Secundum, dilationem: Tertium, equos alendi studium: Quartum, ut uxorem haberet adulteram. Locus extat apud Suidam: *Οἰκοδομεῖν σε λάϐοι ἐπιμολὰ, ὅτι ἵππος ἀγωνίστης μοιχὸν ἔχει.* Nam ista quatuor omnia δοκεῖ δαπανηρὰ εἶναι. Et addit Suidas: *ὡς τούτων πάντων δαπανηρῶν ὄντων καὶ ἐπιζημίων. Gebhard.*

1 *Domum habuit in Colle Quirinali.*] Antiquissimum hujus collis nomen loquitur fœdus inter regea Romulum & Tatium initum, passim apud historicos. Nam facta inter utromque populum concordia non domos modo privatas, sed & ædes sacras Diis erexerunt. Vide Onuphrium, Livium, Eutropium, Ovidium, alios. *Keuchen.* P. Victor in sexta regione statim post templum Quirini, collocat *ædes Attici*: Et Cicero I. de Leg. idemque juxta *Salutis ædes* lib. IV. epist. I. & lib. XII. epist. XLV. vicinum Cæsarem vocat; cujus statua in Quirini templo posita. Dion lib. XLIII. Quo in loco ædes Salutis, *Salutis augurium* dicta. *Schott.*

2 *Tamphilanam.*] Sic edendum curavi. *Tamphilanam domum* autem accipio à Tamphilo quodam Romano, sic appellatam. *Tamphili* enim Romæ fuerunt, *Pamphili* non item. *Lambin.* Sed ego existimo *Cæcilianam* esse legendum, & domum à possessore suo Cæcilio Attici avunculo nomen fuisse sortitam. *Ernstius.*

3 *Tectum plus salis, quam sumptus.*] Hoc est, recti architectura plus artis, venustatis & elegantiæ, quam sumptus habebat. Sal enim condimentum omnium. Vives ibidem interpretatur de gratia ac venustate ædium, quæ per salem plerumque significatur. *Schott.* Locus hic corruptus videtur Cl. Boecl. *Bos.*

4 *Anagnostæ optimi.*] Romani principes lectores apud se habebant, quos *ἀναγνώστας* dixere, cum ipsi occupati lectioni vacare non valerent. *Alex.* ab Alexand. Vide Meursium cap. 3. Auctar. Philolog.

5 *Plurimi librarii.*] Tres nominat Cicero, lib. XIII. epist. XLIV. *Pharnacem, Antæum, & Salvium.* Amanuenses & Anagnostas hos colligere licuit. A studiis & ab epistolis *Alexium* nominat lib. V. epist. XX. & lib. VII. epist. II. & lib. XVI. epist. XV. *Athamam & Alexium* amanuenses, lib. XII. epist. XI. & alterum epist. II. lib. VII. *Antiochum & Thallumetum* literatos nominat, lib. XIII. epist. XXXIII. & lib. V. epist. XII. De *Eutychide*, quem manumisit, epist. XV. lib. IV. De *Nicanore* lib. V. epist. III. & lib. VI. epist. II. *Schott.*

ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset. Pari modo artifices ceteri, [1] quos cultus domesticus desiderat, apprime boni. Neque tamen horum quenquam, nisi domi natum, domique factum, habuit: quod est signum non solum continentiæ, sed etiam diligentiæ. Nam & non intemperanter concupiscere, quod à pluribus videas, continentis debet duci; & potius diligentia, quam pretio, parare non mediocris est industriæ. [2] Elegans, non magnificus; splendidus, non sumptuosus; omni diligentia munditiam non affluentem affectabat. [3] Supellex modica, non multa; ut in neutram partem conspici posset. Nec hoc præteribo (quanquam nonnullis leve visum iri putem) cum in primis lautus esset eques Rom. & non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret; scimus nôn amplius, [4] quam terna millia æris peræque in singulos menses [5] ex ephemeride eum expensum sumptui ferri solitum: atque

1 *Quos cultus domesticus desiderat.*] Ad voluptatem & lucrum locata eorum opera. Sunt autem ejusmodi servorum nomina; gladiatores, agitatores, funambuli, palæstritæ, pictores, cælatores, &c. Vide Laurent. Pignorium de servis. *Boecler.*

2 *Elegans, non magnificus.*] *Elegans homo*, ad ætatem Catonis, non in laude, sed vitio ponebatur. Sic enim ille de sæculi sui moribus: *Avaritiam omnia vitia habere putabant: sumptuosus, cupidus, elegans, vitiosus.* Post in laudem vertit, ut hoc ipso loco. Lege Agellium lib. x. Noct. Attic. cap. 11. & Joan. Bapt. Pium, Annot. post. cap. VIII. *Schott.*

3 *Suppellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset.*] Ita scripsisse eum, ex præcedentibus apparet: nam omnes antitheses ita sunt conceptæ, ut quid fuerit adfirmet, quid non fuerit neget. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumptuosus; adfectans munditiem, non adfluentiam. Sic etiam *suppellex ei modica, non multa*: hoc est, modo, non copia æstimanda; instrumentum modice, non abundanter, sufficiens; ut in neutram partem notari posset, neque sordium, quia aderat modus, neque luxus, quia aberat superfluum. Huic sensui verba mihi satis esse videntur exprimendo: neque aut τὸ *multa* ad defectum referendum, aut alia negatio adjicienda. *Gronovius.*

4 *Quam terna millia æris.*] Non sunt mille ducenti sestertii: hi enim illo ævo quatuor millia octingentos asses colligebant: sed septingenti quinquaginta, denarii CLXXXVIII. cum dimidio, nostri coronati octodecim cum didrachmo & hemidrachmo: nam *mille æris* tum sestertios faciebat CCL. denarios LXII. & victoriatum. *Gronovius* lib. III. de Pecunia Vetere.

5 *Ex ephemeride eum expensum sumptui ferri solitum.*] Ephemeridem *diurnum* Latini vocant. Significat hic libellum quotidianarum expensarum & erogationum. Aliud significant diurni commen-

atque hoc non auditum, sed cognitum prædicamus. Sæpe enim, propter familiaritatem, domesticis rebus interfuimus. Nemo in convivio ejus [1] aliud acroama audivit, [2] quam anagnosten: quod nos quidem jucundissimum arbitramur. Neque unquam sine aliqua lectione apud eum cœnatum est; [3] ut non minus animo, quam ventre, convivæ delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores à suis non abhorrerent. Cum tanta pecuniæ facta esset ac- I
cessio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ consuetudine: tantaque usus est moderatione, [4] ut neque in sestertio vicies, quod à patre acceperat, parum se splendide gesserit, neque in sestertio centies affluentius vixerit, quam instituerat, [5] parique fastigio steterit in utraque fortuna.

14

commentarii apud Sueton. August. 64. in quos etiam dicta & sermones annotabant. Vide Casaubonum ad illum locum. *Boecler.*

1 *Aliud acroama audivit.*] Vide Plutarchum Sympos. Macrobium & Athenæum. Solebant enim sub cœnæ finem admitti, qui partim seriis recitationibus, partim dictis factisque ridiculis saturos convivas exhilararent. Audiebantur etiam cantores, tibicines, citharœdi, & quicunque alii musica instrumenta tractare, pulsare, aut inflare possent. Acroamata uno verbo Græci Latinique omnes hos vocant. *Casaubon.* Acroma dicitur pro acroama, ut *ἀκρωτηριάζειν* pro *ἀκροτηριάζειν*. Sed & apud Plutarchum Sympos. lib. I. *κρέμαμα* dici invenies *ἀντὶ τῶν αὐλημάτων*. Lege Senecam de *Vita Beata*, cap. xI. & Philonem *de Vita contemplativa.*

2 *Quam anagnosten.*] Manutius recte, quod sequatur *anagnostes*, pro eo qui recitat; non pro re, quæ recitatur, exponi. Ut Cicero pro Sextio: *Non solum spectator, sed actor, & acroama.* Schott.

3 *Ut non minus animo, quam ventre convivæ delectarentur.*] Sic de Platonis cœna Timotheus, homo clarus Athenis, & princeps civitatis; cum vidisset eum postridie: *Vestræ*, inquit, *cœnæ non solum in præsenti, sed etiam postero die jucundæ sunt.* Cicero v. Tusculana, & Demosthen. orat. *περὶ συντάξεως.* Idem in Catone Majore: *Neque ipsorum conviviorum delectationem voluptatibus corporis magis, quam cœtu amicorum, & sermonibus metiebar. Bene enim majores accubationem epularum amicorum, quia vitæ conjunctionem haberet, convivium nominarunt; melius quam Græci, qui hoc idem compotationem, tum concœnationem vocant.* Sic & lib. IX. ad Famil. & Macrob. lib. I. Saturn. *Schott.* Vide Agellium lib. III. cap. II. ubi multa ex M. Varrone infert de ejusmodi conviviis, *in quibus legi non omnia debent, sed ea potissimum, quæ sunt βιωφελῆ, & delectent.* Erasmus *cœnam Platonicam* vocat in Convivio Prophano. *Kenchenius.*

4 *Ut neque in sestertio vicies.*] Volebam; *Vixerit in sestertium vicies*, vel *centies*, scilicet patrimonio. Et sic alibi. *Gronovius* de Sestertiis.

5 *Parique fastigio steterit in utraque fortuna.*] Hinc animi ejus moderationem & æquitatem notam sibi prædicat M. Tullius in Catone, quem illi dedicat, initio: ingenuitatem, animique magnitudinem lib. I. ep. XVII. *Schott.*

X 2 I *Nullam*

tuna. Nullos habuit hortos, [1] nullam suburbanam, aut maritimam sumptuosam villam: neque in Italia, [2] præter Ardeatinum, [3] & Nomentanum, rusticum prædium: omnisque ejus pecuniæ reditus constabat [4] in Epiroticis, & urbanis possessionibus, ex quo cognosci potest, [5] eum usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque [6] ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate: ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religiose promittebat; quod non liberalis sed levis arbitrabatur, polliceri, quod præstare non posset. Idem in nitendo

1 *Nullam suburbanam aut maritimam sumptuosam villam.*] Quod parum credibile. Miror allatam à Nepote fidem, quippe qui propter Attici familiaritatem, sæpe domesticis rebus interfuit. Habuit Villam Pomponius, & in illa Gymnasium Amaltheum; ut passim à Cicerone traditum. Libro I. ad Atticum: *Ego te arbitror cæsis apud Amaltheam tuam victimis, statim esse ad Sicyonem oppugnandum profectum.* Eodem libro: *Epigrammatis tuis, quæ in Amaltheo posuisti, contenti erimus.* Et paulo post: *Velim ad me scribas, cujusmodi sit* Ἀμαλθεῖον *tuum: quasque historias de Amaltheia habes, ad me mittas.* Unde evidentissime constat, sumptuosam etiam fuisse illam villam, in qua plenum omnis eruditionis Gymnasium. In agro etiam Buthrotio prædia habuit. Sed legendus Turneb. lib. XI. cap. 16. Adv. *Keuchenius.*

2 *Præter Ardeatinum.*] In Mss. Cod. Medicæis scriptum reperi: *præter Aretinum.* Ernst. Mss. Schotti: *Arretinum.* Gifanii: *Arrentinum.* Bosius. Ardæa civitas, in octavo decimo milliario ab urbe posita. Eutropius. Rutulorum urbem facit Orosius & Livius, qui eam inter colonias Romanas numerat. Meminit hujus quoque Plutarchus in Camillo. Ἄρδεα legit Strabo, Ptolemæus, & Stephanus; qui eam quoque Trojam dictam scribit. Dauni urbem appellat Virgilius X. Æneid. Ardeæ nomen retinere scribit quidam. *Ardeatinum Prædium* Pomponii Attici, est Æmilio Probo in hujus vita. *Ortelius.*

3 *Et Nomentanum.*] Νώμεντον Latinorum mediterranea urbs, apud Livium & Ptolemæum. Νώμεντος Stephano est. Duodecimo ab urbe lapide, ut tradit Rhegino. Lamentana Leandro est. *Nomentanum rus*, decimo lapidis diverticulo ab urbe. Plinius XIV. 4. & Æmilius Probus in Pomponio Attico. *Idem.*

4 *In Epiroticis.*] Cicero lib. I. ep. V. *Epiroticam emptionem gaudeo tibi placere.* Habuit & in *Thesprotia* possessiones, ut colligo ex epist. III. lib. VI. ad Attic. *Schott.*

5 *Eum usum pecuniæ non magnitudine.*] Supra: *Tantum afuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis aut incommodis.*

6 *Ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate.*] Sic Cicero hæc inter se comparat multis in locis. In Murænianа, Lælio, in Oratore, Bruto, ad Q. Fratrem & ad Cornificium lib. XII. epist. de Sexto Aufidio.

1 Exi-

do quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere. Nunquam suscepti negotii eum pertæsum est. Suam enim [1] existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. quo fiebat, ut omnia Marci & Quincti Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortensii, A. Torquati, multorum præterea Equitum Romanorum negotia procuraret. Ex quo judicari poterat, [2] non inertia, sed judicio fugisse Reipub. procurationem. Humanitatis vero nullum afferre majus testimonium 16
possum, quam quod adolescens [3] idem seni Sullæ fuerit jucundissimus, senex adolescenti M. Bruto, cum æqualibus autem suis Q. Hortensio, & M. Cicerone sic vixerit, ut judicare difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus: quamquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit, aut familiarior. Ei rei sunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, [4] sexdecim volumina epistolarum ab Consulatu ejus usque ad extremum tempus ad Atticum missarum: quæ qui legat, non multum desideret historiam contextam eorum temporum: sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum, ac mutationibus Reipub. perscripta

1 *Existimationem ea re agi putabat.*] Ita Cicero dixit pro Cæcinna: *Agitur jus civitatis, bona, fortunæ omnium civium.* Et Terent. in Heautont.
Non nunc pecunia agitur. —— Schottus.

2 *Non inertia sed judicio.*] Epist. XVII. lib. I. *Neque ego inter me, atque te, quicquam interesse unquam duxi prater voluntatem institutæ vitæ: quod me ambitio quædam ad honorum studium; te autem alia minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. Vera quidem laude probitatis, diligentiæ, religionis, neque me tibi, neque quemquam antepono.* Habet Ms. *judicio fugisse divino.* Sed quomodo in talibus divinitas, non eventuum potius variorum assidua & multiplex ruminatio judicium stabiliat? Itaque fecero, *judicio fugisse diutino.* Pontanus lib. III. Analector. cap. 18.

3 *Idem seni Sullæ.*] Vide supra.

4 *Sexdecim volumina epistolarum.*] Quorum series nullam partem amissa, pristinum adhuc nobis ordinem exhibet. *Volumina* vocat, quod olim circumvolvi solent, quæ in charta, aut scripto codice haberentur. *Volumina* etiam Plinius avunculus libros suos de Naturali Historia appellat. *Schottus.* Medic. Cod. II. habet *undecim.* Ernst. *Undecim* etiam in Msc. & quibusdam Editis fuit: quod miratur Schottus cum sedecim hodie circumferantur. Facile vero fieri potuit, ut *VIdecim* mutaretur in *Undecim.* Bosius.

ſcripta ſunt, ut nihil in his non appareat; & facile exiſtimari poſſit, prudentiam quodammodo eſſe divinationem. Non enim Cicero ea ſolum, quæ vivo ſe acciderunt, [1] futura prædixit, ſed etiam, quæ nunc uſu veniunt, cecinit,
17 ut vates. De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipſum vere gloriantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit annorum nonaginta, cum eſſet ſeptem, & ſexaginta, [2] ſe nunquam cum matre in gratiam rediiſſe, nunquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate, [3] quam prope æqualem habebat. Quod eſt ſignum, aut nullam unquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgentia, ut, quos amare deberet, iraſci eis, nefas duceret. Neque id fecit natura ſolum ([4] quamquam omnes ei paremus) ſed etiam doctrina. Nam & principum philoſophorum ita percepta habuit præcepta, [5] ut iis ad vitam agendam, * non ad oſtentationem, uteretur.

1 *Futura prædixit.*] Pauca de multis exempla collegi augurii & Vaticinii Ciceronis. Libro VIII. epiſt. XI. *ἀποθεσπίζω, noſter Attice, non ariolans; ut illa, cui nemo credidit* (Caſſandra ſcilicet) *ſed conjectura proſpiciens.*

: *Jamque mari magno.* ——

non multo inquam ſecus poſſum vaticinari: Tanta malorum impendet Ἰλιάς. Et libro VIII. epiſt. III. *Et à me eſt (ut te ſcis) propter ſuſpicionem hujus impendentis tempeſtatis multo ante proviſum.* Epiſt. XII. *Scripſeram eas literas, quarum vaticinationem falſam eſſe cupio.* Libro X. epiſt. VIII. *Et tamen, mi Attice, auguria quoque me incitant, quadam ſpe non dubia, non hæc collegii noſtri ab Attio, ſed illa Platonis de Tyrannis.* Et ſtatim, *Nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quo diximus; nec nos fallit, nec aliter accidet. Corruat iſte neceſſe eſt.* Idem epiſtola ad Licinium Calvum apud Nonium: *Præſentit animus, atque augurat quodammodo, quæ futura ſit ſuavitas.* Schott.

2 *Sè nunquam cum matre in gratiam.*] Quod antiqua inſcriptione ita exprimitur:

DIS. MANIBUS.
M. JULIO. M. F. QUIRINA. PUDENTI. VIXIT. ANNIS. LXXXX. CORNELIA. CALLITYCHE. CONJUGI. SUO. KARISSIMO. FECIT. BENEMERENTI. CUM. QUO. VIXIT. ANNIS. LV. SINE. CONTROVERSIA. ULLA. *Ernſtius.* Exſtat apud Gruterum pag. 795. 6.

3 *Quam prope æqualem habebat.*] Alii legere malunt: *ætate æqualem.* Ernſt. Sed vox *ætate* Mss. Schott. Giſan. & Savar. afuit. *Boſ. Æqualis σύγχρονος, ὁμῆλιξ.* Vide ad Ariſtidem notata.

4 *Quanquam omnes ei paremus.*] En Scriptorem accuratum, etiam in iis, quæ ὡς ἐν παρέργῳ inculcat. Non ſemel Cicero dixit: *Naturam optimam eſſe vivendi ducem. Cui repugnare, nihil aliud eſt, quam Gigantum more cum Diis bellare.* Chryſippus olim clamabat, τὸ τέλος εἶναι ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. Vide Senecam *De Vita Beata* cap. III. *Keuchenius.*

5 *Ut iis ad vitam agendam, non ad oſtentationem.*] Non ergo iis ſtudiis vir prudens deditus erat, quæ argutiis diſputa-

retur. [1] Moris etiam majorum summus imitator fuit, antiquitatisque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, [2] quo magistratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res [3] illustris est populi Rom. quæ non in eo suo tempore sit notata: &, quod difficillimum fuit, sic [4] familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum 18

sputationum sese venditant. Quorum cultores Clem. Alexandrinus apposita voce appellat ὀνοματοθηρικούς. Vide Ernstium.

* *Non ad ostentationem.*] Quemadmodum alii Philosophi. De quibus Cicero dixit libro I. de Finibus: *Ita vivunt, ut illorum vita refellatur* Et apud illum Stoicus lib. IV. *Vitam nostram, consilia, voluntates, non verba corrigi.* Juvenalis lib. I. Sat. II.

Indocti primum: quanquam plena omnia gypso
Chrysippi invenies. Nam perfectissimus horum est,
Si quis Aristotelem similem, vel Pittacon emit,
Vel jubet archetypos pluteum servare Cleanthas.

Vide quæ ad Epictetum notat metaphrastes ejus Arrianus. & Cicero apud Lactantium lib. III. cap. XVI. D. Hieronymus epist. XXXIV. *Philosophus gloriæ animal, & popularis auræ vile mancipium.* Keuchen.

1 *Moris etiam majorum.*] Ennius apud Ciceronem V. de rep.

Moribus antiquis res stat Romana, virisque.

Lege Augustinum libro II. cap. XXI. de *Civitate Dei.* Hinc de antiquitate ab eo Cæsar quotidie requirebat. Infra. *Schottus.*

2 *Quo magistratus ornavit.*] Malim *ordinavit*, quomodo Vossium legisse video I. de Hist. Lat. II. Sic apud JCtos *ordinare libellos & testamenta.* At *magistratus ornare* est in provincias aut bellum euntes rebus necessariis instruere. Livius XLII. I. *Magistratus mulis tabernaculisque, & omni alio instrumento ornabantur.* Non novum est, hæc duo verba confundi à librariis; ut apud Sueton. Julio, cap. 18. I. ubi vide doctiss. interpret. Casaub. Torrent. & Bernegger. *Bosius.*

3 *Illustris est populi Romani.*] Cicero in Oratore: *Cognoscat Orator rerum gestarum & memoriæ veteris ordinem, maxime scilicet nostræ civitatis: sed & imperiosorum populorum & regum illustrium: quem laborem nobis Attici nostri levavit labor, qui conservatis notatisque temporibus, nihil cum illustre prætermitteret, annorum septingentorum memoriam unico libro colligavit.* Nec DCC. tantum annorum, sed & Virorum totidem historiam colligasse ex Plinii lib. XXXV. patebit. Et in Bruto multa, quibus subjungit: *Eam utilitatem habuit Attici liber, quam requirebam, ut explicatis ordinibus temporum, uno in conspectu omnia viderem.* Et ibidem paullo post ex Attici persona: *Eisque nosmetipsi ad veterum annalium memoriam comprehendendam impulsi, atque accensi sumus.* Ac Ciceroni eum misisse, ex proœmio de claris Oratoribus patet. Ibidem: *Omnium rerum memoriam Atticus breviter, & perdiligenter complexus est.* Meminit & epistola XXIII. lib. XII. ad Atticum, & Asconius Pedianus in Pisonianam: *Tradunt & Antiochi regis filio obsidi domum publice ædificatam: inter quos Atticus in Annalibus.* Schott.

4 *Familiarum originem.*] Γενεαλογίαν. Meminit Joan. Glandorpius libro de Famil. Romanis.

rum propagines possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut [1] M. Bruti rogatu, [2] Juniam familiam à stirpe ad hanc ætatem ordine enumeravit, notans, qui, à quo ortus, quos honores, quibusque temporibus cepisset: pari modo, [3] Marcelli Claudii, de Marcellorum, [4] Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, de Corneliorum, & Fabio-

1 *M. Bruti rogatu.*] Supra: *Rogatu T. Pomponii Attici.*

2 *Juniam familiam à stirpe.*] Ex ea fuit M. Brutus. *Manut.* Quæ nobilissima est earum gentium & familiarum, quæ à Trojanis & Ænea hauserunt originem. Lege Dionysium lib. IV. Hæc quum in urbem una cum Romulo migrasset, laude & gloria bellica sub regibus floruit, usque ad L. Brutum, qui regio dominatu P. R. liberavit, postremus Juniæ gentis. Nam, ut idem lib. V. tradit, Brutus nullos reliquit liberos superstites, & qui sequuntur Bruti, plebeji sunt, non patricii. Aliter tamen sensisse videtur Cicero, qui M. Brutum Cæsaris interfectorem L. Bruti gentilem appellat. Tuscul. IV. *Qui fuit in Italia iisdem temporibus, quibus L. Brutus patriam liberavit, præclarus auctor nobilitatis tuæ.* Quomodo in Bruto, & Philippica I. Quod idem ex sententia Posidonii philosophi Plutarchus scribit, qui tertium Junii Bruti filium expertem conjurationis fuisse, ab eoque gentem Juniam propagatam tradidit. Gravissima Ciceronis hac in re debet esse authoritas, magna etiam Posidonii & Plutarchi. Dionysii tamen, qui multis sententiam suam argumentis, exquisitisque rationibus confirmat, meo quidem judicio vel gravissima. Neque enim quisquam ex hac gente per annos CC. post exactos reges, magistratum curulem gessit: quod quidem certe in iam clara & nobili familia accidere potuisse, nulla ratione, ut credam, adduci possum. Et tribuit hæc Cicero Bruto, homini amicissimo, non tam vere, quam ut pulcherrimum illud factum, quod pro libertate Reipub. gessit, laudando extolleret: ac primo L. Brutum, deinde progeniem ejus, P. R. à regibus, liberasse significaret. Hæc illustrissimus *Streinius*, in Gentium & Familiarum Romanarum Stemmatis.

3 *Marcelli Claudii de Marcellorum.*] Altera hæc Claudiorum gens est, & quidem plebeja. Regillenses enim Claudii, item Pulchri & Nerones patricii sunt, plebeji Marcelli. Licet autem conditio harum gentium diversa sit, originem certe utriusque gentis eandem esse opinor. Plutarchus Posidonium secutus, Marcellum à Marte deducit, quod facile concedo, vel antiquitatis causa. Illud sane permirum mihi videtur, quod idem M. Claudium, qui quintum Cos. fuit, Marcellum, propter egregiam rei militaris scientiam, primum nominatum scribit. Veterum enim Annalium monumenta, quæ & Livius & reliqui secuti sunt, patrem & avum Marcellum appellant. Atque unicum hujus gentis cognomen, hoc est, quod in aliis fortasse gentibus non item: rectius certe familiam, quam gentem appellaveris, quum gens ex multis familiis constet. *Idem.*

4 *Scipionis Cornelii & Fabii Maximi de Corneliorum.*] Amplissima omniumque gentium nobilissima Cornelia ab antiquis est habita, & quidem jure ac merito. Sive enim dignitatem spectes familiarum, sive etiam præclara in Rempublicam merita, rerumque gestarum magnitudinem consideres, omnes certe omnium gentium virtutes hujus splendore obscurantur. Ac de origine nihil mihi occurrit. Familias præcipuas quatuor reperio: quarum una Maluginensium est, altera Scipionum, Rufinorum tertia,

[1] Fabiorum, & [2] Æmiliorum quoque: quibus libris nihil potest esse dulcius iis, [3] qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum.[4] Attigit quoque poëticen, credimus, ne ejus expers esset suavitatis. Namque versibus, qui honore, [5] rerumque gestarum amplitudine ceteros Romani populi præstiterunt, exposuit: ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusque eorum non amplius quaternis, quinisve versibus descripserit, quod vix credendum sit, tantas res tam breviter potuisse declarari. Est etiam
unus [6] liber Græce confectus de consulatu Ciceronis. Hac- 19
tenus,

tertia, posttema Lentulorum. Dolabellas enim, Cinnas, Merulas, & si qui sunt alii, plebejos potius, quam patricios crediderim. Vide eundem *Streinium* de gente Cornelia. *P. Nannium* de claris Corneliis. & *C. Sigonii* Scipionem Æmilianum.

1 *Fabiorum.*] Qui originem ad Aborigines, stirpem ad Fabium Herculis filium referunt. Primo *Fodii* dicebantur ab agrorum fossione, inde *Fabii*. Vel à *fabis*; ut Pisones, à *Pisis*; Lentuli à *lente*, Cicerones à *Cicere*. Quod cum multis aliis amplectitur Plinius. Nec improbabilis illa nominis ratio, quam à *Fabio* Herculis filio deducit Plutarchus in Maximo. Hercules enim Jove natus, à Græcis ad Romanos, & usque ad Oceanum pervagatus, multis gentibus initia sui generis dedit. Vide eundem *Streinium* in gente Fabia.

2 *Æmiliorum.*] Gens illa ab Aimilio Ascanii filio orta. *Festus*. A Mamerco Numæ regis filio. *Plutarchus* in Paullo. Quod probabilius, quia Æmilii Mamerci & Mamercini, à gentis principe dicti sunt. Vel, propter *αἱμυλίαν*, quam Græci *orationis leporem* vocant. *Idem.*

3 *Qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum.*] Plinius lib. xxxv. cap. 11. *Majus, ut arbitror, nullum est felicitatis specimen, quam semper omnes scire cupere, qualis fuerit aliquis.* Schott.

4 *Attigit quoque Poëticen.*] Supra: *Idem poëmata pronunciabat, & Græce & Latine; sic, ut supra nihil posset.*

5 *Rerumque gestarum amplitudine.*] Plinius lib. xxxv. cap. 11. *Imaginum amorem flagraße quondam, testes sunt & Atticus ille Ciceronis, edito de his volumine, & M. Varro, benignißimo invento, insertis voluminum suorum fœcunditati, non nominibus tantum septingentorum illustrium, sed & aliquo modo imaginibus.* Quales in Bibliotheca sua habuisse, colligo ex M. Tullii ad Atticum lib. iv. epist. x. *Malo*, inquit, *in illa sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere; quam in istorum sella Curuli.* Et in Orator. Demosthenis imaginem ex ære in Tusculana Bruti villa se vidisse ait: ut nos marmoream, Tarracone, cum hac inscriptione vidimus: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, prætermissam ab iis, qui veterum imagines, Hermas & Terminos ediderunt. *Schottus* in notis ad Elogia Corneliana.

6 *Liber Græce confectus de Consulatu Ciceronis.*] De quo Cicero lib. 11. ep. 1. *Puer tuus mihi literas abs te, & Commentarium consulatus mei Græce scriptum reddidit: in quo lætatus sum, aliquanto ante de iisdem rebus, Græce item scriptum librum L. Cossinio ad te præferendum dedisse. Nam si ego tuum ante legissem, furatum me abs te diceres: quanquam tua incompta visa sunt.* Vide sequentia. Scripserat & Herodes eadem de re, sed quæ Ciceronis

tenus, Attico vivo, edita à nobis sunt. Nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua persequemur: & quantum poterimus, [1] rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significavimus, SUOS CUIQUE MORES PLERUMQUE CONCILIARE FORTUNAM. Namque hic contentus ordine equestri, [2] quo erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris [3] Divi Julii filii, cum jam ante familiaritatem ejus esset consecutus, nulla ulla re, quam elegantia vitæ, qua ceteros ceperat principes civitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim prosperitas Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit, & conciliarit, quod civis Romanus quivit consequi. [4] Nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui vir-

ronis in consulatu præclare facta obscurarent potius, quam illustrarent: lib. II. ep. II. Atticus etiam quæ minus probabat in Ciceronis libris, ea notare miniata cera solitus erat: lib. XV. epist. XIV. & lib. XVI. epist. XI. Nec Bruto omnia probare potuit, quæ *de Oratore* conscripserat. De qua cera Ang. Politianus Miscell. cap. LIII. *Schott.*

1 *Rerum exemplis lectores docebimus.*] Notatur applicatio τῶν πραγμάτων καὶ νοημάτων, ad χρήσεις γνωμικὰς καὶ παραδειγματικὰς, in quo præcipua historiæ philosophia consistit: ut ostendantur, inquam, officiorum fontes com memoratione actuum ex officio profectorum, id est, exemplorum moralium. *Boeclerus.*

2 *Quo erat ortus.*] Supra: *Perpetuo à majoribus acceptam equestrem obtinuit dignitatem.*

3 *Divi Julii filii.*] In nummis antiquis, in Triumviratu cusis: IMP. CÆSAR DIVI F. III. VIR. ITER. R.P.C. Apud Antonium Augustinum aureus nummus: IMP. CÆS. DIVI F. AUGUSTUS. Et in aversa parte: C. L. CÆSARES. AUGUSTI. F. COS. DESIG. PRINC. JUVENT. Item aureus apud eundem duobus capitibus signatus; in uno latere DIVOS JULIUS præferebat; in altero DIVI F. AUG. *Divos* autem pro *Divus* Veteres dicebant, ut & *Davos* pro *Davus*. Servius in illud Virgilii VIII. Æneid. *Divum genus*: *Divi* legisse quosdam refert; recte mea quidem sententia, idque cum apotheosi in Deos relati essent. Et sic fere Græcorum natio, etiam in posterioribus imperatoribus, ut Dion, & ex Dione Xiphilinus & Ælianus de acie instruenda ad Adrianum Aug. Nervæ filium. Αὐτοκράτορ Καῖσαρ υἱὲ θεοῦ Ἀδριανὲ σεβαστέ. *Schott.*

4 *Nata est autem Attico Neptis ex Agrippa.*] Sueton. in Tiberio cap. VII. *Agrippinam M. Agrippa genitam, neptem Cæcilii Attici, ad quem sunt Ciceronis epistolæ, duxit uxorem, sublatoque ex ea filio Druso, quanquam bene convenientem, rursumque gravidam dimittere, ac Juliam Augusti filiam confestim coactus est ducere.* Ubi post avunculi testamentum Cæcilius vocatur, qui alias Pomponius. Notandum etiam, quod Agrippinam vocat Suetonius, quam Tacitus Vipsaniam, ut eadem patris non nomen tantum, sed & cognomen tulerit. Vide eundem in Augusto LXV. *Keuchenius.*

1 Tiberio

virginem filiam collocarat. Hanc Cæsar vix anniculam, [1] Tiberio Claudio Neroni, Drusilla nato, privigno suo, despondit. quæ conjunctio [2] necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. Quamvis ante hæc sponsalia [3] non solum cum ab urbe abesset, nunquam ad suorum quemquam literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret: in primis, quid legeret, quibusque in locis, & quam diu esset moraturus: sed &, cum esset in urbe, & propter suas infinitas occupationes minus sæpe, quam vellet, Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, [4] quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret; modo [5] aliquam quæstionem poëticam ei proponeret: interdum jocans ejus [6] verbosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, cum [7] ædes Jovis Feretrii in Capi-

1 *Tiberio Claudio Neroni Drusilla nato.*] Livia Drusilla duorum Neronum mater erat, qui prænomine Drusi, cognomine Tiberii à se invicem discernebantur. Antiquus Nummus: NERONI. CLAUDIO. DRUSO. GERMAN. COS. DES. Et, NERO. CLAUDIUS. DRUSUS. GERMAN. IMP. Vide Stemma Domus Augusteæ, quod Tacito suo affixit quondam *Justus Lipsius.*

2 *Necessitudinem eorum sanxit.*] Id est, confirmavit, stabilivit. Lambinus legendum putat, *auxit.* Ernst.

3 *Non solum cum ab urbe abesset.*] Msctus Schotti: *ab urbe esset*: Mox idem Ms. sic interpungit: *mitteret, quid ageret imprimis: quid legeret.* Ubi *mitteret*, idem est ac scriberet, nunciaret, elliptica locutione. Ut apud Livium XXXVI. *ad M. Babium misit, Antiochum in Italiam impetum fecisse, &c.* Cicero ad Fam. II. 8. *Polla misit, ut ad te, siquid vellem, darem literarum.* Vide Gronovii not. ad Livium VIII. 22. *Bosius.*

4 *Quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret.*] Id est, vel ex antiquitate, ut sæpe hæc præpositio ponitur, vel de antiquitate rei cujusdam vel moris Romani. *Buchnerus.*

5 *Aliquam quæstionem poëticam.*] Vide Wowerium de Polymathia c. 10. pag. 73. & seq.

6 *Verbosiores eliceret epistolas.*] Ut Cicero quoque ab Attic. lib. XVI. ep. XI. *Schott.*

7 *Ædes Jovis Feretrii in Capitolio ab Romulo constituta.*] De qua insigniter præ aliis Livius lib. I. *Romulus duce hostium occiso, urbem primo impetu capit, inde exercitu victore ducto, ipse, cum factis vir magnificus, tum factorum ostentator haud minor, spolia ducis hostium cæsi suspensa, fabricato ad id apte feretro gerens, in Capitolium ascendit; ibique cum ea ad quercum pastoribus sacram deposuisset simul cum dono designavit templo Jovis fines, cognomenque addidit Deo, Jupiter Feretri, inquit, hæc tibi victor Romulus rex regia arma fero, templumque de his regionibus, quas modo animo metatus sum, dedico, sedem opimis spoliis, quæ regibus, ducibusque hostium cæsis, me auctorem sequentes posteri ferent.* Vide etiam Dionysium. Situm illud templum fuit in IIX. Urbis regione, à P. Victore collocatur. Spatium ejus non ita magni ambitus. Quippe adhuc servatur vetus

Capitolio, ab Romulo constituta, vetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Cæsar eam reficiendam curaret. Neque vero à M. Antonio minus absens literis colebatur, adeo ut accurate ille [1] exul tum his terris quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui judicare poterit, quantæ sit sapientiæ, eorum retinere usum benivolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum æmulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere necesse inter Cæsarem, atque Antonium; cum se uterque principem non solum urbis Romanæ, sed
21 orbis terrarum esse cuperet. Tali modo [2] cum VII. & LXX. annos complesset, adque ad extremam senectutem non minus dignitate, quam gratia fortunaque crevisset (multas enim hæreditates nulla alia re, quam bonitate est consecutus) tantaque prosperitate usus esset valetudinis, ut annis XXX. medicina non indiguisset: nactus est morbum, quem initio & ipse, & medici contempserunt: nam [3] putarunt esse

vetus ejus vestigium, quod intra XV. pedum longitudinem comprehenditur, ut inquit Dionys. Ex hoc sumebant Romani sceptrum, per quod jurarent, & lapidem silicem quo fœdus ferirent. Lege Alex. ab Alex. cap. XIV. lib. I. & ex antiquis Plutarchum, Valerium Maximum III. 2. *Keuchen.*

1 *Exul tum his terris.*] Supra: *Hostis Antonius judicatus, Italia cesserat*: Alii *ex ultimis terris*. Et explicat ex Ægypto. *Manutius.*

2 *Cum* VII. *&* LXX. *annos complesset.*] Qui est annus Climactericus hebdomaticus magnus, ducto septenario in undecim: Nam Climactericis viros præstantissimos exstinctos, veteres memoriæ monumentaque declarant. Supra *anno sexto & sexagesimo* matrem nonagenariam extulit: & bellum Cæsarianum exortum Nepos ait, ætatis Attici *sexagesimo*, qui est U. C. IↃCCIV. Decessisse vero Cn. Domitio L. F. CN. N. Ænobarbo, C. Sosio C. F. T. N. Coss. Qui est annus IↃCCXXI. post Romam conditam. Natus itaque Atticus anno DCXLIIII. triennio ante M. Tullium, cui XI. annis superstes fuit. *Schott.*

3 *Putarunt esse tenesmon.*] Crebram & inanem voluntatem egerendi. *Plin.* lib. XXVIII. hist. nat. cap. 14. Eadem explicatio legitur apud Hippocratem lib. II. Epidem. sect. 2. Dysenteriæ adfine esse vitium, eamque sæpe præcedere, & in eo pauca cruenta & mucosa, cum magna tensione egeri, scribit Galenus Com. ad aphorism. 27. lib. VII. Apud Nicandrum Schol. hunc morbum suo tempore βιασμὸν dictum scribit in Alexiph. vers. 182. Apud utrumque legitur τεινεσμός. Manutius scribit τεινασμός. Jo. Valder. τεινεσμός. Bosius πιασμός. Gifan. Lamb. & Jo. Savaro *tenesmus*. Beuverus vero *tenasmon* Larinis literis. Manutius subsequentibus verbis

esse tenesmon: cui remedia celeria, faciliaque proponebantur. In hoc cum tres menses sine ullis doloribus; præterquàm, quos ex curatione capiebat, consumpsisset: subito tanta vis morbi [1] in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fiscula putris eruperit. *Atque hoc prius quam ei accideret, postquam in dies dolores accrescere, febresque accessisse sensit; Agrippam generum ad se arcessiri jussit, & cum eo L. Cornelium Balbum [2] Sextumque Peducæum. Hos ut venisse vidit; [3] in cubitum innixus, *Quantam*, inquit, *curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum vos testes habeam, nihil necesse pluribus verbis commemorare: quibus quoniam, ut spero, satisfeci, nihilque reliqui feci, quod ad sanandum me pertineret, reliquum est, ut egomet mihi consulam. Id vos ignorare nolui. Nam [4] mihi stat, alere morbum desinere. Namque his diebus quicquid cibi sumpsi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores, sine spe salutis. Quare à vobis peto, primum ut consilium probetis meum; deinde ne frustra dehortando conemini.* Hac oratione habita, tanta con- 22
stantia vocis atque vultus, ut non ex vita, sed [5] ex domo in domum videretur migrare; cum quidem [6] Agrippa eum flens,

verbis sine ullis doloribus probat τεινεσμὸν non fuisse, idque autoritate Corn. Celsi. *Ernst.*

1 *In unum intestinum.*] Barthius legit: *in imum intestinum.*

2 *Sextumque Peducæum.*] Qui Prætor erat anno Urb. IↃCLXXIIX. Attici familiarissimus. *Ernst.*

3 *In cubitum innixus.*] Qui habitus loqui incipientis apud antiquos. Homerus:

Ὀρθωθεὶς δ' ἐπ' ἀγκῶνος, κεφαλὴν ἐπαείρας,
Ἀτρείδην προσέειπεν, &c.

De Christo Nonnus:

Καὶ παλάμης ἀγκῶνα παλινδίνητον ἐρείσας,
Ἀκροτάτην περὶ κύκλον ὁμοσπόρῳ τραπέζης,
Εἶπεν ἑοῖς ἑτάροις.

Herodianus de Marco Imperatore: Ἡσυχῆ τε σκίμποδος κουφίσας ἑαυτὸν, τοιούτων λόγων ἤρξατο. Petronius: *Erectus in cubitum, hac fere oratione contumacem vexari.* Keuchen.

5 *Mihi stat alere morbum desinere.*] Cicero lib. IX. ad Varronem: *Modo stet nobis illud, una vivere in studiis nostris, à quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam salutem.* Schott.

5 *Ex domo in domum videretur migrare.*] Cato ille Ciceronianus multo rectius: *Ex hac vita discedo, tanquam ex hospitio; non tanquam ex domo: Commorandi enim Natura diversorium; non habitandi dedit.* Idem.

6 *Agrippa eum flens atque osculans.*] Apage hinc oscula, ait Schoppius l. III. Verisimil.

flens, atque osculans oraret atque obsecraret, [1] *ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret*; &, *quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi, suisque reservaret*; preces ejus taciturna sua obstinatione [2] compressit. Sic cum biduo cibo se abstinuisset, subito febris decessit, leviorque morbus esse cœpit: tamen propositum nihilo secius peregit. Itaque die quinto, postquam id consilium inierat, pridie Kal. April. [3] Cn. Domitio, C. Sosio Coss. decessit. [4] Elatus est in lecticula, ut ipse præscripserat, sine

Verisimil. 8. noo enim ægro cuique mori certum est, competunt. Sanior veius Codex, *flens atque obsecrans.* Sed rigido censori Schoppio noo venit io mentem, quod etiam M. Popilius Oppium Gallum familiarem suum, moriens ultimo complexu & osculo dignum judicarit. Valer. Maxim. lib. VII. cap. 18. 9. Sed in his non sunt positæ opes Romanæ. *Ernst.* De osculis moribundorum plura Kirchmannus de Fun. Rom. I. 5. Heliod. II. *προσφυῆναί μοι καὶ τὰ τελευταῖα περιβαλεῖν, ἐσχάτων φιλημάτων, καὶ ἀψύχος ἀπεστερήθην.* Cicero vidend. Orat. V. in Verr. *Keuchen.*

1 *Ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret.*] Seneca: *Nunquam id sero venit, unde unquam cum semel venit, potuit reverti.* Curtius: *Ultimum omnium mors est; ad quam non pigre ire satis est.* Βίας ἐπικαλουμένου τινὸς τὸν θάνατον ἐπὶ τέκνων ἀπωλείᾳ, ἔφη, τί αὐτὸν καλεῖς ἄνθρωπε, οὐκ ἂν μὴ καλέσῃς, ἥξει; Cæterum moris erat sumendæ mortis spectatores advocare necessarios, aliosque claros viros, quorum præsentia mortem clariorem & testatiorem fieri putabant, qui tamen plerumque, ut heic apud T. Pomponium Atticum, hortatores vitæ fuerant. Sic fœminam quandam Sextus Pompejus in insula Coo mori destinatam, facundissimo sermone revocare conatus est. Val. Max. II. 6. 1. *Gebhard.*

2 *Compressit.*] In aliis libris est *depressit*: id est, *serio contempsit.* Ernstius. *Compressit* à Lambino videtur esse. *Bosius.*

3 *Cn. Domitio, C. Sosio Coss.*] Anno Urbis DCCXXI.

4 *Elatus est in lecticula.*] Lecticam apud Romanos comperio fuisse in duplici usu; ad mortuos ferendos, & ad vivos. Ad mortuos, antiquus Romæ mos; & jam inde à regibus mortui in lectis efferebantur, sive in lecticis. Dionysius lib. IV. cadaver Lucretiæ efferri facit ἐπὶ κλίνης μέλαζιν ἀμφίοις ἐστρωμένης. Et inter leges XII. fuit, *ne plures lecti struerentur uni.* Mansit is mos, quamdiu mansit res Romana. Asconius: *Cadaver Clodii in via relictum Sex. Tedius Senator, qui forte rure in urbem revertebatur: sustulit, & lectica sua Romam ferri jussit.* Tacitus III. Histor. *Simul ferebatur lecticula parvulus filius, velut in funebrem pompam.* Mortui honestiores lectica hexaphoro efferebantur: at tenuiores sandapila, cui subjuncti saltem homines quatuor. Vide Martialem in monumento M. Antonii Antii Lupi, quod exstat etiam nunc via Hostiensi, sculpta lectica cum pulvino & corona cernitur; funebre scilicet signum *Lipsius.* Græci τὴν κλίνην & τὸ λέχρον vocant. Hesychius: Λέχνη, ἐφ' οἷς τοὺς νεκροὺς κομίζουσιν. Plura doctiss. Kirchmannus de Funer. Romanorum lib. I. cap. 4. & lib. II. cap. 9.

1 Sine

[1] sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. [2] Sepultus est juxta viam Appiam, [3] ad quintum lapidem, [4] in monumento Q. Cæcilii avunculi sui.

1 *Sine ulla pompa funeris.*] Quam Servius ad Virgilium, *pompam exequialem* vocat. Quintilianus CCCXXIX Declam. *Ducatur ingens funeris pompa.* Tacitus II. Annal. *Fuerunt qui funeris publici pompam requirerent.* Apulejus: *Utpote unus de optimatibus, pompa funeris publici ductabatur per forum.* Sic pompa plerumque de funere dicitur. Vide Festum in Vespillonibus. *Kuchen.*

2 *Sepultus est juxta viam Appiam.*] In qua erant conditoria & sepulchra Romanorum. *Rhenan.* ad Senec. Vide *Ciceronem* in Milon. Fuit ibi & sepulcrum Severi Imp. teste Ælio Spartiano in Antonino Geta: *Illatus est in majorum sepulcra, hoc est, Severi, quod est in Appia via euntibus ad portam dextram.* Gallienum quoque Imp. in hac via nono lapide sepultum, tradit Sextus Aurelius. De Thessalo Medico, Plinius libro XXIX. cap I. idem lib. X. cap. 43. *Kirchmannus.*

3 *Ad quintum lapidem.*] Nam in Urbe Roma sepeliri nefas; & jam inde à X. viris lege XII. vetitum: quæ his verbis concepta est apud Ciceron. II. de Leg. HOMINEM. MORTUUM. IN. URBE NE. SEPELITO. NEVE. URITO. *Credo* (inquit Cicero) *vel propter ignis periculum.* Schott.

4 *In monumento Q. Cæcilii, avunculi sui.*] Cujus & hereditatem crevit ex dodrante, domumque habitavit, & sepulchrum moriens tenuit: Quam & ÆTERNAM DOMUM vocari in vett. inscriptionibus, literatisque lapidibus animadvertere licet. *Idem.*

CORNE-

CORNELII NEPOTIS

FRAGMENTA,

EX

Libris Chronicorum, Exemplorum, Viror. Illuſtrium, De Vitâ Ciceronis, Epiſtolarum ad Ciceronem, aliis.

Quibus adjuncta Epiſtola

CORNELIÆ

MATRIS GRACCHORUM.

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA.
CHRONICORUM
Lib. I.

[1] Vixit [2] Homerus [3] ante Romam conditam annis circiter c & lx. *Agell. Noct. Attic. l.* xvii. *c.* xxi.

Roma

1 *Vixit Homerus.*] Non sunt hæc ipsa Gellii, nedum Nepotis verba, sed à Schotto paullum immutata. Quomodo & in sequentibus subinde veterum scriptorum ῥήσεις aliter inflexit, aut ex iis, quæ præcesserant, supplevit; alicubi & de suo addidit, quæ nusquam apud illos reperire est. Verba Gellii de Homeri ætate sic habent: *De Homero & Hesiodo inter omnes fere constitit, utrumque ante Romam conditam vixisse Silviis Albæ regnantibus, annis post bellum Trojanum plus* c & lx. *ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter* c & lx. Bosius.

2 *Homerus.*] De quo olim Plato clamabat: ἄριστος καὶ θειότατος τῶν ποιητῶν. Aristoteles: Θεσπέσιος Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους. Et addit alibi: λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβληκε. Vitam ejus conscripsit Herodotus. Lege etiam *Plutarchum* de arte ejus Poëtica, *Dionem Chrysostomum*, *Suidam*, *Strabonem*, *Quintilianum*, alios. Constantinus Lascaris εἰς τὸν Ὅμηρον:

—— Διὸς ἔκγονος, ἴδρακεν ὅσσα
Γαῖα, θάλασσα, ἀὴρ, οὐρανὸς ἐντὸς ἔχει.

3 *Ante Romam conditam annis circiter* c & lx.] Hæc Cornelii Nepotis sententia fuit, quem sequitur Solinus. Non tamen dicit, rebus humanis excessisse tot annis ante Urbem conditam, sed vixisse. Nec enim puto, de anno constitisse, quo obiit. Cassius in Annalibus de Homero & Hesiodo scriptum reliquerat, vixisse eos annis plus centum atque sexaginta post bellum Trojanum. Atqui ducentis & septuaginta plus annis eos vixisse oportet post bellum Trojanum: siquidem annis circiter c & l. ante Urbem conditam fuere. Idcirco Lipsius corrigendum in Agellio indicabat, *plus ducentis atque sexaginta.* Sed nihil necesse. Opinio Cassii nihil commune habuit cum Nepotis sententia. Ille paullo plus quam c & lx. annis post Trojam captam fuisse Homerum voluit, hic circiter annis c & lx. ante Romam conditam. Huic supputationi calculum addunt & consensum omnes fere Latini Scriptores. Plinius lib. vii. 16. *Jam vero ante annos prope mille vates ille Homerus non cessavit minora corpora mortalium, quam prisca conqueri.* Scribebat ille anno Urbis octingentesimo trigesimo. Quibus si addas centum & sexaginta annos, ante Urbem conditam, quo tempore floruisse Homerus proditur, fient anni nonaginta & nongenti. Sic anni sunt prope mille ab ætate Homeri ad Plinium. Juvenalis:

—— atque uni cedit Homero
Propter mille annos. ——

Vetus Scholiastes: *dinumerato tempore fortasse usque ad ætatem suam, Poëta dixit, mille annos fluxisse ex tempore Homeri. Fuit autem Homerus annis ante Urbem conditam centum sexaginta. Post Ilium captum ducentis sexaginta.* Scripta illa Satyra à Juvenale, sub initium Nervæ, viginti circiter annis post Plinii

[1] Roma condita Olympiadis Septimæ anno secundo. *Solinus Polyistoris cap.* II.

Archi-

nii opus. Sic mille ac decem præter propter anni ab Homero ad Juvenalem, quo tempore scripsit illam Satyram. Vellejus Paterculus in eadem sententia, qui annos ferme nongentos & quinquaginta Homerum ante ipsius ætatem floruisse tradit. Annis circiter quadraginta ante Plinium scribebat Vellejus. Longe major inter Græcos Scriptores discordia. Quidam eum tempore belli Trojani extitisse volunt. In his Dionysium Epici Cycli Scriptorem numerat Tzetzes & Diodorum:

Ὁ κατὰ Διονύσιον ἄνδρα τὸν Κυκλογράφον
Ἐπὶ τῶν δύο στρατειῶν λεγόμενος ὑπάρχειν
Θηβαϊκῆς Ἑλλήνων τε τῆς διὰ τὴν Ἑλένην.

Crates Grammaticus apud Clementem & Eusebium circa Heraclidarum descensum viguisse vult, octoginta annis post Troica; quam opinionem perperam Apollodoro tribuit Tzetzes in Chiliadibus. Eratosthenes centum annis eum abfuisse scripsit à Troicis temporibus. Aristarchus centum quadraginta. Herodotus centum sexaginta octo, quod Cassius in Annalibus secutus est, qui plus centum atque sexaginta annis Homerum post bellum Trojanum vixisse notaverat. Nec enim hic numerus mutandus, ut putavit magnus Criticus. Philochorus eum à Troja submovebat annis centum octoginta. Euthymenes in Chronicis ducentis, & æquævum Hesiodo faciebat. Apollodorus Atheniensis centesimo anno migrationis Ionicæ floruisse tradidit, hoc est, à Trojæ excidio, ducentesimo quadragesimo. Apud Hieronymum legitur CCLX. Huic calculo quidam XII. annos adjiciunt, ut Latini fere omnes, qui centum & sexaginta circiter annis ante Urbem conditam vixisse eum tradunt. Latini itaque Apollodori sententiam secuti sunt. Alii longius multo à Troicis removent temporibus, ut Euphorion, qui Gygis ætati comparem statuebat. Gyges autem regnare occœpit ab Olympiade decima octava. Archilochus, Eusebio teste, in Olympiadem XXIII. Homeri florem ætatis ac famæ conjecit, idem cum Euphorione sentiens. Nonnulli nonaginta tantum annis ante primam Olympiadem ajunt fuisse, hoc est, centum quadraginta sex annos ante Urbem conditam. Hujus opinionis auctorem prodit Clemens Sosibium Laconem, quæ à supputatione Latinorum, quatuordecim tantum annis distat. Hanc dividiam auctorum super ætate Homeri heic libuit brevibus æris subducere. *Salmasius.*

1 *Roma condita Olympiadis Septimæ anno Secundo.*] Onuphrius in Urbe Roma, Solinum inter eos auctores recenset, qui Olympiadis sextæ anno quarto Romam conditam scripsere, cum aperte profiteatur Solinus, sese existimare, collatis Romanis & Græcorum temporibus, eam anno primo Olympiadis septimæ conditam fuisse. Et perperam etiam ibidem notat, Lutatio & Eratosthenì placere Olympiadis septimæ anno primo conditam, cum anno tantum secundo illi voluerint. *Salmas.* Roma condita est, quo tempore προεστῶτος δὲ ἐστεφανώθη Δαϊκλῆς Μεσσήνιος, ὃς τῇ ἑβδόμῃ Ὀλυμπιάδι στάδιον ἐνίκα. Illo ipso anno Urbs condita memoratur. Anonymus in illo tempore: Ῥώμη ἐκτίσθη ὑπὸ Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου. Videndus Dionysius lib. I. Alii in secundum annum referebant, inter quos Polybius. Dionysius Halicarnass. lib. I. Οὐ γὰρ ἠξίουν, ὡς Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης, τοσοῦτον μόνον εἰπεῖν, ὅτι κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος τὴν Ῥώμην ἐκτίσθαι πείθομαι. Auctor Chronici Alexandrini annum quartum statuit: Καὶ πέμπτῳ ἔτει τῆς Ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος, εἰκοσὶν τεσσάρων τῆς οἰκείας ἡλικίας ἄγοντες ἐνιαυτῶν

[1] Archilochus Tullo Hostilio Romæ regnante jam tunc Poëmatis clarus & nobilis. *Agell.* XVII. *cap.* XXI.

[2] M. Manlius Romæ qui Gallos in obsidione Capitolii obre-

ἐνιαυτὸν Ῥῶμος καὶ Ῥωμύλος κτίζουσι τὴν Ῥώμην. Atque huc pertinent ista Eusebii, Chron. I. Ῥωμύλον φασὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος βασιλεύσαντα τῶν Λατίνων ἀπὸ Αἰνείου, Ῥώμην κτίσαι, καὶ μετονομάσαι τὴν πόλιν. Jornandes simpliciter *septimam* dicit, non expresso ejus anno; *Septima Olympiade Romulus, ejusque germanus, quos inter pastores enutritos diximus, collecta pastorum multitudine, Romanæ Urbis ædificia inchoaverunt.* Alii aliter statuebant; differitque eleganter Dionysius libro citato, & Solinus cap. II. *Meurs.* Condita Urbs ipsis Palilibus, id est, undecimo Calendas Majas, hora post secundam, ante tertiam, sicuti L. Taruntius prodidit Mathematicorum nobilissimus, Sole in Tauro, Luna in Libra constitutis. Et hoc est, quod dixit Cicero; *cum in jugo Luna esset.* Et sub Libra conditam ideo Romam dixit Manilius. *Thysius*, in Miscell.

1 *Archilochus Tullo Hostilio Romæ regnante jam tunc Poëmatis clarus ac nobilis.*] Non minor varietas circa ætatem Archilochi quam Homeri. Herodotus refert ipsum ad imperium Gygis, quod incidit in tempus Olympiadis vigesimæ. Cicero regnante Romulo vixisse dicit; Olympiade nimirum septima vel octava. A Romuli excessu ad ætatem, qua Tullus Hostilius cœpit imperium, sunt anni quadraginta quatuor. Potuit sane trium Regum ætati superesse; at tot annis clarum & nobilem fuisse Poëmatis, non facile crediderim. Vide Eusebium in Chronicis. *Schottus.* Hic *maximus Poëta, aut certe summo proximus* appellari meruit apud Valer. Maximum. In Suida est δεύτερος ποιητής. Hippodromus Rhetor Homerum φωνὴν, Archilochum πνεῦμα vocavit. Paterculus: *Neque quemquam alium, cujus operis primum auctor fuerit, in eo perfectissimum, præter Homerum & Archilochum reperiemus.* Colerus. Adi Vossium de Poët. Græc. cap. 3.

2 *M. Manlius Romæ qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando inisse: damnatusque capitis, a Saxo Tarpeio, ut M. Varro ait, praeceps datus est: ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est.*] Manlius ob defensum Capitolium Capitolinus dictus, sexdecim annorum voluntarium militem se obtulit. Triginta septem militaribus donis à suis ducibus ornatus, viginti tres cicatrices in pectore habuit. Capta Urbe auctor in Capitolium fugiendi. Quadam nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascendentes dejecit. Patronus à civitatibus appellatus, & farre donatus est. Domum etiam in Capitolio publice accepit. Qua superbia elatus, quum à Senatu suppressisse Gallicos thesauros argueretur, & addictos propria manu liberaret, regni affectati suspicione in carcerem conjectus, populi consensu liberatus est. Rursus quum in eadem culpa & gravius perseveraret, & reus factus, & ob conspectum Capitolii ampliatus: alio deinde loco damnatus & de saxo Tarpejo præcipitatus. Domus diruta, bona publicata. Gentilitas ejus Manlii cognomine juravit, ne quis postea Capitolinus vocaretur. *Auctor* de Viris Illustribus. In prænomine hujus triplex dissensio apud Historicos. Dionysius T. Manlium Capitolinum vocat. Diodorus A. Manlium. Plerique M. Manlium Capitolinum. *Liv. Agellius.* Alii. Florus quoque Livii abbreviator lib. IV. *Cum obstrictos, inquit, ære alieno liberaret, nexos exsolveret, crimine affectati regni damnatus de saxo Tarpejo dejectus est: In cujus notam SC. factum, ne cui de Manlia gente Marco cognomen esset.* Syllaba *eo* repetita locum corrupit.

obrepentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando iniisse: damnatusque capitis, è saxo Tarpejo, ut M. Varro ait, præceps datus est: ut Cornel. autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est. *Ibidem.*

[1] Alexander Magnus Pellæ ortus, M. Fabio Ambusto, Tito

pit. Recte igitur Sigonius prænomen ex Quintiliani lib. III. reponendum docuit. Quod Livius & Plutarchus in libro τῶν κεφαλαίων confirmant: & illud Festi seu Paulli Diaconi lib. XV. de verb. signif. *Manliæ gentis Patriciæ decreto nemo ex ea Marcus appellatur, quod M. Manlius, qui Capitolium à Gallis defenderat, cum regnum affectasset, damnatus, necatusque est.* Vide T. Livium lib. VI. ab Urbe Condita. *Schott.* Defensio illa Manlii adversum Gallos Senones incidit in annum ἀπὸ τῆς κτίσεως CCCLXIII. *Stad.* Roma à Gallis capta, cum pugnatum paullo ante esset ad Alliam flumen, die XV. Kalend. Sextil. περὶ τροπὰς θερινὰς περὶ τὴν πανσέληνον, ut ait *Plutarchus* in Camillo. Manlius à Saxo Tarpejo præceps datus est anno VII. post Urbem à Gallis receptam. Agellius Nepotem laudat auctorem, qui Manlium verberando necatum scripserit. Adjectas mortuo notas; Livius, Sex. Pompejus, Herodes Atticus apud Agellium, auctores sunt: *alteram publicam; quod cum domus ejus ex populi jussu ob defensum Capitolium in arce fuisset: ubi postea ædes atque officina Monetæ; latum ad populum est, ne quis Patricius in arce aut Capitolio habitaret: Gentilitiam alteram, ne quis ex ea gente Marci prænomine vocaretur.* Quod ille, qui de Viris illustribus, Plinii Secundi titulo circumfertur, scripsit: *gentilitatem Manlii ejurasse, ne quis postea cognomine Capitolini uteretur,* ἀνιστόρητόν est. Constat enim ex Consulum Annalibus, Capitolinorum cognomina in Manliana deinceps frequentissima fuisse. *Stad.* Vide Epitomam Livii, VI. Quintilianum III. cap. VII. Val. Maximum VI. cap. III. Plinium VII. XXIIX. & Plutarchum ἐν αἰτίοις.

1 *Alexander Magnus Pellæ ortus, M. Fabio Ambusto, Tito Quinctio Capitolino Coss. post Romam conditam anno trecentesimo, octuagesimo quinto.*] Atqui multis modis hoc falsum deprehenditur. Quippe convenit inter omnes Alexandrum natum Olympiadis sextæ supra centesimam anno primo. Alii secundo volunt. In hoc solum discordia est, Quod tempus convenit anno Urb. conditæ trecentesimo nonagesimo septimo, vel octavo, si Varronis calculum sequaris. Nepos, si quid Solino credimus, natum Alexandrum scripserat, *Consulibus M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino.* Consules illi fuerunt juxta Livium anno Urbis quadringentesimo primo. hoc est, Olympiadis centesimæ sextæ anno quarto. Sed omnes anno primo aut secundo hujus Olympiadis natum prodidere. Nepoti placuit, ut ex Solino scimus, Romam conditam esse Olympiadis septimæ anno secundo. Si ex æra Varroniana, Urbis annus trecentesimus nonagesimus nonus convenit cum Olympiadis sextæ & centesimæ anno secundo; certe secundum æram Nepotianam Urbis trecentesimus nonagesimus septimus in eundem annum Olympiadis congruerit. Ergo annus Urbis quadringentesimus primus, juxta Nepotem cum Olympiadis septimæ primo aut secundo anno pariaverit. Olympiadis vero sextæ & centesimæ annus ultimus, quo natum Alexandrum putavit Nepos, Urbis annus fuerit trecentesimus nonagesimus nonus. An igitur hic numerus hoc loco expungendus? Id nimis longe abit à vesti-

Tito Quinctio Capitolino Coss. post Romam conditam anno trecentesimo octuagesimo quinto. *Solin. cap.* XLIII. *Polyistor.*

P. Te-

à vestigiis scripturæ veteria omnium librorum. Error potius Solini fuerit, ut in omnibus solennes ejua sunt tales hallucinationea. Natalem Alexandri in consulatum Fabil Ambusti, & Quinctii Capitolini contulerat Nepos. Annum Urbis de suo addidit Solinua, quo anno nulli Consules Romæ, sed Tribuni militum Consulari potestate regebant. Qund tempus incidit in Olympiadem secundam & centesimam exeuntem. In quod tempus nemo est, qui Alexandri natalem conjecerit. Existimavi aliquando legendum: *post Romam conditam anno* CCCLXXXXV. hoc est, nonagesimo quinto, uno decusse detrito factum CCCLXXXV. Hæc est æra Pictoris, quam fortasse hic secutus est Nepos. Octava Olympiade Romam conditam voluit. Secundum hunc calculum, qui aliis trecentesimua nonagesimus nonua ab Urbe condita, hic Pictori fuit trecentesimum nonagesimus quintus. Sed quis credat Nepotem sententiæ Pictoris heic adhæsisse, quum disertim Solinua tradat, Nepoti & Lutatio opinionem Apollodori & Eratosthenis comprobantibus, placere Romam conditam Olympiadis septimæ anno secundo. Hoc tantum itaque heic tenendum ex opinione Nepotia, natum Alexandrum, Consulibus M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino. *Salmas. M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino* Coss.] Horum consulatus incidit in annum tertium aut ultimum Olympiadis sextæ supra centesimum. Josephus narrat apud omnes in confesso haberi, Alexandrum vivis excessisse Olympiade centesima & decima quarta. Libro I. contra Apionem: Ἀλέξανδρον ἢ τεθνάναι πάντες ὁμολογοῦσι ἐπὶ τῆς ἑκατοστῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης Ὀλυμπιάδος. Hegesias tunc Archon erat. Æque inter omnes constat, anno vitæ trigesimo tertio eum obiisse. Scribit Arrianus occisum esse Philippum sub Pythodemi magistratu, Olympiade undecima & centesima, quo tempore Alexander annorum circiter viginti fuit. Si ab ea Olympiade retro numeres annos viginti, ad sextam centesimam devenies, cujus anno primo natus est Alexander Elpinice Archonte. Ab eo Prætore ad Hegesiam, sub quo mortem obiit, anni sunt duo & triginta solidi: Mortuus itaque anno ætatis trigesimo tertio. Atque hæc sunt apud omnes ὁμολογούμενα, juxta calculum vero Nepotis minus etiam, quam triginta annos vixerit. A Nepote videtur sumpsisse Agellius lib. XVII. capite, quo exponit, quibus temporibus post Romam conditam Græci, Romanique illustres viri floruerint. In eo capite tradit, Alexandrum natum circa annum Urbis conditæ quadringentesimum. Cornelium Nepotem ibi in Chronicis citat loco non uno. M. Fabius Ambustus consul fuit iterum cum M. Popilio, anno secundo Olympiadis sexagesimæ sextæ, circa annum Urbis trecentesimum nonagesimum nonum. Idem Fabius consul tertio fuit cum T. Quinctio Capitolino: anno Urbis juxta Livium, quadringentesimo primo. Eo ipso anno quidam Annales non Titum Quinctium, sed Popilium consulem cum Ambusto referebant. Livius: *Creati Consules ambo Patricii, M. Fabius Ambustus,* III. *T. Quinctius. In quibusdam Annalibus pro T. Quinctio M. Popilium consulem invenio.* Hoc errorem quibusdam potuerit objicere, in assignando Alexandri natalia anno, qui tertium Fabii Ambusti consulatum pro secundo acciperent, præcipue quum in utroque consulatu collegam illi dent M. Popilium quidam Annales. Hia adde, quod juxta Livii & aliorum calculum Fabius ille secundo factus est consul anno Urbis trecentesimo nonagesimo nono. Ex æra quoque Nepotis, qui duobus an-

[1] P. Terentius Scipionis Africani & C. Lælii æqualis. *Donatus in Vita.*

CORNELII NEPOTIS
EXEMPLORUM
LIB. II.

[2] A Virgine Vestale. *Sos. Carisius lib.* 1. *Gramm.*

LIB. V.

[3] Multis in Senatu placuit, ut qui [4] captivorum Romanorum

nis posterius conditam Urbem statuit, tertius ejusdem Fabii consulatus in annum Urbis trecentesimum nonagesimum nonum cadit. Et fortean Nepos, quum natum Alexandrum in Chronicis dixit, consulatu M. Fabii Ambusti; de secundo ejus consulatu intellexit, quem plerique assignant ad annum secundum Olympiadis centesimæ sextæ. *Salmas.*

1 *Publius Terentius Scipionis Africani & Caji Lælii æqualis.*] Quod contra Fenestellam: Vide eundem locum Donati, vel, ut alii volunt, Suetonii. *Kenchenius.* Quin potius utroque major natu. Natus enim Terentius, si eidem Donato fides habenda, Cn. Cornelio Lentulo, P. Ælio Pæto, Cos. anno, ni fallor, IↃ LIII. Post U.C. Mortuus vero Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore Cos. anno U.C. DXCV. Scipio vero Africanus minor, natus Appio Claudio Pulcro, M. Sempronio Tuditano Cos. anno IↃ XLIX. post R. C. Quo tempore Terentius sextum decimum annum agebat. Anno vero tricesimo quinto Andriam docuit; qui est U.C. IↃ LXXXVIII. cum Scipio ageret undevicesimum. Lælius vero Scipionem paullum ætate anteibat, ut ipse in sui nominis Dialogo Ciceroniano: *Ut prius*, inquit, *introieram in vitam, sic prius exirem de vita.* Ubi tamen Terentium familiarem suum vocat Lælius; non, ut quidam falso crediderunt, Cicero ne majori quidem Africano æqualis, quo moriente Terentius sedecim fere annos natus erat. *Schott.*

2 *A Virgine Vestale.*] Pro *Vestali* e Quia non personam, sed rem significat. Sic Sosipater Carisius lib. I. Grammat. *Schott.* Vide Vossium de analog. lib. II. cap. II.

3 *Multis in Senatu placuit.*] Gemina sunt, quæ in Cicerone I. officior. leguntur: ubi fidem hosti datam, servandam esse docet: *Secundo*, inquit, *Punico bello post Cannensem pugnam, quos decem Hannibal Romam misit, adstrictos jurejurando, se redituros esse, nisi de redimendis iis, qui capti erant, impetrassent: eos omnes Censores quoad quisque eorum vixit, cum pejerassent in ærariis reliquerunt: nec minus illum, qui jurejurando fraude culpam inierat. Cum enim permissu Annibalis exisset è castris, rediit paullo post, quod se oblitum nescio quid diceret: deinde egressus è castris, jurejurando se solutum putabat: & erat verbis, re non erat. Semper autem in fide quid senseris, non quid dixeris, cogitandum est.* Hæc ille. *Schottus.* Vide super hanc quæstionem Hug. Grotium lib. III. cap. 23. De Jur. Bell. ac Pacis.

4 *Captivorum Romanorum ab Annibale.*] Hæc Schottus de suo addidit. Nam in Gellio sic legimus: *Cornelius Nepos in libro exemplorum quinto, id quoque literis mandavit, multis in senatu placuisse, ut ii, qui redire nollent, datis custodibus, &c.* Egerat autem in præcedentibus

norum ab Annibale redire nollent, datis custodibus ad Annibalem deducerentur: sed ex sententia numero plurium, quibus id non videretur superata: ii tamen qui ad Annibalem non rediissent, usque adeo [1] detestabiles invisique fuerunt, ut tædium vitæ ceperint, necemque sibi consciverint. *Agell. lib.* VII. *cap.* 18.

CORNELII NEPOTIS
ILLUSTRIUM VIRORUM

LIB. II.

[2] Subinde. *Sosipater Carif. l. 2. p.* 80.

LIB. XV.

[3] Harum partum. *Ibid.*

LIB. XVI.

[4] A Fratre Patruele. *Ibid.*

dentibus de captivis ab Annibale Romam missis, hac conditione, ut redirent ad se, nisi permutatio placeret Senatui. *Bosius.*

1 *Detestabiles.*] In editionibus invenio *intestabiles.* Quod perinde est. Horatius II. Sat. 3. 181. *intestabilis & sacer esto.* Idem.

2 *Subinde.*] Quo & Brutus & Cælius frequenter usi sunt. Sosip. Carif. lib. 2. Gramm. *Idem.*

3 *Harum partum.*] Sic Cæsar in Analogicis, & Ennius. Idem Sosipater: *Jamque fere quatuor partum*: pro *partium.* Quod hodie obtinet. Sic & XII. Philipp. Cicero. Ut Muretus in Ms. Vaticano. Ita *mensum*, pro *mensium* dicebant. Et sexcenta alia. Legendus Vossius de analog. II. 14. Sed Charisii locus aliter interpungendus est, quam vulgo legitur. Putschius edidit: PARTUM. *Cæsar de analogicis*, HARUM PARTUM. *Cornelius Nepos in illustrium decimo quinto.* Et Ennius, JAMQUE FERE QUATUOR PARTUM. Distingue: PARTUM, *Cæsar de analogicis.* HARUM PARTUM, *Corn. Nepos, &c.* Bosius.

4 *A fratre patruele.*] Rem necessitudinis, sed personam, ostendat. Quæ Carisii (ut pleraque illius) mutila sunt & corrupta. *Schott. Bos. Vossius.*

Incerta quo Libro Virorum Illust. posita.

[1] CArthago [2] antea speciem habuit duplicis oppidi, quasi aliud alterum amplecteretur: [3] cujus interior pars Byrsa dicebatur, [4] exterior Magalia. Hujus rei testis

1 *Carthago.*] Urbs dicta per excellentiam, ut ante monuimus. Nam קרתא Phœnicibus Urbs est, Carthagena civitas Hortorum, quam Græci οἰνοῦσσαν verterunt. *Horn: Carthada* & *Carthago* idem: Sed illud merum Phœnicium, hoc Punicum, id est, jam depravatum Phœnicibus aliquantum temporis in Africa commoratis. Nam Pœni αὐτόχθονες Φοίνικες. Nec dubium, quin Græcum Καρχηδὼν ab eadem origine sit deductum & inflexum. Quod Siculorum proprium, qui θ mutant in χ. Sic quæ *Carthada* vel *Carthago* Pœnis, ipsi dixerunt Καρχηδώ. Ipsi Africæ vicini hoc nomen Græcis transmiserunt. Falluntur igitur auctores plerique Græciæ, qui Καρχηδόνα conditam scripsere, ἀπὸ Καρχηδόνος τινὸς ἀνδρὸς Φοίνικος. Nam idem nomen Καρχηδὼν & *Carthago*, deflexum à Punico vel Phœnicio *Carthado*. Vide Magnum Salmasium in stupendo exercitationum Plinianarum opere.

2 *Antea speciem habuit duplicis oppidi.*] Unde Virgilius Carthaginem & Byrsam conjunxit, ut urbes vicinas.

3 *Cujus interior pars Byrsa dicebatur.*] Strabo lib. XVII. Geograph. Καὶ Καρχηδὼν δὲ ἐπὶ Χερρονήσου τινὸς ἵδρυται. κατὰ μέσην δὲ τὴν πόλιν ἡ ἀκρόπολις ἣν ἐκάλουν Βύρσαν, ὀφρὺς ἱκανῶς ὀρθία κύκλῳ περιοικουμένη. Appellatio illa à corio ducta. Vide Appianum, & Eustathium in Dionysium. Βύρσα enim Græcis corium. Byrsa & Carthago, ex tantino tergo derivata vocabula. Postea tamen diversa significata accepere. Ut probabile sit, nugari heic Græcos & Latinos auctores, ut propemodum in omnibus. Byrsa enim בוצרה hoc est, munitus locus Pœnis & Orientalibus. Quo nomine etiam Idumæorum metropolis insignita. Unde hodie munita & augusta loca Bursæ vocantur. Quale est Romæ Capitolium, Athenis ἀκρόπολις. *Keuchen.* Cæterum illud colligere possumus, Byrsam, quæ ἀκρόπολις fuit, à Didone Tyria tantum fuisse conditam; Jarbam postea novo conditu eam urbem instaurasse, & vocasse Καινὴν πόλιν, Punica vel Lybica voce, quæ id significaret. Id erat Carthada vel Carthado. Unde κατ' ἀποφθορὰν Latinis Carthago, Græcis Καρχηδὼν dicta est. Falsa igitur & nugatoria Græcorum opinio, qui à Carchedone Tyrio conditam, & inde nominatam scripsere. *Salmasius.*

4 *Exterior Magalia.*] Servius in IV. Æn. *Magalia*, Afrorum casas, & *Mapalia* idem significare annotat. Vide Sallustium & Festum. Carisius Sosipater: *Magalia*, καλύβαι Ἀφρῶν. *Mapalia*, καλύβαι ἀγρῶν. Sed utrobique Ἀφρῶν legendum censeo. *Schott.* פלא palea vel pales Syris est Agricola, hinc mapale deductum, proprium agricolæ tugurium. Ergo apud Carisium καλύβαι ἀγρῶν legendum, non, ut Schottus censet, utrobique Ἀφρῶν. Hæc ante me vidit doctissimus Bouchartus. *Keuchenius.* Festus *mapalia* Punicas casas interpretatur, Plinius domus. Cato cohortibus rotundis assimulat. IV. Originum. Quem citat Servius. Sic *Mapalia* & *Magalia* eadem. Idem Servius *Magar*, lingua Pœnica villam significasse notat. *Salmas.* Unde Isidorus *Magalia*, quasi *Magaria* dicta, dicit. Quippe מגור id est *Magur* hodie Orientalibus habitationem denotat. Atque hinc Plautus in Pœnulo, *Megaria* dixit. *Bouchartus.*

1 *Vita*

ſtis eſt Cornel. Nepos in eo libro, qui [1] Vita Illuſtrium inſcribitur. *Serv. in* 1. *Æn.*

[2] Propius Grammatico acceſſi. *Diomedes lib.* 1. *Gramm.*

[3] A. Albinus, qui cum L. Lucullo Conſul fuit, res Romanas oratione Græca ſcriptitavit. In ejus Hiſtoriæ [4] principio, ſcriptum eſt ad hanc ſententiam: neminem ſuccenſere ſibi convenire, ſi quid in his libris parum compoſite aut minus eleganter ſcriptum foret: nam [5] ſum homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio à nobis alieniſſima eſt: ideoque veniam gratiamque malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtulavit. Ea cum legiſſet M. Cato: Næ tu, inquit, Aule, nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam veniam petere ſolemus, aut cum imprudentes erravimus, aut [6] cum compul-

1 *Vita illuſtrium.*] Niſi *vitæ* legendum eſt Hic locus mire confirmat ſcripturam vett. librorum in proœmio operis de excellentibus vitis. *Boſius.*

2 *Propius Grammatico acceſſi.*] Si vulgatam lectionem Diomedis ſequimur, hæc Ciceronis, non Nepotis verba fuerint. Sic enim ex editione Putſchii verba Grammatici habent: PROPE, *prope me eſt, ut dicit Cicero in Piſonem*, PROXIMVS POMPEIVM SEDEBAM. *Sed & Dativo caſu idem Cicero dixit ad Atticum*, PROPIVS GRAMMATICO ACCESSI. *Nepos in illuſtr. Salluſt.* PROXIMA CARTHAGINI LOCA. Sed locus haud dubie corruptus eſt, nam illa *Propius Grammatico acceſſi*, nuſquam hodie in epiſtolis ad Atticum, quod ſciam, apparent. Iſta vero lib. 1. epiſt. 14. cujus initium: *Vereor, ne putidum ſit*; legimus: *Proximus Pompejo ſedebam. intellexi hominem moveri.* quanquam ibi Lambinus, Simeo Boſius & Jan. Gruterus emendent *proximè Pompejum*: ſed perperam, ut è Diomede colligitur. Sic igitur hunc locum diſtinguendum cenſeo: *Sed & dativo caſu idem Cicero dixit ad Atticum*, (ſubintellige: *Proximus Pompejo ſedebam.*) PROPIVS GRAMMATICO ACCESSI; *Nepos in Illuſtr. Salluſt.* PROXIMA, *&c.* Itaque & Schottus videtur interpunxiſſe. *Boſius.*

3 *A. Albinus.*] Fortè ex M. Catonis vita, quæ & Virorum Illuſtrium erat, depromptum: nam, quod vulgo circumfertur, pars duntaxat eſſe videtur. Refert & Plutarchus in Catone, & Apophthegmatis; Cicero in Lucullo, & 1. de Finibus. *Schott.*

4 *Principio.*] Macrobius *primo.* Et ſtatim: *ſi quid in illis libris.* Sed Macrobius non verba, ſed ſenſum verborum Albini retulit. Unde mox pro illis: *Græca oratio nobis alieniſſima eſt*, poſuit: & *eloquium Græcum à nobis alieniſſimum eſt*, forte, ut melius Græca exprimeret. *Boſius.*

5 *Sum homo Romanus.*] Neſcio cur Schottus omiſerit vocem *inquit*, quam in Gellio & Macrobio lego hoc modo, *ſum, inquit, homo Romanus.* Idem.

6 *Cum compulſi peccavimus.*] Macrobius: *cum noxam imperio compellentis admiſimus. Te, inquit, oro, quis perpulit, &c. peteres, uti ignoſceretur.* Cetera quæ Gellius ſubjicit, eodem Macrobio abſunt: quia non commemorat, unde hæc hauſerit. Schottus & Savaro è libro *de Catone* deſumpta putant, cujus ſupra Nepos meminit. *Boſius.*

Erraſſe

compulsi peccavimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres ut ignosceretur. *Agell. lib.* XI. *cap.* VIII. *Noct. Attic. & Macrob. præfat. Saturnal.*

CORNELII NEPOTIS

LIB. I.

De Vita Ciceronis.

CORnelius Nepos, & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime amicus familiarisque fuit: atque is tamen in primo libro, quos de vita illius composuit, [1] errasse videtur, cum eum scripsit [2] tres & viginti annos natum primam caussam judicii publici egisse: Sextumque Roscium parricidii reum defendisse. *Agell. lib.* XV. *Noct. Attic. cap.* XXVIII.

[3] Tullius, [4] me præsente, iisdem pene verbis, quibus edita est; eam [5] pro Cornelio seditioso Tribuno defensionem peroravit. *D. Hieronym. Epist.* LXXI. *ad Pammach.*

COR-

1 *Errasse videtur.*] Vide Franc. Fabricii historiam Ciceronia ad annum XXVI. & XXVII.

2 *Tres & viginti annos natum.*] Ætatis septimum & vicesimum agebat Cicero cum Roscium defendit, ut Asconius Pedianus, diligens ejus interpres apud Agellium, & Fabius lib. XII. cap. VI. auctor est. *Schott.* Natus Cicero, anno U. C. IↃCXLVIII. C. Atilio Serrano, Q. Servilio Cæpione Cos. Adolescens contra L. Syllæ dominantis opes pro Sex. Amerino dixit, quæ exstat Oratio, Off. II. Et primam caussam in Bruto egit, publicam scilicet (nam pro Quinctio privatam apud Aquilium Gallum judicem egit) ætatis XXVII. anno U. C. DCLXXII. In Oratore, adolescentulum dicit se eam caussam egisse. Vide Fabium Quinctilianum lib. XII. cap. VI. Dixit & pro Roscio Comœdo, anno IↃCLXXVII. post Urbem conditam. *Idem.*

3 *Tullius.*] Neque verba hæc Nepotis sunt, neque certum, è vita Ciceronis ea petita esse. Quod posterius Schott. ipse non diffitetur. Sic enim Hieron. cap. 4. epist. ad Pammachium adversus errores Joan. Hierosolymitani: *Frustra suspicimus Tullium: refert enim Cornelius Nepos, se præsente, iisdem pæne verbis, quibus edita est, eam pro Cornelio seditioso defensionem peroratam.* Bosius.

4 *Me præsente.*] *Refert enim Cornel. Nepos se præsente.* Ita Hieron. *Schott.*

5 *Pro Cornelio seditioso Tribuno.*] De hac ipse in *Hortensio*: qui liber scriptus erat de laudibus Philosophiæ apud Lactantium lib. VI. cap. II. *Malo vel unum parvum de Officio libellum, quam longam orationem pro seditioso homine Cornelio.* Longam vocat, quia viginti amplius

folia

CORNELII NEPOTIS

LIB. I.

Epistolarum ad Ciceronem.

TAntum abest ut ego [1] magistram esse putem vitæ Philosophiam, [2] beatæque vitæ perfectricem; ut nullis magis existimem opus esse magistris vivendi, quam plerisque, qui in ea disputando versantur. Video enim magnam partem eorum, qui in Schola de pudore & continentia præcipiant argutissime, [3] eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. *Lactant. lib.* III. *cap.* XV. *Divin. Instit.*

M. TUL-

folia implere potuit. Vide Asconium. Plinius lib. I. epist. XX. in hunc grandem librum, omnia quæ per dies quatuor latius dixerat, coartasse dicit Ciceronem, Nepos vero iisdem, quibus edita est verbis perorataın. Quæ pugnare videntur. Meminit ejus Orationis, præter Fortunatianum & Marcianus Capella in Rhetor. uterque ille, *pro Cornelio majestatis* vocat. Hic, in oratione, inquit, *pro Cornelio*, primo refutata sunt crimina, quæ secuta sunt Tribunatum: post ad ipsum Tribunatum recursus est factus, quæ dispositio artificialis, ut diximus, nominatur. Secundam etiam pro C. Cornelio à Pediano, ubi de illius seditioso Tribunatu, aliisque laudari video. *Schott.*

1 *Magistram esse putem vitæ Philosophiam.*] Alludere videtur ad locum Ciceronis Nepos, qui exstat in Tusculanis quæstionibus: *O vitæ Philosophia dux! ô virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum: quid non modo nos, sed omnino vita hominum sine te esse potuisset?* Et mox: *Tu inventrix legum, tu magistra morum & disciplinæ fuisti.* Lib. II. *In eo magistra vitæ tot secula permaneret Philosophia.* Schott.

2 *Beatæque vitæ perfectricem.*] Vide Arnobium lib. II. adversus gentes. Qui *fermentum quoddam vitæ* vocat *ejus cognitionem.* Hierocles in Pythagoram: Φιλοσοφία ἐστὶ ζωῆς ἀνθρωπίνης κάθαρσις, καὶ τελειότης. κάθαρσις μὲν, ἀπὸ τῆς ὑλικῆς ἀλογίας καὶ τοῦ θνητοειδοῦς σώματος. τελειότης δὲ, τῆς οἰκείας εὐζωΐας ἀνάληψις, πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν ἐπανάγουσα. *Keuchen.*

3 *Eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere,*] In eandem sententiam Cicero ipse, seu quisquis alius inducitur in Hortensio; in quo de universa Philosophia, quantopere & expetenda & colenda esset: *præcipiunt hoc isti, & facit nemo.* Schott. Lege quæ ad Pomponium notabamus.

1 *Itaque*

M. TULLII CICERONIS AD CORNELIUM NEPOTEM

Epistolarum LIB. II.

1 ITaque nostri cum omnia quæ dixissemus, dicta essent: quæ facete & breviter & acute locuti essemus, ea proprio nomine appellari [2] dicteria voluerunt. *Macrob. lib.* II. *cap.* I. *Saturn.*

Ad eundem ex libro incerto.

Hoc restiterat etiam, ut à te fictis [3] aggrederer donis. *Priscian. lib.* VIII. *Gramm.*

* * *

Qui habet, ultro appetitur; qui est pauper, [4] aspernatur. *Ibid.*

Quid? oratorum quem Cæsari antepones eorum qui nihil aliud egerunt? [5] quis sententiis aut acutior aut crebrior? quis verbis aut ornatior aut elegantior? *Sueton. in Cæsare cap.* LV.

Neque

1 *Itaque nostri.*] Adeo carum Nepotem Cicero habuit, ut jocoseria cum illo, præ cæteris libenter communicarit. Vide Epist. v. lib. XVI. ad Attic. Ciceronem vero natura dicacem fuisse, & jocularibus, quæ & dentibus non carerent, mirifice delectatum; ex jocis lib. II. de Oratore discas. Macrobius etiam Consularem scurram ab inimicis, ut à Vatinio, audiisse, & à L. Papirio Pæto, scurram velitem appellatum, adfirmat; lib. II. Saturnal. cap. I. *Schott.*

2 *Dicteria.*] Nescio in quibus libris Schottus hanc vocem invenerit. Nam in optimis edd. heic & toto isthoc capite *dicta* excusum video. Idque recte. Uno tamen loco Pontanus è Ms. Cod. *dicteria* reponi voluit. *Bosius.*

3 *Aggrederer donis.*] Passive dixit, ἐνεδρεύω, inquit Priscianus de signif. vel gener. Verbor. *Idem.*

4 *Aspernatur.*] Passive dixit, ἐξουθενεῖται. Idem Cicero ex Oeconomico Xenophontis: *Homo ex eo numero hominum, qui apud nos hoc nomine dignantur.* passive ἀξιοῦνται. Vide id genus innumera apud Priscian. lib. VIII. *Schott.*

5 *Quis sententiis aut acutior, aut crebrior?*] Idem Cicero ad Brutum, Oratores enumerans, negat se videre, cui Cæsar debeat cedere. Et Atticus ibidem judicabat, illum omnium fere oratorum Latine loqui elegantissime, scripsisse & de analogia ad M. Tullium; verborumque delectum, originem esse eloquentiæ, dicere solitum. Sed de his multi multa. *Idem.* Vide Tacitum in Dialogo de Oratore.

1 *Nulla*

* * *

Neque enim quidquam aliud eſt felicitas, niſi honeſtarum rerum proſperitas: vel ut alio modo definiam, Felicitas eſt fortuna adjutrix conſiliorum bonorum, quibus qui non utitur, felix nullo pacto eſſe poteſt. Ergo in perditis impiiſque conſiliis, quibus Cæſar uſus erat, [1] nulla potuit eſſe felicitas: feliciorque meo judicio [2] Camillus exulans, quam temporibus iiſdem Manlius, etiamſi, [3] id quod cupierat, regnare potuiſſet. *Ammian. Marcell. lib.* XXI.

[4] Quidam veterum, [5] formidantes ea, quæ ſcriptoribus hiſtoriæ ſuorum temporum ſolent ſæpe fraudi eſſe atque invidiæ, cognitionis actuum variorum, ſtylis jam uberibus explicatas non edidere ſuperſtites. *Id. lib.* XXVI. *initio.*

* * *

[6] Infelices eſſe qui omnia ſibi licere exiſtimarunt. *Idem lib.* XXVI.

* * *

Idem

1 *Nulla potuit eſſe felicitas.*] De hac ipſa Cæſaris felicitate Cicero Philippica II. *Cæſar Alexandriam ſe recepit, felix, ut ſiquidem videbatur: mea autem ſententia, qui reipublicæ ſit infelix, felix eſſe nemo poteſt.* Ut Nero Cæſar, & Sylla, quamvis huic *Felicis* cognomen datum. Vide ad Attic. lib. VII. *Schott.*

2 *Camillus exulans.*] Valer. Maxim. lib. V. cap. III. *Virium Romanarum & incrementum latiſſimum, & tutela certiſſima Furius Camillus, in Urbe incolumitatem ſuam tueri non valuit; cujus ipſe ſalutem ſtabilierat, felicitatem auxerat.* Quippe qui Capenates & Phaliſcos, & quod omnium maximum, Urbem Vejos X. annis obſeſſam adjecerat imperio. Vide Livium, Plutarchum, Agellium. A L. Apulejo Trib. plebis in exilium ejectus eſt. Cujus poſt alios Seneca meminit V. de Beneficiis. *Kench.*

3 *Id quod cupierat.*] Regnum affectaſſe Manlium, ſervato Capitolio, ſupra dictum. Teſtes *Agellius* & *Cicero* Phil. II.

4 *Quidam veterum.*] De periculis agit, in quæ vocari plerumque hiſtorici ſolent. Ejus rei fuerunt Cremutius Cordus apud Dionem & Tacitum. Junius Ruſticus apud Suetonium. Hermogenes & Metius Pompoſianus apud eundem. *Schott.*

5 *Formidantes ea, quæ ſcriptoribus.*] Ingens audacia Schotti! Quippe non ſolum pro Ciceronianis venditat, quæ Ciceronis non eſſe facile omnes perſpiciunt, qui puriſſimi ſcriptoris aurum ab Ammiani luto norunt diſcernere: ſed etiam pluſcula de ſuo inſeruit. Ammianus enim poſtquam dixiſſet ſibi uſque ad confinia proprioris memoriæ progreſſo fuiſſe propoſitum referre à notioribus pedem, ut pericula veritati ſæpe contigua, & intempeſtivos cenſores declinaret; ſolum iſta ſubjicit: *Hæc quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum ſtylis uberibus explicatas non edidere ſuperſtites, ut in quadam ad Corn. Nepotem epiſtola Tullius quoque teſtis reverendus adfirmat.* Boſius.

6 *Infelices eſſe.*] Hæc Ciceronis quidem eſſe ex Ammiano patet, qui *ſententiam*

Idem ad Atticum de Nepote.

[1] NEpotis epistolam expecto. Cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γαυριῶ legenda non putet? & ais μετ' ἀμύμονα: tu vero ἀμύμων, ille quidem ἄμβροτος. *Libro* XVI. *Epist.* V.

[2] Male narras de Nepotis filio, valde me hercule moveor & moleste fero. Nescieram omnino esse istum puerum. *Epist.* XIV.

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA,

Incerta partim quo Libro posita, partim quibus verbis concepta.

NEPOS auctore certo comperisse se ait [3] C. Lælium quondam in [4] Puteolano [5] Cal. Martiis admonitum ab uxo-

tiam Tullianam vocat: sed ex Epistolis ad Nepotem desumpta non ait. *Bos.* Suspicor, vel ab ipso Marcellino conformatum hoc ex superioribus; vel sane ex eadem Ciceronis epistola desumptum; loci affinitate persuasus, quod in eodem ipso XXVI. Marcellini repererim utrumque: hoc extremo libro, illud non procul ab initio. In qua quidem re integrum est cuique à me dissentire. Non dissimile illud, quod D. Augustin. lib. V. Civit. Dei, cap. XXVII. laudat: *O miserum, cui peccare licebat!* Quod de C. Cinna ait Cicero V. Tuscul. Et in Hortensio apud eundem Augustin. lib. XIII. cap. V. de Trinit. *Velle, quod non deceat, miserrimum: nec tam miserum est, non adpisci, quod velis, quam adipisci velle, quod non oporteat. Plus enim mali pravitas voluntatis adfert, quam fortuna cuiquam boni.* Schott.

1 *Nepotis epistolam.*] Homeri locum respexit, ut fere in his epistolis, cum ad amicissimum familiarissime scriberet. Versus Homeri est: Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα. Explicat vero acute, ut omnia, doctissimus Turneb. lib. IX. Advers. cap. XXII. *Schott.* Vide etiam Schoppium in paradoxis literariis Epist. 5.

2 *Male narras de Nepotis filio, valde me hercule moveor, & moleste fero. Nescieram omnino esse istum puerum.*] Epist. XIV. De Cornelii filio nihil dum reperi. Quare valde ambigo, sit ne hic cognationis nomen *Nepos*, vel Cæcilii alicujus Metelli cognomen. *Schott.* Nepotis mentio fit etiam lib. II. Non dubito, hæc ad eundem Nepotem pertinere, ad quem præcedens locus: non autem ad Cæcilium aliquem, ut Schotto in mentem venit. *Bosius.*

3 *C. Lælium.*] Qui inter Oratores à Vellejo numeratur. De illo passim Seneca, & Cicero pro Archia.

4 *Puteolano.*] Vide, quæ Fr. Schottus in Urbis Romæ admirandis disseruit ad Card. Bellarminum.

5 *Cal. Martiis.*] Quæ *Matronalia* dicebantur, Horatii Scholiastes in III. Carm.

ab uxore [1] temporius ut discumberet, petiisse ab ea ne interpellaretur; serius tandem ingressum triclinium dixisse; non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum, ut scripta illa proferret, pronunciasse versus qui sunt in Heautont.

Sati' pol proterve me Syri promissa huc induxerunt.
Donatus in vita Terentii.

[2] L. Otacilius Pilitus [3] primus omnium libertinorum scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam. Cnei enim Pompeji Magni, quem docuit; patrisque ejus res gestas compluribus libris exposuit. *Suetonius de Clar. Rhetor.*

Cornelius Nepos [4] literatos quidem vulgo appellari ait

Carm. Oda VIII. Hinc Martialis easdem *Saturnalia muliebria* vocat, & Juvenalis, Kalendas Martias, *femineas*. Adi Festum & Tibullum lib. III. & IV. *Schott.*

1 *Temporius ut discumberet.*] Sic editi omnes. Schottus tamen maluit *temperius*, ut apud Plautum *temperi*; nulla necessitate. Est enim à *tempore* comparativus, ac ita apud Columellam, Ovidium & in glossis quoque veteribus scriptum reperitur. *Bosius.*

2 *L. Otacilius Pilitus.*] Qui primum ostiarius veteri more in catena fuit: ut ibidem *Suetonius* testatur, apud quem longe aliter hæc omnia leguntur.

3 *Primus omnium libertinorum.*] Sic Terentius:

Servum hominem caussas orare, leges non sinunt. Schott.

4 *Literatos vulgo appellari ait eos, qui aliquid diligenter & acute, scienterque possint, aut dicere aut scribere.*] Iterum aliqua desunt. Sic enim Suetonius: *Corn. Nepos in libello, quo distinguit literatum ab erudito, literatos vulgo quidem appellari ait eos, qui aliquid diligenter, &c.* Ubi Schottius putabat legendum, *libello quodam distinguit*; ac mendum è compendio literarum natum. Nec enim titulum libri, inquit, tueri ea ἐπιγραφὴ potest: *Liber quo distinguitur literatus ab erudito.* Sed non recordatus est Vir doctissimus, plane eodem modo Plutarchum inscripsisse suorum unum; *πῶς ἄν τις διακρίνοι τὸν κόλακα τοῦ φίλου.* Ut taceam similes aliorum inscriptiones. Addit Suetonius: *eosdem literatos vocitatos.* Quæ, si recepta lectio vera est, pariter à Nepote, eoque superioribus addenda sunt. Sed recte observatum Schotto, hæc ad sequentia pertinere. Vide eum III. Obs. human. cap. 14. *Bosius.* Ad intelligendam vero, quam inter literatos & Grammaticos exequitur discrepantiam, dignabor adscribere verba Vossii: *Γράμματα*, inquit, & *literæ*, nunc prima notant elementa, ut cum literarum alias dicimus esse vocales, alias consonantes: nunc vero sumuntur pro literarum studiis: ut in veteri Senario:

Διπλοῦν ὁρῶσιν οἱ μαθόντες γράμματα.

Quomodo item Tullius literas dividit in vulgares, & interiores sive reconditas: ita & *γραμματική*, quæ ἀπὸ τῶν *γραμμάτων* dicta, nunc legendi, scribendique, vel bene loquendi artem designat; nunc vero præter eam, historiarum ac fabularum notitiam comprehendit;

eos, qui aliquid diligenter & acute ſcienterque poſſint aut dicere aut ſcribere: ceterum [1] proprie ſic appellandos poëtarum interpretes, [2] qui à Græcis Grammatici nominentur. *Sueton. de illuſtr. Grammat.*

[3] Præter Phyſicos [4] Homerumque, qui univerſum mari circum-

hendit: quandoque etiam plurium artium & multarum rerum ſcientiam & efflorefcentem inde facultatem enarrandi ſcriptores, & judicandi de eorum ſcriptis, lociſque corruptis. Atque hoc pacto cum ſententia noſtra conciliari poſſe arbitror opinionem veterum, qui late adeo Grammaticen extendunt, ut non una ſit ſcientia, ſed ſcientiarum cinnus. Hoc ſine dubio argumentum fuit Telephi Grammatici libro eo, quo oſtendit, πόσα χρὴ εἰδέναι γραμματικὸν, teſte Suida. A varia qui ſcientia commendarentur, appellabantur πολυΐστορες. Ut Alexander Cornelius: item Apion Alexandrinus, contra quem Flavius Joſephus ſcripſit. Dicti quoque φιλολόγοι: ut Eratoſthenes & Atteius: de quibus c. x. Etiam dicebantur πολυμαθεῖς. Studiumque ipſum nominatum πολυμάθεια. Hæc Incomparabilis *Voßius.*

1 *Proprie ſic appellandos Poëtarum interpretes.*] Unde Seneca Ep. LXXXVIII. *Grammaticus*, inquit, *circa curam ſermonis verſatur; & ſi latius evagari vult, circa Hiſtorias. Iam ut longiſſime fines ſuos proferat, circa carmina.* Et Quintilianus, lib. II. cap. I. *Grammatice, quam in Latinum transferentes, literaturam vocaverunt, tenuis à fonte, aſſumptis Poëtarum hiſtoricorumque viribus, pleno jam ſatis alveo fluit.* Keuchen.

2 *Qui à Græcis Grammatici nominentur.*] Tria genera Grammaticorum: alii τεχνικοὶ, alii ἱστορικοὶ, tertium genus κριτικοὶ vocantur. Τεχνικοὶ elementa & primores literas docent. Item partes orationis, ſtructuram verborum, & ſimilia. Eos Græci γραμματιστὰς potius, quam γραμματικοὺς: & Latini *literatores*, non *literatos* vocant. Hiſtorici fluminum, montium, regionum nominibus occupati ſunt: abſtruſas hiſtorias, aut μυθολογούμενα, aut ποιητικῶς θεολογούμενα explicant: genealogias Deorum ac priſcorum heroum diligenter rimantur. Nobiliores his Critici, qui tanquam cenſores quidam, & veterum librorum Senatum legere poſſunt, & non probos tribu movere: quique παρεγγεγραμμένα, ἐμβολιμαῖα νοθεύοντα, & ſimilia deculpare, ut eorum verbo utar, ſolent. *Joſephi Scaliger.*

3 *Præter Phyſicos.*] Qui, poſtquam dubitatum fuerat, terrane ulteriora an Oceanus occuparet; terram tandem claudi Oceano deprehenderunt. Vide Ariſtotel. II. de Generat. & Corrupt. Sed probabile eſt, Melam de Phyſicis loqui, qui naturales hiſtorias conſcripſerunt. Qualis Plinius, cujus verba lib. II. cap. LXVIII. *Eſt igitur*, inquit, *in toto ſuo globo tellus medio ambitu præcincta, circumfluo mari. Nec argumentis hoc inveſtigandum, ſed jam experimentis cognitum.* Idem ſequenti capite oſtendit, regum cura ſeptentrionis oram magna parte navigatum: nec veriſimile eſſe illic maria deficere, ubi tanta humoris vis ſuperet. *Keuchen.*

4 *Homerumque*] Cujus in hac fide non exigua authoritas. Quippe qui Philoſophiæ magnus author, ut ex Quintiliano ſcimus. Ob ambitum autem undarum parentem vocavit, quemadmodum ex illo Virgilius. Unde & illud:

Ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ, καὶ πᾶσα
θάλασσα,
Καὶ πᾶσαι κρῆναι, καὶ φρείατα μακρὰ
νάουσιν.

Addo Dionyſium περιηγητὴν, qui in principio ſui operis:

Μνήσο-

circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior auctoritate, sic certior tradit: [1] testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retulisse commemorat. Cum Galliis Proconsul præesset, Indos quosdam à rege Suevorum dono sibi datos, unde in eas terras devenissent, requirendo cognosse vi tempestatum [2] ex Indicis æquoribus abreptos emensosque, quæ intererant, tandem in Germaniæ littora exiisse. *Pompon. Mela lib.* III. *cap.* 5. *de situ orbis. & Plin. lib.* II. *cap.* LXVII.

[3] Largitudo. *Charis. l.* I.

[4] Eudoxus quidam avorum nostrorum temporibus, cum [5] Lathyrum regem * Alexandriæ profugeret, † ab Arabico sinu

Μνήσωμαι Ὠκεανοῖο βαθυῤῥόου. ἐν γὰρ ἐκείνῳ
Πᾶσα χθὼν, ἅπτε νῆσος ἀπείριτος, ἐστεφάνωται.

Vide in Commentariis Eustathium. Cæterum difficultas circumnavigandi ex caussis & natura locorum orta est; ut adstruit Albertus cap. VIII. Nec fidem adhibet Herodotus quarta Musa, *τὸν δὲ Ὠκεανὸν λόγῳ μὲν λέγουσι ἀπὸ ἡλίου ἀνατολέων ἀρξάμενον, γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν.* Quod etiam contra Ciceronis & Macrobii sententiam, qui Antœcorum & Antipodum terras interfluente Oceano circumcirca separari putarunt. *Keuchen.*

1 *Testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit.*] Verba Plinii lib. II. sub finem cap. LXVII. *Nepos de Septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranii in Consulatu collegæ, sed tum Galliæ proconsuli, Indos à Rege Suevorum dono datos, qui ex India commercii caussa navigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti.* Strabo libro II. Herodoto in Melpomene. Heraclidi Pontico, Posidonio, eadem Cornelio Nepoti narrantibus, non credit quosdam ab India ad Gades usque & Germaniæ littora navigasse. *Schott.* De Oceani navigatione lege Senecam I. Suasor. Ambros. III. Hexaëm. Olim etiam instaurata per Portogalliæ reges navigationem totus circuitus ejus innotuit. De Hannone vide Melam III. X. *Keuchen.*

2 *Ex Indicis æquoribus abreptos.*] Brevius hæc Plinius, è quo, sicut alia quædam indidem mememorata, hausit Martianus Capella lib. VI. Satyr. cap. *de rotunditate terræ*; sed locus corruptus est, ut etiam Schotto observatum. Grotius: *Idem Cornelius post captos Indos per Germaniam navigavit.* Schottus emendabat: *Idem Cornelius post: Captos Indos per Germaniam navigasse.* Sed hoc paullo durius. Malim: *Idem Cornelius posuit, captos Indos per Germaniam navigantes.* Bosius. Sed hoc durissimum.

3 *Largitudo.*] Verba Charisii: *Largitudo nusquam invenitur, nisi apud Nepotem.* Bosius.

4 *Eudoxus quidam.*] Verba ipsa sunt Pomponii Melæ, lib. III. cap. X. Eudoxum autem ætate Nepotis fuisse non dicit Mela, nec verum est. Obiit Nepos Augusti principatu; ut ipse Plinius alicubi asserit. Etsi enim haud plus quam quadraginta circiter anni ab excessu Lathuri ad initium Augusti intersint, haud dici tamen potest, Cornelium vixisse ætate Eudoxi. Nam quum hic fugit ex Ægypto, aut puer, aut nondum natus erat Nepos. *Salmas.*

5 *Lathyrum regem.*] *Lathyrus* pro *Lathuri* perperam in libris Plinii ac

sinu egressus per hoc pelagus (Africam) (ut Nepos affirmat) [1] Gades usque provectus est. *Mela lib. III. cap. 10. & Plin. lib. II. cap. 67. & Martian. Capell. l. 6.*

[2] Ab Heneto Paphlagones in Italiam transvecti, mox Veneti

Melæ scribitur. Ut *Thyrii* pro *Thurii*, qui sunt Θούριοι, & *Thyle* pro *Thule*, quum sit Θούλη. Græcis enim Λάθουρος vocatur, non Λάθυρος. Et frustra est Vir doctus, qui hunc regem Λάθυρον à leguminis genere ita dictum putavit, ut *Ciceronem* à cicere. Strabo, Clemens Alexandrinus, Eusebius, & omnes Græci Λάθουρον nominant. Θοῦρος significat cum impetu violentum: Λα particula auget significationem. Inde Λάθουρος, maxime violentus. Forte etiam ita appellatus, quod in Venerem concitatus esset. Nam θούρης est ἀφροδισιαστής, & θουρὸ, καὶ ἀφρηρὴς, ὀρεκτικῶς ἔχουσα. Θουρὰς, λαγνός. Hesychius: Hoc verius. Idem Plinius lib. VI. cap. XXX. *Ptolemæum Lathyrum* appellat, qui *Lathurus* scribendus est. *Salmasius.*

† *Ab Arabico sinu egressus, Gades usque provectus est.*] Transito promontorio Bonæ spei, sine quo sinu Arabico (qui alias rubrum mare dicitur) excedens, Gades pervenire non potuit. *Pontanus* I. Discussion. Histor. Vide Hornium lib. I. cap V. de Orig. Gentium Americanar. Schefferum de Milit. navali Veter. lib. I. cap. I. Certum quidem est, à Gadibus in Arabiam olim navigatum fuisse, & contra; non tamen ea navigatio vulgata fuit & trita. Et sane hodie navigabile est, & ante Jubam etiam creditum, traditumque. Sed explorata ejus navigatio eo tempore fuit, tantum abest, ut verum sit Jubam & spatiorum modos meminisse, & stationum loca addidisse, qui in eo cursu adiri solerent. Auctor Peripli maris Erythræi qui recentior Juba, fatetur quidem Oceanum Indicum ad Occidentem regyrare, & unum fieri eum Hesperio mari, sed nondum exquisita illa maria navigantibus, & comperta esse. De Emporiis Azanii maris loquitur, quod in terras irrumpit per freta Arabici sinus, & Persici: ὁ μετὰ τοὺς τόπους ὠκεανὸς ἀνερεύνητος ὢν εἰς τὴν δύσιν ἀνακάμπτει καὶ τοῖς ἀπεστραμμένοις μέρεσι τῆς Αἰθιοπίας, καὶ Λιβύης, καὶ Ἀφρικῆς κατὰ τὸ νότον παρεκτείνων εἰς τὴν ἑσπέριον συμμίσγει θάλασσαν. *Salmas.*

1 *Gades.*] Hæc insula est, vel Urbs potius circumflua & interamna Tartessos duobus Bætis amnis ostiis, & mari concepta, quam *Gadir* Tyrii nominarunt. Syriacum esse, notum est גדר. Hesych. Γάδειρα τὰ περιφράγματα, Φοίνικες. Avienus: *Pœnus namque locum Gadir vocat undique septum.* Diversa utique ab illa insula, quæ in capite est Bæticæ, quam Latini *Gadium*, Græci Γαδείρων indigitarunt. Quod idem *Salmasius* ad Solinum suum notavit. Vide etiam Casaubonum ad Strabonem.

2 *Ab Heneto Paphlagones.*] Nam Ἐνετοὶ, *Veneti*, ut οἶνος, *vinum*, & similia. Idem itaque nomen ea re creditum putabat Nepos, hos ab illis ortos. Nihil verius. De populis igitur Ἐνετοῖς intelligebat Nepos, non de vico *Heneto.* Eos in Paphlagonia vel prope Paphlagoniam incoluisse volebant veteres. Horum meminit Horatius:

Παφλαγόνων δ' ἡγεῖτο Πυλαιμένεος λάσιον κῆρ
Ἐξ Ἐνετῶν ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων.

Quia nullum Enetorum vestigium in Paphlagonia sequentibus ævis exstitit, ideo quæsivere Grammatici ac Geographi, quinam illi essent Ἐνετοὶ Homerici. Οὐ γὰρ δείκνυσθαί φασι νῦν, inquit Strabo, Ἐνετοὺς ἐν Παφλαγονίᾳ. Zenodotus scribebat apud Poëtam ἐξ Ἐνετῆς, ut de Amiso intelligeretur, quæ olim Ἐνετὴ vocabatur. Alii vicum hoc nomine

Veneti sunt nominati. *Solin. cap.* 56. *Polybistor. & Plin. lib.* VI. *cap.* 11.

Fauces Oceani T. Livius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, [1] ubi minimum, VII. M. Pass. ubi vero plurimum X. M. *Plin. lib.* III. *proœmio. Ibid. lib.* III. *cap.* 17.

[2] Melpum opulentia præcipuum, quod ab Insubribus & Bojis, & Senonibus deletum esse eo die, [3] quo Camillus Vejos ceperit, Nepos Cornelius tradit. *Plin. lib.* III. *c.* 17.

Ultra [4] Aquilejam VI. M. Pass. Formio amnis, ab Ravenna CLXXXIX. M. Pass. antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc vero Istriæ: quam cognominatam tradunt à flumine Istro in Adriam effluente à Danubio amne, [5] eidemque Istro ex adverso Padi fauces, contrario eorum percusso mari interjecto dulcescente plerique dixere falso & Nepos Cornelius etiam [6] Padi accola. *Plinius lib.* III. *cap.* 28. *Natural.*

Alpes

nomine in Paphlagonia ostendi ajebant, decem schœnis ab Amastri dissitum. Atqui non nimis celebris ille vicus in Paphlagonia, ut eo insignis hæc dici possit. Præterea non ex illo vico transvectos Venetos Italiæ certum est, sed ex populis Enetis, qui post Trojam captam, quum diu deerrassent tandem in Italiam devenerunt, & Venetiam regioni ac populis nomen dederunt. In confesso apud omnes esse tradit Strabo, Ἐνετὰς nobilissimam ac præcipuam Paphlagoniæ fuisse gentem. Eum vide lib. XII. *Salmas.*

1 *Ubi minimum.*] Ms. Cod. Chifleti: *ubi minus.* Bos.

2 *Melpum.*] Sunt qui putent esse *Meleium* municipium nobile & ditissimum: estque in Orbiis, de quibus multa Zanchius ad P. Betulium, & G. Merula lib. I. Antiquit. Galliæ Cisalpinæ cap. IX. *Schott.*

3 *Quo Camillus Vejos.*] De die nondum in Fastis aut diariis comperi: annus est in iis Tabulis marmoreis, quo de Vejentibus Dictator primum triumphavit, CCCLVII. *Livius* lib. V. & rursum *Plinius* lib. XXXIII. cap. VII. *Plutarchus,* Camillo. *Valerius* IV. cap. I. *Diodor. Flor. Eutrop. Auctor* de Viris Illustr.

4 *Aquileiam.*] Quam à fontibus aquarum perennibus dictum volunt. Condita est à Romanis contra Barbaros. Urbs tam augusta quondam, ut altera Roma diceretur. Hodie ad solitudinem propemodum perducta, Venetis paret.

5 *Eidemque Istro ex adverso Padi fauces.*] Strabo lib. I. scribit Eratosthenem, & ante eum multos in illa fuisse ignorantia, ut fluvium ab Danubio derivatum in Adriaticum juxta Istros egredi tradiderint; unde & Jasonis è Ponto in Adriaticum transitus locum habuerit historiæ. Hos Plinius ac Mela secuti pari ignorantiæ nævo notantur. *Keuch.* Sic Aristot. de Hist. animal. VII. & περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, Apollonius Rhodius, & alii. Quos miror omnes cum Nepote falsitatis argui. *Schottus.*

6 *Padi accola.*] Unde Catullo epigram-

[1] Alpes in longitudine x. M. Passuum patere à supero mari ad inferum Cælius tradit. Timagenes xx. M. Pass. deductus in latitudinem Cornel. Nepos C. M. T. Livius tria M. Stadiorum uterque diversis in locis. *Lib.* III. *cap.* 19.

Inter duos Bosphoros Thracium & Cimmerium directo cursu, ut auctor est Polybius CI. M. Pass. intersunt. Circuitu vero totius Ponti [2] vicies semel centena quinquaginta M. ut auctor est Varro, & fere veteres. Nepos Cornelius CCC. M. L. adjicit. *Lib.* IV. *cap.* 12.

Minus profecto mirentur [3] portentosa Græciæ mendacia [4] de hortis Hesperidum & amne Lixo prodita, qui cogitent nostros nuper paulo minus monstrifica quædam de iisdem

gram. I. *Italus*; Ausonio autem, epist. XXIV. *Gallus* vocatur. Nempe quia Italia Transpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patria quicquam se habere comperri, negat Elias Vinetus in Ausonium Idyll. VII. At Veronensem fuisse, in Leandri Alberti Italia lego, ut & Cosmographia P. Merulæ. Natus fuit in Hostilia: qui Veronens. vicus. *Vossius.*

1 *Alpes in longitudine.*] Mela lib. II. *Alpes ipsæ ab iis littoribus longe lateque diffusæ, primo ad Septentrionem magno gradu excurrunt, deinde ubi Germaniam attigerunt, verso impetu in Orientem abeunt, diruptisque populis immanibus, usque in Thraciam penetrant.*

2 *Vicies semel centena quinquaginta M.*] Cod. Toletanus: *vicies semel M. ut auctor est Varro, & fere veteres semel quinquaginta. Nepos Cornelius* CCC. M. L. *adjicit.* Schott.

3 *Portentosa Græciæ mendacia.*] *Et quisquid Græcia mendax Audet in historia.* Juvenalis Sat. X.

4 *De hortis Hesperidum.*] Hesperides nymphæ sunt, quibus horti illi tribuuntur. In Cyrenaïca Ἑσπερίδες urbis nomen, quæ & Ἑσπερὶς & Εὐεσπερίς. Nihil vanius & mendacius illis fabulis, quæ Hesperidas nymphas & earum hortos prodidere. Fabularum porro auctores, Hesperidas illas, quæ mala aurea habuerunt, sed custode dracone circa oceanum collocant. Apollodorus: ταῦτα δὲ ἦν οὐχ ὥς τινες ἐν Λιβύῃ ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Ἄτλαντος ἐν Ὑπερβορέοις. Hesiodus ultra Oceanum ponit. Non dubito tamen fuisse & ex Græcis auctores, qui nominis errore inducti, quod urbs Ἑσπερίδες in Pentapolitana Libya vocaretur, eo transtulerint & Hesperidum hortos. Ptolemæus in Cyrenaïca & Pentapolitana memorat Ἑσπερίδων κῆπους, quos tamen diversos statuit ab urbe Berenice, quam Ἑσπερίδας dictam autumat. Scylax Caryandæus in Pentapolitana urbis & portus Ἑσπερίδων meminit. Haud longe ab Hesperidibus urbe, κῆπους Ἑσπερίδων ponit idem Scylax, omni genere arborum refertas. Hortos Hesperidum major pars in Mauritania statuit ad Oceanum, circa Lixon. Alii etiam circa Atlantem Mauritaniæ montem. Nam Hesperidas quidam Hesperi filias faciunt; quidam Atlantis ex Hesperide uxore. Servius: *Quidam tamen hos hortos circa Syrtes positos tradunt.* Nec diversæ sunt opiniones, ut velle videtur Servius. Errorem, ut dixi, fecit vox Ἑσπερίδες, quo nomine appellata est Pentapolitanæ Libyæ civitas.

Inde

iiſdem tradidiſſe: [1] prævalidam hanc urbem majoremque Carthagine magna: præterea [2] ex adverſo ejus ſitam & prope immenſo tractu [3] ab Tingi: quæque alias Cornelius Nepos avidiſſime credidit. *Lib.* v. *cap.* I.

Inter Pontum & Caſpium mare CCCLXXV. M. Paſſ. non amplius intereſſe tradiderunt [4] Cornelius Nepos C. L. M. *Lib.* VI. *cap.* XI.

Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem à terra ſtadia octo [5] abeſſe prodidit Cernen. Nepos Cornel.

Inde horti urbi vicini dicti Ἑσπερίδων, & confuſi cum hortis fabuloſarum Heſperidum, qui ad Oceanum. *Salmaſ.*

1 *Prævalidam hanc urbem.*] Lixon: Nam de Cerne mox libro VI. cap. 30. Carthagini quoque objacere ſup. Plinius: *A Claudio Cæſare colonia facta Lixos: vel fabuloſiſſime ab antiquis narrata. Ibi regia Antæi, certatumque cum Hercule, & Heſperidum horti. Affunditur autem huic æſtuarium è mari, flexuoſo meatu, in quo Draconis cuſtodiæ inſtar fuiſſe nunc interpretantur.* Schottus.

2 *Ex adverſo ejus ſitam.*] Statim: *exadverſo maxime Carthaginis*, id eſt, è regione, vel, ex oppoſito maximæ Carthaginis. Ubi τὸ *maximæ* nominaliter ſumptum malim, quam adverbialiter. Poëta dixit, *Carthago Italiam contra* κατ' ἀναστροφὴν, eadem notione, qua Latini *exadverſus* uſurpant, vel *exadverſum.* Keuchen.

3 *Ab Tingi.*] Nimirum Mauritaniæ. Alia eſt Τίγγις Καισάρεια apud Ptolemæum, quæ *Tingi altera*; ut *altera Pergama, altera Salamis* de Cypri Salamine. Lege Pompon. Melam lib. I. *Keuch.*

4 *Cornel. Nepos* CLM.] Duo Plinii Mss. CCLM. numerant. *Schott. Boſ.*

5 *Abeſſe prodidit Cernen.*] Quod idem eſt ſpatium, & pœne idem ſitus. De ſitu Cernes inſulæ dubitatum oſtendit Euſtathius ad Dionyſium: Καὶ ἡ θέσις δὲ αὐτῆς διαφωνεῖται. οἱ μὲν γὰρ ἀνατολικὴν αὐτὴν ὑποτίθενται, ὡς καὶ Λυκόφρων ἐμφαίνει, οἱ δὲ δυτικήν. Sane Lycophron ex inſula Cerne oriri facit auroram:

> Τιθωνὸν ἐν κοίταισι τῆς Κέρνης πέλας
> Λιποῦσα.

His verſibus Κέρνην ibi collocat, ubi omnes alii veteres, χρυσῆν, ὑπ' αὐτὸν τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα. Hæc Cerne Lycophronis licet ad Orientem ſit, non poteſt eadem eſſe cum Menethuſiade. Sed non minus nugatur Lycophron cubile Solis in Cerne inſula locando, quam Mimnermus, qui in Colchis conſtituit:

> Αἰήταο πόλιν τόθι τ' ὠκέος ἠελίοιο
> Ἀκτῖνες χρυσέῳ κείαται ἐν θαλάμῳ.

Omnes alii Scriptores Cernen in occidentali Oceano metantur. Quod etiam Strabo oſtendit, licet Cernen inter loca numeret quæ tum non cognoſcerentur, & Eratoſthenem eo nomine reprehendat, quod fabuloſis habeat fidem: πεπίστευκε δὲ καὶ περὶ τῶν ἔξω στηλῶν Ἡρακλείων πολλοῖς μυθώδεσι Κέρνην τε νῆσον καὶ ἄλλους τόπους ὀνομάζων τοὺς μηδαμοῦ νυνὶ δεικνυμένους. Ergo Cerne extra Columnas Herculis in Oceano Atlantico, quam Polybius gravis auctor etiam agnoſcit. Plinius inter inſulas Æthiopiæ & huic locum dat: *Cerne nominatur inſula adverſa Æthiopiæ, cujus neque magnitudo, neque intervallum à continente conſtat.* Ita hæc legenda, non ut eſt vulgo: *Contra ſinum Perſicum Cerne inſula nominatur.* Nam verba illa, *Contra ſinum Perſicum*, ad præcedentem

 clauſulam

Cornel. ex adverso maxime Carthaginis à continente passus mille non ampliorem circuitu duobus millibus. *Lib.* VI. *cap.* 31. *de Insulis Æthiopici maris.*

Nepos Cornelius, [1] qui Divi Augusti principatu obiit: Me, inquit, juvene [2] violacea purpura vigebat, cujus libra denariis centum venibat: nec multo post rubra Tarentina. Huic successit Dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinther Ædilis Curulis primus in prætexta usus [3] improbatur: nam purpura [4] quis non inquit, triclinaria facit. *Lib.* IX. *cap.* 17. *& cap.* 39.

Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec usquam alibi

clausulam pertinent; ut jam aliis animadversum. Occidentalis Cerne Æthiopiæ adversa non est; sed Hesperiæ. Terminus ejus statuitur navigationis Phoenicum, qui non navigabant in eam à rubro mari: qui enim id pote, nondum comperta Meridiani maris navigatione? sed per Gades Oceanum illum ingrediebantur, qui etiam in ora illa multa oppida condiderunt. *Salmas.*

1 *Qui divi Augusti principatu obiit.*] Vide D. Hieronymum in Chron. Eusebiano, qui refert illum ad annum Augusti quartum.

2 *Violacea purpura.*] De variis purpuræ generibus post Cælium, Baysium, alios, accurate Salmasius in notis ad Tertullianum de Pallio, & Octav. Ferrarius de Re Vestiaria, præcipue lib. II. cap. 7. Qui videri possunt. *Bosius.*

3 *Improbatur.*] Sic Ms. Vulgati: *improbabatur.* Quod video summos viros non improbasse. Mox edit. Dalech. *qua purpura quis non jam, inquit, triclinaria facit?* nec aliter laudant viri docti, qui de purpura tractarunt. *Triclinaria* Salmasius ait esse accubitalia, quibus accubita vel lecti tricliniares sternuntur, *not. ad Tertullianum* pag. 175. *Idem.*

4 *Quis non inquit, triclinaria facit.*] Addit de suo Plin. *Spinther ædilis fuit, V. C. anno septingentesimo, Cicerone Cos.* *Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, veluti magnifico impendio; qualiter nunc omnes pæne commodiores purpuræ tinguntur.* Hæc postrema Plinio ab aliquo adjecta asserere auderem, nisi in Ms. Toletano antiquiss. reperissem. In Consulatu vero M. Tullii nimis rotundus numerus est, qui est in Fastis Capitolinis extra controversiam annus IↃCXC. post U. C. collega C. Antonio: P. vero Cornelius Lentulus Spinther, Ciceronis imprimis studiosus, Cos. post fuit, anno IↃCXCVI. cum Q. Cæcilio Metello Nepote. *Schott.* Triclinaria sunt accubitalia, quibus accubita vel lecti tricliniares sternuntur. Nec de purpura tantum illa, sed etiam auro clavata, ut & mantelia, quibus mensa sternebatur & mappæ. Aureorum & auratorum manteliorum mentio multis locis apud Histor. August. Scriptores. Stragula quoque vestis qua cubiculares lecti insternebantur, auro & purpura depingi solebat. Apulejus lib. X. *Sed & stragula veste, auro & murice Tyrio depicta probe consternunt.* Nec minus tricliniaris & accubitalis. Babylonicorum στρωμάτων præcipue usus in sternendis accubitis, quæ auro & purpura picta fuisse, nemo nescit. Inde *Babylonicum aureum plumatum* Publio Syro dicitur. Glossa, *Babylonicum*, ψιλὴ πολύμιτος. *Salmasius* ad Tertull. Pallium. *Kauch.*

1 Ninus

alibi nasci putavere nostri veteres: Sed in Germania potoriis vasis inde factis primum, dein pedibus lectorum sellisque Cornelius Nepos tradit magno fuisse miraculo, cum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo & urceos magnitudine cadorum ostendisset: post quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine, columnas vidisse se. *Lib.* XXXVI. *cap.* 7.

[1] Νέπως δὲ Κορνήλιος οὐχ ὑπὸ γήρως φησὶν οὐδὲ νόσου παραλλάξαι τὸν Λούκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους [2] διαφθαρέντα. Cornelius Nepos neque senio, neque morbo aut alienata mente fuisse, sed à Callisthene liberto venenis corruptum. *Plutarch. in Lucull. extrem. & An seni gerenda Respub.*

Νέπως ὁ Κορνήλιος φησὶν οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γάϊον. Cornelius Nepos non Crassi, sed Bruti, ejus quæ de Lusitanis triumphavit, filiam nuptum Cajo datam refert. *In Gracchis.*

Ἀννίβας δὲ τῶν μὲν ἄλλων, ἐλάχιστος ἦν λόγος, Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος, αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον. καὶ τῷ νεκρῷ παραστὰς, καὶ πολὺν χρόνον τήν τε ῥώμην τοῦ σώματος καταμαθὼν καὶ τὸ εἶδος οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον οὔτε ἀπ' ὄψεως τὸ χαῖρον. ὡς ἄν τις ἐργώδη πολέμιον, καὶ βαρὺν ἀπεκτονὼς ἐξέφηνεν, ἀλλ' ἐπιθαυμάσας [3] τὸ παράλογον τῆς τελευτῆς τὸν μὲν δακτύλιον, ἀφείλετο· τὸ δὲ σῶμα κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ καὶ περιστείλας ἐντίμως ἔκαυσε καὶ τὰ λείψανα συνθεὶς εἰς κάλπιν ἀργυρᾶν καὶ χρυσοῦν ἐμβαλὼν στέφανον, ἀπέστειλε πρὸς τὸν υἱόν. τῶν δὲ Νομάδων τινὲς περιτυχόντες τοῖς κομίζουσιν ὥρμησαν ἀφαιρεῖσθαι τὸ τεῦχος. Ἀντιλαμβανομένων δ' ἐκείνων ἐκβιαζόμενοι καὶ μαχόμενοι διέρριψαν τὰ ὀστᾶ. Πυθόμενος δὲ Ἀννίβας καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, οὐδὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεοῦ τοῖς μὲν νομάσιν, ἐπέθηκε δίκην οὐκ ἔτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐφρόντισεν. ὡς δὴ κατὰ θεὸν

1 Νέπως δὲ Κορνήλιος.] Vide Plutarch. in libello: Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. *Crudelissimum* autem Hannibalem vocat Livius lib. XXVII. Valer. lib. V. cap. I. fine. Silius Ital. lib. XII. Orosius lib. IV. cap. 18. Aurelius Victor de Vir. Illustribus: *Marcellus quinquies Consul, insidiis Hannibalis deceptus & magnifice sepultus. Ossa Romam remissa, à prædonibus intercepta perierunt.* Quis scit an hæc ad librum Exemplorum V. ubi & Hannibalis mentio fit, pertineant? *Schott.*

2 Διαφθαρέντα.] Sequitur apud Plutarchum priore loco: Τὰ δὲ φάρμακα δοθῆναι μὲν ὡς ἀγαπῷτο μᾶλλον ὁ Καλλισθένης ὑπ' αὐτοῦ, τοιαύτην ἔχειν δοκοῦντα τὴν δύναμιν. ἐκστῆσαι δὲ καὶ κατακλύσαι τὸν λογισμόν, ὥστ' ἔτι ζῶντος αὐτοῦ, τὴν οὐσίαν διοικεῖν τὸν ἀδελφόν. Quæ prioribus addi debuere: nam pariter à Nepote desumpta sunt. *Bosius.*

3 Τὸ παράλογον τῆς τελευτῆς.] In edit. Parisiensi Jo. Rualdi, qua utor, excusum invenio, τὸ παράλ. τῆς τελευτῆς, nec variant Mss. *Idem.*

κατὰ θεόν τινα καὶ τῆς τελευτῆς καὶ τῆς ἀταφίας, παραλόγως οὕτω τῷ Μαρκέλλῳ γενομένης. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ [1] Οὐαλέριον Μάξιμον ἱστορήκασι. Λίβιος δὲ καὶ Καῖσαρ ὁ Σεβαστὸς, κομισθῆναι τὴν ὑδρίαν πρὸς τὸν υἱὸν εἰρήκασι καὶ ταφῆναι λαμπρῶς. Annibal vero cum reliquos minimi faceret, Marcellum cecidisse audito, ipse ad locum accurrit: cadaverique adsistens, diuque corporis robur & formam contemplatus, neque superbam ullam emisit vocem, neque vultu lætitiam (ut consentaneum erat eum, qui tam molestum & gravem hostem interfecisset) præ se tulit: sed inopinatum viri exitum miratus, annulum ei abstulit, corpus digno habitu ornatum, vestibusque decentibus amictum cremavit, reliquias in urnam argenteam lectas, aurea superaddita corona, ad filium ejus misit. Sed quidam Numidæ cum in ferentes ea incidissent, adimere vi conati sunt: illis reluctantibus ac vim vi repellentibus ossa disjecta sunt. Annibal hoc audito, ad eos qui aderant, *Nihil*, inquit, *utique Diis invitus fieri potest:* sumto de Numidis supplicio nullam præterea de Marcelli reliquiis colligendis curam habuit: ut qui Dei alicujus numine Marcello hunc exitum vitæ & sepulturæ privationem ita præter omnium opinionem evenisse crederet. Hæc Cornel. Nepos & Valerius Maximus narrant. Livius & Augustus Cæsar perlatam ad filium Marcelli urnam, & honorifice sepultas ejus reliquias, perhibent. *In Metello.*

Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ᾽ ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος. ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι καὶ Νέπωτι καὶ τῶν Ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου [2] τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι. Annibalem Marcel-

1 Οὐαλέριον Μάξιμον] Cod. Vulcobianus Οὐαβέριον Alius: Οὐετέριον. Quod an reponi debeat, dispiciant Criticorum filii. Viri docti censent, Plutarchum ad ea respexisse, quæ Val. Maximus v. 1. ext. 6. de Marcelli funere retulit. Sed ea pauciora sunt, quam ut à Plutarcho heic laudata videri possint: nisi dicas solum epitomen librorum Valerii, non ipsum opus, ut ab eo est editum, hodie superesse; in quam sententiam Vossium propendisse video 1. de Hist. Lat. 24. Cæterum, ut hoc obiter addam, non est, cur apud Valerium pro *corona laurea* reponamus *auream*, ut Schottus voluit. Nam ille de corona cadaveri imposita, cum eoque combusta; Plutarchus de ea, quæ reliquiis superimposita est, loquitur. *Idem.*

2 Τῶν σὺν Ἀννίβᾳ.] Nota, non ipsum Hannibalem, sed *qui cum eo fuerunt*, hoc est, duces ejus, dici victos. Non igitur his adversantur, quæ Nepos in vita

Marcellus, ut Polybius narrat, ne ſemel quidem vicit, ſed invictus hic vir fuiſſe videtur uſque ad Scipionem. Nos autem Livio & Cæſari & Nepoti & ex Græcis ſcriptoribus regi Jubæ credimus, aliquoties Hannibalem à Marcello victum & in fugam verſum eſſe. *In Marcello.*

Cornelius Nepos, qui Divi Auguſti principatu obiit, cum ſcriberet [1] turdos paulo ante cœptos ſaginari, addidit [2] ciconias magis placere quam grues: cum nunc hæc ales inter primas expetatur, illam vero nemo velit tetigiſſe. *Plin. lib.* x. *cap.* 33.

[3] Præcipuam olim auctoritatem fuiſſe, lupo & aſellis Cornelius Nepos & [4] Laberius Poëta mimorum tradidere. *Lib.* IX. *cap.* 17.

Magnitudo [5] loto arbori, quæ piro: quanquam Nepos Cornel. brevem tradat: vinum quoque exprimitur huic ſimile mulſo, quod ultra denos dies negat durare [6] idem Nepos. *Lib.* XIII. *cap.* 17.

Scan-

in vita Hannibalis cap. 5. & 6. retulit. *Idem.*

1 *Turdos paullo ante cœptos ſaginari.*] In Turdario. Martialis lib. XIII.

Inter aves turdus, mecum ſi judice certes,
Inter quadrupedes mattya prima lepus.

Unde in M. Druſo Vir. Illuſt. locum recte ni fallor emendavimus: *Philippo Conſuli, legibus agrariis reſiſtenti, ita collum in comitio obtorſit, ut multus ſanguis efflueret è naribus: quæ ille luxuriæ comprobans, morti jam detrudi ſe dicebat.* Nos de Vet. libro ὀψοφάγως: *quem ille, luxuriam opprobrans, muriam de turdis eſſe dicebat.* Qua de re plura lib. I. Obſerv. per Saturam. *Schott.*

2 *Ciconias magis placere quam grues.*] Elegans carmen exſtat in Petronii Arbitri Satyrico, de Ciconia:

Ciconia etiam grata, peregrina, hoſpita;
Pietati cultrix, gracilipes, crotaliſtria,
Avis exul hiemis, titulus tepidi temporis,
Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo.

Quem tamen aliter legit, explicatque Had. Junius lib. VI. Animad. cap. 15. *Schott.*

3 *Præcipuam olim.*] Apud Plinium eſt: *Poſt præcipuam auctoritatem, &c.* Dixerat autem paullo ante, *apud antiquos piſcium nobiliſſimum habitum acipenſerem.* Boſius.

4 *Laberius Poëta mimorum.*] De quo Macrobius lib. II. cap. 7. & Seneca noſter Rhetor. Controverſ. XVIII. de parricidii accuſato. *Schott.*

5 *Loto arbori.*] Ἀπὸ κοινοῦ repetitum eſt. Mox in Msc. Chiflet. *brevem tradit.* Pro *huic* edit. Dalech. *illi*, alii *illo*, non male. Statim nonnulli: *ultra duos dies.* Boſius. Unde lotophagi, de quibus Homerus Odyſſ. IX. & Scholiaſtes, & de herba Theophraſtus lib. IV. de Plantis cap. 9. Dioſcorides lib. I. & Plinius lib. XIII. *Schott.*

6 *Idem Nepos.*] Addenda erant, quæ Plinius ſubjicit: *baccaſque contuſas* (Msc. Chiflet. *conciſas*) *cum alica ad cibos dolio condi.* Boſius.

1 *Scan-*

[1] Scandula conteſtam fuiſſe Romam uſque ad bellum Pyrrhi annis quadringentis LXX. Cornelius Nepos auctor eſt. *Lib.* XVI. *cap.* 10.

Cornelius Nepos tradit ante Sullæ Victoriam duo tantum triclinia Romæ fuiſſe argentea. *Lib.* XXXIII. *cap.* 11.

Primus invenit [2] lineas colorare, teſta ut ferunt trita, Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodem nomine alium fuiſſe tradit Cornelius Nepos, ſecutum in Italiam Demaratum Tarquinii Priſci Romani regis patrem fugientem à Corintho injurias Cypſeli Tyranni. *Lib.* XXXV. *cap.* 3.

Primum Romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in Cælio Monte Cornel. Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrorum C. Cæſaris in Gallia: [3] adjecit eum primum totis ædibus nullam, niſi è marmore, columnam habuiſſe, omnes ſolidas è Caryſtio, aut Lunenſi. *Lib.* XXXVI. *cap.* 7.

Ædes

1 *Scandula contectam fuiſſe Romam.*] Ms. *Scindulam non conſpectam fuiſſe Romæ.* Idem. *Scandula*, quaſi *ſcindula*, aſſulæ, non ſerra ſed bipennibus productæ: niſi potius à *ſcandendo*. Hinc *ſcandulare tectum* Apulejo lib. III. Fab. Mileſ. & JCtis *ſcandularii* l. quibuſdam D. de jure immunit. Vegetius lib. II. de re militari, cap. 23. *Tempore hiemis de tegulis, vel ſcandulis: quæ ſi deeſſent, certe de cannis, ulva, vel culmo porticus tegeretur.* Scandulæ autem è robore aptiſſimæ. Vitruvius libro II. cap. 1. *Montium accolæ cruſtis marmoreis tecta contegunt; alii plumbi laminis. Septentrionales noſtri harundine domus ſuas operiunt, durantque ævis tecta alta.* Idem Plinius lib. XVI. cap. 36. Penes Germanos tegularum uſum non fuiſſe; ſed materiæ informi domum tegere ſolitos, auctor eſt Tacitus. Culmis etiam tecta concinnarunt, unde *culmina*. Seneca ad Lucilium: *Culmis libros texit, ſub marmore atque auro ſervitus habitat.* Schottus. Vide etiam Stewechium in commentar. ad Vegetium.

2 *Lineas.*] Plinius: *eas.* Loquitur autem de lineis. Continentia verba paullo aliter apud eundem leguntur: *Hunc aut eodem nomine alium fuiſſe, quem tradit Corn. Nepos ſecutum in Italiam Demaratum, &c. fug. à Cor. injur. Cypſili tyranni, mox docebimus.* E quibus apparet, Nepotem ſolum dixiſſe, Cleophantum quendam Corinthium ſecutum in Italiam Demaratum, &c. cetera Plinii ſunt. Quare vel totus locus recenſendus erat, vel illa: *aut eodem nomine alium fuiſſe*, omittenda. *Boſius.*

3 *Adjecit.*] Plenius Edit. Dalech. *adjecit idem Nepos.* Sed poſtrema duo vocabula Scaliger caſtigat. in Catull. pag. 32. gloſſema putat. Quam conjecturam firmat Msc. Cod. qui legebat: *addiditque, eum primum, &c.* Cæterum apud Plinium quædam interjacent, quæ Schottus omiſit. Etiam illud, *aut Lunenſi* Msc. aberat, & pro *è Caryſtio* legebatur *à Caryſto.* Boſ. Schott.

1 *Ædes*

[1] Ædes Martis est in Circo Flaminio [2] architectata ab Hermodoro Salaminio. *Priscian. lib.* VIII.

[3] Non amplius ter bibere Augustus solitus, super cœnam in castris apud Mutinam, *Sueton. August. cap.* LXXVII.

[4] In extrema Britanniæ parte Memma, quam [5] Cornel. etiam Annalium scriptor narrat metallis plurimis copiosam, herbis frequentem, & his feraciorem omnibus, quia pecora magis, quam homines alat. Labi vero per eam multa quam maxima relabique flumina gemmas margaritasque volventia. *Jordanus sive Gornandes de rebus Gothicis.*

1 *Ædes Martis.*] Edit. Pusch. *ædis.* ἀρχαϊκῶς. *Bosius.*

2 *Architectata.*] Sic & *machinata* παθητικῶς. Sallust. Hist. lib. II. *At Lucullum regis cura machinata fames brevi fatigabat.* Sed de his supra ad Epist. dicere memini. Architecti vero Hermodori sic meminit Vitruvius lib. III. cap. I. Architect. *Quemadmodum est in porticu Metelli Jovis Statoris Hermodori.* ut emendat Turneb. lib. XI. Advers. cap. II. Meminit & M. Tullius lib. I. de Orat. *Schott.*

3 *Non amplius.*] Verba Suetonii: *Non amplius ter bibere eum solitum super cœnam in castris Mut. Cornel. Nepos tradit.* Bos. Similis Vopisci de Tacito Imp. locus: *Fuit vita parcissimus, ita ut sextarium vini tota die nunquam potaverit.* Eustathius de Ismeniæ ac Ismenes amoribus, lib. IV. *Καὶ μετὰ τρίτην πόσιν καὶ τετάρτην & πολυτελεῖς τὰς τρυφὰς λύει τὸ συμπόσιον. Keuchen.*

4 *In extrema Britanniæ parte.*] Sæpe multumque dubitavi, utri Cornelio, Nepoti ne, an Tacito, cujus hodieque Annales, licet mutuli, in manibus doctorum hominum versantur, hæc darem: Sed dum insulam, oras Britanniæ legendo, sæpe etiam in altum evectus, diligenter investigo, *Monam* quidem XIV. Annal. & in Agricolæ vita reperi, *Memmæ* vero, vel ut alii libri, *Miniæ*, nec vola nec vestigium. Xiphilinus vero ex Dione, Britannorum, inquit, duo sunt genera, Caledonii & Mææ. Quæ vox *Μαιάται* à *Mona* longius recedit. Quare in eam veni sententiam, ut nostro adscribendum censerem; dum alteruter è tenebris integer appareat: & *Chronica* Nepos, ut dixi, conscripsit; quos libros fortasse Gothus ille Jornandes sive is Jordanus est, *Annales* vocavit; secutus, ut suspicor, aliquot Gothicarum rerum Scriptores, quorum, præter nomen inane, nihil ad nos pervenit: quemadmodum libro priore Epitomam illam L. Annæi Senecæ, quæ vulgo L. Floro attribuitur, eascripsisse observavi. *Schott.*

5 *Cornel. etiam Annalium Scriptor.*] Assentior Schotto & Lindebrogio, Corn. Tacitum significari. Nam ex eo magnam partem, hanc narrationem haustam esse, vel illa fidem faciunt, quæ Jornandes subjicit: *Silurum colorati vultus, torto plerique crine & nigro nascuntur. Caledoniam vero incolentibus, rutilæ comæ, corpora magna, &c.* Quæ, & alia Jornandi dicta, pæne totidem verbis in Agricola Taciti leguntur. Vide eum cap. 10. & sequentibus. Perperam igitur inter Fragmenta Nepotis relata sunt. *Bos.*

EPISTO-

[1] EPISTOLA CORNELIÆ, MATRIS GRACCHORUM.

[2] Dicis pulchrum esse inimicos ulcisci. Id neque majus, neque pulchrius cuiquam, atque [3] esse mihi videtur; sed si liceat Repub. salva [4] ea persequi. Sed quatenus id fieri non potest. multo tempore, multisque partibus inimici nostri non peribunt, neque [5] uti nunc sunt, erunt potius, quam Respub. profligetur atque pereat.

Eadem alio loco.

[6] Verbis conceptis dejerare ausim, [7] præterquam qui [8] Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum

1 EPISTOLA CORNELIAE.] Unde hoc fragmentum sit, ostendit Schottus in epist. ad Lectorem, Notis suis in Fragmenta Nepotis subnexa. Nunc, inquit, *Corneliæ Matris Gracchorum (cui eloquentiam, teste Cicerone & Fabio acceptam referebant) epistolæ fragmentum adjiciam: quod legitimum ne sit, aut à declamatore aliquo, ut solet, conformatum; nunc non disputo. Parva sane papyri jactura, repertum in vet. libro Abbatiæ Fæsulanæ, mihique ab Anton. Augustino Archiepiscop. Tarracon. V. C. perhumaniter oblatum, post idem à Cl. Viro Jacobo Bongarsio descriptum è Britannico exemplari è Germania dono missum, Cornelianis addendum putavi.* Hæc Schottus: qui, ut vides, addubitare videtur, an legitimum sit. Ego vix dubitem esse: tam eleganter ἀρχαΐζει. Qua in re consentientes habeo eruditissimos Viros, Jan. Rutgersium v. Var lect. 10. (ubi hanc epistolam aliquot locis emendat) & Aug. Buchnerum. *Bosius.*

2 *Dicis.*] Sic Msc. meus, Gifanii *dices.* Pet. *lices*, immendate. *Savaro.*

3 *Esse videtur.*] Steph. Pighius *esse* omittit. *Gebhard.*

4 *Ea persequi.*] Pro *ea* idem mavult *eos.* Gebh. Inimicos scilicet. *Bos.*

5 *Uti nunc sunt, erunt.*] Sic Msc. meus & Gifanii. Msc. Pet. *non.* Savaro.

6 *Verbis conceptis dejerare ausim.*] *Dejerare* correpte; id est, Deos jurare ausim. Explicat Donatus ad Terentii Hecyr. v. 2. Apulejus lib. 1. Miles. *Quam sanctissime dejerantes.* Quid porro sit, *verbis conceptis jurare*, vel *dejerare*; doctissime notat Turnebus lib. III. cap. 10. Adv. Eratque hoc religiosum jurisjurandi genus. *Keuchen.*

7 *Præterquam qui.*] Sic Mss. Gifanii & Pet. In meo *qui* desideratur. *Idem.*

8 *Tiberium Gracchum necarunt.*] Cicero in Catilinam: *Tiberius Gracchus, quod iterum Tribunus pl. fieri vellet, occisus.* Vide Livii Epitom. LIIX. Plutarch. in vita, Appian. I. Cicer. de Leg. III. Pro Sextio, pro Milone, De Arusp. resp. & in Bruto. Vellejum II. Flor. Eutrop.

tum molestiæ, tantumque laboris, [1] quantum te, ob has res mihi tradidisse: quem oportebat omnium eorum, [2] quos antehac habui liberos, [3] partes eorum tolerare: atque curare, ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem: utique quæcunque ageres, ea velles maxime mihi placere: atque uti nefas haberes rerum majorum [4] adversum meam sententiam quicquam facere; præsertim mihi, [5] cui parva pars vitæ superest. Ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quin & mihi adverseris & Remp. profliges. Denique [6] quæ pausa erit? & quando desinet familia nostra insanire? [7] & quando modus ei rei haberi poterit? & quando desinemus [8] & habentes & præsentes, molestiis desistere? & quando [9] perpudescet miscenda atque perturbanda Republica? Sed si omnino id fieri non potest; ubi ego mortua ero, petito Tribunatum; post me [10] facito, quod lubebit, cum ego non sentiam. [11] Ubi mortua ero, parentabis

Eutrop. Val. Maxim. & Script. de Vitis Illustribus.

1 *Quantum te.*] Pighius mavult *tu.* Gebhard.

2 *Quos antehac habui liberos.*] Sic Msc. meus & Gifanii. *Quos ante habuerim*, legit Msc. Pet. *Savaro.* Rutgersius secundum priorem edidit, sed & omittit *liberos*, hoc quidem nulla necessitate. *Bos.*

3 *Partes eorum.*] In aliis *partis*, quod idem Rutgers. pro *partes* accipit, ἀρχαϊκῶς. Sic antea *adis* pro *ades*. Lege Priscianum lib. VII. *Keuchen.* Sic Mss. omnes *partis: eorum* deest in meo. *Savaro.*

4 *Adversum meam sententiam.*] Sic Mss. Gifan. & Pet. meus *adverses.* Savaro. Forsan *adversus.* Sed *facere* statim pro *faceres* in Parisina *Keuchen.*

5 *Cui parva pars vitæ superest.*] Aliter Schottus interpungit: *cui parva pars vitæ superest. Ne id quidem, &c.* Rutgersius mallet interrogative legi: *quin & mihi adverseris, & rempub. profliges.* Bos. *Parva pars vitæ*, eadem ἐμφάσει, qua *pars diei melior* dicitur. Et explicat sese statim, per *breve spatium.*

6 *Quæ causa erit?*] Pighius putabat verbum *resistere*, aut simile quid deesse. non opus. Alii: *quæ causa erit?* corrupte, ut opinor. *Bos. Gebhard.*

7 *Et quando.*] Forte *ecquando.* Gebh. Gifan. Boecler. Quod idem est, ac *num quando:* Vel, *an aliquando.* Græci ἤ πότε, dicunt.

8 *Et habentes & præsentes.*] Sic Msc. meus & Gifan. Msc. Pet. *& absentes & præsentes.* Savaro. Rutgersius legit *& habentes & præbentes molestiis, desipere?* Quod fateor me non capere. *Bosius.*

9 *Perpudescet miscenda.*] Rutgersius scribendum ait, *perturbanda resp.* Sed nihil mutandum. *Perpudescet miscenda rep.* dictum, ut *pudet dicto* apud Tacit. Agric. 32. 3. & similia alia. *Bos.*

10 *Facito quod lubebit.*] Sic Msc. meus. Gifan. Msc. *per me facito quod lubebit.* Savaro. Sed illud *post me* omisit Rutgersius, incertum an studio. *Bosius.*

11 *Ubi mortua ero.*] Sic hactenus retentum, tametsi in vulgato quodam immiserint:

tabis mihi [1] & invocabis Deum parentem. In eo tempore [2] non pudet te [3] eorum Deum preces expetere, quos vivos atque præsentes, relictos atque desertos habueris? [4] Ne ille [5] sinat Jupiter, [6] te ea perseverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum; & si perseveras, vereor in omnem vitam tantum laboris [7] culpa tua recipias, uti in nullo tempore [8] tute tibi placere possis.

miserint: *ubi enim mortua ero.* Græco more: *ὅπȣ γάρ.* Cæcina epist. ad Ciceronem: *Ubi hoc omnium patronus facis.* Keuchen. *Ubi mortua ero.*] Pighius, *ubi non ero.*

1 *Et invocabis Deum parentem.*] Rutgersius edidit: *& invoc. Deum parentem in eo tempore. ne pudet, &c.* Sed ait hæc parum sana sibi videri. Igitur conjicit legendum: *invocabis Deûm parentem numen. Eo tempore, &c.* Bos. Scriptum fuit, *& invocabis D. M. parentis*, id est, Deos Manes parentis. Scribe igitur ac distingue: *& invocabis Deos Manes parentis. Eo tempore ne pudeat eorum Deûm preces expetere.* Eorum Deûm, id est, Deorum Manium. Ovidius:

Perque tuos Manes, qui mihi numen erunt. Salmas.

2 *Non pudet.*] Pigh. *pudebit.* Ms. Savaronis: *ne pudet.* Unde Rutgers. *ne pudeto.* Bosius. Salmas. modo *ne pudeat.*

3 *Eorum Deûm pace expetere.*] Ita enim scribendum est. Vulgo inepte, *preces.* Non bene conjicit Rutgersius *pudeto.* Interrogatio est apertior, si scriptum esset, *in eone tempore.* Sed illud elegantius, & sapit antiquitatem. Plautus Trinum. *Utrum is itaque esse mavelit.* Cicero lib. II. de Leg. *Deorum Manium jura sancta sunto, hos leto datos Divos habento.* Gronovius.

4 *Ne ille sinat Jupiter.*] Amplificative magis quam *δεικτικῶς ille*, videlicet per scriptam epistolam. Plautus Curcul. *Nec me ille sivit Jupiter.* Veteres enim cum Jovis nomine pronomen *ille* sæpe jungebant, aut ad demonstrationem aut amplificationem. *Keuchen.*

5 *Sinat.*] Pighius, *siverit*, vel *sivit.* Gebhard. Bosius.

6 *Te ea perseverare.*] Rutgers. *eo.*

7 *Culpa tua recipias.*] Vulgati, *tu.*

8 *Tute tibi placere possis.*] Rutgers. *placare.* Horat. I. Ep. II. *quid te tibi reddat amicum.* Bosius.

CHRONO-

CHRONOLOGIA IMPP. GRÆCIÆ APUD CORNELIUM NEPOTEM,

Per OLYMPIADAS.

Ex Herodoto, Thucydide, Xenophonte ac potissimum Diodoro.

OLYMPIAS LXXII. annus putatur	U. C. 261. Mundi 3480.
Ann. 1.	
2.	
3. Miltiades Cimonis Filius Atheniensium Dux Darium vicit, una cum Aristide cognomento Justo.	Pugna Marathonia Darius Persarum rex profligatur. Herodotus, Thucyd. Dionys. Gell. & Nepos in Miltiad.
4.	
OLYMP. LXXIII.	
1.	
2.	
3.	Xerxes Dario Hystaspis F. mortuo succedit.
4.	
OLYMP. LXXIV.	
1.	
2. Aristides Ostracismo urbe pellitur ab ingratis civibus. Diod. l. xi. Plut. & Nepos.	
3.	
4. Themistocles oraculum interpretatur de muris ligneis.	
OLYMP. LXXV.	
1.	Bellum Persicum Xerxis in Græciam. Athenæ incensæ.
Aristides ante tempus ab exilio revocatur. Plut.	Pugna ad Thermopylas duce Leonida, qua 300. Spartani cæsi.
	Pugna Atheniensium ac Persarum infelix.
2. Aristides Atheniens. & Pausanias Lacedæmon. cum Mardonio pugnant.	Xerxes ad Salaminem victus fugatusque. Plutarch. Herod. Diod. alii.
	Pugna ad Platæas duce Persarum Mardonio occiso, & altera eodem die ad Mycalem.
3. Athenienses Consilio Themistoclis muros restaurant repugnantibus Spartanis. Diodorus lib. xi.	

4. Ejusdem suasu Pitæei portus Athenis absolvitur. Diod. ibid.

Pausaniæ Lacedæmoniorum ducis proditio detecta. Necatur fame in templo Minervæ. Plutarch. Nepos.

Aristides æquitate Græcor. Imp ad Athenienses defertur & societatem ineunt.

Ejusdem opera ærarium Græciæ in Delo constituitur.

OLYMP. LXXVI.

1. Lacedæmonii maris imperium affectant. Diodor.

2.

3.

4.

OLYMP. LXXVII.

1.

2. Themistocles Ostracismo pulsus ad Xerxem fugit & exul moritur.

3. Cimon Atheniensium dux vincit Persas prælio navali ac terrestri eodem die. — Bellum in Persas I. ad Eurymedontem fluv. Diodorus & Polyænus.

4.

OLYMP. LXXVIII.

1.

2.

3.

4. Xerxes Persarum Rex ab Artabano trucidatur. Succedit Artaxerxes. Diodorus lib. XI. Ctesias. Nepos de Regibus.

OLYMP. LXXIX.

1. Thasii ab Atheniensibus deficiunt, à Cimone victi. Thucydid. Nepos.

2. Bellum in Persas II.

3.

4.

OLYMP. LXXX.

1. Bellum Corinthium excitatum à Megarensibus.

2.

3.

4.

OLYMP. LXXXI.

1.

2.

3. Atheniensium cum Lacedæmoniis per

4.		Cimonem fœdus quinquennale. Diod. lib. XI.
OLYMP. LXXXII.		
1.		
2.		
3.	Cimon Persas in Cypro vincit & maris imperium iis vindicat. Diod. Plutarch. Thucyd. lib. I. & Nepos.	Bellum in Persas III. ab Atheniensibus motum.
4.	Cimon in Cypro moritur. Auctores iidem.	Persæ à Cimone Atheniens. duce victi pacem cum Atheniensibus componunt.
OLYMP. LXXXIII.		
1.		Bellum Lacedæmonium III. gestum à Lacedæmoniis cum Megarensibus. Diod. lib. XII.
2.		Athenienses ad Coroneam victi à Bœotis. Diod.
3.		Bellum Euboicum duce Pericle cum Euboëensibus gestum. Diodorus libro XII.
4.		
OLYMP. LXXXIV.		
1.		
2.		
3.		
4.		Bellum Samium quo Samii in potestatem Atheniensium veniunt Pericle duce. Diod. lib. XII.
OLYMP. LXXXV.		
1.		Bellum Byzantium quo Byzantii subacti. Diod. lib. XII.
2.		Bellum Corinthium & Corcyræum. Diodor.
3.		
4.		Corinthiorum & Corcyræorum ad bellum apparatus. Diod.
OLYMP. LXXXVI.		
1.		Corcyræi vincunt Corinthios auxilio Atheniensium. Diod.
2.		
3.		
4.		
OLYMP. LXXXVII.		
1.		
2.		Bellum Peloponnesiacum incipit. Diodor. lib. XII.

3.		
4.		

OLYMP. LXXXVIII.

1.		
2.		Athenienses duce Chabria & Lachete prospere ad Syracusas pugnant. Diodor.
3.		
4.		Artaxerxi Reg. Persarum mortuo succedit Xerxes. Diod.

OLYMP. LXXXIX.

1.		Xerxes Persarum rex moritur.
2.		
3.		
4.		

OLYMP. XC.

1.		
2.		
3.		
4.	Alcibiades instaurat Rempubl. Argivorum. Diod.	

OLYMP. XCI.

1.	Alcibiades, Nicias ac Lamachus duces Athen. ad Bellum cum Syracusanis gerendum missi. Diodor. libro XIII.	
2.	Alcibiadis, quod contra Remp. conjurasset, postulatio. Diod. Nepos, alii.	Pugna Ducum Atheniensium cum Syracusanis. Diod. lib. XIII.
3.		
4.		Bellum Decelicum. Decelia munitur à Spartanis Alcibiadis jussu contra Athenienses.

OLYMP. XCII.

1.	Alcibiades exul, agit cum Atheniensibus, ut restituatur in patriam. Diod. lib. XIII.	
2.	Alcibiades ab Atheniensibus revocatur. Idem Diod.	Athenienses duce Thrasyllo & Thrasybulo navali prælio Lacedæmonios ducemque Mindarum vincunt.
3.	Conon sedat Corcyræ seditionem. Diod.	Athenienses iisdem ducibus Lacedæmon. vincunt navali prælio ad Cyzicum, duce eorum Mindaro occiso. Diod. ibid.
4.	Alcibiades & Thrasybulus in Thracia prospere pugnant. Diod. ibid.	

OLYMP.

OLYMP. XCIII.	
1. Alcibiades Athenas reversus fit summus Imp. & brevi exulat. Diod. ibid.	Atheniensium ad Andrum cum Lacedæmoniis pugna ducibus Alcibiade, Adimanto & Thrasybulo. Diod.
2.	Athenienses Conone duce male pugnant cum Callicratide ad Methymnam & altera pugna ad Mitylenem. Diod. lib. XIII.
3.	
4. Conon ad Euagoram Cypri Regem fugit. Diod.	Athenienses à Lacedæmonijs ad Ægos Potamos à Lysandro debellati. Diodor. lib. XI. Nepos in Conone.
OLYMP. XCIV.	
1. Alcibiades opprimitur. Diodor. Plutarch. Nepos.	
2.	
3.	
4.	Thrasybulus devictis tyrannis Atheniensibus libertatem restituit. Diod.
OLYMP. XCV.	
1.	
2. Conon Atheniens. et ul Persicæ classi præfectus adversus Lacedæmonios. Diod. lib. XIV.	
3.	
4.	
OLYMP. XCVI.	
1. Agesilai cum Persis in Asia bellum. Diodor.	
Lysander dux Lacedæmon. ad Haliartum interfectus. Diod.	
2. Conon vincit Periarchum Lacedæmon. classis præfectum ad Cnidum. Diod.	Bellum Sociale Lacedæmonium. Lacedæmonii à Conone victi post ad Coroneam duce Agesilao prospere pugnant. Diod.
3. Conon muros Atheniens. ope Thebanorum restituit.	Belli Corinthiaci initium. Diod.
Iphicrates ad Lechæum cum Agesilao pugnat. Diod.	
4. Iphicrates ad Corinthum feliciter pugnat. Diodorus & Nepos.	
Deponit imperium & Chabrias succedit.	
OLYMP. XCVII.	
1. Thrasybulus cum classe missus in Thraciam & Lesbum. Diodorus.	
2. Agesilaus Rex Lacedæmonior. agrum Corinthium populatur.	

3. Thrasybulus ab Aspendiis necatus. Diodor.	
4.	
OLYMP. XCVIII.	
1.	
2.	
3.	
4.	
OLYMP. XCIX.	
1.	Lacedæmonii arcem Thebarum Cadmeam occupant. Diodorus, Aristid. Polyb.
2.	
3.	Bellum Laconicum Bœoticum. Diod. lib. xv. Arist. Isocr. in Panegyrico.
4.	
OLYMP. C.	
1.	
2.	Thebani exules ope Athenienſ. Cadmeam recipiunt. Diod. Xenoph. alii.
3.	Bellum Lacedæmon. I.
4. Agesilai in Bœotiam expeditio. Chabriæ victoria de Spartanis. Iphicrates ab Athenienſ. auxilio regis Persarum Artaxerxi mittitur.	
OLYMP. CI.	
1. Timotheus Lacedæmonios ad Leucadem superat. Diod. l. xv. Xenoph. lib. v. Chabriæ interfecto succedit Iphicrates. Diod. ibid.	
2.	
3. Timotheus Corcyræis contra Lacedæmon. subsidio mittitur. Item Iphicrates. Diodor. Xenoph. Nepos. Frontinus. Iphicrates Exercitui Conductitio præfectus adversus Ægyptios proficiscitur. Diodor. & aliter paulo Nepos.	Bellum Lacedæmonium II. inter Athenienses & Lacedæmonios. Diod. & Xenoph. Pharnabazus cum Iphicrate adversus Ægyptios profectus.
4.	
OLYMP. CII.	
1.	
2. Epaminond. Spartanos ad Leuctra profligat.	Bœoticum Bellum. Pugna Leuctica Spartanor. cum Thebanis. Diod. & alii.
3.	
4. Epaminondas Laconiam invadit, Spartam capit, Messenem restituit,	Bellum Laconicum Arcadic. Lacedæmoniorum cum Arcadibus.

Diod.

Diod. & alii.	
Iphicrates Lacedæmoniis adversus Arcadas auxilio mittitur.	Bœoti Duce Epaminonda in Peloponnesum ingressi & à Chabria Atheniens. duce repulsi. Diod. Xenoph.
Pelopidas & Epaminondas Arcadibus auxilio à Thebanis mittuntur. Diod. Plutarch. in Pelopid. Justin. lib. vi r. Nepos in Pelopida alii.	
OLYMP. CIII.	
1. Pelopidas ab Alexandro Pheræo in vincula conjicitur. Diodor. Plutarch. Nepos. Pausanias in Bœot.	Thebanorum cum Arcadibus Bellum. Dionysius Syracusarum Tyrannus moritur. Probus de Regibus. Eusebius in Chronico. alii
2. Pelopidas liberatur.	
3.	
4.	Bellum Arcadum & Eleorum. Diodorus lib xv. Xenoph. Justin. Frontin.
OLYMP. CIV.	
1. Pelopidas prælio adversus Alexandrum Pheræum cadit. Plut. Nepos. Diodor.	Thebani Epaminonda perorante de maritimo imperio comparando cogitant.
Timotheus in Thraciam profectus, Potidæam, & Toronem occupat. Diod. lib. xv.	
Cum Olynthiis bellum gerit. Nepos in vita Demosthen. Olynth.	
2. Epaminondas Spartam iterum tentat. Lacedæmonios ad Mantineam vicit, ibidemque interficitur. Diod. & alii passim.	Pugna Mantinensis duce Epaminonda.
3. Agesilaus & Chabrias à Rege Persarum deficiunt.	Artaxerxi Regi Persarum mortuo succedit Artaxexes Ochus.
Agesilai interitus. Xenoph. Plut. Diod. Nepos in Agesilao.	
4.	
OLYMP. CV.	
1.	
2.	
3. Chabrias & Chares adversus Athenienensium socios Chios, Rhodios, Coos & Byzantios missus in prælio occubuit. Diod. lib. xvi. & Nepos in Chabria.	Bellum sociale Atheniensium.
Dionis fuga & præparatio ad bellum cum Dionysio. Diod. ibid. Ælian. lib. xii. Variar. Histor. cap. 44. in vita.	
4. Dionis felix cum Dionysio bellum. Diod. Nepos in vita.	Alexandri Pheræi interitus. Diod. Plutarch. & alii.

OLYMP. CVI.

1. Iphicrates & Timotheus ab Atheniensibus multantur.

Dion Syracusas in libertatem vindicat. Diod. lib. XVI.

Athenienses cum Sociis acriter pugnant, ducibus Charete, Iphicrate & Timotheo. Diodor. Nepos in Timoth.

2. Dion moritur annos natus circiter LV. Euseb. in Chron. ubi vitiose Dionysius pro Dion legebatur.

3.

4. Chares Sestum capit. Diod.

Philippus oculum in expugnatione Methones amisit. v. Vitas comparatas.

OLYMP. CVII.

1.

2. Phocion Athen. Persatum dux est contra Cyprios. Diod. l. XVI.

3.

4.

OLYMP. CVIII.

1.

2. Iphicrates Athen. dux Dionysii Siculi naves auro donisque Apollini Delphico consecrandis onustas intercipit. Diod.

3.

4. Timoleontis in Siciliam expeditio.

Hicetas Princeps Syracusarum à Timoleonte superatus.

Syracusas in libertatem restituere cōnatur. Diod. Nepos. Plut.

OLYMP. CIX.

1. Timoleon pulsis Pœnis Syracusis potitur.

2. Remp. Syracus. instaurat.

3. Contra Siculos rem feliciter gerit. Diod. Nepos in Timol.

4. Phocion Athen. dux Clitarchum Tyrannum Eretriæ à Philippo constitutum profligat. Diodor. l. XVI.

OLYMP. CX.

1. Timoleon Carthaginiensium exercitum ad Crimesum superat.

Plut. Nepos in vita Diod. Polyæn. l. VI.

2. Timoleon Carthaginensibus pacem petentibus concedit. Diod.

3.

Pugna ad Chæroneam qua Philippus Athenienses vicit. Diod. Dionys. ad Ammæum. Pausan. in Attic. alii.

4. Timoleon moritur. Nepos. Plutarch.

OLYMP. CXI.	
1.	Philippus Rex à Pausaniæ satellite occiditur. Diod. l. XVI. Arrian. & alii.
2.	
3.	Alexander M. Philippo Patri succedit.
4.	
OLYMP. CXII.	
1.	
2.	
3.	
4.	
OLYMP. CXIII.	
1.	
2.	
3.	Hephæstionis mors. Nepos in Eumene. Ælian. l. XII. c. VII. & alii.
4.	
OLYMP. CXIV.	
1.	Alexander Babylone moritur vel veneno vel intemperantia.
2.	Antipater & Craterus Æolium oppugnant.
3.	
4.	
OLYMP. CXV.	
1.	
2. Eumenes fit regum tutor. Phocion ad Antipatrum proficisci recusat.	
3.	Argyraspidum phalanx Eumeni adjuncta frustra ab Antigono & Ptolemæo sollicitatur.
4. Eumenes adversus Antigonum bellum gerit, & Satrapæ Orientis se conjungunt.	
OLYMP. CXVI.	
1. Eumenis cum Antigono anceps prælium. Ab Antigono capitur & occiditur. Diod. Nepos.	
2.	
3.	
4.	

INDEX
RERUM AC VERBORUM MAXIME MEMORABILIUM,

Quæ in Contextu CORNELII NEPOTIS, *& Commentariis occurrunt.*

Numerus adjectus Paginam denotat, Literæ sequentes Paginarum columnas: Ubi desunt, textus innuitur.

Athenis

D.

E.

M.

 Pari

Summa

FINIS.

